ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 1er NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10752

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.752

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ Է ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ո՞ւր է գաղտնիքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենսունակութեան եւ յարաձուն վերելքին :

Ո՞րն է այն ուժը, որ աւելի քան երեք քառորդ դարէ ի վեր պատնէշի վրայ կանգուն կը պահէ փոքրիկ ազգի մը հայրենանուիրական այս կուսակցութիւնը, երբ այդ երկար ժամանակաշրջանին քանի՛ քանի՛ ամեհի փոթորիկներ ցնցեցին աշխարհը :

Երբ հսկայական յեղաշրջումներ տակնուվրայ ըրին դարերէ ի վեր հաստատուած կարգերը : Երբ կայսրութիւններ տապալեցան, վարդապետութիւններ սընանկացան, անպարտելի կարծուած մեծատէրներ անհետ կորսուեցան :

Երբ հիմնապէս փոխուեցաւ երկրագունդի քարտէսը : Երբ սորուկ ազգեր պատապրուելով անկախութեան տիրացան եւ ազատ ազգեր բռնակալութեան ճիրաններուն մէջ ինկան :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հերոսաբար կուրծք տուաւ հարաւէն եւ հիւսիսէն, արեւելքէն եւ արեւմուտքէն խուժող բոլոր մահաբեր ուրականներուն : Դիմացաւ, տոկաց ու յաղթեց : Եւ այսօր աւելի քան երբեք զօրաւոր է թէ՛ իր կազմակերպութեամբ, թէ՛ իր գաղափարաբանութեամբ :

Ո՞ւր է գաղտնիքը իր անսպառ ուժին :

Գաղտնիքն այն է, որ Դաշնակցութիւնը ծնաւ հայ ժողովուրդի ծոցէն, անոր ցաւէն ու տառապանքէն, անոր ազատ ու անկախ ապրելու կամքէն, սեփական հայրենիք ունենալու եւ քաղաքակիրթ ազգերու կողքին տեղ գրաւելու տենչանքէն :

Անիկա չպարտադրուեցաւ դուրսէն, օտար ուժերէ՝ շահախնդրական նպատակներով : Եղաւ հարազատ զաւակը դարաւոր քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի տէր ազգի մը, որ մտաւորապէս եւ հոգեպէս ստորադաս ու տգէտ ցեղի մը բռնակալական, տմարդի ու անարգ լուծին տակ կը հեծէր : Ու կը ձգտէր վերականգնելու իր քաղաքական անկախութիւնը, ինչպէս ապահոված էր իր կրօնական եւ մշակութային անկախութիւնը հինգերորդ դարէն ի վեր :

Հայ ժողովուրդը սիրով ու գուրգուրանքով բոլորուեցաւ Դաշնակցութեան շուրջ, անոր մէջ տեսնելով իր փրկութեան միակ յոյսը :

Մտքի ու բազուկի հերոսները իրենց անձնազոհութեամբ օրինակ հանդիսացան շարքայիններուն եւ յարգանք պարտադրեցին Հայութեան բոլոր հոսանքներուն, նոյնիսկ հակառակորդներուն :

Հայ ժողովուրդը փաստերով տեսաւ թէ Դաշնակցութիւնը խօսքի եւ հռետորական ճառի կուսակցութիւն չէ, այլ շինարար, ազգօգուտ գործի կազմակերպութիւն է :

Իր հիմնադիրները համալսարան տեսած երիտասարդ մտաւորականներ էին : Կըրնային շահաբեր ասպարէզներ ընտրել եւ փայլուն ապագայ, հանգստաւէտ կեանք ապահովել իրենց համար :

Անոնք նախընտրեցին ծառայել ազգին, յօժարակամ ենթարկուելով անհուն զըրկանքներու :

Քրիստափոր, գաղափարապաշտ, վեհոգի, անձնազոհ այս գիւցազնը՝ ռումբը ձեռքին մէջ մեռաւ երիտասարդ տարիքին, երբ ա՛յնքան կամք ու եռանդ ունէր գործելու : Պաշտելի հերոսի լուսապսակը կը կրէ իր գլխուն վրայ Դաշնակցութեան երրորդութեան այս առաջին դէմքը :

Զաւարեանի կեանքը ամբողջ խաչելութիւն մը եղաւ : Հանդիստ չճանչցաւ հաւատութեան տիպար, պղնձակուռ եւ խոզանմէտ այս գիտնականը, որ իր մտաւոր պաշարէն բաժին հանեց հայ ժողովուրդի զաւակներուն՝ Մուշէն մինչեւ Պոլսոյ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԴՈՒՌԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ եւ Կիրակի, Միլանի մէջ, ընկերվարական կուսակցութիւնը գումարած էր իր ազգային համագումարը :

Այս նիստերուն գլխաւոր որոշումն էր բաց դուռ մը ձգել համայնավարներուն եւ խօսիլ անոնց հետ «անկեղծ եւ պարկեշտ ձեւով» ընտրութեանց նախօրեակին : Արդարեւ, ընկերվարականները, իրենց ընդհանուր քարտուղարին բերնով, շեշտեցին թէ երեսփոխանական ընտրութեանց երկրորդ շրջանին, կարելի է տեղի տալ աւելի լաւ դիրք ունեցող համայնավար թեկնածուին առջեւ կամ համաձայնիլ անոնց հետ, բայց երբեք Լըքանիւէի հոսանքին հետ, որ Կի Մոլէի համար աջ է եւ «զորգալաճառի քաղաքականութիւն» կը վարէ : Իր փակման ճառին մէջ, Կի Մոլէ ձաղկած է կոլլիստ վարչակարգը զոր «միապետական» կ'որակէ եւ կը շեշտէ. — «Առանց ծրագրի, առանձին մարդ մը ինքզինքը ընտրել տուաւ եւ ընտրութեան վաղորդայնին, կ'իմանանք որ «Պետութեան ղեկավարին կամքը եօթը տարուան համար երկրին կամքը եղած է : Այս է՞ ժողովրդավարութիւնը : Պահ մը երեւակայենք հանրաքուէ մը Փէթէնի օրով, շատ աւելի ձայն կը ստանար քան տը Կոլ որեւէ ատեն : Եւ դեռ, հեռատեսիլ ալ չըկար ...» :

Կի Մոլէի եզրակացութիւնն այն է որ ամէն գնով պէտք է փրկել Ձախի միասնականութիւնը :

Ի վերջոյ միաձայնութեամբ կը քուէարկուի բանաձեւը, որ խտացումն է Կի Մոլէի առաջարկներուն : Շեշտելէ ետք ընտրութեանց առաջին շրջանի կարեւորութիւնը բանաձեւը կ'ըսէ. — «Համագումարը կ'իւրացնէ ձախի Դաշնակցութեան գործադիր կոմիտէին առաջարկները երկրորդ շրջանին համար եւ կը թելադրէ. — Ա) Որ որոշումները տրուին նոյնիսկ առանց փոխադարձութեան : Բ) Որ թեկնածութիւններու պահուիլը, հանուիլը կատարուի ինչպէս նախատեսած է Դեմոկրատ Ընկերվարական Ձախի Դաշնակցութիւնը : Գ) Որ Ձախի Դաշնակցութիւնը ձեռք ձգէ այն թեկնածուներէն, որոնց ի նպաստ միւսները կը քաշուին, որ անոնք ի նպաստ արտայայտուին՝ տեղկատուութեան, ազատագրութեան, հարկային տուրքերու արդարութեան, նախապատուութեան՝ ուսումին, տնտեսական եւ ընկերային յառաջդիմութեան եւ միջազգային գործակցութեան : Դ) Որ այն թեկնածուներն ու քաղաքական կազմակերպութիւնները որոնք այս հիմերուն վրայ, եւ կոլլիստ վարչակարգի տապալման համար, կ'ուզեն չիման մէջ մտնել Ձախերու Դաշնակցութեան գործադիր կոմիտէին հետ, այս վերջինը տրամադիր է մասնակցելու նման հանդիպումներու..

Իւմանիթէի խմբագրապետը՝ Անտրիէօ մեծ խանդավառութիւն ցոյց չի տար Կի Մոլէի բռնած դիրքին առթիւ եւ «Կարելի պիտի ըլլա՞յ դուրս ելլել անելէն» խորագրին տակ, իր խմբագրականին մէջ որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտայ, բայց կը հաստատէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը ճիգ պիտի չխնայէ Ձախի միութիւնը կարելի դարձնելու համար :

Ամէն պարագայի մէջ, ընկերվարական որոշումը յստակ է, նախապատուութիւն տալ համայնավար կամ Փէ ԷՍ Իւ (ընկերվարական անջատուած թեւը՝ Տէփըրէօ), թեկնածուին :

Նոյն իրիկունը, կոչունքի մը ընթացքին, Կի Մոլէ տօնեց ընդհ. քարտուղարի իր պաշտօնին քսանամեակը :

գպրոցները, որ համիտեան բռնակալութեան դժխեմ օրերուն կազմակերպչական աշխատանքներու նուիրուեցաւ Պոլսէն մինչեւ Կիլիկիա ու Լիբանան :

Երրորդութեան միւս անդամը Ռոստոմ երիտասարդ տարիքէն նուիրուեցաւ կազմակերպութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու աշխատանքներուն : Խաղաղ օրերուն կրթական ասպարէզին փարեցաւ Բարձր Հայքի մէջ : Խռովայոյզ շրջաններուն ինքնապաշտպանութեան գործը կազմակերպեց Կովկասի մէջ :

Անթիւ, անհամար են Դաշնակցութեան մտաւորական անձնուէր դէմքերը, որոնք նահատակուեցան յանուն Հայութեան : Ակնունի, Խաժակ, Զարդարեան, Շահրիկեան, Ս. Մինասեան, Շահպազ Բարսեղեան, Հրաչ, Սիամանթօ, Վարուժան եւ ընկերները մէկ կողմէն, Անդրանիկ, Աղբիւր Սերոբ, Գէորգ Զաւուշ, Հրայր, Մուրատ, Նիկոլ Դուման, Քեռի, Խեչօ, Համազասպ, Դրօ եւ մեր բոլոր անուանի եւ անանուն հերոսները միւս կողմէն անմահ անուն ձգեցին եւ տեղ գրաւեցին հայկական Պանթէոնին մէջ :

Նորեր եկան եւ կը շարունակեն գալ լեցնելու նահատակներու եւ մեզմէ անդարձ բաժնուողներու տեղը եւ ապահովելու՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յաւերժացումը :

Դաշնակցութեան ցանած սերմերը ծիլեր արձակած են ո՛չ միայն սփիւռքի, այլեւ նոյն ինքն հայրենիքի մէջ, ուր ապատենչ Հայութիւնը աչքերը յառած է յաւիտենական Արարատէն անդին՝ դէպի հայրենի հողերը, որոնք «Թշուառ ու անտէր» կը սպասեն իրենց հարազատ տէրերուն :

Դաշնակցութիւնը պիտի ապրի ու բարգաւաճի, շարքերու երիտասարդացումով, մինչեւ որ իրականանայ Հայութեան երազը, — անկախ ու միացեալ հայրենիք, ամբողջական Հայութեամբ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ծայրայեղ աջ խըմբակցութեան մը դաւը երեւան ելած է առջի օր եւ քսան «վայրկեաններ» ձերբակալուած են մէկ գիշերուան մէջ : Ասոնց անունը «վայրկեան» է որովհետեւ իրենց կազմակերպութեան գլխաւոր յատկանիշը եղած է միշտ՝ վայրկեանին կատարել որեւէ հրահանգ : Մէկ միլիոն տոլար արժողութեամբ զէնք գտնուած է իրենց մօտ : Ասոնք կը պատրաստուէին յարձակիլ կարգ մը երիտասարդական կայաններու վրայ, որոնք ծանօթ են ձախ հոսանքի պատկանելնուն համար : Պիտի յարձակէին նաեւ համայնավար օրաթերթ Ուօրքըրի խմբագրատան վրայ :

ՀՈՆԿ – ՔՈՆԿԻ Սին Թաօ չին ազգայնական թերթը կը պնդէ, որ Մաօ Ցէ Թունկ մեռած է կամ շատ հիւանդ է եւ միշտ նմանակներ են որոնք զինքը կը փոխարինեն հանրային վայրերու մէջ : Ըստ թերթին Մաօ 11 նմանակ ունի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Ճոնսըն խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Չինաստանի համայնավարներուն : «Միայն կրնանք ցաւիլ եւ ողբալ իբրեւ ողբերգական պատկեր մը, որ թերաճ երկիրներ ազգային ճիգ մը կը շարունակեն հիւլէական ուժ դառնալու համար, փոխանակ հաց պէտք է միլիոնաւոր մարդոց համար, որոնց սովը կը սպառնայ, ամէն օր, եւ այդ ռումբերը հացին գինով շինուած են», շեշտած է նախագահը Քուալա – Լումփուրի մէջ եւ աւելցուցած է որ խաղաղասէր Չինաստան մը փափաքելի բան չունի Միացեալ Նահանգներէն, բայց անպատասխանատու Չինաստան մը միայն ուժ եւ աշխարհի դիրք կրնայ գտնել : «Ինչ որ ալ ըլլայ այն հիւլէական ուժը զոր Չինաստան կրնայ ձեռք ձգել, միշտ հակակշռուած պիտի ըլլայ գերագոյն ուժով մը» :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԽՐԱՏ ԿՈՒՏԱՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Նիւ Եորքի մէջ Հիւմէթ Պիլ կը գրէ. — Կիպրոս հրատարակուող թերթի մը, Սայփրըս Մէյլի մէկ գրութիւնը լոյս տեսաւ նաեւ Թուրք մամուլին մէջ : Կիպրոսի Արտաքին նախարար Քիփրիանու Գահիրէի մէկ հայերէն թերթին յայտարարեր է թէ Հայերն ալ պէտք է գործակցին Յոյներուն եւ միացեալ ճակատ կազմեն, Թուրքերու դէմ պայքարելու համար :

Խնդիր է գիտնալ թէ Հայերը ինչ պատասխան պիտի տան Քիփրիանուի այս հրաւէրին, աւելի ճիշդ Յոյներուն բաղձանքներուն «ունելի» դառնալու այս առաջարկին : Անշուշտ սա պահուս չենք կրնար գիտնալ թէ Հայոց պատասխանը ինչ պիտի ըլլայ, բայց կ'ենթադրենք թէ Հայերը տխմարութիւնը պիտի չունենան այդպիսի հրաւէրի մը անմիջապէս «այո» ըսելու : Եթէ ըսեն իսկ, տո տասնեակ քանի մը արկածախնդիրներ պիտի ըլլան, ինչպէս անցեալ տարի Պէյրութի Հայերը, որոնք գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ անպատեհ ցոյցեր կազմակերպեցին եւ դժբախտաբար պահ մը «ունելի» դարձան Յոյներու ձեռքը : Կը թուի թէ այդ համը Քիփրիանուի բերանը մնաց, քանի որ նոյն առաջարկը կը բերէ Հայերուն :

Ենթադրենք որ ամբողջ աշխարհի վրայ ցրուած Հայերը գործակցեցան Յոյներուն հետ, եւ Կիպրոսի Յոյներն ալ օգտուեցան այս գործակցութենէն եւ յաջողեցան էՆՕՍԻՍ հռչակել : Շատ աղէկ, Հայերը ի՞նչ բաժին պիտի ունենան այս արդիւնքէն, Քիփրիանու Կիպրոսի մէկ մասը Հայո՞ց պիտի տայ : Ոչ անշուշտ : Քանի որ այդպէս է, Հայերը ի՞նչ շահ կրնան ունենալ Յոյներուն հետ գործակցութենէն : Կիպրոսի մէջ հազիւ հինգ հազար Հայեր կան, անոնք նոր առաւելութիւններ եւ առանձնաշնորհնե՞ր ձեռք պիտի բերեն արդեօք : Աւելի բարօր կեանք մը պիտի ապրին : Հաշիւ չկայ այս գործին մէջ, որովհետեւ Կիպրոսի փոքրաթիւ Հայերուն սիրոյն ոչ մէկ խելացի Հայ պիտի ուզէր Թուրքիոյ յիսուն հազար Հայերուն դժբախտութիւն պատճառել :

Անկարելի երազ մըն է նաեւ Թուրքիոյ մէջ Հայաստան մը հիմնել, Յոյներու եւ Հայերու գործակցութիւնով : Պէտք է յիշել Արեւելեան Անատոլուն, ուր ատենօք մեծամթիւ Հայեր կային, եւ այսօր հատ մը Հայ մնացած չէ այդ հողերուն վրայ : Ո՞ր խելացի Հայը այդ անխելքութիւնը կ'ընէ : Արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ նորէն հոս ու հոն ցրուած Հայոց հաւաքականութիւնը վնասուի : Չէ՛ որ Հայերն են որ կ'օգտուին նորէն իրենց բնակած վայրերուն մէջ, ուր առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութեանց առթիւ իրենց գիտցած Թուրքերէնը կ'օգտագործեն : Ո՞ր Հայը իր հացը կը զոհէ անհեթեթ ցնորքի մը, Քիփրիանուի մը փուճ խօսքերուն : Անոնք որոնք այդ փորձութիւնը կ'ունենան, թող չմոռնան թէ ինչ վախճան կ'ունենան, երբ իրենց «առաջնորդը աղուէս է» :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ վաղը՝ Նոյեմբեր 2, եւ խմբագրատունը փակ է Երեքշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի Նոյեմբեր 3 :

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բ․

Պօղոս եւ Աղեքսանդր ցարերը իրենց պաշտպանութեան տակ առին Թուրքիան Նափոլէոնի դէմ : Ռուս դիւանագիտութիւնը կը կաշառէր նախարարները, կը բանակցէր փաշաներուն հետ : Նափոլէոն կը հրաւիրէր սուլթան Սելիմը ռուս լուծը թօթափելու (30 Յունուար 1805), կը յայտնէր ռուս վտանգը, կը ջանար պահել Արեւելքի հաւասարակշռութիւնը :

Ռուս – աւստրիական հակամարտութիւն մը ստեղծելու համար Նափոլէոն կը մղէր Աւստրիան դէպի Սեւ Ծով, դէպի Դանուբի գետաբերանը, որպէսզի Աւստրիան ստիպուի Ֆրանսայի օժանդակութեան դիմելու :

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Թալէյրան Դանուբի նահանգները կը թողուր Աւստրիոյ, որպէսզի ամբարտակ մը ըլլայ Ռուսիոյ առջեւ դէպի Պալքան թերակղզին : Այն ատեն Ռուսիան պիտի ըստիպուէր յառաջանալ ասիական կողմէն եւ պիտի բախէր անգլիական շահերուն : Առկէ պիտի օգտուէր Օսմ․ կայսրութիւնը, պիտի պահէր անկախութիւնը, պիտի գտնէր հանդարտութիւն («Րըվիւ Իսթօրիք», 1889, Յունուար – Մարտ) :

Միեւնոյն ատեն Նափոլէոն կ'առաջարկէ Բրուսիոյ Թագաւորին Ֆրանսայի հետ Ռուսիոյ դէմ պաշտպանել «Թուրքիոյ անկախութիւնն ու ամբողջականութիւնը» :

Նափոլէոն կը ջանայ Ռուսիոյ դէմ ըմբոստացնել Հայաստանի փաշաները եւ զինակցելով Պարսկաստանի հետ՝ Կովկասի վրայ քալելու ծրագիրը կը գծէ : Նափոլէոնի ռազմավարութեան տեսակէտով Ռուսիոյ դէմ պատերազմի ատեն Թուրքիա եւ Պարսկաստան ֆրանսական բանակներու աջ եւ ծայրագոյն աջ կողմերը պիտի կազմեն : Նափոլէոն կը գրէ Լոնտոն, Պերլին, Վիէննա թէ կը պայքարի Ռուսիոյ դէմ Արեւելեան Հարցին համար, որպէսզի արգիլէ ռուս յառաջացումը դէպի Միջերկրական : Մեծ ռազմագէտը համոզուած է որ Ռուսիոյ տիրապետութիւնը, Պալթիկէն Միջերկրական, պիտի պատճառէ Եւրոպայի քայքայումը, որովհետեւ երկարատեւ պատերազմներու տեղի պիտի տայ :

Նափոլէոնի դիւանագէտը, Թալէյրան կը գրէ․ «Կայսեր մտահոգութիւնն է Թուրքիոյ պահպանումը, որպէսզի անոր ժառանգութեամբ ուրիշներ չհարստանան եւ մեր հարաւի առեւտուրը չվտանգուի» : Ֆրանսայի դիւանագէտը համոզուած է սակայն թէ Թուրքիա չի կրնար ապրիլ :

Նափոլէոն համամիտ էր Յունաստանի ազատագրման, կ'ուզէր Թուրքերը Եւրոպայէն դուրս ձգել, բայց Պոլիսը Ռուսիոյ ձգելու երբեք համամիտ չէ եղած : «Պոլիսը զետեղուած է այնպիսի վայր մը, որ կրնայ կեդրոնն ու աթոռն ըլլալ տիեզերական տիրապետութեան : Ռուս դեսպան Թոլստոյի եւ Մեթերնիխի յայտնած էր անգամ մը Պոլիսը Ռուսիոյ ձգելու գաղափարը, բայց կ'ուզէր պահել Տարտանէլը, այսպէս փակած պիտի ըլլար Միջերկրականի մուտքը, հետեւաբար արգիլել Ռուսիոյ անցքը :

Նափոլէոնի միակ մտահոգութիւնն է Անգլիոյ հարուածումը : Ցարին կը գրէ․ «Յիսուն հազարնոց բանակ մը բաղկացած ռուս, ֆրանսացի զինուորներէ, Պոլսէն Ասիա անցնելով, դեռ Եփրատ չհասած պիտի դողացնէր Անգլիան, պիտի ստիպէր զայն ծնրադրելու ցամաքամասին առջեւ : Պատրաստ եմ Տալմաչիոյ մէջ, ձեր վեհափառութիւնն ալ պատրաստ է Դանուբի վրայ : Մեր համաձայնութենէն մէկ ամիս ետք, բանակը Վոսփոր կը հասնի, հարուածը Հնդկաստանի մէջ պիտի արձագանգէ եւ Անգլիա պիտի ենթարկուի» :

Նափոլէոն կը մտածէ ռուս – ֆրանսական զինակցութեան, երկու բանակներու Եփրատէն Հնդկաստան արշաւանքի մասին : Կը զինակցի Պարսկաստանի Ֆէթ Ալի Շահին հետ (1807), որպէսզի Հնդկաստան արշաւելու ճամբան բանայ : Թեհրան կը ղրկէ Կարտան, Ֆրանսացի, որ կը յաջողի 1807 Մայիս 4ին կնքել Ֆըրանքեւպարսիկ դաշնագիրը Ֆրանսայի լիազօր ներկայացուցիչ Մարէի եւ Պարսկաստանի լիազօր Ռիզա Խանի կողմէ :

«Ֆրանսա կ'երաշխաւորէ Պարսկաստանի հողային ամբողջականութիւնը (Յօդ․ 2) :

«Ֆրանսայի կայսրը կը ճանչնայ Վըրաստանը որպէս օրինաւոր սեփականութիւն Պարսկաստանի (Յօդ․ 3) :

«Ֆրանսայի կայսրը պիտի ջանայ ստիպելու Ռուսիան պարպելու Վրաստանը եւ պարսիկ հողը (Յօդ․ 4) :

«Պարսկաստանի Շահը պիտի խզէ իր քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ, պատերազմ պիտի յայտարարէ եւ անյապաղ պատերազմական գործողութեանց պիտի սկսի (Յօդ․ 8) :

Անգլիա ալ Թեհրան կը ղրկէ Սըր Հարֆըրտ Ճօնս եւ Սըր Ճոն Մալքոլմ (1808 Սեպտեմբեր) եւ կը կնքուի զինակցութիւն մը, տարեկան հարիւր քսան հազար ըսթերլին օժանդակութեամբ :

Ռուս բանակները յաղթականօրէն կը յառաջանային Պալքաններու մէջ եւ Կովկասէն 1829 Օգոստոսին : Անգլիոյ մէջ մեծ վրդովում տեղի կ'ունենայ, Ֆրանսայի մէջ ալ նախարարական տագնապ : Օգոստոս 9ին Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպան Փոլինեաք կը կանչուի Փարիզ, ստանձնելու համար վարչապետութեան եւ արտաքին նախարարութեան պաշտօնները : Անգլիա եւ Ֆրանսա քաղաքական տարբեր տեսակէտներ ունին : Կորտոն Պոլսէն կը գրէր Ապերտինի, թէ Օսմ․ կայսրութիւնը կը կազմալուծուի : Կը դիմէ Ֆրանսայի, հասկնալու համար թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Ֆրանսա՝ եթէ Ռուսիա գրաւէ Պոլիսը : Քանդումէն ետք վերականգնել կայսրութիւնը դժուարին հարց մը պիտի ըլլայ (21 Օգոստոս 1829) :

Փոլինեաք խուսափողական պատասխան կուտայ : Հարցը փափուկ էր, լուրջ ուսումնասիրութեան կարօտ : Կը թելադրէ Ռուսիան հրաւիրել չափաւորութեան :

Թուրքիա կ'ընդունի պարտութիւնը, կը ճանչնայ Յունաստանի անկախութիւնը (15 Օգոստոս) : Ռուսերը գրաւած էին Պալքանները, Պասքեւիչ հասած էր Էրզրում :

Թուրք արտաքին նախարարը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Կորտոն, Կիյամինօ եւ Բիւլթեր դեսպանները․ «Թուրքիա կը փափաքի խաղաղութիւն, ցարը դադրեցնելու է բանակներուն յառաջացումը, բայց եթէ չարունակուի՝ քրիստոնեայ բնակչութիւնը պիտի ենթարկուի վրէժխնդիր խուժանին կատաղութեան, Թուրք կառավարութիւնը չի կրնար պաշտպանել զայն, եթէ անմիջապէս չդադրին թշնամութիւնները» :

Անգլիոյ ռազմանաւերը կը հասնին Տարտանէլ : Ֆրանսական նաւերը կը հետեւին անոնց : Կորտոն կը հեռագրէ (26 Օգոստոս) թէ «Թշնամութեանց անմիջական դադարումը կրնայ այս կայսրութիւնը փրկել ամբողջական քանդումէ» :

Քօշուպէյ 1802ին կ'ըսէր թէ Պոլիսը գրաւելու համար Ռուսիա ստիպուած պիտի ըլլայ պատերազմիլ եւրոպական պետութեանց դէմ : «Օսմ․ կայսրութեան քայքայումը անխուսափելի կերպով պիտի պատճառէ եւրոպական ընդհանուր պատերազմ» :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար․)

ԻՆՉՊԷՍ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՂԱՅ

(Գ․ եւ վերջին մաս)

Դաժան բախտը, սակայն, ուրիշ բաներ վերապահած էր ինծի : Աշխատիլ եւ ապրիլ պէտք էր : Ազգականս զիս ապրեցնելու միջոց չունէր : Ես այդ տարիքիս մէջ աշխատանքի տակաւին անընդունակ էի : Ստիպուեցայ նետուիլ բախտին գիրկը, եւ եկայ հոս, Ֆրանսա : Չէ՞ որ այստեղ գործարաններ կային, ամէն տարիքի յարմար գործ կար, կրնայի աշխատիլ եւ ապրիլ :

Եկայ այս երկիրը, հաստատուեցայ Ռոնի եւ Սոնի տելթային վրայ տարածուած մեծ քաղաքը, Լիոն : Հոս ալ փնտռեցի իմ նախասիրած քլիւպս : Այստեղ ալ առարկութիւն ըրին հասակիս ու կարճ տաբատիս : «Պատանեկան Միութիւն մը կազմեցէք,— ըսին, — հոն աշխատեցէք մինչեւ որ մեծնաք, հասուննաք» : Այդպէս ալ ըրինք : 1927ին խումբ մը հասակակիցներու հետ, Թորոս Հերոյեան, Յովհ․ Հարէլեան, Զաւէն Տէր–Պետրոսեան, Խնկիկ Կէնճեան, Ասատուր Մարկոյեան, Եղիկէլ Հերոյեան եւ ուրիշ շատեր մօտ երեք տասնեակ հոգի, Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան տեղւոյն Շրջ․ Կոմիտէին հովանաւորութեան տակ, կազմեցինք Հ․ Յ․ Դ․ Պատանեկան Միութիւնը : Այն օրերը, իրօք, ապրած օրերուս ամէնէն եռանդուն, աշխոյժ եւ քաղցր օրերն եղած են : Մեր մէջ կը տիրէր կատարեալ եղբայրական համերաշխութիւն : Բոլորս ալ վառվռուն պատանիներ՝ կը վազէինք գործին ետեւէն : Չէինք սպասեր որ «վերէն» գործ ցուցնեն մեզի :

Առանց բացառութեան ամէն Հինգշաբթի երեկոյ կ'ունենայինք ընդհ․ հաւաքոյթներ : Այդ հաւաքոյթները նուիրուած կ'ըլլային ընդհ․ ժողովներու, դասախօսութիւններու, եւ որ ինծի համար աւելի շահեկան էր՝ «Գրական երեկոյ»ներու : Ամիսը անգամ մը մեզի երեք – չորս հոգիի վրայ պարտք կը դրուէր, որ գրէինք մեր նախասիրած նիւթերուն շուրջ : Յատուկ ժիւրի մը ընտրուած էր, եւ այդ ժիւրիին ու ներկաներուն առջեւ կը կարդայինք գրի առնուած նիւթերը եւ անոնք մտիկ ընելէ ետք կ'որոշէին Ա․ Բ․ Գ․ մրցանակները : Արամ – Գառօնէ, Բարգէն Աղաբէկեան, Արշաւիր Հարէլեան, Վ․ Զուլլէրեան, Եր․ Ճանկէօզեան, Թ․ Այվազեան, Պօղոս Թիւլպէնտճեան եւ ուրիշներ, յաճախ մաս կը կազմէին այն քննիչ յանձնաժողովին :

Պարբերաբար կը սարքէինք հանդէսներ եւ ներկայացումներ, որոնք կը պսակուէին փայլուն յաջողութեամբ : Յիշատակելի պիտի մնան մեր կազմակերպած Ռաֆֆիի, Գամառ – Քաթիպայի, Միք․ Նալպանտեանի նուիրուած «Օրեր»ը : 1930 Հոկտեմբերին «Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան Օր»ը մեզի, պատանիներուս համար եղակի օր մը եղաւ : Այդ օրը պիտի վերջանար մեր «կարճ տաբատի» պատմութիւնը : Մենք իբր «այր մարդ» շարքերը պիտի մտնէինք, լման Դաշնակցական պիտի դառնայինք : Կա՞ր աւելի մեծ պատիւ կամ պարգեւ մեզի համար :

Շաբաթ երեկոյ մըն էր : Երրորդ Թաղապետարանի սրահը կը տքար յորդահոս բազմութեան մը ծանրութեան ներքեւ : Սրահին մեծ դռնէն մինչեւ վարը, աստիճաններուն տակը, վրայ – վրայի սեղմըւած էին հանդիսականները : Տօնակատարութեան կը նախագահէր Ընկեր Վ․ Զուլլէրեան : Օրուան բանախօսը — նորագիրներուս «կնքահայրը»— էր ընկեր Ս․ Վըրացեան : Երկու տասնեակ պատանիներ էինք (փոքրերը դուրսը մնացին), գրեթէ միաձեւ հագուած, իւրաքանչիւրիս վիզը՝ Դաշնակցականի սեւ փողկապ, կարգով շարուեցանք բեմին վրայ ժողովուրդին դիմաց :

Չեմ յիշեր որ ադկէ աւելի խանդավառ հանդէս տեսած ըլլամ : Չեմ գիտեր թէ ընկեր Սիմոն Վրացեան ուրիշ վայր, ուրիշ առթիւ այդքան հոյակապ եւ խրախուսիչ ճառ մը խօսա՞ծ է : Մեծ սրահը անվերջ, անդադար կը թնդար ծափերու եւ ուրախաձայն բացականչութիւններու արձագանգով : Պատանիներուս այտերը խնձորի պէս կարմրեցան անվերջ համբոյրներէ եւ շոյանքներէ :

×

Այդ օրէն ի վեր Դաշնակցական եմ : Դաշնակցական եմ սրտով, հոգիով, այլեւ մանաւանդ հաւատքով, այո, հաւատքով : Հաւատք մը, որ իր մէջ կը պարփակէ եւ թռիչք եւ խռովք··· Այս երկար տարիներու ընթացքին շատ տաք ու պաղ բաներ տեսայ թէ կուսակցութեան ծոցին մէջ, թէ կուսակցութենէն դուրս : Բայց, իմ հաւատքս ու հաւատամքս դէպի Դաշնակցութիւնը ստորակէտ մը անգամ չկրցան խախտել : Վասնզի գաղափարը կրօնք է ինծի համար եւ կրօնքը ամէն բան է հաւատացեալին համար :

Տեսայ արեւոտ օրեր, տեսայ եւ ահարկու փոթորիկներ : Մրրիկը ցնցեց մեր ճիւղերը, մեղմէ խլեց բազմաթիւ կանանչ տերեւներ, ինչպէս եւ փտած ճիւղեր : Բայց ծառը մնաց կանգուն՝ աւելի քան հաստատուն : Այսօր, 76 տարիներու մէջ աճած այս ծառը, հակառակ «Զարքեր»ու

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

— Քոյրեր, ասաց Նունան իրիկուան դէմ բանտի բակում խռնուած կատաղի կիներին : Ի՞նչ բարիք էք սպասում Իդարէի Մէջլիսից, էնտեղ ովքեր են նըստած : Փաշան եթէ մեզ բարիք էլ ցանկանայ, ո՞վ կը լսէ նրան, Մէջլիսնե՞րը, Ալի էֆէնտի՞ն, Քիւրքչի պաշի՞ն, թէ փռնչի Ալէ՞քը, — սխալ չէ՞ որ փուռերի հացն ու ալիւրը դրանցն է, չէ՞ որ դրանք են փռնչիների պաշտպանները, մեր մարդիկներին բանտարկել տուողները ·

— Ի՞նչ անենք Նունա բաջի, ո՞ւմ դուռն երթանք :

— Ես գիտե՞մ · ես որ իմանայի, խօ վաղուց կ'երթայի եւ ազատել կըտայի բոլորին, բայց ես ոչ ոքից յոյս չունիմ ... էստեղ զուր մի սպասէք, մեղք էք, ձեր երեխաները տանը սոված կոտորուեցին, տուն դարձէք եւ ամէն մէկդ առաջ մի կտոր հաց ճարեցէք քաղցածների համար, յետոյ մտածեցէք բանտարկըւածների մասին :

— Բայց բանտարկուածներն էլ սոված են ...

— Ոչինչ, նրանք կը դիմանան, բայց երեխաները չեն կարող : Մեր պարտքն է անմիջապէս ամէնից առաջ մանուկներին կերակրել : Գնանք, գնանք եւ ցրուենք :

— Աւելի լաւ է մենք էլ էս տեղ բանտարկուենք մեր ամուսինների մօտ, ասաց մի կին, քան թէ տուն դառնանք եւ մեր մատղաշների սովամահը տեսնենք :

— —Ո՞րտեղից պիտի կարողանանք հաց գտնել, ո՞վ կ'օգնէ մեզ, ասաց մի ուրիշը :

— Էստեղ մնալով էլ հաց չէք գտնիլ : Գնանք, մեզ են անմեղ երեխաները : Գնանք ճար անենք, մէկ կերպ գիշերս էլ քնենք, յետոյ խորհենք էգուցուայ մասին :

— Նունան լաւ է ասում · գնանք, գընանք, մէջ մտան մի քանի հասակաւոր կիներ եւ առաջ ընկան :

Հայհոյելով, անիծելով, գոռալով ու գոչելով՝ վերադարձան տուն, յուսահատութիւնից կատաղած :

Միւս օրը՝ արշալոյսին, մթնաշաղին խումբ խումբ հաւաքուած մօտ երկու երեք հազար կին, երեխայ, աղջիկ յարձակուեցին Հաճի Արգալի եւ ընկերութեան ամբարների եւ Ալէքի ապի ալքօհոլի գործարանի վրայ : Անմիջապէս ահագին քարեր խփելով՝ փշրեցին դռները յուսամուտների երկաթի ճաղերը · մինչեւ արեւի ծագելը բոլոր ալիւրը, ցորենը, կորկոտը, բլղուրը, հաճարը բոլորը ցրուեցին :

Հայ – Թուրք, կին, երեխայ, աղջիկ ամէն մէկը մի մի տոպրակ շալակած՝ տուն էր վազում եւ դարդակելուց յետոյ, կըրկին վերադառնում աւարի տեղը : Մէկ երկու ժամի ընթացքում մօտ հինգ հազար սոմար ցորեն դարդակուեցան : Ոստիկանները եւ գիշերապահ զինուորները իրանք էլ էին օգնում թշուառներին, իրանց տներն էլ որոշ մաս էին տանում : Արեւը դեռ չշողացած, երբ արդէն շտեմարանները բոլորովին խաթարուած էին, կրակ տուին ամբարներն ու գործարանը բոցերի մատնեցին :

— Թող էլ չինեն ամբարներ, արաղի գործարաններ, գոռում էին պառաւները, թող էլ հացը թանկացնեն, անհոգի անխիղճները :

— Արեգակից առաջ մենք լուսաւորեցինք քաղաքը, գոռում էր մի ուրիշը :

— Թող էլի գան խառա – խըրխա հացը լցնեն իրանց աղջիկներին, հարճերին ու աղախիններին, գոռում էր Նունան :

Մինչեւ Հաճի Արգալի, Ալէքի եւ Ալի էֆէնտիի հրդեհավայրը հասնիլը, կրակն արծարծուել էր եւ ոստիկանութիւնը չունենալով հրշէջ մեքենաներ՝ չկարողացաւ հրդեհի առաջն առնել : Շինութիւնները մինչեւ հիմունքը այրուեցան, մոխիր դարձան :

ԱՏՐՊԵՏ

(21 Շար․)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՈՐԻՍԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Գորիսի գաւառագիտական թանգարանը այնքան ալ հին չէ, քանի որ հիմնուած է 1949ին: Տարին աւելի քան 31 հազար այցելուներ հետաքրքրութեամբ կը դիտեն տասը սրահներու մէջ ցուցադրուած պատմական Սիւնիքի նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթին աւելի քան վեց հազար ժառանգները:

Հնագիտական սրահին մէջ ցուցադրըւած են քարէ դարու զանազան գործիքներ՝ կացին, սանդ, աղօրիք, դանակներ, կաւէ ափսէներ, կուժեր, սուրեր, վահաններ, 2500 տարուան հնութիւն ունեցող քարէ կամ մը եւ երկու մեծ կարասներ:

Ուշագրաւ են Սասանեան ժամանակաշրջանի 27 սմ. բարձրութիւն ունեցող թամարդու եւ կնոջ երկարաճիտ կօշիկները եւ 76 սմ. կուժը, որ շինուած է ոսկիտակագործ որձաքարէ: Հնագիտութեան բաժնին հարուստ առարկաներէն է առիւծի պրոնզէ արձանիկը, որ գտնուած է Ղափանի մէջ: Արձանիկը ունի 5·5 քիլօ ծանրութիւն, քսան սմ. լայնութիւն եւ 13 սմ. բարձրութիւն: Շինուած է Ք. Ա. 14-12 դարերուն: Ըստ պատմական տուեալներու, Զանգեզուր, որ ժամանակաշրջանին չէր գտնուեր Ուրարտուի սահմաններուն մէջ, այսուհանդերձ կրած է այս վերջինոյն ազդեցութիւնը: Այցելուներուն վրայ անջնջելի տպաւորութիւն կը ձգեն Տաթեւի (895-906) եւ Գլաձորի Հաղբրանց վանքերուն վերաբերեալ նիւթերը:

Թանգարանը ունի նաեւ վերջին շրջանի իրագործումներուն նուիրուած բաժին մը, որ անշուշտ, կը հետապնդէ զուտ քարոզչական նպատակ:

ՆՈՐ ՅԱՅՆԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐ

Կրակապաշտներու սրբավայր մը յայտնաբերուած է Մեծամօրի պեղումներուն ժամանակ: Մեհեանը, որ ըստ հնագէտ Էմմա Խանզադեանի կառուցուած է Ք. Ա. առաջին հազարամեակին, գտնուած է փորուած ժայռի մը մէջ՝ երեք հարիւր քառակուսի մեթր տարածութեամբ: Կեդրոնը զետեղուած է բոլորաձեւ զոհասեղանը, որուն վերեւ կը բարձրանան եօթը աստուածներ խորհրդանշող եօթը սիւներ: Զոհասեղանին վրայ հաստատուած էր կրակարանը: Մեհեանը, որ լաւ վիճակի մէջ կը գտնուի, Հայաստանի մէջ պեղուած ամէնէն հին նիւթական արժէքներէն մէկն է:

Մեհեանին վայրին մէջ երեւան հանուած են նաեւ պղինձի, անագի, զինկի, ոսկիի, արծնի, անթիմոնի, զանազան ձուլուածքներու կտորներ:

Մետաղագործութիւնը զարգացած էր այս վայրին մէջ:

Մեծամօրի մէջ գտնուած են նաեւ զանազան աստղանիշեր, գիծեր, որոնք ենթադրել կուտան թէ հոն գտնուող բլուրը օգտագործուած է իբրեւ աստղադիտարան:

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ »

ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Լոյս տեսաւ Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութեան օրգան « Հայաստանի բնութիւն» պատկերազարդ հաւաքածոյին հինգերորդ պրակը, որ կը պարունակէ բնութեան նուիրուած յօդուածներ եւ նիւթեր:

Հաւաքածոն կը բացուի « Հայաստանի բնութիւնը Մարտիրոս Սարեանի բնանըկարներում » խորագիրը կրող յօդուածով:

Սարեանի ջանքերով բնանկարային սեռը մեծ բարձրութեան հասած է Հայաստանի մէջ: Կը բացայայտեն հայկական բնութեան տիպական գիծերը եւ իրենց մէջ կը կրեն մեծ նկարիչ-մարդասէրին փիլիսոփայական ըմբռնումները:

« Հայրենիքը զարդարենք անտառ-այգիներով » յօդուածին մէջ կը նկարագրուի, թէ ինչպէս հինգ տարի առաջ, արձագանգելով Վ. Անանեանի կոչին, դպրոցականներ Կիրովականի, Ալավերդիի, Նոյեմբերեանի, Իջեւանի, Դիլիջանի, Շամշադինի եւ այլ շրջաններու մէջ անտառատնկութեամբ զբաղած են: Անոնց նպատակը եղած է անտառները վերածել պտղատու ծառաստաններու:

Բուսաբանական հիմնարկութեան Սեւանի բաժնին վարիչ՝ Վ. Ազարեան « Սեւանի աւազանի բնակավայրերու կանաչապատման հարցին շուրջը» խորագրով յօդուածին մէջ դիտել կուտայ, թէ վերոյիշեալ ծրագրին համար փորձի դրուած են հինգ հարիւր տեսակ ծառեր ու թուփեր, ինչպէս նաեւ 250 տեսակ միամեայ եւ բազմամեայ ծաղիկներ:

Կան նաեւ ուրիշ շահեկան յօդուածներ:

Տեղեկատուութենէն կը պարզուի թէ ներկայիս Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութիւնը ունի 122 հազար անդամ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ հայ գաղութը երկու հազար գիրքերէ բաղկացած հարուստ հաւաքածոյ մը նուիրեց Հայաստանի դրադարանին: Հաւաքածոն կը պարունակէ հազուագիւտ գիրքեր՝ «Պարտէզ հոգեւոր» (Վենետիկ, 1752), «Ազուեսագիրք» (1698), «Պարզաբանութիւն սաղմոսաց Դաւթի» (1687), «Հայոց պատմութիւն» (1826) եւայլն: Մօտաւորապէս հինգ հարիւր գիրքեր եւ ամսագրեր հազուագիւտ են:

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ջուրերու Անդրկովկասի մասնագէտները խորհրդակցութիւն մը ունեցան Երեւանի մէջ: Գ. Աղաջանեան յայտարարեց, թէ Հայաստանը չափազանց հարուստ է հանքային ջուրերով: Կան աւելի քան 350 խումբերու պատկանող հանքային աղբիւրներ:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ ֆրանսահայ ծանօթ նըկարիչ Գառզուի ներկայութեան տեղի ունեցաւ անոր գործերուն ցուցահանդէսը:

Նկարիչը, որ երկու շաբաթ Հայաստան մնաց, շատ լաւ տպաւորութիւններ ստացած է հայրենի բնութենէն եւ հայկական ճարտարապետութենէն:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ բացուեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ ելեկտրական արդիւնաբերութեան ցուցահանդէսը:

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ խաղողի արտադրութիւնը եղաւ 7132 թոն:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ հիմնարկութիւնը նուէր ըստացաւ վաթսուն արժէքաւոր գիրքեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ժամանած ամերիկացի գրօսաշրջիկներ հիացած են հայկական գորգերը դիտելով: Տարին 16 հազար քառ. մեթր գորգ կը ղրկուի արտասահման:

ԹՈՒՆՈՒԶ մեկնեցաւ Վարդգէս Ռաշիդեան, որ անուանի պարուսոյց մըն է Հայաստանի մէջ: Երկրորդ անգամ ըլլալով պիտի մարզէ Թունուզի ազգային պարախումբը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՃԵՊԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ

« Սով. Արուեստ » ամսագրի մէջ կը կարդանք. —

... Անգլիայի քաղաքները կորած են կանաչի մէջ: Լոնտոնի կանաչը ... այլեւս ոչ մի եւրոպական քաղաքում նմանը չկայ: Իրօք զերադոյն հաճոյք է անարգել շրջել թաւշեայ բացառիկ նուրբ գոյն ունեցող կանաչների վրայով:

Բայց գերագոյնը նկարչի համար, ի հարկէ, Անգլիայի թանգարաններն են. ամէն քայլափոխին թանգարան: Անգլիայի բոլոր թանգարանների մուտքը ձրի է. սա մի այնպիսի առաւելութիւն է, որը հասկանալի է միայն նկարիչներին... Աշխարհի ամենահարուստ թանգարաններից են Բրիտանական թանգարանը եւ ազգային պատկերասրահը:

Շտապ, շտապ անցնում էի Բրիտանական թանգարանի սրահներով գրեթէ ոչինչ չտեսնելով: Որոնում էի մեր Անահիտին... Ահա նրա պրոնզաձոյլ գլուխը փակուած ապակեպատ վանդակի մէջ հետեւեալ մակագրութեամբ՝ «Տիանա, գտնուած է Հայաստանում, Երզնկայի մօտ»: Քանի տասնեակ տարիներ դիտել եմ այն միայն պատմութեան դասագիրքերում զետեղուած միշտ նոյն գորշ լուսանկարը ... Այդ օրը ես այլեւս ոչինչ չտեսայ: Մի քանի փոքրադիր էթիւտներ նկարեցի, որ գոնէ նրանից ինչ որ մի մասնիկ բերեմ Հայաստան:

Լոնտոնից մեկնելուս նախօրեակին նորից գնացի այցի Անահիտին: Այս անգամ նա արդէն աւելի ջինջ ու աւելի հարազատ հայեացքով էր նայում: Մի անբացատրելի կարօտի ու ափսոսանքի զգացումով հեռանում եմ, թողնելով մեր աստուածուհուն մառախլապատ ու պաղ Թայմզի ափերին:

Հետաքրքրական էր իմ մի այլ հանդիպումը. Ակրոպոլում եղած ժամանակ տեսայ էրեխտէոնի նշանաւոր կարիատիդները. Նրանցից մէկը կիպսից պատրաստուած կրկնօրինակն էր, քանի իրականը լորտ Էլկինի կողմից պարզապէս գողացուած էր եւ տեղափոխուած Անգլիա: Այժմ ահա իր ամբողջ հելլենական վեհութեամբ կանգնած էր մեր առջեւ Բրիտանական թանգարանում: Իմ հարցին թէ արդեօք մտադիր չե՞ն վերադարձնել իսկական տիրոջը, մեր առաջնորդը, տեսնելով որ ես տեղեակ եմ գործին, ստիպուած խոստովանեց, որ այժմ բանակցութիւններ են գնում երկու կառավարութիւնների միջեւ կարիատիդը վերադարձնելու համար:

Ու հիմա մտածում եմ, արդեօ՞ք հնարաւոր չէ նոյնանման բանակցութիւններ վարել եւ մեր Անահիտին վերադարձնել իր հայրենիքը... կամ, նուազագոյն դէպքում, նրա վերարտադրութիւնը:

Ինչպիսի մեծ ու շնորհակալ գործ կատարած կը լինին մարդիկ:

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

...ազգային խաղերուն, լայն տարածեր է իր ճիւղերը, որոնց վրայ կը բացուին նոր ծաղիկներ, նոր հրաշքներ:

Ոչ ոք, ոչ մէկ ուժ պիտի կարենայ դալեցնել այս ծառը, քանզի անիկա ապրիլ տենչացող ժողովուրդի մը խտացած հաւատքն է: Ժամանակներու եւ դարերու միջէն ջերմօրէն քարոզուած, փառաբանուած խաչալի մը ջահակիրն է: Ազատութեան եւ ինքնուրոյն մշակոյթի մը պահպանութեան սրբազան դրօշը բարձր բռնած նոր օրերու անյաղթ Սասունցի Դաւիթն է: Մինչեւ իրականացումը մեր երազներուն, մինչեւ տիրացումը մեր ամբողջական հայրենիքին, պիտի տոկայ դրօշը, որուն վրայ գրուած է ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ:

Առո՛ղ հաւատքով ես Դաշնակցական եմ:

Առո՛ղ կը հաւատան բոլոր Դաշնակցականները:

Առո՛ղ թող համոզուին նաեւ մեր մեծ ու պզտիկ հակառակորդները:

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ (30)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Այսպէս ահա կամս, աղաղակեց ան իր խոնարհեցայ ձեռքը համբուրելու, կը տեսնէք որ երկար չսպասեցուցի ձեզի, Փոցտամի խստացած այցելութեանս համար:

Եւ զոհունակ ժպիտով մը աւելցուց կիսաձայն.

— Կը յիշէ՞ք ճեպակառքին պատմութիւնը եւ փրթած մարդարտամանեակին պարկածը, որ վայրկեան մը ամենամայլ ենթադրութիւններով խռովեց միտքս ... Աստուծոյ շնորհիւ, մինչեւ հիմա կսկծալի բան մը չպատահեցաւ ինծի:

— Եւ բան մըն ալ պիտի չպատահի, պատասխանեցի զինքը այն կատարեալ յարգանքով ու կենցաղագիտութեամբ որ վայել է Նորին Կայսերական Վսեմափայլութեան մը մօտ գտնուող դրանիկի մը, որ պաշտօն ունի առաջնորդելու զայն թագաւորական շքակառքը, ուր Գահաժառանգ «Վիլլիէլմիկ» անոր կը սպասէր՝ ժամանակ անցընելու համար, խօսելով իր թիկնապահ զինուորականներուն հետ:

Երեք օր ետք պատահեցաւ այնպիսի դէպք մը, որ ճշմարիտ ըսելով, շատ մտատանջեց եւ չափազանց հետաքրքրեց զիս:

Իր թուլբերանութեամբ ծանօթ թերթը, Միլիթար Վօխէնպլաթ, յօդուած մը հրատարակեց, պատմելով թէ Սաքսոնիոյ Փրէտ. Աւկուստը եւ սիրուն Իշխանուհի Լուիզը ծանրակշիռ միջադէպ մը ունեցած են իրարու հետ:

Այդ խրողութիւնը մեծ աղմուկ հանեց եւ պալատական շրջանակներու մէջ անվերջ բամբասանքներու նիւթ հայթայթեց:

Մերունի Ֆօն Տօնաուշթաֆ որ այն ատեն Կայսեր արարողապետն էր, իր ամբողջ լեզուագիտութիւնը ի սպաս դրաւ՝ Գահաժառանգուհի Լուիզի մասին պատմուած արտակարգ եւ գայթակղալի պատմութիւնները տարածելու համար:

Այնպէս որ խիստ տարօրինակ թուեցաւ ինծի իրաց այս կացութեամբ, Նորին Վսեմափայլութեան այցելութեան հրաւէրուիլը՝ կեդրոնէն եւ փառքեան օճախ Փոցտամի մէջ:

Նոյն օրը ցերեկէն ետք, պահակներու փոխանակութենէն քիչ ետք, գրով գրաւած էի սենեակիս մէջ որուն պատուհանները կեդրոնական բակին վրայ կը նայէին, երբ լսեցի որ պահակը մեծ իբարանցումով դուրս ելաւ: Հասկցայ որ Կայսրը յանկարծ վերադարձած էր Հուպէրթուսթօքէն:

Տասը վայրկեան ետք հեռաձայնիս զանգակը հնչեց: Կը հրամայուէր անմիջապէս Կայսեր առանձնասենեակը երթալ: Ինծի ծանօթ այդ սենեակին մէջ կը տիրապետէր բաց կանաչ գոյնը: Այդ գոյնով մետաքսէ դամասկեան կերպասով մը ծածկուած էին բոլոր կարասիներն ու պատերը որ այնքան զաւադրութեանց ու մեքենայութիւններու ունկնդիր եղած էին: Իր թանձր եւ կրկնակ վարագոյրները պատուհաններուն եղերքին ամփոփուած էին դարձեալ նոյներանգ երիզներով:

Ներս մտած պահուս, բարկացած վիճակի մէջ տեսայ Կայսրը: Վերադարձած էր իր կամակատար խորհրդակից Լէօլայնի հետ որ սեղանի մը առջեւ կեցած աչքին ծայրովը կը զննէր Քայզէրը որ կալանաւոր առիւծի մը պէս կ'երթեւեկէր սենեակին մէջ:

Անկանծալից բարեւ մը տուի, եւ, սովորութեանս համաձայն, իր հրամաններուն սպասեցի լռութեամբ: Բայց Նորին Վեհափառութիւնը այնքան տարուած էր որ չանդրադարձաւ իսկ ներկայութեանս եւ շարունակեց անձնատուր ըլլալ մոլուցքի մը ճշմարիտ պոռթկումին: Վերջապէս կեցաւ յանկարծ, կրթնելու համար կլոր եւալի պատեանի մը վրայ խեցեհիւսուած ընտիր առարկայի մը, որ գորշ մարմարի մը վրայ շինուած Պուլլի մեծ նամակարան մըն էր եւ որուն մէջ կը պահէր իր պաշտօնական գրութիւնները, եւ ամբողջ ուժով պոռաց.

— Եթէ կարդաք Ֆօն Հէօնշպրօխի տեղեկագիրը ... խաղալիկ են ըրեր զիս... Եւ դուք Լէօլայն, դուք գիտէք ատիկա: Ըսուեցաւ որ կին մը, քմահաճոյք մը, կարգ մը մարդոց հասարակ մէկ խօսքը, ի զօրու պիտի ըլլան ինձ համար, դէմս ելլողը կայսրութեան ամենաբարձր աստիճանին բարձրացնելու համար: Այդ անարդ Հարտէնը յանդգներ է այդ բանը գրել իր կաղամբի տերեւին մէջ: Լաւ, լաւ, կը տեսնուինք: Պէտք է որ այս կինը...

Կայսրը շուարեցաւ: Նոր անդրադարձած էր ներկայութեանս: Իսկոյն փոխուեցաւ իր շեշտն ու խօսելակերպը:

— Հելցէնտորֆ, ըսաւ ինծի հանդարտած ձայնով մը, ես ... ես կը փափաքիմ որ մասնաւոր նամակ մը տանելու համար Տրէզտըն երթաք: Նամակը կէս ժամէն պատրաստ կ'ըլլայ: Մարդու բան մի ըսէք ձեր մեկնումի մասին, իսկ վերադարձին դաէք զիս ժամը ... (ակնարկ մը նետեց անգղապղինձէ փոքր ժամացոյցին որ կը գտնուէր բուխերիկին վրայ երկու հիանալի բազմաթիւ աշտանակներու միջեւ) ժամը չորսին:

ՈՒԻԼԵՐՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Փեշտիմալճեան (Պոլիս), Պ. Զարեհ Եղրայրեան, Տիկին Ատրինէ Լօխմակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Լօխմակէօզեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Լօխմակէօզեան եւ զաւակներ (Պոլիս), Պ. Ժիրայր Քիւրք–ճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սեւ–րոբեան, Տէր եւ Տիկին Կայըրկեան, Պ. Ճտուար Իւթիւճեան, Պ. Մարթէն Իւթիւ–ճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Լօխմա–կէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան, ինչպէս նաեւ Զի–լինկիրեան եւ Եղբայրեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանու–ցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղ–բօր եւ ազգականին՝

ԶԱՐԵՀ ԼՕԽՄԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 26ին, 74 տարեկանին, Կրեմլէն–Պիսէթր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 2) ժամը 16–ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա լը Ռէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Իսկուհի Զալուքքէրեան եւ զաւակը Դանիէլ Վարուժան իրենց շնոր–հակալութիւնները կը յայտնեն ամէն ա–նոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նը–ւիրատուութիւններով եւ նամակով ի–րենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ի–րենց ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ

ՎԱՀԱՆ ԶՊՈՒՔՔԷՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մէնթ Անթուանէն Համբարձումեան ըն–տանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով կամ գրաւոր ցաւակցու–թիւն յայտնեցին

ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան իրենց սիրելի Թոռնիկին՝ փոքրիկ Վարուժան Պայրամեանի, կառքի արկածէն անվնաս ազատուելուն առթիւ 25ական ֆրանք կը նուիրեն, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն եւ Հայ Մշակոյթի Տան:

Իսկ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ ալ, իրենց սիրելի ննջեցեալներուն եւ համայն Պայրամեան գերդաստանին հոգւոյն հա–մար 25ական ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի եկեղեցւոյ, «Յառաջ»ի եւ «Հայ–Բոյժ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Նոր Սերունդի Առնուվիլ–Սարսէլի խումբը «Հայաստան»ին կը նուիրէ 15 ֆրանքի նուէրը զոր շնորհակալու–թեամբ ստացած էր Պ. Կարօ Երանեանէն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարի–զի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բը–նակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նը–պատակով: Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21:

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ու–սանողական մասնակի գործեր կրնան տը–րամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վե–րոյիշեալ թիւին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժա–մը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Բառպէս:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցու–թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիա–մանթօ» խումբին:

Կիրակի (Նոյեմբեր 6), կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան սը–րահը, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ
Կը խօսին ընկերներ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր, կ՚արտասանեն ու կ՚երգեն Նոր Սերնդականներ, Ա. Ալթունեան, Հ. Կէնճ–եան, Վ. Սահակեան:

Կ՚երգէ նաեւ Օր. Լ. Քէօմիւրճեան:

Ջութակի ընկերակցութեամբ Պ. Աբ–րահամեանի եւ ընկ. Պէրպէրեանի:

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Հանդէսէն ետք խնջոյք, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76րդ տարե–դարձը կը տօնուի, հովանաւորութեամբ Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Քաղաքապետարանի թատերասրահը (Թէ–աթր Մունիսիփալ):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ (Վիէնէն):

Կը խօսի (հայերէն եւ ֆրանսերէն) Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Մեներգ Տիկին Խօխիկեան (Վիէնէն) եւ մեներգ Տիկին Կարապետեան (Տէսի–նէն):

Գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

(Ջերմութիւնը ապահովուած է):

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 13ին:

LE COMITÉ DU PRIX BRÉMOND
avec la collaboration de la
FONDATION GULBENKIAN
Organise
Une exposition de Peinture
DADERIAN
Jusqu'au 9 Novembre
GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts — PARIS (6e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵ–ԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱ–ՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱ–ՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ
(Ե. Հատոր)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հան–րապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշ–խանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայա–ցում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փի–էռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ»:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրու–թեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ ե–րեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւննե–րը յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւ–ղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ու–նենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տա–րեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզական Միութեան պարահանդէսը Նո–յեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սը–րահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վը–րայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմ–բեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20.45–ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արե–նոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժա–մը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետա–գային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ԿՈՉ

ՏԻՎՐԻԿԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ՀԱՅԱԲՆԱԿ ԳԵՂԵՐՈՒ ՎԵՐԱՊՐՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Խումբ մը Տիվրիկցիներ, քաղաքէն ու գեղերէն, ժողով գումարելով Մարսէյլի մէջ, յանձնախումբ մը կազմեցին, շրջանի նահատակներուն ու հայրենիքին յիշա–տակը համեստ հատորով մը պատմու–թեան յանձնելու համար: Այս առթիւ բոլորէն բարոյական ու նիւթական աջակ–ցութիւնը կը խնդրուի, ղրկելով ձեր ծը–նընդավայրերուն շուրջ մանրամասն տե–ղեկութիւններ, ջարդերու նկարագրու–թիւնը, ազգագրական նիւթեր, պատկեր–ներ, նախընտրաբար երկրի տարազով, ե–թէ կան, բոլորին քաշածները եւ ինչպէս ազատիլը՝ համառօտակի:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Յանձնախումբի հասցէն է.—

Y. ZARTARIAN
Villa Erévan
Avenue Rampal, St. Julien
13 — MARSEILLE (12e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVIIIe
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վը–րայ:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրք–րական, ամէնուն օգտակար, — Առողջ–ները բժիշկներուն դէմ (Խմբ.): Տոք–թէօր, շատ կաղ ունիմ (Տոքթ. Պլոնտէլ): Դարձեալ շաքարախտի մասին (Խաչատրեան ֆրանսական ընկերակցութիւն): «Կարմիր երախաներ» հիւանդու–թիւնը (Տոքթ. Ազատեանի): Մեղքչէք ըն–տանիքը (Տոքթ. Շահէն): Մարդոց հա–սակը կ՚երկարի (Փրոֆ. Լամի): Անկցի կաղամբ (Տոքթ. Արքանեան): Ոճրագործ բժշկութիւնը (Հայ – Բոյժ): Ալքոլ եւ սուրճ (Տոքթ. Սերոբեան): Ապակիէ շի–նուած մարդիկ (Տոքթ. Շ. Օհան): Թո–քախտ եւ յղութիւն (Տոքթ. Բոմպուք–եան): Միւռոնի մասին (Յ. Սէփէր–եան): Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ (Տոքթ. Շ. Այվազեան): Բժշկ. Բառա–րան (Տոքթ. Քալանթարեան): Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը (Մեծ – Հայրիկ): Ծովը ... դեղարան (Տոքթ. Իրիմէխեան), Սրտին ելեկտրական հոսանքները (Տոքթ. Պիսմեճեան): Կը ցաւի սրտիս վրայ (Տոքթ. Աշճեան):

Ահա պարբերաթերթ մը, գրական, պատմական, գիտական ծանօթութիւննե–րու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի:

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վը–ճարելով 15 ֆրանք տարեկան բաժնեգին մը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտա–սահման 5 տոլար:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 3 NOVEMBRE 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10753
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.753

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Չինաստան մերժած է ընդունիլ Հոկտ. 27ի խորհրդային բողոքը կարմիր պահակներու ցոյցերուն դէմ խորհրդային դեսպանատան առջեւ: Արտաքին նախարարութեան բաժանմունքի տնօրէնը հրաւիրած է Փեքինի խորհրդային գործակալը, յայտնելու համար իր կառավարութեան որոշումը եւ անոր տալու ծանուցագիր մը, որով Չինաստան.—

Ա) Կ'ամբաստանէ Խորհ. Միութիւնը որ հակաչինական նոր հոսանք մը կը ստեղծէ, կը ծաւալեցնէ ամերիկեան աշխարհակալութեան հետ իր շփումները աւելի ծանրացնելու համար չին — խորհրդային յարաբերութիւնները եւ առանց արդարացումի իր հողամասէն կ'արտաքսէ չին ուսանողները: Անիկա մեծ վրդովում ստեղծած է չին ժողովուրդին զանգուածին մէջ:

Բ) Կ'արդարացնէ Չինաստանի դիրքը: Չին յեղափոխական երիտասարդութեան կողմէ արդար եւ յեղափոխական արարք մըն էր ինքնաբերաբար համախմբուիլ Հակավերաքննականութեան փողոցը, խորհրդային դեսպանատան մօտ եւ հոն դնել պատի մեծ ազդերը, բողոքելով չին ուսանողներու արտաքսման դէմ: Հոկտեմբեր 27ի ձեր բողոքագրին մէջ, խուլաբար որակելով մեր յեղափոխական զանգուածները, ցոյց տուիք ուրացողի ձեր նկարագիրը, թշնամի չին ժողովուրդին:

Չին ծանուցագիրը կը շեշտէ թէ վերջին օրերուս «չին զանգուածները» ուշադիր եղան որ խորհրդային դեսպանատան կառքերն ու անձնակազմը ազատօրէն շրջագային: «Այս ձեւով, կը շեշտէ ծանուցագիրը, խնդրոյ առարկայ խիլ չեն դեսպանատան դէմ ձեռք առնուած միջոցներ, ընդհակառակն խորհրդային դեսպանատան անձնակազմը ինք է որ գրգռութիւններ բրաւ յեղափոխական զանգուածներու նկատմամբ միջամտելու մտադրութեամբ: Եւ Չինացիները կ'եզրակացնեն վիրաւորական շեշտով.— Դուք ծախեցիք Միացեալ Նահանգներու, Հնդկաստանի եւ Ճափոնի հետ պաշտպանելու համար Չինաստանը: Կամայականօրէն եւ ննդամիտ կերպով պատռեցիք համաձայնագրերը, որոնք կը կապէին Չինաստանը Խորհ. Միութեան եւ ձեռք առիք շարք մը միջոցներ տեւաբար ծանրացնելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Նոյնիսկ Խրուշչեւէն աւելի հեռու գացիք վերաքննականութեան եւ անջատողական ճամբուն վրայ: Ի՞նչ հանգամանք ունիք խօսելու համար յանուն սկզբունքներու որոնք կ'առաջնորդեն յարաբերութիւնները պետութիւններու միջեւ կամ յանուն միջազգային իրաւունքներու սկզբունքներու: Ձեզ կը հրաւիրենք աւելի համեստութեան, վասնզի քանի փորձէք ծածկել ձեր գործունէութիւնը այնքան աւելի երեւան կը հանէք հակաչին ձեր նկարագիրը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ Ուաշինկթըն վերադարձաւ անցեալ օր, 17 օրուան շրջապտոյտէն ետք: Խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ հարաւային Քորէայի մէջ: «Մարդկութեան փրկութիւնն էք», «Թէքսասը աշխարհ պիտի փրկէ», ցուցափաստակներով դիմաւորուած է, ինչ որ կրնայ զինքը մխիթարել Միացեալ ընդդիմութիւններէն:

ԲՐԵԺՆԵՒ ճառ մը խօսած է Թիֆլիզի հանդիսութեան, Վրաստանի Հանրապետութեան Լենինի կարգի շքանշանը ստանալուն առթիւ: Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը այս առթիւ, գովքը հիւսած է Վրաստանի մեծ զաւկին՝ Ստալինի:

ԻՐԱՔԻ Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Արէֆ, յայտարարած է թէ քրտական հարցը վերջացած է: Արէֆ այս յայտարարութիւնը ըրած է Պաղտատի մէջ, Հիւսիսէն վերադարձին: Այցելած էր Մուսուլ, Էրպիլ, Սուլէյմանիէ, Քէրքիւք: Արէֆ շեշտած է իր այցելութեան յաջողութիւնը եւ ջերմ ընդունելութիւնը զոր Քիւրտերը վերապահած են իրեն:

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանդ պաշտօնին ժամանակաշրջանը, Ազգաժողովին կողմէ միաձայնութեամբ երկարաձգուեցաւ մինչեւ Դեկտեմբեր 22: Անկարելի չէ նկատուիր այլեւս որ Ու Թանդ ընդունի կրկին դնել իր թեկնածութիւնը:

ԱՄԵՆԱՍՐԲՈՑ երկար արձակուրդին առթիւ, կառքի արկածները պակաս չեն եղած Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ: Առաջին հաշուեկշիռով 95 մեռեալ եւ 650 վիրաւոր կար:

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը՝ Տոքթ. Զուաչէն Գահիրէ հասաւ անցեալ օր: Առաջին յայտարարութեամբ մը վարչապետը շեշտած է թէ Եգիպտացի ղեկավարներուն հետ իր խօսակցութիւնները քաղաքական եւ զինուորական բնոյթ պիտի ունենան: Այս այցելութիւնը նոր մերձեցում մը կը ստեղծէ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ:

ԹԵՀՐԱՆ հասած է Միացեալ Նահանգներու շրջուն դեսպանը՝ Հարիմըն: Պարսից Շահին պիտի պարզէ Մանիլլի ժողովին արդիւնքները:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահութեան նախկին թեկնածու Թիքսիէ-Վինեանքուռ յայտարարած է նախագահ տը Կոլի յայտարարութիւններուն առթիւ...«Մէկ կէտի վրայ համաձայն եմ տը Կոլի հետ, երբ կը շեշտէ թէ ընդդիմութիւնները իրարու մէջ համաձայն չեն եւ թէ իրենց յաղթանակը ընտրութիւններուն, երբեմնի շփոթութեան եւ անկարողութեան վերադարձ մը պիտի ըլլայ: Հիանալի դաս մըն է ոչ-համայնավար ընդդիմութեան, անշուշտ, որովհետեւ համայնավարութիւնը Իւ Էն Էռի փոխանակութեան մեծամասնութիւնն է»:

ՍԱՅԿՈՆԸ Վիէթքոնկի ռմբակոծութեան ենթարկուեցաւ անցեալ օր: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ ութ մեռեալ որոնցմէ մէկը՝ ամերիկացի զինուորական:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախկին վարչապետ՝ Սաէպ Սալամ յայտարարեց Խորհրդարանին առջեւ թէ Ինթրա դրամատունը միակ պատասխանատուն է ստեղծուած տագնապին: Իսկական ամբաստանագրով մը, Սալամ շեշտած է.— «Ոչ Քուէյթ, ոչ Սէուտական Արաբիա, ոչ Միացեալ Նահանգները ոչ ալ ուրիշ ոչ մէկ երկիր Լիբանանի ունեցած տագնապին պատասխանատուութիւնը կը կրեն: Միակ պատասխանատուն Ինթրա դրամատունն է, իր անկանոնութիւնները եւ վարողներու սխալները»: Միւս կողմէ Լիբանանի կառավարութիւնը 75 միլիոն ֆրանք հրապարակ հանած է Ինթրայի փոքր յաճախորդները հատուցանելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱ - Նիւ Եորք օդանաւային գիծը պիտի սկսի բանիլ գարնան: Համաձայնագիրը կը ստորագրուի Ուրբաթ օր, Ուաշինկթընի մէջ:

ՕԴԸ ցրտած է Ֆրանսայի մէջ եւ նոյնիսկ ձիւն սկսած է փարիզեան շրջանին վրայ, առջի առտու: Նոյեմբեր մէկին արդէն ճիշդ «Ամենայն Սրբոց»ի օդ էր, ինչպէս կ'ըսէ աւանդութիւնը, բայց բոլոր գերեզմանները թաղուած էին ծաղիկներու տակ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ).— Հոկտեմբեր 20ին, երեկոյեան 7.30ին Փրակայի մէջ պատշաճ շուքով կատարուեցաւ Հայկական մշակոյթի տասնօրեակի պաշտօնական բացումը Ռեբրա Սմեթանա մեծ դահլիճին մէջ: Ներկայ էին նախարարներ, բարձրաստիճան զինուորականներ, տասնէն աւելի օտար դեսպաններ եւ չեխ ծանօթ արուեստագէտներ: Հայ հիւրերը բեմ հրաւիրուեցան եւ հայկական պատուիրակութեան նախագահը՝ Խաչատրեան ռուսերէն ճառ մը արտասանեց: Իր աջին էր Զօր. Սուքիաս Մարտիրոսեան, որուն զօրաբաժինը ազատագրած է Փրական: Չեխոսլովաքիան Փրակայի «պատուոյ քաղաքացի» նշանակած է Զօր. Մարտիրոսեանը, իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը զայն նշանակած է չեխ-խորհրդային բարեկամութեան, ընկերութեան հայկական բաժնի նախագահ: Մեծ ոգեւորութիւն ստեղծուեցաւ սրահին մէջ:

Աւելորդ իսկ կը թուի խօսիլ ու գրել մեր արուեստագէտներու մասին, որոնք մեծ յաջողութիւն արձանագրեցին յայտագրին մէկ ծայրէն միւսը:

Շատ գնահատուեցան, երաժշտագէտներ՝ Առնօ Բաբաջանեան եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեան եւ արժանացան երկարատեւ ծափերու: Արշալոյս Կարապետեան մեներգեց Դաւիթ Բեկ օփերայէն եւ Ռոսինիի ծանօթ Ֆիկառոյի արիան: Երիտասարդ ջութակահար Ռուբէն Ահարոնեան նուագեց երկու կտորներ: Այս տարի մասնակցած է Մոսկուայի Չայքովսկի միջազգային մրցումին եւ լաւագոյններէն մին նկատուած: Հայերէն եւ իտալերէն օփերայի եղանակներ երգեց արդար Այտընեան, իսկ Տէր եւ Տիկին Տէր-Գալըստեան պարեցին Տոն-Քիխոթի պալէէն մեծ յաջողութեամբ:

Վաստակաւոր երգչուհի Տաթեւիկ Սազանդարեան մեներգեց հայերէն (Կոմիտաս) ռուսերէն եւ հատ մըն ալ չեխ ժողովրդական երգ մը, մեծ հիացում պատճառելով բոլոր հանդիսականներուն: Կարճ դադարէ մը ետք, սենեակի նուագախումբը ղեկավարութեամբ Զարեհ Սահակեանցի նուագեց Վիվալտիէն, իսկ Լուսին Զաքարեան, նուագախումբի ընկերակցութեամբ երգեց Առնօ Բաբաջանեանի հովայնացութիւնը: Իր ձայնի որակը եւ ջերմութիւնը յուզեց ներկաները եւ մեծ գնահատանքի արժանացաւ:

Յայտագիրը վերջացաւ ժամը 23.30ին եւ բոլոր ներկաները խանդավառօրէն եւ երկարատեւ ծափահարեցին ու չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն:

Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 18, երեկոյեան ժամը 5.30ին Բրիպրամ քաղաքի մէջ, ի ներկայութեան աւելի 450 հոգիի, պետական մեծ սրահին մէջ, համերգներ տուին Երեւանի «Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի կամերային անսամբլը», ղեկավարութեամբ՝ Սարգիս Աղաջանեանի: Համերգները յաջող էին, որոնցմէ յիշենք մի քանին, Կէնալէն (Բասաքալի), Ռուբէն Ալթունեան (Քոչարի եւ Ծախարակ), Մոցարթէն, Վիվալտիէն եւ Տվորժաքէն:

Նոյն օրը եւ նոյն սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7ին համերգներ տուին Երեւանի ճազի նուագախումբը ղեկավարութեամբ՝ Ռոպերթ Ամիրխանեանի, շատ գովելի եւ ուրախալի էր հայկական ճազի նուագախումբը, երբ երիտասարդ Աշոտ Բալըանեանը մեներգեց «Երեւան» երգը, Առնօ Բաբաջանեանի յօրինած ռուսերէն երգը (Կաթիլ) եւ քանի մը թուխտ երգեր: Օր. Մարգրիտ Մարգարեան մեներգեց երկու երգեր, իտալերէն եւ սպաներէն ու Օր. Ռայիսա Մկրտիչեանը մեներգեց անգլերէն լեզուով կարգ մը երգեր և գնահատուեցաւ բոլորին կողմէն: Շատ վարպետօրէն մեներգեց Սահակեանը, Ազնաւուրէն, Մարք Արեանէն, եւ անգլերէն ուրիշ երգեր:

Հայկական տասնօրեակին առթիւ, Փրակայի մէջ տասը օրուան համար բացուած էր Երեւան ճաշարանը, հայկական գինիները, կոնյակը, լաւաշ հացը եւ պանիրը բոլորը առատ էին, եւ նոյնպէս հայկական խորովածը (Արարատ շաշլիք, Էջմիածին շաշլիք եւն. եւն.): Ճաշարանին մէջ կը նուագէր չեխ նուագախումբ մը ղեկավարութեամբ հայ վարպետի մը, բոլորը հայկական նուագներ: Խոհարարները բոլորը Հայեր էին:

Փրակայի մէջ եւս կազմակերպուած էր հայ եւ չեխ գիրքերու ցուցահանդէս մը եւ ամսու 28ին տեղի կ'ունենար Փրակայի մէջ «Կոմիտասի օրը», մեներգեցին չեխ երգչուհիները հայերէն լեզուով, այս յայտագիրը պատրաստած էր հայագէտ Լ. Մոտոլովան:

Թող ապրի մեր մեծասքանչ հայ լեզուն, մեր մեծասքանչ երաժշտութիւնը, եւ հայ ոգին...:

Եւ թող ապրի մշտական մեր Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը:

ՎԱՌՈՅԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Շաբաթ եւ Կիրակի Փարիզի, Մարսէյլի եւ Կրընոպլի մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— 6րդ քաղաքապետարանի սրահը լեցուած էր, ինչպէս ամէն տարի: Հանդէսին նախագահեց ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, ֆրանսերէն եւ հայերէն խօսեցան Տիկին Հուրի Իփէկեան եւ ընկեր Ժ. Միրիճեան: Գործադրուեցաւ գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը:

ՄԱՐՍԷՅԼ (հեռաձայնով), Վարիէթէի սրահը լեցուած էր Կիրակի առտու, խուռն բազմութեամբ մը: Հանդէսին բացումը կատարուած է Նոր Սերունդին կողմէ կենդանի պատկերով մը: Ապա նախագահ՝ ընկեր Վ. Մխիթեքի բացման ճառէն ետք, տպաւորիչ ճառ մը արտասանած է ընկեր Ցոլիկ Եղիազարեան (հայերէն եւ ֆրանսերէն): Երկուշաբթի օր, Մարսէյլի «Փրովանսալը» երկար նկարագրական մը հրատարակած էր, այս առթիւ մանրամասնութիւններ տալով նաեւ Մարսէյլի հայ գաղութին մասին եւ կենդանի պատկերին նկարը տալով:

Մանրամասնութիւններ՝ առանձին թղթակցութեամբ:

ԳԱՌԶՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քարմէն Թէսիէ կը պատմէ «Կիրակնօրեայ Թերթին» մէջ թէ նամակ մը ըստացած է Գառզուէն, գրուած Մոսկուայէն:

Մեծանուն նկարիչը կը պատմէ դէպի Երեւան իր ճամբորդութիւնը:

Գառզու անակնկալը ունեցած է Արման Լանուի հանդիպելու Երեւանի պանդոկին մէջ, ուր Ֆրանսայի գրագէտը — Կոնքուռի մրցանակաւոր — իր արձակուրդը կ'անցընէ: Գառզու կ'ըսէ թէ եղանակը շատ գեղեցիկ է եւ երեք շաբաթ կը մնայ Երեւան:

ԹԻՒԵՐ ԵՒ ՅՕՅՍԵՐ

Ա.

Անցեալ Յունիսի 12ին Խորհ. Միութեան մէջ տեղի ունեցան Գերագոյն Խորհրդի ընտրութիւններ։ Նրանք ոչ մի ակընկալութեան, սպասումի կամ յոյսի առիթ չէին կարող տալ, որովհետեւ 1936 Նոյեմբեր 26ին Սթալինի զեկուցմամբ եւ խորհուրդների 8րդ համագումարից հաստատուած սահմանադրութիւնը շարունակում է անփոփոխ պահել ընտրութիւնների ձեւական բնոյթը։ Ի՞նչ «ընտրութիւն» կարող է լինել այնտեղ, ուր իշխող կուսակցութիւնն ամէն մի ընտրական շըրջանում դնում է իր միակ թեկնածուն եւ պարտադրում քաղաքացիներին հարիւրին առ հարիւր նպաստաւոր քուէ տալ նրան։

Այդ ձեւով «ընտրուած» Գերագոյն Խորհուրդն էլ անշուշտ զուրկ է արժէքից։ Տարեկան մէկ կամ երկու անգամ 3 – 5 օր նստաշրջանի հաւաքուելով նա ուրիշ բան չի անում, քան բաց ձայնատուութեամբ, միակամ ու «գերագոյն» ծափահարութիւններով ընդունում այն առաջարկները, որոնք ներկայացնում են իրեն երկրի իրական իշխանութեան՝ 12 անդամից բաղկացած կուսակցական Պոլիտ – Բիւրոյի կողմից։ Այս սեղմ դիտողութիւնը բաւ համարելով խորհրդային ընտրութիւնների մասին ըստ էութեան, մենք կ'ուզէինք կանգ առնել յաճախակի հրատարակուող այն թուերի վրայ — համապետական կամ դաշնակցային հանրապետութիւնների Գեր. Խորհուրդների վերանորոգման առթիւ,— որոնք վերաբերում են 18 տարեկանից վեր ձայնատու քաղաքացիների քանակին եւ բնորոշում են ժամանակահատուածի մէջ ժողովուրդների, ուրեմն եւ Հայութեան, հասակաւման ընթացքը։ 1947ից աւելի ետ չենք գնում, որովհետեւ մինչ այդ խորհրդային մարդիկ անցան այնպիսի դաժան հանդրուաններով՝ մաքրագործում, ապակուլակացում, հողերի համայնացում, զանգուածային աքսոր, պատերազմ, աւեր ու զաղթ, որոնք խաթարում են ազգաբնակութեան վերաբերեալ թուերից որեւէ բանաւոր եզրակացութիւն հանելու տրամաբանութիւնը։ Մինչդեռ վերջին երկու տասնամեակները, մանաւանդ ապաստալինացումից յետոյ, անցան խաղաղ ու գրեթէ բնականոն պայմաններում։ Ասում ենք գրեթէ, որովհետեւ այնուամենայնիւ Խրուշչեւի փանթէզին պատճառ դարձաւ երիտասարդութեան զանգուածային փոխադրման Խորհ. Միութեան եւրոպական մասից ու Կովկասից դէպի անդրկասպեան երկրների խոպան հողերը՝ հակառակ զեկավար մարմինների ընդդիմութեան (*)։

Թէեւ մեր միտքն ու սիրտը գրաւած են Հայութեան կենդանի ուժի բարեշրջման կամ էվոլիւսիոնի հարցով, բայց համեմատութիւնների հետաքրքրութիւնը թելադրում է ուրուագծել Խորհ. Միութեան ընդհանուր պատկերը վերջին քսան տարիներին։

Միութենական հանրապետութիւններում, ցուցակների մէջ մտցրուած ընտրողների թիւն էր հազարով կլորացրած.

	9 Փետր. 1947	12 Յունիս 1966	Թուական յաւելում
Ռուսաստան	59,652	80,172	20,520
Ուկրայինա	21,554	30,534	8,980
Բելօրուս	4,436	5·462	1,026
Ուզբեկստ.	3,368	5,135	1,767
Ղազախստ.	3,554	6,545	2,991
Վրաստան	2,056	2,706	650
Ատրբէյջան	1,498	2,250	752
Լիտվանիա	1,510	1,929	419
Մոլդավիա	1,297	1,957	419
Լատվիա	1,327	1,612	285
Տաճիկստան.	780	1,216	420
Հայաստան	713	1,133	420
Էստոնիա	804	901	97
	104,000	144,000	40,000

Եթէ այս ցուցակի դաշնակցային հանրապետութիւնները բաժանենք մօտաւորապէս միատարր շրջանների, մենք կ'ունենանք բերուած թուերի հետեւեալ միջինը։

Ցաւելում — Սլաւներ՝ Ռուսաստան, Ուկրայինա, Բելոռուսիա 36 առ հարիւր, Լիտվա, Լատվիա, Էստոնիա 22 առ հարիւր, Վրաստան, Ադրբէյջան, Հայաստան 43 առ հարիւր, Անդրկասպեան երկրներ, Ուզբեկստան, Ղազախստան, Ղըրղըզստան, Տաճիկստան, Թուրքմէնիստան 64 առ հարիւր եւ որեւէ խմբի չըկըցուած Մոլդավիա յիսուն առ հարիւր։

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին Գերմանների արշաւանքից խստօրէն տուժեցին ամբողջովին գրաւուած Բելոռուսիան, Ուկրայինան, Բալթեան երկիրները եւ մասամբ Ռուսաստան։

Խաղաղութեան հաստատուելուց տասը տարի յետոյ, 1956 թուին, առաջին երկուսի ազգաբնակութեան քանակը մնում էր զգալի չափով պակաս 1940 թուի քանակից։ Ցաւելում չունէին Բալթեան հանրապետութիւններըը որոնք աւելի քան երկու տասնամեակ ծաղկեցին իբրեւ անկախ պետութիւններ, բայց 1940 թուին Սթալին, իբրեւ բարեկամ Հիթլէրի, անարգել բռնագրաւեց եւ խորհրդայնացրեց նրանց։ Այդպիսի մի փոփոխութիւն մեծ բռնակալին օրով չէր կարող մարդկային ծանր կորուստ չպատճառել այդ փոքր ազգերին։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շար.)

(*)Առաջին իսկ օրից Միկոյեանը խստօրէն դատապարտեց իր մտերիմ ընկերոջ այդ ձեռնարկը։

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Ռուսիա չի փափաքիր Թուրքերուն Եւրոպայէն հեռանալը, Թուրքերուն Անատոլու փոխադրուիլը. «Թուրքերուն փոքր Ասիա խուժումը պիտի տանի թուրք վերակենդանութեան մը, պիտի ըլլայ վըտանգ մը ռուս հողամասերուն Կովկասի եւ Անդր – Կովկասի մէջ»։ Եթէ Թուրքիա կոտորուի, իր կայսրութիւնը պիտի բաժնուի իշխանութեանց միջեւ կամ անկախ պետութիւններ պիտի կազմուին։ Երկու հարցերն ալ դժուարութիւններ պիտի ունենան, բաժնուող պետութիւնները վըտանգաւոր մրցակիցներ պիտի ըլլան Ռուսիոյ, ռուս առեւտուրին համար անհրաժեշտ նեղուցները կարելի պիտի ըլլայ ստանալ միայն մեծ զոհողութիւններով։ Մարսիլիոյ Առեւտրական Սենեակը Ֆըրանսայի արտաքին քաղաքականութեան վրայ ազդեցութիւն ունէր։

Անգլիոյ դեսպանը սուլթանին կողմէ իր առաջին ընդունելութեան կը յայտարարէր, թէ Մեծն Բրիտանիա «բարեկամ եւ դաշնակից» է Թուրքիոյ եւ Բրիտանական Թագին շահը կը կայանայ Թուրքիոյ ամբողջականութեան մէջ։

Ռուս վարչապետ Նեսելրոտ Փեթերպուրկի մէջ գումարուած ժողովին կ'ըսէր. «Օսմ. կայսրութեան քայքայումը հակառակ է Ռուսիոյ շահերուն, ուստի նպաստաւոր խաղաղութիւն մը կնքելու է»։

«Տկար Թուրքիա մը աւելի կարեւոր է Ռուսիոյ համար, թերեւս կրնանք վերջին հարուածը տալ իրեն, բայց ռուս պաշտպանութեան տակ դրուած միապետութիւնը աւելի պատշաճ է առեւտր. եւ քաղաքական շահերուն քան ամէն յարմարեցում, որով Ռուսիա ընդարձակուէր կամ Օսմ. կայսրութեան տեղ բռնել տալ պետութիւններ, որոնք պիտի չուշանային մրցելու Ռուսիոյ հետ ուժով, քաղաքակըրթութեամբ, ճարտարարուեստով եւ հարստութեամբ»։

Ռուսիա համաձայն չէր ուրեմն խանգարելու արեւելեան հաւասարակշռութիւնը։ Ամբողջ դար մը ռուս քաղաքականութիւնը վերի խոստովանութեան մէջ է. (Տը Մարթէս, Լա Փոլիթիք ռիւս տան լա Քեսթիոն տ'Օրիան)։

Նեսելրոտ 1829 Փետրուար 4ին կը պատասխանէր Փոլինիաքի. «Ընդունելի չէ Թուրքիան եւրոպական երաշխաւորութեան տակ առնելու ծրագիրը։ Օսմ. կայսրութեան վտանգները ներսէն եւ դուրսէն են։ Հողային ոչ մէկ երաշխիք կրնայ պաշտպանել Թուրքիան ներքին վըտանգներուն դէմ, արտաքին վտանգն ալ Ռուսիայէն կուգայ, ուստի պզուշական միջոցներ առնելու է ինքն իր դէմ»։

Նեսելրոտ 1830 Փետրուար 12ին կրկին կը բացատրէր ռուս քաղաքականութիւնը օսմ. կայսրութեան հանդէպ. «Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութեանց նպատակը յայտնած ենք Ադրիանուպոլսոյ դաշնագրով։ Ոչ մէկ դժուարութիւն ունէինք Պոլսոյ վրայ քալելու եւ թուրք կայսրութիւնը շրջելու։ Ոչ մէկ պետութիւն պիտի ընդդիմանար, ոչ մէկ անմիջական վըտանգ մեզի պիտի սպառնար, եթէ մենք վերջին հարուածը տայինք օսմանեան միապետութեան Եւրոպայի մէջ։ Եւ սակայն այս միապետութեան Ռուսիոյ պաշտպանութեան տակ մնալը, եւ մեր փափաքները այնուհետեւ կատարելը աւելի նպաստաւոր էր մեր քաղաքական եւ տնտեսական շահերուն քան որեւէ նոր կարգադրութիւն, որ մեզի պիտի պարտաւորէր կամ աւելի ծաւալելու կամ օսմանեան կայսրութեան տեղ կազմելու պետութիւններ, որոնք պիտի չուշանային մրցելու մեզի հետ զօրութեամբ, քաղաքակրթութեամբ, ճարտարարուեստով եւ հարստութեամբ»։

1829ի վերջերը Ջոր. Բիշմոն կը հրատարակէր գրքոյկ մը, որով կը հրաւիրէր Ֆրանսայի, միացնել Պելժիան, փոխարէն Ռուսիոյ ձգել Թուրքիան։ Նման ծրագրի մը մասին այդ առեն կը վիճէին լրջօրէն Փոլինիաքի նախարարութեան մէջ։ 1829 Սեպտեմբերի նախարարներու նիստին մէջ Փոլինիաք կարդաց յուշագիր մը։ Դիմադրելու էր Անգլիոյ ծովային տիրապետութեան, Ֆրանսան ստանալու էր Պելժիան, փոխարէն Ռուսիոյ ձգելու էր դանուբեան իշխանութիւնները, Հայաստանը, Անատոլուի այն մասերը, որոնք անհրաժեշտ են Ռուսիոյ։ Փոլինիաք կը փափաքէր Ռուսիան մղել Հնդկաստանի կողմը, դէպի Միջերկրական, որպէսզի հակամարտ ըլլայ Անգլիոյ։ Զօրացնելու համար Աւստրիոյ դիրքը Ադրիականի մէջ՝ տալու էր Սերպիան, Պոսնիան, Գահաժառանգը յայտնեց թէ Անգլիա երբեք պիտի չթոյլատրէ որ Ֆրանսա գրաւէ Անվերսը (Կերվինուս, Իսթուար տիւ 19իէմ Սիէքլը, հատոր 20, էջ 141 – 144)։

1833 Մայիսին Պոլիս գալուն՝ անգլիական դեսպան Փոնսոնպի Ֆրանսական գործակատարին մօտ դժգոհութիւն յայտնեց ռուս նաւատորմին՝ աւելի երկար մնալուն Վոսփորի մէջ։ Դեսպանին նպատակն էր Թուրքերուն առջեւ վարկաբեկել Ռուսիան, անգլիական արտաքին նախարարութիւնը մղել Ռուսիոյ դէմ։ «Անգլիոյ իրական շահն է ամրացնել եւ աճեցնել օսմանեան կայսրութեան ուժը» (17 Մայիս, 1835)։

Փոնսոնպի կը գրէր Փալմըրսթընի. «Եթէ Ռուսիոյ յարձակումը չխորտակուի Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միացեալ դիմումով, — որուն սիրով պիտի միանայ Աւստրիա, — Անգլիա պարտաւոր պիտի ըլլայ ուժով պահպանելու Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը» (19 Հոկտեմբեր, 1836)։

1837 Ապրիլին սուլթան Մահմուտ Անգլիոյ առաջարկեց զինակցութիւն մը Մուհամմէտ Ալիի դէմ, բայց Փալմըրսթըն մերժեց առաջարկը աւելցնելով որ կը յուսայ Թուրքիան բաւական ուժեղ տեսնել Սուրիան վերագրաւելու առանց օտար օգնութեան։

Ղրիմի պատերազմէն ետք Լորտ Փալմըրսթըն կ'առաջարկէր Կովկասի հարաւային մասը եւ Ղրիմը Թուրքիոյ միացընել, իսկ վերին մասը կազմել ինքնավար Չերքեզիստան մը՝ Թուրքիոյ վեհապետութեան տակ։ Դաշնակիցները մերժեցին Անգլիոյ վարչապետին ծրագիրը, Փարիզի Վեհաժողովին մէջ։

Օսմանեան կայսրութիւնը կարելի չէ բաժնել, որովհետեւ բաժնելու համար՝ եւրոպական համաձայնութիւն անհրաժեշտ է եւ այդ անկարելի է։ Բայց կայսրութիւնը չի կրնար ինքզինք պաշտպանել, անհրաժեշտ է եւրոպական զէնք, արդիական կազմակերպութիւն։ Փալմըրսթըն եւ անգլիական դեսպան Փոնսոնպի կը թելադրեն եւրոպական կազմակերպութիւն, դիւանակալութիւն։ Գաւառները կէս աւատապետական կազմակերպութիւն ունին, կրօնական ինքնավար համայնքներ կան առանձնակի կազմակերպութեամբ։ Քէնինկի համոզումն էր, թէ Օսմ. կայսրութիւնը պահպանելու համար անմիջապէս սկսելու է եւրոպական ձեւով բարեկարգութեան։ Երբ Պոլիս եկաւ 1842ին Լորտ Ապերտընի հրահանգով՝ յայտնեց թէ «պահպանելու է սուլթանին կառավարութիւնը, ամրացնելու է կայսրութիւնը ողջամիտ եւ լաւ գործադըրուած բարենորոգումներով»։

«Փաշաներ եւ աւատապետներ կը կառավարեն երկիրը։ Փաշաները կը գնեն իրենց պաշտօնները եւ կը մեկնին զաւառ կողոպտելու։ Հողը լքուած է, բնակչութիւնը կը նուազի, դժգոհութեան սաստիճանը այն աստիճանի հասած է որ բնակչութիւնը կը մղուի ըմբոստութեան» (Լան – Փուլ, Լայֆ ավ Սթրետֆորտ Քանինկ, 1888)։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 – Շար.)

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

Այդ միջոցին փուլ եկող ամբարների կրակակոյտերի մօտ չորս հինգ հարիւր կին շրջապատեցին Ալի էֆէնտիին ու ըսկըսեցին սպառնալով պահանջել իրանց բանտարկած ամուսիններին, իրանց որդիներին, եղբայրներին։ Հաճի Աբդալն ու Ալէքը երկիւղից թողին, փախան։

Միայն Ալի էֆէնտին էր, որ մնում էր այդտեղ։ Գունատուած կանանց սպառնալիքներից վախենալով, որ չլինի թէ՝ սոված ամբոխը կատաղութիւնից իր տան վրայ էլ յարձակուի, նա չգիտէր, թէ ինչ անի։ Նա արդէն մոռացել էր իր գործաբանը, իր շտեմարանները, նա միայն մըտածում էր իրան եւ իր ընտանիքին ըսպառնացող վտանգի մասին։ Ցնկարծ նրա աչքերի մէջ վճռականութեան կայծ երեւաց, նա զտաւ խորամանկութեամբ ելք։ Մի րոպէ չանցած՝ նա տանում էր այդ հարիւրաւոր կանանց իր ետեւից Սարայ փաշայի մօտ, նա պաշտպան էր հանդիսացել այդ ամբոխին եւ առաջն ընկած գնում էր կառավարութեանը համոզելու, որ արձակէ բանտարկուածներին։

Փաշան կանգնած էր դրան առաջ. գըրգռուած կանանց ձայները լսելով, նա ըղզում էր, որ դեռ ուրիշ չարիքներ են ըսպասում քաղաքին, եւ իսկոյն լսելով Ալի էֆէնտիին հրամայեց անմիջապէս արձակել բանտարկուածներին։

Բայց կրած վնասներից զայրոյթով լըցուել էր Ալի էֆէնտիի սիրտը. չկարողանալով իր կատաղութիւնը թափել փըռնչիների եւ ռամիկ ժողովրդի վրայ, բոլորի վրէժը նա առաւ Հաճի Աբդալից, որի դէմ արդէն գրգռուած էր Խոմէրի պատճառով։ Որպէս պաշտօնական, որպէս նահանգական վարչութեան անդամ, Ալի էֆէնտին իրաւունք չունէր ընկերական պայման կապել Հաճի Աբդալի հետ՝ ալիւրները գնելու եւ ցորեններն ամբարելու։ Նա ապահովութեան համար որոշ գումարների մուրհակ էր առել Հաճի Աբդալից։ Դեռ ամբարների մոխրի տակ չէին հանգել կայծերը, նա փոխանակ վնասներն ընկերոջ հետ բաժանելու, այդ մուրհակներով փողերը պահանջեց եւ գըրաւեց Հաճի Աբդալի բոլոր շարժական եւ անշարժ կայքերը։ Այս կորստի ցաւին չդիմացաւ Հաճի Աբդալը. ճզմուեց Ալի էֆէնտիի մեքենայութիւնների մէջ, մերկ ման էր գալիս փողոցներում ու կրկնում.

— Մերկ ծնայ, տկլոր էլ պիտի մեռնիմ։

Նրա կինը վշտից, կսկիծից շատ չուտով մեռաւ։

Հարճերը կարգուեցին, նոր նոր տուն մտան. իսկ Խոմէրն երկու փոքրահասակ քոյրերի հետ գնաց, պապից մնացած որընակը մտաւ եւ սկսեց մշակութիւնով օրական մի կտոր հաց տանել որբերին։

Բարեկից եւ առատ դարձաւ այդ տարին։ Նունան, նկատելով Խոմէրի հաստատ սէրը՝ խմացին նրա հետ կարգեց։ Մամօն մի կացին էլ շինել տուեց Խոմէրի համար եւ նրանք երկուսով սկսեցին միասին փայտ կտրել։

Խաման դարձեալ չարժանացաւ զարխառա – խրխայի. նա միշտ կրկնում էր մօրը կիսածիծաղ.

— Երբ հարուստ էր Խոմէրը, ինձ նրան չտուիր, որ գնայի եւ մի զար – խառա – խըրխա հագնէի...

ԱՏՐՊԵՏ

(22 եւ վերջ)

ՀԱՅ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

ԺԱ. դարէն սկսեալ Հայաստան կը տնքար սկիզբը բիւզանդական կայսրութեան եւ ապա սելջուկեան էմիրութիւններու լուծին տակ: Հայ ժողովուրդը կ'ենթարկուէր ծանր հարկերու, կեղեքումներու եւ անվերջ հալածանքներու: Անոր վիճակը անտանելի էր յատկապէս էմիրութիւններու միջեւ պարբերաբար տեղի ունեցող կռիւներուն հետեւանքով :

Սելջուկ Թուրքերը նուաճած էին նաեւ Վրաստանի հարաւ – արեւելեան գաւառները: Որով, Վրացիները եւս հարկադրուած էին պայքարելու սելջուկ Թուրքերուն դէմ: Իրաց այս կացութիւնը գործակցութիւն մը ստեղծեց Հայերու եւ Վրացիներու միջեւ :

Այս գործակցութիւնը աւելի եւս շեշտուեցաւ ԺԲ. դարուն եւ օգտակար եղաւ թէ՛ Վրաստանի ե թէ՛ Հայաստանի: Վրաստան աստիճանաբար ընդարձակուեցաւ եւ Թամար Թագուհիի օրով (1184–1213) հասաւ իր հզօրագոյն գագաթնակէտին: Իսկ հայ ժողովուրդը կարողացաւ հայկական բազմաթիւ նահանգներու ինքնավարութիւնը ապահովել :

ԺԱ. դարու կէսէն սկսեալ մեծ թիւով Հայեր կը գաղթեն ոչ միայն դէպի երկրին հիւսիսային նահանգները, այլեւ դէպի Վրաստան: Հայերէն շատերը, ընդհանրապէս իշխաններ, կը ծառայեն վրացական բանակին մէջ, կը ստեղծուին հայկական ջոկատներ՝ հայ իշխաններու հրամանատարութեան ներքեւ : Դաւիթ Բ. վրացական եւ հայկական զօրամասերով գրաւեց ոչ միայն վրացական, այլեւ հայկական եւ աղուանական հողերը Սամխէթի, Գուգարքի եւ Շիրվանի մէջ :

Այս յաղթանակներէն խանդավառուած, Անեցի Հայերը 1123 Օգոստոս 20ին Վրաստանի Թագաւորին մօտ կ'ուղարկեն իրենց ներկայացուցիչները եւ կը յայտնեն իրենց որոշումը՝ քաղաքը Թագաւորին յանձնելու մասին :

Դաւիթ առանց յապաղելու վրացական եւ հայկական զօրքերով կը պաշարէ Անին: Քաղաքին Հայերը կ'ապստամբին եւ դարպասները կը բանան պաշարողներուն առջեւ : Պատմագրին վկայութեամբ քաղաքը կը գրաւուի առանց արիւնայեղութեան : Սակայն Թագաւորին մահէն ետք հայ – վրացական բանակները եւ տեղւոյն Հայերէն կազմուած կամաւորական ջոկատները, որոնց շարքին Այծեմնիկի գլխաւորութեամբ կը կռուէին նաեւ հայ կիներ, չկարողացան մինչեւ վերջ պաշտպանել քաղաքը՝ սաստիկ սովին պատճառով :

Գէորգ Գ. կը շարունակէ Դաւիթի քաղաքականութիւնը : Յաճախ օգնութեան կը հասնի հայ իշխաններուն: Երկու անգամ Անին կ'ազատագրուի սելջուկներէն:

Հայ –վրացական գործակցութիւնը աւելի եւս սերտացաւ եւ ամրապնդուեցաւ յատկապէս Զաքարեաններու հայ իշխանական տան հզօրացման տարիներուն : Զաքարեանները պատմութեան թատերաբեմ իջան ԺԱ. դարու կիսուն : Արդէն Թամար Թագուհիի օրերուն Սարգիս Զաքարեան Վրաց եւ Հայոց զօրքի սպարապետն էր, իսկ իրմէ ետք այդ պաշտօնը վարեց իր զաւակը Զաքարէ Զաքարեան:

Զաքարեաններու հմուտ քաղաքականութեան եւ զինուորական կարողութեան շնորհիւ մեծ չափերով ընդարձակուեցան Վրաստանի սահմանները: Բագրատունեաց նախկին Թագաւորութիւնը ամբողջութեամբ ազատագրուեցաւ, եւ Զաքարեաններուն յանձնուեցաւ կառավարուելու համար: Կազմակերպուեցաւ կուռ իշխանութիւն մը՝ Զաքարէ եւ Իվանէ Զաքարեաններու իշխանական հզօր տան գլխաւորութեամբ : Վերոյիշեալ երկու եղբայրներու իշխանութիւնը մեր աղբիւրներուն մէջ անուանուած է երբեմն « պետութիւն» կամ «աշխարհական տէրութիւն» , ուր անոնք կ'իշխէին ինքնուրոյն եւ անկախ, եւ յաճախ կը կրէին «Շահնշահ» կամ «Հայոց Թագաւորներ» տիտղոսները : Հայաստանի հիւսիսը գոյութիւն ունեցող միւս հայ իշխանական տուները Զաքարէի եւ Իվանէի վասալներն էին եւ ունէին աւատապետական բոլոր պարտաւորութիւնները :

Զաքարէ սպարապետը, իր եղբօր Իվանէ Աթաբէկին հետ, 25 տարի շարունակ յաղթական արշաւանքներ եւ պատերազմներ մղեց Գանձակի, Անիի, Դուինի, Կարինի, Երզնկայի, Խլաթի, Իկոնիայի եւ Արդեպիլի էմիրութիւններուն դէմ չարճանչելով ոչ մէկ պարտութիւն :

Աւելին՝ գրեթէ դար մը մեկենաս դարձան հայ մշակոյթին, արուեստին եւ գիտութեան: Վերաշինեցին աւերուած երկիրը :

Ս. ՇԼԷՊՋԵԱՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Տոքթ. Ռ. Ճէպէճեան, որ ծրագրուած պատրաստութեամբ մը Հալէպէն Հայրենիք մեկնած էր, իր վերադարձի ճամբուն վրայ, Փարիզ հանդիպելով՝ չահեկան բանախօսութիւն մը տուաւ Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետական սրահին մէջ. Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին ճարտարապետական եւ յատկապէս քանդակագործական հարստութեան եւ եզականութեան մասին :

Յաջորդ օրն իսկ, 25 Հոկտ., ընդառաջելով վարժարանին տեսուչ Հօր հրաւէրին, Տոքթ.ը դպրոց կը գտնուէր, յարմարցնելու համար այդ նիւթը վարժարանիս աշակերտութեան՝ որոնք շուրջ երկու ժամ մեծ հետաքրքրութեամբ եւ յուզումով հետեւեցան լուսապատկերային ցուցադրութիւններուն զորս հմուտ ու հայրենասէր Տոքթ.ը հասկնալի ոճով կը հաղորդէր : Նա ամփոփոյքն էր Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի վերջերս հրատարակած «Աղթամար» գեղարուեստական հատորին, ուր հմուտ բիւզանդագէտը անտիպ եւ նորագոյն նկարներու աղընթեր տուած է մասնագիտական եւ խոր բացատրութիւններ զարդկաշէն տաճարի քանդակներու բովանդակութեան :

Աշակերտութիւնը մասնաւոր յուզումով մը հետեւեցաւ յատկապէս ներկայ Հայաստանի Սիւնեաց նահանգի կէս – անյայտ աւերակ եկեղեցական յուշարձաններու ցուցադրումներուն՝ որոնք Տոքթ. Ճէպէճեանի Հայաստան կատարած վերջին այցելութեան արդիւնքներն էին :

Այնուհետեւ իրարու յաջորդեցին կարգ մը բեկորներ հայ մտքին, ի սփիւռս աշխարհի կատարած ճառագայթումներուն :

Անոնցմէ առաջինը կը ներկայացնէր Հալէպի Ս. Քառասուն – Մանկանց աթոռանիստ ու դարաւոր եկեղեցիին, (աւելի՛ նոր արժէքաւորուած՝ քան նորայայտ) մեծածաւալ մէկ իւղանկարը (75×5 մ.) 17րդ դարու հայ վարպետ նկարիչի մը վրձինին արտադրութիւններէն (մահտեսի Յակոբ...) ուր վառ գոյներով, արեւելեան հարուստ երեւակայութեամբ եւ կրօնական խոր ու միամիտ հաւատքով ներկայացուած է «Վերջին դատաստանը». յստակ դասաւորում մը արդարներու եւ մեղաւորներու (որոնք աւելի կարեւորութիւն կը շարժեն «համակրելի» սատանաներու ճիրաններուն մէջ՝ քան ատելութիւն):

Այնուհետեւ յայտնութիւն մը եղաւ ամէնուս համար տեսնել գրաբար արձանագրութիւններ, 16 – 17րդ դարերէն, Սուրիոյ հեռաւոր ու կիզիչ անապատներու մէջ, Իրաքի սահմաններուն մօտերը, պատահմամբ յայտնաբերուած հայ լուսանկարիչէ մը (Նուպար Բարթամեան) որ հնագէտներու կ'ընկերանար: Ջուղայեցի վաճառականներու թողած հետքերն են, սպգրուած այրուբենով, (որոնց նմանը կարելի է տեսնել Վենետիկի Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցիին տապանաքարերուն վրայ, նոյն թուականներուն՝ մօտաւորապէս, եւ դարձեալ Ջուղայեցիներ ...): Մուսուլի, Պաղտատի ճամբաներուն վրայ, անոնց յոգնաբեկ կարաւանը պահ մը հանգչած պիտի ըլլայ անապատի ժայռերու հովանիին տակ, եւ Հայու անմահութեան ձըգտող այս «խենթ» զգացումը արթնցած իրենց մէջ, կորսուած աւազուտներուն մէջ հետք մը ձգելու մեսրոպատառ այրուբենէն...

Գիշերը յառաջացած էր, երբ ազնիւ Տոքթ.ը ակամայ ստիպուեցաւ բաժնուիլ, հայրենասիրական վառ յորդորով մը, հայրենիքի սրբութիւններու կարօտը աչքերուն՝ աշակերտներու համակրելի շըրջանակէն :

Յ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ

«ԸՆԿՂՄՈՂ» ՔԱՂԱՔԸ

Մեքսիկայի մայրաքաղաքը, որ կը գտնուի ծովի մակերեսէն 2270 մեթր բարձրութեան վրայ, սկսած է «ընկղմիլ»: Ընկղմելու նշանները ակներեւ դարձան կէս դար առաջ, երբ Մեքսիկայի ճարտարապետներ հաստատեցին բնական այս երեւոյթը :

Ինչպէս յայտնի է, երկիրը ասպատակուեցաւ Սպանացի Քորթէզի կողմէ, որ ԺԶ. դարուն սկիզբները հասնելով Թենոհթիթլան (այսօրուան Սիւտատ տէ Մեքսիկօ), պայքարեցաւ Մոնթեզումայի դէմ՝ ոսկի ձեռք ձգելու համար : Պատմագիրը խօսելով քաղաքի գեղեցկութեան մասին, կ'ըսէ թէ ամենուրեք կը գտնուէին լիճեր, որոնց վրայ կ'երթեւեկէին տասնեակներով նաւակներ: Քաղաքը ունէր բարձր պարիսպներ, իսկ խմելու ջուրը կը բերուէր ջրանցքներու միջոցաւ մօտակայ լեռներէն: Բնական այս դիրքը մեծ դեր խաղաց մանաւանդ Քորթէզի երկրորդ արշաւանքին ժամանակ, 1521ին, երբ քաղաքին լիճերը բնական պատնէշ ծառայեցին, որոշ ատեն արգելք դառնալով Սպանացիներուն յառաջխաղացման : Ինչպէս կ'երեւի պատմագրին տեղեկութիւններէն, Սիւտատ տէ Մեքսիկան հաստատուած էր մեծ մասով լեռնային լիճերու վրայ : Դարերու ընթացքին լիճերը ցամքեցան եւ քաղաքին բնակիչները սկսան խմելու ջուրը հայթայթել հորերէն, որոնք դարեր առաջ կապ ունէին գոյութիւն ունեցող լիճերուն հետ : Բնակչութեան յաւելումը պատճառ դարձաւ, որ աւելի եւս սպառի խմելու, կամ արդիւնաբերութեան համար պէտք եղած ջուրը: Եւ որովհետեւ հորերէն հանուած ջուրը ստեղծեց պարապութիւններ, վրայի հողը սկսաւ փլիլ եւ այսպիսով քաղաքը սկսաւ «ընկղմիլ»: Արուեստի պալատը, որ կառուցուած էր 1935ին, 15 տարուան ընթացքին հաւասարած էր հողին :

Նկատի ունենալով այս պարագան, կառավարութիւնը փակել տուաւ հորերուն մեծ մասը՝ անոնց թիւը վեց հազարէն իջեցնելով հազարի: Միեւնոյն ատեն ըստեղծեց ջուրի նոր աղբիւրներ : Այսպիսով ստեղծուեցաւ որոշ հաւասարակշռութիւն մը ներքին եւ արտաքին ծանրութիւններու միջեւ, սակայն այս միջոցառումները եւ պետութեան այլ ձեռնարկները հեռու են գոհացուցիչ ըլլալէ, որովհետեւ երեք միլիոն բնակչութիւն ունեցող քաղաքը պէտք ունի ջուրի, իսկ ջուրին բացակայութիւնը հողին տակ կը խախտէ մակերեսին հաւասարակշռութիւնը: Այնուամենայնիւ պետութիւնը կը ջանայ մայրաքաղաքին համար պէտք եղած ջուրը բերել մօտակայ լեռներէն եւ միեւնոյն ժամանակ դադրեցնել հորերէն ջուր հանելը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ճիշդ ըսուած ժամուն վերադարձայ, բայց Քայզէրը կը գտնուէր Կայսրուհիին քով որ իր մասնաւոր յարկաբաժնի դահլիճներէն մէկուն մէջ փոքրիկ ընդունելութիւն մը սարքած էր՝ ներկայութեամբ Իշխանուհի Լուիզին :

Երբ այդ կիսաբոլորաձեւ սենեակը մտայ, Կայսրը նստած էր Գահաժառանգուհիին դէմի թիկնաթոռը եւ զուարթօրէն կը խօսէր անոր հետ : Այդ պահուն զինքը հոն տեսնողներէն ոչ ոք պահ մը իսկ պիտի կասկածէր որ հազիւ կէս ժամ առաջ իր դէմքը կատաղութենէն գունատած եւ իր դիմագիծերը անանուն ցասումով մը այլափոխուած էին :Մեծ կատակերգակ մըն էր ան, եւ դէմք կը փոխէր այնքան դիւրութեամբ, որքան դիւրութեամբ որ կը փոխէր իր համազգեստները, որոնցմէ երեք հարիւր հատ ունէր :

Կը զգայի եւ նոյնիսկ կատարելապէս համոզուած էի որ գաղտնիք մը կը սաւառնէր մթնոլորտին մէջ : Շատ աղէկ կը ճանչնայի այդ կանաչ յարդարանքով դահլիճը՝ գիտնալու համար որ հոն կը տիրէր գաղտնի փսփսուքներու, ականջներու հաղորդուող զրպարտութիւններու, մեղսակից խորհրդակցութիւններու եւ նման չտեսնուած ամենատարօրէն եւ քամահրելի դաւադրութիւններու մթնոլորտ մը, որ խոր գաղտնապահութեան մը մէջ աշխարհի խաղաղութեան դէմ կը դաւադրէր :

Ներս մտնելս տեսնելով, Կայսրը ինծի եկաւ եւ անխորհուրդ ակնարկներէ զերծ ըլլալու համար, հրաւիրեց որ նրբանցքին մէջ իրեն հետեւիմ :

Այդ պահուն տեղի ունեցածը ալ աւելի գրգռեց հետաքրքրութիւնս : Քայզէրը պատմուճանին ներքնագրպանէն դուրս հանեց լաթապատ պահարան մը, զոր դուք Անգլիոյ մէջ «արքայատիպ »կը կոչէք, եւ Կայսրը իր անձնական թղթակցութեան համար կը գործածէր: Դիտեցի որ անոր վրայ դրոշմուած էր սեւ կնքամոմէ իր կնիքը : Ինծի տուաւ ըսելով .

— Կարելի եղածին չափ շուտ Տրէզտէն գացէք եւ այս նամակին պատասխանը բերէք ինծի :

Կրունկներս միացնելով եւ խթաններս հնչեցնելով, զինուորական բարեւ մը տուի, եւ Սաքսոնիոյ պալատի գաղտնի պաշտօնս կատարելու մեկնեցայ:

Նամակը ուղղուած էր պարոն Կէօրկ Ֆօն Մէյշի որ Տրէզտէն կը գտնուէր :

Յաջորդ առաւօտ, Արքայական Տան մեծ եւ դաժան մատակարարը դղայ պալատին իր պերճաշարդար սենեակին մէջ, երբ նամակը իրեն յանձնեցի, տեսայ որ անոր բովանդակութիւնը չափազանց տատամսեցուց զինքը :

Իր գրած պատասխանը խկոյն Կայսեր մատուցի, երբ ան ընթրելէ ետք դուրս կ'ելլէր Խեցեզարդ Սրահէն: Առանց բառ մը արտասանելու. ձեռքէս առաւ զայն :

Պատերազմի Վեհապանծ Տէրը սովորութիւն ունէր բնաւ շնորհակալ չըլլալ իր հրամանները կատարողներուն: Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ, Հինտէնպուրկ իր բազմամեայ կեանքին մէջ մէկ անգամ իսկ չէ արժանացած իր կայսերական տիրոջ շնորհակալութեան խօսքին :

Անհամբեր մատներով պատռեց պահարանը, դուրս քաշեց նամակը եւ գոհացման ժպիտով մը զայն կարդալով գիս արագ արձակեց :

Առիթէն օգտուելով այցելեցի ծերունի Ֆօն Տօնաւիթաւիֆի եւ հոն երկարատեւ ճամբորդութեանս առթած յոգնութիւնս առի, իրեն հետ ընտիր սիկառ մը ծխելով :

Բոլորս մէկ, յաջորդ օրը վերադարձած էինք Պերլինէր Շլօս, առանց գիտնալու թէ որքան ատենուան համար, որովհետեւ խիստ կը դժուարանայինք ըսել թէ Կայսեր քմայքը ո՞ւր կրնար քշել տանիլ մեզ մէկ վայրկեանէն միւսը, Համպո՞ւրկ, Շթութկարտ, Տիւսէլտօ՞րֆ թէ Տանցիկ :

Ցերեկին, Նորին Վեհափառութիւնը Թէմփէլհօֆէր Ֆէլտի վրայ Պերլինի պահակազօրքին զօրանցքին ներկայ եղաւ : Իշխանուհի Լուիզ ձիով իր քովն էր :

Նոյն օրը ցերեկէ ետք, Պերլինէր Շլօսի մէջ ինծի յատկացուած սենեակիս մէջ, չափազանց զբաղած էի գրով, երբ մեծ զարմանքով տեսայ որ Իշխանուհին զգուշութեամբ սենեակէս ներս մտաւ եւ անշշուկ դուռը փակեց ետեւէն :

— Կոմս Հէլցէնտորֆ, ըսաւ յուզումէն դողալով, դուք գաղտնի պաշտօնով գացիք Տրէզտէն, այդ Ֆօն Մէյշ կոչուած մատնիչին քով, այնպէս չէ՞:

Ոտքի ելայ զայն բարեւելու համար, եւ առանց պատասխանելու թիկնաթոռ մը ներկայացուցի յարգալից :

— Ինչո՞ւ պարզ չըսել իրողութիւնը հարցուց ուժգնօրէն :

— Իշխանուհի, պատասխանեցի, երբ կայսրը կը հրամայէ գաղտնապահ ըլլալ ինծի ըրած յանձնարարութեան մասին, պարտաւոր եմ հնազանդիլ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 50 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի, ընկեր Սարգիս Առաքելեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ի յիշատակ Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ (նահատակուած 1915ին) ինչպէս նաեւ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ողբ. բոլոր ընկերներու յիշատակին :

Աւարոն Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհաննէս Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին, Կարապետ Քէլէշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Մարգար Բարխեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհաննէս Քիւթիւճեան, Հայկ Թէնէճէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհաննէս Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիճեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Պարսամեան Նոր Սերունդական :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները, յարգելու համար անոնց յիշատակը :

Ծաղկեփունջերու ղետեղումը կը կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ Շաբաթ օր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Տ. Մեսրոպեան Կ. Խաչին կը նուիրէ տասը ֆրանք: Փոքրիկն Թագուհի Փափազեանի մկրտութեան առթիւ, Բոժէ Դարբինեան եկեղեցւոյ յիսուն: Ողբ. Տիկին Խորէն Մելքոնեանի մահուան առթիւ, Փ. Ծ.ի, Նշան Քէհեաեան եկեղեցւոյ տասը: Տիկին Էլմաս Մաթիկեան իր ամուսնոյն Նշանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ եկեղեցւոյ քսան : Տէր եւ Տիկին Ս. Քէհեաեան իրենց ողբ. մօր, Խաթունի հոգւոյն եկեղեցիին տասը եւ ողբ. Խ. Մելքոնեանի մահուան առթիւ, Առաջնորդարանին տասը: Վ. Տ. Վարդանեան եկեղեցիին տասը: Այրի Տիկին Ն. Զատէեան եկեղեցիին տասը, Պօմոնի աղքատաց հինգ եւ Կ. Խաչի դպրոցին 5: Մուրատ Յանկալեան ողբ. Մեսրոպեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պօմոնի աղքատաց տասը եւ Պօմոնի Կ. Խաչին քսան : Տիկին Ա. Հաճիպէյեան եկեղեցիին հինգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԽՆՋՈՅՔ
ԱՊԱԹՈՒԱՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Հայ Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է խնջոյք մը ի պատիւ իր պատուոյ անդամներուն եւ Պուլվար Օտտոյի շրջանին հայ ժողովուրդին :

Ներկայ կ'ըլլայ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին շրջանիս բոլոր Հայերը անխտիր: Մուտքը ազատ է, զուարճացեցէնները ձրի, սպասարկութիւնը ընտիր :

Հայկական պարեր, երգեր եւ անակընկալներ :

ARMENIAN PRESS DIRECTORY

Եթէ չէք ստացած մեր հարցարանը, հաճեցէք դիմել ՀԱՐՔ հրատարակչութեան, որպէսզի «Հայկական Պարբերական Մամուլի Ցուցակը» զուրկ չըլլայ Ձեր անունէն :

Harq Publications Ltd
10 Graham Ave.
MITCHAM, Surrey, England

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի « Վարանդեան » կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին :

Կիրակի (Նոյեմբեր 6), կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան սրահը, 295 Րիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՄԻՐՁԷ

Կը խօսին ընկերներ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր, կ'արտասանեն ու կ'երգեն Նոր Սերնդականներ, Ա. Ալբունեան, Հ. Կէնճեան, Վ. Սահակեան :

Կ'երգէ նաեւ Օր. Լ. Քէօմիւրճեան :

Ջութակի ընկերակցութեամբ Պ. Աբրահամեանի եւ ընկ. Պէրպէրեանի :

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Հանդէսէն ետք խնջոյք, ճոխ պիւֆէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կը տօնուի, հովանաւորութեամբ Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Քաղաքապետարանի Թատերասրահը (Թէաթր Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ (Վիէնէն) :

Կը խօսի (հայերէն եւ ֆրանսերէն) Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն) :

Մեներգ Տիկին Խօճասիւզեան *(Վիէննէն) եւ մեներգ* Տիկին Կարապետեան *(Տէսինէն) :*

Գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

(Ջերմութիւնը ապահովուած է) :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 13ին:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. *ՆԱՐԴՈՒՆԻ*

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրքրական, ամէնուն օգտակար, — Առողջները բժիշկներուն դէմ (Խմբ.) *: Տոքթէօր, շատ կազ ունիմ* (Տոքթ. Պլոնտէլ) *: Դարձեալ շաքարախտի մասին* (Խաքարախտաւորներու Ֆրանսական Ընկերակցութիւն) *: «Կարմիր երախաներ» հիւանդութիւնը* (Տոքթ. Ազատեանի) *: Մեղքցէք ըստամոքսը* (Տոքթ. Շահէն) *: Մարդոց հասակը կ'երկարի* (Փրոֆ. Լամի) *: Անկցի կաղամբ* (Տոքթ. Արքանազ) *: Ոճրագործ բժշկութիւնը* (Հայ – Բոյժ) *: Ալքոլ եւ սուրճ* (Տոքթ. Սերոբեան) *: Ապակիէ շինուած մարդիկ* (Տոքթ. Շ. Օնառ) *: Թոքախտ եւ յղութիւն* (Տոքթ. Բոմպուճեան) *: Միւռոնի մասին* (Յ. Սէփէրճեան) *: Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան) *: Բժշկ. Բառարան* (Տոքթ. Քալանթարեան) *: Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը* (Մեծ – Հայրիկ) *: Ծովը ... դեղարան* (Տոքթ. Իրիմէսճու), *Սրտին ելեկտրական հոսանքները* (Տոքթ. Պիսմենճէ) *: Կը ցաւի սրտիս վրայ* (Տոքթ. Աշճեան) *:*

Ահա պարբերաթերթ մը, գրական, պատմական, գիտական ծանօթութիւններու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի :

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վճարելով 15 ֆրանք տարեկան բաժնեգին մը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին : Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ» :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20.45ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶՐՈՅՑ

ԹՈՒՐՔ ՄԵԾ ԴԵՍՊԱՆԻՆ
ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ
եւ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Գրեց՝
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գին՝ 7 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշխատակցուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. 125 Fr.
reliure toile, 197 illustration, Carte etc. 35 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. 15 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages 35 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne 42 Fr.
Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte 9 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien 60 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés
Յ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ, *ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ*, *Լոս–Անճելըս, մեծադիր* 328 *էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեզրուագ նկարներով եւ քարտէսներով : Շքեղ տպագրութիւն :* 175 Ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, *Ցեղ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ* 10 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս, *Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ*, 584 *էջ* 15.00 Ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, *Փարիզ* 13,00 Ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ճոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 4 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10754

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.754

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԷՐՀԱՐԴ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ

Գերմանական դաշնակցային չորս ազատական նախարարներու հրաժարումը կրնար տագնապ չստեղծել, եթէ վարչապետ Էրհարդի կուսակիցները դժուար կացութեան չմատնէին զինքը։ Ըստ գերմանական Սահմանադրութեան ընդդիմադիրները չեն կրնար տապալել կառավարութիւնը յորչափ իրենք չկարենան վարչապետութեան թեկնածու մը ներկայացնել, որ մեծամասնութիւն ստանայ։ Այս պայմաններու մէջ, երբ չորս նախարարները հրաժարեցան, Էրհարդ մտադիր էր վարչապետ մնալ, բայց իր կուսակցութեան, քրիստոնեայ – դեմոկրատ, անդամները համաձայն չեն որ մնայ։ Այս առթիւ ինք յայտարարած է.— «Աթոռիս փակած չեմ եւ տագնապին լուծումը պէտք չէ ձախողի իմ անձիս պատճառով»։

Այս պայմաններուն մէջ, բանակցութիւններ սկսած են յաջորդ մը գտնելու համար Էրհարդի։ Ներկայիս արդէն վեցեօթը քաղաքական դէմքեր կան իբրեւ հաւանական թեկնածու։ Երբ ընտրութիւնը կատարուի քրիստոնեայ. դեմոկրատներուն կը մնայ դաշնակից գտնել ընդդիմադիր երկու կուսակցութիւններէն մէկուն հետ, այսինքն՝ ընկերային – դեմոկրատ կամ ազատական։ Երկուքն ալ յայտնած են արդէն թէ Քրիստոնեայ – դեմոկրատ համախմբումի մը մէջ կը մտնեն այն պարագային միայն երբ Էրհարդ քաշուի եւ ճշգրիտ կերպով յայտնուի թէ նոր կառավարութիւնը ի՞նչ քաղաքականութիւն պիտի վարէ, տնտեսական, ընկերային եւ արտաքին մարզերու մէջ։ Ընկերվարականները արդէն իսկ ութ պայման դրած են, գործակցելու համար քրիստոնեայ – դեմոկրատներուն հետ։ Անոնց պայմաններէն մէկն է՝ կարգի դնել Փարիզի եւ Ուաշինկթընի հետ յարաբերութիւնները Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան ապահովութեան եւ կայունութեան համար։ Ընկերային – դեմոկրատներն ալ կ'ուզեն որ դաշնակցային Հանրապետութիւնը հրաժարի հիւլէական զէնքերու տիրանալու փառամոլութենէն։

Մինչ ակիզբը վճռական կերպով յայտարարած էր թէ տեղի պիտի չտայ, Էրհարդ յանկարծ յայտնեց թէ պիտի քաշուի։

Լուտվիկ Էրհարդ յետ – պատերազմեան Գերմանիոյ ամէնէն ժողովրդական դէմքերէն մէկն է։ Գրեթէ աւելի ժողովրդական եղած է քան Ատընաուըր, մանաւանդ երբ յիշուի 1953ի, 1957ի եւ 1961ի ընտրական ժողովները։ Ինք կը խորհրդանշէր մարդը որ փրկեց Գերմանիան սովէն եւ ճամբայ հանեց տնտեսական մեքենան։ Այս իսկ պատճառով, անգամ անցեան նախորդ վարչապետին՝ Ատընաուըրի բոլոր յարձակումները իրեն դէմ, որքան ալ ծանր էին անոնք։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Էրհարդ ձգեց որ Տըէօտէր ուզածն ընէ եւ գլխաւորաբար հակաֆրանսական քաղաքականութիւն տանի եւ այսպէս Գերմանացիներուն համար, Ֆրանսան երկիր մըն էր, որ տեւաբար դրամ կ'ուզէր Գերմանիայէն եւ ուզի կը նստէր Գերմանիոյ։ Ֆրանսա հակեւրոպական է եւ ազգայնական քաղաքականութիւն կը վարէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ ժողովրդական մեծ ցոյց մը կատարուած է եւ երեք հարիւր հազար ցուցարարներ «պատերազմ պա –

Օրը Օրին

ՔԱՐՄԱՆԱԼԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կար ժամանակ մը, երբ Պոլսոյ մէջ կը հրատարակուէին գիրքեր, բովանդակութիւնը թուրքերէն, տառերը հայերէն.—

Ցիսուս Էֆէնտիմիզին միւպարէք եւ – րէյլինին եօրթուսունա տօղուզ կիւնլիւք հալըրլըղ։

Տպուած 1874ին, 486 էջ։

Տուա քիթապը ազիղ Պիքիրին վէ Ս. Յովսէփին խպատէթկիւղարլարը իչին։

հանջած են Իսրայէլի դէմ»։ Խօսքն ուղղելով ամբոխին, նախագահ Աթասի դատապարտելով Միացեալ Նահանգները, շեշտած է.— «Եթէ ամերիկեան 6րդ նաւատորմը արաբական շահերուն դէմ ելլէ, մեր ծովերուն ձուկերը պիտի սնանին աշխարհակալ հոտած դիակներով»։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Պոդգորնի Յունուարին Հռոմ պիտի երթայ եւ հաւանաբար ընդունուի նաեւ Պապին կողմէ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Պրաւդա» կ'ամբաստանէ Չինաստանը, որ գաղտնի համաձայնագիր մը ունի Ուաշինկթընի հետ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ Ուաշինկթըն հասաւ 17 օրուան շրջապտոյտէ մը ետք, զոր դրական կը նկատէ։

ՊԱՊԸ որոշած է նոր կոչ մը ընել որպէսզի Ծնունդին զինադուլ մը յարգուի Վիէթնամի մէջ, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի։

ՓԵՔԻՆԻ «Կարմիր Դրօշակ»ին համաձայն նոր մաքրագործումներ կը պատրաստուին բարձրաստիճան պաշտօնեաներու մօտ։ Թերթը կը գրէ թէ «ընկերները կը սխալին եւ ինչ որ ալ ըլլայ իրենց համբաւը, կամ դիրքը կամ անցեալի իրենց արժանիքները, հակասութիւնը որ կայ իրենց եւ կուսակցութեան ու զանգուածին միջեւ կրնայ հակաճառութեան վերածուիլ եթէ մնան իրենց սխալներուն մէջ»։

ԴԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը հրաժարեցաւ եւ առիթը տուաւ որ ապագայ թագուհին, իշխանուհի Մարկարիթա, ի բացակայութեան իր ծնողքին, ստորագրէ խորհրդարանը լուծող հրովարտակը։ Տագնապը ծագած է որովհետեւ Խորհրդարանը նպաստաւոր ընդունելութիւն չէ ըրած օրինագիծի մը որ կը նախատեսէր տուրքերու վար դրուիլը ամսականներուն վրայէն։

ՄԱԿ–ի քաղաքական յանձնախումբը գրեթէ միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որ համաձայնութիւն մը կը նախատեսէ հիւլէական զէնքերու չրաղմանալուն շուրջ։ Անցեալ տարի Ֆրանսա ձեռնպահ մնացած էր, այս տարի թեր քուէարկեց։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ շրջուն դեսպանը՝ Հարիմըն քառասուն վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պապին հետ։ Կը թուի թէ Հարիմըն պատմած է Պապին Մանիլլի ժողովին մանրամասնութիւնները ու նաեւ շնորհակալութիւն յայտնած այն աշխատանքին համար զոր Պօղոս Զ. կը տանի խաղաղութեան ի նպաստ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Եուսէֆ Պայտաս հանուած է Ինթրայի տնօրէնի իր պաշտօնէն, եւ նաեւ Քուէյթի դրամատան նախագահի պաշտօնէն։

Տպուած 1884ին, 586 էջ։

(Յիսուսը մեր Յիսուսն է որ այստեղ *էֆէնտի* դարձեր է, *Պիքիրը* Կոյսն է որ այստեղ դարձեր է *աղիղ*, սիրելի՝ փոխանակ կոչելու *սուրբ*, ինչպէս սովորութիւն է, իսկ սրբութիւնը տրուեր է Յովսէփին, չեմ գիտեր ինչո՛ւ,— իր ծանօթ *չէզոքութեա՞ն* համար)։

Քիթապը Մուգատտէս, եա'նի ահտը աթիղ վէ ահտը ճէտիտ,— այսինքն ամբողջ Աստուածաշունչ Մատեանը, թուրքերէնի թարգմանուած եւ հայերէն տառերով տպուած։

Դեռ ունէինք թուրքերէն թերթեր, միշտ հայերէն տառերով։ Եւ այս ամէնը այն Հայերուն համար, որոնք չէին հասկնար։ Կը կարդային՝ բայց չէին հասկնար։ Ընդհակառակն հայատառ տպուած թուրքերէնը կը կարդային ու կը հասկնային։

Ներշնչուելով այս պատմական անցեալին՝ ահաւասիկ Ահարոն Տէր – Ահարոնեան մեզի կ'ընծայէ Պատարագամատոյց մը ֆրանսերէն տառերով եւ գրաբար բնագրով։ Յաւելուածաբար՝ Պետրոս քհնյ. Գասպարեանի եւ Զօպանեանի ֆրանսերէն թարգմանութիւններով։

×

Զզբաղիմ կ'ըսեմ բանասիրական հարցերով, բայց չեմ դիմանար փորձութեան՝ երբ կը տեսնեմ որ *Թափօր* բառը գրուած է *Թափոր* (էջ 36), մէկ անգամ ճիշդ (էջ 1),— տարբեր է Թաբոր աշխարհագրական անունը, որ կը գրուի Բ եւ Ո տառերով (սխալմամբ Օ տառով գրած է Մխիթար աբբահայր, ձեռագիրներու գերի)։ Կամ երբ *տուընջեան* բառը կորսնցուցած է Ե տառը (էջ 22),— վրիպա՞կ։ Կամ երբ *յառաջակայի* բառը գրուած է *յառաջիկային* (էջ 46), — նախընտրելի է առաջին ձեւը։ Մեղք «փոխագրողին» չեմ կրնար վերագրել անշուշտ՝ եթէ տեղ մը գրուած է *երկրպագեմք քեզ*, իսկ այլ տեղ մը՝ *երկիրպագանեմք*։

Խիղճս հանգիստ չէ՝ երբ կը տեսնեմ թէ Պետրոս Գասպարեան քահանայ ճիշդ չէ թարգմանած *քահեա* բառը, ոչ ալ *Թող զմեղս մեր* խօսքը, կամ Զօպանեան *ամփիո* թարգմանած է «պետութիւն» բառը, որ հրեշտակներու դասակարգութեան յատուկ տարազ մըն է։

Վերջապէս ինքզինքս կ'ուտեմ՝ կատարելու համար բնագրային քննութիւն մը, բայց ··· բայց ··· բայց ···

Բայց չեմ դիմանար եւ պէտք է ըսեմ թէ հարազատ հայերէն չէ ըսել «լցաք ի բարութեանց քոց», (Ներսոյեան ունի *բարութեան*, թերեւս վրիպակ)։

Գլուխ – գործոց մըն է այս պարբերութեան, մանաւանդ առաջին բառին կրած երաժշտական պարզուկ պատմուճանը, — հօրեղբայրս, երաժշտապետ Յակովբոս Այվազեան, բառ չէր գտներ բացատրելու համար այս «լցաք» բառին տրուած ամանակը, երաժշտական խաղը։ Ողբաձայն « աղաչեմք »ներէն ետք, փոթորկաձայն «օրհնեմք»ներէն ետք, ննջեցող սիրտերու պատարագէն ետք, հաւատացեալը յանկարծ կը զգայ թէ ստացած է արտակարգ խաղաղութիւն մը, հանգչած է հոգին, յագեցած են բոլոր զգայարանքները, լեցուած է անճառելի անդորրութեամբ եւ ապահովութեամբ։ Ահա թէ ինչո՛ւ «լըցաք» բառին փոխարէն «յագեցաք» կը դընէ եբրայերէնը Սաղմոսին մէջ։ Ու ահա թէ ինչո՛ւ տկար կամ անբաւարար կը գտնեմ կատարուած ֆրանսերէն թարգմանութիւնը այստեղ։

Երաժշտութիւնը, երկու վանկին մէջ իսկ, բիւրեղային գեղեցկութիւն մը ունի, բայց իբրեւ հայերէն՝ խորթ է եւ անհարազատ մեր լեզուին։ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ գտած եմ նման այլ անհարազատ պարբերութիւններ, «լցաք» բային տրուած խորթ խնդրառութիւններով, յունարէնի ազդեցութիւն։

Այս յոյժ հետաքրքրական նիւթին մասին, քերականական դասընթացք, կըրնայի գիրք մը գրել։

×

Ահարոն չունի··· Մովսէսի բծախնդրութիւնը, Տէր – Ահարոնեան չունի ներքին ընդվզումներ անհարազատութեանց դէմ։ Պարզ է իր գործը,— «փոխագրել», այսինքն առնել օտար *ա*, *պէ*, *սէ* տառերը եւ դնել մեր *այբ*, *բեն*, *գիմ* տառերուն տեղը, — որպէսզի ֆրանսերէն գրող – կարդացողը մեր գրաբար շարականները եւ օրհնութիւնները եւս կարդայ։ Այս տրամաբանութեամբ՝ ես որ կը ճանչնամ այդ տառերը, կրնամ անգլերէն կարդալ, իտալերէն կարդալ,— բայց խնդիրը կարդալուն մէջ չէ, այլ հասկնա՛լ պէտք է։

Եթէ դժուարութիւնը կարդալուն մէջ է, եւ ոչ թէ հասկնալուն, ա՛յ մարդ, ի՜նչ մեծ յոգնութիւն ես ստանձներ՝ փոխելով ամբողջ Պատարագամատոյցին տառերը։ Նուազ դժուար, նուազ յոգնեցուցիչ չէ՞ ճանչցնել Մեսրոպ Մաշտոցի 36 տառերը, որպէսզի Պատարագամատոյց կարդան, Աստուածաշունչ կարդան, Նարեկ կարդան, — կարդալիք դեռ շա՛տ բան։ Հապա եթէ վաղը պահանջուի «փոխագրել» ամբո՛ղջ Աստուածաշունչ Մատեանը։

Կէտ մը կայ, որ լաւ չէ հասկցած մեր բարեկամը։

Ժամանակին, երբ մարդիկ կային որ *Քիթապը Մուգատտէս* կամ *Տուա Քիթապը* կը հրատարակէին հայերէն տառերով, ունէինք թրքախօսներու ստուար բազմութիւն մը, որ *կը հասկնար կարդացածը՝ Թուրքերէն ըլլալով*։

Ֆրանսախօս երիտասարդը, որ գրաբար չէ, աշխարհաբա՛ր ալ չի հասկնար, ի՞նչպէս կրնայ Պատարագամատոյց կարդալ եւ հասկնալ իր բլուստ *ապէսէ*ով։

Կէտ մը եւս, — հայերէն տառերով թուրքերէն կը գրուի փառաւորապէս, աւելի լաւ քան արաբական կամ լատինական տառերով, այնքան որ ժամանակ մը առաջարկ ներկայացուած է Թուրքերուն, որ փոխ առնեն հայերէն տառերը, (իրենց *քոմփլէքս*ն էր որ կ'արգիլէր)։ Այսօր լատինական տառերով, նոյնիսկ որոշ պատշաճեցումներով գրուած թուրքերէնը հընչաբանական մեծ կորուստներ է կրած, բայց ատիկա չի հետաքրքրեր մեզ։

Ամէնէն կարեւոր կէտն այն է, մեզի համար, որ հայերէն չի գրուիր լատինական տառերով, չի գրուիր եւ չի կարդացուիր, որքան ալ *միւթասիոնի*, *միւթիլասիոնի* ենթարկենք լատինական տառերը։ Ժամանակ մը, գտնուեցան մարդիկ, լեզուաբանական հարցերու մասին պէխապէր, որոնք առաջարկեցին նետել Մեսրոպեան տառերը եւ որդեգրել լատինական տառերը, որպէսզի արեւմտեան մշակոյթին կապուած սերունդ մը կարենայ պահել պահպանել մեր լեզուն, — օ՛ տխմարութիւն։

Ժողովուրդներու լեզուի պատմութեան մէջ աննախընթաց իրողութիւն մը չէ տառ փոխել,— լատինական եւ արաբական տառերէն առաջ Թուրքերը գործածած են ուրիշ տառեր ալ։ Հայ լեզուն եւս տառ փոխած է, բայց Մեսրոպի կատարած հրաշալի յեղափոխութենէն ետք՝ կարծես մեր լեզուն ստացաւ իր վերջնական «արձանացումը», այնքան կատարեալ որ կը տոկայ աշխարհագրական պայմաններու պատճառած ձայնափոխութեանց։

« Փոխագրուած » Պատարագամատոյցները անօգուտ են նաեւ այն պատճառաբանութեամբ, որ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի նոր սերունդը, վաղը կարդալով լատինատառ Պատարագամատոյցները կամ աղօթագիրքերը, մեր Մեծասքանչ լեզուին կուտայ միմոսական բարբառի մը պատկերը։

ԱՐԱՉ

ԹԻՒԵՐ ԵՒ ՅՈՅՍԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի քանի խօսք Մոլտաւիայի մասին :1915 Թուին Ալեքսանդր եւս միացրեց Ռուսաստանին, անուանելով նրան Բեսարաբիոյ նահանգ , 1855ին Ալեքսանդր Բ. ետ տըւեց Մոլտաւիոյ իշխանին : 1878 Թուին ետ առաւ, 1920ին միացրուեց Ռումանիային, 1945ին Ստալին կրկին կցեց Խորհ. Միութեան, Բուկովինայի հետ միասին, Խ. Միութեան սահմանագիծը Դնեստր գետից փոխադրելով Պրուտ գետը, բայց շնորհեց նրան դաշնակցային Հանրապետութեան իրաւավիճակը : Ռումանիային գոհացուց տուեց Գերմաններով եւ Մաջարներով բընակուած արեւմուտքի Տրանսիլուանական հողերից : Այսօր Մոլտաւիան դարձել է Ռումանիայի Ղարաբաղը : Եւ սիրալիր են Բուխարեստ – Պեկին : Վերջինս ծափող խորհրդարանի ընկերվարական պատգամաւորներին ընդունելիս յայտարարեց Մաօի բերանով իբրեւ իր անդրդուելի սկզբունքը — « կայսերապաշտները պիտի վերադարձնեն իրենց տէրերին այն հողերը, որոնք նրանք երբ եւ իցէ բռնութեամբ սեփականացրել են եւ համարում են այժմ լիովին մարսուած »:

Դժբախտաբար Մաօ Ցէ Թունկ մեր Վասպուրականը, Տարօնն ու Կարսը ի նկատի չունէր, այլ 1860 Թուին Արգունի դաշնագրով երկնային կայսրութիւնից պոկուած Ամուր գետի ստորին հոսանքի եւ նրա վտակ Ուսսուրիի աջափնեայ մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր հողը եւ Արտաքին Մոնղոլիան : Այս յայտարարութիւնը անարձագանգ չմնաց : Մաօ արժանացաւ Խրուշչեւից « Դիրկավայա Գալօշա» — ծակ կրկնակօշիկ տիտղոսին :

Վերդառնանք մեր ընտրական Թուերին : Եթէ 1947 Թուին Խ. Հայաստանն ունէր 713, 240 քուէարկող, 1950ին 769,782 , 1951ին 786,263 , 1954ին 862,329 , 1955ին 882·081 եւ 1966ին 1,133,023 , ապա ուրեմն մեր երկրի բնակչութիւնն ամէն տարի աւելանում էր 2,3 առ հարիւր 1947ի եւ 1950ի միջեւ. այժմ հասնում է 2,7 առ հարիւր : Ապրուստի մակարդակի բարձրացման հետ զուգահեռ աւելանում է եւ աճի տոկոսը ու հաւանաբար մօտիկ ապագայում նա կը լինի երեք առ հարիւր, մեր հարեւաններից Վրացիները բազմանում են զգալիօրէն աւելի դանդաղ քան մենք : Մինչդեռ Խորհ. Ադրբէյջանը գերազանցում է Խորհ. Հայաստանին : Բայց պատճառը բնիկների, Ազերիների բազմանալը չէ, այլ որովհետեւ նաւթահանքերը Բագուէն քաշում մեծ Թուով ոչ Ադրբէյջանցիներ :

Ոչ հեռու անցեալում, օրինակ 1956 Թըւին Բագուն ունէր 508 հազար բնակիչ. Թբիլիսին 635 հազար : 1966Թուին Բագուն Խորհ. Միութեան չորրորդ քաղաքն է բազմամարդութեամբ Մոսկուայից, Լենինկրատից եւ Կիեւից յետոյ — 1,104 հազար : Թբիլիսը 13րդն է 823 հազար, Երեւանը 26րդը 643 հազար :

Եթէ հաշուի չառնենք այն երեւոյթը , որ Անդրկովկասում այսօր իսկ Հայութիւնը քանակով հաւասար է զուտ Վրացիութեան եւ զուտ Ազերիութեան եւ վերցնենք ժողովուրդներին այն մեզ համար միայն չարաբաստիկ՝ աշխարհագրական սահմաններում, վստահ կարող ենք ասել, որ Խորհ. Հայաստանի ազգաբնակութիւնը հաւասարուելու է ապագայում հարեւան հանրապետութիւնների քանակին, որովհետեւ նա աճում է աւելի արագ : Անդրկովկասեան ազգերը նման են երեք վազող ձիերի, որոնցից վերջինը մենք ենք : Բայց ամէն վայրկեան տարածութիւնը մեր եւ նրանց միջեւ կրճատւում է եւ դա Թուաբանական ճշմարտութիւն է — մի օր մօտենալու ենք նրանց : Հակառակ անոր որ մեր երկիրը լեռնային է, ոչ քարիւղ ունի, ոչ արեւադարձային ծովափ, ոչ նարնջենիի անտառներ ու Թէյաթփի դաշտեր, բայց տեքնիքը — այժմեան ու աւելի եւս ապագային— կարող է օգտագործել լեռներն ու նրանց ոռոգող նոյնքան արդիւնքով, որքան բնութեամբ կարծես Թէ օժտուած հարթութիւնները :

×

Մենք զատողութիւնների հիմք ընդունեցինք քուէի իրաւունք ունեցողների Թըւերը : Ի՞նչ կապ կայ դրանց եւ ազգաբնակութեան ընդհանուր Թուի մէջ: Ըստ մէկն Յունուարի 1966 Խորհ. Միութեան 232 միլիոն բնակիչներից Յունիսին 144 միլիոնը քուէարկելու իրաւունքի տէր էին, այսինքն 62 առ հարիւր : Ուրեմն Օից 18 տարեկանները ամբողջութեան 38 առ հարիւր էին կազմում : Դաշնակցային Հանրապետութիւններից՝ Ուկրայնիա՝ 33 առ հարիւր, Վրաստան՝ 40 առ հարիւր , Տաճիկստան՝ 47 առ հարիւր, Լիտուանիա՝ 29 առ հարիւր, Հայաստան 49 առ հարիւր : Ուրեմն մեր ժողովրդի գրեթէ կէսը երեխայ է ու պատանի, հայ ընտանիքը աւելի բազմերեխայ է, քան Խորհ. Միութեան միջին ընտանիքը : Եւ իրօք անձնական շփումն հայրենիքի իմ ազգականներիս հետ, 1965 Թ. ինձ խանդավառեց , ո՛ր տունը մտայ – բազում երեխաներ : Հօրեղբօրս Թոռան Սուրէնի հետ մօտենում ենք պարտէզում կանգնած համեստ խրճիթին, դրան առջեւ ութ փոքրիկների շարք, որոնց գլուխների գիծը բարձրանում է ուղղանկիւն եռանկիւնների հիպոտենուզայի պէս :

— Ո՞ւմն են այս երեխաները, ջանս :

— Ո՞ւմը պիտի լինեն, իմինս են, հօրեղբօրդ ծոներն են .

Համբուրում եմ հարսիս հետ, որի գըրկում ստինքին է սեղմուած իններորդը :

Մօրեղբօրս աղջիկը ներկայացնում է իր եօթը զաւակներին, որոնց մեծերն արդէն համալսարանում են. տալիս է անունները, ինչպէս յիշողութեանս մէջ պահեմ անփոփոխ այդքան անունները յետագայ հանդիպումներին : Եւ սխալւում էի մէկին կոչելով միւսի անունով :

Մէկ ուրիշի մօտ : Երիտասարդ հայրը կանչում է իր երկու փոքրիկ աղջիկներին՝ չարաճճիութեամբ փայլող աչքերով.

— Ահա բալիկներս.

— Միայն երկո՞ւ .

— Դեռ կը գան, երկու աղջիկներով պիտի չնստենք :

Կուշտ ծիծաղում ենք :

Մտքումս ասում եմ — Ջան իմ Հայաստան, վառ յոյսի ու ապագայի հայրենիք :

Ու ահա Փարիզի ամպամած երկնքի տակ նստած հաշիւ եմ անում բարդ տոկոսների օրէնքի հիման վրայ եւ տեսնում, որ եթէ ըստ Միացեալ Ազգերի Կազմակերպութեան վիճակագրողների այս տարուայ երեք միլիառ 280 միլիոն մարդկութիւնը դարի վերջին հասնելու է վեց միլիառի, ապա նոյնիսկ — Աստուած ոչ անի — չընդարձակուած Խորհ. Հայաստանը կ՚ունենայ 7,5 միլիոն բնակչութիւն, Անդրկովկասը տասը միլիոն Հայութիւն : Որովհետեւ մինչդեռ ամբողջ Եւրոպայի — մինչեւ Ուրալ — ժողովուրդների աճը տարեկան հազարին 19ն է, մեր 27 – 30 : Մեր արեւոտ հայրենիքում սեղծագործ կեանքի շէմքին է փոթորիկներից չբախտացած մի նոր սերունդ, առողջ, խանդավառ ու շինարար : Նա ծնունդ կը տայ աւելի բազում ու հզօր հայ զաւակների : Մեծատաղանդ բանաստեղծ Սարմէնը սքանչելի տողեր է ձօնել նրանց :

Ամուր, առնական այս ջահելները
Գալիս են գալիս, անթիւ, անհամար.
Աչքդ լոյս, երկի՛ր, տես ինչ փառաւոր
Մի նոր սերունդ է ծնուել քեզ համար :

Նա պիտի բուժի վէրքերդ բոլոր,
Նա պիտ կատարի տենչերդ բոլոր
Եւ քեզ պիտ հասցնի այնպիսի փառքի ,
Որին չի հասել դեռ ոչ մի աշխարհ :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

Փոքր Ասիոյ մէջ երկաթուղիներու շինութեան մենաշնորհի պայքարը կը մըղուէր՝ երբ հրապարակ եկաւ նաեւ ծովակալ Չեսթըր նման եւ աւելի ընդարձակ ծրագրով :

1895ի կոտորածներու ատեն ամերիկեան վնասներն եղած էին 88 հազար տոլար : Ամերիկա հատուցում պահանջած էր Թուրք կառավարութենէն պատասխանատու նկատելով : Թուրքիա մերժած էր հատուցումը, առարկելով Թէ ուրիշ պետութիւններ ալ կորուստներ ունին, անոնց ալ վճարելու էր : Թուրք կառավարութիւնը իր կարգին կը պնդէր, Թէ Հայերը յեղափոխութեան մղուած են միսիոնարներէն, հետեւաբար ասոնք պատասխանատու են անկարգութեան : Սիրաշահելու համար միանգամայն ամերիկեան կառավարութիւնը՝ սուլթանը կը հեռագրէր Փիլիպպեան կղզիներու մահմետականներուն զէնք չբարձրացնել Ամերիկայի դէմ :

1900 Դեկտեմբերին Քենթըքի զրահաւորը Պոլիս կուգար, որուն հրամանատարը, ծովակալ Չեսթըր, սիրալիր ընդունելութիւն կը գտնէր սուլթանէն: Համիտ ճաշ մը կուտար նաւազներուն եւ հրամանատարը կը նստեցնէր աջ կողմը: Հատուցման պահանջը մոռցուած էր :

1901ին ծովակալ Չեսթըր Պոլիս կուգար Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը ուսումնասիրելու համար : Ամերիկա առեւտրական ձեռնարկներու մէջ ունէր 12էն 15 միլիոն տոլար, որուն հինգ միլիոնը միայն քարիւղի մեծ ընկերութեան կը պատկանէր : Ամերիկա մարդասիրական եւ կրթական հաստատութեանց համար ծախսած էր հարիւր երեսուն եւ վեց միլիոն տոլար :

Փոքր Ասիա մեծ կարեւորութիւն ունէր Ամերիկայի համար, ինչպէս եւրոպական պետութեանց համար, որովհետեւ խիստ հարուստ է ենթահողով, ծխախոտի, բամպակի մշակութեան ընդարձակ դաշտ մը «տնտեսական յելուզակներու եւ տընտեսական արկածախնդիրներու գործունէութեան համար »:

Ծովակալին որդին, Արթըր Չեսթըր, Պոլիս կուգար 1908 Մարտին, երկաթուղիներու շինութեան մենաշնորհն ստանալու համար, կը մտնէր հակամարտութեան կրկէսը: Թուրք կառավարութիւնը գոհ կը մնար :

Չեսթըր կը հիմնէր Օթոման – Ամերիքըն – Տիվըլոփմենթ ‐ Քըմփընին : Ծրագրի համաձայն, երկաթուղիներու գիծերը պիտի երկարէին Սամսոն – Սիվաս – Խարբերդ – Տիարպէքիր – Մուսուլ–Քէրքիւք: Ուրիշ ճիւղ մը պիտի երկարէր Պիթլիսէն Վան : Գիծերուն երկու կողմի հանքերը պիտի շահագործուէին ընկերութեան կողմէ :

Ընկերութիւնը քաջալերութիւն գտաւ Նիւ Եորքի Առեւտրական Սենեակէն եւ հաւանութիւն՝ Նախագահ Ռուզվելթէ: 1910 Մարտ 15ին արտաքին նախարար Քնոքս Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանատան գործակատար Ռիւսթէմ պէյի կը յանձնէր ծանուցագիր մը, Թէ ամերիկեան կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Չեսթըրի ձեռնարկին: Մեծ վէզիրը կը յայտնէր, Թէ Պաղտատի երկաթուղիին համաձայնութեան 12րդ յօդուածին համաձայնութեան 12րդ յօդուածին համաձայն, չէր կրնար այդ գիծերուն մենաշնորհը տալ : Ծրագիրը կը հանդիպէր

ԵՐԵՔ ՕՐ ՕՁԵՐԻ ՄԷՋ

Անցեալներում մեր երկրի օձաստանը Դաւալուն էր եւ նրանից հարաւ ընկնող մերկ բլուրներն ու ամուլ անապատները: Հայաստանցին ջրանցքներով եւ առուներով պատեց հարաւի արեւից կիզուած այդ երկիրը եւ նրա մերկութիւնը ծածկեց պտղատու պարտէզներով ու այգիներով :

Կորան օձերն այդ վայրերից, ոչնչացան, կամ քաշուեցին գնացին անմարդաբնակ լեռները :

Բայց առաջ զատ օձ կար այդ վայրերում եւ մենք ահով էինք շրջում որսի ետեւից : Եւ որովհետեւ օձը շատ էր, շատ էին եւ այդ սողունների շուրջը հիւսուած իրական եւ անիրական պատմութիւնները :

Մի անգամ, երբ անցանք ներկայ «Արարատ» կայարանը՝ նախկին Դաւալուն, մեր որսորդական խմբի մէջ ամէնից հասակաւորը՝ լեզուի ուսուցիչ Արամ Վարդանեանը, պատմեց մեզ այս կարգի մի յօրինուածք .

— Այն, ինչ պատմելու եմ՝ կատարուել է շատ վաղուց, առաջին մեծ պատերազմի տարիներին , — սկսեց նա : Զօրքն անցել էր Արաքս գետը եւ Պարսկաստանի սահմանը, իսկ մեր կարաւանը, բեռնուած ռազմամթերքով եւ ուտելիքով , շարժըւում էր Արարատ լերան ստորոտով՝ զօրքի ետեւից : Կանգնած է Արարատը՝ գըլուխն ամպերից վեր, իր յաւերժական ձեան դաշտերով, իր խորհրդաւոր անձաւներով, երեք պետութիւնների՝ Պարսկաստանի, Տաճկաստանի եւ Ռուսաստանի սահմանում : Նրա դէմ՝ հարաւ – արեւելեան կողմում, կանգնած է Փոքր Արարատը, սրածայր ու լերկ լանջերով :

Մեր զումարտակը օգոստոսեան մի շոգ օր կանգ առաւ այդ լեռների մէջտեղ, ընդարձակ ու բարեբեր հովտում :

Յառաջ գնալու ճար չկար, սկսուել էր օձերի մեծ պատերազմը :

Այն, ինչ մենք տեսանք, հիմա էլ որ յիշում եմ, մարմնովս սարսուռ է անցնում, եւ մազերս փշաքաղւում են : Փոքր Արարատի կողմից շղթայ էին տուել ամէն տեսակի օձեր՝ լերան ստորոտից մինչեւ Արաքս գետը, համարեա տասը վերստ տարածութեամբ: Նոյն երկարութեամբ մի շղթայ մեծ Արարատի կողմից ձգւում էր դէպի գետը :

Եւ այդպէս սպառնական դիրքով, դէմ յանդիման կանգնած էին օձերի բանակները :

Նրանք տարուած իրենց «ռազմական պատրաստութեամբ», բոլորովին ուշադրութիւն չդարձրին մեր կարաւանի վրայ եւ չխախտեցին մարտական շարքը: Մենք մօտակեցինք ձիերին, սակայն նրանք խոտերի մէջ զալարուող սեւ ու չալ «պարաններից » սարսափած՝ փռնչացին, ծառս եկան, Թափահարեցին երասանները ու ետ ետ գնացին :

Գումարտակը կանգնեց արեւի տակ մինչեւ երեկոյ :

Օձերի Թշնամական բանակները գիշերը մինչեւ լոյս արթուն եւ կարգապահ մընացին:

Արեւը ծագելուն պէս լսուեց ականջ ծակող մի սուլոց : Մենք դարձանք սուլոցի կողմը եւ օդում դիք տնկուած մի հուրհրան օձ տեսանք, մի հուրհրան օձ, որ պատմել չեմ կարող : Ալմաստի, յակինթի, մարջանի, փիրուզի, ոսկու, արծաթի եւ մայիսեան ծիածանի բոլոր գոյները կային նրա վրայ: Արեգակի առաջին ճառագայթների տակ փայփլում էր նա շլացուցիչ երանգներով :

— Շահմարը... Օձերի Թագուհին, — գոչեցին մի քանիսը :

Մենք Շահմարի մասին հէքեաթների մէջ կարդացել էինք եւ լսել էինք, որ նա ապրում է մեծ Մասիսի մեծ ժայռերի մէջ, մի մեծ քարանձաւում , որտեղից նա իր իշխանութիւնը տարածում է ամբողջ Առաջաւոր Ասիայի օձերի վրայ : Ահա այժմ նա մեր առաջ է եւ մենք հիացմունքով նայում ենք բնութեան այդ բացառիկ կերտուածքին եւ սպասում, որ Թոյն ու նախանձ կայ այդ դիւթիչ գեղեցկութեան մէջ ... Շահմարի սուլոցին օձերի զօրքը Փշշոցների մի դժնեային ժխորով պատասխանեց : Օձերը ... սեւ, գորշ, չալ, կարմրաւուն , դեղին, հողագոյն , եղջիւրաւոր եւ առանց եղջիւրի օձերը , ազմկալի սուլոցներով վեր բարձրացան եւ դիք կանգնեցին՝ նոր տնկած ուռի ճիպոտների նման՝ Արարատ լերան ստորոտից սկսած մինչեւ Արաքս գետի եղեգնուտները : Կանգնեցին հազարաւոր օձեր դէմ յանդիման, շաչեցին օդում դըժոխային լախտերի նման, սպառնական ծղրտոց ու սուլոց արձակեցին եւ մոլեգին ուժով խփուեցին իրար ...

Երեք օր, երեք գիշեր տեւեց մեծ պատերազմը եւ դաշտը ծածկուեց արիւնով ու դիակներով :

Եւ երեք օր, երեք գիշեր ռազմամթերքով բարձած մեր զօրքի զումարտակը կանգնած մնաց իր տեղում ...

×

Ուսուցիչ Արամ Վարդանեանի այս զըրոյցը, պատմութեան ազդեցութեան տակ ամէն ճիւղ իմ աչքին օձ էր երեւում եւ ինձ Թւում էր, Թէ ամէն Թփի տակ դարան մտած օձ կայ եւ ուր որ է շաչելու է մտրակի նման :

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ֆրանսական, գերման ընդդիմութեան , Թուրքիա ալ դէմ կը կենար Սեւ Ծովու ջուրց եւ արեւելեան նահանգներու մէջ գիծերու երկարաձգման :

Ռուզվելթըն կ'որոշէր պայքարի մտնել, ուժեղ օժանդակութիւն տալ ընկերու– թեան , համաձայնիլ օսմանեան կառավա– րութեան հետ քաղաքական հարցերու ջուրց եւ ընդդիմանալ Գերմանիոյ՝ Եւ– րոպայի բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ :

Ծրագիրը կ'ընդունուէր Թուրք Հանրա– յին Շինութեանց նախարարէն, կը ստո– րագրուէր եպարքոսէն եւ վաւերացումը կը սպասուէր խորհրդարանէն : Պատե– րազմները կը յաջորդէին , ընկերութիւնը կը վարանէր , վերջապէս կը կազմալուծ– ուէր ամերիկեան կառավարութիւնը ձգե– լով չփոթ կացութեան մէջ :

Երկաթուղիի գիծերը պիտի ունենային երկու հազար մղոն երկարութիւն եւ հան– քերու շահագործման վայրերուն տարա– ծութիւնը պիտի ունենար 96 հազար քառ. մղոն : Մենաշնորհը կը բաժնէր անգլիա– կան, ֆրանսական, ռուս շահերու : Ֆր– րանսա , երկար բանակցութիւններէ ետք, կը ստանար Սամսոն – Սվազ գծին շինու– թեան մենաշնորհը :

Չեսթըրի ծրագրին իրագործման հա– մար կը նախատեսուէր երկու հարիւրէն երեք հարիւր միլիոն տոլար ծախք մը , հանքերու շահագործումին համար, ան– հրաժեշտ կը նկատուէր տասը միլիոն տո– լար :

Կարինի, Պիթլիսի, Վանի եւ Մուսուլի քարիւղի դաշտերը կրնային հայթայթել ութ միլիառ տակառ քարիւղ : Արղանայի պղինձի հանքերը կը գնահատուէին երկու հարիւր միլիոն թոն՝ բարձր աստիճանով: Չեսթըրի մենաշնորհին տրուելիք հողա– մասերը կը պարունակէին հարուստ հանքեր պղինձի, բլաթինի, ոսկիի, ար– ծաթի, երկաթի, ցինկոյի , անդիկի, քո– պալթի, մանկանէզի, նիքէլի, ծարիրի , համածուխի, համաձայն անգլիական , գերման, ֆրանսական գաղտնի տեղեկա– գրերու :

Նկատելով որ մենաշնորհ տուող կա– ռավարութիւնը փոխուելուն նորը կրնար ջնջել արտօնութիւնը՝ ընկերութեան հա– մար պարտաւորութիւն պիտի ըլլար այդ կառավարութեան իշխանութեան վրայ մնալուն : Այսպէս ելմտական, տնտեսա– կան, քաղաքական հարցեր գլխար կը խա– չաձեւեն , կը ստեղծեն թնճուկ մը , ա– նիմանալի համեստ ուղեղներու : Երկա– թուղիներու շինութիւնը ռազմական , տնտեսական, քաղաքական խնդիրներ են, անհրաժեշտ նաեւ հանքերու շահագոր– ծումին :

Ամերիկա հիւպատոս մը կը ղրկէ Պո– լիս, 1802ին, Թուրքիա չի ճանչնար պաշ– տօնը : Լուտեր Պրենտիշ Պոլիս կուգայ 1820 Դեկտեմբեր 20ին առեւտրական դաշ– նագիր մը կնքելու նպատակով : Կը տե– ղեկագրէ , թէ պետութիւններ երեք առ հարիւր մաքս կը վճարեն, իսկ այժմ Թուրքիա Ամերիկայէն կը պահանջէ հինգ առ հարիւր : 1823ին եւրոպական պետու– թիւններու ներկայացուցիչներ դժուարու– թիւններ կը հանեն ամերիկեան ներկայա– ցուցչին դէմ : Վերջապէս 1830 Մարտ 10ին Ամերիկա կը յաջողի դաշնագիր մը կնքել եւ լեկասիոն մը ունենալ 1831 Մարտ 2ին :

1862ին, երբ վեր. Դանիէլ Պլիս կը խնդրէ Ամերիկայի արտաքին նախարա– րութենէն ուժեղ դիրք մը բռնել Թուրքիոյ դէմ՝ Սեուըրտ կը պատասխանէ . «Երկ– րի վրայ միակ պետութիւնն է Թուրքիան որ համակիր գտնուեցաւ ամերիկեան կա– ռավարութեան՝ մեր նեղութեանց առեն»: Օսմանեան կառավարութիւնը համակ– րանքով ողջունեց Լինքըլնի ընտրութիւ– նը, համակրանք ցոյց տուաւ ամերիկեան կառավարութեան :

1895ին կոտորածներու առեն ծերա– կոյտը հարցապնդում ուղղեց կառավա– րութեան՝ հայկական կոտորածներու մա– սին : Նախագահը պատասխանեց, թէ չա– փազանցութիւններ կան, պաշտօնական տեղեկութիւններ չկան տակաւին: 1895 Դեկտեմբեր չորսին ծերակոյտը կրկին ո– րոշում անցուց կոտորածներու մասին լի– ակատար ծանօթութիւն ստանալու համար: Արտաքին նախարար Օլնէյ յայտնեց, թէ լրագրական տեղեկութիւնները մեծապէս չափազանցուած են կոտորածներու մա– սին :

Սուլթանը խնդրեց Ամերիկայէն ներկա– յացուցիչ մը ղրկել , եւրոպական քննիչ– ներու հետ գործելու համար : Ամերիկա մերժեց, որովհետեւ Պերլինի դաշնագիրը ստորագրած չէր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրը հոծ բազ– մութեան մը ներկայութեան տօնուեցաւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 29ին, վեցերորդ քաղաքապետարանի ընդարձակ եւ շքեղ սրահին մէջ :

Գոհունակութիւն է հաստատել, թէ ներկաներուն մէջ մեծ թիւ կը ներկայա– ցնէին երիտասարդները: Ձեռնարկը եւս , որ կը կրէր Հ.Յ.Դ.Փարիզի Շրջ.Կոմիտէի հովանաւորութիւնը , կազմակերպուած էր երիտասարդ ընկերներու կողմէ :

«Մշակ բանուոր»ի փառերգով կը բացուի երեկոյթին պաշտօնական բաժի– նը :

Ներկաներուն վրայ բացառիկ տպաւո– րութիւն կը թողու բեմին յարդարանքը՝ կատարուած ճաշակով : Դաշնակցութեան մեծադիր զինանշանը՝ գործ ընկեր Ժ. Փալամուտեանի, իր երկու կողքերուն ու– նէր ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշները :

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Խաչիկ Մը– կըրտիչեան Դաշնակցութեան ծնունդը նը– կատեց պատմական անխուսափելի ան– հրաժեշտութիւն մը : 1880ական թուա– կաններէն ի վեր Հայութիւնը անհրաժեշ– տութիւնը կը զգար կազմակերպուած , զօրաւոր ուժի մը :

Աւելի քան երեք դարու գործունէու– թեամբ, պայքարով եւ զոհաբերութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչ միայն հոգե– փոխեց հայ մարդուն նկարագիրը , այլեւ հաւաքականութեան վիճակէն Հայութիւ– նը դարձուց ազգային դիմագիծ եւ հան– գանակ ունեցող ժողովուրդ մը: Եւ, ինչ որ կ'ուրախացնէ մեզ, այն իրողութիւնն է, որ, այսօր, Դաշնակցութեան ազգային առաջադրութիւնները իւրացուած են հայ ժողովուրդին կողմէ ամենուրեք :

« Այժմ մենք ուրախութեամբ կը յայ– տարարենք, թէ ազգին համար տուինք ա– մէն ինչ, փոխարէնը ոչինչ ուզելով »:

Այսուհետեւ եւս մեր դերը պիտի ըլլայ աւելի ուժեղ, աւելի վճռակամ շարունա– կել մեր պայքարը :

Նահատակներու եւ հերոսներու յիշա– տակին վայրկեան մը յոտնկայս յարգան– քէ ետք, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ ֆրանսերէն եւ հայե– րէն ուղերձներ կարդաց ընկ. Արա Գրի– գորեան :

Դաշնակցական երիտասարդութեան հա– մար Հ. Յ. Դ. ազգային պարծանք մըն է, խանդավառութեան աղբիւր մը: Երի– տասարդութիւնը իր սնունդը կ'առնէ մեր նահատակ հերոսներու անշահախնդիր նը– ւիրումէն, անոնց խտէալէն: «Նոր Սերըն– դականները կը ձգտին միշտ դառնալ ար– ժանաւոր ժառանգորդները ազգին հերոս– ներուն »:

Օրուան առաջին բանախօսը՝ ընկեր Ժի– րայր Միրիճեան Դաշնակցութեան աւելի քան երեք դարու գոյութիւնը նկատեց Հայոց վերջին շրջանի պատմութեան ա– մէնէն յատկանշական երեւոյթը :

Դաշնակցութիւնը առաջին օրէն իսկ ե– ղաւ դրօշակիրը համազգային խտէալին : Ան կռանեց Հայուն յուսարեկ ոգին: Հայ– րենիքի գաղափարը, ինչպէս նաեւ ազգա– յին գիտակցութիւնը, որ անցեալին տե– ղական նեղ շրջագիծի մը մէջ կը պար– փակուէր , Դաշնակցութեան յեղափոխա– կան գործունէութեան եւ բանւոր ու գը– րաւոր քարոզչութեան շնորհիւ աստիճա– նական նուաճումներու ճամբով ունեցաւ իր բնական, պատմական շրջագիծը :

1920էն ետք, Դաշնակցութիւնը ոչ մի– այն կազմակերպեց Սփիւռքի կեանքը , այլեւ պայքարեցաւ ապազգային գաղափա– րաբանութեան մը դէմ՝ պաշտպանելով ազգին յաւիտենականութեան տեսակէտը, ինչպէս նաեւ անկախ ու միացեալ հայ– րենիք մը ունենալու անհրաժեշտութեան տեսակէտը :

Այսօր յաղթական է այս գաղափարը :

Այսուհանդերձ, Դաշնակցութիւնը ձե– ռնթափ պիտի չմնայ, ընդհակառակն , աւելի ամուր պիտի պաշտպանէ Հայու– թեան իրաւունքները: Որովհետեւ երկի– րը, հակառակ իր տրամադրութիւններուն եւ ցանկութիւններուն, ի վիճակի չէ հե– տապնդելու Հայկ. Դատին իրագործու– մը :

Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Տիկին Հուրի Իփէկեան դիտել տուաւ, թէ 76 տարիներէ ի վեր այս հուժկու գետը, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, կը կենսաւորէ մեր գոյութիւնը՝ յագեցնելով անապատներու, լեռներու եւ օտարու– թեան մէջ այրած կամ վառող հայ սրտե– րու պապակը : Մեզի համար ան ներկայ եղած է միշտ, շնորհիւ անոր առանց հողի ծնած եւ մեծցած հայ սերունդներ կրցած են հողեղէն արմատներով ապահովել ի– րենց հաստատ աճումը, իւրացնելով ազգ. մշակոյթը , ոգին :

Հայութեան կենսունակութիւնը ար– տայայտող բոլոր ձեռնարկները, — աւել– ցուց Տիկին Հուրի Իփէկեան, — իրենց շունչը առած են եւ կ'առնեն Դաշնակցու– թենէն, նոյնիսկ եւ, մանաւանդ, անոնք որ ծառացած են իրեն դէմ և որոնք պիտի չկարենային տեւել եւ գործել եթէ ունե– ցած չըլլային հակապայքարի մղիչ ուժը :

Այս հուժկու գետը՝ Դաշնակցութիւնը , որուն բացակայութիւնն իսկ երեւակա– յել չենք կրնար, ծագում առած է, սա– կայն, օր մը, երբ 1872էն սկսեալ հոս– հոն բխած տեղական վտակներ եկած են լեցնելու իր հունը : Որովհետեւ իր զար– թօնքէն ետք Հայութիւնը ըմբռնեց, թէ ինք համայնքներէ բաղկացած հաւաքա– կանութիւն մը չէ, այլ բաղադրութիւնն մէկ ժողովուրդի, մէկ եւ անբաժանելի ազգի, մշակոյթի, անդաստանի, որ ունի նոյն թշնամիները, նոյն գոյամարտը, նոյն վախճանը՝ մահ կամ ազատութիւն :

Երէկ ինչպէս այսօր նոյնն է կացու– թիւնը, նոյն գիտակցութեան հասած է հայ ժողովուրդը գաղթաշխարհի, ինչպէս նաեւ կալանաւոր հայրենիքին մէջ :

Երէկ հայկական հարցն էր, այսօր հայ– կական դատը , որուն պահակը կը մնայ միշտ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը, որ կոկիկ եւ խնամուած էր:

Տիկին Սեդա Թորոսեան արտասանեց Սիամանթոյի «Զաւարեանի հոգին » քերթուածը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի » պարախումբը մէջ ընդ մէջ ներկայացուց հայկական եւ կովկասեան պարեր :

Ընկեր Սերոբ Մանուկեան արտասանեց Աւ. Ահարոնեանի «Փառք ձեզ»ը:

« Սիփան – Կոմիտաս » երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի յաջորդաբար երգեց «Էս գիշերը» (մե– ներգ՝ Ռ. Մարթայեան), «Լուսնակն Ա– նուշ», «Աղբիւրին մօտ» եւ «Վզնոց» եր– գերը :

Հանդէսէն ետք տեղի ունեցաւ խնճոյք, որու ընթացքին ներկաները ապրեցան ջերմիկ մթնոլորտի մէջ :

Թ.ԴԱՐԱԿՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Գիտեմ , ըսաւ ան հառաչով մը որ հասկցուց ինծի թէ ինչ աստիճան յուզ– ուած ու խռոված էր, բայց Ֆօն Մէցշ զիս տեսլութենէն կը հալածէ եւ իմ մասին ամէն տեսակ գայթակղալի շշուկներ տա– րածայնած է : Ահ, կոմս, — ըսաւ ան ա– ւելի ցաւագին հառաչով մը ,— չէք գի– տեր թէ ինչ սոսկալի անձկութեամբ մը կը տառապիմ . չէք գիտեր. ոչ, չէք կըր– նար գիտնալ թէ ես ամբողջովին պաշար– ուած եմ միայն իմ կորուստս ցանկացող թշնամիներով :

Թէեւ բնականաբար զանազան կողմերէ ես ալ ծածուկ խօսքեր լսած էի, եւ տեղ– եակ էի Սաքսոնիոյ պալատին մէջ իր դժբախտ կացութեան, եւ սակայն այդ խօսքերը խոր անակնկալի մը մատնեցին զիս :

— Ձեր ըսածները չափազանց կը սըր– տաբեկեն զիս, ըսի իրեն: Բայց կը հա– մարձակիմ ապահովցնել ձեր կայսերա– կան Ազնուափայլութիւնը թէ ան ունի նաեւ նոյնքան բազմաթիւ բարեկամներ , եւ այնպիսի բոլորանուէր բարեկամներ , որոնց կարգին կը յուսամ թէ սիրայօժար պիտի արտօնէք որ ինքզինքս ալ թուեմ :

— Ահ, յարեց ան յուզուած , ձեր այդ խօսքերը խիստ հաճելի են ինծի: Ինչ բա– րութիւն ու վեհանձնութիւն է այդ: Բայց քանի որ ձեր ըսածին պէս բարեկամ էք ինծ — եւ ատոր կասկած չունիմ — կըր– նաք օգնել ինծի : Դուք այնպիսի դիրք մը ունիք որ կրնաք հետապնդել եւ երեւան հանել այս բոպէիս ինծի դէմ մութին մէջ նիւթուող սադրանքները: Դուք կրնաք գտնել այն ծածուկ դրդապատճառը, որ այսպէս տեւական կերպով գաղտնի խոր– հրդակցութիւններու եւ թղթակցութիւն– ներու մէջ կը դնէ Կայսրը Ֆօն Մէցշի հետ : Այդ թշուառականը կրցաւ ազդեա– լի ազդեցութիւն մը ունենալ ամուսնոյն վրայ, եւ պատուոյ տիկնոջս Ֆրաուֆօն Ֆրիթշի հետ միացած ինծի դէմ, թունա– ւորեց անոր միտքը : Ահ, — հառաչեց ան անգամ մըն ալ,— չէք գիտեր թէ ինչ տառապանքներ ունիմ ես :

Զօր հեծկլտանքի մը մէջ աւարտեց իր խօսքը եւ ես վայրկեան մը այն երկիւղն ունեցայ որ թերեւս չկրնայ իր ջիղերուն իշխել, որովհետեւ ամոքիչ արտասուքը կը պակսէր իրեն : Հազիւ թէ վայրկեան մը արցունքի երկու պզտիկ կայլակներ գոգային իր թարթիչներուն միջեւ, առանց իյնալու :

Միւս կողմէ , պարտաւոր եմ խոստո– վանիլ թէ, հետաքրքրութիւնս տակաւ կ'աւելնար որովհետեւ մինչեւ այն վայր– կեանը կը կարծէի թէ իր ամուսնոյն հետ սիրալիր յարաբերութիւններ ունէր ան :

— Բայց կարելի՞ է որ Նորին Բարձ– րութիւն Սաքսոնիոյ Գահաժառանգը այդ չարամիտ պատմութիւններուն մէկ բառին իսկ հաւատայ , հարցուցի :

— Ահ, աղաղակեց ան աշխուժիւ, դո՞ւք ալ լսած էք զանոնք, դո՞ւք ալ : Բայց հարկաւ լսած պիտի ըլլայիք : Ո՞վ տեղեակ չէ անոնց: Ֆօն Մէցշ մասնաւոր խնամքով մը ի ձայն փողոյ ամէն կողմ տարածեց Փառլ Շթարէմպէրկ դքսուհի– ին հետ յերիւրած այդ յանդուգն զըր– պարտութիւնները: Կարելի՞ է ասկէ ա– ւելի անգութ բան մը երեւակայել : Կա– րելի՞ է ասկէ աւելի յերիւրածոյ խծբծանք մը երազել, աւարտեց ան անորակելի պժգանքով մը բարձրացնելով իր գեղեցիկ լանջքը :

— Խնդրեմ, հանդարտեցէք Իշխանու– հի, ըսի յարգալից կարեկցութեամբ , որովհետեւ խորապէս յուզուած կը զգայի ինքզինքս այս ցաւատանջ խոստովանու– թենէն, կը կրկնեմ ահա թէ ձեր բոլորա– նուէր բարեկամն եմ եւ պատուոյ խօսք կուտամ ձեզի որ առիթը ներկայանալուն պէս իրր այն պիտի գործեմ :

Սփոփանքի հառաչ մը արձակեց :

— Բոլոր սրտովս շնորհակալ եմ ձեզի, հառաչեց ան ինծի երկարելով իր ձեռքը, որուն վրայ համբոյր մը դրոշմեցի, կար– ծես անով հանդիսաւորապէս նուիրագոր– ծելու համար տուած խոստումս :

— Ահ , արտաբերեց բեկբեկ ձայնով մը, կը վախնամ որ շատ շուտ պէտք ունենամ ձեր խոստացած օգնութեան: Կը յիշէ՞ք փրթած մարգարտամանեակս :

Եւ առանց ուրիշ խօսքի բաժնուեցաւ ինծմէ :

Նոյն եւ յաջորդ օրերը ամբողջ, մտա– տանջուեցայ թէ ինչ կրնար ըլլալ մութին մէջ նիւթուող դաւադրութիւնը, եւ ան– հուն կարեկցութիւն մը կը զգայի այդ անբախտ կայսերական իշխանուհիին մա– սին, որուն փափկաշնորհ նրբութիւնը եւ ամէն տեսակ աշխարհիկ պայմանադրա– կանութիւններուն ու կեղծաւորութիւննե– րուն դէմ իր նախայարձակ ոգին եւ ան– սեթեւեթ բնութիւնը, իր դէմ հանած էին ոսոխներու եւ նախանձորդներու խումբ մը Սաքսոնիոյ պալատին մէջ : Արդէն Հապսպուրկները երջանիկ չեն ե– ղած բնաւ իրենց սիրոյն մէջ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԵՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մինչա Ազնաւուրեան,

Պ. Շառլ Ազնաւուրեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Տիրան Կաուլարենց,

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՔՆԱՐ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պաղտասարեան, Իզմիր)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի (Նոյեմբեր 6) ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ եւ պաշտօն, Մօնմորանսիի եւ Անտիյլի հանգստեան տուներուն մէջ մեռած պատսպարեալներու հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին սոյն արարողութեան, ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը:

ԿՆԻՔ Աղքատախնամի

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. տեղական կամին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ի յիշատակ Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ (նահատակուած 1915ին) ինչպէս նաեւ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ողբ. բոլոր ընկերներու յիշատակին:

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհաննէս Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին, Կարապետ Քէլէշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Մարգար Բարխեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհաննէս Քիւթիւճեան, Հայկ Թէնէճէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհաննէս Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիճեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Պարսամեան *Նոր Սերունդական:*

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները, յարգելու համար անոնց յիշատակը:

Տաղկեփունջերու զետեղումը կը կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ Շաբաթ օր:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, իր հարսին՝ Տիկին Սրբուհիի եւ թոռներուն Վրամշապուհ եւ Արմենակ Սարգիսեանի խնդրանքով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Յովհաննէսեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն «Յառաջ»ին, Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Քրիստափոր» խումբին, Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին, ընկերուհիներուն, ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ողբայ իր արժանաւոր նախագահին՝

ՀԱՄԲԻԿ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

եղերական մահը, եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն:

ՆՈՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլ-Սարսէլի խումբը յիսունական ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան»ին եւ Մշակոյթի Տան ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Պ. Ֆիլիփ Էմէրեան, Էմէրեան եւ Լավիլ ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՖԻԼԻՓ ԷՄԷՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նիքոլ Լավիլ)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 27ին, մխիթարուած վերջին խորհուրդներով:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ Հոկտ. 29ին, Վոժիրարի Սէն Տրինիի իր մատրան մէջ:

Հասցէ — 5 Ավընիւ տէ Ֆոն Մառէշօ, 92 Վօքրըսոն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Լեւոն Երկանեան յիսունական ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ «Հայ-Բոյժ»ի, փոխանծաղկեպսակի Վահան Ունճեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին:

Կիրակի (Նոյեմբեր 6), կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան սրահը, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Կը խօսին ընկերներ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Ողջերթ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր, կ'արտասանեն ու կ'երգեն Նոր Սերնդականներ, Ա. Ալթունեան, Հ. Կէնճեան, Վ. Սահակեան:

Կ'երգէ նաեւ Օր. Լ. Քէօմիւրճեան:

Ջութակի ընկերակցութեամբ Պ. Աբրահամեանի եւ ընկ. Պէրպէրեանի:

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Հանդէսէն ետք խնջոյք, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կը տօնուի, հովանաւորութեամբ Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Քաղաքապետարանի Թատերասրահը (Թէաթր Մունիսիփալ):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ (Վիէնէն):

Կը խօսի (Հայերէն եւ Ֆրանսերէն) Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Մեներգ Տիկին Խօճիկեան *(Վիէնէն) եւ մեներգ* Տիկին Կարապետեան *(Տէսինէն):*

Գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

(Ջերմութիւնը ապահովուած է):

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 13ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԽՆՋՈՅՔ
ԱՊԱԹՈՒԱՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Հայ Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է խնջոյք մը ի պատիւ իր պատուոյ անդամներուն եւ Պուլվար Օտտոյի շրջանին հայ ժողովուրդին:

Ներկայ կ'ըլլայ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը հրաւիրուին շրջանիս բոլոր Հայերը անխտիր: Մուտքը ազատ է, զուարճութիւնները ձրի, սպասարկութիւնը ընտիր:

Հայկական պարեր, երգեր եւ անակընկալներ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ»:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սըրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20.45ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ-հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Աճառեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, Բացակաները նկատի կ'առնուին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին:

ՍԱՐՍԷԼ-ԱՐՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (Երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, *մեթրօ Բատէ:*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորքորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal: 1278-35
Tél.: DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc. 125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. 35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages 15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p. 35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte 42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien 9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés 60 Fr.
Յ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ, *ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ*, *Լոս-Անճելըս, մեծադիր* 328 *էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեզօծ նկարներով եւ քարտէսներով: Շքեղ տպագրութիւն:* 175 Ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, *Ցեղ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ* 10 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս, *Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ*, 584 *էջ* 15.00 Ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, *Փարիզ* 13,00 Ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ձոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու:

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

SAMEDI 5 NOVEMBRE 1966

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10755 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.755

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԷԶԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Մինչ Հունգարիոյ մայրաքաղաքին մէջ յաջողութեամբ կը պսակուէր 1956 Հոկտեմբեր 23ին յանուն ազատութեան ծայր առած ապստամբական շարժումը եւ իշխանութիւնը կ'անցնէր հայրենասէրներու ձեռքը — հինգ օրուան համար միայն—, անդին Սինայի անապատին մէջ Իսրայելցիք յանկարծակի կը յարձակէին Եգիպտոսի վրայ :

Աշխարհ պահ մը կ'ապրէր նոր աշխարհամարտի մը սպառնալիքին տակ :

Խ. Միութիւնը զբաղած էր արիւնաքամ երկրի ըմբոստ տարրերը ճզմելու գործով եւ կը կարծուէր թէ պիտի չհետաքրքրուէր Միջին Արեւելքով :

Իսրայէլի անակնկալ յարձակումը Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան վրայ զարմանք կը պատճառէր բոլորին : Ի՞նչ համարձակութեամբ փոքրիկ պետութիւն մը կը յանդգնէր չափուիլ իրմէ առնուազն տասնեւհինգ անգամ աւելի բնակչութիւն ունեցող երկրի մը հետ : Մանաւանդ, որ Յորդանան, Սուրիա եւ Իրաք կրնային թիկունքէն հարուածել զինքը :

Իսրայէլեան բանակը օգտուելով անակնկալ յարձակումի առաւելութիւններէն, քանի մը օրուան մէջ յաջողեցաւ յառաջանալ դէպի Սուէզի Ջրանցքը եւ կանգ առաւ 16 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, երբ Ֆրանսա եւ Անգլիա միաժամանակ վերջնագիր ուղղեցին կողմերուն՝ դադրեցնելու կռիւները :

Ու այս անգամ իրենք օդանաւերով յարձակեցան Եգիպտոսի վրայ, ռմբակոծելով Գահիրէի օդակայանը եւ գրաւելով Փորթ Սայիտը :

Ֆրանսացիք անկարգելաւոր զինուորներ համախմբեցին Կիպրոսի մէջ, սահմանուած գրաւելու Սուէզի գլխաւոր նաւահանգիստները, մասնաւորապէս Իսմայիլիան :

Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի զոյգ վերջնագիրները ստիպեցին Անգլիան ու Ֆրանսան ետ դառնալու կէս ճամբէն : Անփառունակ նահանջ, որ աղետաւոր հետեւանքներ պիտի ունենար երկու երկիրներուն համար հաւասարապէս :

Այսօր, տասը տարի ետք, այս տարօրինակ պատերազմի գաղտնի ծալքերը բացուած են մասամբ :

Հաստատուած է, որ Անգլիա եւ Ֆրանսա ամիսներ առաջ համաձայնած էին Իսրայէլի հետ՝ Եգիպտոսի դէմ «պատժիչ» արշաւանք մը կազմակերպելու համար :

Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ընկերութեան ազգայնացումը նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըրի կողմէ 1956 Յուլիս 26ին ծանր հարուած մը տուած էր բաժնետէրերուն, մեծ մասամբ անգլիացի եւ ֆրանսացի :

Ռումբի մը պէս պայթած էր առանց չհակիցներուն հետ նախապէս համաձայնելու բոլորովին անակնկալ կերպով եղած այս միակողմանի յախուռն կարգադրութիւնը, որ նախագահին կողմէ հանդիսաւորապէս յայտարարուեցաւ բազմահազար մարդոց խանդավառ ծափերուն եւ ուրախ բացագանչութիւններուն տակ, եգիպտական Հանրապետութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ :

1954 Հոկտեմբերին եգիպտական կառավարութեան հետ կնքուած համաձայնագրով, Անգլիացիք յանձնառու կ'ըլլային քսան ամիսէն պարպել Սուէզի Ջրանցքի երկու եզերքները, ուր իրենց զինուորները տեղ-տեղ եղած՝ 1882էն ի վեր կը հսկէին Հնդկաստանի գլխաւոր ճամբուն պաշտպանութեան վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԸՐԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Ձախի դաշնակցութեան պարագլուխը, որ հակառակաւորութիւն մը կազմած է, առջի օր տուաւ «հակամամուլի ասուլիս մը» :

Ծանրացաւ հետեւեալ կէտերուն վրայ.

Ազգ. անկախութիւն.— Աւելի ապահովուած չէ այսօր քան որ Կոլի իշխանութեան գլուխ գալէն առաջ, վասնզի Ֆրանսա վեցանկիւնի վերածուած ի վիճակի չէ անկախ ըլլալու : Իրական անկախութիւնը Եւրոպայի չափանիշին վրայ է : Արդ որ Կոլ պայթեցուց այդ Եւրոպան :

Վիէթնամ.— Տը Կոլ չխօսեցաւ 1954ի Ժընեւի համաձայնագրերու մասին որ միակ հիմն է տեւական կարգադրութեան մը համար :

Ծիպութի.— Պատկերացումն է այն իրողութեան որ տը Կոլ իրական ապագաղթականացող մը չէ եւ թէ ապագաղթականացումը պարտադրուեցաւ իրեն դէպքերով : Ընկերային քաղաքականութիւն : Տը Կոլ յաջորդ օրէնսդրութիւնը դրաւ մուրացկանութեան նշանաբանին ներքեւ մինչ Ձախի դաշնակցութիւնը զայն կը դնէ արդարութեան նշանաբանին տակ :

Ժողովրդավարութիւն .— «Ֆրանսան հո՞ն հասած է որ պարտաւոր ըլլայ ամբողջովին կախում ունենալ իրեններէն մէկէն իշխանութեան գլուխը» :

Միթերանի համար հիմնական տարակարծութիւններ չկան ձախի զանազան հոսանքներուն միջեւ եւ պէտք չէ որ արտաքին քաղաքականութիւնը բաժնէ Ձախի դաշնակցութիւնը համայնավար կուսակցութենէն :

———o———

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ անձամբ յայտարարեց թէ ի մօտոյ երկու վիրաբուժական գործողութիւններու պիտի ենթարկուի, մին կը վերաբերի այն գործողութեան որուն ենթարկուած էր արդէն (մաղձապարկի) եւ միւսը փոլիփի կոկորդին մէջ :

Եգիպտոս կատարեալ անկախութեան կը տիրանար քաղաքական գետնի վրայ :

Կ'ուզէր ապահովել նաեւ իր տնտեսական անկախութիւնը : Օտարները իրենց ելմտական, տնտեսական, մշակութային եւ այլ հիմնարկութիւններով արգելք էին այդ անկախութեան : Աչքի փուշ էր մասնաւորապէս Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ընկերութիւնը, որու ձեռքն էր ծովային հաղորդակցութեան առաջնակարգ ճամբայ մը, որ Միջերկրականը կը միացնէր Կարմիր Ծովուն եւ Հնդկաց ովկիանոսին, նիւթական մեծ շահ ապահովելով բաժնետէրերուն :

Օսմանեան կառավարութիւնը 1914ի աշնան, դաշնակիցներուն դէմ պատերազմ յայտարարելու նախօրեակին միակողմանի կերպով ջնջած էր կապիտիւլասիոններ, որոնք ԺԶ. դարէն ի վեր տնտեսական, քաղաքական եւ իրաւական կարեւոր առաւելութիւններ կը շնորհէին Եւրոպացիներուն :

Ցեստալային Լօզանի մէջ այս վերջիններ վաւերացուցին Թուրքերու միակողմանի որոշումը :

Եգիպտական կառավարութիւնը նոյն ձեւով շարժեցաւ՝ ազգայնացնելով Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ընկերութիւնը :

Ուրիշ պատճառներ ալ կային —մանաւանդ Ֆրանսայի համար — զէնք ճչելու Եգիպտոսի դէմ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

———o———

Պոլսոյ թրքական թերթերը լեցուն են, այս միջոցիս, կողոպուտի եւ սպանութեան դէպքերով : Այսպէս, Մանիսայէն կը գրեն թէ, Իզմիր - Մանիսա ճամբուն վրայ, Սապունճուպէյլի կայանին մօտ, դիմակաւոր եւ զինեալ չարագործներ, թիւով հինգ հոգի, ծառի կոճղ մը տապալելով խափանեցին անցքը եւ կեցուցին ճամբորդատար կառք մը : Շարժավարը, որ կը կոչուի Այհան Սինանօղլու, ուզեց շարունակել ճամբան, բայց դարանակալ յելուզակները ելան իրենց թաքստոցէն եւ զէնքերը ուղղեցին շարժավարին : Ծեծեցին նաեւ շարժավարին օգնականը, Մահմուտ Ալաչամ, եւ ճամբորդները կողոպտելէ ետք սպառնեցին յաջորդ կառքին, որուն շարժավարը եւ օգնականն ալ կողոպտեցին : Յետոյ կեցուցին յաջորդ ինքնաշարժը եւ օթօպիւսը, եւ ճամբորդները վար իջեցուցին : Ամերիկացի ուղեւոր մը օգտուելով ընդհ. շփոթութենէն, եւ աւազակներու անուշադրութենէն, յաջողեցաւ ինքնաշարժը բանեցնել եւ փախուստ տուաւ արագօրէն : Զարագործները յետոյ ուրիշ օթօպիւսի մը ճամբորդները կողոպտեցին նոյն ձեւով, եւ զէնքի սպառնալիքով :

Այս օթօպիւսը Իզմիր կ'երթար 32 ուղեւորներով, երբ յելուզակները կեցուցին զայն եւ իրենց զէնքի բուներով կոտրեցին ապակիները եւ սկսան կրակել դէպի ներս : Շարժավար Նաիմ Գուլագսըզ եւ ճամբորդներէն Մուամմէր Զէլէպի սպաննուեցան արձակուած գնդակներէն : Յելուզակները օթօպիւս մտան եւ յափշտակեցին իրենց սպաննած շարժավարին քըսան հազար ոսկին, յետոյ կողոպտեցին բոլոր ուղեւորները : Թանկագին առարկաներ, զարդեղէններ եւ դրամ գրաւեցին : Կնոջ մը ապարանջանը առնելու համար դաստակը վիրաւորեցին :

Զարագործները իրենց գործը լրացնելէ ետքը, զէնքերը ուղղեցին ճամբուն վրայ խռնուած սարսափահար ուղեւորներուն, եւ ինքնաշարժ մը գտնելով խոյս տուին եւ աներեւոյթ եղան մթութեան մէջ : Ուղեւորները սպասեցին որ փոխադրական նոր միջոցներ գան, եւ այդ ինքնաշարժերով փոխադրուեցան Պորնովա : Կացութիւնը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Մանիսայի եւ Իզմիրի կուսակալութիւններուն, եւ ոստիկան զօրքը փութաց դէպքին վայրը : Ուղեւորները ըսին — Աւազակները մեր վրայ խոյացան եւ պոռացին.— «Մենք անօթի՞ պիտի սատկինք, կառավարութիւնը մեզի ընել կուտայ այս բանը» :

Դարձեալ Մերսինէն կը գրեն թէ քաղաքին ամէնէն բանուկ պողոտային վրայ, յանդուգն կողոպուտ մը տեղի ունեցաւ : Աւազակներ օր ցերեկով մտան Զիրաաթ Պանքան, որուն դրամարկղը հալեցուցին թթուածինով, եւ գողցան արկղին պարունակութիւնը, 92 հազար 500 ոսկի : Յելուզակները որեւէ հետք չթողուցին դրամատան մէջ : Օրը Կիրակի էր, շուկայի խանութները փակ էին, դրամատան պահապանը, Մէհմէտ Եըլմազ, ճաշի գացած էր, եւ աւազակները օգտուեցան առիթներէն եւ դրան կղպանքը կոտրելով՝ յաջողեցան ներս մտնել : Միասին բերած էին թթուածինի կազմածները, որով դրամարկղին վերի մասերը հալեցնելով՝ գողցան 92.500 ոսկին, տանելով նաեւ պահապանին տարճանակը, զոր սեղանին վրայ մոռցած էր :

Վերջապէս Պիթլիսէն կը գրեն թէ քաղաքին ճամբուն վրայ, չորս աւազակներ կողոպտեցին երկու գիւղացիներ, Ապտուլլահ Եըլկըն եւ Սաուրդ Զագըր, որոնք գիւչերանց հետիոտն Հիզան կ'երթային : Աւազակները դիմակ եւ հրացէն կը կրէին, կեցուցին երկու գիւղացիները, յափշտակեցին անոնց վեց հազար ոսկին, ժամացոյցները եւ վերարկուները եւ խոյս տուին :

ԿԱՌՔԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Սվազէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն թէ Զառա - Շէրէֆիյէ ճամբուն վրայ ճամբորդատար օթօպիւս մը անդունդը գլորեցաւ եւ 21 ուղեւորներ մեռան : Արկածը արդիւնքն է շարժավար Պէհճէթ Այդանի անուշադրութեան : Արկածէն փրկուող կարգ մը ճամբորդներ յայտնեցին թէ շարժավար Պէհճէթ այնքան քնատ էր՝ որ կը մրափէր մեքենային վրայ, դժուարաւ ուղղութիւն կուտար եւ ճամբորդները քանիցս ահուդողի մատնուեցան : Հակառակ ասոր, շարժավարը շարունակեց ճամբան եւ ամէնէն ետքը անդունդը գլորեցաւ :

Արկածին հետեւանքով օթօպիւսը ջարդուփշուր եղաւ եւ ուղեւորներէն շատ շատեր մեռան տեղւոյն վրայ : Առտուան դէմ, շրջակայ բնակչութիւնը արթնցաւ աղէտեալներու օգնութեան աղաղակներէն, ապատարար խմբակներ հասան եւ մեծ դժուարութեամբ անդունդէն հանեցին վիրաւորներն ու մեռեալները :

Առաջին տեղեկութեանց համաձայն, 21 հոգի մահացած են, շարժավարն ալ միասին : Վիրաւորներու թիւը դեռ կարելի եղած չէ ճշդել : Վիրաւորները փոխադրուած են Զառայի, Սվազի եւ շրջակայ հիւանդանոցները : Ուղեւորներէն շատեր եղերական պայմաններու տակ մեռած են եւ ջախջախուած անճանաչելի ըլլալու աստիճան : Այնպէս որ շատերու ինքնութիւնը կարելի եղած չէ ճշդել :

Կեսարիայէն կը հաղորդեն .— Ահարկու արկած մը պատահեցաւ Գայսէրիի մօտակայքը, Պօղազքէօփրիւ կայանին առջեւ, եւ մինիպիւս մը, որուն մէջ ինը ճամբորդներ կային, զարնուեցաւ օթօպիւսի մը եւ ջարդուփշուր եղաւ : Այս աղէտէն մեռան ընտանիքի մը հինգ անդամները եւ ինը հոգի, 15 հոգի ալ վիրաւորուեցան : Արկածը արդիւնքն է դէմէն եկող օթօպիւսի շարժավարին անուշադրութեան, քառասուն աշակերտներ կը փոխադրէր դէպի Եոզկատ, երբ չըկրցաւ նշմարել մինիպիւսը եւ զարնուելով քարուքանդ ըրաւ զայն : Ամբողջ ընտանիք մը մահացաւ այս կերպով եւ արկածը տեղի ունեցաւ քստմնելի պայմաններու տակ : Աշակերտներ փոխադրող օթօպիւսը, որ չափազանց արագ կ'երթար, մինիպիւսը խորտակելէ ետք զայն քաշկռտեց յիսուն մեթրի չափ : Միւս կողմէ օթօպիւսի ուղեւորներէն 15 հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան : Օթօպիւսին շարժավարը, Հայաթի, որ խմած էր եւ մեծ պատասխանատուութիւն ունի աղէտին մէջ, արկածէն ետք խոյս տուաւ :

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԻՊՐՈՍԻ ՇՈՒՐՋ

Անգարայէն կը հաղորդեն .— Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը գումարուած եւ քննած է Կիպրոսի վերջին կացութիւնը եւ Թուրքեւհելլէն տեսակցութեանց արդիւնքները : Այժմ երեւան կ'ելլէ կարեւոր պարագայ մը, որ կը վերաբերի Կիպրոսի մասին կատարուած բանակցութիւններուն : Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Հանրապետութեան նախագահ Սունայ, վարչապետ Տէմիրէլ, Սպարապետ Թուրալ եւ Արտաքին Նախարար Չաղլայանկիլ պահանջած են որ Կիպրոսի մէջ թրքապատկան խարիսխ մը տրուի, Յունաստանի հետ համաձայնութեան յանգելու համար :

Ասոր փոխարէն, Հելլէն կառավարութիւնը վարձու խարիսխ մը միայն կ'առաջարկէ Թուրքիոյ : Այնպէս կը թուի թէ Թուրք կառավարութիւնը առաջուան չափ չընդդիմանար «վարձու խարիսխ»ի գաղափարին : Դեռ ժամանակ պէտք է Թուրք կառավարութեան տեսակէտը բիւրեղացնելու համար :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՓՆՏՌՏՈՒՔ

1966 Օգոստոս 17, Չորեքշաբթի :

Նախապէս կատարած փնտռտուքներուս շնորհիւ, ձեռք անցուցած տուեալներուս համաձայն պատրաստած յատակագծիս ցուցմունքներուն օգնութեամբ՝ կը սկսիմ խուզարկութիւններու :

Ս. Ծ. Վ. Աստուածատուրեանի գծած Ս. Կարապետի յատակագծին հարաւային կողմի նեղ անցքը, որ ճգնարան նշանակուած է, հին հեթանոսական մեհեանի մնացորդներէն է : Անոր գետնայարկի պատին վրայ փորագրուած նշաններ գտեր էի եւ այն եզրակացութեան յանգեր էի թէ ուղղանկիւն – քառանկիւն գիծերու շուրջ գծուած նշանները և ձեւերու լուծումները տաճարին գանձատան գտնուած տեղը կը գտնուէին :

Վիշապաղուն եղբայրներու մեհեանը կործանելէ ետք՝ Զենոբ Գլակ կը վկայէ թէ «Մեհեանին հիմերուն վրայ նոր տաճարը վերաշինուեցաւ»: Այսօր ալ եկեղեցիին քանդուելովը հրջուած քարերուն վրայ քանդակուած հին նկարներն ու մոթիֆները երեւան կ'ելլեն: Բայց ցաւալի է, որ այդ քանդակներուն մեծամասնութիւնը Քիւրտերու կողմէ անհետ կորսուեր է : Ցայտնի կ'ըլլայ, թէ եկեղեցիին գանձատունը կռատան շրջանին ալ եբր երաժշտութեան աշտարակ ըլլալով գործածուած էր : Հոս, մութ մնացած պատմական պարագայ մը կը պարզուի : Մեր նախնիքը իրենց պաշտամունքը նուագարաններու ընկերակցութեամբ ու երգերով կը կատարէին :

Առաւօտեան կանուխ ժամերուն, գանձատան մէջի մասին վրայ դիզուած հողն ու աղբի կոյտը սկսանք պարպել : Երեք մեթր խորութեան վրայ, սալարկուած մասը յայտնուեցաւ : Սալայատակին յղկուած քարերը վերցնելէ ետքը, խոշոր ժայռակոյտերու խաւ մը տեսանք : Հսկայ ժայռերը կոտրելով, կամ պարաններով դուրս կը հանէինք : Մեծ դժուարութեամբ պարպուող ժայռերուն տեղը հետզհետէ կը խորանար : Մէկ օրուան ընթացքին, սալայատակի ուղղութենէն հազիւ երկու մեթր կրցեր էինք վար իջնել :

Հոս այլեւս պատերուն հիմերը կը վերջանային եւ գանձատան հարաւ – արեւելեան ուղղանկեան երկու կողմերը շօշափող երկուքուկէս մեթր տրամագիծով հոր մը տեսնուեցաւ : Հակառակ ամէն կողմը ժայռոտ ըլլալուն, այս մասը կակուղ հողով լեցուած էր: Այլեւս փորելու պէտք չկար, այլ միայն թիով դիւրութեամբ հողերը դուրս կը հանուէին :

Հորին բերանը ջրակոյտ մը կար : Ջուրերը պարպելէ ետք սեւ խաւ մը տեսնուեցաւ: Անոր ալ տակը դարձեալ կակուղ հող կար : Հակառակ այս մասին մէջ ջուրի ակեր չըլլալուն՝ այս ջուրերը դարերու ընթացքին գետնին տակը հաւաքուած ջուրեր պէտք էր ըլլային :

Ժայռերու մէջ խնամքով փորուած այս հորը մասնաւոր նշանակութիւն մը պէտք է ունեցած ըլլայ : Կ'ենթադրեմ թէ հորը հին շէնքին հիմնարկութենէն ետքը բացուած է, որովհետեւ հորին շրջագիծը ճիշդ ուղղանկեան երկու գիծերուն ուղղութիւնը կը շօշափէ եւ նոյն ուղղութիւնով վար կ'իջնէ :

Ճգնարանին տակի նկուղին պատին վրայ յայտնուած մարմարեայ քարի մը վրայ գծուած գաղտնի բանալիին մէջ ցոյց տրուած ուղղանկեան հարաւ – արեւելեան անկիւնէն սկսող կոր գիծի մը միւս ծայրը գծուած շրջանակը այս հորը պէտք է եղած ըլլայ : Եւ ահա գաղտնիքին մէկ մասը լուծուած եղաւ : Ուղղանկիւնէն դուրս գծուած շրջանակը գանձատան մէջի հորը ցոյց տուած է :

Խորհրդաւոր բանալիին մէջ, մեծ շըրջանակին մէկ քովը իրար հատանող հինգ շրջանակներ ալ կան, որոնք միւսէն աւելի պզտիկ են: Հիմա անոնց իմաստը լուծելի կը մնայ :

Երբ հորը պարպելը կը շարունակենք, յաջորդական սեւ խաւեր երեւան կ'ելլեն: Այս երեւոյթը ինծի մտածել կու տայ, թէ հորին մէջ հինգ սեւ խաւեր պէտք է ըլլան, կամ թէ տարբեր իմաստ մը ունի :

Հորին մէջի հողերը պարպելու միջոցին, քանի մը հատ մարդկային ոսկորներու կտորներ ալ գտնուեցան: Այս ալ հորին յետագային լեցուած ըլլալուն հաւանականութիւնը զօրացուց : Եթէ հորը ոսկորներ պահելու համար շինուած ըլլար, այդ պարագային շատ ոսկորներ պէտք էր գտնուէին ... խոշոր հորի մը մէջ քանի մը հատ ու կոտոր ոսկորները, դուրսէն բերուած հողին հետ պէտք է եկած ըլլային :

Հորը որքան կը խորանայ, նոյնքան ջուրերը կը նուազին : Երկու մեթր իջնելէ ետք, հորին վիճակը որոշապէս յայտնի եղաւ : Այս հորը մասնաւոր կերպով պատրաստուած էր, եւ անոր տեղն ալ անյայտ ըլլալու մասնաւոր ձեւ մըն էր տրուած: Անոր խորհրդաւոր կերպով գծուած բանալին ալ հեռաւոր անկիւն մը դրուած էր, զոր քուրմերը գիտէին միայն :

Այս պահուս աշխարհի ամէնէն երջանիկ անձն եմ : Հազարաւոր տարիներու մութին գիրկը թաքնուած խորհուրդին իմաստը լուծելու բախտաւորութիւնը ինծի կը վիճակի :

Որքան հիմերու խորերը կ'իջնենք, ամէն մէկ քարի տակէն ձայն մը կը լսեմ... ամէն մէկ խորշէն քրմական մրմունջ մը կ'իմանամ... եւ քուրմերու լեզուն ես ալ կը խօսիմ, ու անոնց գիտութիւնը ուսումնասիրելու : Ու ես կ'երթամ ...:

Այլեւս հորը որոշապէս յայտնի ըլլալէ ետք, մեծ յոյսով կը սպասեմ, որ վերջնական արդիւնք մը ձեռք պիտի ձգենք :

Երկհազարամեայ պատմութիւնը ծածկող վարագոյրը պիտի վերնայ: Քուրմերու գաղտնիքը պիտի լուծուի, եւ անոնց նուիրական անօթներն եւ այլ առարկաները, մանաւանդ անգնահատելի հարստութիւն մը պիտի ժառանգենք : Պապերուս հարստութեան ժառանգորդ, անոնց գանձը փնտռելու ... Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

1909ի եւ 1915ի կոտորածներու տեն հակաթուրք ուժեղ տրամադրութիւն մը ստեղծուեցաւ, հայասէր կազմակերպութիւններ հակաթուրք քարոզչութիւն կը կատարէին :

Դեսպան Մորկընթաու կը փափաքէր Թուրքիան չէզոք պահել, որովհետեւ պատերազմիկ ըլլալու պարագային դաշնակիցներ կրնային գրաւել նաւահանգիստները եւ արգիլել ամերիկեան առեւտուրը : Մորկընթաու հարցին կը մօտենար առեւտրական եւ ելեւմտական տեսակէտներով : Քարտուղար Պրայըն հեռագրեց դեսպանին. «Ոչ մէկ պարագայի տակ թելադրելու էք Թուրք կառավարութեան որ չէզոք մնայ : Ամերիկա մարդկայնական տեսակէտով կը մօտենայ չէզոքութեան հարցին եւ ոչ թէ քաղաքական եւ զինուորական նկատումներով »:

Ամերիկա դիւանագիտական յարաբերութիւնները դադրեցուց Թուրքիոյ հետ 1917 Ապրիլին, բայց պատերազմ չյայտարարեց, որովհետեւ բարեսիրական գործը կը քանդուէր եւ նոր կոտորածներ կրնային տեղի ունենալ :

Թուրք – ամերիկեան առեւտուրը հետզհետէ կը զարգանար : 1829ին Ամերիկա Թուրքիայէն կը գնէր պտուղ, բուրդ, ափիոն եւլն. 293.237 տոլար արժէքով եւ կը վաճառէր ոգելից ըմպելի, բամպակեղէն 27.600 տոլար արժէքով : 1856ին Թուրքիա Ամերիկայէն գնում կը կատարէր 1404768 տոլար արժէքով, 1897ին ալ եօթը միլիոն տոլարի ապրանք : Ասիկա ամէնէն բարձր կէտն է թուրք–ամերիկեան առեւտուրին :

Պատերազմէն ետք կրկին պիտի երեւի Չեսթըր :

Իտալիա 1911 Սեպտեմբեր 29ին վերջնագիր կու տայ Թուրքիոյ ափրիկեան Տրիպոլիսը պարպելու համար: Հոկտեմբեր հինգին կը գրաւէ քաղաքը :

Վենիզելոս կը մերժէ կրետացի երեսփոխաններ ընդունիլ Աթէնքի խորհրդարանին մէջ: Թուրք կառավարութիւնը գոհ կը մնայ եւ Յունաստանի դէմ պոյքոթը վերջ կը տանէ 1911 Նոյեմբեր 16ին:

Քրիստոնեայ երեսփոխաններ օսմանեան խորհրդարանին մէջ կը մտադրեն պալքանեան զինակցութիւն մը կնքել Թուրքիոյ հետ : Փեթերպուրկի ֆրանսական գործակատարը կը գրէ. «Եւրոպական մասին քրիստոնեաները հակամարտ են, թէեւ կրօնակից եւ վարչաձեւի նոյնութեամբ, ի՞նչպէս կրնան միանալ Թուրքիոյ հետ, որուն հանդէպ ատելութիւն ունին (1911 Դեկտ. 22):

Պալքանները կ'ուզէին օգտուիլ Թուրքիոյ կացութենէն եւ եւրոպական բաժինէն կտորներ խլել :

Իտալիա կը գրաւէ Արշիպեղագոսի կղզիները: Գերմանիոյ արտաքին նախարար Քինտերլըն Ուախտըր կ'ըսէ Իտալիոյ դեսպանին. «Երբ պարպէք այդ կղզիները, բնակիչները պիտի ուզեն միանալ Յունաստանի եւ Աթէնք կրկին պիտի յուզուի, ինքնավարութիւն պիտի ուզեն, այն ատեն օսմ. կայսրութեան միւս ժողովուրդներն ալ նոյնը պիտի պահանջեն»:

Դիւանագիտական պայքարը կը շարունակուի դաշնակիցներու միջեւ եւ սահմանադրական Թուրք կառավարութիւնը կը գտնէ մէկէ աւելի պաշտպաններ, հանդիսատես կը մնայ պայքարին :

Ռուսիա Պալքաններէն կը դառնայ Փոքր Ասիա, կը թուի թէ զղջացած է Լոպանովեան քաղաքականութենէն, պետութեանց կ'առաջարկէ արեւելեան նահանգներու ինքնավարութիւնը : Գերմանիա եւ Անգլիա կ'ընդդիմանան : Ֆրանսա կը յայտնէ, թէ Փոքր Ասիոյ ամբողջականութեան պահպանումին կողմնակից է :

Ռուսիա ետ կը դառնայ առաջարկէն, բարենորոգումներ միայն կը պահանջէ, որովհետեւ «Հայերը փոքրամասնութիւն են»: Գերմանիա նոյնպէս համաձայն է բարենորոգումներու, բայց ոչ ռուսական հովանաւորութեան տակ : Հայերը կը նախընտրեն Ռուսիոյ պաշտպանութիւնը, կը մերժեն գերման շահագրգռութիւնը, որովհետեւ «Պաղտատի գծին մենաշնորհը Հայերու արիւնով գնուեցաւ : Երկրորդ Գերմանիա կրնայ գաղթականներ ղրկել իր հովանաւորութեան տակ բարեկարգուած Հայաստան, մինչդեռ Ռուսիա գաղթականներ չփոխադրեց Երեւանի նահանգը գրաւելէն ետք»: Դիւանագէտը, որ սոյն գաղափարը կը յայտնէ, կը մոռնայ ռուսացման քաղաքականութիւնը :

Մանտելշթամ գոհունակութեամբ կը գրէ.

« Գերմանիա ձախողեցաւ իր կողմը քաշելու Հայերը, գերման քաղաքականութիւնը բուռն գայրոյթ պատճառեց Հայերու մէջ: Պատուելի Լեփսիուս ամապարանքով Պոլիս ղրկուեցաւ, ի զուր խոստացաւ Հայերուն դպրոցներ բանալ, չկրցաւ փոխել իրենց հանրային կարծիքը : Գերմանիա կը խոստանար նաեւ Հայերուն կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւն: Տեսնելով իր ջանքերուն ապարդիւն ըլլալը, Գերմանիա յայտնապէս բռնեց Հայերու հակառակ դիրք մը: Գերմանիա տեղի

ԵՐԵՔ ՕՐ ՕՁԵՐԻ ՄԷՋ

Եւ ես հիմք ունէի : Մենք քայլում էինք նրա նկարագրած պատերազմի վայրից ոչ հեռու՝ Արաքս գետի մերձափնեայ բլուրներով :

Մեր դիմաց մեծ ու փոքր Արարատներն էին իրենց երկնաբարձ ու վեհ գագաթներով, եւ ամէն անգամ նրանց նայելիս՝ ինձ թւում էր, թէ Արաքսի միւս ափին շարունակւում է օձերի հէքեաթային պատերազմը՝ հուրհրան Շահմարի հրամանատարութեան ներքոյ :

Մենք հանդիպակաց լեռը բարձրացանք եւ դէմ առանք շիկաւուն ժայռերին : Խիճ, խղճուկ մացառներ, անապատային փշատերեւ եւ երկարարմատ բոյսեր : Տօթ ու խորշակ : Օգոստոսին, այդտեղ խիճը այնպէս է կեծանում, որ տրեխը խորովւում որսորդի հագին :

Իսկական օձանոց ...

Մենք թաքնուեցինք բարձրաբերձ ժայռերի ճակատներում ձգուող կածաններից մէկի ծայրին: Մեր երկրորդ ընկերը ժայռերի միւս կողմից ամփոփելով եկաւ դէպի մեզ. որը շուրջկալ ենք անում: Դիւային կածաններով, որոնցով գայլն անգամ չի անցնում, խրտնած դէպի մեզ վազեց առաջին քարայծը: Անմատչելի քարանձաւներից՝ իրենց ցերեկային թաքստոցներից դուրս թափուեցին ու նրա ետեւից վազեցին մի խումբ այլ այծեր՝ գողտրիկ ոտներով եւ կոկիկ, գեղանի իրանով:

Մեր զէնքերի որոտներն արձագանգեցին ժայռերում :

Յաջորդ րոպէին թնդիւնն ու շխկոցը լռել էին արդէն եւ այծերն այնպէս էին անհետացել ու շրջակայքում այնպիսի անդորր էր տիրել, որ կարծես այդ երկրի բոլոր շնչաւորները վայրկենապէս անցել էին ժայռերի ընդերքը :

Մենք քարերից կախուելով իջանք մեծ ժայռի տակ մեր որսին տիրանալու :

Իջնելիս ընկերս ասաց.

— Մենք էսօր շատ օձի կը պատահենք:

— Ի՞նչ գիտես :

— Գիտեմ: Տարուայ էս եղանակին օձերը լեռներից իջնում են ցած՝ Արարատեան դաշտը : Աշունն ենք մտնում, սարերում սկսում է ցրտել, օձերն էլ իրենց ամառանոցից տաք դաշտ են իջնում՝ այնտեղ ձմեռելու :

— Օձերն է՞լ են ամառանոց գնում, — զարմացայ ես :

— Այո, ամէն տարի հէնց որ դաշտում սկսւում է շոգը, անթիւ օձեր սողում են լեռն ի վեր, ամառանոց են գնում :

Ահը սրտումս, որսս շալակիս իջայ ցած :

Ով Օգոստոսի վերջի տապին քարայծերի ետեւից վազել է Անի լերան ժայռոտ լանջերով եւ ով դրանից յետոյ կերել է որսի խորոված փայծաղն ու լեարդը, նա կը հասկանայ, թէ ինչու Սահարայի բնակիչները ովասիսներում ծունր են դնում ջրի առաջ, թէ ինչու աղօթքներ են մրմնջում ջրի աստուծուն եւ թէ ինչու օրհնելիս առատ ջուր են մաղթում իրար, որպէս աշխարհիս ամենաթանկագին բարիքը, որ բնութիւնը պարգեւել է մարդուս:

Այդպիսի տապով, անդիմադրելի ծարաւից պապակուելով՝ մենք քայլեցինք ձորերից մէկի յատակով եւ լերկ քարափներից մէկի տակ, — ո՜վ զարմանք, ո՜վ բախտ, — վայրի խաղողի թփերի պատահեցինք՝ ծանրաբեռնուած սեւ ու դեղին ողկոյզներով :

Բնութիւնն իր անմատչելի ծոցերից մէկում խնամքով պահպանել է Հայաստանի խաղողի նախահօրը, եւ ահա մենք ծարաւից պապակուած, վրայ ենք ընկել ու վայելում ենք նրա բարիքը :

Կերանք մենք անասելի ագահութեամբ, վայրի խաղողի ողկոյզներով լցրինք մեր որսորդական պայուսակները եւ պատրաստուեցինք շարժուելու դէպի հովիտը, դէպի երկաթուղու «Արազդայան» կայարանը :

Մի քանի քայլ ցած, ժայռի տակ ընկերս խաղողի նոր թփուտներ գտաւ, աւելի բերքատու, աւելի քաղցր ու համեղ պտուղներով: Մինչ ես ծոյլ – ծոյլ մօտենում էի նրան՝ այծի մկկոցի նման մի ձայն լսեցի : Ուսիցս շտապ իջեցրի հրացանը, այդ պահին խաղողի թփի արմատում սեւ պարանի նման մի բան երեւաց եւ լսուեց ընկերոջս սարսափահար ճիչը :

Ես առաջ վազեցի: Օձն անյայտացել էր եւ միայն ընկերոջս ձեռքի դաստակի վրայ մի աննշան վէրք էր թողել՝ մասրի փշի քերծուածքի նման մի բան :

Բազուկն սկսեց ուռչել, իսկ ընկերս գունաթափ դէմքով ու կապտած շրթունքներով կանգնած է դիմացս :

Ի՞նչ անել :

« Շուտ, օձերին կախարդող պառաւի մօտ», — կայծակի արագութեամբ անցաւ մտքովս :

Ես հրացանիս փոկով ամուր կապեցի ընկերոջս դաստակը, այնպէս ամուր, որ արիւնը կանգ առաւ երակներում: Եւ երբ որսս շալակեցի (խեկի կը թողնե՞մ որ..) ու տագնապով ճամբայ ընկանք, նոր միայն նկատեցի, որ խաղողի թփուտներում եւ ներքեւի արահետներում գալարւում են բազմաթիւ օձեր եւ ֆշշոցով սողում են դէպի ցած, դէպի Արարատեան դաշտը :

Ոչ շալակիս ծանր բեռը, ոչ էլ ընկերոջս մահացու վէրքն արգելք չհանդիսացան, որ մենք հալածուած եղջերուի նման փախչենք այդ սարսափելի վայրից:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(2 Շար.)

...տուաւ Ռուսիոյ, որովհետեւ պատրաստ էր պատերազմի, Թուրքերն ալ շատ աւելի քիչ պատրաստութիւն ունէին » (Լը Սոր տը լ'Ամփիր Օթոման, 1917, էջ 71-72) :

Ուրեմն եթէ պատրաստ ըլլային, բախումը անմիջական եւ անխուսափելի պիտի ըլլար :

Կաթողիկոսը կ'այցելէ Ռուսիոյ մայրաքաղաքը եւ կ'առաջարկէ արեւելեան նահանգներու միացումը Կովկասի : Ռուսիոյ համար բաղձալի է առաջարկը : Պոլսոյ մէջ սակայն Պատրիարքը կը յայտարարէ, թէ ինքնավարութիւն չեն պահանջեր, կ'ուզեն սուլթանին վեհապետութեան տակ մնալ, կը փափաքին միայն 61րդ յօդուածին գործադրութիւնը : Կաթողիկոսին պատուիրակը Պօղ. Նուպար Պատրիարքին գաղափարը կը յայտնէ ռուս դեսպան Իզվոլսքիի եւ նոյնիմաստ նամակ մը կը գրէ «Թայմզ»ի եւ Քլեմանսոյի թերթին :

Ռուսիա զօրք կը համախմբէ Կովկասի մէջ, միւսները «ռուսթուրք սահմանին վրայ Հայաստանի մէջ ռուս շարժումի մը կարելիութիւնը կը տեսնեն : Հայ ըմբոստութիւն մը պիտի պատճառէ Ռուսիոյ զինուած միջամտութիւնը » : Անգլիոյ դեսպանն ալ կը հաղորդէ արտաքին նախարարութեան, թէ « պետութեան մը հիպատոսին գործունէութիւնը բացայայտ է » : Անգլիա եւ Ֆրանսա խոհեմութիւն կը յանձնարարեն Սազոնովին, Գերմանիա ազդարարութիւն մը կը ղրկէ : Սազոնով Պիթըլիսի ռուս հիւպատոսին կը յանձնարարէ աւելի զգուշաւոր ըլլալ, բայց չի գլանար կարեւոր գումարներ հիւպատոսին խնդրանքին տեղի տալով :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը « ժամանակը յարմար չի գտներ Փոքր Ասիոյ մէջ բարենորոգումներ իրագործելու, հարցը կը հետաքրքրէ բոլոր պետութիւնները, ոչ թէ միայն Երրեակ Համաձայնութիւնը, ուստի ծրագիրը քննուելու է վեց պետութիւններէն եւ մշակուելու է Թուրք կառավարութեան հետ խորհրդակցաբար » :

Ռուսիա համաձայն չէ վերջին կէտին, որովհետեւ «Թուրքիոյ մասնակցութիւնը կրնայ յուսախաբութիւն պատճառել Հայերուն » :

Գերմանիա համաձայն չէ « հայ նահանգներուն մասնաւոր առանձնաշնորհեալ դիրք մը տրուելուն : Թուրք ծրագիրը վիճարանութեան հիմ ընդունելու է ամբողջ Փոքր Ասիոյ համար» : Նոյն մտահոգութիւնը կը բաժնէ նաեւ Անգլիա, որ դէմ է Փոքր Ասիան ազդեցութեան գօտիներու բաժանման եւ համամիտ է գերման տեսակէտին՝ Թուրք ծրագիրն ընդունիլ որպէս հիմ բարենորոգումներու քննութեան, որովհետեւ « Թուրք ծրագրին մերժումը Ռուսիոյ կողմէ՝ կը վնասէ համաձայնութեան » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(5 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Վերջերս Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ Ջայքովսքիի միջազգային երրորդ մրցանակաբաշխութիւնը, որուն փոխ-նախագահը Զաւէն Վարդանեան «Սով. Արուեստ»ի մէջ կը ներկայացնէ արդիւնքները եւ, այս առթիւ, կ'ընէ կարգ մը խորհրդածութիւններ :

Կը ներկայացնենք այն մասը, ուր կը խօսի մրցանակ շահած հայ արուեստագէտներու մասին :

— « Մեզ չափազանց ուրախացրեց հայ երիտասարդների յաջողութիւնը :

Կարինէ Գէորգեանը ամէնից բանաստեղծականն էր կատարողների մէջ, նրա թաւջութակը հնչում էր մերթ մտերմիկ ու թախծոտ, մերթ բուռն ու խրոխտ : Հնչողութեան հարուստ երանգապնակը Կ. Գէորգեանին հնարաւորութիւն էր ընձեռում հասնելու յուզական վիճակների ու տրամադրութիւնների չտեսնուած բազմազանութեան : Եթէ սրա հետ մէկտեղ նկատի առնենք, որ Կարինէն տիրապետում է թեքնիք անսահմանափակ հնարաւորութիւնների, կ'ամբողջանայ այդ հիանալի երաժշտի նկարագիրը :

Մրցանակաբաշխութիւնում իրեն գերազանց դրսեւորեց Ռուբէն Ահարոնեանը : Ամէնից առաջ այդ լրջամիտ պատանին, այդքան վաղ, տիրապետում է ջութակի թեքնիքի գրեթէ բոլոր գաղտնիքներին : Նա ոչ միայն իր մոսկուացի եւ լենինկրատցի ընկերների հետ արժանաւորապէս ներկայացրեց ջութակի արուեստը, այլեւ ցուցաբերեց ամենաբարդ ծրագիրն անգամ յաղթահարելու ունակութիւն : Ցաւակցելիս համոզիչ էր նրա ելոյթը մրցանակաբաշխութեան երկրորդ փուլում : Լաւագոյն տեղերից որեւէ մէկը գրաւելու լուրջ յայտ էր դա : Եւ միայն երրորդ փորձում Ռուբէնի փոքր-ինչ պակաս յաջող ելոյթը որոշ չափով խախտեց նրա դիրքը : Այնուհանդերձ, ակնյայտօրէն երեւաց, որ Ռուբէն Ահարոնեանը մեծ հեռանկար ունեցող տաղանդաւոր երաժիշտ է : Յետագայ խորասոյզ, կշռադատ աշխատանքի դէպքում նա կարող է արժանի տեղ գրաւել միջազգային բեմահարթակներում :

Թող այս մրցանակաբաշխութեան արդիւնքները ոգեւորեն Հայաստանի երիտասարդութեանը, մղեն ստեղծագործական նոր սխրանքների » :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդ մը կրնայ մեռնիլ : Ազգերը կրնան բարձրանալ եւ իյնալ, բայց, գաղափարները կը շարունակեն ապրիլ : Գաղափարները մահուան կը տոկան :

ՃՈՆ Ֆ. ՔԵՆԸՏԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Անաթոլի Քուրեանի մարզական այցաքարտը. — Իր հայութիւնը վերջերս ճըշդուեցաւ :

Քրօս – Քրնթրիի մրցումներ. — Ժընեւի մէջ «Զուիցերիոյ աշխատաւորական քըրօս»ի մրցման ընթացքին՝ չորս խորհրդային մարզիկներէ ետք Վիլթ, Տուֆով, Ալեքսէյունաս եւ Ռումին հինգերորդ եղած է :

3000 մեթր արգելավազքի դարձեալ Քուրեանի անձնական եւ համահայկական մրցանիշն է 8′ 28″ (Պելճիքացի Կասթոն Ռէօլանցի աշխարհի մրցանիշին մօտ արդիւնքով մը 8′ 26″ 4) :

3000 մեթր արգելավազքի մէջ 1966ի ընթացքին ձեռք ձգուած արդիւնքներ : Լիւպլիցէի գարնանային մրցումներուն մէջ Ա. հանգրուանած է :

Խորհրդային Միութիւն եւ Մեծն Բրիտանիա միջազգային մրցման մէջ՝ առաջին :

Խորհրդային Միութիւն – Լեհաստան միջազգային մրցման մէջ՝ առաջին, Տընիէփրոբէթրովսքի մէջ՝ Խորհ. Միութեան փոխ-ախոյեան :

Պուտափեշտի մէջ Եւրոպայի փոխ-ախոյեան :

Քիեվի մէջ Ֆրանսա – Խորհրդային Միութիւն միջազգային մրցման մէջ երկրորդ, իր ետեւը ձգելով Ֆրանսայի ներկայացուցիչները Թեքսիէօ եւ Ռեին, (Ա. ռուս մարզիկ Մորոզոֆ) :

Իկոր Տէր-Յովհաննիսեան — Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն միջազգային մրցման մէջ երկրորդ 7 մ. 77 (Բ. նպաստաւոր ստուծի հիման վրայ) : Ժան Քոչառ (Ֆրանսա) 7 մ. 77ով երրորդ հանգրուանած է, չորրորդ Բանի 7 մեթր 56 (Ֆրանսա), յաջողութիւնը ժպտեցաւ Պարքովսքիի (Խորհ. Միութիւն) 7 մ. 82 :

Բաց աստի Լենինկրատի մէջ՝ այս տարուան սկիզբը Իկոր Տէր-Յովհաննիսեան բարելաւած է հարիւր մեթրի իր «գոյ սրահի» անձնական մրցանիշը 10″ 5ով :

Լենինականցի մարզիկներու յաջողութիւնները Խ. Միութեան թիմային ախոյեանութեանց մէջ :

3000 մեթր արգելավազք. — Աշիկ Մխիթարեան Գ. 9′ 13″ 6 :

Ձողով ոստում. — Է. Օրդեւ (Հայաստան), տասնամարտի «Խ. Միութեան համալսարանական խաղերու» յաղթանակը, 4 մ. 50 ոստումով մը Ե. հանգրուանած է, (հաւասար Մելիքեանի մրցանիշին) :

Բարձրութիւն ցատկել. — Ռաֆիկ Համբարեան 2 մ. 03, կոտրելով Հայաստանի մրցանիշը (նախկին մրցանիշ Մարտուն Քոչարեան 2 մ. 01) :

Խորհրդային Միութեան կովխոզական կանացի մրցումներ (Գ. Սպարտակիատ). — Մարգօ Անանեան (Հայաստան) նիզակ նետելու եւ գունտ նետելու ախոյեանուհի, այս վերջին մասնագիտութեան մէջ կոտրելով 14 մ. 98ով Հայաստանի մրցանիշը (նախկին մրցանիշ Տ. Սեւրիքովա 14 մ. 07, 1944) :

Արական մրցումներ. — 100 մ. Ա. Եւուրի Բրուտեան 10″ 9 :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Յ. Գ. — Ճիւ Տիցիւ. — Ֆրանսահայ «ժիւտոքա» Ռոլան Խաչիկեան (կէս միջին ծանրութիւն), անդամ Ֆրանսայի ազգային խումբին՝ Հոլանտայի դէմ, հաւասար մնաց Վան Տէր Փոլի հետ եւ յաղթեց Վան Տէր Սթէէնի, Ֆրանսայի ապահովելով Թանկագին կէտեր : (Նոյն) :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Միութեան ընտրական ընդհանուր ժողովը որ տեղի ունեցաւ Հայ Տան մէջ 1966 Հոկտեմբեր 20ին, լսելէ ետք հրաժարող վարչութեան բարոյական ու ելեւմտական համարատուութիւնը, բանաձեւով մը յայտնեց իր գոհունակութիւնը եւ ընտրեց նոր վարչութիւնը, հետեւեալ անդամներով.

Պ. Սրապեան Ստեփան, Պ. Սէֆէրեան Յակոբ, Բժ. Արզումանեան Երուանդ, Բժ. Ալեքսանեան Տիգրան, Պ. Բամպակեան Հրանդ :

Նորընտիր վարչութիւնը, իր Ա. նիստին որ տեղի ունեցաւ Հայ Տան մէջ, 1966 Հոկտեմբեր 24ին, հետեւեալ կերպով կազմեց իր դիւանը :

Պ. Սրապեան Ստեփան (նախագահ), Բժ. Ալեքսանեան Տիգրան (քարտուղար), Պ. Սէֆէրեան Յակոբ (գանձապահ), Բժ. Արզումանեան Երուանդ (խորհրդական), Պ. Բամպակեան Հրանդ (խորհրդական) :

Վարչութիւնը մինչ կը յայտնէ իր ջերմ շնորհակալութիւնները ցոյց տրուած վըստահութեան համար, պարտք կը համարի հրապարակաւ արտայայտել գնահատանքի զգացումներ Պ. Արիս Շալճեանի, վարչական աշխատանքներուն իր տարիներէ ի վեր տուած Թանկագին եւ բոլորանուէր գործակցութեան համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գահաժառանգուհիին Պերլինի պալատին տուած այցելութեան յաջորդ օրը, Շթէթինի պահակազօրքի բարեկարգութեան վերաբերող մէկ քանի պաշտօնագրեր կը տանէի Կայսեր որ իր աշխատասենեակը կը գտնուէր : Պալատին այդ մասին մէջ ընդունուած խիստ սակաւաթիւ անձերէն մէկն էի :

Կ'անցնէի Թանձր գորգերով ծածկուած սենեակէ մը որ անլսելի կ'ընէր ոտնաձայնս : Նրբանցքին դուռը լաւ չէր գոցուած : Երբ անոր առջեւ հասայ, ներսէն լսեցի բուռն վիճաբանութեան մը ձայնը : Հետաքրքրութենէ մղուած, գամուած մնացի տեղս : Դիրքիս բերումով, յաճախ այսպէս պատահմամբ տեղեակ եղած եմ պալատական գաղտնի մեքենայութիւններու, բայց կը խոստովանիմ թէ երբեք այդքան գլուխ յուզող խօսակցութիւն մը չէի լսած :

—Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, Թշուառական կին, կը պօռար Կայսրը, դուք կը յանդգնիք իմ տանս մէջ յոխորտալ ինծի :

— Ձեր Ֆօն Մէցշը վատ մը եւ կեղծաւոր մըն է, պատասխանեց ձայն մը, զոր խկոյն ճանչցայ. Իշխանուհի Լուիզն էր : Կը կրկնեմ որ, շարունակեց ան, իր ձեզի բածները յանդուգն ու զզուելի սուտեր են :

Ափսոս, դժբախտ Գահաժառանգուհին վերջին ճիգով մը ստիպուած էր պաշտպանել Սաքսոնիոյ աւագանիին կողմէ իր արատաւորուած պատիւը : Բայց կը տեսնէի որ ան իր դատը շատոնց կորսնցուցած էր :

— Բնականաբար, քմծիծաղով ըսաւ Կայսրը, կին մը երբեք չուզեր խոստովանիլ ճշմարտութիւնը : Ամէն մարդ գիտէ այս բանը :

Եւ մորակի պէս շաչուն ձայնով մը աւելցուց :

— Ձեր գոյութիւնը անպատուութիւն մը կը նկատեմ Տրէզտէնի արքունիքին համար :

— Իրա՞ւ, փոխադարձեց ան նոյն շեշտով, հիմա կատարեալ էք այլեւս : Միայն այն մնացեր էր որ ձեր սեփական տան մէջ ձեր հիւրերը անարգէք, եւ ձեր խկութեան մէջ երեւաք ինծի : Դուք որ ձեր ժողովուրդին կուռքը կը դառնիք զձեզ, խեղճ, անպաշտպան կին մը կը զրպարտէք :

— Ինչ, կը յանդգնիք այդպիսի խօսքե՞ր ըսել ինծի... ինծի՞... ինծի՞... պոռաց Կայսրը, որ ալ չէր կրնար զսպել իր կատաղութիւնը :

— Իմ յանդգնութիւնս միմիայն գիս կը պաշտպանէ, պատասխանեց Իշխանուհի Լուիզ պաղ կերպով, արհամարհանքի ակնարկ մը նետելով անոր : Եւ դուք, քանի որ չէք պաշտպաներ զիս, պարապ տեղը Կայսր էք : Կը կրկնեմ, որ ձեր բոլոր ամբաստանութիւնները սխալ են. եւ իրաւունք չունիք այսպէս ցեխոտելու զիս : Այո, գիտեմ որ բոլոր թշնամիներս, առաջնորդ ունենալով Սաքսոնիոյ թագաւորը, վճռած են կորուստս : Անոր վստահ եմ եւ գրաւոր փաստեր ունիմ :

— Օն, օն, այդպէսով գործ չի լմըննար ... դուք այդպէս կը խօսիք որովհետեւ լաւ գիտէք թէ ձեր դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները ճշմարիտ են :

— Կը ստէք... աղաղակեց աչքերը ցասումով կայծկլտուն : Ամբաստանութիւննիդ սխալ է : Չէք կրնար հակառակն ապացուցանել :

— Շատ լաւ, պատասխանեց Կայսրը, ինքնայատուկ պաղ ու վճռական շեշտով, ես առանց ոեւէ տարակոյս ձգելու պիտի կատարեմ ձեր խնդրանքը :

Զափազանց տարուած էի եւ չկրցայ սարսուռս զսպել, մտածելով Իշխանուհիին համարձակութեան մասին որ ստախօս նկատած էր Կայսրը : Զլսուած բան մըն էր եղածը, բնականաբար ոչ ոք անոր հանդէպ այդպիսի խիստ լեզու կը գործածէր : Սարսափեցայ, մտածելով այն հետեւանքներու մասին, որոնց պիտի ենթարկուէր Կայսեր անձը այդպէս անարգող մէկը, որովհետեւ երբ չտեսնուելու համար կը հեռանայի, յիշեցի օրինակները այն անձերուն, որ Կայսեր անողոք վրիժառութեամբ հալածուած եւ սարսափելի պատիժներ կրած էին այնպիսի յանցանքներու համար, որոնք այս վերջինին քով չուքի մէջ կը մնային :

Խեղճ Իշխանուհի : Գիտէի որ Հօհէնցոլլերներու արծիւին կարմիր մագիլները ուշ կամ կանուխ ծանրօրէն պիտի իյնային իր վրայ :

Երկու ժամ ետք հեռացաւ Պերլինէն. բայց իր մեկնումէն կէս ժամ առաջ սեղանիս վրայ աճապարանքով գրուած տոմս մը գտայ, որուն մէջ կ'ըսէր թէ « Կայսեր հետ քանի մը անհաճոյ խօսքեր» փոխանակած էր եւ թէ որոշածէն օր մը առաջ կը մեկնէր Տրէզտէն :

Տասնեւհինգ օր անցած էր : Այդ շրջանին Պարօն Ֆօն Մէցշ երկու անգամ Փոցտամ եկաւ եւ Կայսեր հետ գաղտնի խորհրդակցութիւններ, եւ արդարութեան խորհրդական Լէօլայնի հետ ալ բազմաթիւ ժամադրութիւններ ունեցաւ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միշա Ազնաւորեան,
Պ. Շառլ Ազնաւորեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տիրան Կաւլարենց,
Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՔՆԱՐ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պաղտասարեան, Իզմիր)

մահուան քառասունքին առթիւ:
Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէի նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ի յիշատակ Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ (նահատակուած 1915ին) ինչպէս նաեւ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ողբ. բոլոր ընկերներու յիշատակին:

Աւետիս Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհաննէս Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին, Կարապետ Քէլէշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Մարգար Բարխեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհաննէս Քիւթիւքեան, Հայկ Թէնէքէճեան, Աւետիս Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհաննէս Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիքեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Պարսամեան Նոր Սերնդական:

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները, յարգելու համար անոնց յիշատակը:

Ծաղկեփունջերու զետեղումը կը կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ Շաբաթ օր:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէննէն Պ. Արտաշէս Զաքարեան, իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ որոնք փութացին իրենց ցաւակցութիւնները յայտնել իր ողբացեալ զաւակին

ՀԱՄԲԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

անսպասելի մահուան առիթով:

ՆՈՒԷՐ

Շավիլէն Պ. Դաւիթ Տէր Գալուստեան, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս իր ընտանիքին ննջեցեալներու յիշատակին քսան Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Խորէն եւ Սիմոն Համբարձումեան իրենց մօր՝ Թագուհի Համբարձումեանի մահուան տարելիցին առթիւ տասնական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Ծ. Միսաքեան սրահին, Ս. Թէհլիրեան սրահին եւ «Հայ-Բոյժ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Վարդաշէն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը եւ հոգաբարձուները հարիւր Ֆր. կը նուիրեն համանուն եկեղեցւոյ նորոգութեան, Արփիար Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ա. Ուզունեանէ Մեռելոցի առթիւ քսան Ֆր. իր ողբացեալ ամուսնոյն Յովսէփ Ուզունեանի յիշատակին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սէմէրճեան Ազնիւ Խորէնի ծնած 1927ին, հայրը՝ Սէմէրճեան Խորէն Յովհաննէսի, մայրը՝ Սիրանուշ: Բնակած են Փարիզի արուարձաններէն՝ Պուա-Քոլոմպ: Տեղեկացնել Պ. Լեւոն Տէր-Մինասեանի
1, Allée de Bièvre
94 — FRESNES
Tél. : BER. 59-13

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին:

Կիրակի (Նոյեմբեր 6), կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան սրահը, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Կը խօսին ընկերներ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր, կ'արտասանեն ու կ'երգեն Նոր Սերնդականներ, Ա. Ալթունեան, Հ. Կէնճեան, Վ. Սահակեան:

Կ'երգէ նաեւ Օր. Լ. Քէօմիւրճեան:

Ջութակի ընկերակցութեամբ Պ. Աբրահամեանի եւ ընկ. Պէրպէրեանի:

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Հանդէսէն ետք խնճոյք, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կը տօնուի, հովանաւորութեամբ Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Քաղաքապետարանի թատերասրահը (Թէաթր Միւնիսիփալ):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ (Վիէննէն):

Կը խօսի (հայերէն եւ ֆրանսերէն) Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Մեներգ Տիկին Եօքսիւզեան (Վիէննէն) եւ մեներգ Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն):

Գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

(Ջերմութիւնը ապահովուած է):

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ

Նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Տէսինի Դրօ խումբին:

(13 Նոյեմբեր) Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մուտքը ազատ է

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆրանք
Նախորդ ցանկին գումարը	139.162
Յովհաննէս, Սիլվա, Րաֆֆի Էթեէմէզեան	300
Տիկին Ֆօրթիւնէ Մուրատեան իր ամուսնոյն Արտաշէս Մուրատեանի եւ իր մօրը Վիքթորիա Ստեփանեանի յիշատակին	200
Տէր եւ Տիկին Ռուբէն, Քնարիկ Գույումճեան (Բ. անգամ)	100
Պ. Աւետիս Սիմիթեան իր եղբօրը յիշատակին	100

Ոմն իր ննջեցեալներու հոգիներուն համար յիսուն, Ս. Գարակէօզեան ընտանիք Տիկին Հռիփսիմէ Մաթէոսեանի մահուան առթիւ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Կ. Նիկողոսեան նոյն նպատակին համար 20, Ոմն երեսուն, Տիկին Փիլոսեան յիսուն, Յովսէփեան ընտանիք իրենց մօր եւ մեծ մօր յիշատակին հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գալֆաեան Տիկին Հռիփսիմէ Մաթէոսեանի յիշատակին քսան, Պ. Դանիէլ Գալֆաեան Տիկին Հռիփսիմէ Մաթէոսեանի յիշատակին քսան, Այրի Տիկին Մարիամ Համբարեան իր ամուսնոյն Համբարձում Համբարեանի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ քսան, Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան իր մօրեղբօր Հ. Համբարեանի յիշատակին քսան ֆրանք:

Ընդհ. գումար 140.322:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ENTREPRENEURS
spécialisés corsage mousseline, tergal non coupé, grosse série, travail assuré toute l'année.
HALIOT
24, Bd. St-Denis, PARIS 2ème

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Պօմոնի Թաղ. խորհուրդին կողմէ:

Ի պատիւ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
եւ ԳԵՂԱՄ ԱԲԵՂԱՅ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 11, ժամը 13, Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Գին՝ 15 ֆրանք

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

ԾԱՆՕԹ.— Կոչունքի տոմսակ ստանալու համար դիմել հետեւեալ անձերուն.— Պօմոն՝ Վահրամ Կ. Միսթիկի՝ 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, Անդրէ Պաղտասարեանի՝ 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ»:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱՓՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20.45ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ-հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, Բացակաները նկատի կ'առնուին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին:

ՍԱՐՍԷԼ-ԱՐՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻՐԲԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՆ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տուն (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր, ժամը 9-12 եւ 14-18 բացի շաբաթէն,

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Աւելի երկար կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 6 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10756 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.756

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԷԶԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Միայն Սուէզի Ջրանցքի ազգայնացումը չէր պատճառը Եգիպտոսի դէմ ծրագրը–ուած արշաւանքին :

Կար նաեւ Ալժերիոյ հարցը, որ կենսա–կան նշանակութիւն ունէր Ֆրանսայի հա–մար :

Ալժերիոյ ազգայնականները՝ բոլոր–ուած Ազգային Ազատագրական Ճակա–տին շուրջ՝ ըմբոստութեան դրօշ էին պարզած Ֆրանսայի դէմ եւ անկախու–թիւն կը պահանջէին, 1954 Նոյեմբերէն ի վեր :

Իրենց շարժումին կ՚աջակցէին արաբա–կան երկիրները, ինչպէս նաեւ Խորհրդա–յին Միութիւնը, որ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու արհեստին մէջ առաջին տե–ղը կը գրաւէ :

Արաբական երկիրներու շարքին Եգիպ–տոսն է, որ ամէնէն կարեւոր օժանդակու–թիւնը կ՚ընծայէր Ալժերիոյ ապստամբնե–րուն, զէնք, ռազմանիւթ, դրամ եւ ուսե–լիք հայթայթելով, գաղտնի ճամբանե–րով :

Ֆրանսա բարեկամական միջոցներով կուզէր համոզել եգիպտ. կառավարու–թիւնը, որ հրաժարի Ալժերիացիներուն օգնելէ :

1956ի Մայիսի վերջը, Հայաստանէն վերադարձի ճամբուն վրայ, Ֆրանսայի արտաքին նախարար Քրիսթիան Փինօ Գահիրէի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Նասրի հետ, որ «զինուորա–կանի խօսք» տուաւ դադրեցնելու Եգիպ–տոսի աջակցութիւնը Ալժերիոյ ապըս–տամբներուն :

Ֆրանսական կառավարութիւնը, որուն վարչապետն էր ընկերվարական կուսակ–ցութեան ընդհ. քարտուղար Կի Մոլէ 1956ի սկիզբէն ի վեր, այն կարծիքն ու–նէր, որ եգիպտական օժանդակութիւնը կը շարունակուէր :

Անգլիոյ մէջ պահպանողականներու ձեռքն էր իշխանութիւնը, Իտընի վարչա–պետութեամբ :

Ընկերվարական եւ պահպանողական երկու վարչապետները գաղտնի համաձայ–նեցան Իսրայէլի ընկերվարական վարչա–պետ Պէն Կիւրիոնի հետ՝ Սուէզի վրայ արշաւանքը կազմակերպելու համար :

Անգլիա եւ Ֆրանսա աջակցեցան Իսրա–յէլի, արդիական օդանաւեր տրամադրե–լով :

Կի Մոլէի նախարարներէն ընկերվարա–կան Ալպէր Կազիէ կուսակցական ժողով–ներու մէջ բացէ ի բաց կը պաշտպանէր այն տեսակէտը թէ Ալժերիան փրկելու համար անհրաժեշտ է աջակցիլ Իսրա–յէլի :

Արշաւանքի գաղտնիքը ա՛յնքան լաւ էր պահուած, որ կանխամտածուած ծրա–գրէն լուր չունէին նոյնիսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան քաղաքական գործերու տնօրէնը եւ Ուաշինկթընի Ֆր–րանսական դեսպանը :

Ամէն բան տեղի ունեցաւ ըստ ծրագրի : Հոկտեմբեր 10ին, Իսրայէլեան բանակը յարձակում գործեց յորդանանեան գիւղի մը՝ Քալքիլիայի վրայ, սպաննելով շուրջ հարիւր գիւղացիներ ու զինուորներ :

Այս յարձակումը կատարուած էր, ա՛յն տպաւորութիւնը տալու համար Եգիպտա–ցիներուն, որ Յորդանանի դէմ ծրագըր–ուած մեծ արշաւանքի մը նախաբանն էր :

Եգիպտացիք ա՛յն աստիճան բանէ մը չէին կասկածեր, որ, Հոկտեմբեր 29ին, Իսրայէլի մեծ յարձակողականէն քանի մը ժամ առաջ, արտաքին նախարար Ֆաուզի կը հեռանար Փարիզ եւ Լոնտոն՝ իր հա–մաձայնութիւնը տալու համար Փինոյի եւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂԵՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՖԻՐԷՆՑԷ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Ազգային աղէտ մըն է որու ենթարկը–ւած է հիւսիսային Իտալիա : Բազմաթիւ քաղաքներ որոնց կարգին՝ Ֆիրէնցէ, Պօ–լոնեա, Սիէննէ բոլորովին կղզիացած են, հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները կորսուած ըլլալով : Ամէնէն ահաւոր պատկերը կը ներկայանէ աշխարհի գե–ղեցկագոյն քաղաքներէն մին՝ Ֆիրէնցէ, արուեստի եւ ճաշակի կեդրոն մը : Վը–տանգուած կը նկատուին թանգարաննե–րու գլուխ գործոցներն ու նոյնիսկ Փոնթէ Վէքքիօ (Հին կամուրջ) հանրածանօթ բոլոր զբօսաշրջիկներուն :

Ելեկտրականութիւնը կտրուած է եւ փտանդուած են հիւանդանոցներու մէջ քանի մը նորածիններ, որոնք քուվէօզի մէջ դրուած էն : Մեսթրէններու քաղաքը ջուրերու տակ կորսուած է եւ խուճապ կը տիրէ բնակիչներուն մօտ, որոնք տա–նիքներու վրայ ապաստան կը փնտռեն : Քաղաքը ոչ ջուր ունի, ոչ կազ, ոչ հե–ռաձայն եւ ոչ մէկ յարաբերութիւն Իտա–լիոյ միւս շրջաններուն հետ : Եթէ վախ չկայ կարեւոր արձաններու մասին, կան սակայն ուրիշներ որոնք նուաղ հաստա–տուն են ինչպէս Ճիոթթոյի նշանաւոր Քամփանիլէն, թանգարանը ուր կան Պո–թիչելլիի, Ռաֆայէլի, Թիցիանոյի, Վին–չիի նման վարպետներու գլուխ–գործոց–ները, Փիթթի պալատը ուր կան Մետի–չիներու գանձերը, Վերոնէզէի եւ Ռաֆա–յէլի գործերը :

Վենետիկն ալ աւելի փայլուն վիճակի մէջ չէ : Փիացցա Սան Մարքօն ութսուն սանթիմեթր բարձրութեամբ ջուրերու մէջ մնացած է եւ խմելիք ջուր չէ մնա–ցած :

Պոլոնեա, Սիէննէ եւ Ֆիրէնցէ ցարդ 18 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ : Թռաններով օգնութեան կը փութան ամէն կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ քսանամեակին առթիւ, նախագահ տը Կոլ ճառ մը արտասանած է եւ շեշտած թէ Ֆրանսայի խղճը համա–պատասխան է Իւնէսքոյի խղճին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ յայտարարած է թէ յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրու–թեանց արդիւնքը ոչ մէկ ձեւով կրնայ փոփոխութիւն բերել Վիէթնամի նկատ–մամբ տարուած քաղաքականութեան մէջ :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, խորհրդային վարչապետ՝

Սէլուին Լոյտ՝ Սուէզի հարցին շուրջ միասին խօսելու սկզբունքին, համաձայն Ֆոսթըր Տալլըսի եւ ՄԱԿի քարտուղար Համըրշէօլտի թելադրութեան :

Մ. Նահանգներու նախագահ Այզըն–հաուըր ընտրական պայքարի համար շըր–ջաններ կը դառնէր, երբ Հոկտեմբեր 27ին յանկարծակի եկաւ, իմանալով կատարուած իրողութիւնը :

Իր հեղինակութիւնը նսեմացած էր : Առանց Ամերիկայի հաւանութեան, նոյն–իսկ առանց նախագահի տեղեկութեան աշխարհի մէջ տեղի կ՚ունենար այնպիսի ծանրակշիռ դէպք մը, որ կրնար նոր հըր–դեհ մը բռնկցնել երկրագունդին վրայ, միջազգային ասպիճանաչափով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱՒ ՄԸ ԲԱԽԵՑԱՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԱՒՈՒ ՄԸ՝ ՈՐ ԸՆԿՂՄԵՑԱՒ

Ծովային ճամբաներու «Տէրինճէ» կառաբարձը Զանաքգալէ նեղուցին մէջ ռուսական բեռնատար նաւու մը ընդհա–րելով ընկղմեցաւ : Ընդհարումը պատա–հեցաւ ռուսական նաւը ճամբայ տուած չըլլալուն եւ կառաբարձին մէջ գտնուող շուրջ տասը փոխադրական միջոցները մէջիններուն հետ ծովամոյն դարձան : «Տէրինճէ»ի վրայ գտնուող ճամբորդ–

Կոսիգին ընդունած է Անգլիա երթալ գալ ամիս :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը չկրցաւ եզրակացութեան մը յանգիլ, օրեր շարու–նակ քննելէ ետք Իսրայէլեան բողոքը Սու–րիոյ դէմ : Իվերջոյ պատրաստուած էր «Վեցերու բանաձեւը», որ կը դատա–պարտէր Սուրիան, բայց խորհրդային պատուիրակը՝ Ֆեդերէնկօ օգտագործեց վեթոյի իր իրաւունքը : Վեցերու բանա–ձեւը ստացած էր տասը ձայն (որոնց մէջ՝ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա), դէմ քը–ւէարկած էին Խորհ. Միութիւն, Պուլկա–րիա, Մալի եւ Յորդանան : Բանաձեւը կ՚անցնէր միայն ինը ձայնով եթէ Խոր–հրդային Միութիւնը չօգտագործեր վե–թոյի իր իրաւունքը : 104րդ անգամն է որ Խորհ. Միութիւնը կ՚օգտագործէ այդ ի–րաւունքը վերապահուած Ապահովութեան Խորհուրդի հինգ մնայուն անդամներուն :

ՓԵՇՏԱՅԻ թերթերը այս օրերուս եր–կար յօդուածներ կը հրատարակեն, յի–շեցնելով թէ տասը տարի առաջ «հակա–յեղափոխութիւն» մը ծագեցաւ երկրին մէջ : Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, այս առթիւ, կրկին կը հրատարակէ այն վերլուծումը զոր կատարած էր կեդրոնա–կան կոմիտէն 1956 Դեկտեմբերին, նոյն որակումներով՝ «Իմրէ Նաճիի անօրինակ դաւաճանութիւնը», «Փաշիզմի ներքին ուժերը եւ դրամատիրական վերականգ–նումը» եւն. եւն. :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցու–թեան ընդհ. քարտուղարը՝ Լուիճի Լոնկօ չեշտեց առջի օր թէ անհրաժեշտ է նոր մեծամասնութիւն մը կազմել որ համա–խմբէ «ձախի այն բոլոր ուժերը որ կան կեդրոն – ձախը կազմող կուսակցութեանց մէջ» :

ՆՈՊԷԼԻ բնագիտութեան մրցանակին արժանացաւ ֆրանսացի մեծ գիտնական մը՝ Աֆրէտ Քասթլէր, ծնած 1902ին՝ Ալ–զաս : Համեստ ու պարզ ինչպէս կ՚ըլլան միայն մեծ գիտունները, Քասթլէր յայտ–նած է թէ այդ պատիւը իրը չէ միայն այլեւ իր ամբողջ անձնակազմին ու ըն–կերներուն որոնց հետ միասին տարած է այն աշխատանքները որ յանգած են գըտ–նելու հերցեան հնչականութիւններու ու–սումնասիրութեան, տեսողական մեթոտ–ներու յայտնութիւնն ու գործադրութիւ–նը :

ՓԱՐԻԶԻ վրայ՝ ձիւն տեղաց Նոյեմբեր 3ին եւ ջերմութիւնը զերոյի իջաւ :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ նոր շարժումներ կը պատրաստուին Նոյեմբեր 24ի եւ 25ի հա–մար, մեթրոյի ու հաւանաբար նաեւ եր–կաթուղիի :

ՍՈՒՐԻԱ եւ արաբ Մ. Հանրապետու–թիւնը դեսպաններ փոխանակեցին եւ ո–րոշեցին համաձայնագիր մը ստորագրել ընկերային պաշտպանութեան հա–մար : Այս որոշումները տրուեցան Գահի–րէի մէջ, ուր սուրիական պատուիրա–կութիւն մը ժամանած է, քանի մը օր է :

ները երկար ատեն մաքառեցան ծովուն դէմ եւ անոնցմէ չորսը անհետացան :

ՍԱՍՏԻԿ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ

«Տէրինճէ» որ Հայրի Նաւապետին ղե–կավարութեամբ Զանաքգալէի եւ Էճէա–պատի միջեւ կ՚երթեւեկէր վեց քամիոն, երեք թաքսի եւ օթօպիւս մը առնելով եօթներորդ անգամ ըլլալով Զանաքգալէ Էճէապատ մեկնեցաւ : Ժամական 75 քիմ. արագութեամբ փչող հարաւային սատիկ փոթորիկը եւ անձրեւը դժուա–րացուցին գնացքը «Տէրինճէ»ի, որ հին նաւ մըն է : Կառաբարձը այդ պահուն Նե–ղուցէն անցնող անգլիական եւ ֆրանսա–կան նաւերուն ճամբայ տուաւ, անոնցմէ վերջ եկող ռուսական նաւն ալ տեսնելով «կարմիր լոյս» վառեց ի նշան վտանգի եւ ճամբայ ուզելու ու սուլիչ հնչեցուց : Բայց հակառակ ասոր ռուսական նաւը շարունակեց ճամբան եւ յետսակողմէն ուժգնօրէն ընդհարեցաւ «Տէրինճէ»ի :

25 ՎԱՅՐԿԵԱՆԷՆ

Ծովային ճամբաներու 1941ին Անգլիոյ Նիւքէսթլի նաւաշինարաններուն մէջ կառուցուած 692 թոննոց կառաբարձը ռուսական նաւէն առաջին հարուածը կրե–լէ քսանըհինգ վայրկեան յետոյ ջուրերուն մէջ խորասուզուեցաւ :

Նաւապախումը տեսնելով անխուսա–փելի ընկղմումը, ճամբորդներուն ազա–տարար գօտի եւ բաճկոն ցրուեց : Ասկէ զատ ռուսական նաւին ազդարարուեցաւ չհեռանալ այդ շրջանէն : Ռուսական նա–ւըն ալ ազատարար նաւակներ ծով իջեցը–նելով վերապրող աղէտեալները նաւ ա–ռաւ :

Զանաքգալէէ մէկ մղոն հեռու եղերա–կան արկածը պատահելէ ետք Նեղուց–ներու հրամանատարութիւնը պոթերով եւ նաւահանգիստին բոլոր ծովային մի–ջոցներով ազատարար գործողութեան մասնակցեցաւ : Բայց ազատարար գոր–ծողութիւնները դժուարացան օդը մա–ռախլապատ եւ ծովն ալ շատ ալեկոծ ըլ–լալուն :

ԶՈՐՍ ՀՈԳԻ ԱՆՀԵՏԱՑԱՆ

Կէս գիշերէ ետք ստացուած առաջին լուրերուն համաձայն երկու նաւաղ եւ եր–կու ճամբորդ կորսուած են : Ռուսական նաւը առնուողները յիսունի մօտ են, ա–սոնցմէ քսանըհինգ հոգի ծովափ բերուե–լով Զանաքգալէի պետական հիւանդանո–ցը փոխադրուած են : Այլայլըք – Իսթան–պուլ ապասարկութիւնը ընող Ինանէօղ ընկերութեան սեփական օթօպիւսին ճամ–բորդներէն խարէմիոյի Սիլէյման ծովա–յին փոխադրական միջոցի մը կողմէ փը–կուած է :

ԾՈՎԱՄՈՅՆ ԴԱՐՁԱԾ ՓՈԽԱԴՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Կառաբարձին հետ ծովամոյն դարձած «Ինանէօղ» օթօպիւսին մէջ 33 հոգի, թաքսիի մը մէջ ալ այր եւ կին մը ու մա–նուկ մը կը գտնուէին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱՒԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Զանաքգալէի նաւահանգիստին նախա–գահ Էմին Աթասէվ յայտնեց որ հակա–ռակ ծովային բոլոր միջոցները զօրա–շարժի ենթարկուած ըլլալուն աննպաստ օդին պատճառաւ դրական արդիւնք կա–րելի չէ եղած ձեռք բերել, վերջնական տեղեկութիւն մը կարելի չէ եղած առնել մեռեալ եւ վիրաւորեալներուն մասին :

Խորհրդային նաւը հսկողութեան տակ առնուեցաւ եւ ընդհ. դատախազութիւնը քննութեան ձեռնարկեց :

ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹ

Ա.

Հայ ժողովուրդը , ի հեճուկս պատմական դժուար ճակատագրին, հինէն ի վեր սիրած է իմաստութիւնը : Աշխարհին տուած է իմաստասէրներ, որոնք փիլիսոփայած են համալսարաններու ամպիոններէն , աշակերտներով լեցուն ճեմարաններու մէջ եւ լայն համբաւ վայելած հայրենիքին սահմաններէն ներս ու դուրս :

Այդպիսիներէն էր Ե. – Զ. դարերու հռչակաւոր փիլիսոփայ Դաւիթը, զոր ժամանակակից յոյն իմաստասէրներ Անյաղթ անուանած են, որովհետեւ անպարտելի եղած է փիլիսոփայական վէճերուն մէջ եւ անյաղթահարելի՝ իր տրամաբանութեան ուժով :

Հայ միջնադարեան փիլիսոփայական միտքը մեծ բան պարտական է Դաւիթ Անյաղթին: Իր գրութիւններով հիմնեց աշխարհիկ իմաստասիրութեան դպրոց մը, որ ազատ էր կրօնական մտահայեցողութեան սահմանափակումներէն եւ կը շարունակէր զարգացնել հին աշխարհի, մասնաւորապէս՝ Հին Յունաստանի փիլիսոփայական ուսմունքը նոր պայմաններու մէջ :

Դաւիթ Անյաղթի կեանքի մասին, դժբախտաբար, շատ քիչ տեղեկութիւններ հասած են մեզի: Յայտնի է, թէ երիտասարդ հասակին՝ Պարսիկներու եւ Յոյներու միջեւ բաժնուած, անոնց լուծին տակ հեծող հայրենիքէն մեկնած է Աղեքսանդրիա եւ երկար ատեն սորված է Աղեքսանդրեան փառաբանուած դպրոցին մէջ, իմաստասէր Ողիմպիոդորոսի մօտ: Այնտեղ եւս սկսած է իր գիտական գործունէութիւնը: Դաւիթի գործերը տարածուած էին Արեւմուտքի մէջ, այդ մասին կը վկայեն իր գործերուն յունարէն լեզուով մեզի հասած բազմաթիւ ձեռագիրները :

Բայց, ամենայն հաւանականութեամբ, Դաւիթ խաղացած չէր ըլլար իր պատմական դերը եւ չէր հասնէր իր իսկական փառքին, եթէ չվերադառնար Հայաստան եւ իր հարուստ ծանօթութիւններն ու փիլիսոփայական ձիրքը ի սպաս չդնէր հայրենի գիտութեան եւ մշակոյթի զարգացման գործին:

Ճիշդ է, թէ Դաւիթէն առաջ ալ հայ փիլիսոփայական միտքը հասած էր որոշ բարձրութեան : Գրերու գիւտէն անմիջապէս ետք Հայաստանի մէջ սկսած էր գաղափարական շարժում մը : Իմաստասիրական – աստուածաբանական երկերէն հրապարակի վրայ կար «Յաճախապատում ճառք » հաւաքածոն, որուն հեղինակը կը կարծուի թէ ինքը՝ Մեսրոպ Մաշտոցն էր: Այնուհետեւ, Ե. դարու կէսերուն, Մաշտոցի աշակերտ եւ գործակից Եզնիկ Կողբացի գրեց իր հռչակաւոր «Եղծ աղանդոց »: Եղիշէի «Արարածոց մեկնութիւնը » եւ Ագաթանգեղոսի « Հայոց պատմութիւնը » նոյնպէս որոշ իմաստասիրական նիւթ կը պարունակէին: Սակայն այդ գրուածքներուն մէջ արտայայտուած փիլիսոփայական գաղափարները կապուած էին աստուածաբանութեան հետ: Անոնք փիլիսոփայօրէն կը հիմնաւորէին եւ կ'ամրապնդէին քրիստոնէական դաւանանութեան գաղափարական հիմքերը :

Դաւիթ Անյաղթի արժանիքներէն մէկը անոր մէջ էր, որ ան փիլիսոփայութեան մօտեցաւ իբրեւ ինքնուրոյն, կրօնքէն եւ եկեղեցիէն անկախ գիտութիւն եւ զայն գնահատեց իբրեւ «մայր գիտութեանց եւ արուեստից »: Ասիկա, անշուշտ, կ'ընդլայնէր փիլիսոփայական, գիտական միտքին ասպարէզը : Դաւիթ թէեւ իր համոզումներով գաղափարապաշտ էր եւ Նոր – պղատոնականութեան հետեւորդ , որ այն ժամանակ փիլիսոփայական ամէնէն տարածուած վարդապետութիւններէն մէկն էր, այնուամենայնիւ պաշտպանեց Արիստոտէլի նիւթապաշտ սկզբունքները տիեզերքի մասին :

Պատահական չէ, որ իր հիմնական « Սահմանք իմաստասիրութեան » երկը ուղղեց փիլիսոփայական կասկածամտականութեան (սկեպտիկութիւն) եւ այդ հոսանքի պարագլուխ՝ յոյն իմաստասէր Պիւհռոնի դէմ: Եթէ պիւհռոնականները կը պնդէին , որ աշխարհը կարելի չէ հասկնալ, որովհետեւ մարդը իր բանականութեամբ ի վիճակի չէ ճանչնալու անվերջանալի շարժման մէջ գտնուող իրերն ու երեւոյթները, Դաւիթը անոնց հակադրեց աշխարհը լիակատար ձեւով ճանչնալու սկզբունքը: Ըստ հայ փիլիսոփային, մարդուն հինգ զգայարանքները եւ անոնց վրայ հաստատուած միտքը լիովին բաւարար են թափանցելու բնութեան բոլոր երեւոյթներուն եւ գաղտնիքներուն մէջ : Պարզ է թէ ասիկա արդասաւոր եւ յառաջդիմական սկզբունք մըն էր, որուն շնորհիւ փիլիսոփայութիւնը, իբրեւ աշխարհի օրինաչափութիւնները ճանչնալու միջոց մը՝ կը դառնար իսկական գիտութիւն :

Դաւիթ առաջադրեց տարբեր գիտութիւնները դասակարգելու եղանակ մը, որուն վրայ պէտք է հիմնուէր փիլիսոփայութիւնը, ելակէտ ունենալով պարզէն , զգայական իրերը ճանչնալով զբաղող գիտութիւններէն դէպի բարդը, ամէնէն վերացական գաղափարները հետզհետէ բարձրանալու սկզբունքը : Ան յատկապէս կը շեշտէր, թէ վերացական գաղափարները բնատուր չեն : Անոնք կը ծագին իրական, նիւթական աշխարհէն, ինչպէս, օրինակ, երկրաչափութիւնը, ըլլալով վերացական գիտութիւն, յառաջ եկած է արտերու եւ անդաստաններու սահմանները ճիշդ որոշելու անհրաժեշտութենէն: Ասկէ կը ծագի, համաձայն փիլիսոփային, նոյնիսկ բացայայտ վերացական բընոյթ ունեցող տրամաբանական սահմանումը: Զգայարանքներէն, զգայական տուեալներէն դէպի բանականութիւն, որ կը թափանցէ իրերուն եւ երեւոյթներուն էութեան մէջ, ահա Դաւիթի կողմէ առաջադրուած սկզբունքը, զոր իրմէ ժառանգեցին յետագայ հայ փիլիսոփաները :

Ս. ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅԱՊԱՂԱԾ ՆԱՄԱԿ ԵԴՈՒԱՐԴԻՆ ՀՈԳԻԻՆ...

Ա.

Մահուանդ գոյժը, երէկ էր միայն , որ վիրաւոր կռունկի մը պէս, հարազատի մը նամակով հասաւ ինծի, այս օտար ափերուն վրայ պանդուխտ վարդապետիս : Այս աշխարհի ամոյն ու տատասկոտ ճամբաներէն դէպի քեզի այնքան սիրելի անհունը կատարած ճամբորդութեանդ առիթով, քեզմով ինքզինք հարուստ ու հըպարտ զգացող նամակագիրը կը գրէր· « Չկայ այլեւս « Հող»ին հեղինակը , այդ գիւղացի, իր սէրերուն եւ ատելութեանց մէջ ամբողջական, ջիղ ու կորով, մանաւանդ հայ դպրութեան հանդէպ կիրքի հասած պաշտամունք ունեցող մարդը ..»: Եւ ես , ուրիշ բան չէի կրնար ընել այդ պահուն, եթէ ոչ առաջին հերթին իսկ մտնել, թէեւ օտար, սակայն նոյն խաչին խորհրդով նուիրական, դպրոցիս պարզ ու կիսալոյս մատուռը : Գուցէ, նախ իմ եւ ապա քու հոգիիդ խաղաղութեան համար երկու աղերսական խօսք ուղղել Աստուծոյ, ի խորոց սրտից :

Սիրելիդ իմ Եդուարդ, հիմա որ այլեւս տառապակոծ ոսկորներդ, Հայոց պանդուխտ գերեզմանատան, աշնան խոնաւ ու ցուրտ փոսին գիրկը, տակաւ առ տակաւ քու պաշտած հողիդ յաւիտենական հանգստին կը դառնան, ես, այս ուշ գիշերին, քու հոգիիդ հետ զրոյցի նստելէ զատ ոչ մէկ մխիթարանք ունիմ: Աշխարհի իրերուն սխալ դասաւորումով, անըմպսելի չէջումիդ եւ այսպէս փութկոտ հրաժեշտիդ գաղափարին հետ առանց կարենալ հաշտուելու, ահա կը գրեմ զայրոյթի եւ կարօտի գիրս ու կը մոռնամ որ չկաս դուն այլեւս ու «հին տխրութիւնդ» շալկած, մտածումէն աւելի արագ ճամբորդող մահուամբդ, մեկնած ես անդարձ ու չես պատկանիր այլեւս տգեղ ու տըխեղծ, մանր ու միջակ բաներով լեցուն մեր աշխարհին :

Սիրելի Եդուարդ, ի՞նչ լաւ է հիմա ըլլալ այսպէս՝ ես ու դուն առանձին, բացարձակ մինակ, աշնան յամրօրէն յառաջացող մութ գիշերուան գիրկը : Ինծի կը թուի թէ, մշուշին մէջէն առաւել լուսաւոր կը յայտնուիս դուն հիմա ինծի եւ աւելի դիւրաւ կը կարդամ քու հոգիիդ յղուած սա մտերիմ բառերը :

Իր պարտականութիւնը գիտակցօրէն կատարած մարդու հոգեբանութեամբ, խիղճս հիմա առնուազն չի տանջեր զիս : Բացատրեմ... կը յիշես, Սեպտեմբերի առաջին Կիրակին էր: Արեւոտ ու քաղցրօրէն ծաւալող յետ միջօրէ մը քու երկրորդ հայրենիքիդ՝ Այնճարին վերեւ: Այցի եկայ քեզի ու մենք ոգեկոչեցինք մօտաւոր անցեալէն անոյշ պահեր, չմոռնալով հիւսել աղուոր երազներ ապագայի հաշւոյն :

Գիտէի ես, որ բարեկամ բժիշկներ, իրենց անզօրութիւնը խոստովանելէ ետք քու անբուժելի ցաւիդ դիմաց, տառապանքի վերջին օրերդ մասամբ քաղցրացնելու մտահոգութեամբ, աւելի յարմար նկատեր էին քեզ վերադարձնել քու սիրելիներուդ եւ սիրած վայրերուդ մտերմութեան : Քեզ շրջապատող մարդիկ, որոնք քու անձիդ հանդէպ յարգանքէն ու սէրէն անդին բան մը կը տածէին, գիտէին արդէն, թէ չորնալիք մատ մը, նենգ մատ մը մութին մէջ արդէն գրեր էր իր անբեկանելի վճիռը: Այսպէս, քու խաչակիցէդ մինչեւ գրչակիցներդ, գրականութեանդ հիացողներէն մինչեւ քու ցաւովդ վիրաւոր բարեկամներդ ու աշակերտներդ, բոլորը, բոլորը, անխտիր կը խաղային անկարելի դերը, դառն իրականութիւնը քեզմէ ծածկելու եւ ըսելու խաղը, ըսելով թէ կը հաւատան որ դուն շուտով պիտի վերադառնաս ուժերուդ լիութիւնը ե դառնաս արեւոտ կեանքին :

Սեպտեմբերի այդ Կիրակին քեզի այցի գալէ առաջ, առաւօտուն պատարագիչ ու քարոզիչ էի Զահլէի Հայոց մատրան մէջ, եւ աղօթեցի քեզի համար : Ի՞նչ մեղք պահեմ , թէեւ ճիշդ չէ Աստուծոյ գործերուն խառնուիլը, սակայն երբ կասկածեցայ թէ Ան պիտի ուզէր քու կեանքիդ արեւը քիչ մըն ալ երկարել, աւելի ճիշդ գտայ աղօթել քու հոգիիդ համար: Գիտէի թէ դուն շատ էիր տանջուած եւ օրերուդ խաչը շալկած՝ ողջ կեանքդ ըրեր էիր « ճանապարհ խաչի », անվերջ վերելք դէպի Գողգոթա: Այս բոլորը աստուածային խորհուրդով բաբախող սկիհին մըտերմութեան մէջ՝ պատմեցի, անսահման սէր եւ չհասկցուած ճշմարտութիւն, Նազովրեցի բարի վարդապետին, եւ խնդրեցի Անկէ, որ տար իր՝ վաստակելոց ու տառապելոց խոստացած խաղաղութիւնը քեզի, որ աշխարհը չկրցաւ տալ ու դեռ ընդերկար պիտի չկարենայ տալ բոլորիս:

Յետոյ, երբ դէմ յանդիման էինք , քեզի հետ, կը մտածէի թէ այս պահը շուտով պիտի դառնար քեզ տեսնելու վերջին պատեհութիւնը եւ անվերադարձ երջանկութիւնը : Մինչ կը խօսէիր դուն, ես կ'ապրէի աչքերուս դէմ պարզուող ահաւոր տրամը գոյութեանդ : Հոգիիդ կաւէ անօթը, արդէն աղարտուն, կը տեսնէի աւելի հիւծած : Մահը, ատենէ մը ի վեր, սողոսկած էր ներսդ , կրծեր էր քեզ ու դուն դարձեր էիր աժգոյն ու թափանցիկ:

ԵՐԵՔ ՕՐ ՕՁԵՐԻ ՄԷՋ

Ընկերոջս թեւն ուռչում էր: Երբ հասանք «Սուրենաւան» ամայի կիսակայանը, նրա մատները ուռել էին վարունգների նման :

Ես անհամբերութեամբ դիտում եմ գետինը եւ, աչքս հեռաւոր տափաստանին՝ սպասում եմ գնացքին :

«Կը փրկուի՞ , թէ ...»— սարսափելի միտքը ամէն վայրկեան շամփրում է ուղեղս :

Վերջապէս եկաւ գնացքը, իր դղրդիւնով մի պահ խանգարեց ամայի տափաստանի անդորրը եւ իր հետ տարաւ նաեւ մեզ դէպի Դաւալու, ուր այն ժամանակ ապրում էր հռչակաւոր Ջաւահիրը, որ բուժում էր օձից խայթուածներին :

Յաջորդ կայարանում մենք իջանք գնացքից եւ աճապարեցինք դէպի կախարդ պառաւի տունը :

×

Օձերին կախարդող կինը Իրանից վաղուց մեր երկիրը գաղթած մի պառաւ էր՝ խորշոմած դէմքով եւ անապատային իժի սուր հայեացքով :

Նրա մասին հէքեաթներ էին պատմում այն տարիներին, թէ նրա թուքը հակաթոյն է պարունակում իր մէջ, թէ երբ թքում է նա օձի բացած վէրքի վրայ, թոյնը չէզոքանում է եւ մարդը փրկւում :

Այնքան էր տարածուել պառաւ Ջաւահիրի համբաւը, որ նրա մասին Մարիէտտա Շահինեանը «Օգոնեոկ» ամսագրում ակնարկ մը տպագրեց, լուսանկարը հետը՝ իր բռնած անապատային վիշապներից մէկը մանեակի տեղ վզին փաթաթած ...

Ջաւահիրն առանց շտապելու նայեց ընկերոջս վէրքը, առողջ շրթունքներով ծծեց եւ թքեց թոյնը, ապա թքեց վէրքին, ինչ որ կանաչ ծեծեց դրեց վրան , կապեց, մեզ տեղաւորեց իր «հիւանդանոցում » ու ասաց.

— Հանգիստ քնեցէք :

Երբ ընկերս պառկեց , ես մտայ պառաւի սենեակն ու հարցրի ·

— Յոյս կա՞յ, կը լաւանա՞յ ...

Նա քմծիծաղ տուեց, արհամարհանքով վերից վար նայեց ինձ ու հարցրեց ·

— Որ հազար շունչ կենդանի գերեզմանից եմ բերած լինեմ լա՞ւ ա ...

— Լաւ ա,— մեքենայօրէն կրկնեցի ես, այդ հրաշագործ պառաւի վհուկային տեսքից ազդուած : Այդ պահին ահով տեսայ, թէ ինչպէս նրա ծոցից ստինքների արանքով մի օձ գլուխը դուրս հանեց ու կարմիր աչքերով նայեց ինձ :

Սարսափած ետ ցատկեցի :

Պառաւն յառաջ եկաւ :

— Եաղուն (թոյն) ջուր դառաւ, մնում է ուռուցքը քաշի: Գնա քնի,— ասաց Նա ազդու հայեացքը դէմքիցս չկտրելով:

Ի՞նչ քուն, մղձաւանջի մէջ էի: Ինձ թւում էր, որ ընկել եմ հէքեաթային մի վհուկի քարանձաւը, ուր վխտում են ամէն տեսակի օձեր: Երազումս մտրակների նման օդում շաչում էին օձերը, իսկ բլրի գագաթին, ամբողջ հասակով մէկ, պոչի վրայ կանգնած էր Շահմարը՝ բազմերանգ ու շլացուցիչ գոյներով ...

×

Առաւօտեան արթնացայ երեխայի լացի ձայնից : Հագնուեցի, մտայ հարեւան սենեակը, ուր անկողնում նստած ճղճղում էր մի երեխայ : Նրա մօտ կանգնած էր իր տատը՝ մեզ ծանօթ Ջաւահիրը եւ մատը թափ էր տալիս ու կրկնում·

— Որ տրաքուիս էլ՝ տուողը չեմ :

— Ի՞նչ է պատահել, ի՞նչ է ուզում , — հարցրի ես :

— Ջահրումար է ուզում ... օձ է ուզում լակոտը, որ հետը խաղայ ...

Ես քար կտրեցի, իսկ պառաւը թախտի վրայից քաշ տուեց պարսկական մի սնտուկ, բաց արաւ եւ բազմապիսի օձերի մի կծիկ երկու ձեռքով բերեց լցրեց երեխայի անկողինը :

— Ա՛ռ, հարամ լինի գլխիդ, լակոտ ...

Երեխան անմիջապէս ձայնը կտրեց, եւ հրճուանքով սկսեց զբաղուել այդ կոկիկ, գոյնզգոյն եւ նմանը չունեցող « խաղալիկներով »:

Դրանցից մէկը, որ շատ բարակ ու երկար էր եւ գլխին փոքր եղջիւրներ ունէր, մի տեսակ այծի մկկոցի նման ձայն արձակեց, տնկուեց երեխայի փորի վրայ, գլուխը հասցրեց օրօրոցի վերեւի լծակին, փաթաթուեց ու ցած կախեց պոչը :

Ես յիշեցի նոյնանման մկկոցը վայրի խաղողի թփերի մէջ եւ հասկացայ, որ այս ցեղի մի օձ խայթել է ընկերոջս :

Գլուխը մեծ ու տափակ գիւրզան, որ մօտ մէկ ու կէս մետր երկարութիւն ունէր եւ բազուկիս չափ հաստութիւն՝ ծանր – ծանր ցած սողաց ու աչքը տնկեց անկիւնում պպզած կատուին ...

Երեխան դէս ու դէն գլորուող կոյտից մի չալտիկ օձ ընտրեց, որին տեղացիները «շահմար» են կոչում եւ փաթաթեց իր վզով : Ես չսարսափեցի, քանի որ գիտէի, որ այդ օձը թէեւ շատ քաջ է եւ կատաղի, բայց զուրկ է թոյնից :

Բայց սարսուռի մի նոր ալիք անցաւ իմ մարմնով, երբ պառաւ Ջաւահիրը շուռ տուեց սնտուկը եւ օձերի մի հեղեղ հոսեց դէպի շէմքը , ուր կանգնած էի ես :

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(3 Տար·)

...քու ճակատագրական հրաժեշտիդ հրա – ...ժարականը մեր աչքերուն առջեւ ցաւագ – ...ներկն պղտորող, այլ աշխարհէ մը մեզի ...խօսող սօսերի մը հանդունակ: Եղաւ ...պահ մը, երբ այլեւս չկրցար հետեւիլ այն ...ջրոյցին, որ շուրջիններդ կ՚ուզեն վարել ...քեզի հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծելու ...համար, երբ անտեսանելի բազուկներ ...կարծես գալարուեցան վզիդ ու կուրծքի ...շանդակիդ շուրջ ու դուն սկսար շնչա – ...հեղձ ըլլալ: Ձարիքի բոլոր ամսեղուկ ու ...գլանդակ հրէշները, խաւարին մէջ պա – ...րապտացող, կը վազէին կարծես վրադ ու ...դուն գրեթէ բնազդական մղումով մը ...նետուեցար դէպի դուռ, խնդրելով քու ...խցքիդ նստած գրչակից եղբօրմէդ, որ ...քեզ տանէր դուրս եւ իր ինքնաշարժով ...քէչ մը հեռացնէր տունէն: Գուցէ այդ ...ձեւով կարելի ըլլար փախուստ տալ՝ ի ...հոյց գերզգայուն, ջիղերուդ մէջ արդէն ...իրենց աւերը գործող անճանաչելի, փո – ...քր, միլիոնաւոր զաղանիկներէն:

...վերադարձիդ կը բացատրէիր ինքզին – ...քէդ:

– Երբ կը նստիմ ինքնաշարժ եւ ինք – ...նաշարժը կը սուրայ, կամ երբ տեղէ մը ...միւս տեղ կը փոխադրուիմ, կը ճամբոր- ...դեմ, վերջապէս երբ կը զգեմ պատու – ...հանէն դէպի ետ փախչող հրջապատը, ...կարծէք կը մոռնամ ցաւերս, կը մոռնամ ...հիւանդութիւնս: Բայց երբ վերատին կը ...մտնեմ տուն, եւ ահա այսպէս կը քաշ – ...ւիմ այս անկիւնը, անծանօթ բան մը ...կարծէք կը խուժէ վրաս ու ցաւերս գլա ...կը պաշարեն վերստին: Եթէ կարելի ըլ – ...լար երբեք չկենալ, միշտ երթա՛լ, եր – ...թա՛լ, անվերջանալի ճամբորդութեան մը ...վերածելով ողջ կեանքը ...:

Մինչ դուն կը կռուէիր բառերուն հետ ...եւ կը գալարուէիր չուրթեամբ, ես այնքան ...յստակ կը տեսնէի, թէ երկար տարիներէ ...ի վեր փայփայած ցանկութիւնդ, մեկնե – ...լու տենչդ արտապատ նոր շեշտերով ...կը խօսէր քեզի, եւ դուն, մօտաւոր օրե – ...րուդ հաշւոյն, յայտնութենական յայտա – ...րարութիւններ կ՚ընէիր:

Այո, այո, խրատունք ունէիր: Կարծես ...ալ նեխած էր օդը, որ կը շնչէիր: Կը զա – ...րմանէր ոտքերուդ տակ «Հող»ն իսկ, որ ...քեզմէ այնքան գուրգուրանք ստանալէ ...ետք, չէր ծուցուրած քու երազած գե – ...ղեցկութիւններովդ:

Այո, այո, իրաւունք ունէիր: Ի վեր – ...ջոյ, ջիղերու հանդոյցով անդունդին վը – ...րայ կախուած մարդուն կեանքին լարը ...մինչեւ ե՞րբ կրէր թախիծին այս հսկայ ...բեռը: Այո, մանաւանդ վերջերս պղտորել ...սկսած էր երկինքէն եւ երկրէն ճառագայ – ...թող լոյսերուն դէմ բռնած սրտիդ հա – ...յելին, կարծես միակ եւ լաւագոյն բանը ...որ կը մնար քեզի ընելիք տակաւին՝ խը – ...ղեն էր բարդ ու բազմայօդ դրութեամբ ...իր քեզ տակաւին մեր կեանքի մանրա – ...մասնութեանց կապող հաղորդակցու – ...թեանց թելերը ու միանգամընդմիշտ ար – ...ձակուիլ դէպի անհուն: Գուցէ հոն՝ մեր ...ըմբռնելիութենէն դուրս ինկող ժամանա – ...կի մը եւ տեւողութեան մը մէջ դէմ յան – ...դիման կարենայիր կենալ Անոր, որ այս ...աշխարհի մէջ յարուցած հարցերուդ վեր – ...ջին ու վերջնական պատասխանները տար ...քեզի:

...կը ներես, Եղուարդ, եթէ դէպի առա – ...ջ յառաջացող այս ժամերուն, ներաշ – ...խարհիս բաւիղներուն մէջ կատարուած ...այս թափառումներուս ընթացքին, ինք – ...նիքս նետեցի մօքի անելներու գիրկը եւ ...ենթակայական ճշմարտութիւններ վերա – ...գրեցի քեզի: Մանաւանդ ներէ, երբ գիրս ...կարդացած ատենդ՝ ծուռ ու անիրաւ լը – ...ներ գտնես այս տողերուն մէջ: Բայց ...դուն որ ամէնէն հաւատարիմը մնացիր ...յայտարարուող, չխոստովանուող, այլ ...այնքան իրաւ ու սրտառուչ գգայնութիւն – ...ներուն, գիտեմ որ պիտի հասկնաս զիս, ...եթէ այս չսանձուող հրաբուխդ կը պայթի ...կուրծքիս տակ եւ իր ուժը կ՚առնէ մահ – ...ուանդ վոյժէն ամբարուած տխրութեանս ...հակայական շտեմարանէն:

ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մեր կարդացածէն, լսածէն ու տեսա – ...ծէն զարգացումն է որ կը մնայ մեզի:

ԷՏՈՒԱՐ ԷՌԻՕ

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՍԷՐ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Մայր մը նստած էր իր հիւանդ տղուն անարին մօտ: Տղան վերջին ծայր տժգոյն էր եւ իր փոքր աչուըները փակուած էին: Տակաւին կը շնչէր, բայց իր շունչը մա – րող հեւք մըն էր լոկ, նման հեծկլտուքի:

Մայրը կուլար:

Յանկարծ դուռը զարնուեցաւ եւ ծերու – նի մը ներս մտաւ: Լուռ ու մունջ նստաւ վշտահար մօր մօտ եւ նայեցաւ հիւանդ մանուկին:

— Կը խորհի՞ս թէ պիտի կրնամ աղա – տել տղաս, հարցուց մայրը:

— Ոչ, պատասխանեց ծերուկը, եկած եմ քեզի յայտնելու թէ Մահը կը պատ – րաստուի գալ եւ տղադ տանիլ:

Մայրը տեղէն վեր ցատկեց սարսափի աղաղակով մը:

— Ոհ, պաղատեցաւ, ըսէ ինծի թէ ո՛ւր կրնամ գտնել Մահը, ո՞ւր կրնամ երթալ՝ տղուս փրկութիւնը խնդրելու համար:

— Գնա՛, ըսաւ ծերունին, գնա՛ եւ քեզի պիտի ցոյց տան ճամբան: Ես կը հսկեմ տղուդ վրայ:

×

Մայրը փողոց նետուեցաւ: Ձիւնին մէջ նստած էր երկար քղանցքներով սեւազ – գեստ կին մը: Մայրը այդ կնոջ հարցուց իր բռնելիք ճամբան:

Սեւազգեստ կինը պատասխանեց.

— Նախ երգէ ինծի այն բոլոր երգերը, զոր դուն կ՚երգէիր տղուդ: Ես շատ կը սիրեմ այդ եղանակները եւ զանոնք յա – ճախ լսած եմ: Ես Գիշերն եմ, բազմաթիւ անգամներ տեսած եմ արցունքներդ, երբ դուն կ՚երգէիր:

— Կ՚երգեմ, իմ գիտցած բոլոր երգերս ալ կ՚երգեմ, ըսաւ մայրը, միայն թէ ձգէ որ մեկնիմ, որպէսզի կարենամ զաւակս փրկել:

Մայրը ձեռքերը միացուց աղաչական ձեւով, երգեց եւ լացաւ, լացաւ եւ եր – գեց: Անոր երգերը բազմաթիւ էին, բայց անոր արցունքները՝ շատ աւելի առատա – հոս:

Վերջապէս Գիշերը ըսաւ իրեն.

— Գնա՛, մտիր մայրիներու անտառը:

Անտառին մէջ մտնելով՝ մայրը չգիտ – ցաւ թէ ո՛ր ուղղութեամբ պէտք է առա – ջանար: Հոն կը գտնուէր փշոտ Մացառ մը, առանց ծաղիկի եւ տերեւի: Ծիւղե – րէն սառի կտորներ էին կախուած:

— Գիտե՞ս արդեօք թէ ո՛ր ճամբան պէտք է բռնեմ Մահը գտնելու համար, հարցուց մայրը Մացառին:

— Այո, պատասխանեց Մացառը, գի – տեմ, բայց ճամբան ցուցնելէ առաջ՝ կ՚ու – զեմ որ զիս տաքցնես սրտիդ վրայ. սա – ռած եմ եւ կարծրացած:

Մայրը սեղմեց փշոտ Մացառը իր կուրծքին, եւ այնքան ուժեղ սեղմեց որ Մացառը տաքցաւ: Փուշերը իր մարմնին մէջ կը մտնէին եւ իր արիւնը խոշոր կա – թիլներով կը հոսէր, մինչ փշոտ մացառն ալ կը ծաղկէր եւ նոր տերեւներով կը ծածկուէր ցրտաշունչ գիշերուան մէջ, — վասնզի այնքան տաք է ցաւատանջ մօր մը սիրտը:

Այն ատեն Մացառը իրեն ցոյց տուաւ Մահուան ճամբան:

Հասաւ ամայի լճակի մը եզերքը, ո – րուն մէկ ափէն միւսը պարտաւոր էր անցնիլ: Յուսահատ մայրը ծունկի եկաւ, որպէսզի լճին ամբողջ ջուրը խմելով չոր – ցընէ:

— Ատիկա քու ուժերէդ վեր է, ըսաւ Լճակը, բայց եթէ ուզես լալ, լալ, շա – րունակ լալ, մինչեւ որ աչքերդ իյնան իմ ծոցիս մէջ, այն ատեն քեզ կը տանիմ միւս ափը, Մահուան բնակարանին մօտ:

— Ամէն ինչ պատրաստ եմ տալու, աչ – քերս, արիւնս, տամ, թափեմ, միայն թէ կարենամ փրկել զաւակս, բացականչեց մայրը:

Եւ ան լացա՛ւ, լացա՛ւ, մինչեւ որ աչ – քերը ինկան լճակին խորը, ուր վերած – ուեցան երկու թանկարժէք մարգարիտ – ներու:

Լիճը վեր վերցուց մայրը եւ զայն միւս ափը տեղափոխեց, կարծես նաւակի մէջ նստած ըլլար:

Հոն, տան մը սեմին վրայ, տեսաւ պա – ռաւ կին մը որ կանգներ էր անտարբեր, բոլորովին սպիտակահեր: Մայրը հար – ցուց անոր.

— Ո՞ւր կրնամ գտնել Մահը:

— Թոյլ տուր որ նախ կտրեմ առնեմ քու այդ երկար ու սեւ մազերդ, որոնք այնքան աղուոր են, ապա դոհացում կու տամ փափաքիդ, ըսաւ պառաւը:

— Սիրով կու տայ զանոնք քեզի, կտրէ առ, միայն թէ երթամ փրկեմ զաւակս:

Եւ մայրը իր գեղեցիկ սեւ մազերը տը – ւաւ պառաւին, անոնց փոխարէն ստանա – լով միւսին բուրդէ սպիտակ մազերը: Պառաւը քանի մը վայրկեան անհետացաւ, յետոյ վերադառնալով ըսաւ.

— Մահը գիտէ թէ դուն քու զաւկիդ համար տուած ես քու երգերդ եւ ար – ցունքներդ, տուած ես աչքերդ ու սիր – տըդ, տուած ես քու գեղեցկութիւնդ եւ երիտասարդութիւնդ: Մահը գիտէ թէ տառապանքը եւ վիշտը մաշեցուցած են քու կեանքդ: Այս պատճառով՝ Մահը շը – նորհ կ՚ընէ զաւկիդ եւ չի խլեր անոր կեանքը: Վերադարձիր տուն, տղադ պի – տի ապրի, բայց Մահը քեզի կը սպասէ հիմա:

Թարգ. Մ.

ԱՍՔ ՍԻԲԻՐՈՒՀՈՒ ԵՒ ԱՐՁՆԻԳԷՍԻ ՄԱՍԻՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

ԽՄԲ. — Տարիներ առաջ, բանաստեղծ Ալազան այս դեղօնն էր գրած ու նուիրած աղջկան մը՝ որ Սիբերիայէն յատկապէս եկած էր Հայաստան եւ իր սիրտը կը դարմանէր Արզնիի ջուրերուն մէջ: Յետոյ Ալազան ինքն էր որ պիտի երթար Սի – բերիա, անդթօրէն բռնադատուած, ոչ թէ իր սիրտը դարմանելու, այլ Հայու իր մեղքը քաւելու Սիբերիոյ այս աքսորա – վայրին մէջ, ուրկէ վերադարձաւ երկար տարիներ ետքը՝ հիւծած, մաշած, գրեթէ անդամալոյծ, եւ մեռաւ այս տարի Մա – յիս ամսուն, Երեւանի մէջ:

Հեռու Սիբիրից եկած մի աղջիկ,
Լայն ստեպների կապոյտ երազով,
Աչքերը Բայգալ լճի պէս վճիտ,
Յօնքերը ոսկով գծուած հորիզոն:

Բիւրեղապակու նման թափանցիկ,
Ասես քանդակուած քարիցն Ուրալի,
Ասես փոթորկի սրով առնացի
Անզարա գետից պոկուած մի ալիք:

Բայց ինչո՞ւ աղջիկ ...:
Քայլող ծաղկեփունջ, —
Սիրտն իր բուժելու բերել էր Արզնի
Տաք աղբիւրների շուրթերից բողբոջ —
Խմելու կեանքի նեկտարը ազնիւ:

Արզնի՛ ... լեռներդ սլացիկ ու թուխ,
Սաւառնող արծուի արձանն ե՛ր քանի ...
Զանգուն՝ Սեւանի սրտից քաշած թուր,
Սրուած ժայռերի կապոյտ յեսանին:

×

Գիշեր է: Խարտեաշ աղջիկը արթուն
Աստղերն է կարդում,
Դինամիտներն են ժայռերն օրօրում
Արզնու ձորերում:
Կարծես ամպերն են մէկից որոտում
Արզնու ձորերում,
Յնցում են թափով պատուհան ու դուռ,
Արզնին օրօրում:

— Այս նեղ կիրճի մէջ, ուր օձերը լոկ
Կարող են գտնել ճանապարհ ու հուն,
Ի՞նչ են կառուցում ձորը ցնցելով
Հարցրեց աղջիկը հայ ընկերուհուն:

— Ծանօթ չէ՞ք միթէ մեր Արզնիգէսին, —
Ասաց Հայուհին ժպտալով թեթեւ:
—Որտեղի՞ց, ի՞նչպէս ... երկու օր հազիւ
Ժայռերն ենք դիտում՝ մտած իրար թեւ:

— Տարէք ինձ տեսնեմ, տարէք հէնց
այսօր,
Ձեր երկիրն արդէն հէքեաթ է դարձել ...
Քարեղէն հէքեաթ, ինձ այնքա՛ն յուզող,
Որ ես Սիբիրում չեմ ծնուել կարծես:

×

Զանգուի աջ ափով, իրար թեւանցուկ
Ո՛ւնց երջանկութիւնն՝ արած երկու կէս,
Աղջիկը խարտեաշ ու Հայուհին թուխ
Ընթանում էին դէպի Արզնիգէս:

Մէկը հարսի հերերում հասած
Սեպտեմբերեան դեղձ շափրան երեսով
Միւսը դիւրաթեք հասակ ոսկեգիսակ —
Տափաստանների կապոյտ երազով:

Ու գնում էին Զանգուի աջ ափով —
Հիւսիսն ու հարաւ մտած իրար թեւ
Մէկը մարմարից քանդակուած սափոր
Միւսը արեւից վար կախուած կանթեղ:

×

Քարէ դահլիճում մեր Արզնիգէսի —
Խարտեաշ աղջիկը նայեց դէպի վեր,
Զարմանքի ճիչն զսպելով հազիւ ասաց.
— Ի՛նչ ձեռներ ունէք դուք, Հայե՛ր,

Որ ժայռերի մէջ պալատ էք կերտում,
Անդամահատում, փորում էք լեռներ,
Որ քարերի մէջ չէք էլ վհատում,
Ինչպիսի՛ արուեստ ... ինչպիսի՛ ձեռներ:

— Այսպիսի ձեռներ ... դարերում
կոփուած,
Ասաց կատակով գալով ընդառաջ
Գանգրահեր ու թուխ ժիր մի պատանի, —
Մեր պատմութիւնը քարից է կերտուած
Ծանօթ չէ՞ք միթէ դուք մեր Գեղարդին:

— Կամ մեր Զուարթնոցի քարերին
արթուն,
Մեր արծիւներին՝ քարերի վրայ ...
Գիտենք մենք քարից կերտել եւ
մարդուն,
Միայն ... հոգի տալ չենք կարող նրան:

— Դարեր ու դարեր, կաշկանդուած
ձեռքով,
Մենք կեանք ենք քամել ապառաժ քարից
Եւ երգ ենք ձուլել ազնիւ սխրանքով,
Քարից քանդակել վիշտը կապարի:

— Ու հազա՛ր տարի, քարի հետ ընկեր,
Նրա պէս ամուր, նրա պէս կանգուն,
Մենք կառուցել ենք բերդեր ու վանքեր
Պատմութեան ահեղ գիշերում անքուն:

— Քարի հետ ընկեր, ու ջրին կարօտ,
Մենք քրտինքով ենք ոռոգել դաշտեր,
Մեր մեծ պատմութեան ուղին քարքարոտ,
Անցել ենք ահով, բայց միշտ որպէս տէր:

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Աւելի քան կէս դար անցած է այն օ – րէն, երբ Թուրք ջարդարարներու ձեռքով զոհուեցաւ մեծ ոճիրը: Արիւնոտ եա – թաղանին առաջին զոհը դարձաւ հայ մը – տաւորականութեան ընտրանին: Բայց ահա յիսուն տարի ետք հրապարակ կու – գան գիրքեր, յուշագրութիւններ, յօդ – ուածներ, պատառիկներ, որոնք լոյս կը սփռեն անցեալի դէպքերուն վրայ, կը ճշդեն թանկագին իրողութիւններ: Ահա այդպիսի գիրքերէն է «Դանիէլ Վարու – ժանը իմ յուշերում»: Հեղինակն է Առա – քել Պատրիկ, որ եղած է եղերաբախտ բա – նաստեղծին աշակերտը Սեբաստիոյ մէջ:

Կանտի (Պելժիա) համալսարանը աւար – տելէ ետք Վարուժան կը վերադառնայ իր ծննդավայրը՝ Բրգնիկ, ուր պաշտօնի կը կոչուի Սեբաստիոյ ազգային Արամեան վարժարանին մէջ: Հոս ան երկու ու – սումնական տարի (1909 – 11) կը դասա – ւանդէ հայ գրականութիւն եւ Ֆրանսերէն լեզու:

Արդէն անուն հանած բանաստեղծը կը դառնայ իր սաներուն սիրոյ եւ հիացու – մին առարկան: Արդէն պատկառելի տա – րիքի հասած աշակերտը սարսուռով կ՚ո – գեկոչէ անցեալի այն պահերը, երբ Վա – րուժան իսկական յայտնութիւն մը եղաւ Արամեան վարժարանի եւ Սեբաստիոյ Հայերուն համար: Իր բանաստեղծական հրայրքոտ նկարագիրով ան լոյսի հրդեհ վառեց իր սաներուն հոգիին մէջ, անոնց փոխանցեց «իր լուսաւոր տեսիլները», սորվեցուց կեանքին մէջ տեսնել վսեմն ու գեղեցիկը:

Այս յուշագրութիւնը հետաքրքրական շատ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ զաւառի մէջ Վարուժանի ապրած տարի – ներուն մասին: Ահա Վարուժանը աշա – կերտներու եւ ուսուցիչներու շրջանակին մէջ, ահա ան Ս. Նշան վանքին մէջ, ուր բացառիկ վերապահութեամբ անոր ցոյց կուտան Սենեքերիմ Արծրունի թագաւո – րին «Գահը», որ գաղտնի տեղ մը պահ – ուած էր իբրեւ անձեռնմխելի սրբութիւն, եւ ժողովուրդը կը հաւատար, որ օր մը ան լոյս աշխարհ պիտի բերուի, երբ Հա – յոց երկիրը ազատագրուի: Ահա Վարու – ժանը Մխիթար Սեբաստացիի ծննդավայր Հողդարի բարձունքէն կը դիտէ Սեբաս – տիոյ համայնապատկերը: Ահա նաեւ բա – նաստեղծին օրրանը՝ Բրգնիկ՝ գետափի իր ուռենիներով, կէսօրեայ անդորրով:

«Վերջացրի իմ յուշագրութիւնը, եւ հոգիս լի է այժմ մի պարտք հատուցողի խոր գոհունակութեամբ», — կը գրէ հե – ղինակը:

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Պոմոնի Թաղ. խորհուրդին կողմէ :

Ի պատիւ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
եւ ԳԵՂԱՄ ԱԲԵՂԱՅ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 11, ժամը 13, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Գին՝ 15 փրանք

Գեղարուեստական ընտիր բաժին :

ԾԱՆՕԹ.— Կոչունքի տոմսակ ստանալու համար դիմել հետեւեալ անձերուն.— Պոմոն՝ Վահրամ Կ. Մխիթիկի՝ 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, *Անտրէ Պաղտասարեանի՝* 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 փրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 փր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր *ազդեր կ'ընդունի : Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները : Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

LE COMITÉ DU PRIX BRÉMOND
avec la collaboration de la
FONDATION GULBENKIAN
Organise
Une exposition de Peinture
DADERIAN
Jusqu'au 9 Novembre
GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts — PARIS (6e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սէմէրճեան Աղնիւ Խորէնի ծնած 1927*ին, Հայրը՝ Սէմէրճեան Խորէն Յովհաննէսի, մայրը՝ Սիրանուշ : Բնակած են Փարիզի արուարձաններէն՝ Պուա – Քոլոմպ : Տեղեկացնել Պ. Լեւոն Տէր–Մինասեանի*
1, Allée de Bièvre
94 — FRESNES
Tél. : BER. 59-13

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ
Նախաձեռնութեամբ Լաղեան խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Տէսինի Դրօ խումբին :
(13 *Նոյեմբեր) Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*
Կը նախագահէ՝ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ :
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :
Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :
Յաւելուածներ :
Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :
Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՃՐՈՅՑ

ԹՈՒՐՔ ՄԵԾ ԴԵՍՊԱՆԻՆ
ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ
եւ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Գրեց՝
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գին՝ 7 փրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28*ին : Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ» :*
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300*ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր* 19*ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը* 21*ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :*

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10*ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :*

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3*ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19*ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սըրահին մէջ :*

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վըրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6*ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը*20.45*ին,* Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 *Դեկտեմբեր, ժամը* 16*ին* Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :

×

Դեկտեմբեր 31*ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :*

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 *Փետրուարին :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՔ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի
Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15*էն* 18 *: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ,* 17 րիւ Պլէօ, *մեթրօ Քատէ :*

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9*էն* 10, *կարճ ալիք՝* 25,1, 26,3 *եւ* 31 *մեթրի վըրայ :*

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրքրական, ամէնուն օգտակար, — Առողջները բժիշկներուն դէմ (Խմբ.) *: Տօքթէօր, շատ կաղ ունիմ* (Տոքթ. Պլոնտէլ) *: Դարձեալ շաքարախտի մասին* (Շաֆարախտաւորներու Ֆրանսական Ընկերակցութիւն) *: «Կարմիր երախաներ» հիւանդութիւնը* (Տոքթ. Ազատանի) *: Մեղքցէք ըստամոքսը* (Տոքթ. Շահէն) *: Մարդոց հասակը կ'երկարի* (Փրոֆ. Լամի) *: Անկցի կաղամբ* (Տոքթ. Ասֆանազ) *: Ոճրագործ բժշկութիւնը* (Հայ – Բոյժ) *: Ալքոլ եւ սուրճ* (Տոքթ. Սերոբեան) *: Ապակիէ շինուած մարդիկ* (Տոքթ. Շ. Օնսոր) *: Թոքախտ եւ յղութիւն* (Տոքթ. Բոմպոսքեան) *: Միւռոնի մասին* (Յ. Սէփէթեան) *: Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան) *: Բժշկ. Բառարան* (Տոքթ. Քալանթարեան) *: Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը* (Մեծ – Հայրիկ) *: Ծովը ... դեղարան* (Տոքթ. Իրիմէսքու), *Սրտին ելեկտրական հոսանքները* (Տոքթ. Պիսմենսէ) *: Կը ցաւի սրտիս վրայ* (Տոքթ. Աշճեան) *:*

Ահա պարբերաթերթ մը, գրական, պատմական, գիտական ծանօթութիւններու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի :

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վըճարելով 15 *Ֆրանք տարեկան բաժնեգին մը :*

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 *Ֆրանք, արտասահման* 5 *տոլար :*

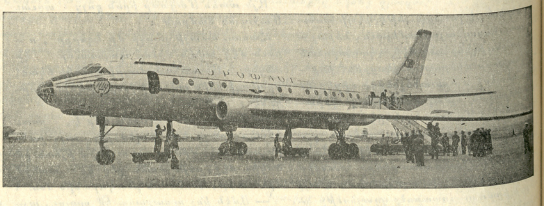
Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :
Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20 Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը
ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ
Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք Միայն 30 Փրանք :
Փնտռեցէք մեր պատկերազարդ ցուցակները, որի
Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաջախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը :

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ
ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ
Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար : Մեկնում Դեկտ. 27*ին, վերադարձ* 1967 *Յունուար* 9*ին :*
3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ
– ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ –
Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 փրանք
Դիմել՝ Անտոնեան
17, Ave. des Acacias — 92 - CLAMART — Tél. : 642-58-39
Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43
Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 8 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10757

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.757

Իր ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԱՌԱՋ, ՄԷԿ ԵՏ

Ժողովրդական պարի մը նմանակը չէ որ կը յիշեցնենք : Ոչ ալ բառախաղ մը կը փորձենք :

Պարզապէս նշանախօսք մը, որ կը բխի օրուան պահանջներէն : Մանաւանդ Հայկական Արտասահմանի ներկայ պայմաններէն :

Ակնարկ մը դէպի ետ, եւ երկու քայլ յառաջ :

Ահա ուղեգիծը բոլոր անոնց որ կը յաւակնին դեր մը կատարել տարագիր բազմութեանց փրկութեան ճամբուն վրայ :

Այս պիտի ըլլայ ձգտումը մասնաւորապէս Դաշնակցական երիտասարդութեան, եթէ կ'ուզէ արդարացնել իր կոչումը :

Ակնարկ մը դէպի ետ՝ իբրեւ ներշնչման աղբիւր : Զափելով ամէնի փոթորիկներուն եւ պայքարներուն խորութիւնը : Նիւթ եւ աւիշ քաղելով :

Բայց, առանց տարին կառչելու : Միշտ դղրդ՝ անցեալ փառքերով թմրելու, ըմանալու, քարանալու փորձութենէն :

Նուա կը մաշի, կը սպառի որեւէ ժառանգութիւն, եթէ յաջորդները չկարենան քայլ մը աւելի յառաջ նետուիլ : Արժանիքը մը, աշխատանք մը աւելի բարդել եղածին վրայ :

Ո՞վ պիտի կրնար ժխտել թէ՝ ամբողջ հայկական դրամագլուխն է որ կը մաշի, կը ծիւրի օտարութեան մէջ :

Ահա, օրինակ, մտաւոր ուժերը :

Որակին հետ, քանակն ալ պակսեցաւ, — կը պակսի — տարիներու ընթացքին : Առանց դաւանանքի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան : Եւ բոլոր ճակատներուն վրայ :

Հարեւանցի ակնարկով մը, կրնաք առնուազն 150 հաշուել մահացածներուն թիւը՝ վերջին պատերազմէն ի վեր : Արժէքներ, արժանիքներ, որոնք շէնշ եւ գոյն կուտային հանրային կեանքին : Գրիչներ՝ որոնք ոչ միայն պաշար ունէին, այլեւ կամք եւ եռանդ՝ վարուցանը շահարկելու :

Եւ դեռ ուրիշ արժէքներ, արժանիքներ, որոնք թէեւ կանգուն են, բայց դատապարտուած՝ ուժասպառ ըլլալու :

Այո, քանակին հետ որակն ալ :

Եւ բնականաբար, երբ կը պակսի ճիգը՝ պաշար ամբարելու յարատեւօրէն : Անընդհատ հերկելու եւ նորոգելու, նորոգուելու :

Եթէ հարիւրէն գոնէ երկուքը ճիտի պարտք սեպէին լրացնել այս պակասը ... Անշուշտ համաձայն իրենց կոչումին եւ կարողութեանց :

Միայն մեր գաղութին մէջ ո՜րքան կոչեցեալներ : Ընդունակ՝ զարգանալու : Կան որ կէս ճամբան մնացած են կամքէ անկախ պատճառներով, — անձնական հոգեր կամ վիշտեր :

Ուրիշներ ալ կը տառապին հաւատքի, խանդավառութեան պակասէն, ինչ որ ի վերջոյ կը յանգի ծուլութեան եւ պարտանցութեան :

Իսկ հարթիչ գլանը անընդհատ կը բանի, նոյն իսկ իրենց գլխուն վրայ ...

Եւ միջակութիւնը թեւատարած կ'իշխէ մեր մտաւոր անդաստանին, ինչպէս քաղաքական ասպարէզին մէջ :

Թերեւս այլ ամբարտաւան մարզանքներ ամէն ճակատի վրայ : Խժալուր կանչեր, սպառնալիքներ եւ մնացեալը :

Այս ընթացքով, փոխանակ երկու քայլ յառաջ նետուելու, տասը քայլ ետ դացած կ'ըլլանք :

Տակաւին այսօր ալ, տեսակէտներ կան որ վիճուան տարուան բարբառ կը հոտին : Եւ կամ օր – պակաս գիտելիքներ են :

Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ ճակատագրական է այս եղբը, օտար ափերու վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

ՄԱՆԱՒԱՆԴ՝ ՖԻՐԷՆՑԷ

Թէեւ Արնոյի ջուրերը սկսած են քաշուիլ, բայց եւ այնպէս Ֆիրէնցէ տակաւին ողողուած կը մնայ եւ զոհերու թիւը եւ վնասները մեծ են : Ցարդ ոչ մէկ պաշտօնական հաշուեկշիռ կարելի եղած է հրապարակել, բայց մեռեալներու թիւը երկու հարիւրը կ'անցնի : Նախագահ Սառակաթ անմիջապէս Ֆիրէնցէ գացած է եւ այցելած ամէնէն վնասուած թաղամասերը, մինչ ժողովուրդը կը պոռար «օգնեցէ՛ք մեզի, նախագահ» :

Երեք օր աշխարհէն կտրուած մնալէ ետք, թանգարան – քաղաքը՝ Ֆիրէնցէ բացաւ իր դռները : Կ'ըսուի թէ պատերազմը, իր ռմբակոծութիւններով այսքան վնաս չէր բերած Ֆիրէնցէի ցորչափ վերջին օրերու աղէտը :

Տակաւին բաւական ժամանակ պէտք է գնահատելու համար կարեւորութիւնը այն վնասներուն զորս կրած է Ֆիրէնցէի արուեստի հարստութիւնը : Ջրամոյն եղած են Անդրէա Տէլ Սարթոյի Ֆրէսքները, Սան Սալվիի 16րդ դարու գործերը, վնասուած են Վէննաէթթօ Տա Մայանոյի պատրաստած Ֆրէսքները Սթրոծի պալատին համար : Վնասուած է Ռէճօ Սէ դուռը : Բոլորովին փճացած են Ուֆֆիցիի մէջ գտնուող կարգ մը պաստառներ, գործ՝ Լորէնցօ Լոթթոյի, տի Լորէնցոյի եւ Տա Պէսոցցոյի :

Վենետիկի մէջ, ոչ մէկ խանութ կրցած է բանալ իր դուռները եւ հաց չկայ քաղաքին մէջ : Վենետիկէն 22 քիլոմեթր հեռու հրշէջները կրցած են փրկել հարիւրյիսուն երախաներ որոնց դպրոցը պաշարուած էր ջուրերով :

Ուրիշ երկիրներ ալ վնասներ կրած են աննպաստ օդէն, թէեւ նուազ աղետաւոր հետեւանքներով : Այսպէս քսան մեռեալ կայ Աւստրիոյ մէջ, 11 մեռեալ Զուիցերիա, հինգ՝ Եուկոսլաւիա, ձիւնած է Մեծն Բրիտանիոյ հիւսիս – արեւելքը : Հնդկաստանի մէջ, 17 մեռեալ կայ, Քանատա՝ հինգ :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՖՈՆ ՇՈԼԹԻՑԻ ՄԱՀԸ

Գերման այս զօրավարին անունը մաս պիտի կազմէ նաեւ ֆրանսական պատմութեան վասնզի այս անունը, ցարդ անբաժան է՝ Փարիզի անմահ անունէն, եթէ շատեր կը փորձեն զանազան մեկնութիւններ տալ Ֆոն Շոլթիցի բռնած դիրքին մասին ; 1944 Օգոստոսին, երբ չհնազանդելով Հիթլերի հրահանգին, չայրեց Փարիզը, իրողութիւնն այն է թէ այսօր կը մեռնի մարդ մը որու շնորհիւ ապրեցաւ Փարիզը : Բոլորը կը փնտռեն թէ ի՞նչ պատճառներ ունէր, Զօր. Ֆոն Շոլթից փրկելու Փարիզը : Չենք կարծեր թէ պատճառները շատ կարեւոր ըլլան նման պարագայի մը մէջ : Կրնայ ըլլալ անշուշտ, որ իբրեւ հմուտ ռազմագէտ, գիտնալով որ այլեւս Գերմանիա պարտուած է, անօգուտ նկատած է Փարիզի քանդումը : Ուրիշ դիմագրական մը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ գերման զինուորականը ոչ մէկ դեր ունեցած է Փարիզի փրկութեան մէջ, ինչ որ կը հերքէ Ալեքսանդր Փարոտի, որ Առժամեայ Կառավարութեան իբրեւ ընդհանուր պատուիրակ, 1944 Օգոստոսին տեսնուած էր Ֆոն Շոլթիցի հետ : Իր կարծիքով Փարիզի հրամանատարը չէ ուզած աւելորդ ոճիր մը բեռցընել Գերմանիոյ ուսին : Չհնազանդելով Հիթլերի, Ֆոն Շոլթից գիտէր նաեւ թէ կը վտանգէ իր կինն ու երեք զաւակները, որոնք Գերմանիա էին, մինչ Հիթլեր կը հարցնէր «Փարիզը կ'այրի՞» : Տիթրիխ Ֆոն Շոլթից ծնած էր 1894ին, արհեստով զինուորական, երեք անգամ վիրաւորուած է առաջին աշխարհամարտին : Բ. աշխարհամարտին մասնակցած է Լեհաստանի, Հոլանտայի, Պելժիոյ կռիւներով, Ռուսիոյ մէջ ինք կը ղեկավարէր Սեպաստոփոլի պաշարումը : 1944 Օգոստոս մէկին «Կռոս Փարիս»ի հրամանատար կը նշանակուէր Հիթլերի կողմէ : Օգոստոս 25ին Զօր. Լըքլէրի առջեւ անձնատուր կ'ըլլար : Գերի՝ ազատ կ'արձակուէր 1947ին : Բաշուած կեանք մը կ'ապրէր Պատըն – Պատըն, ուր եւ մեռաւ առջի օր :

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԵՒ ՉԻՆԱՑԻՔ

Հոկտեմբերեան տարեդարձի ոգեկոչման հանդիսութեանց նախօրեակին իսկ (Նոյեմբեր վեց), միջադէպ մը տեղի ունեցած է Մոսկուայի մէջ, Չինացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ :

Քաղխորհուրդի անդամ՝ Պելշէ ճառ մը արտասանած է Կրեմլինի մէջ եւ ճաղկած նաեւ Փեքինի ղեկավարները «որոնք յիմար պատճառաբանութիւններով, ինչպէս Խորհ. Միութեան համաձայնութիւնը Միացեալ Նահանգներու աշխարհակալներուն հետ, կը չէզոքեն իրենց հերձուածային գործունէութիւնը Միջազգային բանուորական շարժումին մէջ» : Այս խօսքերը լսելով, սրահէն դուրս ելած են չինացի երկու դիւանագէտները եւ այդ ձեւով՝ գրկուած լսելէ շարունակութիւնը, ուր խորհրդային ղեկավարը աւելցուցած է « չին մշակութային յեղափոխութիւնը, ոչ յեղափոխական է, ոչ մշակութային եւ ոչ ալ մարքսիստ» :

Տասը տարի է առաջին անգամ ըլլալով, Սթալին երեւցաւ խորհրդային հեռատեսիլէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԷՍՍ երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, մտահոգիչ յառաջդիմութիւն մը արձանագրած է ազգայնական կուսակցութիւնը, որ նոր նացիական շարժում մը կը նկատուի : Զարմանալի է նաեւ նկատել թէ ազատականները ոչ մէկ աթոռ կը շահին հակառակ իրենց սպեղծած վերջին տպաւորութեան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ հիւանդանոց մտած է արդէն :

ՎԻԹԷՐՊԻ (Իտալիա) դատարանը երկու ամիս յետաձգեալ բանտարկութեան եւ քառասուն հազար լիռ տուգանքի դատապարտած է Ճինա Լոլոպրիճիտա, որովհետեւ իր վերջին ֆիլմին մէջ՝ Պուպըլիկները, ապարարոյ տեսարաններ դարձուցած է Ժան Սորէլի հետ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Կարմիր պահակներու պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ ուշ կամ կանուխ պատերազմ պիտի ծագի Չինաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ, միայն ժամանակի հարց է եւ անկէ ետք «ազատագրուած մարդկութիւնը, աշխարհը պիտի բարեփոխէ Մաօ Ցէ Թունկի գաղափարներով » :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մք. Նամարա երկու ժամ խօսակցելէ ետք նախագահ Ճոնսընի հետ, յայտարարեց թէ յառաջիկայ տարի կարելի պիտի ըլլայ հարիւրէն յիսուն վեցշել զինուորական ծառայութեան կանչուողներու թիւը, տրուած ըլլալով նաեւ որ պիտի պակսին Վիէթնամի ամերիկեան ուժերը : Մինչեւ տարեգլուխ սակայն, քառասուն հազար զինուոր պիտի ղրկուի Վիէթնամ, 385 հազարի հասցնելով ամերիկեան ուժերու թիւը :

ԼՈՆՏՈՆԻ Սընտէյ Սիթիզըն, աշխատաւորական հոսանքի պատկանող թերթը, որ 240 հազար օրինակի տպաքանակ ունի, կը գրէ թէ պատասխանելով թերթին հարցարանին, ընթերցողներուն 84,4 առ հարիւրը չուզեր երբեք որ Գերմանիա վերամիանայ, 6,4ը կ'ուզէ որ «օր մը» վերամիանայ եւ 10,2 առ հարիւրը կ'ուզէ որ անմիջապէս կատարուի վերամիացումը : Ըստ թերթին, ասիկա կը փաստէ որ. — Ա) մարդոց մեծամասնութիւնը աւելի կը հետաքրքրուի գերմանական հարցով քան որեւէ այլ հարցով : Բ) Թէ այս հարցով հետաքրքրուողներու ճնշիչ մեծամասնութիւնը դէմ է Գերմանիոյ վերամիացման :

ՔՈՒՊԱՅԻ տասը պարողներ, որոնք ազգ. պարախումբին մաս կը կազմեն եւ Փարիզ կը գտնուին, ապաստանի իրաւունք ուզեցին Ֆրանսայէն : Արուեստագէտները շեշտած են թէ իրենց դիմումը քաղաքական ոչ մէկ բնոյթ ունի, բայց քուպական իշխանութեանց անհանդուրժողութիւնն է իրենց անհատական կեանքին հանդէպ : Առաջին անգամն է որ օտարներու նման խումբ մը ապաստանութիւն կ'ընտրէ, Ֆրանսայի մէջ : Ընդհ. պարախումբը կազմուած է 72 հոգիէ եւ շարք մը ներկայացումներ տալէ ետք Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէ, Փեշտա կ'երթայ :

ՓԵՇՏԱՅԷՆ Պամաքօ գացող Իլիուշին 14, օդանաւ մը, ճզմուած է Սարրին – Ալպեաններու վրայ, Նիսէն 115 քիլոմեթր հեռու : Անձնակազմէն եօթը հոգիէն ոչ մէկ վերապրող կայ : Ոչ մէկ ճամբորդ կար օդանաւին մէջ :

ՆՈՐ ՏԷԼՀԻԻ մէջ, վերջ գտած է սրտի հիւանդութեանց մասնագէտներու համաշխարհային համագումարը : Հաստատուած է որ քանի մը տարիէն արուեստական սիրտ մը պիտի կարենայ փոխարինել մարդկային սիրտը, ամբողջովին : Զուիցերացի մասնագէտ մը սակայն զգուշացուցած է ժողովուրդը շատ միամիտ յոյսերու դէմ, ճշդելով թէ տակաւին տարիներ կ'ուզէ որպէսզի արուեստական սիրտ մը կարենայ իսկապէս փոխարինել մարդու տկար սիրտը :

Ի ՇԻՇԱՏԱԿ ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԵՅԷԻ

Աշխարհահռչակ լեզուաբան եւ առաջնակարգ հայագէտ Անթուան Մէյեէի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ՝ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Հայաստանի մէջ, տօնելու համար մեծ գիտնականին յիշատակը, այս ամսուան ընթացքին :

ՅԱՌԱՋ իր յառաջիկայ Կիրակի օրուան թիւը ամբողջովին յատկացուցած է Փրոֆ. Անթուան Մէյեէի յիշատակին (ծնած 1866ին եւ մեռած 1936ին) :

Երէկ այդքան խեղճացած չէին մարդիկ, իրապէս դժոխային պայմաններու տակ : Անշուշտ անոր համար որ, լրջօրէն կը հաւատային իրենց կոչումին : Եւ կը տքնէին, զայն արժեցնելու համար :

Այնատեն ալ իրար կը խաչաձեւէին զանազան հոսանքներ եւ գիտելիքներ :

Այն ատեն ալ, առատին կանուխ արթնցողը թուղթ կը մրոտէր, առանց աջ – ձախ նայելու :

Եւ սակայն, արթուն էին « հաւատացեալները » :

Անոնք ճամբան կը հարթէին տքնաջան աշխատանքով : Միաք, սիրտ կը մշակէին անվհատ :

Շ.

1949

ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Դիւանագէտ մը կ'ըսէր. «Ռուսիա համակրութիւններ, նաեւ հակակրութիւններ ունի, բայց չի շարժիր մէկով կամ միւսով, ոչ մէկը կրնայ վստահիլ զինակցութեան վրայ՝ եթէ շատ ապահով շահ մը եւ ուղղակի օգուտ մը չունի»:

Ի՞նչ շահ եւ ի՞նչ օգուտ ունէր հայկական բարենորոգումներ պահանջել եւ Փոքր Ասիան բաժնել, քանի որ միւսներն ալ փոխարինութեան հիման վրայ իրենց բաժինները պիտի ուզէին: Վարանդով — Տաշքոպլի համաձայն, Հայերու համակրութիւնը շահիլ ապագայ պատերազմին ատեն, ինչպէս անցեալին՝ ռուս բանակին պարենաւորումը դիւրացնելու համար, նեղուցներու եւ Իսկենտէրունի ճամբան բանալու համար:

Ռուս կառավարութիւնը գերման, աւստրիական, իտալական կառավարութեանց կը յանձնէ յուշագիր մը 1913 Յունիս 25ին :

«Կայսերական կառավարութիւնը պարտականութիւն կը համարի գերման կառավարութեան (իտալական, աւստրօ-հունգարական) ուշադրութիւնը հրաւիրել հետեւեալ նկատումներուն վրայ, որոնք կը ղեկավարեն կայսերական կառավարութեան դիրքը հայ նահանգներու մէջ ներմուծելի բարենորոգմանց հարցին շուրջ :

«Համաձայն միւս պետութեանց հետ, Ռուսիա հակառակ է օսմ. կայսրութեան անդամահատման ամէն գաղափարի: Կայսերական կառավարութիւնը խոր համոզումն ունի որ Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը կախում ունի մեծ մասամբ ամէն տեսակ հարստահարութիւններէ եւ կամայականութենէ տառապած սոյն հողամասերու խաղաղութենէն, յոռի վարչութեան մը վերջ տալով : Այս խաղաղութիւնը տեղի կրնայ ունենալ միայն, եթէ պետութիւնները անյապաղ ձեռք առնեն անհրաժեշտ բարենորոգմանց իրականացումը :

«Կայսերական կառավարութիւնը յաճախ մեծ պետութեանց եւ Դրան ուշադրութիւնը հրաւիրած է այն սերտ կապին վրայ, որ գոյութիւն ունի Հայկ. Հարցին եւ Կովկասի ռուս վարչութեան խնդիրներուն միջեւ : Կայսերական կառավարութիւնը չի կրնար թոյլատրել անկարգութեան եւ անիշխանութեան քրոնիկ վիճակ մը, որ շնորհիւ Թուրք սահմանին մերձաւորութեան՝ չի կրնար ամէնէն վտանգաւոր անդրադարձումները չունենալ Կովկասի սահմանակից հողամասերու մէջ : Վերջին լուրերը կը հաստատեն միայն այն տպաւորութիւնը, թէ յառաջիկային կրնայ սպասուիլ Քիւրտերու կողմէ ցասալի ծայրայեղութեանց : Թուրք կառավարութեան տկարութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ դէպքերու, որոնց հանդէպ չի կրնար անտարբեր մնալ, ոչ մէկ պարագայի տակ, կայսերական կառավարութիւնը :

«Այս պայմաններուն տակ, արագ եւ կարելի եղածին չափ կատարեալ համաձայնութիւն մը պետութեանց միջեւ կրնայ միայն կախել վտանգաւոր բարդութեանց յառաջացումը» (Նարնջագոյն Գիրք, թիւ 57):

Յաջորդ օրը գերման կառավարութիւնը ռուս կառավարութեան կը յանձնէ յուշագիր մը, ցոյց տալու համար Հայաստանի մէջ բարենորոգումներու համար իր ներկայացուցած ծրագրին վտանգները :

«Պոլսոյ դեսպաններու ժողովին ներկայացուած ռուս առաջարկութեան համաձայն՝ հայ վեց նահանգները միութիւն մը պիտի կազմեն սուլթանէն անուանուած եւրոպացի ընդհանուր կառավարիչով մը, որ պիտի ըլլայ քրիստոնեայ մը, Թուրք մը, կամ, ինչ որ նախընտրելի է՝ Եւրոպացի մը: Վեց նահանգները պիտի կազմեն մէկ նահանգ, որ վարչական եւ զինուորական տեսակէտով պիտի ըլլայ կատարելապէս անջատ օսմանեան կայսրութենէն : Ընդհանուր կառավարիչը պիտի նշանակէ պաշտօնեաներն ու դատաւորները : Հայաստանի մէջ միայն պիտի կատարուի զօրահաւաք, որ պիտի գործածուի միայն Հայաստանի մէջ խաղաղութեան ժամանակ :

«Կայսերական կառավարութեան տեսակէտով այս ծրագիրը հեռու կը մնայ 1895ի ծրագրէն եւ նոյնիսկ Լիբանանի վարչաձեւէն : Եթէ իրականանայ, Անատոլուի կէսը պիտի կազմէ Հայաստան մը, որ սուլթանին վեհապետութեամբ տկար կապ մը պիտի պահէ Թուրքիոյ հետ : Դժուար պիտի ըլլայ Թուրքիոյ միւս մասերուն մերժել ինչ որ կը շնորհուի Հայաստանի: Այսպէս, սկիզբը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ բաժանումին, որմէ բացարձակապէս կ'ուզէ խուսափիլ կայսերական կառավարութիւնը :

«Գերման կայսերական կառավարութիւնը, այս վտանգները ցոյց տալով կը փափաքի, որ սոյն հարցին մէջ նկատի առնուին նաեւ Թուրք բաղձանքները», (Նոյն, թիւ 58):

Դեսպանախորհուրդը կը բացուի պետութեանց երկու խումբերուն հակամարտութեանց մէջ, կը գումարէ ութ նիստ (3 Յուլիս – 14 Յուլիս 1913):

Ռուսական ծրագիրը կը մերժուի ոչ միայն Երրեակ Զինակցութեան դեսպաններէն, այլ եւ Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն : Ռուսիա տեղի կուտայ հետզհետէ ինքնավարութեան, վեց վիլայէթներու մէկ նահանգի վերածման ծրագրէն կ'անցնի բարենորոգմանց ծրագրին եւ միակ յաջողութիւնը կը մնայ երկու օտար քննիչներու նշանակումը երկու բաժանումներու վրայ : Երկար վիճաբանութիւններու արդիւնքը կ'ըլլայ Թուրք կառավարութեան մշակած ծրագրին յաջողութիւնը : Ջեսթըրի ստուերը կը հետեւի բանակցութեանց եւ յաղթութիւն պիտի տանէ Լօզանի ժողովին :

Շահրիկեանի բառերով «բարենորոգումներու տարազն էր կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութիւն : Ոչ պահանջողը գիտէ թէ ինչ կը պահանջէ, ոչ ալ տուողը գիտէ թէ ինչ պիտի տայ»: Չէին կրնար երեւակայել, թէ բարենորոգումներու բարդ հարցը պիտի առաջնորդէր եւրոպական պատերազմի մը, որուն հետեւանքները պիտի կրէր բովանդակ աշխարհը : Հայ վարիչներէն ոեւէ մէկը հատոր մը կարդացած չէր արեւելեան հարցի մասին, պետութեանց շահերու բախումին շուրջ : Ժոռէս ըսեր է Վարանդեանի. «Պինդ փարեցէք օսմանեան շրջապատին»: Վիքթոր Պերար կ'ըսէ Սերոբեանի. «Ձեզ կը ջարդեն»:

Ինչպէս Սազոնով յանկարծ հեռացաւ Լոպանովի քաղաքականութենէն, Լոպանով Անգլիոյ դեսպանին ըսաւ. «Պետութիւնները ծանր պատասխանատուութիւններ կը ստանձնեն, եթէ պնդեն բարենորոգումներու գործադրութեան վրայ: Անտարակոյս իշխանը օսմանեան դեսպանէն ծածուկ պահած չէր Անգլիոյ դեսպանին ըսածը : Իշխանը կը վախնար ռուս սահմանագլուխին վրայ տեսնել առանձնաշնորհեալ Հայաստան մը, որ Ռուսիոյ համար «Երկրորդ Պուլկարիա» մը պիտի դառնար » (Էրնեսթ Լավիս, «Րըվիւ տը փարի», 15 Յունիս 1897) :

Ռուսիա հոգածութիւն ցոյց կուտար արեւելեան նահանգներու Հայերուն, մինչդեռ տարիներէ ի վեր ռուսացնելու կ'աշխատէր իր հայ հպատակները, որոնք կը մնային հաւատարիմ ռուս քաղաքականութեան : «Ռուսիա Հայերուն կը մեղադրէր իրենց գործունէութիւնը, իրենց հարստութիւնը, զանոնք կը հալածէր իրենց բարգաւաճման, իրենց մտաւոր զարգացման, ինչպէս նաեւ իրենց ազգայնութեան համար: Սկսած էր ծայրայեղ ռուսացման քաղաքականութիւն մը», (Փոլ Մորան, «Լը Քորեսփոնտան», 10 Ապրիլ 1897) :

Արփիար Արփիարեան արեւելեան նահանգներու ռուսացման վտանգը կը նախատեսէր. «Վասպուրականի աղէտները նպաստաւոր են Ռուսիոյ ծրագիրներուն, որքան աւելի չարչարուի Հայաստան, ջարդերու ինչքան կրկէս դառնայ մեր աշխարհը, այնքան աւելի Ռուսիա կը յառաջանայ իր նպատակին: Հայ ազգութեան համար ամենամեծ վտա՞նգը. — Պէտք է վախնանք Հայաստանի ռուսացումէն: Երբ Ռուսիա Հայաստանը գրաւէ, մեզի դէմ հալածանքը պիտի սկսի թէ՛ տնտեսապէս եւ թէ բարոյապէս» («Նոր Կեանք», 1898, էջ 165) :

Ռուսիա կ'ընդդիմանար Ջեսթըրի ծրագրին գործադրութեան, կը պայքարէր գերման գիծերու շինութեան, կը մերժէր Ֆրանսայի առաջարկը: «Ռուսիա բարենորոգում եւ բարեկարգութիւն կը

ՅԱՊԱՂԱԾ ՆԱՄԱԿ ԵԴՈՒԱՐԴԻՆ ՀՕԳԻՒՆ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դաւիթ, սակայն, չի սահմանափակուիր միայն ճանչնալու հարցերով : Ընդհակառակն, զանոնք կ'օգտագործէ բարոյագիտութեան համար եւ գիտութիւնը կը նկատէ առհասարակ միջոց՝ բարոյական առաքինութիւն եւ կատարեալ անձնաւորութիւն ստեղծելու համար: Ըստ Դաւիթի՝ փիլիսոփայութիւնը բաղկացած է տեսական եւ գործնական մասերէ :

Ճշմարտութիւնը իւրացնելու եւ թիւրիմացութեամբ չար գործեր չկատարելու համար, ըստ Դաւիթի, անհրաժեշտ է մեծ ուշադրութիւն դարձնել տրամաբանութեան : Այս գիտութիւնը, մինչեւ Դաւիթի օրը, հայ իրականութեան մէջ կը գտնուէր սաղմնային վիճակի մէջ : Ան յատուկ աշխատութիւններ կը նուիրէ տրամաբանութեան հարցերուն, ասոնք են՝ «Վերլուծութիւն ներածութեանն Պորփիւրի» եւ «Մեկնութիւն ի Վերլուծականն Արիստոտէլի»: Վերջերս յաջողեցանք փաստել, որ Դաւիթին կը պատկանի նաեւ երրորդ տրամաբանական աշխատութիւն մը. «Մեկնութիւն Ստորոգութեանցն Արիստոտէլի», որ երկար ժամանակ սխալմամբ կը վերագրուէր անոր ուսուցչին՝ Ողիմպիոդորոս – Էլիասին : Իր այդ երեք հմտալից աշխատութիւններով՝ Դաւիթ հայկական միջավայրին մէջ, դեռ Զ. դարէն, արմատաւորեց հանճարեղ Արիստոտէլի տրամաբանական ուսմունքը, որով, ինչպէս յայտնի է, քանի մը դար ետք կը սնանէր ամբողջ միջնադարեան Եւրոպան : Դաւիթի վերոյիշեալ երեք տրամաբանական աշխատութիւնները կը պատկանին Արիստոտէլ՝ համաշխարհային փիլիսոփայական դրականութեան մէջ եղած հնագոյն մեկնութիւններու շարքին : Իսկ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու փիլիսոփայական

պահանջէր եւ միւս կողմէ կ'արգիլէր երկաթուղիներու շինութիւնը : Անգլիայէն սպաներ ուզեցինք, բայց Կրէյ յայտնեց, թէ առանց Ռուսիոյ հաւանութեան՝ չէր կրնար ընդունիլ մեր առաջարկը : Ռուսիա մերժեց անգլիական քննիչները: Երբ Թուրքիա աշխատեցաւ գործադրել բարենորոգումները, Ռուսիա Քիւրտերուն թելադրեց ընդդիմանալ Թուրք կառավարութեան եւ Հայերուն » : (Ճէմալ Փաշա, «Յուշեր», էջեր 248, 272) :

Հայ դիւանագէտներն ալ յարելով ռուսական ծրագրին՝ ուզեցին, որ երկաթուղիներ չշինուին արեւելեան նահանգներու մէջ, որպէսզի սպառնալիքի տակ չմնայ Կովկասը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԵՔ ՕՐ ՕՁԵՐԻ ՄԷՋ

Առաջից բերանները լայն բացած, երկճիւղ լեզուները հանած եւ կատուի ու սագի փշշոցով սողում էին հայկական իժերից երկուսը, որոնք մեզ մօտ ամէնից թունաւորներն են համարւում :

Մինչ ես խուճապով դուռը բաց արի, որ փախչեմ՝ մի ձեռք ինձ ետ պահեց : Կախարդ պառաւն էր : Նրա աչքերի խորհրդաւոր փայլի մէջ արհամարհանք կար եւ յանդիմանութիւն :

— Քո մի՞սն ա փափուկ, թէ երեխայինը :

— Նրանը, — պատասխանեցի ես դողալով : Օձերը մօտենում էին ոտներիս :

— Դէ, որ նրանը, թող նա վախենայ, դու հօ ահագին մարդ ես, ինչի՞ ես վախենում :

Օձը հասաւ ոտներիս, փաթաթուեց սրունքիս եւ գլուխը վեր տնկելով՝ հայեացքը յառեց պառաւի երեսին : Կարծես հրամանի էր սպասում :

Ջաւահիրն ինձ համար անծանօթ ոչ մարդկային մի ձայն արձակեց եւ թեթեւ կամթեց օձի վիզը : Սա փշշացրեց, բերանը լայն բացեց եւ ատամները խրեց ոտքիս փափկամասի մէջ: Պառաւը ժպտալով նայեց դողացող շրթունքներիս (որոնք հաւանաբար արդէն կապտել էին) եւ ասաց .

— Վախկոտ, երեւի մոռացել ես, որ Ջաւահիրի տանն ես :

Ապա ծծեց վէրքս, վրան թքեց, ծեծած կանաչ դրեց, կապեց ու արձակեց :

Ես դուրս գնացի : Ոչ, ուղղակի փախայ այդ դժոխքից :

Հարեւան սենեակում ես ընկերոջս հանգիստ տեսայ : Նրա թեւի ուռուցքը բաւական քաշուել էր եւ իջել էր մարմնի ջերմութիւնը :

Նա նոյնիսկ ժպտաց թոյլ – թոյլ, նայեց ոտքիս ու ասաց .

— Տեսնո՞ւմ ես, վէրքդ չի ուռչում :

— Թո՞ւքը չի թողնում, — սրտապնդուած հարցրի ես :

— Թուքը հէչ, այ ուրիշ բան է վէրքը ծծելը, մէկ էլ ինչ որ զօրութիւն ունի այդ կանաչը, ուղղակի կտրում է թոյնը ... Արդէն լաւ եմ, չհաւատո՞ւմ ...

×

Մենք տնից դուրս եկանք եւ քայլեցինք գիւղի փոշոտ փողոցներով, որոնց երկու կողմերից վեր էին ելնում կաւահողից շինած բարձր պատերը :

Նրանց ետեւում մեզ համար անծանօթ տներ էին, ամէն մէկն իր պարտէզով :

Պատերի վրայից կախուած են դեղին, ոսկեգոյն դեղձերը : Խաղողի «թամա» վազերը լիանոսների նման փաթաթուել են դեղձենիներին, հասել մինչեւ նրանց կատարները եւ արեւագոյն պտուղների արանքներից կախել են իրենց ողկոյզները :

Հարաւի արեւն արդէն այրում է : Կախարդ պառաւի թոռը՝ տասներկուամեայ մի աղջիկ, մեզ առաջնորդեց պարտէզներից մէկը :

Մենք վայելում էինք անուշահամ ու բուրումնաւէտ դեղձերը, իսկ աղջիկը անընդհատ ճռուողում էր իր տատիկի մասին :

— Տատիկիս նեղում էին, թէ կախարդութիւն ես անում : Նա էլ գնաց քաղաք՝ կառավարութեան մօտ : Փրոֆէսօրները հաւաքուեցին ու տատիկիս հարցրին «ինչո՞վ ես բուժում օձի կծածը ». ասաց՝ «Ծծելով, թքով ու կանաչով»: Զարմացան ու չհաւատացին : Այն ժամանակ տատիկս ծոցից մի օձ հանեց ու ասաց — «բերէք ինձ երկու ճագար եւ ձեր նշանաւոր բժիշկներին» — բերին : Տատիկս ասաց՝ «Պատրաստեցէք ձեր դեղերը, որ բժշկէք օձի խայթած ճագարին»: Փրոֆէսօրները շխկշխկոցով պատրաստեցին իրենց անհաշիւ գործիքներն ու դեղերը : Տատիկս բարկացրեց օձին, կծեցրեց ճագարներին եւ մի ճագար վերցրեց, գցած տեղի մաղը խուզեց մկրատով, ծծեց վէրքը, թքեց, կանաչը դրեց ու ասաց. «Իմ ճագարն արդէն առողջ է, ձերն ի՞նչ բանի է » :

Նրանք գլուխները կախ գցեցին, քանի որ ամէն դեղ էլ գործածել էին, ինչ որ բան էին սրսկել արեան մէջ, բայց ճագարը արդէն հոգին փչում էր :

Էդ որ տեսան փրոֆէսօրները՝ վկայական տուէին, որ տատիկս բուժի օձի կծածներին : Յետոյ կառավարութիւնը մեզ փող տուեց, որ տուն շինենք ու տատիկս մինչեւ մահը ռոճիկ նշանակեց, որ ապրի ու բուժի օձի կծածներին :

Յետագայում մենք իմացանք, որ Պարսկաստանի օձառատ վայրերից եկած այդ կինն իրօք «օձաղէտ» է, օձերի բնութեանը քաջատեղեակ : Ասում են նա քնացնում է օձերին, հանում նրանց ատամները : Մեզ մօտ եղած օձերի քսան տեսակներից միայն չորսն են թունաւոր, մնացածները զուրկ են թոյնից : Ահա թէ ինչ միջոցներ ունի Ջաւահիրը՝ իր փառքը այդ վայրում տարածելու համար :

Հիմա ինձ պարզ է, թէ ինչ օձեր էին երեխայի օրօրոցներում՝ ատամները քաշած կամ անթոյն օձեր :

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(4 Տար.)

…ձեռքի պատմութեան մէջ այդ գործերը առաջինը եւ ամենահինն են ։

Դաւիթի կողմէ տրուած բազմաթիւ ի–ցարանական եւ տրամաբանական խնդիր–ներուն խոր լուսաբանութիւնը նպաստեց …քային տրամաբանական ամբողջ հո–սանքի մը ծնունդին եւ յարատեւութեան ։ Դաւիթ Անյաղթի տրամաբանական երկե–րուն վրայ կառուցուեցան մեկնութիւննե–րը շարք մը միջնադարեան հայ փիլիսո–փաներու՝ Վահրամ Րաբունի (ԺԳ. դար), Յովհան Որոտնեցի, Գրիգոր Տա–թեւացի (ԺԴ. դար) եւ շատ ուրիշներ ։ Ալ չենք խօսիր այն մասին, որ Դաւիթ իր գործերով փաստօրէն ստեղծեց մինչեւ այդ Թուականը գոյութիւն չունեցող տրա–մաբանական եւ առհասարակ մասնա–գիտական փիլիսոփայական լայնածաւալ եզրաբանութիւն մը (տերմինոլոժի), որ տարածուեցաւ մեր միջնադարեան դրա–կանութեան մէջ ։ Այժմ ալ մենք առատօ–րէն կ'օգտագործենք Դաւիթի եւ անոր գլխաւորած «յունաբան դպրոց»ին կողմէ ստեղծած գիտական եւ փիլիսոփայական եզրաբանութիւններուն մեծ մասը, բոլո–րովին չըմբռնելով, որ մեր նախնիքները ստեղծած են զանոնք դիտմամբ, որպէսզի չաղճատեն մեր լեզուն օտար բառերով ։ Եզրակացութիւն, ապացոյց, ենթակայ, ստորոգեալ, մականուն, մակադրել, նա–խադասութիւն, վերլուծութիւն, տրամա–գիծ, տրամաբանութիւն, տրամադրել, երկրաչափութիւն, բաղկացութիւն, բաղ–դատել, ստորադաս, ստորադրել, սահ–մանադրութիւն, արտադրութիւն եւ հա–զարաւոր նման տարազներ ստեղծուած են Զ. դարուն՝ Դաւիթի եւ անոր հետե–ւորդներուն կողմէ ։

Այդ աննախընթաց լեզուաշինարարա–կան աշխատանքը հնարաւորութիւն տը–ւաւ, բացի ինքնուրոյն իմաստասիրական գործեր ստեղծելէ, գրերու գիւտէն շուրջ մէկ դար ետք՝ Զ. դարուն, հայ ընթեր–ցողին թարգմանաբար տրամադրել այդ ժամանակ հրապարակի վրայ եղած ամէ–նէն բարդ փիլիսոփայական երկերը՝ Ա–րիստոտէլի, Պղատոնի, Փիլոն Աղեքսան–դրացիի եւ այլ յոյն դասական փիլիսո–փաներու աշխատութիւնները, հանգա–մանք մը, որ մեծ չափով նպաստեց ազ–գային գիտութեան զարգացման ։ Յատ–կանշական է, որ դասական աշխարհի վերոյիշեալ փիլիսոփաներու գործերը Եւրոպայի ժողովուրդներէն շատերը ի–րենց ազգային լեզուներով ունեցան մի–այն ԺԸ. – ԺԹ. դարերուն ։

Դաւիթ Անյաղթի եւ առհասարակ «յունաբան դպրոց»ին պատկանող հայ փիլիսոփաներուն շնորհիւ հայ իմաստա–սիրական միտքը ապրեցաւ աննախընթաց զարթօնք մը ։ Անոնց գործը այնպիսի խոր արմատներ ձգեց, որ յետագային, միջ–նադարեան Հայաստանի ամէնէն անբարե–նպաստ եւ դաժան պայմաններուն իսկ, փիլիսոփայական գիտութիւնը շարունա–կեց զարգանալ եւ հայ մտաւորականներու ձեռքին մէջ ծառայել իբրեւ հատու գա–ղափարական զէնք՝ օտար նուաճողներու դէմ եղած գաղափարական մարտերուն մէջ ։

Դաւիթ Անյաղթի գործերը Արիստոտէլի երկերուն հետ հայկական միջավայրին մէջ նոյն հեղինակութիւնը կը վայելէին ։ Անոնք այնքան տարածուած էին, որ Ա–րիստոտէլի գործերուն հետ փիլիսոփա–յութեան դասագիրքերու դեր կատարած են միջնադարեան Հայաստանի բարձրա–գոյն դպրոցներուն՝ Անիի, Սանահինի, Հաղպատի, Գլաձորի, Տաթեւի համալը–սարաններուն, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ վանական դպրոցներուն մէջ ։

Դաւիթի ազդեցութիւնը, սակայն, սահմանափակուած չէ միայն հայկական միջավայրով ։ Անոր գործերը ծանօթ էին յունական, բիւզանդական աշխարհին մէջ ։ Ը. դարու անուանի փիլիսոփայ՝ Յովհան Դամասկացի (Բիւզանդացի) գտնուած է Դաւիթ Անյաղթի որոշակի ազդեցութեան տակ եւ իր «Փիլիսոփա–յական գլուխները» գրած է գրեթէ բա–ռացի օգտագործելով Դաւիթի «Սահմանք իմաստասիրութեան» երկին մէջ տրուած փիլիսոփայութեան սահմանումները եւն. ։ Ատկէ զատ, Դաւիթի գործերը ուշ միջնա–դարին հայերէնէն թարգմանուած են վը–րացերէնի եւ ազդած Վրաց փիլիսոփա–յական մտքին վրայ ։

Դաւիթի գիտական գործունէութիւնը եւ փիլիսոփայական հայեացքները անոր կենդանութեան օրով, իրենց չեչտուած աշխարհիկ բնոյթին պատճառով, պարզ է, որ այնքան ալ հաճելի պիտի չթուէր մոլեռանդ կղերականներուն ։ Հակառակ անոր, որ Դաւիթը նոր–պղատոնական էր եւ հիմնականին մէջ գաղափարա–պաշտ, այնուամենայնիւ, կը զարգացնէր «հեթանոս» հին աշխարհին փիլիսոփա–յական ուսմունքները եւ չափազանց քիչ տեղ կը յատկացնէր քրիստոնէական աստ–ուածաբանութեան ։ Թերեւս այդ է պատ–ճառը, ինչպէս կը վկայէ միջնադարեան աւանդութիւնը, որ Դաւիթ հալածանքնե–րու կ'ենթարկուի եւ, հայրենակիցներէն վշտացած, ծեր վիճակի մէջ, կը ստիպուի հեռանալ հայրենիքէն ։

Մեծ բաները իրենց խորութեան մէջ տես–նելու համար, ինչպէս կ'ըսեն, տարածու–թիւն եւ ժամանակ կը պահանջեն ։ Յա–ջորդող սերունդները աւելի ճիշդ գնահա–տեցին Դաւիթ Անյաղթի գիտական ա–ւանդը եւ շարունակեցին յղկել անոր խո–րաթափանց մտքով կոփած փիլիսոփա–յական զէնքը ։

Դաւիթ Անյաղթ մտաւ պատմութեան մէջ իբրեւ մեծ հայ փիլիսոփայ մը, որ իր ստեղծագործ ոգիով բարձրացուց մեր ժողովուրդին հոգեւոր մշակոյթը նոր, աւելի բարձր մակարդակի ։

Ս. ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՑԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի արուեստի պատմութեան է–ջերուն մէջ հայկական ճարտարապետու–թիւնը դեռ չէ գրաւած իր արժանի տեղը ։ Ասոր պատճառը մասամբ հետեւանք է այն իրողութեան, որ մեր արուեստա–գէտներու գիրքերը, ընդհանրապէս, չեն թարգմանուիր օտար լեզուներու ։ Միւս աւելի կարեւոր պատճառը այն է, որ մինչեւ այսօր օտար մասնագէտները մեր ճարտարապետութիւնը խորապէս չեն ու–սումնասիրած ։ Այդ պատճառով ալ անոնց տուած մեկնաբանութիւնները երբեմն թե–րի, մակերեսային եւ նոյնիսկ կամայա–կան են ։ Անոնք իրենց տրամադրութեան տակ չունին ճշգրիտ եւ ամբողջական չա–փագրութիւններ, լուսանկարներու լրի–հաւաքածոներ, արձանագրութիւններու եւ պատմագիրներու վկայութիւններ ։ Ի–րենց ուսումնասիրութիւններուն մէջ՝ օ–տար մասնագէտները կը բաւարարուին քանի մը էջ նուիրելով հայ ճարտարապե–տութեան (Ֆոսիյոն, Տոյեսկա) եւ կամ, ինչ որ աւելի ընդհանրացած սովորութիւն է, մեր յուշարձանները կը բաժնեն որոշ հիմնական հատուածներու եւ մեկնաբա–նութիւններ կ'ընեն, անոնց ունեցած ազ–դեցութիւններուն մասին՝ ռոմանական եւ գոթական արուեստներու վրայ (Բալ–տրուշայիտիս, Ռիվորիս, Ֆրանքլ) ։ Այդ արուեստագէտներէն ոչ մէկը, բացառու–թեամբ Ստրչիկովսկիի, փորձած է մեր յուշարձանները մեկնաբանել իբրեւ ժո–ղովուրդի մը պատմութեան, մշակոյթին համադրուած երեւոյթը ։ Իւրայատուկ հաճոյքով այդ կառուցուածքները կ'են–թարկուին մանրակրկիտ վերլուծումնե–րու, կը բաժնուին հատուածներու, եւ ա–նոնց արժանիքները կը վերագրուին այս կամ այն ժողովուրդին (Իշպիրօղլու) ։ Իսկ այն ոգին, որ կար այդ յուշարձան–ներուն մէջ եւ ծնունդ տուած էր ոճին, կը մնայ անծանօթ ։

«Հռո՞մ թէ Միջագետք Արեւելք», այս վէճը հետզհետէ կը լուծուի ։ Եւրո–պան, անցեալին, իբրեւ պատմական եւ մշակութային կեդրոն ունեցած է Փոքր Ասիան, սակայն, դարերու ընթացքին տե–ղափոխուած է դէպի Արեւմուտք՝ Ա–թէնք, Հռոմ, Փարիզ ։

Ստրչիկովսքի ստարներուն մէջ առաջի–նը եղաւ, որ վճռական կերպով պատաս–խանեց վերոյիշեալ հարցին՝ եւրոպական ճարտարապետութեան հիմնական կա–ռուցուածքներու մտայղացման կեդրոնը տեղափոխելով Իրան (Թուրան) եւ հասաւ այն եզրակացութեան, որ հայկական ճարտարապետութիւնը կարելի չէ նկատել իբրեւ Բիւզանդիոնի գաւառական ար–ուեստը ։ Իբրեւ հիմ ընդունելով իրա–նական գրագաշտական տաճարը, ան ցոյց տուաւ, թէ ինչպէս պահպանուած է անոր հիմնական ձեւը եւ աւելի ետքը Հայաս–տանի մէջ փոխակերպուած է քրիստոնէ–ական կեդրոնագմբէթ եկեղեցիի (ըստ Ստրչիկովքիի Բագարանը «իրանա–պարսկական եկեղեցի է Հայաստանի մէջ» ։

Մեր օրերուն, հետաքրքրութիւնը հայ–կական ճարտարապետութեան նկատմամբ հետզհետէ կը շատնայ ։ Ասոր ապացոյց–ներէն մէկը պէտք է համարել այն, որ ի–տալացի չորս ճարտարապետներ այցելե–ցին Հայաստան՝ մեր պատմական յուշար–ձանները հանգամանօրէն ուսումնասիրե–լու նպատակով ։ Վերջին տասնամեակին առաջին մասնագիտական խումբն է, որ իտալական կառավարութեան պատուէրով եկած է Հայաստան ։ Խումբին անդամները՝ Թոմազօ Պրեչիա Փաուլօ Քունէօ, Մաու–րիցիօ Կոյաին եւ Ծիանլուիջի Նիկրօ ա–ւարտած են Հռոմի համալսարանի ճարտա–րապետական ճիւղը եւ կ'աշխատին իբրեւ ճարտարապետներ, միեւնոյն ժամանակ գիտական աշխատանք կը կատարեն նոյն համալսարանի Միջնադարեան արուեստի պատմութեան հիմնարկութեան մէջ ։ Այս հիմնարկութեան տնօրէնը համաշխարհա–յին համբաւ վայելող Կ. Արգան է, իսկ բաժնի վարիչը Գ. Ֆրանքովիչը, որ շու–տով լոյս պիտի ընծայէ «Ուրարտու» վեր–նագրով իր աշխատութիւնը ։

Իտալացի ճարտարապետները անցեալ տարի եղած են Պարսկաստան, ապա Վան, Աղթամար եւ Էրզրում, իսկ յառա–ջիկայ տարի կ'այցելեն Տիգրանակերտ, Կարս, Անի եւ Վրաստան ։ Փրոֆ. Ֆը–րանքովիչ պիտի այցելէ Հայաստան ։ Հայկական յուշարձաններու ուսումնասի–րութիւնը աւարտելէ ետք պիտի գրէ հայ–կական արուեստին նուիրուած հատորը ։

Ա. ԶԱՐԵԱՆ

×

ԻՏԱԼՈՒՀԻ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

Աննա Լոքարնի, իտալուհի, մեծ հետա–քրքրութեամբ կը զբաղի Հայոց պատմու–թեան եւ, յատկապէս, հնագիտական հարցերով ։ Ներկայիս անոր հետաքրքը–րութեան առանցքը կը կազմէ Սեւանի ա–ւազանին պեղումը ։

Նամակի մը մէջ օտարուհին կը գրէ ի մէջ այլոց .— «Առաւել եւս ծանօթ եմ ձեր պատմութեան ։ Կը կարդամ Բաս–տրմաջեանի, Նալեանի, Սալեանի, Մաքլերի, Սիտարի, Մորկընթաուի, Բասմաջեանի աշխատութիւնները ։ Ծանօթ եմ Սայաթ–Նովային, Դ. Վարուժանին, Սիամանթոյին եւ հայ ուրիշ գրողներու, զորս կը կարդամ բնագրով ։ Հիացած եմ նաեւ հայկական ճարտարապետութեան վրայ ։ Կը մտածեմ այցելել Անի, Աղթա–մար» ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԴԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Խիստ կը կասկածէի որ Հապսպուրկ–ներու շնորհազեղ աղջկան դէմ գործեր կը դարբնուին, որովհետեւ վստահ էի թէ Քայզէրը պիտի չմոռնար երբեք Իշխա–նուհիին հրթիռներէն թռած մարտահը–րաւէրի խօսքերը, եւ թէ իր վրիժառու–թիւնը՝ ուշանալուն հետեւանքով նուազ անգութ պիտի չըլլար եւ՝ վերջ ի վերջոյ պիտի գտնէր զայն ։

Այն ատեն դեռ չէի գիտեր — երեք տա–րի ետք միայն գիտցայ — թէ Ֆօն Մէց–ցի՝ Քայզէրին այս դեհենապարտ կամա–կատարին ամօթալի ընթացքը գրգռուած էր Կայսեր կողմէ, որ իշխանուհիին ա–մուսնութեան օրն իսկ, հազարումէկ բա–րեկամական ձեւարանութիւններով զայն գուրգուրելով հանդերձ, վճռած էր թէ Հապսպուրկ մը Սաքսոնիոյ Թագուհի չի կրնար ըլլալ երբեք ։

Աւոր համար Կայսրը, որ անչափելի զօրութեամբ մը ինքզինքը Գերմանիոյ ճակատագիրը վարելու կոչուած աստուա–ծընտիր մը կը դաւանէր, հակառակած էր աւստրուհիի մը Տրէզտէնի գահը բարձ–րանալուն ։ Ամէն բան ի գործ դրած էր ան, այդ խեղճ կնոջ երջանկութիւնն ու կեանքը խլելու համար, եւ այնպիսի գայ–թակղեցուցիչ տարաձայնութիւններու ա–ռարկայ ըրած էր զայն, որ այլեւս անկա–րելի ըլլար մնալ Սաքսոնիա, առանց նը–շաւակ ըլլալու անարգանքի եւ ատելու–թեան ։

Նոյեմբերի իրիկուն մը, Փոցտամ հա–սած ծածկագիր հեռագիր մը լոյսի նշոյլ մը եղաւ ինծի համար, խաւարին մէջ նիւթուող այդ գզուելի դաւադրութեան մասին ։

Ծանօթ մասնասենեակին մէջ, Կայսեր հետ առանձին կ'աշխատէի, իրեն ցուցնե–լով եւ կարդալով շատ մը կառավարական պաշտօնագրեր, որպէսզի ստորագրէ զա–նոնք իր անընթեռնլի գիրով, երբ ներս բերուեցաւ հեռագիրը ։

— Պարզեցէք այդ հեռագիրը, Հէլցէն–տորֆ, հրամայեց Կայսրը շարունակելով կարդալ ու ստորագրել պաշտօնագրերը ։

Առի իր անձնական հեռագրարանալին որ կարմիր, կաշեկազմ եւ կայսերական զինանշանով զարդարուած գիրք մըն էր, եւ արագօրէն պարզաբանեցի հետեւեալ հեռագիրը որ Տրէզտէնէն կուգար ․

Այսօր Ֆրաու Ֆօն Խրիթշ խօսակցու–թիւն մը ունեցաւ Գահաժառանգուհիին տղոցը Ֆրանսացի դաստիարակ Ժիրոնի հետ, որ դժբախտաբար կը մերժէ ընդու–նիլ թէ Լուիզին հետ սիրային յարաբե–րութիւն մը ունի ։ Նոյնիսկ բարկու–թեամբ յայտարարեց թէ մտադիր է թո–ղուլ Տրէզտէնը, Ֆօն Ֆրիթշի կողմէ ի–րեն եղած առաջարկին հետեւանքով ․ բան մը՝ որ անշուշտ խիստ աննպաստ հանգամանք մը պիտի ունենայ մեր ծրա–գրին համար, որով թագաւորին առջեւ պնդեցի որպէսզի Լուիզը անոր դրկէ՝ զինքը ետ կեցնելու համար հեռանալու դիտաւորութենէն ։ Թագաւորը խնդրեց բրաւ այդ բանը, բայց ի զուր ․ որովհե–տեւ Ժիրոն այս գիշեր Պրիւսէլ մեկնեցաւ ։ Արդեօք կրնա՞մ հոդ գալ եւ Ձեր վեհա–փառութեան հետ՝ խորհրդակցիլ նոր ծը–րագրի մը շուրջ ։

ՖՕՆ ՄԷՑՑ

Այս գաղտնի տեղեկատուութիւնը եր–կու անգամ կարդաց Կայսրը ։ Յետոյ յօն–քերը պռստեց եւ ձեռքի ջղային շարժում–ներով խառնշտկեց պեխերը ։ Ամէն անգամ երբ մտատանջ ըլլար, այդ դիրքը կ'առ–նէր ։

— Վաղը մենք Էրֆուրթ պիտի երթա–յինք այնպէս չէ՞, հարցուց ։ Ծածկագիր հեռագրեցէք որ վաղը գիշեր ժամը եօթ–նին հոն գտնուի ։

Եւ աւելցուց ․

— Ոչնչացուցէք այդ հեռագիրը ։

Անմիջապէս իր հրամանը գործադրեցի եւ շարունակեցի գրագիլ պետական թուղ–թերով ։ Անդադար կը մտածէի Կայսեր սարուկին դրկած լուրերուն մասին, ո–րոնք մեծապէս կը լուսաբանէին անրախտ իշխանուհիին դէմ նիւթուող լուռ մեքե–նայութիւնները ։

Այսպէս ահա Քայզէրին անողոք Թաթը յամրօրէն կը ճգնէր քանդել նոյնիսկ իշ–խանազուն ամոլի մը սիրանուէր երջան–կութիւնը ։

Կայսեր ամենակարող ձեռքը երկարած էր շարշրկելու եւ փշրելու համար խեղճ կնոջ մը սիրտը, որուն գործած միակ ո–ճիրն էր շատ սիրելի ըլլալ, եւ յանդգնած էր իր երջանկութիւնը պաշտպանել բըռ–նակալ կամքին դէմ այդ հրէշ գահակա–լին, որ չէր քաշուեր ամենազազրելի լու–տանքներն արտասանելէ, եւ խայտաճա–մուկ նոնաչգիգներու խօսած իր փքու–ոոյց ճառերուն մէջ ինքզինքը հռչակել ընտրեալը — եւ կամ կրնար Ատտիլայի պէս ըսել — Աստուծոյ պատիժը ։

Ստիպուած եմ խոստովանիլ թէ խոր համակրանք կը զգայի իր դժբախտ՝ գո–հին հանդէպ, որ բոլորէն լքուած էր ։

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նարդուհի Օպողեան (ծնեալ Եաղուպեան), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Օպողեան եւ զաւակները, Պ. Սարգիս Օպողեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարգարեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), Այրի Տիկին Գալէմքէրեան եւ զաւակները (Ֆիլատելֆիա), Օր. Աննա Օպողեան: Այրի Տիկին Սառա Օպողեան եւ զաւակները (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպողեան եւ զաւակները, Պ. Փիլիպպոս եւ Օր. Լուսիա Օպողեան, Այրի Տիկին Քէրպէլէքեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աննաեան եւ զաւակները (Ֆիլատելֆիա), Այրի Տիկին Կոստիկեան եւ զաւակները (Ֆիլատելֆիա), Տէր եւ Տիկին Կոստիկեան (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Թովմաս Եաղուպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Եաղուպեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ ՕՊՈՂԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 66 տարեկանին, Կիրակի (6 Նոյեմբեր), ճիշդ կէսօրին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այսօր Երեքշաբթի, ժամը 15ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլլէօրպանի գերեզմանատունը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ծ. Մալաթեանի իր մօր Աղաւնի Թոսյեանի *մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն կարիքաւորներուն:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Հոկտեմբեր 2ին, Ողբ. Անժէլ Թագւորեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ն. Գալըաքեան Ազգ. Առաջնորդարանին կը նուիրեն յիսուն եւ եկեղեցիին քսան ֆրանք: Կ. Անիսբիկեան, գերդաստանի ննջեցելոց հոգւոց համար, եկեղեցւոյս քսան, Տիկին Ֆ. Շահինեան ողբ. Խաչ-Խաթունի եւ իր քրոջ, Աննայի հոգւոց ի յիշատակ, եկեղեցիին՝ քսան: Տիկին Արշ. Տ. Յովհաննէսեան, գերդաստանի ննջեցելոց հոգւոց եկեղեցիին տասը: Ողբ. Խոյրէդ Ասատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Անդրանիկ Հայրապետեան եկեղեցիին տասը, Ազգ. Առաջնորդարանին տասը, Փարիզի «Թէհլիրեան սրահին» տասը եւ «Վէթերաններու ֆոնտին» տասը: Նոյն առթիւ Փիլիպպոս Մելքոնեան «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար տասը, Պոմոնի Կ. Խաչի ղպրոցին՝ տասը: Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհեաեան եւս, Ազգ. Առաջնորդարանին տասը: Հոկտ. 13ին, Ողբ. Մանուկ Մէսէրճեանի թաղման առթիւ, Միսաք Եմէնէճեան, Պոմոնի աղքատաց քսան, Ժանօ Յովհաննէսեան եկեղեցիին տասը ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ENTREPRENEURS
spécialisés corsage mousseline, tergal non coupé, grosse série, travail assuré toute l'année.

HALIOT
24, Bd. St-Denis, PARIS 2ème

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՒ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋԻ հասցէով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ

Նախաձեռնութեամբ Լաղեան խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ, Տէսինի Դրօ խումբին:

(13 Նոյեմբեր) *Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:*

Կը նախագահէ՝ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ-Սամուէլեան Գրատուն:

TRESORS DE LA PEINTURE

JAPONAISE

du XIIe au XVIIIe siècle

Musée du Louvre

du 4 Novembre au 31 Décembre

КԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, *մեթրօ Քատէ:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ»:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20.45ին, Թէաթր տէ գ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ-հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Պոմոնի Թաղ. Խորհուրդին կողմէ:

Ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ ԳԵՂԱՄ ԱԲԵՂԱՅ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 11, ժամը 13, Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Գին՝ 15 ֆրանք

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

ԾԱՆՕԹ.— Կոչունքի տոմսակ ստանալու համար դիմել հետեւեալ անձերուն.— Պոմոն՝ Վահրամ Կ. Մխիթարի՝ 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, *Անտրէ Պաղտասարեանի՝* 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ:

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպած ենք ճամբորդութիւն մը

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ

ԱՌԹԻՒ

TYROL

Աւստրիոյ ամէնէն արեւոտ վայրերէն մէկուն մէջ: Երախաներուն, երիտասարդներուն եւ մեծերուն համար:

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր, վերադարձ Յունուար 4:

TRINS

Բարձրութիւն 1214 մեթր, Թիրոլեան գեղածիծաղ գիւղ մը: Հանգստաւէտ պանդոկներու մէջ.— ՁԵԹԱ, շատ հանգիստ, լաւ ուտելիք, վերապահուած է մեծերուն: 445 ֆրանք:

ՅՈՒՄ ՎԻՆԸԼ, հանգստաւէտ, լաւ ուտելիք, երախաներուն եւ երիտասարդներուն համար 396: Որակեալ մօնիթրիսներ: Կարելի է պտոյտներ ընել Իտալիա:

Ուրիշ ճամբորդութիւն մը կազմակերպուած է անոնց համար, որոնք չեն կրնար վերոյիշեալ ճամբորդութեան մասնակցիլ:

Zell an See

(*Բարձրութիւն* 780 մեթր)

Յունուար 8ին, վերադարձ՝ Յունուար 20: Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըավիրթ, զուարճութիւններ, ֆոլքլորիկ պարեր, նուագահանդէս, պտոյտներ Սալցպուրկ, փափաքողներուն համար՝ 395 *ֆրանք: Այս գումարին մէջ՝ երթուղարձ ճամբորդութիւնը, բնակութիւն եւ ուտելիք (առանց խմիչքի): Այս երկու ճամբորդութիւններուն համար կանխիկ՝* 100 *Փր.:*

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՍՂԷ ԲԱՑՑ
ԲԵՆՔ ԿԸ ՊԱՀԵՆՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը): Փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 փր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցնէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրքրական, ամէնուն օգտակար, — Առողջները բժիշկներուն դէմ (խմբ.): *Տոքթէօր, շատ կաղ ունիմ* (Տոքթ. Պլոնտէլ): *Դարձեալ շաքարախտի մասին*(Շաքարախտաւորներու Ֆրանսական Ընկերակցութիւն): *«Կարմիր երախաներ» հիւանդութիւնը* (Տոքթ. Ազատանի): *Մեղքցէք ըստամոքսը* (Տոքթ. Շահէն): *Մարդոց հասակը կ'երկարի* (Փրոֆ. Լամի): *Անկցի կաղամբ* (Տոքթ. Ասֆանազ): *Ոճրագործ բժշկութիւնը* (Հայ-Բոյժ): *Ալքոլ եւ սուրճ* (Տոքթ. Սերոբեան): *Ապակիէ շինուած մարդիկ* (Տոքթ. Շ. Օնառ): *Թոքախտ եւ յղութիւն* (Տոքթ. Բումպուքճեան): *Միւռոնի մասին* (Յ. Սէփէրճեան): *Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան): *Բժշկ. Բառարան* (Տոքթ. Քալանթարեան): *Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը* (Մեծ-Հայրիկ): *Ծովը... դեղարան* (Տոքթ. Իրիմէսֆու), *Սրտին ելեկտրական հոսանքները* (Տոքթ. Պիմենթէ): *Կը ցաւի սրտիս վրայ* (Տոքթ. Աշճեան):

Ահա պարբերաթերթ մը, գրական, պատմական, գիտական ծանօթութիւններու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի:

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վճարելով 15 ֆրանք տարեկան բաժնեգին մը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 9 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10758

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.758

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԷԶԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գ.

Արշաւանքէն տասը տարի ետք երեւան հանուած կարգ մը գաղտնիքներ այսօր նոր լոյս մը կը սփռեն 1956ի աշնան պատմական դէպքերուն վրայ :

Չէ լուսաբանուած սակայն այն կէտը թէ ինչու Յորդանանի դէմ ծրագրուած յարձակումը յանկարծ փոխուեցաւ եւ Եգիպտոսի դէմ դարձաւ :

Յայտնի է միայն, որ Հոկտեմբեր 3ին Անգլիոյ վարչապետ Իտըն եւ արտաքին նախարար Սէլուին Լոյտ ընդ առաջ եր– թալով Կի Մոլէի եւ ՔրիսթիանՓինոյի առաջարկին, սկզբունքով որոշած են Սուէզի արշաւանքը :

Գաղտնիքը երեւան չհանելու համար, Փինոյի եւ Ս. Լոյտի խնդրանքով ժողովի հրաւիրուած է ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը՝ քննելու համար Սուէզի Ջրանցքի ազգայնացումով ստեղծուած կացութիւնը : Ու երկու նախարարները Նիւ Եորքի մէջ հանդիպում ունեցած են իրենց պաշտօնակցին՝ Եգիպտոսի արտաքին նախարար Ֆաուզիի հետ :

Հոկտեմբեր 16ին Իտըն եւ Ս. Լոյտ Փարիզ գալով վերջնապէս որոշած են արշաւանքի թուականն ու մանրամասնութիւնները : Նոյն օրն իսկ Փինօ խիստ գաղտնի հեռագիր մը ուղղած է Իսրայէլի վարչապետ Պէն Կուրիոնի, յայտնելու համար անգլեւֆրանսական որոշումը : Այդըհաւուր տեղեակ չէ պահուած իր երկու մեծ դաշնակիցներու ծրագրէն :

Հոկտեմբեր 22ին Սէլուին Լոյտ, Փարիզի մէկ արուարձանին մէջ Քրիսթիան Փինոյի ներկայութեան գաղտնի հանդիպում մ ունեցած է Պէն Կուրիոնի հետ՝ յայտնելու համար անոր ,որ անգլ. կառավարութիւնը «Քանպերրա» օդանաւերով պիտի օժանդակէ իսրայէլեան բանակի յարձակողականին : Այս գաղտնիքը 1964ին միայն երեւան հանուած է :

Արշաւանքը կարեւոր վնասներ պատճառեց Եգիպտոսի :

Յանկարծակիի եկած, պաշարումէ խուսափելու համար եգիպտական բանակը նահանջեց, ռազմադաշտին վրայ ձգելով հազար մեռեալ, չորս հազար գերի, հարիւր հրասայլ, շուրջ 3 հարիւր թնդանօթ, հազար հինգ հարիւր արդիական զէնքեր եւ նոյնքան բեռնատար կառքեր :

Յորդանանի եւ Սուրիոյ բանակները չօգնեցին Եգիպտոսի : Սակայն արաբական երկիրները այլապէս օգտակար եղան, ապաստան տալով եգիպտ. օդանաւերուն, երբ անգլեւֆրանսական օդային ուժերը օրերով կը ռմբակոծէին Գահիրէի օդակայանը :

Մէկ կողմէ Մոսկուայի, միւս կողմէ Ուաշինկթընի վերջնագիրները պատճառ դարձան, որ Անգլիա եւ Ֆրանսա հրաժարին շարունակել պատերազմական գործողութիւնները : Կէս ճամբան մնացին : Փորթ Սայիտէն ետք սկսան յառաջանալ Սուէզի արեւելեան եզերքէն դէպի Էլ–Քանթարա , զոր չկրցան գրաւել : Ու շատ հեռու մնացին Իսմայիլիայէն, որ իրենց գլխաւոր նպատակակէտն էր, Ջըրանցքին աջակողմը :

Եգիպտացիք կրազխւով լեցուն հին նաւեր ընկղմեցին Ջրանցքի երկայնքին , անկարելի դարձնելով շոգենաւերու, քարիւղատար եւ վաճառաբարձ նաւերու երթեւեկը, ամբողջ վեց ամիս :

Միւս կողմէ Իրաք եւ Սուրիա քանդեցին Իրաքի Քարիւղի ընկերութեան նաւթամուղ խողովակները : Քուէյթի եւ Իրանի քարիւղները Բարեյուսոյ հրուանդանի ճամբով միայն կարելի եղաւ փոխադրել Եւրոպա, որ մեծապէս նեղուեցաւ վառելանիւթի պակասէն :

Երկար ատեն բաժնեչափի դրութիւն հաստատուեցաւ քարիւղի համար կարգ մը երկիրներու, որոնց շարքին Ֆրանսայի մէջ :

×

Երեք պետութեանց գաղտնօրէն կազմակերպած արշաւանքէն ամէնէն շատ օգտուողն եղաւ Իսրայէլ, իր գրաւած աւարով :

Եգիպտոս նիւթական վնասներու են– թարկուեցաւ , սակայն բարոյապէս շահեցաւ : Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը պաշտպանեցին իր դատը : Եւ նախագահ Ապտէլ Նասըրի վարկը բարձրացաւ յաչս արաբական աշխարհին : Այն աստիճան, որ Սուէզի արշաւանքէն 15 ամիս վերջ հիմը դրուեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան 1958 Փետր. 1ին՝ Սուրիոյ հետ միանալով : 1961 Հոկտ.ին վերջ պիտի գտնէր այս միութիւնը, սակայն Եգիպտոս ցարդ կը պահէ իր նոր անունը , Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն՝, այն յոյսով, որ յառաջիկային արաբական ուրիշ պետութիւններ պիտի միանան իրեն :

Խ. Միութիւնը նոյնպէս օգտուեցաւ : Հունգարիոյ ազատագրական շարժումին վայրագօրէն ճնշումը մեծապէս վարկաբեկած էր Կրեմլինը : Եգիպտոսի դէմ ուղղուած յարձակումին անարդարութիւնը մատնանշելով , վարկ շահեցաւ արաբական աշխարհին մէջ :

Ամէնէն շատ վնասուողներն եղան Անգլիա եւ Ֆրանսա, որոնք դարերէ ի վեր տնտեսական, ելմտական, առեւտրական ու մշակութային գետնի վրայ անհաշուելի առաւելութիւններ կը վայելէին փարաւոններու երկրին մէջ :

Կորսնցուցին այդ բոլորը : Անգլ. եւ Ֆրանս. դրամատուները եւ առեւտրական մեծ ընկերութիւնները ազգայնացուեցան, անհատներու գոյքերը գրաւուեցան, կրթական հաստատութիւնները փակուեցան , անգլ. եւ ֆրանս. հպատակները պարտաւորուեցան հեռանալ Եգիպտոսէն : Սուէզի Ջրանցքին հեղինակ Ֆէրտինան տը Լէսէփսի արձանը Փորթ Սայիտի մէջ օդը հանուեցաւ : Քանդուեցաւ նաեւ Սոլիման փաշայի (ֆրանսացի զօրապետ Սեվ) արձանը Գահիրէի մէջ : Եգիպտական մեծ քաղաքներու փողոցներէն ջնջուեցան ֆրանս. անունները :

Տարիներով երկար բանակցութիւններ եւ սակարկութիւններ տեղի ունեցան եգիպտական իշխանութեանց հետ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կրած վնասները նուազագոյնին իջեցնելու համար :

1958ին Հռոմի համաձայնագրով որոշուեցաւ որոշ հատուցում ընել Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ընկերութեան բաժնետէրերուն :

Արաբական երկիրները աւելի սաստկացուցին հակառակութիւնը եւ պոյքոթը Ֆրանսայի եւ ֆրանսական ապրանքներուն դէմ : Աւելի ուժեղացուցին իրենց աջակցութիւնը Ալժերիոյ ապստամբներուն :

Երկու մեծ պետութիւններն ալ հասկցան ի վերջոյ, որ Սուէզի արշաւանքը անխորհուրդ քայլ մըն էր եղած :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ըստ աւանդութեան, Նոյեմբեր 7ին , Հոկտեմբերեան 49րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ Մոսկուայի մէջ, զինուորական տողանցքով եւ սովորական ճառերով : Այս տողանցքին ընթացքին սակայն, ոչ մէկ նոր զէնք ներկայացուած է : Հաւանաբար նման նորութիւններ կը պահուին յիսնամեակին համար :

Այս հանդիսութեան առթիւ ալ, հակաչին յարձակումները պակաս չեն եղած :

Պաշտպանութեան նախարար՝ մարաջախտ Մալինովսկի, արտասանած է սպառնալից ճառ. — «Չին ղեկավարներու դիրքը ցաւալի է, շեշտած է Մարաջախտը : Դէմ արտայայտուեցան ընկերվարական երկիրներու հաւաքական գործունէութեան ի նպաստ վիէթնամցի ժողովուրդին : Ասիկա արգելք եղաւ աշխարհի բոլոր յառաջդիմական ուժերու համախոհութեան, որոնք այս ձեւով չկրցան կասեցնել Վիէթնամի ամերիկեան յարձակումը : Ասիկա նաեւ քաջալերեց ամերիկեան աշխարհակալութեան նոր ոճիրները » :

Երբ այս խօսքերը կ'արտասանուէին , չին պատուիրակութիւնը, որ անշուշտ պատրաստուած էր նման ելոյթի մը, անմիջապէս ոտքի ելաւ եւ մեկնեցաւ :

Իսկ Փեքինի մէջ, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, որ կ'ոգեկոչուէր խորհրդային դեսպանատան մէջ, ոչ մէկ ճառ արտասանուած է :

× Նախագահ տը Կոլ շնորհաւորական հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է նախագահ Պոդգորնիի .— « Խորհ. Միութեան ազգային տօնին առթիւ, ձեզի կը ղրկեմ ջերմ շնորհաւորութիւններս : Հաստատ ըլլալով, չեմ մոռնար այն ջերմ ընդունելութիւնը զոր Խորհ. Միութեան ժողովուրդն ու կառավարութիւնը իմ միջոցովս, ըրին՝ Ֆրանսայի : Ուրախ ենք, որ մինչ ձեր եւ Բրեժնեւի գալը, պիտի կարենանք ընդունիլ Խորհ. Միութեան վարչապետը : Այսպէս ստեղծուած շփումները թոյլ կու տան, որ ամրապնդենք անկեղծ եւ բարեկամական գործակցութեան մեր յարաբերութիւնները, ի շահ մեր երկու երկիրներուն, ի շահ Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութեան » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, Երեքշաբթի 55 միլիոն քաղաքացիներ կը քուէարկէին ընրելու համար 35 նահանգային կառավարիչ, 35 ծերակուտական եւ 435 Ներկայացուցիչներ (երեսփոխան) ինչպէս նաեւ քանի մը հազար խորհրդատուներ եւ զանազան ատենակալներ : Այս ընտրութիւնները որոնք մասնակի բնոյթ ունին, կարեւոր փոփոխութիւններ չեն կրնար բերել : Մասնաւոր յատկանըշական բան մըն ալ չկայ եթէ չյիշենք թէ Քալիֆորնիոյ մէջ հեռատեսիլի դերասան մը թեկնածու է կառավարիչի պաշտօնին եւ Պոսթընի մէջ ալ՝ Սեւ մը , Ծերակոյտին : Ամերիկեան ծերակոյտը կազմուած է հարիւր անդամներէ որոնց 35ը միայն կը նորոգուին : Ներկայացուցիչներու Ժողովը (երեսփոխանական) ունի 435 անդամ , բոլորն ալ կը նորոգուին : Ցիսուն կառավարիչի վրայ, միայն 35ը կը նորոգուին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Պատուոյ Լէգէոն շնորհեց , անձամբ, Ֆրանսայի մարզական ախոյեաններուն :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ մէջ ծանր բախումներ պատահած են, հինգ մեռեալ եւ երկու հարիւր վիրաւոր կայ : Հարիւրաւոր մոլեռանդ ցուցարարներ բողոքած են սըրբազան կովերու զենումին դէմ : Ցոյցը կազմակերպած էր հնդկական ազգայնական կուսակցութիւնը (ծայրայեղ – աջ) : Բոլորովին մերկ եւ հոգեկան յափշտակութեան մէջ, հարիւրաւոր ցուցարարներ փորձած են խորհրդարանին վրայ յարձակել : Հնդկաստանի մէջ, ուր պայքար կը տարուի սովի դէմ, կովերը սրբազան կենդանիներ նկատուած են եւ այս հարցը երբեք կարելի չէ եղած լուծել, ոչ անկախութենէն առաջ ոչ ալ վերջը : Ներկայիս Հնդկաստանի մէջ, 250 միլիոն կով կայ, որոնք ի վիճակի ալ չեն կաթ տալու եւ կը պտըտին քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, բայց ոչ ոք կը համարձակի անոնց դպչիլ : Դաշնակցային պետութիւնը չէ օր պատասխանատու է սըրբազան կովերու պաշտպանութեան այլ շրջաններու իշխանութիւնն է : Այդ պատճառաւ, կարգ մը գաւառներու մէջ, փոքրամասնութիւն մը կը փորձէ արտօնութիւն ստանալ կովերու զենումին համար : Հաւանական է որ այս փոքրամասնութիւնները ժամանակի ընթացքին յաջողին եւ այդ է պատճառը որ Ճամ Սանկ աջ կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ կովերու պաշտպանութիւնը դաշնակցային հարց դառնայ : Եթէ յաջողի, այն ատեն կովերը պաշտպանող օրէնքը կը դառնայ դաշնակցային եւ պէտք է գործադրուի բովանդակ Հնդկաստանի մէջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ձայնասփիւռը յայտարարած է առջի օր թէ Գահիրէ ստորագրըուած համաձայնագիրը, հաւաքական պաշտպանութեան համար, Սուրիոյ եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան միջեւ կոչուած է դէմ դնելու ԱնգլեւԱմերիկացիներու, սիոնականներու եւ արաբ յետադիմականներու որոնք ապարէզ կը կարդան արաբ աշխատաւոր զանգուածին» : Աւելցնելէ ետք թէ այս համաձայնութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն էր, Դամասկոսի ձայնասփիւռը կոչ կ'ընէ որ ան զարգանայ եւ տարածուի Ալժերիոյ եւ բոլոր արաբ յառաջդիմական ուժերուն : Եգիպտական ուժերուն : Եզրակացութեան մէջ կը շեշտուի .— «Ուժը զոր կը ներկայացնէ այս համաձայնագիրը մեզ ազատ պիտի չթողու սակայն ժողովրդական պատերազմէն ազատագրման համար : Այդ պատերազմն է որ պիտի առաջնորդէ դէպի չափահասութիւն եւ արաբ նոր ընկերութեան մը կառուցումը հիմնուած միութեան, ազատութեան եւ ընկերվարութեան վրայ» : Միւս կողմէ Ալ Թավրա թերթը կը գրէ թէ Խորհ. վէթօն , Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, ձախողեցուց «աշխարհակալ դաւը» :

ՏՈՔԹ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԱՐԿԱԾԸ

Անձնական նամակէ մը ցաւով իմացանք թէ Տոքթ. Երուանդ Արզումանեան ծանր արկած մը անցուցած է վերջերս : Անձրեւոտ օրով, մշուշին հետեւանքով ինքնաշարժ մը չէ տեսած ու զարնուած է մեր սիրելի տոքթէօրին, որ գետին փըռուած է : Ինքնաշարժին տէրը անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրած է : Բարեբախտաբար շողքննութիւնը վտանգաւոր բան մը ցոյց չէ տուած , եւ սակայն երկար հանգիստ եւ անշարժութիւն յանձնարարուած է :

Այժմ փոխադրուած է իր բնակարանը, հանգստանալու համար մինչեւ ապաքինում :

Արագ ապաքինում կը մաղթենք մեր սիրելի Տոքթէօրին :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿ

Երեքշաբթի օրուան (Նոյեմբեր 8) Յառաջի ներսի էջի յօդուածներուն խորագիրները պէտք է ըլլան — Ա. յօդուած՝ «ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ» (Խ. Գարբիկեան) : Բ. յօդուած «ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹ» (Ս. Արեւշատեան) :

Յօդուածագիրներէն եւ մեր ընթերցողներէն, կը խնդրենք որ ներողամիտ ըլլան :

ՅԱՊԱՂԱԾ ՆԱՄԱԿ՝ ԵԴՈՒԱՐԴԻՆ ՀՈԳԻԻՆ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հասեր էր այլեւս պահը քեզմէ հրաժեշտ առնելու: Վերջին անգամ մըն ալ սեղմեցի ոսկրացած ձեռքդ ու խոստացայ գրել քեզի Անգլիայէն: Իսկ կ՚ուզէի որ, ո՛վ Հեղնանք, երբ կատարելապէս վերադառնէիր առողջութեանդ, յարմար առիթ մը չմոռնայիր պատասխանել ինծի: Գըրեթէ բռնանալով մեր ջիղերուն վրայ, քանի մը բարեկամներով դուրս ելանք ձեր յարկէն ու փողոցն ի վար ուղղուեցանք դէպի ակ՝ ծառաստաններուն սըրճարանները:

Արեգակը իր լուրթ զենիթէն խոնարհած էր Պէքայի ամպարազիծ տափաստաններուն վրայ, լեղակագոյն հորիզոնին վրայ կախեր էր վերջալոյսի չքեղ համայնապատկերին արարչագործ ու հսկայատիպ պաստառը: Մայրամուտին Որդան ու ծիրանի առագաստները կ՚երկարէին Այնճարին վերեւ մառայօրէն հըսկող լեռներուն լերկ կողերուն ու կիրակնօրեայ, տօնական մթնոլորտ մը կը ծաւալէր, Հայու անխորտակելի կամքով կերտուած անխառնօրէն հայարնակ ու հայաշունչ քու գիւղիդ պարզ տուներուն վերեւ: Փախչող լոյսերուն հետ, ստուերներ կը թանձրանային փողոցներու երկայնքին:

Քեզմէ ներշնչուած մտածումներով ծանրաբեռն, կը քալէինք անխօս ու խորտակուած սրտերով: Մեզմէ իւրաքանչիւրը, առանձին, կարծես կը քակէր իր մտածումին կծիկը:

Սիրելի բանաստեղծ հոգի, լոյսերու բնակիչ Եդուարդ, քու պատկերդ աչքերուս, կը դիտէի չուրջս: Ահա, երբեմնի խոպան եւ անհիւրընկալ անապատի այս կտորը, հայրենակիցներդ, իրենց ստեղծագործ հաւատքին հրաշքով չէն ու բարգաւաճ, հայկեան օճախի մը վերածեր էին: Կը տեսնէի զարմանքով, դռներուն առջեւ եւ բակերէն դուրս յորդող, որթատունկերու, պտղատու ծառերու, գոյնզգոյն ծաղիկներու հրդեհը, գիւղին վերջին տուներէն ծայր առնող կանաչ ծովը այգեստաններուն եւ ծանրաբեռն խնձորենիներուն: Կը լսէի ուրախ քրքիջը, տարեց ու պարմանի շրթներէ կարկաչող, հայաբարբառը քաղցրահունչ եւ ընտանի, եւ հակառակ անօրինակ հրճուանքին, որ կ՚ողողէր զիս, սեւ թախիծը կառչած մնացեր էր հոգիիս յատակին:

Այս բոլոր գեղեցկութեանց դիմաց, ծաղկող ու բարիքներով ուռճացող գիւղիդ գիրկը, ժողովուրդիդ արիւնոտ արգանդէն ծնած ու անոր պատառ մը կապոյտ ու կտուց մը լոյսի փշուր մը հոգիի հաց ընձեռելու, քու ահաւոր տենդին մէջ մարտիրոսացած բանաստեղծիդ դաժան ճակատագիրը ահաւոր վառութեամբ մը, թունաւոր նետի պէս կը խրուէր հոգիս:

Սիրելի Եդուարդ, բազմաչարչար եւ բազմախոց հոգի, ահա գիւղիդ Սօսեաց անտառին այն սրճարանները, ուր իրենց ահաւոր դժբախտութեան մէջ իսկ անկապուտ վսեմութեամբ մը հարուստ հերոսներդ, Միսակն ու Միսաքը, կամ գաղթական գիւղին գաղթական վարժապետը, այդ «պէչ թուականին» երբ հիմնուեցաւ Այնճարը, երբ դեռին մալարիան, սպիտակ ձիւնը եւ մահաբոյն սովը աւերներ կը գործէին հիւանդ ու աղքատ գիւղիդ հիւղերուն մէջ, խմեցին թուղի դառն օղի, բայց չկրցան գինովնալ իրենց ուզած ձեւով ու չգտան ընտրելագոյն բառերդ հայհոյանքի: Կլլեցին քարիւղի պէս դէչ օղին ու խոշոր, պայթող, սեւ խուղի պէս հայհոյանքներ հաւաքեցին իրենց կոկորդին ու հասցէ չգտան թուրքէն զատ ուրիշ հասցէի արձակելու զանոնք: Ահա հիմա կը քալենք այն ծառերուն տակէն, ուր քու բնաւեր հերոսներդ երկարօրէն վիճեցան երկրորդական բաներու մասին ու չկրցան երբեք իրենց մեծ ցաւը պոռալ աշխարհին, որ խուլ էր եւ մեռած՝ խիղճով:

Հիմա, այդ բոլորը, դէչ երազի մը մէջ պատահած բանտագուշանքի մը պէս կը թուին, ժայռերէն փրթելէ ետք այս դըմբուլխեայ դաշտերուն մէջ իսկ ժայռի պէս կարծր ու խրոխտ մնացած գիւղացիներուդ: Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ քու գիւղիդ այդ լիափառ ամրան պէս, որ կը պատրաստուէր իր ոսկի աշունը չուտով տուն կըրել, դո՛ւն ալ քու կեանքիդ ամառուան զենիթէն չչարունակէիր, երկունքի քու անսահման կիրքովդ, աստուածատուր շընորհներուդ, ոսկի աշնան բարիքները կըրել՝ քու, եւ մեր բոլորին, Հայ Գրականութեան Տունը: Քու արդար վաստակիդ կարմիր հնձաններուն գինովութիւնը առանց ամբողջականօրէն ապրելու, երկարօրէն սպասուած յաղթանակի խնջոյքը հազիւ սկսած, մի՞թէ այսպէս կը մեկնին կանուխ, ու ձեռնունայն: Ինչպէս Սեպտեմբերի քաղցրութիւններով օծուն այդ կիրակիի վախճանին, նոյնպէս այսօր, քու ոգեղէն ներկայութեամբդ լեցուած սենեակիս առանձնութեանը մէջ նոյն «ինչու»ներն են որ կը բախին մըտքիս պատերուն անողոք կերպով:

Է՛հ, չէ՞ որ խոստացեր էի գրել քեզի այս ափերէն: Ուրեմն ահա, բաց ու կարդա, վշտիդ՝ թունդ ու ամբոխները սեւ մաղձով մը գինովցնող գինիին մրուրով գրուած չկարդացուելիք այս նամակս:

Գիտեմ, որ քեզի յղուած այս թուղթին մէջ, գրուած՝ վարդապետի հին եւ մութ ոճով, ուրիշներ շատ քիչ բան պիտի գտնեն պատմուած քու մասիդ: Սակայն, ոչինչ, քու գրչակիցդ, աւաղ ու կրտսեր եղբայրներդ, որոնք աւելի կանուխէն բաժնեցին ապրումներուդ արեւ ու անձրեւ երկինքը ու մէջդ ճանչցան իրենց պաշտած խէչալներուն ու սանձակոտոր ատելութիւններուն խորագոյն մեկնիչը, վըստահաբար խօսեցան արդէն կամ դեռ ապագային աւելի խնամուած էջերով վերլուծեն քեզ ու գրականութիւնդ: Բայց ես, առանց յաւակնութիւնը ունենալու անոնցմէ ոեւէ մէկը փորձած ըլլալու, կ՚աճապարեմ քանի մը բառ եւս յանձնել հոգիիդ: Կը տագնապիմ, ու կ՚աճապարեմ արդէն բաւական երկարած այս թուղթս աւարտել, քանի, կը վախնամ, որ դուն շուտով կրնաս մեկնիլ սենեակէս, երբ քիչ ետք, Արեւագալի առէջները իյնան գրասեղանիս՝ քեզի պատկանող այս էջերուն վրայ:

Սիրելի հոգի, Պօէտ Պոյաճեան, մտածել քու գրականութեանդ մասին, պիտի նշանակէր անկասկած մտածել քու մասիդ, եւ ասիկա նոյնքան եւ աւելի ճշմարտութեան՝ փոխադարձաբար: Որովհետեւ, դուն բանաստեղծութիւն չէիր գըրեր, այլ, երկինքէն նուաղող պալարափողերու կշռոյթով, քերթողութեան սկիհէն գինիի եւ նշխարհի պէս զքեզ կը բաշխէիր դաժան երկինքներու տակ՝ գոյատեւման ահաւոր պայքարը մղող հայ մարդոց սովալլուկ հոգիներուն: Մտքին եւ հոգիին շնորհներովդ, հասարակ մահկանացուներու պէս գիր չէիր գրեր դուն, այլ իբրեւ անծանօթ երկինքներու ալեհեր դպիր մը, որ կուպրի պէս սեւ, կապարի պէս ծանր եւ կրակի մէջ բոցալեզու բառերով, մագաղաթի հին պատառիկներու վրայ պատգամներ կը գրէր աշխարհին ու կը ձգէր սրտիդ տուփին մէջ ու դուն, խոնարհ–չարքային նամակաբաշխի մը պէս, կը ցրուէիր զանոնք: Վշտի եւ ըմբոստութեան գիրեր գրած ատենդ, գրիչդ փոխառած Նարեկայ Սուրբէն, կը գործածէիր արիւն–արցունք այն մելանէն, որ դարերու ճամբաներով, մեր մութ ու լոյս դարերէն թառած էր երակներուդ մէջ, եւ որպէսզի այդ գիրերդ մենք կարենայինք կարդալ, զանոնք կը բռնէիր քու ներաշխարհիդ հորիզոններուն վրայ ծնող ու մեռնող արեւներուն դէմ:

Սիրելի եւ խոնարհ իշխան հայ դպրութեան, դուն երբեք չէիր սիրաբաներ բառերուն հետ, այլ անոնցմէ իւրաքանչիւրին միջուկին քեզմէ մասնիկ մը կորիզած, կը ցանէիր ու կը բազմապատկէիր մեր մէջ: Երբ կը կենսագրէիր, կենսագրեալը կը կերպարանափոխուէր: Խոյս կուտայիր անդադրում, սեւէն, գաճաճէն, մանրէն, միջակէն ու տարտամէն ու կ՚որոնէիր չքեղը, կատարեալը, վսեմն ու ճառագայթողը այնպիսի հրայրքով մը, որ միայն քու հարստութիւնդ էր: Հայ գրականութիւնը կանոնաւոր ու կոկիկ բաներ ըսելու եւ այդ ձեւը կիրակնօրեայ հագուստը չէր քեզի համար, որ Բշ. առաւօտ պէտք էր ծալել եւ մէկդի դնել զգուշութեամբ, այլ, չճանչնալու, չըմբռնելու, կեանքդ զսպանակող եւ իմաստաւորող, անխոնջ ու անպարտելի, պայքարի ձեւը՝ բոլոր ծուռ ու ձեւազեղծ բաներուն, խաւարի եւ չարիքի որդի՝ ոսոխներուդ դէմ: Երկարած շրթներդ հայ գրականութեան խորագոյն ճշմարտութիւններուն եւ բացած հոգիիդ առագաստները վաղուան մեր հզօր մշակոյթին ծաւի հորիզոններուն, դուն, անոր բազում անգամներ ճղակտուր, այլ խորարմատ ծառին երակներուն, միաժամանակ կը հոսեցնէիր հաստատուն գարնան մը կենսաւիշը:

Այո, այս բոլորը եղար դուն, ու տակաւին ճիշդ այս ամէնքէն անդին: Բոլոր երկինքներու եւ բոլոր աստղերու տակ նոյն անանուն մեծ բացակային գալուստին սպասող (Աստուծո՞յ...) հիւանդ մարդկութեան բարձրագագաթ իմաստութիւնը եղար դուն, ո՛վ մեր հրաշք ցեղին, պզտիկ գիւղին մեծ հպարտանք եւ մեծ բանաստեղծ, Եդուարդ Պոյաճեան:

ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Օքսփորտ

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆՈՒՄ ԴԱՐԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Լեհ հայկական յարաբերութիւնները խարսխուել են բազում դարերի ընթացքում: Անիի թագաւորութեան գաղթականների առաջին ալիքը, որը յորդեց Կիեւեան Ռուսիայի հողերի հարաւային ծայրամասերու, վերջնապէս կանգ առաւ արեւմտեան Ռուսիայում՝ Ռոմանի իշխանապետութիւնից դեռեւս շատ առաջ: Ըստ երեւոյթին համարեա թէ երեք հարիւր տարի նախ Գալիցիայի, այնուհե–

ԵՐԵՔ ՕՐ ՕՁԵՐԻ ՄԷՋ

Այնուամենայնիւ, պառաւ Զաւահիրի հմայքը բարձր էր ինձ մօտ,— ինչ զօրութիւն ունէին կարմրած կոպերով նրա աչքերը ... նա նայել է ինձ ու ցուրտ հայեացքը թափանցել է մինչեւ ոսկորներս: Ահա թէ ինչով է կախարդում նա օձերին ու մարդկանց: Իսկ նրա ամենազօր կանաչը, որ նա որպէս նուիրական գաղտնիք ստացել էր իր նախնիներից ու այդ գաղտնիքը չի տալիս իր ժառանգներից ոչ մէկին,— այդ կանաչը իրօք զօրեղ է անգամ Պրազիլիայի գիտնականների գըտած զօրաւոր հակաթոյնից:

Այդ կանաչով Զաւահիրը կենդանիներ էլ էր բուժում. այդ օձաստանում այնքան անասուններ են խայթւում օձից:

— Վեդու շրջանի կոլտնտեսութիւններից էնքան օձի կծած կենդանիներ են բերում տատիս մօտ,— պարծենալով ասում էր Զաւահիրի թոռը:

— Օրինակ, ի՞նչքան,— խօսեցնում եմ ես ճռուողացող աղջկան:

— Մենակ այս ամսում տատիկս բժշկել է եօթը եզ, չորս կով, ութ ոչխար, հինգ ձի եւ չորս մարդ:

— Իսկ որտեղի՞ց է քեզ այդ հաշիւը:

— Տատիկս անգրագէտ է, ես եմ տատիկիս հաշուապահը,— ասաց աղջիկը շառագունելով ու բարձրացաւ դեղձենին:

— Ես հէնց քեզ էի ուզում, որ բռնեմ,— հանդարտ խօսում էր նա ինչ որ մէկի հետ:

Մենք վեր ենք նայում, ով սարսափ:

Մի սեւ օձ կախուած դեղձենու ճիւղից, բերանը լայն բացած սպառնալի՛ն ֆշշացնում է աղջկայ վրայ:

Ինչ սարսափելի երկիր է սա, որ կողմը շարժւում ես՝ օձ:

Աղջիկն ինչ որ ձայներով աշխատում էր գրաւել օձին, բայց սա չէր ենթարկւում: Փորձն անյաջող անցաւ եւ աղջիկն իջաւ խայթուած ձեռքով ու վազեց դէպի տուն:

Գնում էր «բուժօգնութիւն» ստանալու իր տատից: Ասենք ոչ մի օգնութիւն նրան հարկաւոր չէր. նրա արեան մէջ հակաթոյն կար, որ առաջացել էր յաճախակի խայթոցներից: Իսկ նրա տատի պառաւած երակներում այնքան ուժեղ էր հակաթոյնը, որ օձի թոյնը այլեւս ոչ մի ազդեցութիւն չէր ունենում նրա վրայ, ինչպէս չի ազդում օձերով կերակրւող ոզնիներին ու արագիլներին:

×

Աղջիկը վերադարձաւ իր տատի ձեռքը բռնած:

— Տե՛ս, այս ճիւղերի մէջ է,— մատը մեկնեց նա:

Պառաւը ծառի տակից խորօրինակ ձայներ էր հանում ու սուլոցներ արձակում: Օձը հետզհետէ մեղմանում էր, ապա սկսեց ցած սողալ ծառի բնով ու կատարելապէս քնացած ընկաւ պառաւի փէշը:

Զաւահիրը մատը մեկնեց ծեր Արարատին:

— Տեսնո՞ւմ էք էն սարը,— հարցրեց նա յաղթական ու խորհրդաւոր:

— Տեսնում ենք:

— Օձերի թագաւորը նրա դօշին ա, մի մեծ այրում: Ասէք կառավարութեանը սահմանն անցնելու իրաւունք տայ եւ տասը փութկոճ (կառք), գնում բերեմ օձերի թագաւորին:

— Իսկ ի՞նչ ես անում տասը փութկոճը:

— Օձերի թագաւորը տասը փութկոճի երկարութիւն ունի եւ երեք էս ծառի չափ հաստութիւն: Այ թէ ինչ կը բերեմ, եթէ թոյլ տան:

Եւ օձը վզին փաթթելով՝ խորհրդաւոր պառաւը դուրս եկաւ պարտէզից:

×

Այդ դէպքից քիչ անց մենք անցնում էինք գիւղական քոոփերաթիֆի մօտով:

Խանութում աղմկում էին: Երեւի կտորեղէն էին ստացել:

Խանութ մտանք եւ մեր առաջ բացուեց հետեւեալ տեսարանը, պառաւը մեզ ծանօթ օձը մեկնել է գործակատարի վրայ ու գոչում է.

— Մի դէյրացու կտրի, թէ չէ կծեցնում եմ:

Խեղճ գործակատարը, որ կտորեղէնի պակաս այն տարիներին նշուած քանակից աւելի իրաւունք չունէր, կուչ էր եկել «գախլի» տակ ու աղաչում էր:

— Մօքիր ջան, էս անգամ բաշխի, կըտորը քիչ է:

— Հոգեմ գլուխդ, խնամիներիդ կը տաս, հա՞, որտեղից որ է մի դէյրացու ճարի, թէ չէ փաթաթում եմ վզիդ:

Կանայք սարսափահար կուչ էին եկել պատերի տակ, երեխաները վախով կպել էին իրենց մօր փէշերին, իսկ երիտասարդները ուրախ քրքջում էին այդ զըւարճալի տեսարանի վրայ:

Գործակատարն ահարկու օձի ֆշշոցներին չդիմանալով՝ դողդողալով մի դէյրացու կտրեց ու մեկնեց պառաւին:

— Առ, շառդ քաշի:

— Չէ, քաղցրութեամբ պիտի տաս, թէ չէ բաց թողեցի հա,— ասաց պառաւը օձը մեկնելով:

— Չէ, չէ, ներողութիւն, զլլաթ եմ արել, մօքիր ջան, քո որդու արեւին մատաղ, վերցրու, փէշքէշ եմ տալիս,— խուճապով վրայ տուեց գործակատարը:

— Այ, էդպէս, հիմի ազատ ես,— աւարտեց իր խաղը պառաւը՝ ընդհանուր քրքիջի տակ:

Զաւահիրը երբեմն այդպիսի կատակներ անում է:

Տարիներ անց մեռաւ օձերին կախարդող այդ զարմանալի կինը: Իր թէքի զօրութեան մասին նա հէքեաթներ տարածեց, իսկ բժշկութեան բուն գաղտնիքը պահեց իրեն: Թաքուն պահեց օձի թոյնը չէզոքացնող այն հզօր բոյսի անունը, որին յայտնաբերել եւ որից օգտուել են մեր նախնիք՝ օձառատ Պարսկաստանում:

Այդ գաղտնիքը նա իր հետ գերեզման տարաւ ...

×

Այս ակնարկը՝ օձերի շրջապատում իմ անցկացրած մղձաւանջային երեք օրերի մասին՝ ես վաղուց եմ գրել:

Այդ օրերից տասնամեակներ են անցել: Նախկին Դաւալուն այլեւս չկայ ... Նրա կաւաշէն խրճիթների տեղ գեղեցիկ տներ են, կրաքարի շէկ ժայռերի տակ՝ բանուորական քաղաք՝ կրաղիսի եւ կրի գործարաններով, իսկ դաշտերը ծածկըւած են «ճերմակ ոսկու» եւ խաղողի դաշտերով:

Դէ գնայ այդ երկիրը, «ճրագով մանարի», տեսնեմ քանի՞ օձ կը գտնես ...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

...Գալիցիա — Վոլինեան իշխանութեան ...ժամեաններում մնալուց տեղական Հայե...թիւը չնուազեց, որովհետեւ այդ հո...ի նոր տիրակալի՝ լեհական թագաւոր ...իմիր Մեծի առաջին հրովարտակնե — ...մէկը 1367 Յունուարի 20ին տրուած ...արքայական մենաշնորհն էր, որը ...ոյ բնակչութեան համար ապահովում էր ...կան լիակատար ազատութիւն ու ...երին ինքնավարութիւն :

...րդ դարի վերջից հայ բնակչութիւնը ...ւելացել է Կիլիկիայից եկած գաղթա...ների նոր ալիքով, իսկ մի շարք նոր ...նաշնորհների հետեւանքով դարձել էր ...կան թագաւորութեան հարաւ — արե...եան մասի բնակչութեան ամենաունե...որ հատուածը :

...Այն խոշոր դումարները, որ հայ վա...ականները նուիրել էին Լեհաստանին՝ ...թուրքերի դէմ պատերազմ մղելու համար ...այն նշանակալի ծառայութիւնները, ...մատուցել էին հայ թարգմանները Թէհ... Արեւելեան երկիրների ...ա ունեցած դիւանագիտական ընդար...ակ յարաբերութիւններում, Հայերի հա...որ ստեղծել էին Լեհաստանին վերին ...տիճանի անձնուէր մարդկանց համբաւ :

...Պէտք է արդարօրէն հաստատել Հայե...րն այն տեսակէտից, որ նրանք էլ Լե...աստանին վերադարձրել են անկեղծ սէր ...եւ համատեղ պատմութեան բաղում դա...րերի ընթացքում երբեք չեն դաւաճանել ...նան: Աւստրիական տիրակալութեան լծի ...երքոյ, հիթլերեան զարհուրելի ռեժիմի ...օք եւ «բանտերականների» արիւնահեղ ...ատատանների ժամանակ, Հայերն ի — ...նց կեանքով վճարեցին պարտքը այն ...ողովրդին, որ եղել էր նրանց լաւագոյն ...արեկամը :

...Նաւանօրէն Հայերի մեծ մասին սակա...ածանօթ է այն փաստը, որ 17րդ դարի ...ականաւոր չորս բանաստեղծները՝ ...Պարտեւեան Ցապլեան Կլինովիչը, Զի — ...մորովիչ երկու եղբայրները եւ Շիմոն ...իմոնովիչը Հայ էին, որոնցից վերջինս ...(ամենայն հաւանականութեամբ Սիմոն ...իմոնեանը) իրաւամբ համարւում է այդ ...ժամանակի մեծագոյն բանաստեղծը: Ար — ...ակարդ յառաջդիմական այդ գրողը ի ...էջի այլոց անսովոր վարպետութեամբ ...կարագրում է լեհ գիւղացիութեան ծա — ...յի վիճակը : Զիմորովիչ եղբայրներն ...ոչհակառակն ուէակցիոն պղնուականու — ...թեան ջատագովներ են :

...Միցկեւիչի մեծ ախոյեան Յուլիուս ...Սլովացկին իր «Ոգիների արքան» հան — ...արեղ պոէմի հերոսը դարձրել է Հայոց ...Արա Գեղեցիկին (Սլովացկու մօտ «Հեռ...այր»): Հայկական դիցաբանութեան հե...րոսը մի քանի վերափոխութիւններից յե — ...ոյ Սլովացկու մօտ դառնում է ժողո — ...րդին արեան ու տանջանքների միջով ...մի մեծ ապագան առաջնորդող լեհա — ...կան ղեկավարներ ու արքաներ : Այս ցըն...ոց, անհասկանալի ու զարհուրելի պոէ — ...մը ճայնակցում է այդ ժամանակի լեհա...կան պատմագրութեան մէջ ընդունուած

այն տեսութեանը, որ լեհական պետու — թիւնը կովկասեան ծագում ունի :

Աւելի ուշ ժամանակների հայկական ծագում ունեցող լեհ գրողներից ամենա — յայտնին կոյր բանաստեղծ Ստանիսլաւ Բարոնչն է՝ գերմանական պոէզիայի եւ ամէնից առաջ «Ֆաուստ»ի հիանալի թարգմանիչը: Նրա գրչին են պատկանում նաեւ բազմաթիւ թարգմանութիւններ հին հայ պոէզիայից :

Անցած դարում սկսեցին լեհերէն լոյս տեսնել Հայոց եւ մասնաւորապէս Լեհաս — տանի Հայոց պատմութեանը վերաբերող բաւական շատ աշխատութիւններ : Սա — տուկ Բարոնչի 1854 թուականին հրատա — րակել է «Սոբեսկին եւ Հայերը» աշխա — տութիւնը, իսկ երկու տարի եւք՝ «Վարք նշանաւոր Հայոց Լեհաստանին» եւ վեր — ջապէս 1869ին՝ «Հայոց պատմութեան ուրուագծեր» կապիտալ գործը: Լեհաս — տանի Հայոց պատմութեան մասին գիտա — կան մեծ արժէք ունի նաեւ Կուշչերայի «Լեհաստանի առեւտուրը Արեւելքի հետ» նշանաւոր աշխատութիւնը :

Հայ գրականութեան պատմութեան մա — սին լեհերէն երկու մանրակրկիտ աշխա — տութիւններ են լոյս ընծայել Ա. Լեյտոր (1887) եւ Ե. Սուչկեւիչը (1930) :

Երկու պատերազմների միջեւ ընկած ժամանակամիջոցում Լեհաստանում հրա — տարակուել են հայկական երկու ամսա — գիր լեհ լեզուով, այն է՝ «Սուրբ Գրիգո — րի պատուիրակը» եկեղեցական եւ ապա գրական — հասարակական «Գրիգորիա — նա »պարբերականները, որոնց մէջ տը — պագրուել են հին հայկական պոէզիայից կատարած Բարոնչի թարգմանութիւննե — րը, ինչպէս նաեւ մշտական տեղեկու — թիւններ Հայաստանից եւ ամբողջ աշ — խարհում սփռուած հայկական գաղութ — ներից :

Պատերազմից յետոյ լեհերէն լոյս տե — սան հայ արձակից կատարուած առաջին թարգմանութիւնները Ստեփան Զօրեանի «Սպիտակ քաղաք» եւ «Մի կեանքի պատմութիւն» վէպերը, ինչպէս նաեւ նրա վիպակներն ու պատմուածքները : Բացի դրանից, լոյս տեսան Վ. Անանեանի որսորդական պատմուածքները եւ Հ. Խա — չատրեանի կազմած «Հայկական Նովել — ներ»ի յայտնի գիրքը: «Զիտելնիկ» հրա — տարակչութիւնը լեհերէն լոյս է ընծայել Ն. Զարեանի «Հացաւանը», իսկ մանկա — կան հրատարակչութիւնը՝ Հ. Ղուկաս — եանի «Փոքրիկ վրիժառուները»: Թարգ — մանուած է նաեւ Մարիէտտա Շահինեանի «Շրջագայութիւն Խորհ. Հայաստանում»:

Հ. Կ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՍ ԱՅԴ ՇՈՒՆՆ ԵՄ», գրեց Պօղոս Սնապեան, Պէյրութ 1966 :

ԾԻԾԱՂ, ԾԻԾԱՂ, ԾԻԾԱՂԻՍ

Բանաստեղծը հարուստ մարդու մը դու — ռը կը թակէր ուժգին, բայց այնքան ուժ — գին, որ հարուստը դուռը բացաւ՝ վախ — նալով որ կը խորտակուի դուռը, (միթէ կը բանա՞ր, եթէ այդ վախը չունենար) : Եւ կատղած ըսաւ.

— Ինչո՞ւ կը զարնես այդքան ուժգին, ի՞նչ տարբերութիւն կայ էշուն եւ քու մի — ջեւ :

— Այս դո՛ւռը միայն :

×

Հայրը կը հարցնէ տղուն, որ նախա — կրթարան կը յաճախէ .

— Ի՞նչ կը կոչուի երկրագունդին ամէ — նէն տաք տեղը :

— Բաղնիք :

×

Շատ հարստանալու մեծ ցանկու — թեամբ, Փրանսացի մը կը հարցնէ Սկով — տիացիի մը.

— Ի՞նչպէս հարստացաք այդքան :

— Բացատրելէ առաջ՝ նախ մարէ սա լոյսը, որովհետեւ մութին մէջ ալ կրնաս մտիկ ընել:

— Հասկցայ, հասկցայ :

×

Իշխան մը քաղաքավարութեան դաս կու — տար իր տղուն, որ շատ անքաղաքավար էր :

— Որդի՛, երբ հիւր կուգայ, կը բարե — ւեն, կը նստին, առողջութիւնը կը հար — ցնեն, տիկնոջ եւ զաւակներուն մասին տեղեկութիւն կ'ուզեն :

Յաջորդ գիշեր, հիւր ունէին : Տղան կը հարցնէ .

— ... Ի՞նչպէս է տիկինդ, քանի՞ զա — ւակ ունիս, լա՞ւ են, ի՞նչպէս են :

Հիւրը ... եպիսկոպոս մըն էր :

×

Եպիսկոպոս մը քարոզին մէջ ըսաւ .

— Ինչ որ ստեղծած է Աստուած, կա — տարեալ է ստեղծած, ոչ մէկ պակասու — թիւն, ոչ մէկ թերութիւն ...

Եկեղեցիէն դուրս ելած պահուն, կուզը կը կանգնի եպիսկոպոսին առջեւ .

— Աստուած չէ՞ որ ստեղծած է զիս, բայց տե՛ս, կուզ է ստեղծած :

— Ապացոյց քարոզիս, որ կատարեա՛լ կուզ է ստեղծած քեզ :

×

Ո՞ր թագաւորը, յայտնի չէ, կը կանչէ իր միմոսը, ցոյց կուտայ նկար մը եւ կ'ըսէ .

— Կը ճանչնա՞ս այս մարդիկը, — մէջ — տեղը՝ Յիսուս, աջ կողմը՝ Պապը, ձախ կողմը՝ ես ...

— Ճիշդ է, Աւետարանին մէջ ալ գըր — ուած է թէ Յիսուս խաչուեցաւ երկու ա — ւազակներու միջեւ :

×

Զօրավար մը, յաղթական, մտաւ քա — ղաք: Բնակիչները, աղ ու հաց առած, դիմաւորեցին զինք: Հրեաներն ալ հասան շուտով: Բայց զօրավարը վոնտեց Հրեա — ները :

— Հրեաները չէի՞ն որ չարչարեցին ու խաչեցին Քրիստոսը :

Քիչ ետք քաղաքապետը կը փափսայ զօ — րավարին ականջին .

— Մենք աղ ու հաց միայն բերինք, Հրեաները եկած են ընծայ բերելով ոսկի:

Զօրավարը հրամայեց որ Հրեաները գը — րաւեն պատուոյ տեղը, ընդունելութեան եկողներուն մէջ :

— Քրիստոս խաչ հանողները ասոնք չէ — ին, տակաւ անկէ յայտնի է որ Քրիստոս խաչ հանուած ժամանակ դեռ ծնած չէին այս Հրեաները :

×

— Կինս, կ'ըսէր մարդ մը՝ պարծենա — լով, դաշնակ կը նուագէ, տղաս՝ սրինգ, աղջիկս ջութակ :

— Իսկ դո՞ւք, կը հարցնեն :

— Իսկ ես... իսկ ես ... մտիկ կ'ընեմ ... կնոջս անարգական խօսքերը՝ երբ «ջիղերը կը բռնեն» եւ կատղած՝ կը յար — ձակի վրաս :

×

Հիւանդ մը կը բողոքէր իր բժիշկին .

— Ամիսներէ ի վեր կը դարմանես զիս եւ չկրցար բուժել : Ուրիշ բժիշկ մը բե — րինք, որ յայտնեց թէ ախտաճանաչու — թիւնդ սխալ է :

— Յիմարին մէկն է այդ բժիշկը, ես վստահ եմ ախտաճանաչութեանս վրայ : Դիազննութեան ժամանակ կը տես — նէք թէ ո՛վ է վարպետ բժիշկը, այդ ա — պո՞ւշը թէ ես :

ՏՈՔԹ. ՍԵՐԺ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆ
Ancien Interne des Hôpitaux
Chef de Clinique Médicale Infantile
à la Faculté

Կը հաղորդէ իր յաճախորդներուն թէ բացած է Մանկաբուժութեան (փետիա — թրի) իր քապինէն :

7, Avenue Maréchal-Fayolle
(Cinq-Avenues)
MARSEILLE (4e)
Téléphone : 47-60-40

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԴԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Միջնադարեան եւ հնամենի էրֆուրթի պարձրունքներուն վրայ իշխող դղեակին մէջ, իժալեզու եւ ստորնաքարշ կեղծա — ւոր Ֆօն Մէցշ՝ Կայսեր հետ ունեցաւ եր — կար ու գաղտնի խօսակցութիւն մը, ո — րուն մէկ բառն իսկ կարելի չեղաւ լսել: Միայն սա գիտեմ որ կէս գիշերին Սաք — սոնիոյ պալատին մատակարարապետը ճառանսուր ճեպընթացով մը մեկնեցաւ Տրէզտէն :

Իր մեկնումէն քառորդ մը ետքը, յա — ջորդ օրուան հրամանները ստանալու հա — մար Կայսեր սենեակը կը դառնէի : Իր ուարթ չարժուճեւերէն ու ոգեւորեալ ընդունելութենէն խսկոյն կռահեցի որ վստահ էր իր յաղթանակին :

Խեղճ անպաշտպան իշխանուհի : Դուք գիտէք սիրելի Լը Քէօ, դուք, որուն մօտ ան քանի մը ամիս ետք ապաւէն ու խրատ փնտռելու կուգար, իշխանուհին ինչ պարկեշտ եւ ուղղամիտ նկարագիր ունէր եւ կնոջական բոլանդակ շնորհներով օժ — տուած էր :

Դուք գիտէք թէ ան ինչպէս յաղթա — հարուեցաւ սրբապիղծ ու անխիղճ մեքե — նայութիւններէն, որոնց միջոցաւ Գեր — մանիոյ պատերազմի ամբարտաւան Տէ — րը՝ ի գեհենակից արբանեակներուն օգ — նութեամբը, կրցած է մինչեւ հիմա փլու — զումէ զերծ պահել իր գահը, որ կը տա — տանի այսօր :

Ամենամեծ ուշադրութեամբ օրէ օր կը հետեւէի սակայն դէպքերու ընթացքին : Իշխանուհիէն երկու անգամ ստացած էի կարճ տոմսեր գրուած իր սեղմ գրով :

Ֆօն Մէցշ բազմաթիւ ծածկագիր տե — ղեկութիւններ ղրկած էր Կայսեր մեր Փոցտամ դառնալէն ի վեր, բայց զանոնք կը բանար պաշտօնակիցս Յօրն Ֆօն Պու — լախ, որուն հետ բարեկամ չըլլալուս չէի կրնար անոնց բովանդակութեան տեղե — կանալ :

Յամենայն դէպս, գիտէի թէ գործերը զգուշաւորօրէն իրենց վախճանին կը մօ — տենային Տրէզտէնի մէջ, եւ թէ Հապըս — պուրկներու անբախտ աղջիկը պիտի չկր — նար այլեւս տոկալ զինքը կորստեան մատնող անարդար եւ անողոք հալածանք — ներուն : Արդարեւ, Պերլինի եւ Տրէզտէ — նի միջեւ փոխանակուող հեռագրական եւ հեռաձայնական բազմաթիւ տեղեկա — տուութիւններէն հասկցած էի, որ հա — րիւրաւոր գերմանացի գրգռիչ գործակալ — ներ եւ լրտեսներ այս ցած գործին համար փութաջանօրէն կը գործէին, եւ ալ հա — ւատացած էի որ մօտալուտ էր խեղճ Լու — իզ իշխանուհիին սպառնացող աղէտը :

Չէի սխալած: Դեկտեմբերի գիշեր մը, ուշ ատեն Փոցտամ հասած հեռագիր մը, — զոր ես բացած ու Կայսեր ներկայա — ցուցած էի, յաղթանակի ժպիտ մը գծեց Կայսեր շրթունքներուն վրայ :

Յուզումէս շրթունքս խածի: Իշխանու — հին փախած էր Տրէզտէնէն ...

Երեք օր ետք, Կայսեր սուրհանդակը Ֆօն Մէցշ Տրէզտէնէն ղրկեց հետեւեալ նոր հեռագիրը .

Լուիզ իմացաւ Ջօնէնշթայնի ծրագրերը եւ Սալցպուրկէն Ցիւրիխ մեկնեցաւ: Եղբայրը իրեն կ'ընկերանայ :

ՖՕՆ ՄԷՑՇ

Ի՞նչ. Ջօնէնշթա՞յն, յիմարանո՛ց մը ... Զկրցայ սարսուռս զսպել մտածելով այդ զարհուրելի պատիժին մասին, որ Քայ — զերը սահմանած էր իր անմեղ զոհին հա — մար :

Քանի մը րոպէ ետք հեռաձայնով կան — չուեցաւ այն ատենուան Պերլինի գաղտնի ոստիկանապետ Քեօլէրը, որուն Կայսրը հրամայեց Իշխանուհին հետապնդել Զը — ւիցերիոյ մէջ :

Կէս ժամէն, երեք գաղտնի ոստիկան — ներ ճամբայ ելան դէպի Ցիւրիխ ուր պի — տի հետապնդէին ու լրտեսէին խեղճ շփո — թած կինը, որ կայսրութեան սահմաննե — րէն դուրս իսկ չէր կրնար քիչ մը հան — գիստ ու ապահովութիւն գտնել :

Արդարեւ իշխանուհին համոզուած էր որ դեռ ազատուած չէր եւ իր միտքը կը չարչրկուէր. դարձեալ բռնուելու մտա — տանջութենէն երբ ողջ առողջ պիտի բան — տարկուէր այն ահռելի գերեզմանին մէջ, զոր իր դահիճը պատրաստած էր իրեն, առ յաւէտ փակելու համար անոր բերա — նը:

Կայսրը չգոհանալով անոր ետեւէն ար — ձակած իր կատղած ոստիկաններու վոհ — մակով, որով հալածական անսատնի մը պէս զայն Գերմանիայէն փախցուցած էր, երազած էր նաեւ անոր վրայ ի գործ դնել ամենավատ եւ նրբարուեստ վրիժառու — թիւնը, զայն արգելափակելով այն գեհե — նական դժոխքներէն մէկուն մէջ, որոնց անունը իսկ կը սարսռացնէ ամէնէն ա — րիասիրտները — յիմարանոց :

Իշխանուհին գիտէր այդ: Ինքզինքը այլեւս լրտեսներով ու թշնամիներով մի — այն շրջապատուած զգաց, որովհետեւ մինչեւ Զուիցերիա իրեն ընկերացող եղ — բայրը կը մերժէր ալ իրեն օգնել :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան, Պ. Արա Յովնանեան, Այրի Տիկին Միհրան Պասմաճեան, Այրի Տիկին Վռամ Յովնանեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Ալլահվերտեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պ. Թաղւոր Ալլահվերտեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովնանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Պասմաճեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Խանէտանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ալլահվէրտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Զարաքօլու, Տէր եւ Տիկին Օշին Զօքարեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աքրոջ, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ
(Նախկին ռազմիկ 39–45)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 7ին, իր բնակարանը՝ 14 Րիւ տէ Փաքըրէթ, Ալֆորվիլ, 61 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Նոյեմբեր 10, ժամը 13·45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ ժամը 13·30ին, բնակարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէօզիւմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կէօզիւմեան, Այրի Տիկին Ֆիլօր Գարայեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մարի Պետրոսեան եւ զաւակը, Ստեփան Կէօզիւմեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Կէօզիւմեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ, Մոլսէսեան, Պէնլեան, Արթինեան, Գօսթանեան ընտանիքները եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն յանկարծակաղ մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԿԷՕԶԻՒՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գարագաշեան)

որ պատահեցաւ իր բնակարանին մէջ 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի 10 Նոյեմբեր, ժամը 10·30ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի գիւղին գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ: Զաւակներուն փափաքին համաձայն կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի բարեսիրական հաստատութիւններու նուիրատուութիւն ընել:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հայերէն Աստուածաշունչի Ա. տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի, կը մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Այս առթիւ կը կարդացուի Հայրապետական կոնդակ: Կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Յակոբ Ջուղայեցի կրթասէր կաթողիկոսի, Ոսկան վրդ. Երեւանցիի, եւ հայ տպագրութեան բոլոր նպաստողներու հոգիներուն համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրուն Հալաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Հալաճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (13 Նոյ.) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝ ԳէՈՐԳ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Լեւոն Քանարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Գեւոնեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ԾՈՎԻՆԱՐԻ

ծնունդը Նոյեմբեր 3, Փարիզ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեանէ հարիւր Ֆր. Գէորգ Հալաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ

Նախաձեռնութեամբ Լաղեան խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Տէսինի Դրօ խումբին:

(13 Նոյեմբեր) Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Կ՚արտասանեն Նոր Սերունդէն՝ Օրիորդներ Ալիս Թաշճեան, Ժըլըրվիէվ եւ Միրէյ Պարտաքճեան եւ Արսինէ Կարապետեան:

Տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի եւ Լիոնի պարախումբերուն կողմէ:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հասարակութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ»:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45ին, Թէաթր տէ գ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Պօմոնի Թաղ. խորհուրդին կողմէ:

Ի պատիւ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
եւ ԳԵՂԱՄ ԱԲԵՂԱՅ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 11, ժամը 13, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Գին՝ 15 ֆրանք

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

ԾԱՆՕԹ.— Կոչունքի տոմսակ ստանալու համար դիմել հետեւեալ անձերուն.— Պօմոն՝ Վահրամ Կ. Միսթիկի՝ 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, Անտրէ Պաղտասարեանի՝ 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ, Կրանփէնի Թաղ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները (Սէն Լու, Լափոմ, Վալպարէլ), այս Ուրբաթ (11 Նոյեմբեր) ժամը 15ին, դպրոցի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Արնուվիլի Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքը կը սկսի այս Հինգշաբթի (10 Նոյեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 2ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կը դասախօսէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVIIe siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռումանահայ Գէորգ Սարեան Մուշեղի, նոր ժամանած Երեւանէն Մարսէյլ, կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդիները Տիգրան եւ Հրանդ Սարեան Յակոբի, որոնք լուսանկարչատուն մը ունէին Փարիզի մէջ, հաւանաբար ներկայիս ալ կը բնակին Փարիզի շրջանին մէջ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին: Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ACHDJIAN
35, Rue François Brion
MARSEILLE (8e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը): Փոփոխութիւնները կ՚արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցնէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ՚ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրքրական, ամէնուն օգտակար, — Առողջները բժիշկներուն դէմ (Խմբ.): Տոքթէօր, շատ կաղ ունիմ (Տոքթ. Պլոնտէ): Դարձեալ շաքարախտի մասին (Շաքարախտաւորներու Ֆրանսական Ընկերակցութիւն): «Կարմիր երախաներ» հիւանդութիւնը (Տոքթ. Ազատեանի): Մեղքցէք ըստամոքսը (Տոքթ. Շահէն): Մարդոց հասակը կ՚երկարի (Փրոֆ. Լամի): Անկցի կաղամբ (Տոքթ. Աւքանազ): Ոճրագործ բժշկութիւնը (Հայ – Բոյժ): Ալքոլ եւ սուրճ (Տոքթ. Սերոբեան): Ապակիէ շինուած մարդիկ (Տոքթ. Շ. Օնառ): Թոքախտ եւ յղութիւն (Տոքթ. Բոմպոսֆեան): Միլոնի մասին (Յ. Սէփէթեան): Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ (Տոքթ. Շ. Այվազեան): Բժշկ. Բառարան (Տոքթ. Քալանթարեան): Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը (Մենծ – Հայրիկ): Ծովը ... դեղարան (Տոքթ. Իրիմէսքու), Սրտին ելեկտրական հոսանքները (Տոքթ. Պիսմենէ): Կը ցաւի սրտիս վրայ (Տոքթ. Աշնեան):

Ահա պարբերաթերթ մը, գրական, պատմական, գիտական ծանօթութիւններու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի:

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վճարելով 15 ֆրանք տարեկան բաժնեգին մը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺԻ տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 10 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10759

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.759

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայրենիքի Ձայն (23 Հոկտ.) Տունդարձի ճանապարհին խորագրին տակ կը գրէ թէ Հոկտեմբեր 20ին Պաթում հասած է Արմենիա նաւը, որով Սուրիայէն Հայաստան կը ներգաղթեն 324 Հայեր (49 ընտանիք):

Իսկ Հոկտեմբեր 21ին Սուրիոյ Լաթաքիա նաւահանգիստէն ճամբայ ելած է Ֆելիքս Ձերժինսկի նաւը, դէպի Հայաստան տանելով 332 Սուրիահայեր:

Ուրեմն վերջին ամսուան ընթացքին Սուրիայէն դէպի հայրենիք ներգաղթողներու թիւը կ'ըլլայ 656 հոգի:

Հայրենադարձները պիտի տեղաւորուին Լենինականի եւ Արարատեան դաշտի շրջաններուն մէջ:

Այս տեղեկութիւնները մխիթարական եւ յուսադրիչ են այս օրերուն, երբ ամէն կողմէ արտագաղթի տխուր լուրեր կը հասնին: Արտագաղթ ո՛չ միայն Մերձաւոր Արեւելքի արաբական երկիրներէն, Յունաստանէն եւ Պալքաններէն դէպի զոյգ Ամերիկաները, Քանատա եւ Աւստրալիա, այլ նաեւ Հայաստանէն դէպի Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Լիբանան:

Այս վերջին դասակարգին կը պատկանին անոնք, որ 1947 – 48 տարիներուն ներգաղթի զանգուածային կարաւաններով հայրենիք էին գացեր:

Շուրջ երկու տասնեակ տարիներ այնտեղ ապրելէ ետք այս ընտանիքներուն Հայաստանէն դուրս գալը շատ աւելի մտահոգիչ եւ ծանրակշիռ պարագայ մըն է քան Սփիւռքի զանազան շրջաններէն դէպի հեռաւոր երկիրներ գաղթողներունը:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, վերջին ատեններս յաճախ կը հանդիպինք Հայաստանէն վերջնապէս հեռացած եւ Ֆրանսայի մէջ մնայուն բնակութեան իրաւունք ստացած Հայերու:

Ասոնցմէ շատեր Ֆրանսահպատակ էին ներգաղթելէ առաջ, այժմ վերստացած են իրենց հպատակութիւնը, ֆրանսական քաղաքացիի բոլոր իրաւունքներով:

Ֆրանսայէն ներգաղթողներէն բազմութիւն մը 1956 Մայիս 26ին Երեւանի օդակայանին մէջ իբրեւ «ազատարար» ողջուներ էր արտաքին նախարար Քրիստիան Փինօն՝ «ազատեցէ՛ք մեզ» գոչելով:

Անցեալ Մայիսին Ընկերվարական Միջազգայինի Ստոքհոլմի համագումարին մէջ սեղանակից ըլլալով նախկին նախարարին, առիթ ունեցանք իր բերնէն տեղեկանալու այդ օրուան ցոյցերու մանրամասնութեանց:

Երեւանի մէջ բազմաթիւ խնդրագիրներ ներկայացուած են իրեն Ֆրանսահայերու կողմէ՝ Ֆրանսա վերադառնալու համար: Նախարարը բարեխօսած է Մոսկուայի իշխանութեանց մօտ եւ յաջողցուցած շատերու վերադարձը:

Կը թուի թէ ներկայիս ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց բարւոքումով Մոսկուա աւելի դիւրութիւններ կ'ընծայէ նախկին Ֆրանսահպատակներու վերադարձին համար:

Երկաթեայ վարագոյրին վրայ դռնակներ բացուած են դուրս ելլելու համար: Մեր հայրենակիցները կ'օգտուին դժբախտաբար այս նոր, թոյլատու օրէնքներէն, կրկին գաղթական դառնալու համար օտար երկրի մէջ:

Կը յիշուի Սիլվա Կապուտիկեանի սրտացաւ եւ դառնութեամբ «Բաց Նամակ»ը ուղղուած Լիբանանի ներգաղթի կազմակերպիչ Թրենցի, որ Հայաստանի մէջ ամէն գուրգուրանք վայելելէ եւ տարիներով հանգստաւէտ կեանք վարելէ վերջ մեկնած էր Պէյրութ, ժառանգելու համար իր ազգականին «Մակարոնիի ֆաբրիքա»ն:

Դասալիքներ են անոնք, որ ներգաղթի կարաւաններով յօժարակամ հայրենիք երթալէ, «անձի պաշտամունք»ի դժնդակ տարիներուն անլուր զրկանքներու եւ տառապանքներու տոկալէ ետք, կը հեռանան անկէ այսօր, երբ աւելի տանելի պայմաններ ստեղծուած են այնտեղ եւ երբ այնքան կենսական անհրաժեշտութիւն է Հայաստանի զօրացումն ու բնակչութեան բազմացումը:

Դէպի՛ հայրենիք: Ա՛յս պէտք է ըլլայ օրուան կարգախօսը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐՀԱՐՏ ՊԷՏՔ Է ՔԱՇՈՒԻ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՄՆԱՑ

Քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն յայտարարեց թէ մինչեւ շաբթուս վերջ, հարկ է որ անպայման նշանակուի Էրհարտի յաջորդը:

Երեք ժամ տեւող նիստէ մը ետք, կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը որոշած է պահանջել որ յաջորդ վարչապետը ընտրուի հետեւեալ չորս թեկնածուներուն միջեւ.—

Ա) Պարզէլ, խորհրդարանական քրիստոնեայ – դեմոկրատ խումբին նախագահ է:

Բ) Շրէօտէր, արտաքին ներկայ նախարար:

Գ) Կերշթենմայըր, խորհրդարանի նախագահ:

Դ) Քիզինկըր, նախարարար – նախագահ Պատը – Վիւրթանպերկի:

Յաջորդ նիստին ընթացքին է, Հինգշաբթի, որ վարչապետութեան թեկնածուն պիտի ընտրուի: Դիւրին գործ չէ անշուշտ: Մրցակցութիւնները սաստիկ են եւ պայքարը կրնայ տեւել: Տնօրէն կոմիտէն յայտարարեց միւս կողմէ թէ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի, որ Էրհարտի նախագահութեան ներքեւ, կառավարական մեծամասնութիւն մը պիտի փնտռէ: Հակառակ ազատականներու բռնած դիրքին Խորհրդարանին մէջ եւ օրուան ընթացքին ազատական կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանները զօրավիգ կեցան ընկերվարական բանաձեւին քրիստոնեայ դեմոկրատներու դէմ, շփումներ կան ազատականներու հետ հին խմբակցութիւնը բարեփոխելու համար:

Ընկերվարական բանաձեւը քուէարկուեցաւ 244ի դէմ 255 ձայնով: Այդ բանաձեւը կը պահանջէր որ Վարչապետը վստահութեան քուէ ուզէ: Ամէն ջանք թափած էին, Քրիստոնեայ – Դեմոկրատները որ հարցը հող չհասնի, բայց փոքրամասնութեան մէջ մնացին: Քուէարկութեան անցնելէ առաջ, Էրհարտ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած էր.— «Այս բանաձեւը քուէարկուի թէ ոչ, միտք չունիմ վստահութեան քուէ ուզելու եւ առիկա ի յարգանս մեր Սահմանադրութեան Տառին եւ Ոգիին: Յստակ կերպով պարզեցի իմ դիրքս, աթոռիս փակած չեմ եւ իմ պատճառովս չէ որ պիտի ձախողի մեծամասնութեան կառավարութեան մը պատրաստութիւնը: Կ'ընդդիմանամ այն բանին որ կարծես ոմանք այս Ժողովին մէջ, կ'ուզեն ինծի չընդդալից դատ մը ընել: Ձեմ ենթարկուիր այդ դատարանին «վճիռին», ինչ որ ալ ըլլայ եւ ձեզմէ ոչ մէկէն ժողովրդավարութեան դաս ունիմ առնելիք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ընտրութիւններու վերջնական ընտրութիւնները դեռ յայտնի չէին Չորեքշաբթի առաւօտ Փարիզի մէջ, մանաւանդ որ վեց ժամուան ալ տարբերութիւն կայ: Ինչպէս սովորաբար կը պատահի երբ նախագահը դեմոկրատ է, Հանրապետականները որոշ դիրքեր շահած են: Ներկայացուցչական ժողովին մէջ, առաջին արդիւնքներու համաձայն, երեսուն տեղ շահած են, վեց ալ ծերակոյտին մէջ եւ երեք կառավարիչներ ընտրուած են: Առաջին անգամ ըլլալով սեւ մը կառավարիչ ընտրուած է Մասաչըսէթսի մէջ եւ Քալիֆորնիոյ մէջ ալ՝ հեռատեսիլի դերասան մը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ զինուորական ծառայութեան շրջանը երկարաձգուած է: 30 ամիս պիտի տեւէ որպէսզի արդիւնաւէտ պաշտպանութիւն մը ապահովէ երկրին սահմաններուն համար, յայտարարած է Լեւի Էշքոլ, վարչապետ եւ Պաշտպանութեան նախարար:

ՌԵՄԻ ՐՈՒՐ, Լը Մոնտի ծանօթ խմբագիրներէն մեռաւ 81 տարեկանին: Քանի մը օր առաջ կը մեռնէր ուրիշ լրագրող մը՝ Ռոպէր Կօթիէ, ան ալ խմբագիր Լը Մոնտի, շատ աւելի երիտասարդ: Աշխատակցած է նաեւ Ֆիկառոյի:

ԱԹԷՆՔԻ խանութպանները կը սպառնան գործադուլ ընել, բողոքելու համար նոր տուրքերու դէմ որոնք կը բարդուին նախորդներու վրայ: Եթէ գործադուլը տեղի ունենայ, կրնայ պատճառ դառնալ որ ուրիշ նման շարժումներ ալ ըլլան, այլ մարդերու մէջ նոյն պատճառներով:

ՀԱՌԻՄԸՆ յայտարարած է որ Վիէթնամի մէջ պատերազմը պիտի չսաստկանայ: Միացեալ Նահանգներու շրջուն դեսպանը այս յայտարարութիւնը ըրած է Լոնտոնի մէջ, ուր տեսնուած է վարչապետ Ուիլսընի հետ, որ ի մօտոյ Մոսկուա պիտի երթայ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ շատ հաւանաբար գործողութեան ենթարկուի Ուրբաթ օր:

ՊԱՐՁԵԼՈՆԱՅԻ մէջ ուսանողները գործադուլ ըրին ի նշան բողոքի, պահանջելով իրենց ընկերներուն ազատ արձակումը: Ասոնք ձերբակալուած են որովհետեւ մասնակցած էին «Ազատ Ժողովի» մը:

ՊԱՊԸ յիսուն միլիոն լիռ նուիրեց Իտալիոյ աղէտեալներուն համար: Կառավարութիւնն ալ կարեւոր վարկ մը բացաւ, ամէն կողմէ օգնութեան կը փութան մինչ վիրաւոր Ֆիրէնցէն կեանքի կուգայ աւերակներու ընդմէջէն:

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԵՐՕՅԷՆ կը հաղորդեն Կուանապարայի նախկին կառավարիչը՝ Քարլոս Լասերտա, որ իր իսկ կուսակցութիւնը կը կազմէ, քրիստոնեայ դեմոկրատ ձգտումով, յայտարարած է թէ թեկնածու է Բրազիլի նախագահութեան, 1970ին համար:

«ՊՐԱՒԴԱ» կը գրէ թէ հակախորհրդային նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Փեքինի մէջ, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 49րդ տարեդարձին առթիւ: Չին կարմիր պահակները սպառնալիքներ սփռած են, դեսպանատան անձնակազմին դէմ:

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ, Էնվէր Հոճա ալպանական համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար վերընտրուած է: Ալպանիա կը շարունակէ Չինաստանի կողմնակից իր քաղաքականութիւնը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, կացութիւնը մտահոգիչ է աջի օրուան արիւնի ցոյցերէն ետք: Տիկին Կանտի Ներքին նոր նախարար մը նշանակեց: Նախորդ նախարարը, որ հրաժարեցաւ դէմ էր կովերու ջնջումին: Կառավարութեան անդամներու մեծ մասը («յառաջդիմական» ինչպէս վարչապետը) կողմնակից է կովերու ջնջումին:

ՆՈՐ ՎԷՃ
ԹՐՔ. ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

— * —

Անգարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թրքական թերթերուն.—

Շաբթուան մը ընթացքին, նաւային նոր արկածներ պատահեցան Թրքական Ջուրերու մէջ, — ռուսական նաւ մը ընկղմեց Թրքական կառաբարձ նաւ մը, նիւթական եւ մարդկային մեծ կորուստներ պատճառելով, ուրիշ ռուսական նաւ մըն ալ ընդհարեցաւ հելլենական նաւու մը: Այս արկածներուն հետեւանքով, Թուրք կառավարութիւնը պէտք զգացած է վերաքննելու Ռուսիոյ հետ իր ունեցած պայմանագրութիւնը՝ Նեղուցներէն անցքի մասին: Ծշգուած է որ Թրքական Ջուրերուն մէջ ամէնէն աւելի ռուսական նաւերն են որ արկածներու եւ աղէտներու տեղի կուտան, եւ մրցանիշ կը խլեն այդ ուղղութեամբ: Ձեռնհասներն ալ կ'ըսեն թէ Ռուսերը զանգատներ ունին Նեղուցներէն անցքի եւ նաւային պահովութեան մասին: 1963ին, երբ ռուսական շոգենաւ մը, Արխանկելով, ծանր արկածի մը տեղի տուաւ, Ռուսիա ծանուցագիր մը յանձնեց Թուրքիոյ, պահանջելով որ նոր դիւրութիւններ ընծայուին Նեղուցներէն կարենալ անցնելու համար եւ կարգ մը արգելքներ վերնան: Խորհ. կառավարութիւնը կ'առարկէր թէ իր նաւերը մեծ դժուարութիւն կը կրեն Նեղուցներէն անցնելու, մանաւանդ չեն կրնար ուղեցոյց մը գտնել: Նեղուցներու մէջ խմբուած փոքր նաւերը մեծ վտանգ մը կը ներկայացնեն անցքի պահուն, եւ Ռուսիա կը պահանջէր որ Թուրք կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ այս վտանգին դէմ եւ ականներու ցանցերը վերնան Նեղուցներէն:

Ռուսական այս պահանջներուն եւ առարկութեան դիմաց, ձեռնհաս իշխանութիւնը հետեւեալ պատասխանը տուած է.— Մոնթրէօյի համաձայնութեամբ, օտար դրօշ կրող նաւերը ստիպուած չեն ուղեցոյց մը առնել իրենց հետ, եւ այնպէս անցնիլ Նեղուցներէն: Թուրք կառավարութիւնը միշտ կը թելադրէ որ ուղեցոյց առնեն, եւ միջոցներ կը փնտռէ, օտար նաւերը ապահովութեամբ անցընելու համար: Մոնթրէօյի համաձայնութեամբ, առեւտրական նաւերը օրուան բոլոր ժամերուն կրնան ազատօրէն անցնիլ Նեղուցներէն եւ այս օրինական տրամադրութիւնը կը սահմանափակէ նաւային երթեւեկի հակակշիռը: Չենք կրնար վերցնել նաեւ ականներու ցանցերը, որոնք անհրաժեշտ են Նեղուցներու ապահովութեան համար:

ՌՈՒՍ ՆԱՒԱՊԵՏԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԵՑԱՒ

Ռուսական Թայֆուն նաւուն նաւապետը, Շէրպոն Վլատիմիր, որ պատճառ հանդիսացաւ Տէրինճէ Թրքական նաւին աղէտին, ցամաք ելաւ եւ ներկայացաւ Ջանագգալէի ընդհանուր դատախազութեան: Ռուս նաւապետը նախ կը յամառէր եւ չէր ուզեր նաւէն դուրս ելլել, եւ կը պահանջէր որ նաւուն մէջ առնեն իր յայտարարութիւնը:

Ի վերջոյ հրաժարեցաւ այս ընդդիմութենէն, եւ տեսակցելէ ետք Խորհ. հիւպատոս Մէհմէթոֆի եւ դեսպանատան խորհրդական Մինիի հետ, ցամաք ելաւ եւ հարցաքննուեցաւ: Օրինական ձեւակերպութեանց լրացումէն ետք, դատարանի պիտի յանձնուի:

Հաղորդակցութեան նախարար Սէյֆի Էօզթիւրք, այս առթիւ, բացատրութիւններ տուաւ նաւային աղէտին հետեւանքներուն շուրջ, եւ ըսաւ թէ դատական եւ վարչական քննութիւնները կը շարունակուին, եւ մեռեալներու ընտանիքներուն եւ նիւթապէս վնաս կրողներուն անմիջապէս հատուցում պիտի տրուի:

ՀԱՅ ԴԱՏՆ ՈՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

« ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ՈՒԺԸ ԻՐ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ Է»

Ազգերու գոյութիւնն ու ապագան երաշխաւորող տարրը ամէն երկրի մէջ երիտասարդութիւնն է, ըլլայ ծայրայեղ ընկերվարական կամ թթու ազգայնական: Անոր ուսանողական դասը իր գիտութեամբ, դաստիարակութեամբ, բարձրագոյն կրթութեամբ կոչուած է պետութեան ղեկավարութեան եւ ազգային բազմակողմանի կազմակերպչական առաջնորդութեան: Իսկ աշխատաւորական տարրը տոկուն պողպատեայ բազուկն է, երկրին արդիւնաբերական ջիղը, անոր զարգացումին, բարելաւման թանկագին կամքին ու կորովին լծակը: Ուրեմն բոլորին ճիգը կը ձգտի ապահովել համաբակաց հայրենիքին յառաջդիմութիւնն ու գոյատեւումը:

Հայոց հայրենիքէն դուրս ծնած, հասակ նետած ու ապրելու պարտաւորուած հայ երիտասարդութիւնը բարձր կրթութեան տիրացած, այդ իսկ իրողութեամբ յառաջապահ դիրքերու հասնելով՝ օր ըստ օրէ կը հեռանայ մայր գանգուածէն: Հակառակ ծնողքներու, ազգային, քաղաքական, բարեգործական ու կրթական կազմակերպութեանց նիւթական ու բարոյական անսահման զոհողութեանց, անոնցմէ մեծ տոկոս մը կամայ թէ ակամայ կ'ենթարկուի միջավայրին, ասպարէզին, առօրեայ կլանող հոսանքին: Անոնց զարգացումէն, գիտութենէն եւ ձեռնհասութենէն կ'օգտուի այն երկիրը, ուր հաստատուած են մեր երիտասարդները, ցեղին դաժան ճակատագրին պարտադրանքով: Այս երեւոյթին պատճառով մեր ազգային, հոգեկան, բարոյական եւ ֆիզիքական կորուստը անչափելի է, նախ մեր հայրենիքն է որ կը զրկուի իր հարազատներուն մտքի լոյսի եւ յոյսի թանկագին ծառայութենէն, աշխատաւոր ձեռքերու չարքաշ ու շինարար ձեռներէցութենէն, ու մանաւորաբար անոնց յաջորդող սերունդներէն, որոնք հայրենիքի մը ազգի մը կենսական ֆիզիքական գոյութեան ազդակներն են:

Եթէ մեր մինուճար հայրենիքին ղեկավարութեան հարկ եղած հնարաւորութիւնը տրուէր, այս կէս դարու ընթացքին, օգտագործելու այս երիտասարդ ուժերը, մեծապէս կ'օգտուէր հայրենիքը, նախ անոնց մտաւորական, մասնագիտական, պատրաստութիւնները օգտագործելով, երկրորդ զօրացնելով անոնց հայրենասիրական աղնիւ զգացումը:

Հայ ժողովուրդին երկու հատուածները, «մրրկաւ բաժանուած», եւս առաւել դուրսէն զանազան արուեստական միջոցներով, կրօնական եւ քաղաքական շերտաւորումներով տկարացած, դժբախտ պարագայ մըն է, որու պէտք է խորապէս ծանօթանայ հայ երիտասարդութիւնը:

Այս անկազմակերպ վիճակին անուրանալի պատճառներէն մէկը Սփիւռքի մէջ արժանավայել, տոհմիկ ուսման եւ դաստիարակութեան պակասն է: Բայց Մերձաւոր Արեւելքի գաղութներէն, չունինք արժանաւոր դպրոցներ եւ բարձրագոյն կրթարաններ: Եթէ նկատի առնենք ամբողջ Ֆրանսայի մէջ Մխիթարեան վարժարանի հարիւր աշակերտութիւնը, քանի՞ տոկոսը հայ կեանքի մէջ կը մտնէ: Նոյն պատկերը եւրոպական եւ ամերիկեան հայահոծ գաղութներուն մէջ: Հայ ժողովուրդը իր կէս դարու տքնաջան աշխատանքով հասած է ջախջախիչ մեծամասնութեամբ նիւթական նախանձելի վիճակի մը, առանց հաշուելու կրեսոսները՝ աւելի քան անտարբեր ու ժլատ: Դժբախտաբար կը պակսի ազգային համածակցութեան եւ նիւթական զոհողութեան ոգին:

Այն սերունդը, որ ցեղին հազարամեակներու փառքին ջահը ձեռքին բարձր բռնած, ահաւոր փոթորիկներու կուրծք տուաւ, ենթարկուեցաւ պատմութեան մէջ չյիշուած չանթահարող նախճիրներու, բայց չտկարացաւ երբեք, դժբախտաբար չկրցաւ ազգային դպրոցներ հիմնել, որ նորահաս սերունդին դաստիարակութեան տաճարն է, սրբազան ատրուշանին հուրը հայակերտութեան:

Արեւելքի մէջ կազմակերպեցին գաղութներու ազգային ներքին կեանք, հիմնեցին դպրոցներ, ճեմարաններ, մարզական միութիւններ, ծերանոց, բուժարան, հիւանդանոց ու մամուլ, այս բոլորը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւ կատարելագործուած ձեւով: Եթէ Եւրոպայի եւ զոյգ Ամերիկաներու Հայութիւնը շարժէր նոյն ձեւով, վստահօրէն մեծ բան կը փոխուէր ազգապահպանման եւ ազգային դատի յոյժ կենսական աշխատանքներու արդիւնքին մէջ:

Ափսոս, օտարամուտ գաղափարաբանութեամբ չարունակ ու արուեստական պայքարով՝ եղան մարդիկ, որ արգելք դարձան կեդրոնական մարմնի մը ստեղծման արտասահմանի մէջ, մարմին որ իր մեծ օգտակարութեամբ օժանդակը պիտի դառնար հայրենիքին ու ամբողջական Հայութեան դարաւոր ձգտումին:

Հաւատացած ենք որ տակաւին ուշ չէ, եթէ սթափինք ազգովին:

Երկսեռ երիտասարդութիւն մըն է հասած Սփիւռքի մէջ, զինուած բարձր զարգացումով, ազատ նիւթական հոգերէ, որ լայն ժամանակ եւ հնարաւորութիւն ունի ազգային, քաղաքական եւ կրթական աշխատանքներ տանելու: Պատահական ներկայութեամբ՝ ազգային, մշակութային, բարեգործական ձեռնարկ-հանդէսներու ներկայ գտնուելով, զուարճանալով, պարելով չէ որ իրենց պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլան, այլ իրենց գիտելիքներով, մտաւորական եւ մասնագիտական պատրաստութեամբ պէտք է պատասխանատուութիւն ստանձնելու գիտակցութիւնն ունենան: Անոնք զերծ են հիներու հիւանդագին, իրար չհանդուրժող հոգեբանութենէն: Պէտք է համախմբել զանոնք, համագործակցութեան ոգիով աշխատանքի կանչել: Սերունդ մը հասած է քաղաքական հասունութեամբ, մտած տեղական քաղաքական կեանքին մէջ, քաղաքապետարաններու խորհուրդի անդամ, պետական պաշտօնատար, ապահովութեանց պաշտօնեայ, խորհրդարաններու անդամ եւ աւելի կամ նուազ պատասխանատու պաշտօնատարներ:

Դժբախտաբար անտարբեր եւ անծանօթ՝ ցեղին ահաւոր տառապանքներուն եւ անիրաւուած դատին:

Կան նաեւ արեւմտեան ազատ երկիրներ ժամանող ուսանողներ: Հոն հաստատուող նորահաս ընտանիքներ: Հակառակ իրենց հայեցի կրթութեան եւ դաստիարակութեան, կը տարուին տեղական անսահման ազատութենէն՝ կը հետեւին կլանող հոսանքին, կը սահին «լպրծուն» մայթերէն վար, փոխանակ հայկական թթխմորը դառնալու կիսովին օտարացած իրենց արեւնակից երիտասարդութեան: Ստեղծուած է երկու հայ երիտասարդութեան միջեւ արհամարհական ու խորթ վերաբերում: Մերձաւոր Արեւելքէն նոր ժամանողները իրենց հայերէնի եւ Հայոց պատմութեան ծանօթութեամբ արհամարհանքով կը նային, առանց անդրադառնալու թէ իրենք ալ մայրենիքը մոռացութեան ու լքումի պիտի ենթարկեն վաղը կամ աւելի ուշ: Աւելի ցաւալին, հակառակ իրենց տրուած առաւելութեանց, որ դրաւեն ազգային, քաղաքական դիրքեր, հոգվրտիքի հետեւանքով թափուր մնացած աթոռներ, կը դառնան անտարբեր ու չեն հետաքրքրուիր, չեն հետեւիր առօրեայ մամուլին, չեն տեղեկանար հայկական կեանքին: Հայորդիներ ալ կան, զարգացած, գիտական պաշարով ու ձիրքերով օժտուած, որոնք կը սոնքան հայագիտութեամբ, հայրենասիրութեամբ ու կը թելադրեն, խորհուրդներ կը պատգամեն՝ մնալով... հանդիսատեսի դերին մէջ: Ոմանք ալ կը շփանան իրենց շնորհուած դիրքերէն:

Մինչդեռ հայ ժողովուրդին դժբախտ ճակատագիրը պէտք էր միացնէր, ըՍփիւռքէն մինչեւ հայրենիք, բոլոր երիտասարդները մէկ հանգանակի շուրջ: Աշխարհացրիւ ազնիւ եւ առաքինի ազգի մը մահու եւ կենաց հարցն է իրենց առջեւ դրուած: Ինչո՞ւ լուռ կը մնան դարաւոր թշնամիին անլուր քարոզչութեան դիմաց:

Ցեղ մը որ պաշտելու արժանի է, իր միջազգային համբաւ վայելող գիտնականներով, արուեստագէտներով, քաղաքագէտներով, կրօնականներով, ստորակայութեան զգացում պէտք չէ ունենայ, իր պատմութեամբ, մշակոյթով, ճարտարապետութեամբ աշխարհի ասպարէզ կարդալու չափ զօրաւոր:

Հայ երկսեռ երիտասարդութիւն, ժամ է սթափումի, ինքզինքդ արժեցնելու: Ցեղին ծով արեան ձայնը քեզի կը կանչէ: Քանի մը տարի ետք շատ ուշ պիտի ըլլայ: Ողբահարութիւնը արժէքէ զուրկ է իսկ պատմութեան վճիռը անողորմ:

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆ

Ա՛ն ալ գնաց «մութ աշխարհ»: Յանկարծամահ՝ սրտէն զարնուած: Իր մահով կ'անհետանայ վերջին մոհիկանը Իզմիրի մահապարտներուն: Յաճախ կ'ըսէր բարեպաշտաբար:

— Կախանցու էի Եղեռնի տարին, աստուածատուր պարգեւով կէս-դար եւս ապրեցայ:

Տասը տարեկան էի՝ երբ զինք ճանչցայ Մաղնիսայի հայ ամերիկեան վարժարանը: Տասնուչորսին մէջն էր ան: Ես հոն գացեր էի ծննդավայրս Ակհիսարէն, հազիւ գրել-կարդալ սորված: Ան եկեր էր Մաղնիսայի ազգային վարժարանէն, ուր ուսած էր Ռուբէն Զարդարեանի լոյսին տակ: Լուսապսա՛կ ունէր ան:

Ես կռուազան մանուկ էի, ան ծանրաբարոյ պատանի էր, լուրջ, հանդարտ:

Ի՞նչ եղաւ, ի՞նչպէս եղաւ, որ լուրջ ու հանդարտ այս տղան, դեռ քանի չկոխած, յեղափոխութեան դիրկը նետուեցաւ: Հարցումին պատասխանը կուտայ ինք, ինքնասաց բառերով.

— Մաղնիսացի եմ, այսինքն հպարտ՝ հայ ծնելուս: Այդ հպարտութիւնը Դաշնակցական ըրաւ զիս: Չէի կարդացած ո՛չ Րաֆֆի, ոչ ալ Ահարոնեան: Առաջնորդող քարոզ իսկ չէի լսած: Լսած էի միայն անունը Անդրանիկի, որ լեռնէ լեռ կը ճախրէր: Բնազդաբար վազեցի դէպի Դաշնակցութեան: Դժբախտ են անոնք, որ չգինովցան:

Իմ անուշի՛կ Վահանս: Որքա՛ն մեծիմաստ են «անմտաւորական» մարտիկի այս խօսքերդ:

Դաշնակցութիւնը կուսակցութիւն չէր իր աչքին: Աղանդ չէր, ընկերվարութիւն՝ վարդապետութիւն չէր: Ճառ ու խօսք, գիր ու գրականութիւն, ժողով ու վիճաբանութիւն ալ չէր: Հայդուկային կռիւն էր սոսկ՝ Զուլումին դէմ: Մտաւ շարքերուն մէջ, այդ կռիւին մասնակից, մեր հայդուկներուն բազկակից ըլլալու այլամերժ մտասեւեռումով:

Իր պահանջով՝ մարտական խումբին անդամագրուեցաւ, իր քաղաքակից Տէլի Մարտիկի (Սաղաթէլեան) խմբապետութեան տակ: Որոտում էր Վահանի նոր անունը, ծրագիր մը ինքնին: Տարիներով զինավարժութիւն սորվեցաւ, ընտելցաւ հրանիւթերու պատրաստութեան եւ գործածութեան: Կատարեալ «Դաշնակցական զինուոր» դարձաւ, կազմ ու պատրաստ՝ մեր կամաւոր ռազմիկներուն միանալու: Իզմիրի մէջ զուլում չկար, կռիւ չկար: «Ե՞ր տ'եթամ Հայաստան» կ'ըսէր անձկագին: «Սպասէ՛, ժամանակը կուգայ, կը զրկենք» կ'ըսէին: Սպասեց ու սպասեց:

«Ոսկեհանք» կը կոչուէր Իզմիրի կազմը, կուսակցական գաղտնալեզուին մէջ: Անունը բան մը կ'ըսէ՞ ձեզի: Հայաստան դրամ կ'ուզէր «Ոսկեհանք»էն: Երբեմն՝ զինական պիտոյք: Երբեք՝ մարտիկ: Իզմիրի կազմն ալ, օր մը օրանց, խելք չըրաւ հայրենավառ ու անհամբեր իր զինուորներէն գոնէ խումբ մը Հայաստան փոխադրելու:

Վահանի անձնական միջոցները չէին ներեր ինքնագլուխ «չուել»ու:

— Մինչեւ ե՞ր հոս տխեկ տ'ենեմ Ալլա-Տուտուի պէս, ե՞ր հայդուկ տ'ըլլամ կ'ըսէր՝ կը տրտնջար այս Մաղնիսացին:

Սպասեց ի զուր: Իր բաղձանքը փուճ մնաց: Իր կեանքին ամենամեծ ցաւը այս եղաւ:

Եկաւ հասաւ Եղեռնի տարին: Բախտին խաղին նայեցէք. իր մուրատին չէր հասած, հայդուկ չէր եղած: Թուրքերը... հայդուկ ես դուն, ըսին, բռնեցին զինք եւ բանտ նետեցին: Եկուր խօսք հասկցուր ատոնց:

Ահագին քանակութեամբ զէնք ու զինապիտոյք, ռումբ ու պայթուցիկ գտած էին ակումբի հողին տակ գերեզմանուած:

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐՏ ՄԻ ԿՐԾՔԻ ՏԱԿ

—*—

Ա.

Երէկ, իրիկնադէմին, երբ իջանք գընացքից սահմանամերձ «Վելի-դաղ» կիսակայարանում, ես այրւում էի միայն մի ցանկութեամբ՝ սար բարձրանալ եւ մինչեւ արեւը մայր մտնելը քարայծ որսալ:

Գնացքը կորաւ մառախլապատ տափաստանում: Ժամապահը նորից կուչ եկաւ կիսամուշտակի մէջ, սլաքավարը ձեռքերին փչելով տաք սենեակը վազեց, իսկ բուքը շարունակում էր ոռնալ:

Մենք շտապեցինք դէպի լեռները:

Կիսակայարանից ոչ հեռու, ժայռոտ մի բարձունք կայ, որի տակով անցնում է Նախիջեւան տանող խճուղին: Հէնց ոտք դրեցինք այդ խճուղու վրայ, լերան քարքարոտ լանջը լցուեց նոսր մառախուղի միջով վազող կենդանիներով: Վայրի այծերի հօտը, որ հանդարտ դիտելիս է եղել փնչացող գնացքը, մեր հրացանները տեսնելով, լեղապատառ դէպի լեռներն էր շտապում: Նրանց համար կա՞յ աւելի սարսափելի արարած, քան որսորդը...

Ծունկի եկանք: Ընկերս շտապ-շտապ կրակում էր հօտի մէջ, իսկ ես նշան եմ բռնում, ձգանը քաշում, բայց չի կրակում...

Հօտն անհետացաւ, իսկ ես մտածում եմ. «ի՞նչ է պատահել հրացանիս»:

Մենք քարայծերի թարմ հետքով շտապեցինք դէպի հեռաւոր ժայռերը:

Իրիկնային աղջամուղջն իջնում էր երկրի վրայ, երբ վերեւից որոտներ լսուեցին: Քիչ անց մի փոքրիկ քարայծ, կրակոցներից շշկլուած, ուղղակի վազեց դէպի ինձ: Նկատելով ինձ, նա կանգ առաւ եւ մինչ շաղուած հայեացքով կ'որոշէր իր անելիքը, ես նշան բռնեցի կրծքին ու ձգանը քաշեցի: Թուհ, նորից չըկրակեց: Նոյն վայրկեանին ինձնից քիչ ներքեւ շան հաչոց լսուեց եւ մէկը ռուսերէն խրոխտ ձայնեց.

— Կանգնիր:

Նայեցի, երկու սահմանապահ դէպի ինձ էին շտապում:

Քարայծը խրտնած դէպի վեր վազեց, կանգնեց մի քարի վրայ եւ ետ նայեց:

Նորից նշան բռնեցի, նորից չկրակեց: Վրդովմունքից քիչ մնաց հրացանը ժայռին խփեմ: Որսորդի համար կա՞յ աւելի մեծ ձախորդութիւն, քան յաջող որսը ձեռքից բաց թողնելը:

Վրայ հասան սահմանապահները. բարեւեցին, կարծես չեմ լսում: Փաստաթղթեր են հարցնում՝ կարկամել եմ, շաղուած հայեացքով մէկ հրացանիս եմ նայում, մէկ շան առջեւից փախչող վայրի այծին: Ի՞նչպէս ձեռքիցս թռաւ բախտս: Դեհ եկ ու դատարկաձեռն վերադարձիր քաղաք:

Ուշքի գալուց յետոյ, մինչ ես ցոյց էի տալիս փաստաթղթերս եւ քարայծ որսալու յատուկ թոյլտուութիւնը, ընկերս ժայռերից իջաւ ներքեւ:

— Ա, սա էն ոէժի՞ն է... սրա գնդակը գետին չի ընկնում, — բացականչեց երկնագոյն աչքերով սահմանապահը՝ ճանաչելով ընկերոջս:

Իջանք կիսակայարան: Հաւաքուեցին ուղեկալի մարտիկները, եկաւ եւ նրանց պետը: Լեռներից իջնելիս նապաստակ էինք խփել, խորոված արինք եւ այդ երեկոն ուրախ անցկացրինք:

Բայց սիրտս նեղւում էր այն մտքից, որ այնքան յաջող որսը ձեռքերս փախցրի:

×

Լուսադէմին սահմանապահները հրացանս կարգի բերին եւ չնայած բուք էր, մենք նորից սար բարձրացանք:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ով գաղափարի հսկայ ուղեւոր,
Քալէ՛ անդադար՝ քայլով անմոլոր։

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Կիրակի առաւօտ է, լեցուն է Վառիէթէի սրահը, փառաւոր կայ, պզտանուէր կազմակերպութեան մը փառատօնը։ Բեմին խորքը, մեծադիր պաստառի մը վրայ, երրեակ եռրորդութիւններ կը կազմեն՝ խորհրդաւոր համադրութիւն մը.— Հ. Յ. Դ., կարմիր – կապոյտ – նարնջագոյն եւ հող, մշակոյթ եւ սուր, ասոնց հետ անբաժանելի մարմնացած է հիմնադիր եռրորդութիւնը Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի։ Ինչ փոյթ թէ կը պակսին իրենց թղթէ նկարները, մեր հոգիները կը հաղորդուին՝ անոնց նուիրական յիշատակին, անոնց մեծութեան եւ հմայքին հետ, անոնց հսկայ ստեղծագործութեան հետ որ Հ. Յ. Դ. կը կոչուի։

Մեղուաջան աշխատանքի լծուած են՝ երիտասարդ ղեկավարները, օրինակելի կարգապահութեամբ եւ ճշդապահութեամբ։ Օրուան խօսնակը, բժիշկ Զաւէն Գաբրիէլեան, կը բանայ հանդէսը, համառօտակի պարզելով հանդիսութեան բնոյթը՝ մայրենի լեզուով։ Ահա կենդանի պատկեր մը որ կ՚ապրեցնէ յուզումի եւ հպարտանքի րոպէներ, հայդուկներու խումբ մը որ կ՚երգէ՝ ժողովրդային, յեղափոխական երգեր եւ մերթ ընդ մերթ, վարագոյրին ետեւէն, կ՚արձագանգէ քերթողի մը ձօնը՝ յեղափոխութեան ուղեւալ։ Ապա, խոր լռութեան մէջ, հանդիսական բազմութիւնը պատկառանքով կը հետեւի՝ երգերուն, արտասանութեանց եւ խօսքերուն որ յոյզ կը հաղորդեն։

Ժողովուրդներու կեանքին մէջ հազուադէպ է տեսնել՝ ազգային քաղաքական կազմակերպութիւն մը — որպիսին է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կը շարունակէ գոյատեւել, աւելի քան երբեք քառորդ դար, հակառակ բազմապիսի փոթորկումներու եւ հակառակ՝ իր քամած բազում դառնութեան բաժակներու, ազգ. ընկերվարական կազմակերպութեան եւ 76 տարուան կեանք, տարիներու անհատնում եւ անվհատ պայքար, կռիւ մղեց, առնական խոյանքով, ահաւոր բռնակալութեանց դէմ։ Հաղորդուեցաւ ու հաղորդեց զանգուածներուն, հայաշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, Հայուն դարաւոր ոգին. ու հրաշքներ գործեց, արծուային խոյանքով փոթորկեց հայաշխարհը եւ ծառացուց զայն՝ բռնութեան դէմ։ Տառապանքին երկունքով մը լոյս աշխարհ կուգար՝ ինքնապաշտպանութեան եւ մարտի ոգին։ Պատկառելի Երրորդութիւնը տակաւ իր ետեւէն կը քաշէր՝ անձնուէրներու նոյնքան պատկառելի բանակ մը, գրագէտ թէ գիտուն, համալսարանական թէ ուսուցիչ, մշակ թէ ժողովուրդի խոնարհ զաւակ, կ՚ուռճացնէին շարքերը՝ ուխտելով ամբողջական նուիրում՝ հայ ժողովուրդի փրկութեան գործին։ Այսպէս էր որ Դաշնակցութիւնը դարձաւ Հայուն պահապան հրեշտակը, արեան դաշտ նետեց, բարձունքէ բարձունք խոյացուց, իր ամէնէն ազնուական զաւակները՝ ամէն անգամ որ կ՚ոռնային գայլերու վոհմակները ...։ Այսօր, 76 տարեկան Դաշնակցութիւնը, միշտ պատնէշին վրայ, կ՚ըսէ. Ո՛վ տոկուն, ընտիր ժողովուրդ, որուն ճակտէն սրբուած է մահը, ով խաչեալ եւ յարուցեալ ժողովուրդ, աշխարհէն ու մարդոցմէն մոռցուած ժողովուրդ, որ բոպիկ ու գլխաբաց՝ հայրենիք ստեղծեցիր ուր նոյնպէս հսկաներ կը հասնին, մի՛ վհատիր, ես քեզի հետ եմ, ինչպէս որ եղայ՝ խաղաղութեան եւ մահուկենաց պայքարին մէջ, մինչեւ որ իրականանայ քու մեծ երազը, հողի, հատուցման եւ արդարութեան երազը։

Օր. Ալիս Շամիրեան, Մարսիլիոյ բեմերուն սոխակը, երգեց բազմիցս, ընկերակցութեամբ դաշնակի եւ բուռն ծափեր խլեց։ Օր. Յարութիւնեան եւս արտասանեց յուզիչ քերթուած մը Յովհ. Շիրազէն։

Գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ՝ Դ. Վարուժանի «Դերենիկ»ով զոր արտասանեց՝ փոքրիկն Ռաֆֆի Խըչուաճեան։

Եւ ահա ընկեր Յովիկ Եղիազարեան բեմին վրայ։ Խօսեցաւ՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76ամեակի այս հանդիսութեան պատուակալ նախագահն է՝ յայտնի քաղաքական դէմք եւ Մարսիլիոյ անուանի քաղաքապետ Պ. Կաստոն Տըֆէռ, որուն՝ կը խնդրեմ հաղորդել մեր երախտագիտական ջերմ ըղձացումները։ Հայութեան ամէնէն տագնապալի օրերուն, ասպետական Ֆրանսան, իր մեծ զաւակներուն միջոցով, միակն է եղած որ բողոքի ձայն բարձրացուցած է՝ համիտեան բարբարոս հալածանքներուն եւ ջարդերուն դէմ։

.. Գաղափարի երեք առաքեալներ, 76 տարի առաջ, հիմը դրին Հ. Յ. Դաշնակցութեան որ դարձաւ հսկայ կազմակերպութիւն մը, մեր իրականութեան մէջ, 1890էն ասդին, հայ կեանքի մէջ առաջ եկաւ՝ գաղափարի եւ բարքերու մեծ յեղաշրջում մը, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Կատարելու համար մեր ժողովուրդի փրկութեան գործը, աշխատանքի լծեց՝ իր մտաւոր եւ մարտական բոլոր ուժերն ու դարձաւ՝ հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան կենդանի ոգին։ Դաշնակցութեան համար, Հայութիւնը մէկ է՝ հայրենիքէն ներս թէ հայրենիքէն դուրս։ Հայութիւնը պէտք է կազմէ՝ մէկ ճակատ, որպէսզի յաջողութեամբ պաշտպանէ իր բոլոր ճիղերն ու գոհաբերութիւնները՝ ազգ. դատի լուծման համար։

1915ին, երբ Թուրքը տեղահանեց եւ բարբարոսօրէն ջարդեց մէկուկէս միլիոն Հայութիւնը, հատուցում չեղաւ՝ հայ ժողովուրդին։ Մինչդեռ՝ Հրեայ ժողովուրդը հատուցում ստացաւ իր միլիոնաւոր զոհերուն համար եւ հայրենիք ծաղկեցուց։ Հայութիւնը մեզի հետ է եւ Դաշնակցութիւնը պիտի չդադրեցնէ իր պայքարը մինչեւ որ Հայը տէր դառնայ իր արդար իրաւունքներուն»։

Միջօրէ էր արդէն եւ հանդիսատես հասարակութիւնը, գոհունակ ու խանդավառ, թողուց Վառիէթէի սրահը՝ լի հոգեկան խաղաղութեամբ։

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիրակի, Նոյեմբերի 6ին, ժամը 11.30ին, Փարիզի Նոթր – Տամի Մայր Տաճարին մէջ պաշտօնական պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ, բոլոր նախկին պատերազմիկներու հոգւոյն համար, ինկած՝ պատերազմի ճակատներու վրայ։

Ձեռնարկը գործն էր Յաղթական Կամարի Բոցի ընկերակցութեան։

Հրաւիրուած էին բոլոր Ֆրանսայի եւ օտար զինուորական կազմակերպութիւններ եւ պետութեանց ներկայացուցիչներ։

Հրաւէր ստացած էին նաեւ «Հայաստանի Սուրբ» եւ Հայ Նախկին Պատերազմիկներու Ընկերակցութիւնը։

«Հայաստանի Սուր» ընկերակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը դրօշակով ներկայ եղաւ արարողութեանց, որ նախ քան Նախկին Ռազմիկներու նախարարին Սանկլինէթթիի գալուստը տեղի ունեցաւ հրապարակին վրայ։

Զանազան կազմակերպութեանց հարիւր վաթսուն երեք դրօշներ, իրենց նախագահներով կարգերու շարուեցան, իրենց նախագահներով։

Հայոց կազմակերպութեան եռագոյն դրօշը անգամ մը եւս պատուի էր առաջին գծի վրայ։

Փարիզի զինուորական կառավարիչ զոր. Ջելլէր աչքէ անցուց զանոնք եւ իրաքանչիւր պատուիրակութեան ներկայացուելով ի մէջ այլոց շնորհաւորեց Հայաստանի Սուր ընկերակցութեան ներկայացուցիչը։

Նախարարին գալուստէն ետք, բոլորը տեղ գրաւեցին տաճարին մէջ, ուր հաւաքուած էին պետական անձնաւորութիւններ եւ սկսաւ կրօնական արարողութիւնը։

Պատարագեց Ժէնիի նախկին եպիսկոպոս Հայր Փրուվօ և քարոզեց Գերապայծառ Պուլյոն, նախկին սպայ եւ Վէզուէօնի այժմու եպիսկոպոսը։

Պ.

Պատերազմական Աւետանը մահուան դատապարտեց Վահանը, ինչպէս նաեւ իր վեց մարտընկերները։

Կաչառք՝ Աւետանի քարտուղարին, մը՝ նոր կիրակումէն առաջ իմանալու համար։ Դիմում՝ կուսակալ Բահմիին, մահավճիռը ատկախել տալու համար։ Հեռագիր՝ ամերիկեան դեսպան Մորկընթաուին, իր միջամտութիւնը խնդրելու համար։ Աղերսագիր՝ Էնվէրին, «սուլթանական ներում» հայցելու համար։

Եւ մահապարտութիւնը բերդարգելութեան փոխուեցաւ։ Հայաշխարհը հերձուեցաւ եւ զարմացաւ. աննախընթաց յաջողութիւն մըն էր, որ առաջինը եւ վերջինը պիտի ըլլար այն սեւ օրերուն։ Ատոր համար ալ պատմական դարձաւ։

Թաղակից էինք Փարիզի մէջ։ Յաճախ զրախակցութիւններ կ՚ունենայինք։ Իմ խնդրանքիս ընդառաջելով, իր գլխէն անցածները մանրամասն պատմած էր ինծի։ Գրի առեր էի զանոնք, իբրեւ դրուագ մը հայկական Իզմիրի պատմութենէն։ Թէեւ չափազանց տարածուն, բայց չահեկան խրախէջ մը դուրս եկաւ, զոր Յուսաբեր թերթօնեց 1959ին, 11 Նոյեմբեր – 29 Դեկտեմբերի թիւերուն մէջ։

Ֆրանսաբնակ հայրենակիցներ չկարցին զայն։ Հետաքրքրութիւններ յագեցնելու համար եւ ի յարգանս Վահանի յիշատակին, պիտի աշխատիմ իր յիշատակարանին համառօտագրութիւնը պատրաստել, յապաւելով վիճայարոյց հարցեր ու անցքեր կամ անցելապաշտիկ երկարաբանութիւններ։ Առ ի հրատարակութիւն «Յառաջ»ի մէջ, որուն հիմնադիրը լաւ կը ճանչնար իր սերնդակից վեթերանը եւ շատ կը սիրէր ու կը յարգէր զայն։

Ո՞վ չէր սիրեր ու չէր յարգեր մեր Վահանը, հին օրերու եւ նոր օրերու իմ բարեկամ եւ եղբայրագոյն ընկերս։

ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Երեւանի ձայնասփիւռէն պիտի հաղորդուի Արմենուհի Գեւոնեանի երգահանդէսը, որ տեղի ունեցած է Հոկտ. 6ին, Երեւանի մէջ նախաձեռնութեամբ Սփիւռքահայ կոմիտէի։

Տարօնի երգերուն նուիրած այս երեկոյթը հնահատուած է ներկայ հասարակութենէն, որուն մէջ կը գտնուէին գիտնականներ, արուեստագէտներ եւ երաժիշտներ։

Արուեստի Հաստատութեան նախաձեռնութեամբ Տարօնի երգերը պիտի հրատարակուին առանձին ալպագրական ժողովածուով մը, հաւանաբար պատրաստուին նաեւ կարգ մը սալեր։

Ցիցիլիա Բրուտեան յօդուած մը նուիրած է Տարօնի երգերուն եւ Արմենուհի Գեւոնեանի կատարած աշխատանքին «Հայրենիքի Ձայնի» Հոկտ. 23ի թիւին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Յուսալքման այդ սոսկալի վայրկեանին դիմեց այն միակ միջոցին, որ իրեն ներկայացաւ, այս անյոյս դրութենէն ազատելու համար։

Բովանդակ աշխարհի մէջ առանձին ու ասոնց խորհրդատուի, տուաւ այն յուսահատ որոշումը որ աւա՛ղ շատ ճախող հետեւանքներ պիտի ունենար անշուշտ։

Եւ Քայզէրին սաղայելական ու խորամանկ ցանկութիւնը իրականացաւ։ Հաշտարկներու ազնուատոհմ աղջկան կորուստը կատարեալ եղաւ։

ՈՒԻԼԻԷՄ ԼԸ ՔԷՕԻ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Խօսքը կուտամ Իշխանուհիին, որպէսզի ուծէ Կայսեր ցած մեքենայութիւններուն հանգոյցը։ Ոչ ոք պիտի կրնայ իրմէ աւելի լուսաբանել այդ գործը։ Աշխատութեան սեղանիս վրայ, աչքիս առջեւ, կը գտնուի իր մէկ նամակը որուն մէջ կը յայտնէ ինծի չփոթութեան վերջին վայրկեանի մը տուած իր խենթ որոշման բուն պատճառները։

Ահա այդ նամակը.

«Այն ահռելի օրերուն, որոնց յիշատակը պիտի չեղծուի երբեք յիշողութենէս, նոյնիսկ եթէ հարիւր տարի ապրիմ, առջեւս ցցուած տեսայ «յիմարանոց»ի մը բոլոր անանուն սարսափները։ Ինչ կըրնայի ընել։ Պանդոկի մը մէջ, ուր ամէն մարդ օտար էր ինծ, բացարձակապէս աոանց բարեկամի էի։ Լէօփոլտ իսկ որուշակի ինծ հասկցուց թէ, չուզեր այլեւս զբաղիլ քրոջմով մը, որուն աղմկայարոյց փախուստը կը վտանգէր զինքը։ Գիտէի թէ Ֆրաու Ֆոն Ֆրիշթ կոչուած այդ անպատկառ զրպարտիչը ու անխիղճ կինը, ամբաստանութիւններ յերիւրած էր իմ վրաս՝ իբր սիրային գաղտնի եւ ոճրապարտ յարաբերութիւններ ունեցող մը։ Գիտէի թէ Կայսրը ինքը մեքենայած էր այդ անարգ դաւադրութիւնը զիս յիմարանոցի մը մէջ բանտարկելու համար։ Ցանկարծ այս մտատանջութիւններէն ազատելու միջոց մը ինկաւ միտքս։ Մտածեցի խկոյն Պ. Ժիրոնի մասին, որուն այնքան մաքուր բարեկամութիւնը իմ հանդէպ, այնքան տաղտուկ ու կեղեքում պատճառած էր իրեն։ Եթէ հաւանէր գալ ու ինծի միանալ, Տրէզտէնէն փախուստս պիտի նկատուէր պարզ փախուստ մը որուն վեհանձնօրէն օժանդակած պիտի ըլլար ինծի խնայելու համար յիմարանոցի երկար ու զարհուրելի հոգեվարքի մը սարսափը։ Պ. Ժիրօն այդ վայրկեանին միակ բարեկամն էր որուն կրնայի վստահիլ, եւ այս պատճառաւ ահա հեռագրեցի իրեն Պրիւսէլ։ Անմիջապէս եկաւ գտաւ զիս, բայց այդ գեղեցիկ վարուելակերպը որ յոյժ պատուաբեր էր իր սրտին համար, միեւնոյն ատեն ծառայեց Կայսեր գաղտնի ծրագիրներուն, որուն յաղթանակը կատարեալ եղաւ»։

Այսպէս է որ ահա Եւրոպայի այդ անխիղճ ու յիմար Թագակիրը, այդ հոգւով ու մարմնով տխեղծը, Հոհներու Թագաւորի մը արժանի իր այնքան վայրագ խորամանկութեամբը, իր արդարութեան խորհրդական Լէօլայնի եւ լրտես Ֆոն Մէյշի մեղսակցութեամբ, ըկտիօրէն յաջողեցաւ զրկել իրեն չափ ազնուազարմ, բայց պատուաւոր ու անպաշտպան կին մը, եւ տիղմի ու անպատուութեան մէջ թաթաւուն հալածեց զայն իր կայսրութենէն։

Դ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿԻՆԸ

Փոցտամի պալատական շրջանակէն դուրս ոչ ոք տեղեակ է Ֆրաու Քլայոթի ստորնադաս սադրանքներուն։

Ֆոն Պիւլօվ իշխանը որ գերման պետական մարդոց ամէնէն ճարպիկ եւ նրբամիտն է, անգամ մը սենեակիս մէջ իրաւամբ յայտարարեց թէ այդ տարօրինակ ու առեղծուածային կինը «Կայսրէն շատ քիչ կը տարբերի իբր կարեւոր անձնաւորութիւն մը»։

Ֆրաու Քլայոթ պաշտօնապէս պալատին պարուսոյն էր։ Այն բոլոր երիտասարդ զինուորականներն ու պարմանուհիները, որոնք արքայական մեծ պարահանդէսներուն ընդունուելու եւ Նորին Կայսերական Վեհափառութեան եւ Կայսերական Բարձրութիւններու առջեւ ըսկըզբնաւորութեան մը պատիւին կը տենչային, պարտաւոր էին անցնիլ իր խստաքննութենէն եւ ենթարկուիլ իր անբեկանելի վճիռին։ Իւրաքանչիւր պարահանդէսի նախօրեակին Պերլինի դղեակին Սպիտակ Սրահին մէջ պարի բազմաթիւ փորձեր կը սարքէր ան եւ աւելի խստապահանջ կ՚ըլլար, քան բարձրաստիճան սեւէ զօրավար զօրահանդէսի ժամանակ։

Հաւանաբար եօթանասուն տարեկան մը կար ան, բայց իր բուն տարիքը չէի կըրցած գիտնալ։

ՈՒԻԼԷՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն խոր կսկիծով կ՚ողբայ իր հաւատարիմ վեթերան ընկերոջ ընկեր Հրանդ Ունանեանի մահը եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնէն Տիկին Մարի Գալուստեան իր ամուսնոյն Խաչիկ Գալուստեանի եւ իր տղրոջ Պ. Ոսկիան Գալուստեանի մահուան 11րդ տարելիցի առթիւ նոյնպէս իր մօր մահուան Բ. տարելիցի առթիւ հետեւեալ նուէրները կ՚ընէ, 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 20 Կապ. Խաչի կայանին, 20 Շաւարշ Միսաքեան սրահին, 20 ֆր. Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրուն Հալաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Հալաճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (13 Նոյ.) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԳէՈՐԳ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն :

×

Պ. Լեւոն Քանարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հայերէն Աստուածաշունչի Ա. տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի, կը մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Այս առթիւ կը կարդացուի հայրապետական կոնդակ : Կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Յակոբ Ջուղայեցի կրթասէր կաթողիկոսի, Ոսկան վրդ. Երեւանցիի, եւ հայ տպագրութեան բոլոր նպաստողներու հոգիներուն համար :

ՊՈՄՈՆ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի (13 Նոյեմբեր) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ՀՈԳԵԼՈՅՍ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

վախճանման 32րդ տարելիցին առթիւ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայր. Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թըրթըռեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայրենական պատերազմին կորսուած՝ Պետրոսեան Համբարձում Խաչատուրի՝ կինը Պայծառ Աբգարեան, զաւակները Ռօզեր, Սուրիկ, աղջիկը՝ Ռուբինա, Համբարձումի եղբայրները՝ Իշխան, Պետրոս, կ՚ապրին Երեւան, քոյրերը Զապէլ, Թառամ :

Փնտռողին հասցէն.— Երեւան՝ Նոր Արէշ, 45 փողոց, բնակարան Ա.ին : Պետրոսեան Արմենակ Խաչատուրի :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ

Նախաձեռնութեամբ Լաղեան խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Տէսինի Դրօ խումբին :

(13 Նոյեմբեր) Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Կ՚արտասանեն Նոր Սերունդէն՝ Օրիորդներ Ալիս Թաշճեան, Ժըներվիէվ եւ Միրէյ Պարտաքճեան եւ Արսինէ Կարապետեան :

Տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի եւ Լիոնի պարախումբերուն կողմէ :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հասարակութիւնը անխտիր :

Մուտքը ազատ է

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ »

Չորրորդ հատորը

եւ « ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Յուշեր :

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին : Մեծ պատրաստութեամբ եւ Պ. Ա. Գմբէթեանի մասնակցութեամբ՝ «Անոյշ փորձանքը» իսկ «Խամաճիկները»՝ յետագային :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզական Միութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱՊՕՇի «ՌՈՒՁԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20.45ին, Թէաթր տէ զ՚Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Սկաուտական տօնածառ - հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ՚Օպանեը :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Պոմոնի Թաղ. խորհուրդին կողմէ :

Ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ եւ ԳԵՂԱՄ ԱԲԵՂԱՅ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 11, ժամը 13, Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ :

Գին՝ 15 փրանք

Գեղարուեստական ընտիր բաժին :

ԾԱՆՕԹ.— Կոչունքի տոմսակ ստանալու համար դիմել հետեւեալ անձերուն.— Պոմոն՝ Վահրամ Կ. Միսթիկի՝ 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, Անդրէ Պաղտասարեանի՝ 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ, Կրանփէնի Թաղ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները (Սէն Լու, Լափոմ, Վալպարէլ), այս Ուրբաթ (11 Նոյեմբեր) ժամը 15ին, դպրոցի սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Առնուվիլի Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքը կը սկսի այս Հինգշաբթի (10 Նոյեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 2ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Կը դասախօսէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց :

TRESORS DE LA PEINTURE

JAPONAISE

du XIIe au XVII [e] siècle

Musée du Louvre

du 4 Novembre au 31 Décembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատոր)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ-Սամուէլեան Գրատուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռումանահայ Գէորգ Սարեան Մուշեղի, նոր ժամանած Երեւանէն Մարսէյլ, կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդիները Տիգրան եւ Հրանդ Սարեան Յակոբի, որոնք լուսանկարչատուն մը ունէին Փարիզի մէջ, հաւանաբար ներկայիս ալ կը բնակին Փարիզի շրջանին մէջ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին : Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ACHDJIAN
35, Rue François Brion
MARSEILLE (8e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անխտիր պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկեր Ն. Ա.ի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

ENTREPRENEURS
spécialisés corsage mousseline, tergal non coupé, grosse série, travail assuré toute l'année.
HALIOT
24, Bd. St-Denis, PARIS 2ème

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրքրական, ամէնուն օգտակար, — Առողջները բժիշկներուն դէմ (Խմբ.) : Տոքթէօր, շատ կաղ ունիմ (Տոքթ. Պլոնտէ): Դարձեալ շաքարախտի մասին (Շաքարախտաւորներու Ֆրանսական Ընկերակցութիւն) : «Կարմիր երախաներ» հիւանդութիւնը (Տոքթ. Ազատեանի) : Մեղքցէք ըստամոքսը (Տոքթ. Շահէն) : Մարդոց հասակը կ՚երկարի (Փրոֆ. Լամի) : Անկցի կաղամբ (Տոքթ. Ասֆանազ) : Ոճրագործ բժշկութիւնը (Հայ - Բոյժ) : Ալքոլ եւ սուրճ (Տոքթ. Սերոբեան) : Ապակիէ շինուած մարդիկ (Տոքթ. Շ. Օնառ) : Թոքախտ եւ յղութիւն (Տոքթ. Բումպուճեան) : Միւռոնի մասին (Յ. Սէփէթճեան) : Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ (Տոքթ. Շ. Այվազեան) : Բժշկ. Բառարան (Տոքթ. Քալանթարեան) : Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը (Մեծն - Հայրիկ): Ծովը ... դեղարան (Տոքթ. Իրիմէսքու), Սրտին ելեկտրական հոսանքները (Տոքթ. Պիամենեէ) : Կը ցաւի սրտիս վրայ (Տոքթ. Աշնեան) :

Ահա պարբերաթերթ մը, գրական, պատմական, գիտական ծանօթութիւններու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի :

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վճարելով 15 ֆրանք տարեկան բաժնեգին մը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորքթաղ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 11 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10760

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.760

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

1946 – 1948ի շուրջ հարիւր հազար Հայեր ներգաղթեցին Հայաստան :

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք յոյսեր կային, որ Հայկական Հարցը այս անգամ եւս պիտի դրուէր դիւանագէտներու կանաչ սեղանին վրայ, ինչպէս եղած էր 1919 – 1920ի խանդավառ օրերուն :

Ներգաղթի պատասխանատու վարիչները, ներշնչուած խորհրդային պաշտօնական կամ կիսապաշտօն շրջանակներէ՝ թէ իրենց քարոզչութեան ուժեղ չեշտ մը տալու համար՝ գաղտնապահութեամբ շշուկներ կը տարածէին թէ «հանճարափայլ»ը խոստացեր է ընդարձակել Հայաստանի սահմանները : Ներգաղթ կը կազմակերպուէր գրաւուելիք նոր հողամասերը լեցնելու համար ...

Այսպէս թէ այնպէս, ներգաղթի համար պարարտ հող կար Միջին Արեւելքի, Յունաստանի եւ Ֆրանսայի, որոշ չափով նաեւ Իրանի եւ Ամերիկայի մէջ :

Հայրենիքի կարօտը, նոր սերունդը հայ պահելու մասին ծնողքներու մտահոգութիւնը մեծագոյն ազդակներն էին ներգաղթի հանդէպ ցոյց տրուած խանդավառութեան :

Համայնավարական գաղափարներով սնած մարդիկ ալ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին գացողներուն մէջ :

Շատեր յուսախաբ եղան առաջին օրերէն իսկ: Հայաստանի կոմկուսի նախկին Ա. քարտուղար Յ. Զարոբեան քանի մը տարի առաջ հրապարակաւ խոստովանեցաւ, որ շատ սխալներ գործուեր էին 1946 – 48ի ներգաղթի օրերուն :

Ամէն ինչ հապճեպով կատարուած էր : Սուրիա – Լիբանանի մէջ հաւատաքննական ատեաններ կազմուած էին եւ ներգաղթող դաշնակցականներէն մեղայական կը պահանջուէր :

Հայաստանի մէջ նախօրօք ո՛չ բնակարան պատրաստուած էր, ոչ ալ գործ ապահովուած հայրենադարձներուն համար, որոնք դժնդակ կացութեան մատնուեցան :

« Հայրենական պատերազմ»ին զոհ գացեր էին աւելի քան հարիւր հազար կորիճ երիտասարդներ : Հայաստան պէտք ունէր աշխատող ձեռքերու :

Սփիւռքէն գացող հարիւր հազարը կոչուած էր լեցնելու անդարձ մեկնողներ տեղը :

Այս գլխաւոր պատճառէն զատ Սփիւռքի հայրենասէրներուն համար ներգաղթը կը նկատուէր ազգապահպանման կարեւոր միջոց մը:

Օտարացման ու ձուլման վտանգին ենթակայ էին — ու են — արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ ցրուած Հայերը :

Ներգաղթ կազմակերպողները ամէնէն առաջ այս վերջինները պէտք է փոխադրէին հայրենիք :

Այդպէս չըրին: Իրենց ամբողջ ուժը կեդրոնացուցին Միջին Արեւելքի մէջ, ուր Հայութեան ո՛չ մէկ վտանգ կը սպառնար :

Հո՛ն ուր մզկիթ կայ, Հայը պահած է իր կրօնքին հետ նաեւ իր ազգային դիմագիծը : Անտեսեցին ա՛յն վայրերը, ուր Հայութիւնը դատապարտուած էր կորսուելու, ուշ կամ կանուխ :

Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ տնտեսական պայմաններն էին ամէնէն աւելի դեր կատարող ազդակները : Շատեր չարաչար աշխատանքով հազիւ օրապահիկ մը կը ճարէին : Կը յուսային ըսւագոյն վիճակ ստեղծել եւ ապրուստի աւելի բարձր մակարդակ ապահովել իրենց համար Հայաստանի մէջ, ինչպէս կը հաւատէին ներգաղթի քարոզիչները :

Մեծ թիւ մը կը կազմէին անոնք, որ ներգաղթի յոյսով տուն – տեղ ծախեր, գործերը հաշուեյարդարի ենթարկեր էին, սակայն վերջին պահուն ճամբաները փակուած ըլլալով, մնացեր էին իրենց տեղերը :

Ամէնէն աւելի խղճալի էր ասոնց վիճակը : Մարդիկ ստիպուած էին բնակարան ճարել եւ նոր տնտեսութիւն ստեղծել :

Այս պատմութիւնները անցեալին կը պատկանին :

Այսօր Միջին Արեւելքի, մասնաւորապէս Եգիպտոսի, Կիպրոսի եւ Սուրիոյ մէջ դժուարին կացութիւն մը ստեղծուած է Հայերուն համար, տնտեսական ու քաղաքական պատճառներով :

Մեր հայրենակիցներէն շատեր քանի մը տարիէ ի վեր իրենց աչքերը դարձուցած են դէպի օտար, հեռաւոր երկիրներ, նոր բախտ որոնելու համար անծանօթ հորիզոններու տակ :

Մեծ Եղեռնէն կէս դար ետք տակաւին «գնում է Հայը՝ կնճիռը ճակտին», դէպի ղուրպէթ: Կարծես ա՛յս է յաւիտենական իր ճակատագիրը :

Ներգաղթի պատասխանատուները այժմ իրենց գլխաւոր ուշադրութիւնը պէտք է դարձնեն այդ երկիրներուն վրայ :

Հայաստանի վարիչները պէտք է բնակարան եւ գործ ապահովեն մեծ թիւով հայրենադարձներու բաւելու չափ, արգելք հանդիսանալու համար Միջին Արեւելքի մեր բազմութեանց կորուստին :

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք, որ յաջորդաբար երեք նաւեր եւս պիտի երթան Լաթաքիա՝ 400ական հոգի փոխադրելու: Այս տարի ընդամէնը 1600 Հայեր Սուրիայէն Հայաստան գացած պիտի ըլլան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԶՕՐԱՆԱՆ

Լաւագոյն մասնագէտները ամերիկեան քաղաքականութեան դժուարութեան մատնուած են բացատրելու համար աՆՅ օրուան ընտրութիւններուն արդիւնքը : Ինչպէս կը պատահի երբ օրուան նախագահը դեմոկրատ է, Հանրապետականները բաւական զօրացան, նոր աթոռներ գրաւելով եւ նուազեցնելով դեմոկրատ մեծամասնութիւնները ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ :

Վերջին արդիւնքներուն համաձայն հետեւեալ պատկերը կը պարզուի .—

Ներկայացուցիչներու ժողով .— Հանրապետական 187 աթոռ (Նախապէս 140), դեմոկրատ 248 (Նախապէս 295) :

Ծերակոյտ .— Հանրապետական՝ 36 (Նախապէս 33), դեմոկրատ 64 (Նախապէս 67) :

Կառավարիչ .— Հանրապետական՝ 25 (Նախապէս 17), Դեմոկրատ 25 (Նախապէս 33) :

Հանրապետական բոլոր աչքառու դէմքերը ընտրուած են, ասոնց մէջ յիշենք՝ Նելսըն Ռոքֆելլըր : Քաղաքապետ մը, եկմտագէտներու գերդաստանի մը մէջ, 58 տարեկան, կառավարիչ Նիւ Եորքի : Ճորճ Ռոմնի, Միչիկանի կառավարիչ վերընտրուած : 59 տարեկան, Ռոմնի կը նկատուի իբրեւ մէկը որ կրնայ նախագահական աթոռի թեկնածու ըլլալ, 1968–ին, ընտրուելու լայն հաւանականութիւններով :

Էտուըրտ Պրուք, առաջին սեւն է որ ծերակուտական կ'ընտրուի: Հանրապետական, ծնած 1919ին, ընտրուեցաւ Մասաչուսէթսի մէջ: Փաստաբան, 1960էն ի վեր նախագահն է Պոսթընի օփերային :

Ռոնըլտ Ռիկըն, Հոլիվուտի դերասան է եւ կառավարիչ ընտրուած է Քալիֆորնիոյ, լայն մեծամասնութեամբ : Ծնած է 1911ին :

Զարլզ Փըրսի, փայլուն միտք մըն է, «յառաջդիմական», 47 տարեկան :

Տարակոյս չկայ որ Լինտըն Ճոնսըն դժուար կացութեան մը առջեւ կը գտնուի : Առաջին անգամ երկու կէտեր նկատի կ'առնուին : Արդիւնքներէն մինչեւ 24 ժամ ետք, Ճոնսըն ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած էր : Գալով վիրաբուժական գործողութեան որու պիտի ենթարկուէր այս Ուրբաթ կամ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը, հիմա կը յայտարարուի որ ապաքինելու ոչ մէկը պատճառ կայ եւ թըռակալը պիտի ճշդուի յետագային :

ԳԱՌԶՈՒ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

— * —

3 Շաբաթ Երեւան անցընելէ ետք, Գառզու Փարիզ վերադարձաւ : Նախքան վերադարձը, Մոսկուայէն քանի մը տողով մեզի կը յայտնէր իր առաջին տպաւորութիւնները, շեշտելով .—

« Հիանալի ճամբորդութիւն մը կատարեցինք Հայաստան, ուր մասնաւոր սիրով ընդունուեցանք : Ցուցահանդէսս բացուեցաւ աննկարագրելի խանդավառութեան մէջ : Հպարտ եղանք այն յառաջդիմութիւններէն զորս մեր երկիրը կատարած է : Վերադարձի ճամբուն առինք » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի, դարձաւ նաեւ Ներքին նախարար : Ինչպէս գրած էինք, տագնապը զոր կ'ապրի հնդկական կառավարութիւնը ծագում առաւ «սրբազան կովերու» զենումի հարցէն :

ՓԱՐԻԶԻ արուարձաններէն՝ Արքէօյի մէջ, իշխանութիւնները պարպած են վեց յարկնոց շէնք մը ուր կը բնակին 45 ընտանիքներ (135 հոգի) : Շէնքը կառուցուած է ոչ հարկ եղածին չափ ամուր հողի վրայ եւ փլելու վտանգին տակ է : Յաջորդ օրը կացութիւնը կը ծանրանար եւ ոչ մէկ բնակիչ հրաման կը ստանար նոյնիսկ տուն երթալ արժէքաւոր իրեր կամ դրամ առնելու :

«ԿԱՐՄԻՐ հեռաձայնը» պիտի սկսի բանիլ Էլիզէի եւ Կրեմլինի միջեւ մինչեւ երկու ամիս : Որոշուած՝ անցեալ Յունիսին, վերջնական համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ առջի օր, Փարիզի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը արտօնեց տարադրամի ներածումն ու արտածումը եւ դրամական հակակշռի նոր դրութիւն մը հաստատեց :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը փոփոխութիւններ կրած է :

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը 14 դոհարավաճառներ ձերբակալած է որոնք ոսկիի մաքսանենգութիւն կ'ընէին Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ, կը գրէ Էլ Մուճահիտ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետութեան չորս թեկնածուներէն մէկը՝ Կերշթնմայըր քաշեց իր թեկնածութիւնը :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Արտաքին նախարարը Վարշաւայէն Մոսկուա անցաւ, ուր խօսակցութիւններ կ'ունենայ խորհրդային ղեկավարներուն հետ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ գաւառներուն մէջ, համայնավար ղեկավարներ կան որոնք կ'ընդդիմանան «Կարմիր Պահակներուն» :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐ

Անոնք որ տեսան առաջին աշխարհամարտին սարսափները, կը հաւատային թէ մարդկութիւնը փրկուած է, թէ այլեւս ուրիշ պատերազմ չի կրնար ըլլալ ...

Տեսանք երկրորդն ալ, առանց յիշելու խալեւեթօվպականը եւ ուրիշ միջանկեալ ընդհարումներ, յեղափոխական ալիքներով :

Եւ ահաւասիկ ամէնքն ալ անձկութեամբ կը հարցնեն .— Երրո՞րդ մըն ալ պիտի տեսնենք ... — Ո՛չ, ո՛չ, կը պատասխանեն լաւատես եւ խաղաղասէր հոսանքներ : Հիւլէական այս դարուն, նոր աշխարհամարտ մը պիտի նշանակէր կործանում ամբողջ մարդկութեան եւ իր դարաւոր քաղաքակրթութեան :

Աւելի ուժ տալու համար «ոչ»ին, գիտնականներ եւ ամէն կարգի մասնագէտներ պարբերաբար կը նկարագրեն հիւլէական պատերազմի մը Արհաւիրքը :

Ուրիշներ կ'արծարծեն խաղաղասիրական շարժումը : Իսկ բարեպաշտներն ալ կ'աղօթեն :

Եւ սակայն, ամէնէն յետամնաց երկիրն ալ առտու – իրիկուն կը հնչեցնէ ահազանգը .— «Արթուն կա՛ց եւ պատրաստ» :

Նոյն ահազանգը աւելի ուժգնօրէն կը հնչեցնեն մեծերն ու հզօրները, անոնք որ միլիոնաւորներու ճակատագիրը կը վարեն զանազան անուններով :

Քսան միլիոն կը հաշուէին առաջին Մեծ պատերազմին զոհերուն թիւը, զուրս ձգելով մեր աւելի քան մէկ միլիոնը, որ ջարդուփշուր փոշիացաւ Արեւելքի ճամբաներուն վրայ :

Կրկնապատիկ աւելի մեծ էր եւ զարհուրելի՝ երկրորդ Աշխարհամարտին ողջակէզը :

Դեռ հազարաւոր հաշմանդամներ կը յածին մեր շուրջը, մէկ զինադադարէն միւսը :

Բայց եւ այնպէս, ոչ պխորժակները յագեցած են, ոչ ալ բոլոր հաշիւները փակուած :

Ազատութիւն ու արդարութիւնն ալ մաս կը կազմեն հաշմանդամներու բազմութեան :

Ո՛վ որ կրցաւ ոտքի կանգնիլ դղրդալին փլուզումներէն, կը տրորէ միլիոնաւոր բազմութիւններ, ապարէզ կարդալով թէ հպատակին եւ հարեւանին :

Իսկ անոնք որ ափ մը հողի կարօտովը կը տոչորին, ի զո՜ւր հրաշքի մը կը սպասեն, տարիներէ ի վեր :

1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարը նոր շրջան մը պիտի բանար, Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատումով :

Իրականին մէջ դարձաւ շրջան մը փոխադարձ ատելութեան եւ սպառազինութեանց մրցակցութեան :

1945 Մայիս 8ի զինադադարը նոյնպէս փայլուն արշալոյս մը կը խոստանար :

Ահա կը տեսնէք որ յաղթականներն անգամ հրաբուխի մը վրայ նստած են :

Չորս – հինգ Մեծեր իրենց ափին մէջ առնելով հանդերձ աշխարհի ճակատագիրը, նոյնքան մտահոգ են այսօր, որքան ամէնէն անճարը :

Զինադադա՞ր թէ զինարշաւ :

1955 Շ.

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ վաղը, Մեր յաջորդ թիւը՝ Կիրակի Նոյեմբեր 13, նուիրուած Անթուան Մէյեէի յիշատակին :

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇՈԼԹԻՑԻ ՄԱՀԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդեցինք, Պատրն – Պատրնի մէջ մեռաւ Ֆոն Շոլթից, այն գերման զօրավարը, որ հակառակ Հիթլէրի հրամանին՝ մերժեց այրել Փարիզը, գերման բանակին նահանջին առթիւ: Հետեւեալ գրութիւնը կը ներկայացնէ զօրավարին վերջին օրերը հիւանդանոցին մէջ:

Պատրն – Պատրնի քաղաքապետական հիւանդանոցի թիւ 205 սենեակին մէջ, զօրավար Ֆոն Շոլթից, Փարիզի գերմանացի վերջին հրամանատարը, որ ընդդիմացաւ «քաղաքը աւերակոյտի վերածելու» Հիթլէրի հրահանգին, կը մղէ իր կեանքին վերջին պայքարը:

Օրական երկու անգամ, հիւանդապահուհի մը կը բռնէ հիւանդին աջ ձեռքը, (այն միեւնոյն ձեռքը, որ մերժեց ստորագրել աւերումի հրամանագրին տակ), քննելու համար հիւանդին բազկերակը, մինչ բժիշկներու խմբակ մը կը փնտռէ հիւանդութեան բնոյթը, որ պատած է զօրավարին ամբողջ մարմինը.— Թոքային ուռեցք, սրտի եւ լեարդի խանգարումներ, չնչարգելութեան տագնապ...

Զօրավար Ֆոն Շոլթից հիւանդութենէն գլեմուած էր, երբ Սեպտեմբերի վերջը կը վերադառնար արձակուրդէն, կնոջը հետ: Արեւէն թխացած տեսքը, զոր իր հետ բերած էր Իտալիայէն, անոր տուած էր երիտասարդի երեւոյթ, հակառակ իր 72 տարիքին:

Խոշորակազմ, նստած բազկաթոռի մը մէջ, դիմացը պատուհանին, ուրկէ կը տեսնէ ձորը եզերուած՝ Սեւ Անտառին բլուրներով, ան սեղմուած է մոխրագոյն – կանանչ քառակուսիներով իր սենեկազգեստին մէջ, ինչպէս զինուորական համազգեստի մը մէջ:

Իր ձեռքերը, դեռեւս զօրեղ, կը հանգչին ծունկերուն վրայ:

Հազիւ քաղաքավարական բարեւ մը այցելուհիին, որ եկած է իրեն խօսելու «Փարիզ կ՚այրի՞» ժապաւէնին մասին, որ քանի մը օրէն պիտի վերապրեցնէ Փարիզի ազատագրումին ողբերգական ժամերը: Իր նայուածքը գամուած է գետին, չըթունքներուն վրայ հազիւ նշմարելի ժպիտով մը: Դժուար կը թուի հետեւիլ այն աշխարհին, ուր փակուած է:

Բայց, երբ վերակոչեցի իր սեփական դերը, ծանր կոպերը բարձրացան: Այն ատեն, իր կապոյտ աչքերուն մէջ տեսայ պղնուական պատկերը Տիթրիխ Ֆոն Շոլթիցի, որ Սեվաստապոլի մէջ գլուխն անցաւ ինը զօրաբաժինով բանակի մը: Տեսայ այս սպան, որ պատերազմի խենթ ղեկավարի մը կողմէ գրաւոր հրահանգ ստացած էր «պաշտպանելու Փարիզը մինչեւ վերջին մարդը եւ ճգնաժամային պահուն՝ թաղուիլ քաղաքին հետ»:

Բազկաթոռին կողքին, սեղանի մը վրայ, կուտակուած գիրքեր:

«Փարիզ կ՚այրի՞» ժապաւէնին ծանուցումէն ի վեր, Ֆրանսայի ամէն կողմերէն շնորհաւորական գիրեր կը հասնին: Անոնց ամէնէն յուզումնալին, զօրավարը ստացաւ այն պահուն, երբ նոր կը հիւանդանար: Զայն միասին տարաւ հիւանդանոց: Նամակը գրուած էր Ֆրանսացի աղեկի մը կողմէ, հազիւ հասկնալի գերմաներէնով մը:

«Հեր (պարոն) զօրավար, շատ երախտապարտ եմ ձեզի, որ մեր մայրաքաղաքը չէք ենթարկած աւերումի, որ նախատեսուած էր Հիթլէրի կողմէ: Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, որովհետեւ դուք ձեր եւ ձեր ընտանիքին կեանքը վտանգեցիք: Զմայլեցայ Փարիզի պատերազմին ձեր կատարածին: Ուրեմն երախտապարտութեամբ լեցուն է որ պզտիկ Փարիզցի մը ձեզի կը գրէ:

«Կ՚ուզէի գիտնալ, թէ ի՞նչ եղան ձեր անմիջական օգնականները եւ սպաները, նոյնպէս ձեր կինը, զաւակները եւ թերեւս ալ ձեր թոռնիկները:

«Կրկին շնորհակալութիւն»:

Զօրավար Ֆոն Շոլթից չկրցաւ պատասխանել այս նամակին: Ան չկրցաւ պատմել իր փոքրիկ նամակագրին, թէ իր օգնականը, Արնիմ, պատերազմէն ետք հետեւեցաւ բժշկութեան եւ այսօր կը վարէ մեծ հիւանդանոց մը, Նիւրըմպէրկի մէջ, թէ իր երկու աղջիկները նուիրուած են ուսուցչութեան եւ թէ իր զաւակը Թիմօ, որ Փարիզի ազատագրումին հազիւ չորս ամսուան էր, հարաւային Գերմանիոյ մէկ օրաթերթին մէջ լրագրական փորձեր կը կատարէ:

Տիկին Ֆոն Շոլթից միշտ կը բնակի այն տան մէջ, որ շինուած է բլուրի մը կողին, փողոցի մը մէջ, որ կը կոչուի Ռիւտը Ֆրանս:

Եռոտանիի մը վրայ, լաւ տեղ մը, դրուած են Զօրավարին Յուշերը՝ հետեւեալ խորագիրով.— «Ատոլֆ Հիթլէր — Փարիզ կ՚այրի՞», որ կը վերակոչէ Ֆիւհրէրին «Մեծագոյն Փարիզ»ի հրամանատարին ուղարկած վերջին հրամանագիրը, գիտնալու համար, թէ իր հրահանգները լաւ կը կատարուի՞ն: Զօրավարը զանոնք խմբագրած է պատերազմի աւարտումէն հինգ տարի ետք:

«Խնայելով Փարիզի եւ իր պատմական յիշատակարաններուն, ես չարժեցայ այնպէս, ինչպէս թելադրեց ինծի զինուորի մը խիղճս: Այս անունին արժանի ամէն մէկ սպայ պէտք է չարժի ինծի նման», կը գրէ ան:

Այդ շրջանին ան համոզուած էր, թէ Հիթլէր խենթ մըն էր, եւ թէ պատերազմը վերջնապէս կորսուած էր իրեն համար:

Զօրավար Ֆոն Շոլթից, իր անձնատուութենէն ետք, երկու տարի եւ ութ ամիս անցուց իբրեւ դաշնակիցներու բանտարկեալ: Իր գերութեան միջոցին ան մեկուսացուեցաւ իր բանտակից գերման զօրավարներէն, որոնք զինք կը մեղադրէին Ֆիւհրէրին չհնազանդելուն համար:

Շոլթից չի ծածկեր, իր Յուշերուն մէջ, թէ ընտրութիւն մը կատարելէ առաջ, ան ճանչցաւ խղճի պայքար մը.— Ի՞նչ պէտք էր ընէր, ինք, որուն ամբողջ կեանքը հնազանդութեան մականին տակ անցած էր:

Եւ անսպասելի սա եզրակացութեան յանգած էր.— Մեծ որոշումներու համար աւելի լաւ է վստահիլ կիներուն:

«Կիները, որոնք կեանք կուտան, կը սնուցանեն եւ կը պաշտպանեն զաւակը, մեզմէ գերադաս են ճակատագրական պահերուն: Այրերը յաճախ կը մղուին առաջնորդուիլ գաղափարներէ, կամ իրենց «կատարելիք առաքելութիւններէ»:

Տիկին Ֆոն Շոլթից, պատերազմի ընթացքին բաժնուած իր ամուսինէն, զայն տեսաւ միայն գերութենէ իր վերադարձին:

— Չէի գիտեր թէ ի՛նչ կ՚անցնէր կը դառնար Փարիզի մէջ: Թերթերը այդ մասին չէին խօսեր: Պարզապէս կը յիշեմ Օգոստոսի գիշեր մը, երբ օփերա գացած էի, եւ ուր սպասուհիս եկաւ ինծի հաղորդելու, թէ ամուսինս գիս կ՚ուզէր հեռաձայնէն: Վազելով վերադարձայ տուն, բայց աւա՜ղ, շատ ուշ էր: Ան ձգած էր լուր մը, ինծի հաղորդելու համար, թէ ինք կը մտածէր մեր մասին, եւ «թէ պիտի կատարէր իր պարտականութիւնը»:

Տիկին Ֆոն Շոլթից չմոռցաւ ո՛չ օփերային անունը (Լը Վէսօ Ֆանթոմ), զոր ունկնդրեց այդ գիշեր, ոչ ալ հեռաձայնին թուականը՝ Օգոստոս 24:

Յաջորդ օրը իր ամուսինը կը ստորագրէր անձնատուութեան հրամանագիրը: Ան այդ օրը ունեցաւ սրտի առաջին մեծ տագնապը: Մինչեւ այդ թուականը՝ կ՚առնէր բաւական աղդու դեղ մը, զոր տուած էր գերմանացի բժիշկը (երկու ժամը անգամ մը), ինչ որ իրեն թոյլ տուած էր հակելու սրտի տագնապներուն, որոնք օր ըստ օրէ կը ծանրանային:

Թէեւ, բժիշկները արգիլած էին զօրավարին տրուած բոլոր այցելութիւնները, բայց ուզեցի քանի մը վայրկեան տեսնել մոռացումի դատապարտուած այդ դէմքը, քանի որ մի քանի օր ետք, մի քանի շաբաթ ետք, ամբողջ աշխարհի շարժանկարի պաստառներուն վրայ, Փարիզի հիթլէրական վերջին հրամանատարը, պիտի ներկայանայ «Փարիզ կ՚այրի՞» ժապաւէնին մէջ, միլիոնաւոր հանդիսականներու, գերմանացի մեծ դերասանի մը՝ Ֆրէօպէի դիմագիծով:

ՍԹԵՖԱՆ ՌՈՒՍԵԼ

Քաղեց՝ Ս. Պ.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊՐԻՍՄԱԿ»

—o—

Քիչ են անշուշտ, այսօր, այն անունները, որոնք Սփիւռքը կը պահեն իրենց բանաստեղծութեան ճառագայթումին մէջ: Մանաւանդ նոր անունները:

Այս իրողութիւնը նկատի ունենալով է առաւելաբար, որ Գուրգէն Մահարի դեռ վերջերս ափսոսանքով կ՚արձանագրէր, թէ «Սփիւռքի հայ ժամանակակից գրականութեան բանաստեղծական թեւը թոյլ է եւ չի արձանագրել նշանակալից նուաճումներ վերջին տարիներու ընթացքում»:

Սակայն քերթողական արուեստը բնաւ սպառելու տրամադրութիւն ցոյց չի տար, հակառակ իր արձանագրած տագնապի պահերուն: Ունի իր նուիրեալները եւ մշակները:

«Պրիսմակ»ի հեղինակը, Ե. Պարսումեան, նոր անուն մը չէ անշուշտ, թէեւ քիչ կ՚երեւայ մեր պարբերական մամուլին եւ գրական հանդէսներուն էջերուն մէջ:

Անցեալին, 1930–1950, ստորագրեց շատ յաջող քերթուածներ, իսկ երկու տարի առաջ՝ 1964ին, հրապարակ հանեց իր «Երգ երգոց»ը, որ քերթողական կառոյց ունեցող հրաբորբ սիրավէպ մըն էր:

Քերթուածներու ներկայ հատորը՝ «Պրիսմակ» ընդհանուր խորագրին տակ, որ լոյս տեսաւ վերջերս Պէյրութի մէջ, բացառիկ յայտնութիւն մը չէ թերեւս, բայց գեղեցիկ ներկայութիւն մըն է, անտարակոյս, մեր գրական անդաստանին մէջ:

«Պրիսմակ»ը սրտի երգ մըն է նախ, մտքի ցոլքեր են ապա, արեւան կանչ մըն է վերջապէս: Ուրիշ խօսքով՝ համադրութիւն մը յոյզերու, խոհերու եւ ապրումներու:

Մեզի ներկայացուածը մօտաւորապէս հիւսք մըն է երազներու եւ պատրանքներու, ինչպէս նաեւ ասոնցմէ բխող խոհերու:

Բանաստեղծը միշտ երազած ու փնտռած է իտէալականը: Իր սիրահարը մանկութեան օրերուն իրեն նկարագրուած այն «հրեշտակն» է, որ ունի՝

«Ձիւնահանգոյն փետուրներով թեւեր
գոյգ,
Եւ թէ երբե՛ք,
Երբեք պէտք չէ անոնց վրայ
Օտար բիծ մը երեւնայ:

Որովհետեւ՝

Ամէն օտար գոյն այդտեղ
Սպիտակին
Կուսութիւնը կը պղծէ:

Ուրեմն իրեն փնտռածը անմատչելին է, որուն պատկերը նուրբ երանգներով կազմաւորուած է իր ուղեղին մէջ: Եւ որուն, ինչպէս ինք կ՚ըսէ, փարած է «հիւանդագին» կերպով:

Միշտ իրմով սնանող եւ միշտ իրեն բաւող բանաստեղծը կը թուի թէ կորսնցուցած է ամէն յոյս՝ գտնելու անմատչելին: Ասկէ նաեւ յոռետեսութիւնը, որ մերթ ընդ մերթ զգալի կը դարձնէ իր ներկայութիւնը քերթուածներուն մէջ:

Ապա ըսա էլ Մաարիի ձօնուած խօսքին մէջ բանաստեղծը կ՚ըսէ.—

Յայնժամ Անհունն իմ սրտիս
անվերապահ կը բացուի,
Եւ Մաարի՛, կը տեսնեմ
պաստառին վրայ Անեզրին
Ժպտուն դէմքդ ալեփառ,
որ գոհունակ ու բարի,
Իմին հոգիս կը կանչէ
Առանձնութեան դրախտին,
Ուր Քեզի պէս, Մահը ես կ՚առնեմ
որպէս գերիմաց
Ճշմարտութիւն վերջնական,
եւ կը սպասեմ Զինք լռին,
Զի աստ ամէն Գոյութիւն
Տառապանքին է ձօնուած,
Եւ փրկութիւնն Ապագայ
լոկ Ցնորքն է Անկարին:

Բանաստեղծը ունի ապրումը նաեւ իր ցեղին աներկրայ մեծութեան, անոր անդեալի շքեղութեան եւ, յատկապէս, լուսաշող ապագային: Քանի մը երկար եւ կարճ քերթուածներ՝ Արեան կանչ բաժնին մէջ, տպաւորիչ հաստատումն է այս իրողութեան:

Այս գլուխին մէջ ներկայացուած «Խա-

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐՏ ՄԻ ԿՐԾՔԻ ՏԱԿ

— * —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ես ձորերով վեր եմ բարձրանում եւ գննում ամէն մի խոռոչ ու ծերպ: Գիտեմ, որ քարայծները բքից պաշտպանուելու համար պատսպարւում են այրերում եւ ծերպերում:

Նստել եմ մի քարի տակ ու նայում եմ դիմացի ժայռերը մագլցող ընկերոջս:

Յանկարծ դիմացիս խոռոչից դուրս ոստնեցին երկու փոքրիկ, սիրունիկ այծիկներ, երկուսն էլ իրար նման: Նրանցից մէկը փախաւ դէպի ընկերս, իսկ միւսը, որ ինձ չէր նկատել, վազեց դէպի հրացանիս բերանը: Նա մի վայրկեան կանգ առաւ ինձանից քիչ հեռու, մի ակնթարթ ես նրա անմեղ, տագնապով ու երկիւղով լի աչքերում աղերս ու չփոթմունք կարդացի: Եւ մինչ խիղճս ներսումս գլուխ էր բարձրանում, որսորդը ձգանը քաշեց: Այծեմնիկը թաւալուեց ձեան մէջ, ապա վեր ցատկեց եւ ձիւնն ալ – կարմիր ներկելով, փախաւ դէպի վեր ու ժայռն անց կացաւ:

Արեան հետքերով դէպի վեր վազեցի: Նա տեղ – տեղ կանգ էր առել, թաք արիւնը հալեցրել էր ձիւնը: Այդ ցաւ չէր. ես դեռ ապրում էի վիրաւոր որսին հետապնդողի տենդը:

Մի տեղ ցած էր թռել բարձր քարից: Իջայ ներքեւ: Ահա նա գլուխը տնկել է ձեան մէջ, հաւանաբար ինձ չտեսնելու համար: Ես կանգնած նայում եմ փոքրիկ եղջիւրներին: Փայլուն, գորշագոյն մազեր ու գողտրիկ մարմին ունէր:

Բուքը դադարեց, պայծառ, շողշողուն օր սկսուեց:

Ընկերս վերեւից քարշ տալով ինչ որ բան է բերում, դարձեալ քարայծ է: Ինչ փառաւոր որս ունենք, եղանակն էլ ինչ լաւ է ժպտում մեզ: Մեր առաջ Արաքսի արծաթափայլ ջրերն են, դիմացը՝ գոյգ Մասիսները, իսկ կրակի մօտ որսն է ինկած: Խարոյկի մօտ նստած՝ խորոված ենք ուտում ու սպասում գնացքին: Բայց սիրտս տնքում է, այն փոքրիկին նայել չեմ կարող...

×

Ուշ գիշեր էր, երբ հասանք քաղաք: Կինս բացեց դուռն ու դէմքիս նայելով հարցրեց:

— Ի՞նչ է պատահել...

Երեւի տանջուած դէմք ունէի:

Ապա այծիկին նայելով, վրայ բերեց.

— Խեղճ, ինչ էլ փո՜քր է...

Այդ գիշեր խանգարուած էր իմ հոգեկան անդորրը ու մարդն իմ մէջ աղաղակում էր.

— Անխիղճ, թողնէիր իր կեանքում գոնէ մի անգամ գարուն տեսնէր...

Իսկ որսո՞րդը: Ո՞ւր մնաց նա: Հա, որսորդը երէկուանն էր, որ դադարել էր հրացանի խափանուելուց: Յիմար, դադարել էր, թէ ինչու չի յաջողւում արիւն թափել...

Եւ ես ապշում եմ այս ահաւոր հակասութիւնից, ապշում եմ, թէ ի՞նչպէս են տեղաւորւում այս ծայրայեղօրէն տարբեր սրտերը մի կրծքի տակ...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական: Թիւ 9, Սեպտեմբեր 1966, Անթիլիաս (Լիբանան):

ԿԻԼԻԿԻԱ, պաշտօնաթերթ ամերիկահայ Ազգ. Առաջնորդարանի, Թիւ 3, Սեպտեմբեր 1966, Նիւ Եորք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԻՆ ՀԱՄԱՐ

(կարեւոր խորհրդակցութիւն մը)

Գիւղին մշակութային կեանքը բարւօք վիճակի մէջ դնելու համար խորհրդակ–ցական ժողով մը գումարուած է, վերջե–րս, Երեւանի : Հարց մը, որ արդի ժա–մանակներու մեծագոյն ու կարեւորագոյն հարցերէն մին կը համարուի նոյնիսկ Եւ–րոպայի մէջ :

Տորեւ ժողովականներուն հիմնական մտքերը՝ գաղափար մը տալու համար Հայրենի գիւղին մշակութային մակար–դակին եւ պահանջներուն մասին :

Ս. Գասպարեան (Մշակոյթի փոխ–նախարար).— Մեր արուեստագէտները եւ մշակոյթի գործիչները, որոնց թիւը կը հասնի ինը հազարի, շատ բան կրնան ընել եւ պէտք է ընեն, որպէսզի գիւղա–ցին քաղաքացիին մակարդակին հասնի :

Ասիկա իրագործելի է : Միայն թէ կը պահանջէ տեւական աշխատանք, ընդհա–նուր մտահոգութիւն եւ չահագրգռու–թիւն :

— Գիւղը եւ գիւղացին այլեւս տառա–պանք չեն, յայտարարած է Ղուկասեանի շրջանի ներկայացուցիչը՝ Ա. Սահակեան : Արդարեւ, ներկայիս կ՚ուզեն հաղորդակ–ցիլ, ունկնդրել, տեսնել լաւագոյն գոր–ծերը, արուեստագէտները : Կ՚ուզեն ... Բայց դժուար է պատասխանել, թէ «կա–րելի չէ» քաղաքին հետ հաւասար գիծի վրայ կենալ : Բոլորն ալ կը պահանջեն մշակութային – գեղարուեստական «յեղա–շրջում »մը :

Միայն կազմակերպելով եւ նախաձեռ–նելով կարելի չէ իրագործել այս «յեղա–շրջումը», անհրաժեշտ է նիւթական մի–ջոցները աւելցնել :

Մ. Համբարձումեան (Ղափան) յայտա–րարած է, թէ արուեստասէր Զանգեզուր–ցիներուն աչքը միշտ Երեւան ուղղուած է, բայց մայրաքաղաքը անտարբեր է : «Մեր շրջանին համար խնկական տօն էր Զ. Դոլուխանեանի այցելութիւնը : Մի –

բով ընդունեցանք նաեւ սենեկային, հա–մանուագային եւ ճազի նուագախումբերը : Սակայն այդ «ալիքը» եկաւ ու անցաւ :

Աւելի յաճախ անարժէք խումբերն են, որ կ՚այցելեն : Ձենք ուզեր, բայց ի՞նչ ընենք, տեղը բան չկայ դնելու :

Կարեւոր հարց մը եւս,— ժամանակն է, որ մեր շրջանին մէջ ալ կազմուին մշա–կութային եւ արուեստի խումբեր՝ տե–ղական ուժերով : Այստեղ ալ պէտք ու–նինք Երեւանին :

— Մեր վիճակը անհամեմատ լաւ է այն տեսակէտէն, որ գրեթէ բոլոր գիւղերուն մէջ կան ակումբներ,— յայտարարած է Շամշադինի ներկայացուցիչը՝ Ծ. Մու–սինեան : Մենք դժգոհ ենք կեդրոնէն . «Աչքէ հեռու» մեր գիւղերուն մէջ շա–րունակ կը յայտնուին անարժէք խումբեր եւ արուեստագէտներ, իրենց ձեռքին մէջ՝ պաշտօնական թուղթեր : Մերժել չենք կրնար, եւ ժողովուրդը զանոնք կ՚ընդունի իբրեւ մեր ծաղկող արուեստին ներկայացուցիչները :

Ա. Սաֆարեան (Արտաշատ).— Մեր շրջանը աւանդապահ է և չենք կրնար ան–տեսել այս իրողութիւնը, որով կը ջա–նանք նոր բովանդակութեամբ եւ նոր ձե–ւով պահպանել ժող. աւանդները, տօներն ու հանդէսները : Կը նշենք, օրի–նակ, «Բերքի օրը», «Ծաղիկին տօնը» եւայլն : Ասոնք այստեղ խնկա–կական ժողովրդական նկարագիր ստա–ցած են : Օրինակ, «Ծաղիկի տօն»ին, ամ–բողջ երիտասարդութիւնը գարնան գեղե–ցիկ օր մը կ՚երթայ դաշտ, տղայ – աղ–ջիկ, ինչպէս նախկին «Ջան – գիւլումի» ժամանակ, կ՚երգեն, կը կատակեն, կը խաղան. գեղեցիկ է եւ օգտակար :

Արդարեւ կարելի չէ մշակոյթը ամփո–փել միայն ակումբին եւ գրադարանին մէջ :

Ա. Դովլաթբէկեան (Իջեւան). – գիւղի երիտասարդներուն պէտք է տրուի հոգե–կան բաւարարութիւն : Այդ չէ պատճա–ռը կամ պատճառներէն մէկը, որ երիտա–սարդութիւնը կը հեռանայ գիւղէն :

— Գիւղի մտաւորականութիւնը զօրա–ւոր ուժ մըն է, որ կրնայ մեծ օգտակա–րութիւն ունենալ այս մարզին մէջ, յայ–տարարած է Ս. Ալեքեան (Էջմիածին), բայց, դժբախտաբար, դպրոցին տնօրէնը, ուսուցիչը, բժիշկը, գիւղատնտեսը եւ միւսները իրենց պատեանին մէջ քաշ–ուած՝ կ՚ապրին «իրենց կեանքը», չեն մասնակցիր գիւղին մշակութային կեան–քին : Պարզ դիտողներ են :

Գիւղին կեանքը իրօք մշակութային դարձնելու համար անհրաժեշտ է համա–խմբել եւ գործի մղել պիտանի ուժերը :

Մեր երկիրը ունի հիմնարկութիւն մը, որուն պարտքն ու կոչումն է օգնել, կազմակերպել, բայց օգնել ու կազմա–կերպել չի նշանակեր միայն գրութիւն–ներ յղել, առաջարկել, պահանջել :

Երեւանի ռուսական Թատրոնին տնօրէ–նը՝ Գ. Հայրապետեան ըսած է, իր կար–գին, թէ մայրաքաղաքին Թատերախում–

բերէն եւ միւս խումբերէն ոչ մէկը նա–խօրօք գիտէ, թէ ե՛րբ, ո՛ւր եւ քանի՛ ան–գամ պիտի երթայ գիւղ : Գործը անկազ–մակերպ է, ատոր պատճառով ալ յա–ճախ կ՚ըլլան անտեղի « զուգադիպում–ներ», երբ տարիներով չնորհքով խումբի երես չտեսած գիւղը իր փողոցներուն մէջ յանկարծ կը տեսնէ երկու, երբեմն ալ ե–րեք խումբերու ծանուցումներ :

Մեր արուեստը մայրաքաղաքին մէջ շատ յառաջ գացած է, արժանի համբաւ ձգած է դուրսը, իսկ «ներսը»՝ շատեր անծանօթ են անոր :

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՆԵՐ

Սեպտեմբեր 25ին Հայաստան հասաւ հայրենադարձներու առաջին խումբը՝ Սուրիայէն : Երկրորդ խումբ մը, առա–ւելաբար բաղկացած Գամըշլիի եւ շրջանի Հայերէ, թիւով 332 հոգի, երկրորդ կա–րաւանով մը հասաւ Հայաստան :

...չակիրները » երկարաշունչ քերթուածը աւելի պիտի շահէր իր տարածքին, յղաց–քին եւ կառուցուածքին մէջ, եթէ բանաս–տեղծը՝ հայրենական իր ապրումներուն եւ անոնցմէ բխող խոհերուն կամ հաս–տատումներուն ընթացքին, ըլլար աւելի ...թախնդիր եւ զուսպ :

Ե. Պարսումեանի լեզուն շատ մաքուր է, նոյնիսկ՝ դասական : Հաճելի է նշմա–րել իրեն մօտ բծախնդրութիւնը, ճաշակը ...աերու ընտրութեան եւ դասաւորու–թեան մէջ :

Արժանիք մը, որ կը թուի թէ մոռա–ցութեան կը տրուի շատերու կողմէ, այս օրերուն :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 76ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍ, — Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տօնուեցաւ քաղաքապե–տութեան տրամադրած սրահին մէջ, Շա–բաթ երեկոյ, Նոյեմբեր 5ին :

« Մշակ բանուոր»էն եւ ֆրանսական փառերգէն ետք, օրուան նախագահը՝ Յ. Ուզունեան սեղմ գիծերով ներկայացուց եւ պանծացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան աւելի քան երեք քառորդ դարու ազգա–նուէր գործունէութիւնը : Հերոսներու յիշատակին վայրկեանի մը յոտնկայս լը–ռութենէ ետք, գործադրուեցաւ գեղար–ուեստական բաժինը, զոր սահմանած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյն խում–բը :

Արտասանեցին օրիորդներ Ալձեան եւ Ցոլաքեան, առաջինը Ա. Ահարոնեանի « Ազատութեան ճանապարհին»էն հատ–ուած մը, երկրորդը՝ Ահարոնեանի«Փառք քեզ»ը : Երգեցին Տիկին Խօքխուզեան եւ ընկեր Ա. Գասեան : Ե. Սանոյեան եղբայր–ները ջութակով եւ կիթառով զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեցին :

Տիկին Օռէթ Միքայէլեան նամակով մը կ՚ողջունէր Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը եւ կը մաղթէր յարատեւու–թիւն՝ «մինչեւ իրագործումը հայ ժողո–վուրդին երազներուն» :

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Կարօ Յով–սէփեան, Մարսէյլէն : Երիտասարդ բա–նախօսը խօսեցաւ հայերէն եւ ֆրանսե–րէն : Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը նմանցուց Վահագնի երկունքին, յետոյ ներկայացուց հիմնադիր երրորդութիւ–նը, կուսակցութեան մարտական, գաղա–փարական, քաղաքական, մշակութային և պետական գործունէութիւնը հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ, չմոռնալով յիշել, թէ Դաշնակցութիւնը կը մնայ միշտ երիտա–սարդ, միշտ հաւատաւոր՝ անկախ եւ ամ–բողջական Հայաստանի գաղափարակա–նին :

Երիտասարդ բանախօսը իր խօսքը վեր–ջացուց յայտարարելով՝ փառք ու պատիւ բոլոր զէնքի ու գրչի տիտաններուն, ա–նանուն եւ անուանի հերոսներուն, որոնք լոյս աշխարհ բերին անկախութիւնը Հա–յոց՝ Մայիս 28ը :

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԿՈՉ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Կոչ կ՚ուղղենք հայ արուեստագէտնե–րուն, ո՛ւր որ ալ գտնուին անոնք, ի՛նչ–քան ալ բազմազբաղ ըլլան անոնք, իրենց ժամանակէն տրամադրելու սրբազան գոր–ծի մը իրականացման համար :

Անմահ Հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի գերեզմանին վրայ կ՚ուզենք որ կանգնի իր գործը, իր անձնաւորութիւնը, եւ հայ ժողովուրդի ապրումները արտայայտող յուշարձան մը, որ ապագայ սերունդնե–րուն խօսի մեծանուն Հայորդիի ապ–րումներէն ու Հայութեան անընկճելի կամքի վճռականութեան մասին :

Հերոսին գերեզմանը կը գտնուի Ֆրէզ–նօ, Քալիֆորնիա : Ունի 14 ոտք երկայնք եւ 7 ոտք լայնք :

Յուշարձանը կրնայ ըլլալ իր, Սողոմոն Թէհլիրեանի արձանը, կիսանդրին, կամ դիմանկարը պարունակող համադրութիւն մը, կամ առանց դիմանկարի : Խակոնը հայ ժողովուրդի Արդարութեան պահան–ջի ձայնին, սեփական ձեռքերով Արդա–րութիւն ընելու աքթին արտայայտումն է, Հերոսին վայել գեղեցկութեամբ եւ խորութեամբ :

Յուշարձանի Յանձնախումբը համաժո–ղովրդական հանգանակութեամբ գոյա–ցած գումարներով է, որ պիտի կառու–ցանէ յուշարձանը : Որով ոչ մէկ գումար կրնայ խոստանալ արուեստագէտներուն, նախագծի եւ մաքէթներու պատրաստու–թեան աշխատանքին համար : Անոնց սի–րայօժար մասնակցութեան է որ կը դիմէ ներկայ կոչով :

Բոլոր նախագիծերը, մաքէթները, կամ մաքէթներու նկարները ղրկել հետեւեալ հասցէին .

MEMORIAL TEHLIRIAN
c/o HAMAZKAINE
10, Rue Hussein Beyhum
BEIRUT (LEBANON)

Պայմանաժամ մինչեւ 28 Փետր. 1967 :

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
Քալիֆորնիա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԴԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Լաւ բարեկամներ էինք եւ յաճախ հետս խօսակցելու պատիւը կ՚ընէր, երբ բնաւ ...ութը չէր փախցներ զանգատելու որ ...երման նոր սերունդը չէր գնահատեր իր ...րուեստը : Շատ անգամներ տեսած եմ ...ետաքսէ թափանցիկ զուլպաներուն տակ ...ղեր նուրբ մնացած բումբերը երբ իրա–...պէս չնորհագեղ եւ հիանալի չարժում–...ներով սկսնակներուն ցոյց կուտար պա–...րերու մանրաքայլեր, վեր առնելով ...իր քղանցքը :

Այս բոլորին հետ, Ֆրաու Քլայսթ, իր ...երագեղ եւ համաչափ մարմինով եւ ցայ–...տուն գիծերով, այնպիսի դէմք մըն էր ...որ Պերլինի արքունիքին մէջ աննշմար չէր ...կրնար անցնիլ : Իր անթերի գիտութեամ–...բը կ՚ուսուցանէր կավօտական խաղերու, ...մանրապարերու, ինչպէս նաեւ հնօրեայ ...պարերու բարդ պատկերները, որոնց հա–...ւար կը խենթենային Եօաքիմ Իշխանն ու

Վիքթորիա Լուիզ Իշխանուհին որոնք եր–կուքն ալ կը պարհուրէին իր այրող լեզ–ուէն եւ բռնակալ ձեւերէն :

Կայսրը իր առջեւ պարելու կոչուած–ներուն թերավարժութենէն չէր ներուեր երբեք, եւ իր դէչ բնաւորութեան հետե–ւանքներէն զերծ մնալու համար, ով որ հրաւէր մը կ՚ակընկալէր ստիպուած էր իր տաղանդը ենթարկել, սեւ մետաքսէ պերկ շրջազգեստին մէջ տիրական, այդ ծեր կնոջ կծու լեզուին ու քննադատու–թեան :

Կը յիշեմ որ օր մը Պերլինի ամէնէն ընտրեալ շրջանակէն քանի մը երիտա–սարդներ փորձեցան լանսիէի դասական քառապարին մէջ մէկ քանի նուրբ եւ նո–րագոյն շեղումներ մտցնել եւ պատիժնին գտան, որովհետեւ իրենց հրաւիրատոմսը ետ առնուեցաւ :

Ո՞ւրկէ եկած էր Ֆրաու Քլայսթ եւ ո՞վ պաշտօնի կոչած էր զայն պալատին մէջ : Ոչ ոք գիտէր : Միայն սա որոշ էր որ, թէեւ իր տարիքին մէջ յօդացաւը յափշտակած պէտք է ըլլար ամէն ճկու–նութիւն, ինք սակայն կը ներկայանար իբր խիստ ճկուն պարուհի մը եւ այդ տե–սակէտով ալ ան մնացած էր մարմնական իր բոլոր կարողութիւններուն : Նոյնչափ որոշ ուրիշ բան մըն ալ սա էր որ երբ ե–րիտասարդ զինուորական մը եւ կամ սկս–նակ օրիորդ մը ճախաւերութիւն կամ ան–յարմարութիւն մը ցոյց տային, զանոնք

կը մարզէր մասնաւոր դասերով, մանա–ւանդ պալատին մէջ այնքան յարգի եղող հնօրեայ պարերուն համար, պայմանաւ որ իր յոգնութեան փոխարէն զաղտնօրէն իր ձեռքը սահեցնէին փոքրիկ յանկուցիչ վարձատրութիւններ, որոնց չնորհիւ բազմաթիւ մարզանքներէ ետք արժանի կը յայտարարէր զանոնք արքունի պարա–հանդէսներու կայսերական հրաւէրին :

Կարմիր ներկով ու զարդափոշիով սըն–գուրուած դէմքով, խստադէմ եւ անկիւ–նաւոր գիծերով այդ պառաւ կինը աչքա–ռու կեանք մը կը վարէր Փոցտամի Շլօս Պալէյսպէրկի իր տան մէջ որ Կլինիքի կամուրջին քովը կը գտնուէր : Եւ տէր էր այնպիսի ազդեցութեան մը զոր նկատի առնելու պարտաւոր էին բոլոր անոնք որ կ՚ուզէին բաց տեսնել իրենց առջեւ պալա–տական շրջանակին այնքան ամրափակ դուռները :

Մէկը միւսէն տարօրինակ զրոյցներ շրջան կ՚ընէին իր մասին : Այսպէս, կ՚ը–սէին որ ան հին պարուհի մըն էր եւ մայ–րըն էր համբաւաւոր Օր. «Քլօ – Քլօ» Տիրանին, որ Փարիզի Օփերայի պարու–հիներուն ամենափայլուն աստղն էր : Ու–րիշներ կը պատմէին թէ Աղեքսանդր կայսեր օրերուն Փեթրոկրատի Կայսերա–կան Օփերային Թատերապարի ուսուց–չուհին եղած էր :

Ցամենայն դէպս, այնպիսի խորհուրդ մը կը սաւառնէր իր անցեալ կեանքին վը–

րայ որ ոչ ոք իրական բան մը գիտէր, միայն յայտնի էր որ մտաւորապէս եօ–թանասուն տարեկան այդ կինը արտօն–ուած էր ոեւէ ատեն Կայսեր առանձնա–սենեակը մտնելու :

Յաճախ տեսած եմ որ Նորին Վեհափա–ռութեան ականջին կը փսփսար տարօրի–նակ գաղտնիքներ, զոր ասկէ անկէ եւ քիչ մը ամէն տեղէ հաւաքած էր եւ որոնք յա–ճախ կը հաղորդուէին գաղտնի կազմա–կերպութիւններուն որ անխոնջ լրտեսու–թիւն մը ի գործ դնեն բովանդակ կայսրութեան եւ նոյն իսկ արտասահմա–նի մէջ :

Ով որ պալատին մէջ արժանանար իր բարեացակամ ժպիտին, կրնար վստահ ըլլալ թէ կեանքին մէջ բոլորը պիտի ժպտին իրեն, իսկ ընդհակառակն վայ ա–նոնց որ իր տհաճութեան եւ յօնքերու պռստումին կ՚արժանանային : Ինչպէս կը–ծօնի խնդիր մըն էր այս եւ կ՚արժէր ընդ–առաջ երթալ անոր : Ֆրաու Քլայսթ իր սիրուն տան եւ գեղեցիկ ինքնաշարժին պերճանքը կը հոգար այն գումարներով, զոր ծածուկ կը ստանար անոնցմէ, որ կը ջանային իր չնորհիւ պալատական շրջանակէն ներս ընդունուիլ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յովհաննէս Սապունճեան եւ զաւակները, Յարութիւն, Ալպէր, եւ Ալֆրէտ Սապունճեան, Զրբաշեան, Ղազարեան, Գործունեան, Զարոյեան, Բէրբէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ փեսային՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Սիրուն Հալաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Հալաճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (13 Նոյ.) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝ ԳԷՈՐԳ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հայերէն Աստուածաշունչի Ա. տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի, կը մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Այս առթիւ կը կարդացուի հայրապետական կոնդակ: Կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Յակոբ Ջուղայեցի կրթասէր կաթողիկոսի, Ոսկան վրդ. Երեւանցիի, եւ հայ տպագրութեան բոլոր նպաստողներու հոգիներուն համար:

ՊՈՄՈՆ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի (13 Նոյեմբեր) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ՀՈԳԵԼՈՅՍ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

վախճանման 32րդ տարելիցին առթիւ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայ. Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թրբրբեան:

ԾԱԽՈՒ Է

Շատ նպաստաւոր պայմաններով, Լիոնի մէջ կը ծախուի, 134 Րիւ Մոնսէ, ընդարձակ, մաքուր եւ ամէն յարմարութիւն, ներկայացնող սուրճի խանութ մը, Torréfaction et Confiserie իր յարակից եւ արդիական մեքենաներով, կազմածներով՝

2 moulins à moudre Santos, 1 brûleur, 10 kg. 1957.

Փափաքողը կրնայ գնել կամ խանութը եւ կամ մեքենաները առանձին, առանձին:

M. TCHOBOIAN
2, Rue Cuvière — 38 - VIENNE
Tél. : 85-11-91 Vienne

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայրենական պատերազմին կորսուած՝ Պետրոսեան Համբարձում Խաչատուրի՝ կինը Պայծառ Արզարեան, զաւակները Ռօպէր, Սուրիկ, աղջիկը՝ Ռուբինա, Համբարձումի եղբայրները՝ Իշխան, Պետրոս, կ'ապրին Երեւան, քոյրերը Զապէլ, Թառամ:

Փնտռողին հասցէն.— Երեւան՝ Նոր Արէշ, 45 փողոց, բնակարան Ա.ին: Պետրոսեան Արմենակ Խաչատուրի:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ

Նախաձեռնութեամբ Լաղեան խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Տէսինի Դրօ խումբին:

(13 Նոյեմբեր) Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Կ'արտասանեն Նոր Սերունդէն՝ Օրիորդներ Ալիս Թաշճեան, Ժընըվիէվ եւ Միրէյ Պարտաֆճեան եւ Արսինէ Կարապետեան:

Տօհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի եւ Լիոնի պարախումբերուն կողմէ:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հասարակութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ

«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ»

Չորրորդ հատորը

եւ «ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»

Յուշերէս:

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Փառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեամբ եւ Պ. Ա. Գմբէթեանի մասնակցութեամբ՝ «Անոյշ փորձանքը» եւ «Խամաճիկները»՝ յետագային:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20.45ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուար:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռոնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ստանալու համար:

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն:

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն.— Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուայօ: Կարեւոր օրակարգ՝ պարահանդէսի շուրջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԷՆ ԼՈՒ, Կրանփէնի Թաղ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները (Սէն Լու, Լափոմ, Վալպարէլ), այս Ուրբաթ (11 Նոյեմբեր) ժամը 15ին, դպրոցի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Արնուվիլի Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքը կը սկսի այս Հինգշաբթի (10 Նոյեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 2ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կը դասախօսէ տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVII [e] siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անխտիր պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկեր Ն. Ա.ի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրքրական, ամէնուն օգտակար, — Առողջները բժիշկներուն դէմ (Խմբ.): Տօքթէօր, շատ կաղ ունիմ (Տոքթ. Պլընտէ): Դարձեալ չաքարախտի մասին (Շաքարախտաւորներու Ֆրանսական Ընկերակցութիւն): «Կարմիր երախաներ» հիւանդութիւնը (Տոքթ. Ազատեանի): Մեղքցէք ստամոքսը (Տոքթ. Շահէն): Մարդոց հասակը կ'երկարի (Փրոֆ. Լամի): Անկցի կաղամբ (Տոքթ. Ասֆանազ): Ոճրագործ բժշկութիւնը (Հայ – Բոյժ): Ալքոլ եւ սուրճ (Տոքթ. Սերոբեան): Ապակիէ շինուած մարդիկ (Տոքթ. Շ. Օնան): Բոքախտ եւ յղութիւն (Տոքթ. Բոմպուճեան): Միսոնի մասին (Յ. Սէփէթճեան): Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ (Տոքթ. Շ. Այվազեան): Բժշկ. Բառարան (Տոքթ. Քալանթարեան): Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը (Մեծ – Հայրիկ): Ծովը ... դեղարան (Տոքթ. Իրիմէսիլ), Սրտին ելեկտրական հոսանքները (Տոքթ. Պիսմեճեան): Կը ցաւի սրտիս վրայ (Տոքթ. Աշճեան):

Ահա պարբերաթերթ մը, դրական, պատմական, գիտական ծանօթութիւններու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի:

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վճարելով 15 Փրանք տարեկան բաժնեգին մը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Փրանք, արտասահման 5 տոլար:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջի» խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, Քաւէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորքորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 13 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 1076–

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.761

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԷՅԷ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Հայերէն լեզուն շատ կանուխէն ուշադրութիւնը գրաւած է Եւրոպայի լեզուաբաններուն :

Կարեւոր թիւ մը կազմեն անոնք, որ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Հոլանտայի, Պելճիքայի եւայլ երկիրներու մէջ ուսումնասիրած են մեր ոսկեդինիկը, երեւան հանած են անոր հարստութիւնները, թարգմանած են մեր ոսկեդարեան եւ միջնադարեան պատմիչները, եւ մատենագիրներու երկերը, որոնք շատ կէտերու մէջ լոյս կը սփռեն պատմութեան մութ մնացած զանազան դէպքերուն վրայ :

Ֆրանսայի մէջ ԺԷ. դարէն սկսեալ հետաքրքրութիւն շարժած է հայերէնը :

Փարիզի մէջ առաջին անգամ 1633ին կարդինալ Ռիշլիէօի կարգադրութեամբ եւ Լուտովիկոս ԺԳ.ի հրովարտակով լոյս տեսաւ Միլանոյի Ֆրանչիսքօ Ռիվոլա քահանայի 396 էջնոց «Բառագիրք Հայոց»ը, հայերէնէ լատիներէն «Տիքսիօ - նարիում Արմէնօ - Լատինում) :

Ֆրանսացի հայագէտներու Ա. շարքին վրայ կը գտնուի Մաթիւրէն Վէյսիէր տը լա Կրոզ, ծնած Նանթ 1661ին, հեղինակ հայերէն բառարանի մը, անտիպ :

Իրմէ ետք կուգան Կիյեօմ տը Վիլֆրուա (1690 - 1777), իր աշակերտը Սիմէոն - Փիէր Լուրտէ, Ժ. Սէն - Մարթէն (1791 - 1832), հեղինակ երկհատոր հոյակապ գրքի մը՝ Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան մասին, որ երբեւ աղբիւր ծառայած է իրմէ ետք Հայոց մասին գրողներուն :

Նափոլէոնի օրով, 1798ին հայերէնի ամպիոն մը հաստատուեցաւ Փարիզի Արեւելեան կենդանի լեզուներու ազգային վարժարանին մէջ, ամպիոն՝ որ ցարդ գոյութիւն ունի :

Հայերէնի առաջին դասախօս եղեւ Յակոբ Շահան Ջրպետեանին յաջորդեցին հետզհետէ Լը Վայեան տը Ֆլորիվալ, Օգիւստ Քարիէր, Ափոլ Տիւլորիէ, Անթուան Մէյէ, Ֆրէտէրիք Մաքլէր, Տիւմէզիլ եւ Ֆրէտէրիք Ֆէյտի :

Հայագիտութեամբ զբաղած են ուրիշ Ֆրանսացիներ եւս ինչպէս Վիլոթ, Պրոսէ, Վիկտոր Լանկլուա, Խօժէն Պորէ, Էվարիստ Փրիւտոմ, Հ. Ֆրանսուա Թուռնըպիզ, Հ. Լուի Մարիէս, Հ. Մէրսիէ, Էվարիստ Պէնվէնիստ, Հ. Ֆրուատըվօ, Հ. Թալոն, Հ. Ստանիսլաս Լիոնէ, եւն. :

Առաջին անգամ գերմանացի լեզուաբան Հայնրիխ Հիւբշմանն է, որ հաստատած է թէ հայերէնը կը պատկանի լեզուներու հնդեւրոպական ճիւղին :

Անթուան Մէյէ, աշխարհահռչակ լեզուաբանը իւրացնելով այս տեսակէտը խորացուցած է իր պրպտումները հայերէնի մասին եւ իր ուսումնասիրութեանց արդիւնքը հրատարակած է պարբերաթերթերու մէջ եւ գրքի ձեւով :

Իր կարեւոր աշխատասիրութիւնն է հայերէն գրաբար լեզուի բաղդատական քերականութիւնը, որուն առաջին տպագրութիւնը Վիէննա (1903) սպառած ըլլալով, 1936ին վերստին տպուեցաւ, բարելաւուած, նոր պրպտումներու լոյսին տակ :

1962ին լոյս տեսաւ հայերէնի բաղդատական շարահիւսութեան գիրքը :

Իսկ հայերէն սորվող օտարներու համար լաւագոյն դասագիրքն է գրաբարի իր ձեռնարկը՝ Ալթարմէնիշէս էլէմէնթարպուխ, տպուած Հայտէլպէրկ եւ շատոնց անգտանելի դարձած :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԸ

Հինգ տարիէ ի վեր էր, որ երիտասարդ ուսուցիչը, Անթուան Մէյէ, յաջորդելով իր վարպետին՝ Ֆերտինան տը Սօսիւրի, Բաղդատական Քերականութիւն կ'աւանդէր Պատմութեան եւ Բանասիրութեան Բարձր Ուսմանց դպրոցին մէջ, երբ իր նախկին վարպետները, Միշէլ Պրէալ, Սիլվէն Լէվի եւ մանաւանդ Տարմըսթէթէր, որոնց դասերուն սկսեր էի հետեւիլ, Մէյէի ուսուցումին եւ մեթոտին գովեստ ընելով եւ անոր համար գիտական խիստ փայլուն ապագայ մը նախատեսելով, ջերմապէս զիս յորդորեցին անոր դասերուն հետեւիլ : Եւ ահա այսպէս մեծ բախտաւորութիւնն ունեցայ Մէյէի առաջին կանոնաւոր հայ աշակերտն ըլլալու : Քիչ ետք ուրիշ Հայեր, ըստ որս Աճառեան եւ Մաքսուտեան, անոր աշակերտներն եղան : Չեմ կրնար թուել անոր հայ ազատ ունկնդիրները, որոնք բաւական բազմաթիւ եղաւ յետագային :

Կարգ մը յիշատակներ Մէյէի ուսուցչութեան առաջին տարիներէն :

Այդ յիշատակները կը նկարագրեն մարդը, որ կ'ապրէր միայն գիտութեան համար : Ֆիզիքական կազմով բաւական տըկար, բայց օժտուած վերին աստիճանի հուժկու եւ ընդարձակ ուղեղով մը, Մէյէ ինքզինք նուիրած էր ամբողջովին մըտաւոր աշխատանքի :

Ուտել, խմել, քնանալ, հանգստանալ, զուարճանալ, զանցառելի եւ նոյնիսկ արհամարհելի բաներ էին անոր համար :

Այս աշխատանքի ծայրայեղ, սպառիչ կեանքը մշտական մտահոգութեան առարկան էր զինքը շրջապատողներուն : Իր հայրը, քոյրը, որ սքանչելի դաշնակահարուհի մըն էր, իր պառաւ սպասուհին, որ մօր տեղ կը բռնէր իրեն, կը տառապէին ատոր համար :Ես այս բանին ականատես եւ ականջալուր վկան եղայ զեներէն լեզուի դասերուն առթիւ : Այդ լեզուին համար միակ աշակերտն ըլլալով, ամբողջ երեք տարի, ամէն Ուրբաթ, կ'երթայի 24 Պուլվար Սէն Միշէլ, ուր կը բնակէր վարպետս՝ Մէյէ : Առտուան ժամը 10ին զենտերէնի դասը կը սկսէր եւ կը վերջանար ...ժամը մէկին՝ կէս-օրէ ետք : Երե՛ք ժամ :

Այդ օրը, Ուրբաթ, ժամը 11էն ետք, դասաժամը լրանալուն, գրեթէ քառորդ ժամը անգամ մը, բարի պառաւ սպասուհին, առանց ձեւակերպութեան՝ մեր աշխատած սենեակին դուռը բանալով, խոնարհաբար կը պաղատէր ·

— Անթուա՛ն, ատե՛նն է ... Անթուա՛ն, սեղանը պատրա՛ստ է ... Անթուա՛ն, կերակուրը կը պաղի՛ ...

Եւ վարպետը կը պատասխանէր, դժկամակութեամբ ·

— Այո՛, այո՛ ... լա՛ւ, լա՛ւ ... այս րոպէիս ...

Եւ «այս րոպէիս»ը կը տեւէր տակաւին ... երկու փոքրիկ ժամ : Ճաշի համար այս կատակերգութիւնը կը կրկնուի եղեր ամէն օր՝ կէս-օրին եւ իրիկունը :

Տէր եւ Տիկին Ճէյմս Տարմըսթէթէր (Նշանաւոր լեզուաբան եւ բանասէր) յաճախ պատմած են թէ Մէյէ հայրը դաղտնաբար կ'այցելէ իրենց, պաղատելու համար որ իրենց մօտ կանչեն իր որդին, Անթուանը, կշտամբելու համար, որովհետեւ Անթուան կ'աշխատէր գիշերները մինչեւ առտուան 2ը, 3ը, ու մանաւանդ չէր ուտեր, չէր խմեր, ոչ ալ կը քնանար : Տարմըսթէթէրներու յանդիմանութիւնները բան մը փոխել չկրցան կատաղի աշխատող Անթուան Մէյէի սովորութիւններէն :

Բարձր Ուսմանց դպրոցին մէջ իր աւանդած Բաղդատական Քերականութեան դասերուն թիւով աշակերտներ կ'արձանագրուէին համալսարանական տարւոյն սկիզբը, (կը յիշեմ որ տարի մը 17 հոգի էինք) : Բայց քանի մը շաբաթ ետքը, անոնց թիւը կ'իջնէր մինչեւ 3 կամ 2 : Կը չոգխանային կարծես : Հո՛ն ալ Մէյէ ընաւ հաշուի չէր առներ ժամանակը (ըստ օրինի մէկ ժամ) եւ իր դասաւանդութիւնը կը տեւէր երբեմն երկու ժամ կամ աւելի :

Աշխատելու մոլութենէն զատ, Մէյէ ուրիշ մոլութիւն մըն ալ ունէր, — երաժշտութիւնը, մանաւանդ եկեղեցական երաժշտութիւնը (փլէն շան) : Շաբաթը անգամ մը, իրիկունները, Սէն - Ժագ փողոցին վրայ Սքոլա Քանթորում կ'երթար երաժշտութիւն ունկնդրելու, երբեմն զիս ալ հետը տանելով :

Իբր միակ զբօսանք՝ հանդստի շրջագայութիւնը, զոր յաճախ կը կատարէինք միասին, կէս - օրէն ետք, Լիւքսէնպուրկի անգլիական պարտիզամասին մէջ, խօսելով փիլիսոփայութեան, ընկերաբանութեան եւ լեզուաբանութեան մասին :

Գնահատելու համար բարձր արժէքը այն ծառայութեան, զոր Մէյէ մատոյց հայ լեզուին, ինծ կը թուի թէ պէտք է միտք պահել հետեւեալ երեք կէտերը ·

1·— Մէյէ գիտցաւ հայերէնին շնորհել քաղաքացիի իրաւունք՝ հնդեւրոպական լեզուներու մեծ ընտանիքին մէջ, ուր ան այլեւս կը գրաւէ իր առանձին տեղը, խիստ պատուաւոր :

2·— Գիտցաւ հայ լեզուին ուսումնասիրութիւնը հրապուրիչ դարձնել՝ որքան ձեւաբանութեան, նոյնքան ձայնաբանութեան տեսակէտով :

3·— Ամենակարեւոր կէտը, իմ հասկացողութեամբս, այն է թէ, այսօր, շնորհիւ Մէյէի կատարած աշխատանքին, աշխարհի բոլոր համալսարաններուն մէջ, որ հնդեւրոպական լեզուներու Բաղդատական Քերականութեան ամպիոն մը ունենալու պատիւն ունին, միշտ հայերէնը կը գործածուի՝ բացատրելու համար կարգ մը ձեւաբանական եւ ձայնաբանական երեւոյթներ :

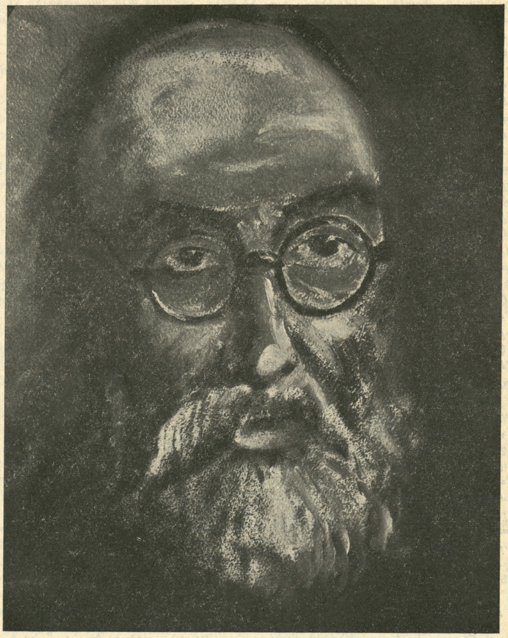
Ասոնք են այն երեք գերազանց ծառայութիւնները, զորս Մէյէ մատոյց հայ լեզուին եւ հայ ժողովուրդին, ծառայութիւններ, որոնց համար աշխարհի մէջ ամէն Հայ յաւիտենապէս երախտապարտ պիտի մնայ իրեն : «Խօսքերը կ'անցնին, գրութիւնները կը մնան», կ'ըսէ լատինական առածը :

Այսօր, մեծ վարպետին ձայնը հնչելէ դադրած է, բայց անոր գրութիւնները մէջտեղն են, եւ ընդմիշտ պիտի մնան լեզուաբանութեան դիւաններուն մէջ :

Ամբողջ հայ ժողովուրդին անունով, մասնաւորաբար իրեն աշակերտած հայ կանոնաւոր ուսանողներուն եւ ազատ ունկնդիրներուն անունով, բոլոր հայ լեզուաբաններուն, բանասէրներուն ու պատմաբաններուն անունով՝ կ'արտայայտեմ մեր յաւիտենական երախտապարտութիւնը Անթուան Մէյէին, ամբողջական գիտնականին, հոյակապ Ֆրանսացիին, անգնահատելի այն ծառայութեանց համար, զորս ան մատոյց հայ լեզուին : Ու կը վերջացնեմ՝ հայ ժողովուրդին զգացումը Վիգիլիոսի հետեւեալ տողերուն պատշաճեցմամբ թարգմանելով .—

Երբ Պարթեւը խմէ Սօնի ջուրէն եւ Գերմանն ալ Տիգրիսի ջուրէն, այն ատեն միայն հայ ժողովուրդին յիշողութենէն կը ջնջուի Անթուան Մէյէի անունը :

Մ. Ս. ԴԱՒԻԹ-ԲԷԳ

ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԷՅԷ

(1866 - 1936)

Գործ՝ Բ. Թօփալեանի

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂՈՒԱԾ
ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԷՅԵԷԻ ԴԱՍԵՐԷՆ

Լեզուաբանութեան մէջ, երբեմն, կը նշմարուի երեւոյթ մը, զոր կարելի է նմանցնել մակընթացութեան եւ տեղատուութեան՝ մասնաւորաբար երբ դէմ յանդիման կուգանք լեզուներու դասակարգութեան վէճին: Այսպէս, լեզուներու հնդեւրոպական ընտանիքը երբեմն կ'աճի, կը ծաւալի, կը տարածուի, երբեմն ալ քղանցքները կը ժողվէ, սահմանները ետ կը քաշէ, մարմնապէս կը նուաղի: Եւ այս երեւոյթը՝ համաձայն լեզուաբաններու քմայքին, մէկուն կամ միւսին հեղինակութեան:

Արդարեւ, լեզուաբաններ կան, որ կը սեղմեն լեզուական ընտանիքները, կը կոտորակեն, կը բաժնեն ու կը մերժեն հնդեւրոպական անուանել այս կամ այն լեզուն, որ հնդեւրոպական ճանչցուած էր նախապէս, ընդհակառակն ուրիշներ չեն գոհանար տարազին աշխարհագրութեամբ, եւ «աշխարհակալական» յաւակնութիւն մը տալով, նախապատմական խնամութեան մը մութ ապացոյցներու վրայ հիմնուելով, ամբո՛ղջ ճերմակ ցեղին բարբառային հարստութիւնը կը դնեն նոր տարազի մը տակ, ճուքբաքիf (= մեր լեզուները), աշխարհագրական սահմանները աւելի ընդլայնած:

Տարազէն անկախ, պատմութիւնը կը վկայէ թէ հնդեւրոպական լեզուները կը կազմեն քաղաքակրթութեան այն գործիքը, որ տաշեց, կոփեց, ձեւակերպեց գրեթէ ամբողջ Եւրոպան եւ Ամերիկան, մեծագոյն մասամբ Ասիան եւ Ովկիանիան, եւ կարեւոր չափով մը Ափրիկէն: Այդ գործիքին բաղկացուցիչ տարրերէն՝ յունարէնը օգտագործեց ծովը իր տարածման համար, լատիներէնը՝ առաւելապէս ցամաքը: Առաջինը չկրցաւ ընկլուզել ազգային լեզուները, երկրորդը ընդհակառակն դարձաւ իրական աշխարհակալ մը՝ երկար ժամանակ:

Հնդեւրոպական այդ ընտանիքին հանճարէն վկայութիւն մըն է նաեւ հայ լեզուն: Եւ զարմանալի, մանաւանդ պանծալի կէտն այն է թէ հայերէնը ուրոյն լեզու մը կը համարուի հնդեւրոպական ընտանիքին մէջ, հակառակ զայն ստեղծող ժողովուրդին մեծ դժբախտութեանց կամ թիւով փոքրութեան:

Այս տեսութեան մեծագոյն պաշտպաններէն մին է Անթուան Մէյեէ, որ կը գրէ թէ «հայերէնը ճիւղ մըն է հնդեւրոպ. ընտանիքէն՝ անկախ բոլոր միւսներէն, այն չափով որ են, օրինակի համար, յունարէնը եւ գերմաներէնը» (Էսքիս տ'իւն կռամմէռ Քոմփառէ տը լ'Առմէնիէն Քլասիք, տպ. 1936 էջ 9):

Արդ, «ոչինչ կ'արժէ լեզու մը, եթէ ինքնատիպ կամ ինքնուրոյն քաղաքակրթութեան մը օրկանը չէ»: Այնպէս որ՝ երբ կը կորսուի նման լեզու մը, ոչ մէկ հետք եւ ոչ մէկ յիշատակ կը մնայ: Բայց դժուար է ոչնչացնել քաղաքակրթութիւն մշակած ինքնուրոյն, ինքնատիպ լեզուները: Բաբելոնի լեզուն, որ դարձած էր քաղաքակրթութեան մը գործիքը՝ Պարսից ծոցէն մինչեւ Հայաստան ու Միջերկրական, կորսուեցաւ, այբուբենն ալ մոռցուեցաւ, բայց երեւան ելաւ շնորհիւ ԺԹ. դարու բանասիրութեան: Եգիպտերէնը, որ չորս հազար տարի դարձած էր հզօր քաղաքակրթութեան մը գործիքը, կորսուեցաւ պատմութեան փլատակներուն տակ, բայց յանկարծ երեւան ելաւ շնորհիւ ԺԹ. դարու բանասիրութեան:

Դժուար է թաղել հասուն քաղաքակրթութեան մը լեզուն, կը բաւէ որ օժտուած ըլլայ սեփական գրականութեամբ եւ արտայայտութեան բոլոր անհրաժեշտ պայմաններով, որոնք կը վկայեն մտաւորական հարուստ ժառանգութիւն մը: Կ'ապրի քաղաքակրթութիւն սահմանած, մշակոյթ սնուցած լեզուն՝ հակառակ ժամանակին աւերներուն կամ պատմութեան թշնամութեանց: Այս տեսութեան ամենափայլուն ապացոյցը՝ հայ լեզուն:

«Ստեղծուած Ե. դարուն (Ք. Ե.) ըստ աւանդութեան, թերեւս քիչ մը աւելի ուշ, գրական լեզու՝ սեփական այբուբենով, որ ծառայեց հայ եկեղեցիին պահանջներուն, տուաւ ժառանգութիւն մը պատմական, բանաստեղծական, մեկնաբանական, գիտական, ծաղկեցաւ փայլուն վերածնունդով մը Թ. դարուն, եւ ապրեցաւ հակառակ բոլոր հալածանքներուն, աւերումներուն ու ջարդերուն, ծնունդ տուաւ երկու գրական լեզուներու՝ ԺԹ. դարուն, հիմնելով արդի բարբառներու վրայ, մէկը Արեւելքի մէջ, ռուսական հողի վրայ, միւսը՝ Արեւմուտքի մէջ, թրքական հողի վրայ, — շնորհիւ այն խրոխտութեան, որ այս երկու լեզուները կազմուած են հին դասական հայերէնի ազդեցութեան տակ, այնքան մօտ իրարու՝ որ ընթերցողը կը հասկնայ երկուքն ալ, առանց դժուարութեան» (Լէ Լանկ տան լ'Էօռոփ Նուվէլ, տպ. 1928, էջ 83): Լեզուին այս յատկանիշին հետ, Մէյեէ կուտայ ցեղային նկարագրի վկայութիւն մըն ալ.—«Երբ քանի մը Հայ, գաղթելով այլուր, քով քովի կուգան քաղաքի մը մէջ, իրենց առաջին գործը կ'ըլլայ հիմնել տպարան մը եւ հրատարակել թերթ մը իրենց լեզուով: Ահա այսքան զօրաւոր է քաղաքակրթութեան լեզուին կենսունակութիւնը» (Նոյն գիրքին մէջ, էջ 83):

Հայերը, Դարեհի արձանագրութեանց մէջ արմինիա կոչուած, մտած են ծանօթ լեռնաշխարհը (ընդմէջ Միջագետքի, Կովկասեան հարաւային հովտաց եւ Սեւ ծովու հարաւ-արեւելեան եզերաց), Ժ.-Ը. դարերուն Քրիստոսէ առաջ՝ ինչպէս կ'ենթադրուի, մեկնելով հիւսիսային Թեսալիայէն: Ըստ հին աւանդութեան մը՝ գաղթած են Փռիւգիայէն, թէեւ ոչ մէկ պատմական ու լեզուաբանական ապացոյց ունինք: Գիտենք միայն թէ նախապէս Վանայ լճին շուրջ կը բնակէին Խալտերը, Միտանիներու դրացի, որոնց ոչ-հնդեւրոպական լեզուն խորապէս ազդած է հայերէնի կազմութեան վրայ:

Հայերէն առաջին ձեռագիրները, Աւետարանի թարգմանութիւն մը, կը կրեն Թ. դարու թուականը: Լեզուն, ըստ աւանդութեան, իր դասական ձեւն ստացած է Ե. դարու առաջին կիսուն եւ տառերը ստեղծուած են նոյն թուականին՝ ձեռամբ եկեղեցականի մը, որ կը կոչուի Մաշտոց, ըստ այլոց՝ Մեսրոպ, «դիւրացնելու համար Ս. Գրոց թարգմանութիւնը եւ յունական ու ասորական եկեղեցիներէն անկախ պահելու համար Հայաստանը: Հայ լեզուին գիրերը, որոնց թիւն է 36, յօրինուած մասամբ ըստ յունարէնի, գլուխ-գործոց մըն է հնչաբանական ճշգրտութեան» (Լէ Լանկ տիւ Մոնտ, տպ. 1952, էջ 36):

Գալով իր լեզուական կազմութեան, «քիչ կը գտնուին քերականութիւններ, որ ըլլան այնքան կանոնաւոր, քիչ կը գտնուին հոլովումներու կամ խոնարհումներու տախտակներ (փարատիկմ), որ ցոյց տան այնքան նուազ զարտուղութիւն» (Էթիւտ տը Լենկիւիսթիք է տը Ֆիլոլոժի Առմենիէն, տպ. 1962, էջ 5):

Մէյեէ կը գրէ եօթը հոլով ունի հին հայերէնը, — ուղղական, հայցական, սեռական, տրական, բացառական, ներգոյական եւ գործիական: Յետոյ կը յիշատակէ նաեւ կոչականը (Նոյն գիրքը, էջ 61): Այս առթիւ կ'արժէ արձանագրել թէ «Հայու լեզուն քանի հոլովում ունենալը քերականութիւն գրողներուն նայինք նէ, իրեքէն սկսած ինչվան քանը հասուցին: Դժվար է որոշեալ համրանքի մը կապել, բայց քիչ հոլովումը լեզուին ընդարձակութիւնը կը կորսնցնէ, շատն ալ աւելի կը տարտղնէ լեզուն, սորվողին ալ աչքը կը վախցնէ, անճրկիլ կը բերէ» (Քերականութիւն Հայկական, տպ. 1815, էջ 6): Մէկ էջ առաջ՝ «քանի հոլով կրնայ ունենար մէկ անունը հարցնես նէ, եօթի քերականութիւն գրողները տասը հանեցին» (Տես նաեւ էջ 248):

Մէյեէ, սակայն, քննութեան կ'առնէ միայն եօթը հոլով:

Նախ կոչականը, յաւելուածաբար:

Ըստ Մէյեէի, կոչական հոլով չունի հայերէնը, այնպէս որ Աւետարանի հայ թարգմանիչը փոխ կ'առնէ յունական ձեւը.— Պետրէ՛ (Ղուկ. ԻԲ. 34), բայց՝ եթէ նոյն անձն է թարգմանիչը՝ այլ տեղ կը հեռանայ յունական հոլովաձեւէն եւ կը գրէ. «Պետրո՛ս (Գործք, Ժ. 14): Ընդհակառակն Փեստոս ստացած չէ յունական կոչական հոլովաձեւ՝ հակառակ յունական օրինակին, զոր տես.— Քա՛ջդ Փեստոս (Գործք, ԻԶ. 25), իսկ այլ նման պարագայի մը յունական կոչական հոլովաձեւ է առած Թէոփիլոսը, զոր տես.— Քա՛ջդ Թէոփիլէ (Ղուկ. Ա. 3): Այս պարագան Մէյեէ կը համարի խոտորում մը հայ լեզուի անապական ընթացքէն: Այդպէս կը խորհի նաեւ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան, որ կը գրէ. «Կոչական հոլովը դուրս կը մնայ Հայու լեզուէն, զիրէ ոչ սկիզբը, ոչ ծայրը կը փոխլի, ինչպէս Հոռմին եւ Լատինին շատ հասարակ անվանց վերջը կը փոխլի, իսկ յատուկ անվանք՝ ամմէնը, որ մեզի ալ Հոռմէն մտեր է յատուկ անունը փոխել.— Փիլիպպէ, Զաքէ, Գրիգորիէ» (էջ 250):

Ինծի կը թուի թէ մեր ժողովրդական բարբառին մէջ անձնանուններու վերջավանկի յապաւումը եւ ձայնաւորով յանգաւորումը կոչական ձեւ տալու փորձ մըն է:

Այստեղ կ'ընդհատեմ Մէյեէի քննութիւնները հոլովական միւս ձեւերուն մասին, ուր ցոյց կու տրուին թէ հնդեւրոպական ձեւերէն ո՛րը կը մնայ դեռ, ո՛րը կորսուած է: Բաղդատական այս քննութիւնները յոյժ հետաքրքրական են մեր լեզուին ուսումնասիրութեան տեսակէտով: Խոնարհումներու բաղդատական քննութիւնը այլապէս հետաքրքրական: Օրինակ մը միայն.

Բայերու խոնարհման եղանակներուն մէջ ձեւ մը կայ, որ կը կոչուի աճ (օկման): Մէյեէ կը գրէ թէ այս ձեւը, հնդեւրոպական ժառանգութիւն, կը պահեն յունարէնը եւ հայերէնը: Այսպէս՝ բերեմ, տամ բայերը, խոնարհման ընթացքին կ'աճին սկզբնական ձայնաւորով մը.— Եբեր (= բերաւ), Ետու (= տուի):

Մէյեէի լեզուաբանական դասերուն մէջ այլապէս հետաքրքրական է այն տեսակէտը թէ հայերէնը եւ գերմաներէնը, իրարմէ անկախ բայց զուգահեռաբար, կատարած են բաղաձայնի ձայնափոխութիւն մը, զոր առաջին անգամ մատնանշած է Մէյեէ, զոր խնդրական համարած է Հիւպշման, բայց ընդունած եւ պաշտպանած է Պեդերսըն, յետոյ Լիդէն (Լէ Տիալէքթ էնտո-էօռոփէէն, տպ. 1950, էջ 89):

Մէյեէ օրինակ կը բերէ պարտէզ բառը, որ ըստ ծագման՝ պէտք է գրուէր պարդէզ:

Այս հարցը յոյժ կարեւոր է, արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի ձայնափոխական տարբերութեանց ուսումնասիրութեան համար, (ուր իրենց դերն ունին բնախօսութիւնը, կլիման եւ այլ պայմաններ): Առանց նոյն երեւոյթին կապելու, կարելի է օրինակ բերել եւ այն թէ Հայաստանի արդի բանաստեղծները սկսած են բարդի գրել՝ փոխանակ գրելու բարտի: Ուրիշ օրինակ մը,— Ճանապարհ բառը արեւմտահայերէնի մէջ տուած է ճամբայ, մինչ Արեւելահայերը կը գրեն ճամփայ, իսկ Օրմանեան՝ ճամպայ:

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փօլ-Ժիւլ-Անթուան Մէյեէ ծնած է 1866 Նոյեմբեր 11ին: Հայրը նոտարի պաշտօն կը վարէր Շաթօմէյեանի մէջ (Պուռժի մօտ): Այս քաղաքին մէջ էր որ Մէյեէ ապրեցաւ իր մանկութեան տարիները, եւ զոր այնքան սիրեց, որ, չափահասութեան տարիներուն, միշտ այնտեղ կ'երթար, մոռնալու իր խոնջէնքը,— փոքրիկ քաղաքէն քիչ մը դուրս, իր հայրենական կալուածին մէջ, ուր իր միակ հաճոյքը կը կազմէին գեղջկական աշխատանքը, ծառերուն խնամքը, հպարտ՝ իր տնկած պտղատու ծառերով, ինչպէս եւ իր ... հաւերով եւ ընտանի կենդանիներու բարեկամութեամբ: Նոյնիսկ կ'ըսէր թէ ծանօթ է գեղջկական կեանքի բոլոր գաղտնիքներուն, հողային աշխատանքներուն:

Պարծանքով կ'ըսէր թէ գիւղացի է:

Հայրը ծնած էր Մուլէն: Եւ երբ մեռաւ իր կինը, առաւ երկու զաւակները եւ դարձեալ վերադարձաւ Մուլէն, — այն ատեն 13 տարեկան էր անդրանիկը, այն որ պիտի դառնար ապագայ մեծ գիտնականը:

Մէյեէ այնտեղ մտաւ Պանվէլի անուամբ լիսէն, ուր կը պաշտօնավարէին մեծ հելլենաբանը, Տուրնոն, եւ Ռընէ Տումիք: Իր ուսուցիչները կը պատմեն թէ Մէյեէ միշտ կը խլէր դասարանին առաջնութեան մրցանակները: Պաքալորէայի յաջող քննութիւններէն ետք կ'անցնի Փարիզ, ուր հայրը եւս կու հետեւի իրեն: Կը մտնէ Սորպոն, միաժամանակ հետեւելով Քոլէժ տը Ֆրանսի եւ Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանին դասընթացքներուն:

1889 Փետրուար 23ին կ'ընդունուի Լեզուաբանական ընկերութեան մէջ,— այլեւս մտած էր փառքի ճամբան: Նոյն տարուան ամռան՝ առաջին կը հանդիսանայ քերականութեան ակրեկասիոնին մէջ: Զուգեց սակայն մտնել միջնակարգ վարժարաններու ուսուցչութեան ասպարէզը, եւ երբ Ֆերտինան տը Սօսիւր մէկ տարի արձակուրդ ստացաւ՝ նշանակուեցաւ փոխանորդ:

Լուի Հավէ եւ Միշէլ Պրէալ մեծ ազդեցութիւն գործած են Մէյեէի գիտական պատրաստութեան վրայ, բայց մասնաւորաբար Ֆերտինան տը Սօսիւրն է որ ճակատագրական դեր կատարած է ապագայ մեծ լեզուաբանին կազմութեան վրայ: Ատիկա ինքն իսկ կը խոստովանի այն գրութեան մէջ, որ նուիրեց իր ուսուցչին՝ Ֆերտինան տը Սօսիւրի, երբ մեռաւ 1913ին, ներկայացնելով «Ձայնաւորներու սկզբնական դրութիւնը հնդեւրոպական լեզուներու մէջ» աշխատութիւնը, գրուած 1879ին, իբրեւ «բաղդատական քերականութեան ամենագեղեցիկ գիրքը, որ գրուած ըլլայ երբ եւ իցէ»:

1890ին, Մէյեէ կը հեռանայ Ֆրանսայէն, կ'երթայ Կովկաս, «ուսումնասիրելու համար արդի հայերէնը եւ պրպըտումներ կատարելու համար նոյն լեզուով գրուած հին ձեռագիրներու վրայ»: Կը բնակի Էջմիածին, ուր բարձր լեռներու մաքուր օդը, կը գրէ Ալֆրէտ Մեռլէն, բարերար ազդեցութիւն մը գործեց իր առողջութեան վրայ՝ փարատելով վախերը զորս ունէր տարիներէ ի վեր, եւ եթէ Փիզիքապէս մնաց միշտ փափկակազմ մինչեւ կեանքին վերջը, որեւէ հիւանդութիւն չեկաւ կասեցնել իր աշխատանքները:

1891ին, Ֆերտինան տը Սօսիւր որոշեց հեռանալ Փարիզէն, վերադառնալու համար Ժընեւ, ուր ծնած էր: Այն ատեն միջամտեց Միշէլ Պրէալ, եւ հակառակ այն վախին՝ զոր իրեն կը ներշնչէին երիտասարդ լեզուաբանին յանդգնութիւնները, նոյն ամպիոնին թեկնածու ներկայացուց Մէյեէն, ընկերակցութեամբ Լուի Տիւվոյի: Իսկ երբ, 1894ին, Ժ. Տարմըսթէթէր մեռաւ, Մէյեէ ստանձնեց նաեւ հին իրաներէնին դասընթացքը բաղդատական քերականութեան դասընթացքին հետ միաժամանակ:

1897ին, Մէյեէ կը ստանայ «դպրութեանց տոքթէօր» տիտղոսը: 1899-1900 փոխանորդ կը նշանակուի Միշէլ Պրէալի՝ Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ, 1902ին իրեն կը տրուի հայ լեզուի ամպիոնը՝ Արեւելեան լեզուներու վարժարանին մէջ: Բայց առաջին դասը դեռ չտուած՝ Հայաստան կը մեկնի երկրորդ անգամ, «թարմացնելու» համար հայերէն կենդանի լեզուին իր ծանօթութիւնը:

Եւ փառքը, որ իր շուքին նման հետեւեցաւ իրեն, առաջ կ'անցնի այս անգամ:

1905ին Միշէլ Պրէալ կամաւոր կերպով կը թողու Քոլէժ տը Ֆրանսի իր ամպիոնը,— Քոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆէսէօրները կը նշանակուէին ցկեանս, — տեղ տալու համար Մէյեէի, զոր կը համարէր ամէնէն կարողը՝ շարունակելու համար իր

Ամէն մարդ գիտէ Հայոց դժբախտութիւնները, Հայոց դժբախտութիւնները սովորական չափէն անդին անցած են, բայց ինչ որ պատիւ է Հայոց, իրենց դժբախտ ըլլալը չէ. դժբախտ ըլլալը քաղաքական տիտղոս մ չէ. ինչ որ քաղաքական տիտղոս մըն է, այն է որ սովորական չափէն անդին անցած այդ դժբախտութեանց մէջ Հայերը իրենց ուժը պահած են, Հայերը ցոյց տուած են թէ տեւելու կարող ժողովուրդ մըն են, ատով հաստատած են թէ ատակ են վերականգնելու պետութիւն մը որ այնքան դարերէ ի վեր կործանած է:

Ա. ՄԷՅԵԷ

գործը։

1906ին, Մէյէ կը գրաւէ Քոլէժ տը Ֆրանսի ամպիոնը, ուստի կը թողու Արեւելեան Լեզուներու վարժարանին դասընթացքը։ Եւ այնուհետեւ գրեթէ երեսուն տարի բաղդատական քերականութիւն կ'ուսուցանէ Քոլէժ տը Ֆրանսի, միաժամանակ Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանին մէջ։ Համբաւը այնքան կը տարածուի երկրէ երկիր, որ Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն կը հասնին երիտասարդներ, աշակերտելու համար իրեն։ Ժամանակ մը Եւրոպայի բոլոր համալսարաններուն մէջ լեզուաբանութեան ամպիոնները գրաւած էին Մէյէի աշակերտները։

Երբ Լուի Հավէ եւս մեռաւ, 1921ին Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանն ալ յանձնուեցաւ իրեն։ Բայց 1928ին, կրկնելով Միշէլ Պրէալի ժեստը, թողուց այդ ամպիոնը՝ յանձնելու համար իր աշակերտին, Պէնվէնիսթի։

1932ին, հիւանդութիւն մը եկաւ խանգարել իր փառքի երթը։ Դժուար կը քալէր, տեսողութիւնը խորապէս վտանգուած էր, բայց անյողդողդ կամքով եւ ստոյիկեան համբերութեամբ տարաւ այս դժբախտութիւնները, ուժ առնելով մասնաւորաբար իր խաչալական կողակիցէն, որու հետ ամուսնացած էր 1916ին։ Հակառակ իր կրած ֆիզիքական քայքայումին՝ անեղծ կը մնար իր իմացականութիւնը, մտաւորական կարողութիւնը։

Քաշուած էր Շաթոմէյեան, ուր մեռաւ 1936 Սեպտեմբեր 21ին։

×

Մէյէ սքանչելի դասախօս մըն էր։ Երբ կը խօսէր հրապարակաւ, ծանրութիւն մէկ կը գտնէր, ամբողջ իր էութիւնը լեցուած, ձայնի պայծառութեամբ ու լիութեամբ, բառերու ժուժկալութեամբ եւ իմաստալեցութեամբ, բացատրութիւնները հասցնելով դասախօսութեան նիւթին վախճանին, առանց շեղումի եւ գրեթէ առանց շարժուձեւ փորձելու, միշտ ոտքի վրայ։

Գրասեղան չէ գործածած երբեք, — կոթնելով գրակալին կամ ծխնելոյզին մարմարին՝ կը պատրաստէր դասախօսութեան նիւթերը, գրեթէ ամբողջական ձեւով, առանց սակայն օգտագործելու՝ երբ կը դասաւանդէր, աչքերը խուփ՝ ակնոցներուն ետեւ։

Իր դասախօսութիւնները, իր յօդուածները, իր գիրքերը Պէնվէնիսթ վերածած է մատենացոյցի մը, ուր կը գտնէք 24 հատոր եւ 550 յօդուած։

Մէյէ կը համարուի բաղդատական լեզուաբանութեան վարպետ մը։ Երբ Լա Հէյի համաժողովին մէջ ոմանք կը պնդէին թէ հինցած է բաղդատական մեթոտը կամ լքուած, Մէյէ ելաւ յայտարարեց. «Իսկ ես կը մնամ բաղդատական լեզուաբանութեան հաւատարիմ»։

Աւելի հետաքրքրական է ինչ որ գրեց իր ուսուցչին՝ Ֆ. տը Սօսիւրի մահուան առթիւ. «Դասախօս մը ըլլալու համար՝ չի բաւեր իր աշակերտներուն տալ ուսուցման համար լաւ պատրաստուած առաջնորդ մը, այլ եւ պէտք է ունենալ վարդապետութիւն մը եւ մեթոտ, ներկայացնելու համար գիտութիւնը անձնական շեշտով մը»։

Բաղդատական լեզուաբանութեան համար՝ կը պահանջէր տիրանալ ընդարձակ ու խոր ծանօթութեանց, կատարեալ հմտութեան։ Այսպէս է որ ինք, Մէյէ, բաղդատական քերականութիւն սորվեցաւ Պրէալի եւ Ֆ. տը Սօսիւրի մօտ, սանսկրիտերէն սորվեցաւ Պերկէնեի մօտ, ավեստերէն սորվեցաւ Ժ. Տարմըսթէթէրի մօտ, լատիներէն սորվեցաւ Լուի Հավէի եւ Ռիմանի մօտ, իռլանտերէն սորվեցաւ տ'Արպուա տը Ժիւպէնվիլի մօտ, ռոման լեզուները սորվեցաւ Ա. Տարմըսթէթէրի եւ Կասթոն Փարիի մօտ։

Ահա թէ ինչո՛ւ զարմանք եւ հիացում կը պատճառէ իր արտադրած գործերուն զանազանութիւնը։

Առաջին անգամ իր հետաքրքրութեանց դաշտը կազմեցին սլաւերէնը եւ հայերէնը, որոնց ուսումնասիրութեան նուիրուեցաւ 1890 – 1897։ Եւ իր առաջին հրատարակութիւններն եղան Պրպտումներ հին սլաւերէնի սեռական – հայցականի գործածութեան մասին գործը, զոր ներկայացուց իբրեւ իր գլխաւոր թէզը 1897ին եւ Ուսումնասիրութիւն հին սլաւերէնի ստուգաբանութեան և բառարանի մասին (հրատ. 1902–1905), նաեւ Ուրուագիծ դասական հայերէնի բաղդատական քերականութեան մասին (1904)։ Սլաւերէնի մասին իր հետաքրքրութիւնը ներշնչուած էր Փօլ Պուայէ դասընկերոջ կողմէ, մինչ հայերէնի մասին իր հետաքրքրութիւնը «կոչում մըն էր» (վոքասիոն), ինչպէս կը գրէր Ա. Մեոլէն։ Այս հետաքրքրութիւնը եւ կոչումը պահեց մինչեւ կեանքին վերջը եւ այսպէս դարձաւ հայկական բանասիրութեան ամէնէն նշանաւոր ներկայացուցիչներէն մին։ Ինք էր որ վարեց «Հայագիտական Ուսումնասիրութեանց» պարբերաթերթը երկար ատեն։

Եւրոպական լեզուները ընդհանրապէս, յունարէնն ու լատիներէնը մասնաւորապէս, ուսումնասիրելով ոչ միայն իբրեւ լեզուաբան, այլ եւ իբրեւ «ընկերային իրողութիւն», ինչպէս կը սիրէր ըսել Տիւրքէմ, տուաւ այնպիսի գործեր, որոնք այսօր կը համարուին բաց պատուհաններ հելլենեւլատինական քաղաքակրթութեան վրայ կամ ուղեցոյց արեւմտեան իմացականութեան պատմութեան։ Կը բաւէ ըսել թէ այս շատ մասնագիտական, գրեթէ անմատչելի գիրքերը արժանացած են բազմաթիւ յաջորդական տպագրութեանց։ Եւ իր հռչակը այնքան տարածուեցաւ որ այսօր Մէյէ կը համարուի ոչ միայն անուրանալի պետը Ֆրանսական լեզուաբանական դպրոցին, այլեւ ամէնէն հմուտ վարպետներէն մին ընդհ. լեզուաբանութեան մէջ։

Իր լայն հմտութիւնը, իր ընդհանուր զարգացումը «փրոտիժ» (հրաշք) կը կոչեն ոմանք։ Անհաւատալի՝ իր լեզուագիտութիւնը, — այնքան շատ լեզուներ գիտէր, որ կարելի էր այլեւս սխալ համարել Ֆերտինան տը Սօսիւրի ծանօթ պութը. «Լեզուաբանը այն մարդն է, որ չի կրնար խօսիլ այն բոլոր լեզուները՝ զորս գիտէ եւ կ'ուսուցանէ»։ Արդարեւ, Մէյէի հրատարակած գործերուն մէջ պիտի տեսնէք ուսումնասիրութիւններ, Իրանի, Պալթեան, սանսկրիտ, հիթիթ, կելտական, ալպանական, գերմանական, իտալական, յունական, հայերէն, նոյնիսկ թոխարերէն կոչուած լեզուներու մասին։

Իբրեւ ապացոյց այս հաւաստիքին՝ կարդացէք իր մատենացոյցը։ Աւելորդ ապացոյց մը եւս, իր մէկ գործը՝ Աշխարհի լեզուները ստուար հատորը, զոր հրատարակեց 1924ին՝ աշխատակցութեամբ Մարսէլ Քոհէնի։ Ահա թէ ինչո՛ւ ոմանք չվարանեցան զինք կոչել «հանճար», — բառ մը զոր պէտք չէ հասկնալ այն հասարակ իմաստով, որ սովորութիւն դարձած է հիմա։

Իր իմացական համատարած շողով, իր մտաւորական անսպառ պաշարով եւ լեզուաբանական անվիճելի գիտութեամբ փայլուն այս մարդը, Անթուան Մէյէ, զոր յաճախ նմանցուցած են աշխարհական աբեղայի մը, գլուխը հակած գիրքերու վրայ, ինչպէս իր աշակերտը՝ Հրաչեայ Աճառեան՝ կարծես ապաւորուած իրմէ, անկեղծ բարեկամ մըն էր Հայութեան, հիացող մը հայ լեզուին վրայ, փա՛ռք իր յիշատակին։

X.

ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԷՅԷ ՀԱՅԱՍԷՐԸ

Պէտք չէ երբեք կարծել ոմանց պէս թէ օտար գիտնականները Հայոց հանդէպ համակրութենէ մղուած է որ կ'ուսումնասիրեն հայերէնը կամ Հայոց պատմութիւնը, ոչ ալ թէ այս ուսումնասիրութիւնները անհրաժեշտաբար համակրութիւն կը ներշնչեն անոնց Հայոց նկատմամբ։ Այս ճշմարտութիւնը բնականաբար որեւէ կերպով չի կրնար նուազեցնել երախտագիտութեան այն պարտքը, զոր ունինք բոլոր անոնց հանդէպ՝ որ մեր անցեալին վրայ լոյս մը կը սփռեն, նոյնիսկ մղուած լոկ գիտական հետաքրքրութենէ։ Սակայն այս պարտքը կը բազմապատկուի՝ երբ օտարը իր մտքին լոյսին հետ իր սրտին հուրն ալ կը նուիրէ մեզի եւ գիտնականի իր հեղինակաւոր ձայնը ի սպաս կը դնէ հայ ազգին։

Փրոֆ. Մէյէ այս վերջին դասակարգին կը պատկանի։ Ան ոչ միայն մեծ հայագէտ մըն է, այլ եւ Հայոց անկեղծ եւ անշահախնդիր մէկ բարեկամը, որ ամէն առթիւ ցոյց տուած է մեր ազգին հանդէպ իր խոր համակրութեան ապացոյցները։

1920ին, երբ Սեւրի դաշնագիրը կը ստորագրուէր, Փրոֆ. Մէյէ մասնակից կ'ըլլար մեր ուրախութեան եւ կ'ողջունէր հայկական պետութիւնը, որ վերջապէս կը ճանչցուէր եւ իր տեղը կը գրաւէր պետութեանց շարքին մէջ (Հայագիտական հանդէս, ֆրանսերէն, 1920, էջ 139 – 180)։ Երբ այդ յոյսերը ցնդեցան, 1922 Նոյեմբերին կը ստորագրէր կոչ մը, զոր Արեւելքի զոհերուն Ֆրանսական կոմիտէն կ'ուղղէր հանրային կարծիքին (նոյն հանդէսը Գ., էջ 83–88)։ Քանի մը շաբաթ ետք, 1922 Դեկտեմբերին, ինքն իսկ նախաձեռնարկ կ'ըլլար ի նպաստ Հայաստանի՝ Լօզանի համաժողովին ուղղելու կոչ մը, որ կը սկսէր սա բառերով։

— «Այս ահռելի կացութիւնը որուն մէջ կը գտնուի ներկայիս Թուրքիոյ հայ բնակչութիւնը, ամօթ մըն է, քաղաքակիրթ աշխարհին համար» (Նոյն հանդէսը, Գ. 1923, էջ 89–91)։ Եօթը ամիս ետք, անձկութեամբ կը հակէր խորհրդային հանրապետութեանց հիմնական օրէնքին վրայ, ճշդելու համար, առանց պատրանքի բայց եւ առանց յուսալքման, թէ ո՛ր աստիճան ինքնավար կը մնար Երեւանի հանրապետութիւնը (Նոյն հանդէսը, Գ., 1923, էջ 79–80)։ Աւելի ետք, երբ Լօզանի դաշնագիրը կը ստորագրըուէր, դառնութեամբ եւ տխրութեամբ կ'արձանագրէր հայկական հարցին թաղումը (Նոյն հանդէսը, 1923, էջ 97–98)։ Չորս տարի ետք, խօսելով Մանտէլշթամի Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Պետութիւնները Հայկական Հարցին Առջեւ անուն գրքին վրայ, քաջութիւնը կ'ունենար գրելու (Նոյն հանդէսը, Է., 1927 էջ 205)։

— «Եթէ այս հանդէսը պատշաճ տեղը ըլլար ժամանակակից քաղաքականութեան վրայ տեսութիւններ յայտնելու, պիտի օգտուէի առիթէն, զոր ինծի կ'ընծայէ Մանտէլշթամի գիրքը, ըսելու համար թէ Եւրոպա իր հալածիչներուն յանձնելով հայ ազգը եւ դաշնագիրներով նուիրագործելով Անատոլուէն արտաքսումը քրիստոնեայ ժողովուրդներուն, որոնք հոն հաստատուած էին Թուրքերուն ժամանումէն երկար դարեր առաջ, նշանաւոր օրինակ մը կուտայ այն տկարութեան, զոր արեւմտեան պետութիւնները ցոյց կուտան արեւելեան ժողովուրդներուն հանդէպ՝ պատերազմէն ի վեր, լքելով անոնք որ իրենց յոյսը դրած էին Եւրոպայի արդարութեան վրայ»։

Փրոֆ. Մէյէ, գրախօսականով մը, զոր պատերազմէն ետքը կը նուիրէր գերման մեծ հայագէտի մը եւ հայասէրի մը, հէք Փրոֆ. Մարքվարտի մէկ փոքր աշխատութեան, յարգանքով ի վեր կը հանէր այն քաջութիւնը՝ զոր ան ցոյց տուած էր պատերազմի ընթացքին, գերման զինուորականութեան գերիշխան տիրակալութեան օրերուն, բողոքելով իր հայրենիքին դաշնակիցներուն վայրագ քաղաքականութեան դէմ՝ հանդէպ Հայոց։ Կարելի է վստահ ըլլալ որ, նման պարագայի մը մէջ, Փրոֆ. Մէյէ Մարքվարտի պէս շարժած պիտի ըլլար։

Հայկական հարցին տխուր վախճանը չէ խախտած, սակայն, Փրոֆ. Մէյէի հաւատքը հայ ազգին ճակատագրին մասին։ Այն անդուսպ կենսունակութիւնը, զոր հայ ժողովուրդը ներկայիս ցոյց կուտայ խորհրդային Հայաստանի մէջ, նոր ուժ ներշնչած է իր վստահութեան եւ հաւատքին։ Ինչ ուրախութեամբ ան կ'ողջունէ այն կորովն ու իմացականութիւնը, որով Հայերը, օգտուելով իրենց թողուած ինքնավարութենէն, Երեւանի մէջ կազմակերպեցին հայկական համալսարան մը։ Համալսարանին Տեղեկագրին առաջին թիւին առթիւ կը գրէ ան (Նոյն հանդէսը, 1925, էջ 187 – 188) թէ «Լաւագոյն յոյսերը կը ներշնչէ եւ դարագլուխ մը կը բանայ մտաւորական պատմութեան մէջ հայ ազգին որ, առաջին անգամ ըլլալով, իր [illegible] բարձր ուսման ամբողջական կեդրոն մը»։

ՀԱՅԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԸ

*

Արձանագրութեանց ակադեմիայի ամէնէն մեծարժէք եղբայրակիցներէս մին, Ալֆրէտ Քրուազէ, օր մը, կ'ըսէր ինծի, խօսելով Մէյէի վրայ, թէ հանճարեղ էր Մէյէ։ Եւ Քրուազէ մարդ մըն էր որ բառերուն արժէքը գիտէր եւ զանոնք չէր գործածեր ըստ բախտի։

Հաճելի է ինծի յիշատակել այդ վկայութիւնը, որովհետեւ անիկա մասնանիշ կ'ընէ ու միանգամայն կը բացատրէ այն բարձր տեղը, զոր Մէյէ կը գրաւէր Ֆրանսական ժամանակակից գիտութեան մէջ։ Անիկա միայն առաջնակարգ մտաւորական մը չէր, որ գիտէր բոլոր լեզուները, դասական լեզուներն (յունարէն եւ լատիներէն) ու սանսկրիտը, ինչպէս եւ հին պարսկերէնն ու արամայերէնը, սլաւական ու գերմանական լեզուները։ Ոչ միայն սքանչելի ուսուցիչ մըն էր, որուն դասերը, խորքին մէջ այնքան մանրակրկիտ կերպով պատրաստուած՝ որքան ձեւով յստակ ու վայելուչ, միշտ լեցուն էին հաղուագիւտ նորութեամբ մը եւ հզօր ինքնատպութեամբ մը։ Ասոնցմէ աւելի բան մըն էր, անվիճելի վարպետն էր լեզուի գիտութեան, այն որուն բացառիկ հեղինակութիւնը իր դասերուն կը քաշէր բոլոր գիտունները, որոնք այսօր ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ աշխարհի մէջ կը գրաւեն ամպիոններ, ուր այդ գիտութիւնը կ'աւանդուի եւ որոնք իր մօտ կազմուած են եւ այդ արտասովոր ազդեցութիւնը, այդ տիեզերական ճառագայթումը, եթէ կրնամ այսպէս ըսել, աւելի եւս կ'աճէր հմայքովը հիանալի գործերու, ուր պարզաբանումի տաղանդը հաւասար է հմտութեան ճոխութեան եւ ամրութեան, ինչպէս եւ լայնութեան այն տեսութեանց, որոնցմով Մէյէ իրապէս վերանորոգած է լեզուաբանութեան ուսումը եւ ցոյց տուած է իր հանճար ունենալը։

Բայց ինչ որ այսօր պատշաճ է յիշել, այն բոլորն է զոր Հայութիւնը կը պարտի Մէյէի։ Անիկա երկար տարիներ, հայերէնի ամպիոնը գրաւած է արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին մէջ։ Այն օրն երբ հիմնուեցաւ Հայագիտական Ուսումնասիրութեանց Ընկերութիւնը, անիկա ընդունեցաւ անոր ընդհանուր քարտուղարն ըլլալ, եւ ամէն անոնք որ այդ Ընկերութեան տարեկան նիստերուն ներկայ գտնուած են, կը յիշեն յաճախ այն լուսաւոր հաղորդագրութիւնները, ուր երեւութապէս ամենախոնարհ մանրամասնութենէ մը՝ Մէյէ գիտէր միշտ ընդհանուր տարողութիւն ունեցող եզրակացութիւններ հանել։ Անիկա գրած է, ի մէջ այլ գործերու, Դասական հայերէնի համեմատական քերականութեան ուրուագիծ մը։ Եւ ատոնք դեռ մէկ քանի երեւոյթներ են լոկ այն իրավառ համակրութեան, զոր կը զգար Հայութեան հանդէպ։ Այնքան լաւ գիտէր անոր երբեմնի պատմութիւնը, որքան կը սքանչանար անոր այսօրուան յամառ քաջասրտութեան վրայ։ Եւ իր մեծ սիրտը միեւնոյն համակրութեան մէջ կը միացնէր անցեալին փառքերը, ներկայիս փորձանքներն ու տառապանքները, ապագային յոյսերը։ Այն հրայրքոտ անձնուիրութիւնը, զոր բոլոր ազնիւ դատերուն ի սպաս կը դնէր, լիաբուռն տուաւ նաեւ Հայութեան, ու Հայութիւնը չէ մոռցած զայն։ Երբ մտաւորական լուսաճաճանչ գերազանցութեան մը կը միանայ շատ բարձր հոգի մը, կարելի է ըսել թէ այն մարդը, որուն մէջ այդ երկու հոյակապ ձիրքերը կը զուգակցին, մեզի կ'ընծայէ ամէնէն լիալիր եւ ամէնէն գեղեցիկ պատկերը հանճարին։ Անիկա եղաւ պարագան — ու փառքը — Անթուան Մէյէի։ Եւ ահա թէ ինչո՛ւ անոր մահը մեծ պարապ մը թողուց գիտութեան մէջ, ինչպէս եւ սրտին մէջ, անոնց որ սիրեցին զայն։

ՇԱՐԼ ՏԻԼ

Oui, Maître admiré et aimé, vous êtes entré dans le repos, mais vous vivez, et présent à nous-mêmes plus que nous ne saurions dire, vous continuez à nous faire voir et plus loin et plus haut.

« Voir et faire voir », ce fut, je le sais, vous me l'avez dit, la joie de votre vie ici-bas.

« Voir et faire voir », c'est maintenant en la vie éternelle votre joie : *Deus lux est !*

Puissions-nous être tous jusque-là vos disciples, et avec vous *praesentes, semper assistentes, manifestissimam aspicere veritatem.*

P. Louis MARIES

Տէր եւ Տիկին Նուպար Եռնձալը, Տիկին Տօնիկեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Միկին Մօրուքեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Նշան Թընկըրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կարիպեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Թաղէոսեան (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ Գոճակէօզեան, Ֆէրմանեան, Խայեան, Աղեան, Թուլումճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԿԻԼԻՃԱՐ ԳՈՃԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գոնեալեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 10ին, 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Նոյեմբեր 15) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի – Փարիզիէնի գերեզմանատունը

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ճամճեան ընտանիք (Լավանտու), Պարէեան ընտանիք կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այսօր Կիրակի առաւօտ Քամփանեը Ցաէզ Սէնթ Անթուան (Մարսէյլ), եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ արկածի հետեւանքով վաղամեռիկ իրենց ամուսնոյն, զաւակին եւ սանին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՃԱՄՃԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերժին Մինասեան (ծնեալ Քէթէնճեան) իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք, ծաղկեպսակներով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ անձամբ մասնակցեցան իր ամուսնոյն յուղարկաւորութեան (Պոմոն, 1966 Հոկտ. 28):

Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են ի նպաստ Պէյրութի Սահակեան լիսէին.— Տիկին Արամանուշ Պալըզճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մարկոսեան եւ Պ. Վարուժան Գրիգորեան 100ական Փր., Տէր եւ Տիկին Մէյմարեան 50 Փրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայրենական պատերազմին կորսուած՝ Պետրոսեան Համբարձում Խաչատուրի՝ կինը Պայծառ Աբգարեան, զաւակները Ռօպեր, Սուրիկ, աղջիկը՝ Ռուբինա, Համբարձումի եղբայրները՝ Իշխան, Պետրոս, կ'ապրին Երեւան, քոյրերը Զապէլ, Թառամ:

Փնտռողին հասցէն .— Երեւան՝ Նոր Արէշ, 45 փողոց, բնակարան Ա.ին: Պետրոսեան Արմենակ Խաչատուրի:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Տրչանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

L'ENTENTE U.G.A. ARDZIV
Organise une

GRANDE NUITÉE DANSANTE

Le Samedi 19 Novembre
de 22 heures à l'aube
dans les Salons de l'ALHAMBRA

avec
FRANCIS LINEL
et
SILVANA BLASI

animée par
ROGER GOUALCH
et sa Grande Formation

ATTRACTIONS COTILLONS

Il est prudent de prendre les billets à l'avance et de faire réserver sa table.

S'adrresser à :

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines
Marseille (1er) — Tél. 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Boulevard Rougemont
Marseille (12e)
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie
Marseille (15e) — Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Coco
10, Avenue de Vienne
Marseille (11e) — Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Boulevard des Eparges
Marseille (12e) — Tél. : 48-82-70

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Կազմակերպած ենք ճամբորդութիւն մը

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ
ԱՌԹԻՒ

TYROL

Աւստրիոյ ամէնէն արեւոտ վայրերէն մէկուն մէջ: Երախաներուն, երիտասարդներուն եւ մեծերուն համար:

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր, վերադարձ Յունուար 4:

TRINS

Բարձրութիւն 1214 մեթր, Թիրոլեան գեղածիծաղ գիւղ մը: Հանգստաւէտ պանդոկներու մէջ.— ՁԵԹԱ, շատ հանգիստ, լաւ ուտելիք, վերապահուած է մեծերուն: 445 Փրանք:

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ, հանգստաւէտ, լաւ ուտելիք, երախաներուն եւ երիտասարդներուն համար 396: Որակեալ մոնիթրիսներ: Կարելի է պտոյտներ ընել Իտալիա:

Ուրիշ ճամբորդութիւն մը կազմակերպուած է անոնց համար, որոնք չեն կրնար վերոյիշեալ ճամբորդութեան մասնակցիլ:

Zell an See

(Բարձրութիւն 780 մեթր)

Յունուար 8ին, վերադարձ՝ Յունուար 20: Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըռվիրթ, զուարճութիւններ, Փոլքլորիկ պարեր, նուագահանդէս, պտոյտներ Սալցպուրկ, փափաքողներուն համար՝ 395 Փրանք: Այս գումարին մէջ՝ երթուդարձ ճամբորդութիւնը, բնակութիւն եւ ուտելիք (առանց խմիչքի): Այս երկու ճամբորդութիւններուն համար կանխիկ՝ 100 Փր.:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել
RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՍՂԷ ԲԱՑԸ
ԲԵՆՔ ԿԸ ՊԱՀԵՆՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկական վարժարանին
կազմակերպութեամբ տեղւոյն կրթ. մարմնին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 19, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALLE VOLTAIRE — Rue VOLTAIRE, ALFORTVILLE
Կը մասնակցին՝
ԱՐՄԱՆ ՍԷԿԵԱՆ, ԵՐԳ
Սայաթ – Նովա համոյթը եւ Կովկաս պարախումբը
Նուագախումբ՝ **Les Blazers**

Ճոխ պիւֆէ, խորոված Մուտք 10 Փր.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կաւռոենց» խումբին:

Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Ավընիւ Անրի Պարպիւս, 69:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:
Հանդէսէն ետք պարահանդէս,
Նուագախումբ Ճարպիկեան

Մուտքը ազատ է Պիւֆէ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է
ԿՈՄՍԻ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ »

Չորրորդ հատորը

եւ « ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Յուշերէս:

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 4ին, ժամը 17էն կէս գիշեր Կոանտ Օթէլի մէջ:

Մուտք 10 Փրանք

Ուսանողներու կէս գին:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուալօ: Կարեւոր օրակարգ՝ պարահանդէսի շուրջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրացի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները: Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին հայրենակից Յարութիւն Շիրվանեանի բնակարանը:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

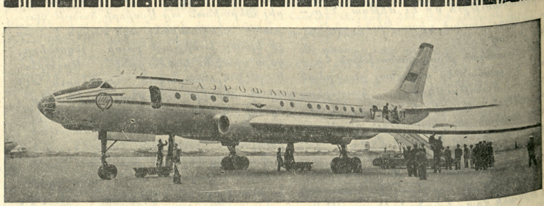
Հաղորդակցութեան միջոցներն են, մեթրօ Քօրանթէն Սելթօնէն առնել օթօպիւս 189 թիւ եւ իջնել Մոնթոլոն: Հասցէն է 44 Ավընիւ տը լա Փէ (վանվ):

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20 Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը
ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ
Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք Միայն 30 Փրանք:
Փնտռեցէք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի
Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաճախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը:

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ
ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ
Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար: Մեկնում Դեկտ. 27ին, վերադարձ 1967 Յունուար 9ին:
3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ
— ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ —
Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 Փրանք
Դիմել՝ Անտոնեան
17, Ave. des Acacias — 92 - CLAMART — Tél. : 642-58-39
Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43
Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 15 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10762 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.762

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԷՅԵԷ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Մէյեէի անհուն սէրը Հայոց դասական լեզուին՝ գրաբարի հանդէպ, անհուն գոհունակութեանց մղած է զինքը երիտասարդ տարիքէն :

Հայերէնը զարգացնելու եւ խորացնելու համար ճամբորդած է մինչեւ Վիէննա ու Վենետիկ : Մխիթարեանց եւ Մայր Աթոռի ճոխ մատենադարաններուն մէջ պրպտումներ կատարած է :

Վիէննայի մէջ 1890 – 1891 մեծապէս օգտուած է բազմահմուտ լեզուաբան Հ. Յակոբոս Վրդ. Տաշեանէ, հեղինակ «Ուսումն դասական հայերէն լեզուի» հոյակապ հատորին եւ բազմաթիւ ուրիշ գործերու :

Հայր Տաշեանի թելադրութեամբ է, որ 1902ին գրած էր «Դասական հայերէնի համեմատական քերականութեան ուրուագիծը» (տպուած 1903ին) :

Հնդեւրոպական լեզուներու ուսումնասիրութեան համար հայերէնը խիստ կարեւոր աղբիւր մըն է : Այդ է պատճառը, որ օտար բանասէրներ ու լեզուաբաններ կը պարտաւորուին սորվիլ մեր դասական լեզուն :

Երբ օտարները կը հետաքրքրուին մեր լեզուով եւ կ՚ուսումնասիրեն զայն, գնահատելով անոր արժէքը, ինչո՞ւ այս երկրին մէջ հայ ծնողքէ ծնած մեր տղաքն ու աղջիկները պէտք չէ սիրեն եւ սորվին զայն :

Անթուան Մէյեէները իրենց բազմաթիւ գրագումներուն մէջ միտք յոգնեցուցած եւ ժամանակ յատկացուցած են հայերէնի գանձերը երեւան հանելու համար :

Մեր նոր սերունդը հպարտ պէտք է զգայ ինքզինքը, որ ժառանգորդն է հոյակապ լեզուի մը, որուն աւանդապահն ըլլալու կոչուած է, ապահովելու համար անոր յաւերժացումը :

Ֆրանսական կառավարութիւնը գնահատելով կարեւորութիւնը մեր հնադարեան լեզուին, Նափոլէոնի օրերէն սկսեալ հայերէնի ամպիոն մը ստեղծած է մայրաքաղաքի լեզուաբանական բարձրագոյն վարժարանին մէջ :

Հակառակ աշակերտներու սահմանափակ թիւին՝ այս ամպիոնը կը պահուի ցարդ : Տիւլորիէի, Մէյեէի եւ Մաքլէրի պէս դէմքեր սատարած են հայերէնի ուսուցման եւ օտար հայագէտներ հասցուցած :

Ներկայիս Փրոֆ. Ֆր. Ֆէյտի եւ իր հայ օգնականը կը շարունակեն նախորդներու գործը, կենդանի պահելով հայերէնի ամպիոնը : Յաճախ օտար աշակերտները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն :

Մեծ պատեհութիւն մը կ՚ընծայուի մեր երիտասարդ տղոց ու աղջիկներուն սորվելու եւ կատարելագործելու իրենց մայրենի լեզուն այդ վարժարանին մէջ :

Ինքնիրեն Կաթողիկէ, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանն ու Դպրոցասէրը, ինչպէս նաեւ հայերէնի շաբաթական դասընթացքները նոյնպէս հնարաւորութիւն կուտան իրենց սիրելու ու սորվելու մեր ոսկեղէնիկը :

Անթուան Մէյեէի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ լաւագոյն յարգանքը մատուցած կ՚ըլլանք իր յիշատակին՝ մեր նոր սերունդին ներշնչելով հայերէնի սէրը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

«ՆԵՐԴԱՇՆԱԿ ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ» Կ՚ՈՒԶԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

Դաշնակցային Հանրապետութեան քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն նշանակեց աջին օր վարչապետութեան թեկնածուն՝ յանձին Քիզինկէրի :

Այս նշանակումը որոշ դժգոհութեանց տեղի տուած է, մանաւանդ արտասահմանի մէջ, տրուած ըլլալով որ Քիզինկէր ծանօթ է իբրեւ նախկին նացիական մը : Իսրայէլը հանդարտեցնելու համար թէլ – Ավիվի գերման դեսպանը ճշդած է թէ իբրեւ նացի, Քիզինկէր չէր գործադրած հակահրէական բոլոր հրահանգները եւ այդ պատճառով Կեսթափոյի սեւ ցանկին վրայ էր :

Պոնի քաղաքական շրջանակներն ալ կը շեշտեն թէ Քիզինկէր միայն անունով նացի էր :

Ամէն պարագայի մէջ, թեկնածուն վարչապետ ըլլալու համար պէտք չէ որ ազատականներն ու ընկերվարականները ընդդիմանան այլ ընդհակառակն՝ մեծամասնութիւն մը ապահովեն Խորհրդարանին մէջ :

Նշանակուած վարչապետը յայտարարեց թէ մտադիր է իր դահլիճին մէջ առնելու Պաշտպանութեան նախկին նախարարը՝ Շթրաուս, առանց սակայն ճշդելու թէ ի՞նչ նախարարութիւն պիտի տայ անոր :

Ծանօթ է որ Շթրաուս ստիպուած եղած էր քաշուելու իր պաշտօնէն 1962 Նոյեմբերին երբ յարձակած էր գերմանական շաբաթաթերթ՝ Տէր Շփիկըլի վրայ, վրդովեցնելով ազատականները, որոնք պահանջած էին իր հրաժարումը : Զորս տարի է Շթրաուս Մոնիխի գրադարաննորուն մէջ, կ՚ուսումնասիրէր քաղաքական տնտեսութեան արդիական տեսութիւնները, ինչ որ ըսել կուտայ ոմանց թէ կրնայ շատ ձեռնհաս ելմտական նախարար մը ըլլալ :

Վարչապետութեան թեկնածուն յայտարարած է նաեւ թէ կ՚ուզէ բարելաւել Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները եւ զանոնք վերածել «ներդաշնակ անհամաձայնութեան» մը : Շեշտած է սակայն թէ միայն Միացեալ Նահանգները կրնան պաշտպանել Գերմանիոյ ապահովութիւնը : «Կը խորհիմ թէ, կ՚ըսէ Քիզինկէր, «կոլիզմ» եւ «ատլանտիկականութիւն» բացատրութիւնները յերիւրածոյ են եւ թոյլ պիտի չտամ որ ինծի պարտադրուի մէկ կամ միւս հոսանքին մէջ փակուիլ : Բոլորս ալ Եւրոպա կ՚ուզենք : Այն կէտը որու վրայ կը վիճինք ներկայիս այն է թէ ե՞րբ կրնայ կառուցուիլ : Այդ Եւրոպայի ապահովութիւնը պաշտպանելու համար, անպայման Ամերիկայի պէտք ունինք, այդ պատճառով հարկ է որ խորհուրդներ ընենք այդ հարցին Փարիզի եւ Ուաշինկթընի հետ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ 48րդ տարեդարձը ջերմեռանդութեամբ ոգեկոչուեցաւ Ֆրանսայի մէջ : Ուրբաթ առաւօտ, նախագահը Կոլ ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, ապա տեղի ունեցաւ աւանդական արարողութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր ղեկավարներէն՝ Ժիլպէր Միւրի, հեռացաւ կուսակցութենէն միանալու համար «Ֆրանսական Համայնավար Շարժումին» (մարքսիստ – Լենինիստ), ծանօթ իբրեւ շարժում մը որ համակիր է չին համայնավարութեան : Հանրութեան շատ ծանօթ անուն մը չըլլալով հանդերձ, Միւրի կարեւոր դեր կը խաղար կուսակցութեան մէջ, ուր իրեն յանձնուած էր ճառերու պատրաստութիւնը : Ընդհ. քարտուղարն էր մարքսիստ հետազօտութեանց եւ ուսումնասիրութեանց կեդրոնին : Մաս կը կազմէր գաղափարաբանական երկու պարբերականներու խմբագրութեան : Այլ խօսքով պահակներէն մէկն էր վարդապետութեան : Երկար յայտարարութեամբ մը, Միւրի կը պարզէ իր տարակարծութիւնները կուսակցութեան հետ : Իմաստիթէի եւ համայնավար կուսակցութեան համար Միւրի պարզապէս ուրացող մըն է :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը յատուկ հրովարտակ մը հռչակեց որով ընդհ. ներումի կ՚արժանանան քաղաքացիական պատերազմի բոլոր քաղաքական յանցաւորները : Սպանիա կրնան վերադառնալ անոնք որոնք աքսորական կեանք մը վարեն երեսուն տարիներէ ի վեր, իրենց քաղաքական ընդդիմութեան պատճառով, Ֆրանքոյի վարչակարգին :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ արաբական երկիրներու միջեւ կացութիւնը կրկին ծանրացած է : Այս անգամ միջադէպ մը պատահած է Յորդանանի հետ : Իսրայէլեան օդուժը յարձակած է յորդանանեան զանազան գիւղերու վրայ : Երկու կողմերն ալ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ նոր եւ ծանր միջադէպ մը պատահած է Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ : Չինաստան կը տօնէր Հանրապետութեան առաջին նախագահ՝ Սուն Եաթ Սէնի հարիւրամեակը : Այս առթիւ, Շու Էն Լայ յարձակում մը ըրած է Խորհ. Միութեան վրայ, շեշտելով.— «Խորհային ղեկավարներու խմբակը դաւաճանեց Մեծն Լենինի եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան գծած ճամբուն» : Այս խօսքերուն վրայ հանդիսասրահէն դուրս ելած են խորհրդային դիւանագէտները, որոնց հետեւած են լեհ, պուլկար, չեխ, արեւելեան գերման, հունգար եւ մոնղոլ դիւանագէտներ մինչ իրենց տեղը կը մնային Ալպանացիները, Ռումանացիները եւ Եուկոսլաւները : Շու էն Լայ շարունակած է իր ճառը նոյն ոճով.— «Խորհրդային ներկայ ղեկավարները, տոգորուած խրուշչեւեան վերաքննականութենէն կը դաւաճանեն յեղափոխական ժողովուրդներու շահերուն եւ կը պահպանեն աշխարհակալ եւ գաղթատիրական տիրապետութիւնը դրամատիրական աշխարհին մէջ, վերանորոգելով դրամատիրութիւնը ընկերվարական աշխարհին մէջ » :

Ս. ՂԱԶԱՐ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՏԱԿ [*]

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

ՎԵՆԵՏԻԿ, 10 Նոյեմբեր.— Հարկ եղաւ քանի մը օր սպասել, անդրադառնալու համար թէ ինչ ահաւոր աղէտ պատահեցաւ Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, մանաւորապէս Ֆլորանսի, Վենետիկին վրայ՝ Նոյեմբեր չորսին : Երկու գեղարուեստական քաղաքներ, սիրելի բովանդակ մարդկութեան անդարմանելի աղէտ մը կրեցին :

Նոյեմբեր չորսի առաւօտեան սկսաւ Ադրիականը խուժել տուներու քաղաքին վրայ. Հարաւի տաք խորշակը կատաղօրէն կը փչէր եւ ալիքները բարձրացնելով կը նետէր քաղաքը ծովին կապող մեծ ջրանցքէն ներս : Սարսափ տիրեց բնակիչներուն վրայ : Խանութներ, տուներու գետնայարկեր սկսան լեցուիլ, կահկարասիները դուներէն դուրս նետուիլ, հազարաւոր սառնարաններ լողալ ջրանցքներուն մէջ : Տուներու նաւթերէն ջրանցները սեւ գոյն առին եւ նաւակներ ու կոնտոլներ թափեցան Ս. Մարկոսի հրապարակին վրայ :

Ըստ բնութեան օրէնքին կէս օրին պէտք է ծովը քաշուէր, սակայն խորշակը կատաղօրէն կը փչէր եւ ալիքները ուռեցնելով կը նետէր քաղաքին վրայ : Խորտակուեցան շատ տեղերու ամբարտակները եւ այդ օրը Վենետիկ կէս մէջքէն ջուրի մէջ մնաց :

Նոյն կատաղի ալիքներն հասան նաեւ Ս. Ղազար, երկու մեծ պարիսպներէն ներս խուժեց ջուրը եւ գրաւեց բոլոր վարի յարկերը, այգիները, հասաւ տաճարին վերի սանդուխները, խաղալիկի պէս տանելով ինչ որ փայտեղէն կար : Մտաւ նաեւ ճաշարան, բարձրանալով մինչեւ սեղաններէն վեր. բարեբախտաբար ձեռագիրները, մատենադարանները եւ արժէքաւոր պատկերները վերի յարկերուն մէջ ըլլալով՝ ազատեցան աղէտէն :

Սակայն ցաւալի երեւոյթ մը պարզեց տպարանը. ոչ միայն բոլոր մեքենաները իրենց սարքերով ողողուեցան ջուրին մէջ, այլեւ տպագրական թուղթեր, լուսանկարչութեան բաժինները եւ մանաւանդ գիրքերու շտեմարանին վարի դարակները ջուրին մէջ մնալով փճացան շատ մը թանկագին տպագրութիւններ. Թերեւս տպարանը 25 միլիոն լիրէթի վնաս մը կրեց, առաջին հաշիւով : Ամիս մը ժամանակ պէտք է որ ինքզինքը գտնէ եւ գործի սկսի :

Տխուր վիճակ մը պարզուեցաւ նաեւ պարտէզներուն եւ այգիներուն մէջ. զարդի գեղեցիկ ծառեր տապալեցան, ինկան պատմական նոճիներ եւ քանդող ջրհեղեղի մը երեւոյթն առաւ Ս. Ղազար : Վարի հիւրանոցներու կահկարասիները, աթոռներ ու սեղան քշուած էին պարտէզներուն մէջ, փոխարէն թուփեր, փայտեր նետուած ներքին քառանկեան մէջ :

Վանականները խոյս տուին վերի յարկերը եւ հազիւ կարելի եղաւ ցամաք հաց գտնել այդ օրն անցընելու համար : Բայց ո՞վ ուտելու մասին կը խորհէր, սրտատրոփ կը սպասէին որ ջուրերը ետ քաշուին. հազիւ կէս գիշերին փչեց հիւսիսային հովը եւ ծովն սկսաւ ետ կանչել իր ալիքները, ձգելով իր ետեւը տիղմ ու աւեր :

Նոյն չար բախտին հանդիպեցաւ նաեւ Հայոց Ս. Խաչ պատմական եկեղեցին, որ կը գտնուի Ս. Մարկոսի հրապարակին մօտ : 1450ին շինուած այդ փոքր եւ գեղարուեստական եկեղեցին գոհար մըն է, մանաւանդ 1698ին նորոգուած ու զարդարուած արուեստի գործերով :

Ջուրը կատաղօրէն խուժեց նաեւ հոն, թանկագին նստարաններ, հայկական գինանշաններով պճնուած, տաշեղի պէս լողացին եւ զարնուեցան որմերուն, բարեբախտաբար տապանաքարերը, որոնց վրայ հայերէն արձանագրութիւններ կան եւ ներքեւ հայ սիրտ մը կը հանգչի, չէին շարժած իրենց տեղերէն. բայց զարդեր ու թանկագին նստարաններ նորոգութեան կարօտ են :

Եթէ Սուրբ Ղազարի մէջ ջուրը 1,10 մեթրի բարձրացաւ Վենետիկի մէջ հասաւ 1,60ի : 1007 թուականէն ի վեր երբեք չէր պատահած այսպիսի մակընթացութիւն մը եւ յիշատակը պիտի մնայ պատմութեան մէջ :

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

[*] ԽՄԲ.— Ստացանք նաեւ առանձին հաղորդագրութիւն մը Մայրավանքէն, զոր կը հրատարակենք մեր վաղուան թիւով :

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐԸ ԳՈՂՑՈՒԱԾ

Ո՞Վ ԳՈՂՑԱՒ, Ե՞ՐԲ, Ո՞ՒՐ ԵՒ ԻՆՉՈ՞Ւ

Ա.

Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գործող Թրքական պատերազմական ատեանը Հայերու տարագրութեան եւ ջարդերու վերաբերեալ պետական կարեւոր փաստաթուղթերու տրցակ մը ձեռք ձգած էր 1919–1920ին, հակառակ անոր որ ղեկավար Թուրք ոճրագործները, իրենց փախուստէն առաջ, յաջողեր էին փախցնել, պահել կամ անհետացնել կարեւոր մաս մը վաւերագրեր, — արձանագրութիւններ, ծածկագիր հեռագիրներ, տոմարներ, հաշիւներ, փոխանակուած հաղորդագրութիւններ, շրջաբերականներ՝ նախարարութեանց, վալիներու, մութէսարըֆներու, Թէշքիլաթը Մախսուսէի պատասխանատու քարտուղարներու, զինուորականներու, ժանտարմըրիի հրամանատարներու թուղթեր : Այդ բոլորը կը վերաբերէին Հայերու վրայ գործուած ցեղասպանութեան արարքներուն :

Պաշտօնական վաւերագրերու այդ գողութիւնները ըրած են հետեւեալները .—

1.— Ներքին նախարարութեան մէջ գտնուած եւ Հայերու տարագրութեան ու ջարդերու վերաբերեալ փաստաթուղթերը գողցողներէն մին էր՝ Ազիզ Պէյ, պետական ապահովութեան նախկին տնօրէնը, որ տարած է նաեւ ներքին նախարարութեան գաղթականներու ղեկավարման ճիւղի թուղթերը :

2.— Իթթիհատի եւ Թէշքիլաթը Մախսուսէի թուղթերը անհետացուցած է Տոքթ. Նազըմ, Գերմանիա փախելու միջոցին, գաղտագողի առնելով զանոնք Նուրը Օսմանիէի կեդրոնէն :

3.— Փոխ – Գնդապետ Հիւսամէտտին Պէյը, որ Թէշքիլաթը Մախսուսէի պետերէն էր, եւ առանձին յարկաբաժին մը ունէր պատերազմական նախարարութեան շէնքին մէջ, ուր կը կեդրոնացուէին բոլոր կարեւոր գաղտնի թուղթերուն բնագիրները :

4.— Դատավարութիւնները հազիւ սկսած էին, երբ պատերազմական ատեանի քննիչ յանձնախումբը յաջողած էր, բացի մաս մը վաւերագրերէ, ձեռք անցընել նաեւ հարիւրաւոր երդուեալ վկայութիւններ, խոստովանութիւններ, պետական հեռագիրներ, որոնք դասաւորուած էին 296 թղթածրարներու մէջ :

Անատոլուի մէջ բուսած Քեմալական իշխանութիւնը, հետզհետէ զօրացած՝ Իթթիհատի ոգին կրող միլլիճիներէ, ոչ միայն ազդեց դատավարութեանց վրայ, այլեւ կասեցուց զանոնք : Դատաւոր զինուորականներէն մին բանտարկեցին, եւ ի լրումն ամենայնի, տեղի ունեցաւ պատրաստ տոսիէներու յափշտակումը, այդ տարրերուն կողմէ, տանելով վաւերագրերը նախ Պոլիս, ապա՝ Անգարա, ուր Թուրք փրոֆէսէօրները կ'ուսումնասիրէին իրենց գործին գալիք փաստերը, եւ զանազան հրատարակութիւններ կը կատարէին անոնցմէ :

Պատերազմական ատեանի 1919 Ապրիլ 27ի նիստի արձանագրութենէն կը քաղենք հետեւեալ վկայութիւնները .—

« ... Հեռագիրներ, փաստաթուղթեր, Թէշքիլաթը Մախսուսէի հաղորդակցութեանց վերաբերեալ կարեւոր մաս մը, ինչպէս նաեւ ընդհանուր կեդրոնի ամբողջ թուղթերը եւ տոմարները փախցուած են (աշըրըլմըշ տըր) : Եւ նոյնիսկ ընդհանուր ապահովութեան տնօրէնը Ազիզ Պէյը, Թալէաթի հրաժարելէն առաջ, (1918 Սեպտ. 15), պաշտօնատան մէջ գտնուող կարեւոր տեղեկագիրները, հաղորդագրութիւնները պարունակող տոսիէները, իր հրաժարումէն ետք, տարած, եւ չէր վերադարձուցած : Այդ մասին պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը ըստացանք ներքին նախարարութենէն, նաեւ ունեցանք գրաւոր վկայութիւններ, որոնք կը հաստատեն կարեւոր թուղթերուն գողութիւնը » (Տոսիէ, թիւ 3) :

Այդ պարագան յիշուած է նաեւ ընդհանուր դատախազի Ապրիլ 12 թուակիր պահանջագրին մէջ, որ մաս կազմած է դատական արձանագրութեանց (էջ 5, սիւնակ Բ.) :

Պատերազմական ատեանի 14 Մայիս 1919 թուականի նիստին մէջ, էջ 19–20, դարձեալ վաւերագրերու գողութեանց մասին արձանագրուած է հետեւեալը .—

Նախագահը կը հարցաքննէ Իթթիհատի ընդհանուր քարտուղար Միթհատ Շիւքրին :

Նախագահ .— Իթթիհատ եւ Թէրագգը Ճէմիյէթը, Թեճէտտիւտ կուսակցութեան փոխուելու միջոցին (Նոյեմբեր 11էն մինչեւ Նոյեմբեր 15, միայն չորս օր տեւած էր (Ծ. Յ.), Ընդհանուր Կեդրոնին պատկանող բոլոր արձանագրութիւնները եւ զանազան թուղթերը, այդ կեդրոնին անունով փոխանցուեցա՞ն «Թէճէտտիւտ» կուսակցութեան :

Միտհաթ Շիւքրի .— Բնականաբար, էֆէնտիմ : Բայց ետքէն ցաւով իմացայ, թէ Տոքթ. Նազըմ Պէյի կողմէ առնուեր են անոնք : Պաշտօնեաներէն այդպէս իմացայ (*) :

Դարձեալ պատերազմական ատեանի 1919 Մայիս 4ի նիստին մէջ, էջ 19–20, փաստաթուղթերու գողութեան մասին կը վկայէ նաեւ Զիա Կէօք Ալփ :

Նախագահ .— Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութիւնը, գաւառներու մէջ, ի՞նչ կարգի պաշտօնեաներ ունէր :

Զիա Կէօք Ալփ .— Սկիզբէն, կեդրոնական մարմինները տեղւոյն վրայ ներկայացուցիչներ կ'ընտրէին : Յետոյ միւֆէթթիշներ նշանակուեցան :

Նախագահ .— Ճէմիյէթին կամ կուսակցութեան տոմարները եւ կարեւոր արձանագրութիւնները փոխանցուեցա՞ն «Թէճէտտիւտ» կուսակցութեան :

Զիա Կէօք Ալփ .— Բնականաբար փոխանցուեցան :

Նախագահ .— Տեղեկութիւն ունի՞ք, թէ ոչ ենթադրութիւնով կը խօսիք :

Զիա Կէօք Ալփ .— Բնականաբար, Քոնկրէն տէրն էր բոլոր թուղթերուն եւ ամէն ինչի :

Նախագահ .— Այդ տեսակ կարեւոր թուղթերը Տոքթ. Նազըմ Պէյի կողմէ փախցուեր են (գաչըրըլմըշ) կ'ըսուի, ճի՞շդ է :

Զիա Կէօք Ալփ .— Ե՛ս, ծառանիդ ընդհանուր քարտուղարութենէն տեղեկացայ, թէ Տոքթ. Նազըմ Պէյը (Ճէմիյէթին) (Իթթիհատ) պատմութեան վերաբերեալ թուղթերը ուզեր է, եւ ան ալ (քարտուղարը) ըսեր է . «Շատ լաւ, առէ՛ք» : Այդ իրողութեան, յետոյ, Միտհաթ Շիւքրի Պէյէն տեղեկացայ : Բայց բանտ մտնելէ ետք իմացայ, որ տարուած թուղթերէն միւս թուղթերը չեն գտած եւ բոլորը միասին առած տարած են, անտարակոյս : Այդ փաստաթուղթերուն այդ ձեւով հեռացուելուն լուրը առայ : (Դատական արձանագրութիւն, էջ 22) : (**) :

Թուղթերու անհետացումը՝ փոխ գնդապետ Հիւսամէտտին էրթիւրքի կողմէ .—

Այս Թուրք պաշտօնատարը պատերազմական նախարարութեան շէնքին մէջ ունէր առանձին բաժանմունք մը Նուրը Օսմանիէի կեդրոնէն զատ, ուր կը կեդրոնացուէին բոլոր գաղտնի հաղորդագրութիւնները (ցեղասպանութեան վերաբերեալ) : «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի, այսինքն չէթէական կազմակերպութեան Նուրը Օսմանիէի կեդրոնին մէջ էին Տոքթ. Նազըմ, Աթըֆ, Ազիզ եւ գնդապետ Ճէվատ, որ հաղորդակցութեանց միջնորդ էր էնվէրի եւ «Թէշքիլաթ»ի միջեւ, ինչպէս նաեւ ներքին պաշտօնեաներու միջեւ, ըլլալով Մէրքէզ – Քոմանտանի (զինուորական կեդրոնական ոստիկանութեան) պետ :

Իսմէթ, երբ տակաւին Անատոլու անցած չէր, Մուսթաֆա Քեմալի մօտ, պատերազմական նախարարութեան մէջ էնվէրի խորհրդականն էր : Հիւսամէտտին իր յուշերուն մէջ ըսած էր Իսմէթին, թէ « Թէշքիլաթի եւ այլ բոլոր գաղտնի թուղթերը տարած – պահած է Իսթանպուլ՝ Ֆաթիհի մզկիթի գաղտնի սենեակի մը մէկ անկիւնը, եւ Իսմէթ . ժպտած է Հիւսամէտտինի այդ յաջողութեան համար : (Տես Իքի Տէվրին Փերտէ Արգասը գրքին մէջ) :

Հիւսամէտտին յետոյ անցած է Քեմալի մօտ, երբ չէթէներու սպայակոյտի անդամ :

Չորրորդ մեծ գողութիւնը տեղի ունեցաւ Քեմալականներու միջոցաւ : Ճնշում ի գործ դրին պատերազմական ատեանին վրայ, դադրեցուցին անոր դատավարութիւնները, եւ յետոյ՝ դատարանին բոլոր փաստաթուղթերը, Տոսիէները փախցուցին Անգարա :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Ոճրագործները, ինչպէս բոլոր իրողութիւններէն, նաեւ այս գողութենէն տեղեակ են, սակայն կ'ուրանան եւ կը ստեն :

Հ. Ղ.

(**) Ըլլայ Միտհաթ Շիւքրին, ըլլայ Զիա Կէօք Ալփ՝ «փիլիսոփայ – ընկերաբան» ոճրագործը, եղած են երկուքն ալ՝ Ընդհանուր կեդրոնի կարեւոր անդամներէն : Միտհաթ Շիւքրի ընտրուած էր 1908ի, 1911ի, 1916ի եւ 1917ի Իթթիհատի Քոնկրէներուն կողմէ : Մինչեւ 1911ը ընդհանուր քարտուղարն էր Հաճի Ատիլը, անկէ ետք ընդհանուր քարտուղարը եղած էր Միտհաթ Շիւքրին :

Զիա Կէօք Ալփը ընդհ. կեդրոնի անդամ ընտրուած էր 1910ի, 1911ի, 1912ի, 1916ի եւ 1917ի Քոնկրէներուն կողմէ : Երկուքն ալ ներկայ եղած էին 1911ի Սելանիկ Քոնկրէի գաղտնի նիստին, ուր վճռուած էր ոչ – Թուրքերու ցեղասպանութիւնը : Այդ մասին մանրամասնութիւնները յետագային, երբ վերլուծման կ'ենթարկենք, Իթթիհատի բոլոր Քոնկրէներուն արձանագրութիւնները եւ որոշումները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— ԳԻՐՔ ՏԱԹԵՒԱՑԻԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ միջնադարեան համալսարանական գործիչներու շարքին կարեւոր տեղ կը գրաւէ ականաւոր փիլիսոփայ, տնտեսագէտ Գրիգոր Տաթեւացին (1346–1409) : Ապրած եւ գործած է հայ ժողովուրդին պատմութեան այն ծանր ժամանակաշրջանին, երբ թաթար–մոնղոլական հորդաները կ'աւերէին Բագրատունիներու եւ Զաքարեաններու օրով ծաղկած քաղաքները, կը կողոպտէին աւաններ եւ գիւղերը : Ժամանակաշրջանի գործիչները իրատես կերպով գնահատելով երկրին քաղաքական վիճակը՝ նուաճողներու գիշատիչ քաղաքականութեան հակադրելու միակ յուսալի միջոցը կը համարէին հայութեան հոգեւոր եւ նիւթական արժէքներուն պահպանութիւնը եւ զարգացումը : Կը ծաւալի գիտական – մշակութային արգասաւոր շարժում մը, որուն գործօն մասնակցութիւն կը բերէ Գրիգոր Տաթեւացի : Անոր գիտա – մանկավարժական գործունէութիւնը հայ փիլիսոփայական եւ տնտեսական մտքին բարձրակէտը հանդիսացաւ : Միաժամանակ ան ծանօթ էր իբրեւ բարձրարուեստ հռետոր :

Տաթեւացին գրական մեծ ժառանգութիւն մը ձգած է : Անոր քարոզներն ու

ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻՆԵՐԸ

(LES INCORRUPTIBLES)

ԷԼԻԸԹ ՆԷՍԻ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռատեսիլէն կը հետեւինք «ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻՆԵՐԸ» շարքին հետաքրքրական եւ արկածախնդրական դրուագներուն : Անոնց պետը՝ Էլիըթ Նէս հերոս մը կը նկատուի Մ. Նահանգներու մէջ :

Ահաւասիկ անոնց իրական պատմութիւնը .

Դպրոցին մէջ ընկերները կ'ըսէին, թէ կ'ուզեն օդանաւորդ, սինեմայի աստղ կամ միլիոնատէր ըլլալ : Իսկ Էլիըթ՝ փոստային տղան, կ'երազէր գաղտնի ոստիկան ըլլալ, կը կարդար Շերլոք Հոլմսի արկածները : Իր երազին իրականացումը տեսաւ այն օրը, երբ քրոջը ձեռքը խնդրելու եկաւ Ալեքսանդր Ճէյմի, որ Էֆ. Պի. Այ.ի ոստիկան մըն էր : Չորս տարի ետք, Ալեքսանդր Ճէյմիի ղեկավարութեան տակ, Էլիըթ անպարտելի դարձած էր ճիու – ճիթցուի, ինչպէս նաեւ ատրճանակի գործածութեան մէջ : Պէտք է ըսել, որ այս տեղի կ'ունենար 1920ական թուականներուն, Շիքակոյի մէջ, որ ունէր 2,700,000 բնակիչ, հինգ հարիւր հազար ինքնաշարժ եւ կառատուներէն մինչեւ երկնաքերները ենթարկուած էր կանկսթերներու իշխանութեան :

Էլիըթի հայրը կ'ուզէր, որ զաւակը անպայման առեւտրական վկայական առնէ համալսարանէն : 1925ին, տիրանալով այդ վկայականին, Էլիըթ կրնար մտածել այն աշխատանքի մասին, որուն համար կոչում մը կը զգար : Սակայն Էֆ. Պի. Այ.ը անփորձներ չէր կոչեր պաշտօնի : Էլիըթ կը գոհանայ ընկերութեան մը մօտ քննիչի պաշտօնով, զոր խղճմտօրէն կը կատարէ, որուն շնորհիւ ամերիկեան դաշնակցային կառավարութեան «Արդարութեան գրասենեակը» կը համաձայնի զինք գործակալ ընդունիլ :

Զինք կը փոխանցեն ոգելից ըմպելիներու դէմ պայքարի բաժանմունքին :

1920ի Յունուարին, ամերիկեան խորհրդարանը քուէարկեց օրէնք մը, որով բացարձակապէս կ'արգիլէր ոգելից ըմպելիներու արտադրութիւնն ու գործածութիւնը, ինչ որ «մոլութեանց ճարտարարուեստին» վրայ աւելցուցած էր նոր մարզ մը եւ կանկսթերներու ենթարկուած էր տնտեսութեան մէկ կարեւոր թեւը :

ՏԱՐԵԿԱՆ 1,5 ՄԻԼԻՈՆ ԿԱՇԱՌՔ

Այսպիսով, քանի մը տարիէն, Շիքակօ ենթարկուեցաւ Նափոլիցիի մը, որ միաժամանակ պետն էր սիկիլիական Մաֆիային, փոխանորդներու միջոցաւ : Այդ անձը հռչակաւոր Ալֆոնս (Ալ) Քափոնէն էր :

Շիքակոյի բնակչութիւնը գարեջուրով, ուիսքիով եւ ճինով պարենաւորելու համար, պէտք էր քսան հազար գինետուն, մօտ խմիչքի վաթսուն գործարան եւ երկու հարիւր բեռնատար ինքնաշարժ : Ալ Քափոնէ եւ իր մարդիկը զբաղեցան այդ բոլորով : Իրենց հաստատութիւնները այնքան խմիչք կ'արտադրէին, որ որեւէ երկրորդական ոստիկան իսկ կրնար երեւան հանել : Այդ իսկ պատճառաւ Ալ Քափոնէի կայսրութիւնը պարտ էր կաշառքին կռթնիլ : Կը կաշառուէին ոստիկաններ, դատաւորներ եւ դատախազներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրին «կանխիկ» վճարում ամսական յատկացուած էր : Շիքակոյի մէջ այս ձեւով բաժնուող գումարը կը հասնէր տարեկան մէկուկէս միլիոն փրանքի :

Կրնային վճարումը մերժել, պայմանաւ, որ կազմակերպութեան դէմ ոչինչ ընէին : Որովհետեւ սպանողները կըրնային երթալ պարկեշտ ոստիկաններուն տուները այնպէս, ինչպէս վճարողները կ'երթային անոնց մօտ, որ կ'ուզէին գումար առնել : Այնպէս որ, Շիքակոյի 300 ոստիկանները կ'ընդունէին վճարուիլ եւ կամ հանգիստ կը մնային, որովհետեւ սպանութեանց թիւը 1924ին հասած էր 399ի :

Այս թուականին, Ալ Քափոնէ տարեկան շուրջ 55 միլիոն փրանքի գործառնութիւն ունէր :

ԱԼ ՔՈՓՈՆԷԻ ՁԵՌԱՁԻՐԸ 480 ՖՐԱՆՔ

Ալ Քափոնէ երբ դուրս ելլէր, գրպանը կ'ունենար աւելի քան հարիւր վաթսուն հազար փրանքի համարժէք գումար, եւ սպասեակներուն տուած ձեռաձիրը կը հասնէր հինգ հարիւր փրանքի : Իր «գրահապատ» ինքնաշարժը արժած էր շուրջ հարիւր վաթսուն հազար փրանք : Սակայն պէտք չէ կարծել, որ միայն ոճիրով կամ դրամով կ'իշխէր : Նաեւ հմայք ունէր, ինչպէս նաեւ իր աղքատները : Գիտէր կաշառել, ապականել բարձր պաշտօնեայ մը, ինչպէս նաեւ աշխատանք հայթայթել դժուարութիւն ունեցող կնոջ մը :

Արիւնարբու ցեղապետ մըն էր, իր անձնական պահակներով, յաճախորդներով, բարեկամներով, եւ իր աւանդութեամբ, նոյնիսկ իր ընկերային օգտակարութեամբ՝ կազմակերպելով այն հաճոյքները, որոնք արգիլուած էին քաղաքացիներուն :

(1 Շար.)

...ականութիւնները , հարց ու պատասխանի ձեւով գրուած սուսերածաւալ ...ութիւնները հանրագիտական բնոյթի աշխատութիւններ են : Ցարդ այդ հարուստ ...ականութենէն քիչ թէ շատ հանգամանօրէն ուսումնասիրուած էին փիլիսոփայական երկերը : «Մխոզ» հրատարակչութիւնը վերջերս լոյս ընծայեց Ն. Թովմասեանի «Գրիգոր Տաթեւացու սոցիալ–տնտեսագիտական հայեացքները» աշխատութիւնը, որ նուիրուած է մեծ մտածողին գիտական վաստակին կարեւոր ...մը ուսումնասիրութեան : Հատորին մէջ ներկայացուած է Տաթեւացիի ...ումունքը նիւթական բարիքներու, գործունեայ աշխատանքին առանձնայատկութիւններուն, տնտեսագիտական ...ային բաժանումներու , ինչպէս , ...նակ, արժէքի, գինի, շահի մասին :

Աշխատութեան հեղինակին գնահատութեամբ՝ մեծ է Տաթեւացիին տեղը եւ դերը միջնադարեան տնտեսագիտութեան ...ացման պատմութեան մէջ թէ՛ ընկերային – տնտեսական երեւոյթներու ընդգրկման ծաւալին եւ թէ՛ անոնց վերլուծութեան խորութեան տեսակէտէն :

2.— «ՊԱՏՄԱ–ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ» (ԹԻՒ 3)

Լոյս տեսաւ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի «Պատմա – բանասիրական հանդէս »ին այս տարուան 3րդ համարը :

« Յօդուածներ » բաժինին մէջ զետեղուած են փրոֆէսէօրներ Ի. Աբու – Լաձէի եւ Գ. Սեւակի ուսումնասիրութիւնները Նոթա Ռուսթավելիի մասին, Ե. Խաչիկեանի «Արուեստների դասակարգման պատմութիւնից », Խ. Թորոսեանի «Դաստիարակութիւնը միջնադարեան Հայաստանում », Վ. Իսկանեանի «Բիւզանդական կողմնորոշման հարցը Վարդանանց պատերազմի ժամանակ » յօդուածները եւ այլ նիւթեր :

Հանդէսի այս թիւին մէջ տպագրուած է յօդուած մը Սայաթ – Նովայի ծննդեան թուականին մասին, ինչպէս նաեւ հրատարակուած են Եր. Օտեանի նամակները՝ ուղղուած Արշակ Զօպանեանին եւ քանի մը ուրիշ նիւթեր Հայաստանի հնագոյն շրջանի արուեստի պատմութեան վերաբերեալ :

« Հաղորդումներ եւ նկատողութիւններ» բաժնին մէջ զետեղուած են Ս. Մարկոսեանի «Իսահակ Ալիխանեանի արուեստը», Ա. Ամիրխանեանի «Էջեր Լենինականի թատրոնի պատմութիւնից », Խ. Փորքսեանի «Նոր – Նախիջեւանի հայ գիւղերի Կորիճների միութիւնների մասին» , Վ. Բայբուրթեանի «Նոր – Ջուղայի վաճառականութիւնը եւ արեւմտաեւրոպական դրամագլուխի տնտեսական ծաւալումը Իրանում », Բ. Թումանեանի «Օրուայ ժամերի ու մասերի բաժանումը հին եւ միջնադարեան Հայաստանում», Գ. Միքայէլեանի «Մարտունու շրջանի կիկլոպեան ամրոցները», Ղ. Ալվազեանի «Հայ գրականութեան մասին առաջին աշխատութիւնը Լիտվայում », Ն. Վոլկովայի (Մոսկուա) « Հայերի տեղաբաշխումը Հիւս. Կովկասում մինչեւ Ի. դարի սկիզբը » եւ պատմա – բանասիրական ու լեզուաբանական նկարագիր ունեցող կարգ մը այլ նիւթեր :

Հանդէսը հրատարակած է Փրոֆ. Ա. Կոնովի , Թ. Սահակեանի եւ Գ. Սանթըրջեանի նամակները Պոլսոյ համալսարանին հիմնադրութեան թուականին մասին :

Այս թիւը կը պարունակէ նաեւ գրախօսական, գիտական հաղորդագրութեան , լրատուութեան եւ Սփիւռքի հայ կեանքի բաժիններ :

3.— ԵՐԵՍՆԱՄԵԱՅ ՎԱՍՏԱԿՈՎ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Գուրգէն Բորեանի երկերուն հատընտիրը մէկ հատորով : Հաւաքածոն կ'ընդգրկէ այն լաւագոյնը , զոր հեղինակը ստեղծած է երեք տասնամեակներու ընթացքին :

Հատորը կը բացուի «Բանաստեղծութիւններ » բաժինով : «Հայրենիք» , « Ջինուորի սիրտը » , «Ռեքւիեմ », «Ամպրոպը Մայիսին » շարքերուն խորագիրները կը բնութագծեն Բորեանի բանաստեղծական ընդգրկումները :

Հատորին յաջորդ բաժինը կը կազմէ մանկական բանաստեղծութիւնները : «Արձակ էջեր» բաժինին մէջ տեղ գտած են երիտասարդութեան կեանքը եւ առօրեան պատկերացնող «Իմ եւ քո սէրը» վիպակը :

Բորեանի յետպատերազմեան շրջանի ստեղծագործութեան նշանակալից մասը կը կազմեն թատերգութիւնները : Անոր «Բարձունքներում», «Նոյն յարկի տակ», «Կամուրջի վրայ», թատերգութիւնները յաջողութեամբ բեմադրուած են :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ) .— Ընդունուած սովորութեան մը համաձայն՝ ըսե՞նք թէ «սրահը լեցուած էր հաւատաւոր բազմութեամբ մը » : Ոչ , մեր սրահը լեցուած չէր :

Գիտենք թէ տարադրի երկարատեւ մեր կեանքին ընթացքին՝ տասնեակներով հաւատաւոր ընկերներ եւ համակիրներ յանձնեցինք օտար հողին : Ուրիշներ, իրենց ուսերուն ծանր կշռելով տարիներու բեռը, մնացին կէս ճամբան : Ըլլանք հաճոյակատար եւ չիրենք նկատենք «բանաւոր բացակայ»: Եւ դեռ ուրիշներ, որոնք վրան – բաց «խորամանկութեամբ», իբր թէ իրենց չակերտաւոր չէզոքութիւնը պահելու համար , հեռու կը մնան «կուսակցական վէճերէ» եւ ոչ մէկ հանդէսի ներկայ կը գտնուին, իրենց «հայրենասիրութիւնը» վերապահելով արձարանային ... գղրգալին ժաժան եւ ելոյթներու : Ունինք դասակարգ մը եւս, անոնք որ բարեկեցիկ կեանքի մը մեղկութեան պատանքով բանտած են իրենց հայրենասիրական թոյլ կամ կասկածելի զգացումները : Չխօսինք բոլոր անոնց մասին՝ որոնց մազերը փուշ – փուշ կ'ըլլան՝ երբ կը լսեն « Դաշնակցական » բառն իսկ : Այս «զգացումը» բնազդական է եւ վերլուծելու փորձը բոլորովին աւելորդ : Ունինք վերջապէս արդարացուցիչ պարագաներով բացականեր : Անոնց կողքին կան նաեւ բացականեր, որոնց պարագան ոչ մէկ բարեացակամութեամբ կարելի է արդարացնել :

Թերեւս մեծ պատիւ է, որ կ'ըլլայ կարգ մը հայրենակիցներու համար, նոյնիսկ բացասական իմաստով խօսելով իրենց մասին, եւ սակայն անհրաժեշտ է յստակ կերպով ըսել թէ ինչ կը մտածուի զանազան եւ մանուածապատ պատճառաբանութիւններով բացակայողներու մասին, որոնք ոչ միայն «Դաշնակցութեան Օրուան» հանդէսներու այլ եւ ազգային որեւէ հաւաքոյթի մէջ տեսնելը ... թերիմացութիւն պիտի համարուէր :

Այս յուետեսութիւն բուրող նախաբանը դիրքերը ճշդելու փորձ մը միայն պէտք է նկատել եւ ոչ դառնութեան արտայայտութիւն , որովհետեւ մեր ընկերներուն տարած աշխատանքը պարապ չէր անցած ու մենք ունեցանք մեր յուսացածէն աւելի բազմութիւն :

Առանց շողշողուն բացատրութիւններու եւ առանց ինքնախաբէութեան, կարելի է վստահօրէն յայտարարել թէ՝ «Դաշնակցութեան Օր»ուան 76րդ տարեդարձը իր ամբողջութեան մէջ անցաւ շատ յաջող , հանդէսին ընդհանուր պատկերն ու հանդէսի եւ խնջոյքի սրահներէ ներս ներկաներու թիւն ու հոն տիրող խանդավառութիւնը, աւելի լաւ օրերու յոյսը ներշնչեցին բոլորին :

Մեր երիտասարդ ընկերներն էին ըստանձնած հանդէսը կազմակերպելու պատասխանատուութիւնը : Անոնք Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանին շուրջ տեղաւորած յեղափոխական ծանօթ եւ սիրելի դէմքերու պատկերներով՝ կրցած էին բեմի խորքին անմիջապէս տալ օրուան նշանակութիւնը :

Օրուան խօսնակը, ընկեր Մարաշլեան , իր սովորական չէնութեամբ հանդէսը բացուած յայտարարելէ ետք՝ անցաւ խմբերգին ղեկավարութեան իր երկրորդ պաշտօնին :

Անկախաբար հանդէսը իր նկարագրութեամբ փայլուն ցոյց տալու թղթակիցի մարդկային տկարութենէն , մենք կը գտնենք թէ բացումը կատարելու պարտականութեամբ բեմին վրայ քով – քովի եւեւէ եւեւ քանի մը շարքի վրայ հաւաքուած երիտասարդներու խումբի մը ներկայութիւնը արտասահմանի մէջ Հ.Յ. Դաշնակցութեան անդուլ թափած ճիգերու արդասաւորման լաւագոյն եւ շօշափելի փաստն է : Ոչ միայն որպէս թիւ, այլ եւ որպէս ոգի : Այնքան կենդանութիւն կար անոնց կողմէ երգուած «Մշակ բանուոր»ի իւրաքանչիւր բառին մէջ: Եւ այնքան զիւրութեամբ անոնք կրցան իրենց ներքին կրակը փոխանցել ամբողջ սրահին :

Հանդէսին նախագահը, ընկեր Յ. Կօշկակարեան , իր հաւատաւոր Դաշնակցականի խանդավառութեամբ եւ որպէս օրինակ սրահին մէջ տեղ գրաւած երիտասարդութեան, գծեց պատկերը այն պայմաններուն՝ որոնց մէջ եւ որոնց պատճառաւ գաղափարական երեք հսկաներ հիմը դրին Հ. Յ. Դաշնակցութեան : Կանգ առաւ Դաշնակցութեան գոհաբերութեան ոգիին եւ հայրենասիրութեան անկեղծութեան եւ անշահախնդրութեան վրայ, եւ իր խօսքը վերջացուց յայտնելով թէ ինք կը հաւատայ որ երիտասարդութիւնը անպայման պիտի շարունակէ գծուած ուղին :

Այլազան էր գեղարուեստական բաժինը, որու ընթացքին ստեղծուած խանդավառութենէն շատ բան կը պարտինք Նոր Սերունդի Տէսինի եւ Լիոնի պարախումբերուն, որոնք փոխն ի փոխ գրաւեցին բեմը սրահէն խլելով հիացումի բացագանչութիւններ ու ծափեր , որոնց այնքան արժանի եղան անոնք: Ապրիք տղաք, ապրիք աղջիկներ :

Յաջող կերպով մեներգեցին ընկերներ՝ Ե. Մարաշլեան, Վ. Բարախեան եւ Տիրան Պապիկեան, որուն երգելու շնորհքը հաճելի անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար :

Հաճոյքով եւ յուզումով ունկնդրուեցան օրիորդներ Ա. Անտոնեանի, Մ. Օնպաշեանի եւ Ս. Սիսլեանի արտասանութիւնները :

Օրուան բանախօսը, ընկեր Մ. Միրզէ, պարզելէ ետք մեր ազգային կեանքին ներս Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական անցեալի եւ ներկայ գործունէութեան կարեւոր դերը, ընտրովի օրինակներով հաստատեց թէ Դաշնակցութիւնը եղած է, է եւ կը մնայ հայ ժողովուրդի ազգային ձգտումներուն հարազատ ներկայացուցիչը եւ հետեւաբար բնաւ զարմանալի չէ որ իր գաղափարաբանութիւնը հետըզհետէ կը սեփականացնեն նաեւ իր հակառակորդները : Խօսքը ուղղելով մասնաւորաբար երիտասարդութեան թելադրեց որ անոնք բարձր պահեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան խորհրդանշանը , աշխատին անոր գաղափարաբանութեան վերջնական եւ ամբողջական յաղթանակին ի խնդիր՝ որու վրայ ինք անխախտ հաւատք ունի :

Հանդէսէն ետք կազմակերպուած ընկերահամակրական խնջոյքը տեղի ունեցաւ շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ : Ինքնաբուխ երգերն ու պարերը, ճառագայթող դէմքերը , ունկնդիրներու ուշադրութեամբ եւ համակրանքով լեցուն արտայայտութիւնները, սրտագին ծափերն ու ծափահարութիւնները կարելի է նկատել տիրող մթնոլորտի լաւագոյն յատկանիշները, որոնցմէ ներշնչուած խօսեցան Պ. Սպէնթճեան , ընկերներ Մարտիկ Նազարէթեան եւ Ղ. Թորոսեան, թոյլատուութեամբ խնջոյքի թամատա ընկեր Յ. Կօշկակարեանի :

Յափշտակուած ուշադրութեամբ ունկնդրուեցաւ ընկեր Ռուբէն Սարգսեանի խոր ապրումով ըրած արտասանութիւնը: Ընկեր Ռուբէն եւ ընկեր Լեւոն Ժամկոչեան Հալէպէն նոր ժամանած, 12 քիլոմեթր ճամբայ ոտքով կտրած էին ներկայ գտնուելու համար իրենց սիրած կուսակցութեան 76րդ տարեդարձի տօնակատարութեան :

Հանդէսի եւ խնջոյքի զոյգ յաջողութիւնները անկասկած կը պարտինք մեր երիտասարդ ընկերներուն, որոնք սիրով ու ձեռնհասութեամբ տարին իրենց ուսերուն դրուած այդ ծանր պարտականութիւնը , իրենց շուրջ հաւաքելով տեղւոյս համակիր երիտասարդութեան մէկ կարեւոր տոկոսը :

Խանդավառութեան մէջ վերջացաւ խնջոյքը ու չուզելով մեկնեցան ներկաները : Բայց ինչ պատճառ կար որ վերջանար նաեւ երիտասարդութեան խանդավառութեան թափը ... ու սրահը կը շարունակէր թնդալ յեղափոխական երգերով :

Այս խանդավառ երգերու արձանագանգը իրենց ականջներուն՝ ի վերջոյ մէկիկ մէկիկ հեռացան բոլորը : Բայց մենք վստահ ենք թէ բոլորը հեռացան այնհամոզումով, որ սերունդներ կրնան ծերանալ, սերունդներ կրնան գալ ու երթալ, սակայն կը մնայ Դաշնակցութիւնը, կը մնայ միշտ երիտասարդ, միշտ պատրաստ՝ ծառայելու իրեն ծնունդ տուող անիրաւուած հայ ժողովուրդին, անընկճելու կամքով անոր արդար իրաւունքներու պաշտպանութեան :

ՆԵՐԿԱՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

× Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Պաղտատէն Կրընոպլը եկած ուսանող Պ. Իշխան Մարտիրոսեան, որ կը հետեւի ուժի տնտեսագիտութեան ճիւղին, այս տարի յիշեալ մասնագիտութեան քննիչ մարմնին ներկայացուց իր 150 էջերէ բաղկացած բնական կազերու վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնը : Սոյն ուսումնասիրութիւնը գնահատութեամբ ընդունուած ըլլալով քննիչ մարմնին կողմէ, Իշխան Մարտիրոսեան կը պատրաստէ իր աւարտական ճառին վերաբերեալ նոր ուսումնասիրութիւն մը : Իրեն կը մաղթենք կատարեալ յաջողութիւն :

ՆՈՅՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Բազմաթիւ երիտասարդ զինուորականներ, այս ձեւով Ֆրատ Քլայսթէն կը փորձէին գաղտնի գունդ մը պալատէն ներս սպրդելու եւ յետոյ կայսեր ներկայանալու միջոցները :

Նոր Պալատին մէջ ամէն մարդ գիտէր այդ եւ մենք որ գործին մէջն էինք , կը զուարճանայինք, տեսնելով որ պարզ հրամանատարի մը տենչահար այդ երկսեռ փեսաները ինչպիսի արուեստով մը կը հալածուէին Ֆրատ Քլայթսէն, մինչեւ որ կարտօնուէին իրենց մեծարանքները ներկայացնելու Նորին Վեհափառութեան :

Եւրոպայի իւրաքանչիւր աւագանին այնպիսի այլամերժ եւ սեղմ շրջանակ մը կազմած է որ, հասարակ մահկանացուներուն համար բեւեռային գօտիին մէջ կորսուած կղզիի մը չափ անմատչելի եւ անծանօթ է ան: Ամէն զիմակ կ'իյնայ հոն, եւ մերկապարանոց ցոյց կուտայ մարդկային հոգւոյն ամենատգեղ կողմը, որուն տգեղութիւնը ոչ մէկ ազնուական զգացումով կը բարեխառնուի այլեւս : Դիրքի մուրացիկ , արկածախնդիր զինուորականը, վարպետորդի դիւանագէտը, շատ առեւտրականը եւ փառատենչ գիտնականը զիրար կը հրմշտկեն գոհարներով ծածկուած գեհէնիկ կիներու հետ , եւ կը պայքարին՝ գրաւելու համար ամենակարող Կայսեր ուշադրութիւնը : Երբ Քայզէրին հետ կ'աշխատէի իր առանձնասենեակին մէջ, քանի անգամներ արհամարհոտ ժպիտով մը խօսած է ինծ այդ անկարգ մրցման մասին ուր ամէն մարդ կ'ուզէ առաջին ժպիտը խլել իրմէ, եւ իւրաքանչիւրը խիստ լաւ ճանչնալուն կը դասակարգէր զանոնք ըստ իրենց արժանիքին :

Որովհետեւ եթէ Կայսրը բոլորովին անկարելիր նկարագիր մը ունի, բայց երբ խնդիրը մարդիկը դատելու մասին ըլլար, ի յայտ կը բերէր մօքի գրեթէ զերբնական թափանցողութիւն եւ նրբամտութիւն մը :

— Գիտեմ , Ֆրատ Քլայսթ ըսաւ ինծի :

Ահա պատասխան մը, որ լսած եմ Նորին Վեհափառութեան բերնէն, ամէն անգամ որ համարձակած եմ քանի մը գայթակղալի եղելութեանց եւ կամ լուրջ ամբաստանութեանց մասին ունեցած կասկածս յայտնել իրեն : Այնպէս որ՝ թէեւ այս կարծիքս շատ մը պալատականներու անհաւատալի կը թուէր՝ բայց այն եզրակացութեան հասած էի թէ այդ եօթանասնամեայ պատու պարունայրը, որուն անցեալը անթափանցելի գաղտնիք մըն էր, մէկն էր Կայսեր ամէնէն կարեւոր գաղտնի զօրծակալներէն :

ՈՒԻԼԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Կարապետ Օսկեան, Օր. Ալին Օսկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զենոբեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Օննիկ Փափազեան եւ զաւակները, Պ. Արա Նիկողոսեան, ինչպէս նաեւ Մարտիրոսեան, Սարգիսեան, Վարդանեան, Թովմասեան, Ժամկոչեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՕՍԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 11ին, 66 տարեկանին, իր բնակարանը՝ 9 Րիւ Պլանշ (Անկէն):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 16) ժամը 10.45ին Անկէնի Սէն-Ժողէֆ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի հին գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար, ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Հաղորդ. միջոց.— Կառ Տիւ Նորէն կառախումբ ժամը 10ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հանգուցեալ ընկերուհիներու հոգւոյն համար այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, 295 Րիւ Պուալօ,

(Հանգուցեալ ընկերուհիներ Մաննիկ Այտընեան (Մամիկը) Տիկին Տիրուհի Փափազեան, Թագուհի Գէորգեան, Մառի Առաքելեան, Նուարդ Քէնտէրեան, Հայկանուշ Կէնճեան, Մաթիլտ Ռուբէնեան, Թէրզեան Լիւսի, Աննիւ Եազըճեան, Հըռիփսիմէ Պարոնեան, Տիկին Սէրայտարեան Արմենուհի, Արշալոյս Հարէլեան եւ բոլոր ննջեցեալ Խաչուհիներուն): Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները ու ընտանեկան պարագաները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Այրի Տիկին Վերժինէ Յովնանեանի, զաւկին եւ Այրի Տիկին Խոնարհիկ Պասմաճեանի եւ պարագաներուն, ողբացեալ Հրանդ Յովնանեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆրանք կը յատկացնէ տեղւոյս կարիքաւորներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկիններ Արմենուհի եւ Բերկրուհի Ալթունեանէ յիսուն ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Ազաւնի Թոսյեանի մահուան առթիւ յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սրապեանէ 50 ֆրանք եկեղեցւոյ պայծառութեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ազաւնի Թրէանի մահուան առթիւ, նոյնպէս Տիկին Լուսի Գամըշլեանէ միեւնոյն նպատակի համար քսան ֆրանք:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVII e siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԿԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐԳՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կաւառենց» խումբին:

Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Ավընիւ Անրի Պարպիւս, 69:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր: Հանդէսէն ետք պարահանդէս երեկոյթ, Նուագախումբ Ճարպիկեան

Մուտքը ազատ է Պիւֆէ

L'ENTENTE U.G.A. ARDZIV
Organise une
GRANDE NUITÉE DANSANTE
Le Samedi 19 Novembre
de 22 heures à l'aube
dans les Salons de l'ALHAMBRA
avec
FRANCIS LINEL
et
SILVANA BLASI
animée par
ROGER GOUALCH
et sa Grande Formation
ATTRACTIONS COTILLONS
Il est prudent de prendre les billets à l'avance et de faire réserver sa table.
S'adresser à :
M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines
Marseille (1er) — Tél. 20-71-10
M. GHARIBIAN Jean
13, Boulevard Rougemont
Marseille (12e)
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)
M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie
Marseille (15e) — Tél. : 62-37-53
M. YELKOVANIAN Coco
10, Avenue de Vienne
Marseille (11e) — Tél. : 42-99-49
M. BAREYAN Jean
29, Boulevard des Eparges
Marseille (12e) — Tél. : 48-82-70

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՆ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ

«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ»

Չորրորդ հատորը

եւ «ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»

Յուշերէս:

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկական վարժարանին

կազմակերպութեամբ տեղւոյն կրթ. մարմնին

Շաբաթ, Նոյեմբեր 19, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE VOLTAIRE — Rue VOLTAIRE, ALFORTVILLE

Կը մասնակցին՝

ԱՐՄԱՆ ՍԷԿԵԱՆ, ԵՐԳ

Սայաթ-Նովա համոյթը եւ Կովկաս պարախումբը

Նուագախումբ՝ **Les Blazers**

Ճոխ պիւֆէ, խորոված

Մուտք 10 ֆր.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 4ին, ժամը 17էն կէս գիշեր Կռանտ Օթէլի մէջ:

Մուտք 10 ֆրանք

Ուսանողներու կէս գին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրաց Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները: Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին հայրենակից Յարութիւն Շիրվանեանի բնակարանը:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներն են, մէթրօ Քօրանթէն Սելթօնէն առնել օթօպիւս 189 թիւ եւ իջնել Մոնթոլոն: Հասցէն է 44 Ավընիւ տը լա Փէ (Վանվ):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատոր)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ-Սամուէլեան Գրատուն:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով: Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21:

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեամբ եւ Պ. Ա. Գմբէթեանի մասնակցութեամբ՝ «Անոյշ փորձանքը» իսկ «Խամաճիկները»՝ յետագային:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20.45ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ-հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
16 NOVEMBRE
1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10763
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.763

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ

Յորդանանի վրայ կատարուած իսրայէլեան յարձակումէն ետք, արաբական լիկայի ընդհ. քարտուղարը Ապտէլ Խալէք Հասունա յայտարարած է. — «Իսրայէլեան յարձակումը Յորդանանի վրայ անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, որ արաբական աշխարհի ապահովութիւնը կախում ունի Պաղեստինի ազատագրումէն: Արաբական երկիրները զօրավիգ պէտք է ըլլան Յորդանանի եւ Իսրայէլեան յարձակումը այդ երկրին դէմ, նկատեն իրենց դէմ կատարուած յարձակում մը»:

Արաբական լիկայի ընդհ. քարտուղարին համար Իսրայէլ, իր կատարած գործողութեամբ, ապարէկ կարգացած է արար եւ միջազգային հանրային կարծիքին: Իսրայէլեան ուժերու մուտքը յորդանանեան հողամասի վրայ ալ աւելի կը ծանրացնէ այդ շրջանին կացութիւնը: «Անհրաժեշտ է, շեշտած է Հասունա, վերաքննել արաբական աշխարհի կացութիւնը այդ յարձակման լոյսին տակ, որ կը սպառնայ արաբական բոլոր երկիրներուն եւ կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ, մանաւանդ կարգ մը մեծ պետութեանց պատճառով, որոնք զօրավիգ կը կենան Իսրայէլի»:

Միւս կողմէ, Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպութեան նախագահը՝ Ահմէտ Շուքէյրի կը հաստատէ թէ պաղեստինեան ազատագրման բանակը պատրաստ է կռուելու յորդանանեան ուժերու կողքին: Շուքէյրի աւելցուցած է նաեւ. — «Խօսքով եւ յայտարարութիւններով չէ որ պէտք է պատասխանել թշնամիին յարձակումին: Մեր բոլոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, ժողովուրդը պէտք է զինուի եւ զինուորական պատրաստութիւն ունենայ»: Լիբանանի մէջ ալ, Ալ Նաֆի յայտարարած է «Հանդարտութիւն չի կրնար տիրել Միջին Արեւելքի մէջ, որչափ Իսրայէլ մէջտեղէն չվերնայ»:

Դամասկոսի մէջ ալ Պաաս կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները որոնք Իսրայէլի հետ կը դաւեն «կազմակերպելու համար շարք մը յարձակումներ արաբական հողին վրայ»: Թերթը կը գրէ նաեւ թէ իսրայէլեան օդուժին յարձակումը «խաղ մըն է որու նպատակն էր ուշադրութիւնը շեղել յարձակումէ մը զոր Իսրայէլ կը պատրաստէ Սուրիոյ դէմ եւ որ կը սատանայ ամերիկեան աշխարհակալութեան օժանդակութիւնը»:

Դամասկոսի ձայնասփիւռն ալ շատ բուռն յարձակում մը բրած է Հիւսէյն թագաւորին վրայ, զոր պատասխանատու կը նկատէ իսրայէլեան յարձակման «այս յարձակումը մաս կը կազմէր հաշեմի, սիոնական եւ աշխարհակալ գինակցութեան նախապէս պատրաստած ծրագրին» կը շեշտէր ձայնասփիւռի նոյն կայանը, որ աւելցուցած է. — «Հիւսէյն թագաւորը խաղաց այն դերը զոր այդ ծրագիրը իրեն յանձնած էր: Զինաթափ բրաւ յորդանանցի արաբ ժողովուրդը: Զայն ձգեց առանց զէնքի սիոնական ուժերուն առջեւ: Այս ծրագրին նպատակն էր նաեւ դիւրացնել տեղեկատուութեան արշաւը որ կը խախտէ յորդանանեան պատաճան վարչակարգը եւ զայն կը յանձնէ ժողովրդին բարկութեան»:

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՈՂՈՂՈՒՄԸ

(ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

Նոյեմբեր 4ի ջրհեղեղը, որ հարուածեց գրեթէ ամբողջ Իտալիան, մանաւանդ Ֆլորենցէ ու Վենետիկ քաղաքները, չըխնայեց նաեւ Ս. Ղազարի վանքին, հակառակ անոր որ պարիսպները մնացին անխորտակելի:

Աննախընթաց մակընթացութիւն մը, որ չի յիշատակուիր հազար տարիէ ի վեր, հարաւ-արեւելեան կատաղի քամիին միացած (120 քլմ. ժամանական արագութեամբ), խուժեց յանկարծ Վենետիկի խաղաղ լճակին վրայ: Յորդահոս անձրեւը կուտար իսկական ջրհեղեղի մը պատկերը:

Ծովի ջուրը բարձրացած էր մէկ ու կէս մեթրէն, սովորական աստիճանէն աւելի: Վանքի մեծ ու փոքր նաւամատոյցներէն եւ շրջապատի այլ յարակից մուտքերէն անգամ (չպատահած եղելութիւն) ջուրը խուժեց ներս. մայր դրան առջեւ հասաւ մինչեւ 1,13 մ. բարձրութեան: Հակառակ անոր որ ստորին յարկի սրահները թեթեւ զառիվեր մը ունէին, յորդահոսան ջուրը մտնելով հիւրանոցէն՝ յառաջացաւ մինչեւ խոհանոց, ճաշարան, եկեղեցի, շտեմարաններ, աշխատաւորներու սենեակներ (նաւավար, պարտիզպան, խոհարար, դռնապան), նորընծայարան, ներքին մատուռ:

Ըստ վանքի ժամանակագրութեան, 1916 Նոյեմբեր 21ին տեղի ունեցած է մեծ մակընթացութիւն մը եւ ջուրը սեղանատան մէջ հասած է մինչեւ 0·38 մ. բարձրութեան: Այս անգամ սակայն բարձրացաւ մինչեւ 0,78 մ.: Իսկ եկեղեցին, ջուրը անցնելով առանէն, մտաւ դաս ու բարձրացաւ մինչեւ աւագ բեմի երրորդ աստիճանը (0,44 մ. դասին մէջ): Թէ 1916ի, թէ 1935ի եւ թէ 1951ի մակընթացութիւններուն, ջուրը չէր մտած դաս:

Վանքի քառանկիւնին ներքին պարտէզը, արտաքին պարտէզին մեծ մասը եւ այգին երկար ժամեր մնացին ջուրին տակ: Սովորական պայմաններուն մէջ՝ ջուրը վեց ժամուան ընթացքին կը սկսէր քաշուիլ: Այս անգամ յամառօրէն մնաց 12 ժամէն աւելի: Իմացանք որ Վենետիկի լճակին թումբերէն մէկն ալ խորտակուեր է:

Ս. Ղազարի վարի յարկերէն մասնաւորապէս վնասուեցան սեղանատան եւ եկեղեցւոյ ընկոյզէ որմատախտակները, ներքնայարկի կահ-կարասիները, իսկ մարմարէ սիւներուն վրայ իջաւ նաւթային խղոտ մուր մը: Ջերմաբաշխի կեդրոնները, իրենց ելեկտրական սարքերով ու բոցահան մեքենաներով մնացին ջուրերու տակ: Դադրեցան ելեկտրականութիւնը եւ հեռաձայն:

Մինչ մէկ կողմէն ջուրերը կը բարձրանային ահեղ թափով, ներսը պայքար մը կար՝ փրկելու համար կարելին: Միաբաններ ու աշակերտներ կը բարձրացնէին, ապա քիչ մըն ալ կը բարձրացնէին ամէն թանկագին առարկայ:

Հակառակ ամէն ակնկալութեան, ջուրը մտաւ նաեւ տպարան, որ թէեւ ներքնայարկի վրայ, սակայն հինգ աստիճան բարձր է միւս յարկաբաժիններէն: Տպագրական բազմաթիւ մեքենաներ մնացին աղի ջուրին տակ:

Երիտասարդ վարդապետներէն յանդգնագոյններ բոկոտն իջան տպարան, գրեթէ լողալով, փրկելու համար այնտեղէն ալ կարելին, ի մասնաւորի, հայկական մանրանկարչութեան նորատիպ պրակները, եւ ... յաջողեցան: Դժբախտաբար անկարելի եղաւ պարպել գրավաճառանոցի հսկայ շտեմարանը, ուր ջուրը շուրջ կէս մեթր բարձրութեամբ մտաւ, վանքի ներքին պարտէզի դռներէն: Ու բաւական թիւով հին ու նոր տպագրութիւններ թաղուեցան ջուրերու տակ, խլելով արցունքը միաբաններուն:

Մինչ անդին, քամին պարտէզին մէջ կը տապալէր հսկայ ծառեր, բայց այդ այնքան չէր մտահոգեր մեզ, որքան մշակութային գանձերը:

Բարեբախտաբար, Մատենադարանի, ձեռագրատան, դիւանի, լրագրային հաւաքածոներու ճոխ բաժինները կը գտնուին վանքի վերին յարկերուն մէջ, ուր ջուրը չէր կրնար հասնիլ: Որեւէ վտանգ չպատահեցաւ այդ գանձերուն:

Սակայն ստորին յարկին մէջ բաւական վնասուեցան լրագրային հաւաքածոներու կրկին օրինակները, զոնէ մասամբ:

Այս բոլորը հազիւ քանի մը ժամուան ընթացքին: Առաւօտեան ժամը ինն էր՝ երբ զգացինք ջուրերուն խուժումը: Կէսօրին արդէն ամէն ինչ ջուրին տակ էր սուզուած:

Վարդապետներն ու աշակերտները, ջուրերու դէմ պայքարելէ ետք, հուսկ քաշուեցան վերի յարկերը, ուր չոր ճաշ մը կատարեցին: Բարեբախտաբար, տօնական օր ըլլալով, հացը նախորդ օր հասած էր եւ զոնէ ատիկա չպակսեցաւ: Իսկ մնացած ուտելիքները վարի մառանէն վեր փոխադրելու համար, մինչեւ իսկ զուարճալի միջոցներու հարկ եղաւ դիմել:

Ու մթնեց, իջաւ երեկոն պաղ ջուրերուն վրայ: Վառեցան մոմերը: Բայց ջուրը կը մնար յամառօրէն: Գիշերուան ժամը 10ի առեններն էր՝ երբ նշմարեցինք որ ջուրը վերջապէս սկսած է քաշուիլ: Արդէն կը մարէին մոմերն ալ, կը վառէր լոյսը: Հովը դադրած էր, աստղազարդ գիշեր մըն էր:

Առաւօտուն դարձեալ խոնաւ օդը պատեր էր: Ջուրերը բոլորովին քաշուած էին, ձգելով սակայն ջարդի եւ թալանի տխուր տպաւորութիւն: Եւ ահա դարձեալ գործի, մաքրելու, սրբելու եւ տեղաւորելու համար ամէն ինչ, կարգ մը բաներ ալ նետելու առ յաւէտ:

Օրեր անցան: Եւ ահա հետզհետէ աւելի զգալի կը դառնայ ջուրին գործած հսկայ աւերը: Հեռաձայնը կը սկսի բանիլ, եւ ահա տխուր լուրերը կը բարդուին:

Ինչպէս ծանօթ է, վանքը ունի, Վենետիկի նահանգին մէջ, հողային կալուածներ, բարեբար նուիրատուներու դրամներով գնուած եւ մշակութեան յանձնուած: Գրեթէ բոլոր այդ հողամասերը, այգիներ, մրգաստաններ, բանջարանոցներ, ձկնարաններ, մնացած էին ջուրերու եւ տիղմի տակ: Աղէտին արդիւնքը զգալի պիտի ըլլայ մինչեւ երկու կամ երեք տարի, ըստ մասնագէտներու: Կորուստը քանի մը տասնեակ միլիոններու կրնայ հասնիլ:

Հիմա կը սպասենք չոր ու արեւոտ օրերու, դարմանելու համար աղէտին հետքերը, զոնէ մասամբ: Շաբաթներով տպարանը կը մնայ ամուլ, մեքենաներու նորոգութեան գործով լոկ զբաղած:

Ոչ մէկ վնաս վարդապետներուն, աշակերտներուն եւ աշխատաւորներուն:

Բաւական վնաս ունեցանք նաեւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի մէջ: Հոն ջուրը ներս խուժեց ստորին յարկի պատուհաններէն իսկ, միասին բերելով քաղաքին ստորախուցերէն հաւաքուած նաւթը եւ սեւցնելով պատերը: Ամբողջ պարտէզը մնաց ջուրին տակ: Դպրոցը զրկուած մնաց ելեկտրական հոսանքէ ամբողջ վեց օր: Բարեբախտաբար խոհանոցը բարձր ըլլալով՝ վնաս չկրեց: Կերակուրը անպակաս եղաւ: Հացը կարելի եղաւ ճարել մերձաւոր Մեսթրէ քաղաքէն: Դասարաններն ալ բոլոր երկրորդ յարկին վրայ ըլլալով՝ չունեցան վնաս: Սակայն վարի յարկը կեղտոտեցաւ: Վարժարանին նորոգութիւնները տակաւին չէին աւարտած ու փճացան շինութեան վերաբերեալ կարգ մը նախանիւթեր: Վնասուած են ստորին բոլոր սենեակները, մանաւանդ հեռատեսիլին սենեակը, լուացքի մեքենաները, ջերմութեան կեդրոնը, դպրոցական զբաղարանը եւ այլ յարակից մասեր: Ոչ մէկ վնաս անձի:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Վենետիկ, 10 Նոյեմբեր, 1966

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ գործողութեան պիտի ենթարկուի այս Չորեքշաբթի օր: Վիրաբուժական գործողութեան տեւողութեան — մօտ երկու ժամ — Միացեալ Նահանգներու տէր ու տիրականը պիտի ըլլայ փոխ-նախագահ Հըմֆրի: Իր այս գերագոյն իրաւասութեանց մաս կը կազմէ նաեւ հիւլէական «կոճակին» վրայ կոխելու իրաւունքը:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ զատ այլ շրջաններու մէջ ալ հակամերիկեան ցոյցեր տեղի ունեցած են: Ատանայի շրջանը շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են եւ Ամերիկացիները իրենց վախէն հեռացած են բնակարաններէն ապաստան փնտռելով Ինճիրլիքի զինուորական կայանը: Ցարդ 34 Թուրք եւ 13 ամերիկացի զինուորական հարցաքննուած են: Խռովութիւնները սկսած էին երբ լուր տարածուած էր քաղաքին մէջ թէ ութ ամերիկացի զինուորականներ (սեւ) նեղացուցած էին Թուրք կիներ որոնք սինեմայէ մը դուրս կ'ելլէին: Հինգ հազար հոգի հաւաքուած են հրապարակը ու քարկոծած ամերիկեան դեսպանատունը եւ թալանի տուած հազարէ աւելի օտար կառքեր:

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ կռիւներ տեղի ունեցած են Հնդիկներու եւ Մահմետականներու միջեւ: Երեք մեռեալ կայ:

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, վարչապետ եւ համայնավար պարագլուխ՝ Թոտոր Ժիւկով ամբաստանեց Չինաստանը որ հերձուած մը կը պատրաստէ համայնավար աշխարհի ծոցին մէջ: Պուլկարիոյ վարչապետը համայնավար կուսակցութեանց միջազգային համագումար մը կ'առաջարկէ: Քննադատելով հանդերձ Չինաստանը, Ժիւկով ձեռք երկարած է Ալպանիոյ – Չինաստանի ամէնէն վճռակից դաշնակիցը Եւրոպայի մէջ — եւ յայտնած թէ Պուլկարիա պատրաստ է իր տնտեսական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները զարգացնելու Ալպանիոյ հետ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը՝ Կոսիգին Լոնտոն պիտի երթայ Փետրուար 6ին: Ծանօթ է որ Փարիզ պիտի գայ Դեկտեմբեր մէկին եւ Ֆրանսա կը մնայ մինչեւ Դեկտեմբեր 9:

ՎԻԷՆՆԱ հասած է Խորհ. Միութեան նախագահը՝ Պոդգորնի, գլխաւորելով կարեւոր պատուիրակութիւն մը, կը նշանակէ թէ Խորհ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Աւստրիոյ եւ մտահոգ է այս վերջինին փափաքէն՝ Հասարակաց Շուկային անդամակցելու:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ դաշնակցային Հանրապետութիւնը Նոյեմբեր 25էն առաջ պիտի չկարենայ կառավարութիւն ունենալ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ սկսած է այն դատը, որ բացուած է յունական բանակի 28 սպաներու դէմ որոնք կ'ամբաստանուին իբրեւ անդամ ասփիտայի եւ մասնակից դաւադրութեան մը որ մղուած էր Պետութեան ապահովութեան դէմ:

ՔՈՒԷՅԹԻ մէջ կը բացուի Իսրայէլի պօյքոթի 24րդ համագումարը: Օրակարգի նիւթ են արաբական երկիրներու եւ մօտ քսան ամերիկեան ընկերութիւններու յարաբերութիւնները ինչպէս՝ Ֆորտ, քոքա քոլային:

ՄԵՐ ԲԱՑԱԿԱՅ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Հայաստանի գրողները շատ քիչ կը ճանչնան արտասահմանի իրենց արհեստակից գրողները: Արտասահմանեան անուններ միայն լսած են թերեւս: Առաջին անգամ է, որ Հայաստանի գրողներու ծանուցուած — քանիցս յետաձգուած — համագումարէն առաջ՝ Հայաստանի մէկ գրողը, (հետեւեալ յօդուածը ստորագրողը) արձագանգ կուտայ տրտունջի մը, թէ «հայրենի գրողները քիչ են ուշադրութիւն դարձնում Սփիւռքի հայ գրականութեան վրայ եւ առաջին գծի վրայ են (հրաւիրում) նուազ կարողութիւնների տէր գրողները, այն ինչ ականաւոր գրողներ անտեսւում են»: Այս տրտունջը Հայաստանի մէ՛կ մեղքն է միայն որ կը մատնանշէ: Երկրորդ մեղքն այն է թէ «մայր հայրենիքը չէ կարող նայել բարի աչքերով նրանց վրայ, որոնք (ԻԲՐ ԹԷ) նայում են իրեն խորթի աչքով եւ չեն բաժանում իր ուրախութիւններն ու տխրութիւնները»:

Այս երկու մեղքերը կը մատնեն խտրականութիւն մը, որու պատճառները ... հայրենական չեն անշուշտ,— Երեւանի հաւերն ալ գիտեն ատիկա:

Հայաստանի գրողների նախահամագումարեան այս օրերին, մեզ հետ են աշխարհագրականօրէն մեզնից բաժանուած, բայց ըստ էութեան մեր մեծ ընտանիքի հարազատ անդամները՝ Սփիւռքի հայ գրականութեան անձնուէր մշակները: Նրանց ներկայացուցիչները համագումարի օրերին կը ժամանեն Երեւան՝ մասնակցելու համար համագումարի աշխատանքներին: Կը գան նրանք ոչ թէ որպէս հիւրեր, այլ որպէս հարազատներ, որոնք իրերի բերումով ապրում եւ ստեղծագործում են Մերձաւոր Արեւելքում, Փարիզում, Մ. Նահանգներում, Պոլսում եւ այլուր:

Վերջին տարիներին շատ բան է արուած Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայ գրողների կապերն ամրապնդելու համար: Փոխադարձ այցելութիւններն աւելի յաճախակի են դարձել, «Հայաստան» հրատարակչութեան կողմից մշակուած ըՍփիւռքի հայ գրողների հրատարակութեան բնագծերն աւելի լայնացել եւ դարձել են աւելի ընդգրկուն, գնալով աւելի եւ աւելի ջերմացել են անհատական կապերը ... Այս ամէնն ուրախալի է եւ սրտապնդիչ, սակայն չի կարելի ասել, որ ամէն ինչ արուած է եւ կարելի է հանգստանալ յաջողութեան դափնիներին, ո՛չ:

Չթաքցնենք իրականութիւնը, Սփիւռքի հայ ժամանակակից գրականութեան բանաստեղծական թեւը թոյլ է եւ չի արձանագրել նշանակալից նուաճումներ վերջին տարիների ընթացքում:

Եղած սակաւաթիւ անունները կամ աւարտուած են, կամ զարգանալու եւ տարածուելու յոյսեր չեն ներշնչում: Սրա փոխարէն Սփիւռքում գոյութիւն ունեն փայլուն արձակագիրներ, որոնք իրենց լաւագոյն գործերով կարող են կանգնել խորհրդահայ անուանի արձակագիրների հետ կողք-կողքի, առանց քաշուելու իրենց «հասակից»: Նրանք ստեղծագործում են, թէեւ չունեն այն լայն հնարաւորութիւնները, որոնք տրուած են հայրենի գրողներին՝ մայր հայրենիքում: Նրանք աւելի կամ պակաս չափով կապուած են մայր հայրենիքին եւ գրեթէ բոլորն էլ ունեն մի ցանկութիւն,— աւելի եւ աւելի մօտենալ մեզ եւ վերացնել արհեստական այն ապակեպատը, որի միջով մենք տեսնում ենք իրար, բայց չենք լսում մէկ-մէկու ձայն: Յիշենք Համաստեղի եւ Շահան Շահնուրի, Արամ Հայկազի եւ Զարեհ Որբունու, Բենիամին Նուրիկեանի եւ Ծառուկեանի, Անդրէասեանի, Վահէ Հայկի ու դեռ շատերի անունները, որոնցմով կարող է պարծենալ ամէն գրականութիւն: Ասենք եւ այն, որ մայր հայրենիքը չի կարող նայել բարի աչքերով նրանց վրայ, որոնք նայում են իրեն խորթի աչքով եւ չեն բաժանում իր ուրախութիւններն ու տխրութիւնները: Այդպիսիների մասին չէ այսօր մեր խօսքը: Մեր յիշած եւ չյիշած գրողներից ոմանց գրքերն արդէն հրատարակուած են Երեւանում եւ դարձել են հայ ընթերցողի սեփականութիւնը, ուրիշների գործերը պատրաստւում են հրատարակութեան: Նրանց շարքերում կարող են լինել խարխափողներ եւ կասկածողներ, լուսաւորել խարխափողների ճանապարհը, ցրել կասկածները՝ մեր պարտքն է եւ պարտականութիւնը: Նրանց, այսպէս կոչուած, «դարձի» ճանապարհը մենք պարտաւոր ենք հեշտացնել եւ ոչ թէ բարդացնել արհեստական արգելակներով: Ու եթէ կան նրանց շարքերում թերահաւատներ, պէտք է ամրացնել նրանց հաւատը եւ ոչ թէ փոխադարձ թերահաւատութեամբ դարձնել նրանց անհաւատ:

Իրենց հրապարակային զրոյցներում եւ բանաւոր ելոյթներում եւ մասնաւոր նամակներում Սփիւռքի հայ գրողներից ոմանք գանգատւում են, որ հայրենի գրողները քիչ են ուշադրութիւն դարձնում Սփիւռքի հայ գրականութեան վրայ եւ առաջին գծի վրայ են նուազ կարողութիւնների տէր գրողները, այնինչ աւելի ականաւոր գրիչներ անտեսւում են: *Չի կարելի ասել, որ նման տրտունջներն անհիմն են ու անտեղի: Շատ բան է արուած վերացնելու համար այս խտրական գրական վարքագիծը, որն իրեն զգացնել է տալիս յաճախակի անցեալում, բայց չի էլ կարելի պնդել, որ արուած է ամէն բան: Հայաստանի գրողների 5րդ համագումարում պէտք է խօսել այս մասին ամբողջ ձայնով:*

Մենք ունենք հայրենիք, պետութիւն եւ ղեկավար կուսակցութիւն: Մենք կարիք չունենք լինելու կծկուած եւ մանրախնդիր: Հայրենիքից հեռու է Սփիւռքի հայ գրողը, զուրկ է ամէն յենակէտից: Մենք սրտաբաց ջերմութեամբ պէտք է սեղմենք դէպի մեզ պարզուած ձեռքը եւ համարենք նրան մեր մեծ ընտանիքի լի, իրաւ. եւ հարազատ անդամ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

« Հայրենիքի Ձայն »

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎՃՌԱԳՐԵՐ

Բ.

1919 Ապրիլ 27ի դատավարութեան, Կ. Պոլսոյ Թրքական պատերազմական ատեանի առջեւ պէտք էր ներկայ ըլլային 19 ամբաստանեալներ, որոնցմէ եօթը փախստական էին եւ 12ը ներկայ էին.—

Ներկաներու անունները.— Սայիտ Հալիմ փաշա, Խալիլ, Ահմէտ Նէսիմի, Իբրահիմ, Կիւչիւք Թալէաթ, Րիզա, Միտհաթ Շիւքրի, Զիա Կէօք Ալփ, Գարա Քեմալ, Շիւքրի, Ճէվատ, Աթըֆ:

Փախստականներուն անունները.— Թալէաթ փաշա, Էնվէր, Ճէմալ, Տոքթ. Նազըմ, Տոքթ. Պէհաէտտին եւ Ազիզ:

Ամբաստանեալ 12 ներկաներուն պաշտպան 16 փաստաբաններ կային.— Ճէլալէտտին Արիֆ, Խալիլ Էսատ, Քեազիմ Թահսին, Մուխլիս, Սաատէթթին Ֆէրիտ, Մահիր, Եուսուֆ Քեմալ, Քատրի, Սաատէթտին, Էմին Աուիլ, Հասան Խայրի, Հայտար Րիֆաթ եւ Իսմայիլ Թէվֆիգ:

1919 Յունիս 3ի դատավարութեան միջոցին, ամբաստանեալ անձերէն ինը հոգի բանտէն հանուելով Մալթա տարուեցան: Այդ ինը անձերուն անուններն են.— Սայիտ Հալիմ փաշա, Խայրի, Խալիլ, Ահմէտ, Նէսիմի, Ապպաս Հալիմ, Ալի Մունիֆ, Շիւքրի եւ Գարա Քեմալ: Այդ ինը անձերուն դատական թուղթերն ալ մեկուսացուեցան:

Պատերազմական ատեանի առջեւ մնացին հինգ անձեր:

1919 Յուլիս 5ի դատավարութեան մահավճիռի օրը փախստականներէն եւ այլուր փոխադրուածներէն դատական արձանագրութեանց մէջ յիշուած է միայն 4 անուն ():*

1919 Ապրիլ 27ի դատավարութեան օրը, ամբաստանեալ ոճրագործները պատերազմական ատեանի նախագահին հարցումներուն պատասխանելով, հետեւեալ պատասխանները տուին իրենց կենսագրականի մասին:

Կը համառօտենք, քաղելով Թագվիմը Վէքայիիի 3374 *թիւի մէջ հրատարակուած դատական արձանագրութիւններէն.*

Սայիտ Հալիմ փաշա.— *Հօր անունն՝ Սայիտ Հալիմ, տարիք 56, ծննդավայր Գահիրէ, բնակավայր Ենի Քէօյ, ուսում բարձրագոյն, ամուսնացած, նախապէս դատապարտուած չէ:*

Խալիլ պէյ.— *Հօր անուն Սալիհ, տարիք 44, ծննդավայր Միլաս Գասապա, բնակավայր Նշան Թաշ, ուսում բարձրագոյն, պաշտօն Երեսփոխանական ժողովի նախագահ, ամուսնացած է:*

Ահմէտ Նէսիմի.— *Հօր անուն Իպրահիմ, տարիք 43, բնակավայր Ճըղալ Օղլու Մահմուտիէ Ճատտէսի, ծննդավայր Հանեա (Կրետէ), ուսում բարձրագոյն, պաշտօն Արտաքին նախարար, նախապէս դատապարտուած չէ:*

Աթըֆ.— *Հօր անուն..., տարիք 37, ծննդավայր Զանդ Գալէ, բնակավայր Գատը Քէօյ, ուսում բարձրագոյն, պաշտօն Երեսփոխան Անգարայի, նախապէս դատապարտուած չէ:*

Իպրահիմ.— *Հօր անուն Մէհմէտ Սալիպ, տարիք 58, ծննդավայր Իսթանպուլ, բնակավայր Փաշա Պաղչէ Ինճիր Քէօյ, ուսում բարձրագոյն, պաշտօն Ծերակուտական, նախագահ եղած է Պետական Խորհուրդին (**):*

Կիւչիւք Թալէաթ.— *Հօր անուն Գահիր, տարիք 38, բնակավայր Պէշիկթաշ, ուսում բարձրագոյն, պաշտօն Իթթիհատի Կեդրոնի անդամ: Նախապէս դատապարտուած չէ:*

Րիզա.— *Չէ պատասխանած, ըսելով որ Տրապիզոնի տարագրութեան դատի արձանագրութեանց մէջ կայ իր կենսագրականը:*

Միտհաթ Շիւքրի.— *Հօր անուն Մէհմէտ Շիւքրի, տարիք 45, ծննդավայր Սելանիկ, բնակավայր Նուրը Օսմանիէ, պաշտօն Պուրտուրի երեսփոխան, նախապէս դատապարտուած չէ (***):*

Ճէվատ պէյ.— *Հօր անուն Մուսթաֆա, տարիք 47, ծննդավայր Գաղանլըղ (Պուլկարիա), բնակավայր Պայազիտի շրջան, շրջանաւարտ Թնդանօթաձգութեան դպրոցէն, պաշտօն զինուորական ոստիկանութեան հրամանատար, նախապէս դատապարտուած չէ:*

Զիա Կէօք Ալփ.— *Հօր անուն Թէվֆիք, տարիք 43, ծննդավայր Տիարպէքիր, բնակավայր Ճըղալ Օղլու, ուսումը՝ մասնաւոր վարժարան, պաշտօն՝ Համալսարանի ուսուցիչ, նախապէս քաղաքական գործով դատապարտուած Թաշ Գըշլայի մէջ:*

Քեմալ (Գարա).— *Հօր անուն Արիֆ, ծննդավայր Սթամպուլ, բնակավայր Նուրը Օսմանիէ, ուսում մասնաւոր, պաշտօն պարենաւորման նախարար, նախապէս դատապարտուած չէ:*

Ահմէտ Շիւքրի.— *Հօր անուն Հիւսէյին, ծննդավայր Քասթեմունի, տարիք 43, բնակավայր Շիշլի, պաշտօն կրթական նախարար, նախապէս դատապարտուած չէ:*

Ինչպէս ամբաստանեալ այս ցեղասպանները յայտարարած են, մեծամասնութիւնը «Բարձրագոյն Կրթութիւն ստացած» է եւ սակայն աւելի վայրագ հայակեր գազաններ դուրս եկած են:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) 1918 Նոյեմբեր 20 – Դեկտ. 3ին, Կ. Պոլսոյ մէջ կազմուած էր թրքական կուսակցութիւն մը «*Օսմանլը Սուլհ վէ Սէլամէթ*» անունով, նախագահութեամբ թնդանօթաձիգ – զօրավար Ֆէրիտ փաշայի, որուն ծրագիր – կանոնագրին 2րդ յօդուածին մէջ ըսուած էր. «Ջարդերու, տարագրութեանց, կախաղաններու եւ այլ չարագործութեանց ոճրագործները պատժել տալ: Նպատակը՝ Թուրքիոյ սեւ երեսը մասամբ ներմկցնել էր: Եւ 69 զըլխաւոր ոճրագործները պատերազմական նախարարութեան շէնքի ետեւի «Պէքիր Աղա Պէօլիւկի» կոչուած երկյարկանի զինուորական բանտը թխուած էին: Բայց զանազան ձեւերով այլուր փոխադրուած կամ փախուստ տուած էին: Ատոնց թիւը պակսեցաւ եւ պատերազմական ատեանի առջեւ դատուելու համար քանի մը հոգի միայն մնացին:

(**) Թալէաթի դահլիճին մէջ Արդարութեան նախարար էր:

(***) Միտհաթ Շիւքրի տասը տարի ընդհ. քարտուղար եղած է Իթթիհատի եւ ընտրուած է Իթթիհատի եօթը հիմնադիրներու կողմէ:

ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻՆԵՐԸ (LES INCORRUPTIBLES)

ԷԼԻԸԹ ՆԷՍԻ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ոգելից ըմպելիներու դէմ պայքարող բաժանմունքին մէջ պարզ ամսականով մը պաշտօնի կոչուելով, երիտասարդ Էլիըթ Նէս տարօրինակ գտաւ որ մէկ մարդ լեցուցած էր իշխանութիւնները: Համաշխարհային պատմութեան մէջ չկայ քաղաք մը, որ այդ ձեւով ձգուած ըլլայ իր թափթփուքներէն կազմուած խմբակի մը քմահաճոյքին:

Երիտասարդ Էլիըթ Նէս կ'ամչնար այս կացութենէն:

Այդ շրջանին, իր յաջողութիւններէն զինովցած, Ալ Քափոնէ կ'ուզէր իր իշխանութեան ենթարկել Շիքակոյի ամբողջ տնտեսութիւնը: Եւ ձեռնարկեց բոնութիւներու, սպանութիւններու: Սարսափած, շատեր սկսան փրկագին վճարել իրեն: Ասիկա անդարմանելի սխալ մըն էր Քափոնէի կողմէ, որովհետեւ պատուաւոր մարդիկը կը ստիպէր իրենց բոլոր կարելիութիւնները ի գործ դնել, իրենց խանութներն ու գործարանները ազատելու համար գնդացիրներու սպառնալիքէն. Այսպիսով գնդապետ Ռոպերթ Իշէմ Ռանտոլֆի ղեկավարութեամբ կազմուեցաւ «վեցերու յանձնախումբ» մը, որուն անդամները «փախստական եւ զաղտնի» կ'ապրէին եւ որ յաջողեցաւ մէկ միլիոն տոլար գոյացնել, Քափոնէի դէմ պայքարելու համար: Այդ անձերը մահուան դատապարտուած էին Ալ Քափոնէի կողմէ:

ԷԼԻԸԹԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Էլիըթ Նէսի քեռայրը՝ Ալեքսանդր Ճէյմի զինք տարաւ Ռանտոլֆի մօտ, իր ծրագիրը պարզելու համար.— «Կամաւոր»ներու միջոցաւ պարզապէս փճացնել Ալ Քափոնէի խմիչքի գործարանները, մինչեւ որ անկարելի դառնայ արտադրութիւնը:

Չկարենալով ոգելից ըմպելի ծախել, Ալ Քափոնէ այլեւս պիտի չկարենար կաշառել ոստիկանները: Միաժամանակ, կարենալ զինք ձերբակալելու համար, պիտի ջանային փաստեր գտնել, հաստատելու համար, թէ Քափոնէն է ապօրինի առեւտուրին ղեկավարը:

Ռանտոլֆ կ'ընդունի եւ Էլիըթը կը ղրկէ Շիքակոյի ընդհանուր դատախազին քով, որպէսզի ստանայ նաեւ անոր համաձայնութիւնը:

— Պատուաւոր եւ ամէն գոհողութեան յանձնառու տասը ոստիկաններով կրնաք զգետնել Ալ Քափոնէն, յայտարարեց երիտասարդ Էլիըթը:

— Վստա՞հ ես զանոնք գտնելու, հեգնեց դատախազը:

— Տասնէն շատ աւելին ալ կայ, սակայն երբ կանխիթեր մը կը ձերբակալեն, քու կաշառուած դատաւորներդ ազատ կ'արձակեն, հակադարձեց երիտասարդ հերոսը:

Այս խօսակցութենէն ետք, դատախազը ընդունեցաւ ծրագիրը եւ Էլիըթ առաջարկեց մաս կազմել կամաւորներու խմբակին:

— Ոչ, պատասխանեց դատախազը: Անոնցմէ մէկը չես կրնար ըլլալ:

Էլիըթ Նէսի սիրտը դադրեցաւ բաբախելէ:

Սակայն, դատախազը կ'ուզէր ողբերգական ազդեցութիւն մը գործել:

— Իրենց պետը պիտի ըլլաս, վերջացուց խօսքը դատախազը, ժպտելով: Ուզածդ կրնաս ստանալ,— զէնք, ինքնաշարժ: Եւ լիովին զօրավիգ եմ ձեզի:

Էլիըթ դատախազին քովէն դուրս ելաւ մեծագոյն գոհունակութեամբ:

(2 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Երթեւեկի ազատութիւնը կրնայ կարեւոր նպաստ մը բերել մեր դատին : Թերեւս ըմբռնելով այդ կարեւորութիւնը, մեր երկրի ղեկավարները ըստ երեւոյթին ճիգ չեն խնայեր Հայաստանը վերածելու, ի միջի այլոց, զբօսաշրջութեան համար հրապուրիչ վայրի մը :

Վերջերս գործի բերումով մեկներ էի Պարսկաստան : Օր մը, երբ ճաշի պահուն Թեհրանի Փարք Օթէլի ընդարձակ ճաշարահը մտայ, հոն նկատեցի ամերիկացի զբօսաշրջիկներու ստուար խումբ մը : Սովորական երեւոյթ մը նկատելով, առանց այդ նորեկներուն ուշադրութիւն դարձնելու, գացի եւ սիրած անկիւնս գրաւեցի : Քովի սեղանը Եւրոպացի մը նստած կը ճաշէր, եւ, ինչպէս որ սովորութիւն է, այդ բարեկիրթ անծանօթին հետ սկսայ խօսակցիլ զանազան նիւթերու շուրջ : Բաւարար անգլերէն կը խօսէր :

Նոյն ատեն նկատեցի, որ ուրիշ անծանօթ Եւրոպացի մը, սեղանէ սեղան այցելելով, որոշ հրահանգներ կուտար ամերիկացի զբօսաշրջիկներուն : Պարզ էր որ խումբին առաջնորդը կամ ղեկավարն էր : Քիչ անցած, այդ Եւրոպացին եւս եկաւ սեղանակից ըլլալու իմ հարեւանիս հետ, եւ երկուքը միասին սկսան խօսակցիլ բոլորովին անհասկնալի լեզուով մը : Երբ հարց տուի թէ ինչ ազգի կը պատկանէին, յայտնեցին թէ Պելժ էին :

— Բայց դուք Ֆրանսերէն չէք խօսիր :

— Ոչ, մենք Ֆլաման ենք, եւ իրարու հետ այստեղ ծանօթացանք քանի մը վայրկեան առաջ, պատասխանեց առաջին խօսակիցս :

— Ուրեմն դուք Պելժիոյ խորթ զաւակներէն էք, վրայ բերի, քիչ մը զուարթութիւն դնելով արտայայտութեանս մէջ :

— Այո, մինչեւ վերջերս այդպէս կ'ենթադրուէր, բայց ատիկա թիւր կարծիք մըն է : Արդէն մենք, Ֆլամանները, Պելժիոյ ազգաբնակչութեան եօթանասուն առ հարիւրը կը կազմենք, եւ չէր կրնար պատահիլ որ Ամերիկացի սեւամորթներու վիճակուած ընկերային դիրքը գրաւէինք մեր հարազատ երկրին մէջ, պատասխանեց զբօսաշրջիկներու առաջնորդը, ակներեւ ինքնավստահութեամբ :

— Հաճելի է լսել այդ մասին, Պելժիոյ նման քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ խտրականութիւնը թէ անհեթեթ եւ թէ ժամանակավրէպ երեւոյթ մը պիտի ըլլար : Բայց ըսէք, խնդրեմ, արդեօք ուղի՞ղ է ենթադրել թէ դուք այս զբօսաշրջիկներու ղեկավարն էք, հարց տուի :

— Այո, այս խումբը ինծ յանձնուեցաւ Պրիւսել : Մենք այցելեցինք Խորհ. Միութիւն, ապա՝ Աֆղանիստան, ուր կորսնցուցինք մեր անդամներէն մէկը, սրտի կաթուածի հետեւանքով, մէկ ուրիշն ալ սրունքը ջախջախուեցաւ, անկումի մը պատճառով : Այժմ՝ Թեհրան ենք, վաղը կը մեկնինք Շիրազ ապա՝ Սպահան, կրկին կը վերադառնանք Թեհրան եւ չորս օր ետք կը մեկնինք Պոլիս եւ անկէ Պրիւսել :

— Խորհ. Միութի՞ւն, ըսէք, խնդրեմ, ո՞ր քաղաքները այցելեցիք, շարունակեցի հետաքրքրուիլ :

— Նախ եղանք Լենինկրատ, ապա՝ Մոսկուա, ապա՝ Քիէվ, վերջը Թիֆլիս, Երեւան, Պաքու, Սմրղանտ, Պուխարա, Մերվ եւ վերջապէս Քապուլ, վրայ բերաւ ան, իր դասը գոց սորված յառաջդէմ ուսանողի մը պէս :

— Իսկ ձեր այցելած այդ քաղաքներէն ո՞ր մէկը ամէնէն աւելի հաճելի տպաւորութիւն թողուց ձեր վրայ .

— Իհարկէ Լենինկրատը շատ տպաւորիչ էր, իսկ Քիէվ սքանչելի : Բայց մեզի համար ամէնէն հաճելին Երեւանի մէջ մեր անցուցած երեք օրերը եղան, պատասխանեց թարմ տպաւորութեան մը տակ եղող մէկու մը գոհունակութեամբ :

— Ի՞նչպէս հաճելի, հարց տուի կըրկին :

— Բացատրեմ թէ ինչպէս : Նախ՝ Երեւան իւրայատուկ եւ խնամքով կառուցուած արդիական քաղաք մըն էր, ուր շինութիւնները – տուֆի – բազմազան գոյներ կախարդական գրաւչութիւն մը կ'ընծայեն շրջապատին : Ապա՝ Հայերը, չէք գիտեր ինչպիսի ներշնչումով, կանգնեցուցեր են Մատենադարանին (*) շէնքը, թէ յղացումով եւ թէ տարողութեամբ՝ Եւրոպայի ամենաշքեղ հիմնարկութիւններէն մէկը : Մենք այցելեցինք նաեւ Էջմիածին, աշխարհի ամենահին եկեղեցին, նոյնպէս սքանչելի կառոյց մը : Ապա՝ Զըւարթնոց, Գառնի, Սեւան եւայլն, բոլորն ալ գրաւիչ եւ տեսարժան վայրեր : Իսկ այդ բոլորէն աւելի հաճելին հայկական անսեթեւեթ հիւրասիրութիւնն էր, որ գրեթէ խեղդեց մեզ : Ի՜նչ հիանալի երգեր, եւ մանաւանդ ինչ հիանալի ժողովուրդ, որ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ կը զանազանուէր իր ջերմութեամբ, կենցաղագիտութեամբ եւ խանդավառութեամբ : Թատերական ներկայացումներն ու համերգները, ներկայացում կամ համերգ ըլլալէ աւելի հասարակական խըրախճանքներ էին, որ տարաշխարհիկ ապրումներու պատրանքը կը պատճառէին : Հիւսիսային ցեղերու մռայլ կամ անժըպիտ դէմքերը դիտելէ ետք, հայ կիներու եւ երիտասարդներու բոցավառ աչքերուն մէջ խորասուզիլը ինքնին խայտանք մըն էր : Կարծէք թէ իրենց հարազատներն ըլլայինք, եւ չէինք կրնար որոշակի կերպով ճշդել, թէ այդ ժողովուրդի ասպնջականութեան ըմբռնումը ո՞ւր կը սկսէր եւ մինչեւ ո՞ւր կը տարածուէր, վերջացուց իր տուած վկայութիւնը՝ իրականութեան անարժան – կամ թերի — զանողի մը խղճահարութեամբ :

— Բարեկամ, դուք ոչ թէ զբօսաշրջիկ, այլ բանաստեղծ էք : Բայց ատկէ՝ դուք չէք գիտեր թէ ո՛րքան կը շոյէք իմ ինքնասիրութիւնս : Ես էութեանս մէջ տկար անկիւն մը ունիմ, որովհետեւ ես ալ Հայ եմ, ըսի, հազիւ զգացած հըրճուանքս զսպելով :

— Հա՞յ էք ... ուրեմն դո՞ւք ալ այդ պատուական ժողովուրդին զաւակն էք : Պէտք է խոստովանիլ թէ հազուագիւտ էակներ էք Հայերդ, բացառաբար ընդունակ եւ բացառաբար մարդկային, որ սակայն, մեզ նման, դարեր շարունակ ճզմուեր էք պատմութեան անիւներուն տակ, խորհրդածեց իր ալեկոծուող խանդավառութիւնը զսպելով :

— Եթէ ձեզ չեմ անհանգստացներ, հարցում մը եւս : Կովկասի մէջ ձեր այցելած միւս քաղաքներէն, Թիֆլիսէն եւ Պաքուէ՞ն ինչ տպաւորութիւն ստացաք :

— Պաքուն նաւթի քաղաք է եւ իւղ կը հոտի : Իսկ Թիֆլիսին բնութեան արտակարգ գեղեցկութեամբ օժտուած ըլլալով հանդերձ, ոչ Երեւանի մագնիսող մթնոլորտը, ոչ ալ վարակիչ ջերմութիւնն ունի : Եւ առ հասարակ Խորհ. Միութեան մէջ ուրիշ որեւէ տեղ չէք գտներ այն հիւրամեծարութիւնը օտարականներու հանդէպ, որ Երեւանցիներուն յատուկ է, ըսաւ, համոզուած մէկու մը ինքնավստահութեամբ եւ ձեռք մեկնեց, որովհետեւ պարզ էր որ ընելիք շատ գործ ունէր :

×

Այս անակնկալ հանդիպումէն երեք շաբաթ ետք՝ Լոնտոնի Վիքթորիա կայարանէն հանրակառք առնելով, օդակայան կը մեկնէի, որպէսզի վերադառնայի Նիւ Եորք : Հանրակառքին մէջ քովի թիկնաթոռին վրայ ինծմէ առաջ տեղ գրաւեր էր Ամերիկուհի մը, կեանքին իրիկնադէմէն առաջ ծաղկող վարդի քնքուշ նմոյշ մը : Իր ձեռքն ունէր Ճան Սթայնպէքի «Ցասման Ողկոյզները» հատորէն օրինակ մը, զոր սակայն չէր կարդար : Կարծէք թէ մէկը կը փնտռէր — կամ մէկու մը կը սպասէր — արտասահմանէն իր ստացած տպաւորութիւններու վերաքաղն ընելով, իր յուշերը թարմացնելու յոյսով : Ո՞վ գիտէ, թերեւս ալ կը մտածէր իր յուշերը գրի առնելով գիրք մը հրատարակել : Պարզ էր, որ մտաւորական ընտանիքի մը մէկ ներկայացուցիչն էր, եւ նկատելի ճիգ մը կ'ընէր արտայայտուելու՝ մշակուած անգլերէնով : Առաջին վայրկեանէն իսկ պարզուեցաւ թէ համալսարանի դասախօս մըն էր, եւ թէ ակադեմականներու խումբի մը հետ այցելած էր Խորհ. Միութիւն, իբրեւ զբօսաշրջիկ : Արդէն ամէն ակադեմական իր գրասեղանի փոշիները մաքրելէ ետք, շունչը կ'առնէ կամ Մոսկուա, կամ Փրակա եւ կամ Պելկրատ, ի հարկէ, այս կամ այն գիտական հիմնարկութենէն նախ ֆելոշիփ մը ապահովելէ ետք :

Երբ հետաքրքրուեցայ թէ իր պատկանած խումբը Խորհ. Միութեան ո՛ր քաղաքներն այցելած էր, Ամերիկուհին գըրեթէ նոյնութեամբ կրկնեց այն քաղաքներու անունները, զորս Ֆլաման բարեկամս յիշած էր : Եւ, զարմանալի բան, բոլորին վրայ հարեւանցի ակնարկ մը նետելէ ետք եկաւ կանգ առաւ Երեւանի վրայ : Թող ընթերցողը վստահ ըլլայ թէ չափազանցութիւն չէ ըսածս : Ան գրեթէ նոյնութեամբ թուեց Ֆլաման բարեկամիս նկարագրած բոլոր մանրամասնութիւնները, եւ իր հիացումն ու զմայլանքը յայտնելէ ետք՝ պատմեց միջադէպ մը, որուն համար կ'արժէր համբոյր մը դրոշմել իր թարմութիւնը կորսնցնելու հակամէտ այտերուն վրայ :

— Մեզի հրահանգուած էր առանց առաջնորդի հիւրանոցի շրջապատէն չհեռանալ, բայց Երեւանը գայթակղեցուցիչ վայր մըն էր, մանաւանդ կը զգայինք թէ Խորհ. Միութեան այդ անկիւնը մեր վըրայ հսկող աչքերը առնէ անգամ մը դէպի երկինք կը նայէին : (Երեւի Հայերը շատ կը սիրեն աղօթել, խորհրդածեց միջանկեալ կերպով) : Ուրեմն՝ մեր այցելութեան երկրորդ օրը, մայրամուտէն առաջ ընկերուհիի մը հետ դուրս ելանք եւ մտանք քովնտի փողոց մը :

Նկատեցինք որ երիտասարդ զոյգ մը կը փորձէր մեր ուշադրութիւնը գրաւել : Կանգ առինք : Անծանօթները մօտեցան : Իրենց աչքերէն արեւ կը ճառագայթէր : Երիտասարդը մեզ բարեւելէ ետք, սկսաւ արտայայտուիլ՝ թէպէտ օտարոտի շեշտով, բայց սահուն եւ ճշգրիտ անգլերէնով : Ըսաւ թէ ծնած եւ մեծցած էր Երեւանի մէջ, եւ բացի Հայաստանէն՝ ուրիշ երկիր չէր տեսած : Երկու պաշտօններ, որովհետեւ մէկը բաւարար չէր իրենց ապրուստը ապահովելու : «Մեր երկիրը փոքր, աղքատ եւ դեռ մեծ մասամբ Թուրքի եւ Թաթարի տիրապետութեան տակ է» ըսաւ : «Ահա կը տեսնէ՞ք այդ լեռը, ատոր շուրջ եւ ատկէ անդին տարածուած են մեր պապենական հողերը, ձեր կամքով ու հաճութեամբ կը մնան մեր թշնամիներու տիրապետութեան տակ» :

«Հայերս երախտապարտ ենք որ անցեալին անփոխարինելի օգնութիւն մատուցած էք մեր ժողովուրդին : Բայց ինչո՞ւ, այժմ՝ արդարութեան երկու չափ եւ երկու կշիռ կը գործածէք» : Ինծ համար անհասկնալի նորութիւններ էին այդ բոլորը : Ցետոյ միայն, երբ մեր խումբին բանիմաց անդամներէն հասկցայ եղելութիւնը, սկսայ ըմբռնել թէ ինչ էր ճշմարտութիւնը : Ազնիւ խայթ ունեցայ, բայց արդէն ուշ էր չքմեղացնելու համար ագիտութիւնս :

Իսկ մեր խօսակցութեան ընթացքին այդ Հայ երիտասարդին հետ, նկատեցի, որ իրեն ընկերացող Հայուհին ոչ մէկ բառ կը հասկնար ըսուածէն : Պարզ էր թէ մեր լեզուին անծանօթ էր : Բայց այդ աղջիկը կարծէք թէ օժտուած էր վեցերորդ զգայարանքով մը : Իր աչքերուն մէջ լոյս կը պլպլար իսկ երբ ժպտէր՝ կարծէք թէ ծիածանի եօթը երանգները կուգային պսակ կապելու իր այտերուն շուրջ : Կը թուէր թէ ան մտքի ինծ կ'ուղղէր հետեւեալ խօսքերը . «Օտարական, քիչ մը եւս խորասուզուեցէք աչքերուս մէջ եւ գրաւելով ձեզ հետ տարէք մաս մը՝ այն կախարդանքէն, որ կը զգամ թէ այս վայրկեանիս կ'ալեկոծէ ձեր էութիւնը» :

— Ա՜խ, այդ Հայերը, այդ Հայերը ... մարդ չգիտէ թէ պէտք է հիանայ անոնց մարդկային արժանիքներո՞ւն, թէ շինարար ոգիին վրայ : Երեւի Աստուած նախընտրեր է պարբերական ուրականներով աւերել իրենց երկիրը, որպէսզի բնակիչները, վերաշինելու հարկադրանքէն մղուած, զերծ մնային այլասերելու վտանգէն, — ըսաւ Ամերիկուհին, եւ, ըստ երեւոյթին ինքն ալ զարմացած՝ իր խանդավառութեան վրայ, բացաւ Սթայնպէքի գրքին վեցերորդ գլուխը :

ԴՐ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) Մատենադարան բառը գործածեց հայերէն, հարազատ առոգանութեամբ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Եւ յետոյ ատկէ աւելի հաւանական ի՞նչ կար որ : Քայզէրը իբր վեհապետը լայնածաւալ կայսրութեան մը, ուր այնքան ցեղեր խառն կ'ապրին, բնականաբար պարտաւոր էր ստոյգ տեղեկութիւններ ունենալ իր շնորհներուն ցանկացող անձերուն վրայ եւ յետոյ միայն արտօնէր որ անոնք խթաններն հնչեցնելով զինքը բարեւէին, հովահարներն թափահարէին եւ կամ ծունկերնին ծալլէին իր օգոստափառ անձին առջեւ : Եւ անտարակոյս այդ նըպատակաւ էր որ, երկսեռ լրտեսներով շրջապատելու իր բնածին անհրաժեշտութեամբ, իրեն գաղտնակից այս կինը կոչուած էր պալատին պարունայի պաշտօնին :

Ամէնէն կոկիկ ու ներկայանալի փրուսիացի զինուորականն ալ որ իր պիրկ համազգեստով գիտէր հրաշալիօրէն պարել եւ նոյնիսկ եթէ ունենար գեղեցիկ դարձուածքներ եւ կատարեալ շարժուձեւեր, չէր կրնար յուսալ որ պալատ պիտի ընդունուի առանց նախապէս վճարելու կլորիկ գումար մը, որ թղթադրամ մարք պէտք էր ըլլար որպէսզի պառաւ կնոջ չոր ձեռքին մէջ շատ տեղ չբռնէր : Տեսակ մը տուրք էր, որ կը հաւաքէր եւ իր շրջապատէն շատեր որ վատ կը վճարուէին կը նախանձէին իր հասոյթները աւելցնող այս ինքնատիպ միջոցէն :

Եւրոպայի մէջ չկայ պալատ մը ուր քսակները այնքան ամուր փակուած ըլլան որքան Փոցտամի մէջ : Հակառակ անոր որ Կայսրն ու Կայսրուհին խիստ հարուստ էին, Լոնտոնի մէկ արուարձանին միջակորեալներուն պիտի կրնային խնայողութեան դաս տալ : Բայց ամէն արքունիքի մէջ, օրէնք է որ արքայական հրաւէրներ եւ ուրիշ նմանօրինակ մանր մունր շնորհներ ինչպէս նաեւ ազնուականութեան տիտղոսներ գնուին :

Խնդիրը պէտք եղած դրամը տալուն վրայ է : Ամէն բան հոն կը կայանայ : Ոսկիին գոյնը այնպիսի իրական կախարդանք մը կը ներգործէ որ շատ քիչեր կրնան դիմադրել անոր : Եթէ այդպէս չըլլար, այսօր պատերազմի մէջ պիտի չըլլայինք :

1908 Հոկտեմբեր 17ին, Կայսեր եւ իր հետեւորդներուն հետ վերադարձած էի Համպուրկէն ուր ներկայ եղած էր ան Հէր Պալլինի հսկայ անդրատլանտեանի ծովարկութեան :

Ժամը երեքին Պերլինէր Շլօզի աշխատասենեակին մէջ, սեղանին առջեւ նստած էի Կայսեր դէմ որ իր նախաճաշը շուտ մը աւարտելէ ետք, կարգ մը գաղտնի հրահանգներ գրել կուտար ինծի, կայսերական սուրհանդակով անմիջապէս Փոցնի հրամանատարութեան ղրկելու համար : Ցանկարծ պաշտօնակից Ֆօն Քալպէրկ հեռագիր մը բերաւ եւ տուաւ Նորին Վեհափառութեան :

Կարդալէ ետք, Կայսրը՝ որուն դէմքը յանկարծ ոգեւորուած էր, ինծի դառնալով ըսաւ .

— Գահաժառանգը Փոցտամէն կը հեռագրէ թէ ամերիկացի սաւառնորդ Օրվիլ Րայթ, այս պահուս կը սաւառնի Պորնշթէտէր Ֆելտի վրայ : Անմիջապէս պէտք է մեկնիլ. ինքնաշարժները պատրաստել տուէք : Ֆօն Քալպէրկ, դուք ալ գացէք, իսկոյն լուր տուէք Կայսրուհիին : Անշուշտ պիտի ընկերանայ մեզի :

Աշխուժով մը, Նորին Վեհափառութեան ներկայացուցի իր լուսանկարներէն մէկը, վստահ ըլլալով որ ան պիտի ուզէր անվեհեր Ամերիկացիին նուիրել զայն :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, կրօնական, գրական, բանասիրական պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան : Թիւ 8, Օգոստ. 1966 :

Այրի Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ոսկան Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէր – Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան (Քորսիքա), Տէր եւ Տիկին Տիւփիւի, Արմենակ Սամուրզաշեան եւ զաւակները Սիլվա եւ Մկրտիչ (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քաթեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գասապեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մօղեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Դանիէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Բոպէռ Նիկողոսեան եւ զաւակը, Եղիա Ինճէարապեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Բարենազ Իւսկիւտարլեան (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ, Նիկողոսեան, Իստամպոլցեան, Թօրօեան, Ջէքէմեան, Աճէմեան եւ Քէչէեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ 14 Նոյեմբերին, իր բնակարանին մէջ, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի, Արնուվիլի Վարդանց Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ 17 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի ժամը 14·15ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Շոգեկառքի ժամեր Կառ տիւ Նոռէն 12·05, 12·23, 12·45, 13·47:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յ. Փափազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէրվէնեան, Թաշտուրեան, Թօլեան, Անդրէասեան, Մարգարեան, Արթինեան, Քառասլանեան, Դաւիթեան եւ Գոճապաշեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (Ավընիւ տը Փրատօ) իրենց հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՆԻՑԱ ՏԷՐՎԷՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պազըրճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պազըրճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պազըրճեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր եւ եղբօրորդւոյն՝

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԶԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հանգուցեալ ընկերուհիներու հոգւոյն համար այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, 295 Րիւ Պուալօ,

(Հանգուցեալ ընկերուհիներ Մաննիկ Այտընեան (Մամիկը) Տիկին Տիրուհի Փափազեան, Թագուհի Գէորգեան, Մառի Ասաքելեան, Նուարդ Քէնտէրեան, Հայկանուշ Կէնճեան, Մաթիլտ Ռուբէնեան, Թէրզեան Լիւսի, Ազնիւ Եազըճեան, Հըռիփսիմէ Պարոնեան, Տիկին Սէրայտարեան Արմենուհի, Արշալոյս Հարէլեան եւ բոլոր ննջեցեալ Խաչուհիներուն): Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները ու ընտանեկան պարագաները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Աննիկ Պազըրճեանէ եւ զաւկէն՝ Արմենուհի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Արշակ Պազըրճեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց տագրոջ եւ հօրեղբօր Սատուր Պազըրճեանի յիշատակին 30 ֆրանք:

Օր. ՕՏԷԹ ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Պ. ԱՐՄԷՆ ԹԱՇՃԵԱՆ
(Նոր Սերունդէն)

Վիէն — նշանուած — Տէսին

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կավառենց» խումբին:

Նոյեմբեր 20ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Ավընիւ Անրի Պարպիւս, 69:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:
Հանդէսէն ետք պարահանդէս երեկոյթ,
Նուագախումբ Ճարպիկեան

Պիւֆէ

L'ENTENTE U.G.A. ARDZIV
Organise une

GRANDE NUITEE DANSANTE

Le Samedi 19 Novembre
de 22 heures à l'aube
dans les Salons de l'ALHAMBRA

avec
FRANCIS LINEL
et
SILVANA BLASI

animée par
ROGER GOUALCH
et sa Grande Formation

ATTRACTIONS — COTILLONS

Il est prudent de prendre les billets à l'avance et de faire réserver sa table.

S'adresser à :

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines
Marseille (1er) — Tél. 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Boulevard Rougemont
Marseille (12e)
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie
Marseille (15e) — Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Coco
10, Avenue de Vienne
Marseille (11e) — Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Boulevard des Eparges
Marseille (12e) — Tél. : 48-82-70

ԾԱԽՈՒ Է

Շատ նպաստաւոր պայմաններով, Լիոնի մէջ կը ծախուի, 134 Րիւ Մոնսէ, ընդարձակ, մաքուր եւ ամէն յարմարութիւն, ներկայացնող սուրճի խանութ մը,
Torréfaction et Confiserie
իր յարակից եւ արդիական մեքենաներով, կազմածներով՝
2 moulins à moudre Santos, 1 brûleur, 10 kg. 1957.
Փափաքողը կրնայ գնել կամ խանութը եւ կամ մեքենաները առանձին, առանձին:

M. TCHOBOIAN
2, Rue Cuvière — 38 - VIENNE
Tél. : 85-11-91 Vienne

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկական վարժարանին

կազմակերպութեամբ տեղւոյն կրթ. մարմնին

Շաբաթ, Նոյեմբեր 19, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE VOLTAIRE — Rue VOLTAIRE, ALFORTVILLE

Կը մասնակցին՝

ԱՐՄԱՆ ՍԷԿԵԱՆ, ԵՐԳ

Սայաթ – Նովա համոյթը եւ Կովկաս պարախումբը

Նուագախումբ՝ **Les Blazers**

Ճոխ պիւֆէ, խորոված — Մուտք 10 ֆր.

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Հայերէն Աստուածաշունչի Ս. տպագրութեան երեքհարիւրամեակի, կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան կողմէ:

Կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Փլէյէլի Շօփէն սրահին մէջ:

Կը խօսին.— Ս. ՔԱՐԵԱՆ, Գ. ՑԷՆԷՐՃԵԱՆ, Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

Րաֆֆի Պետրոսեան (ջութակ), Ի. Պիւլպիւլեան, Աղիկ Անդրէասեան–Տէտէեան (մեներգ), Ա. Գմբէթեան, Պ. Փիլիկեան, Ս. Ոսկերիչեան (արտասանութիւն):

Խմբերգ, Դպրոցասէրի աշակերտութեան կողմէ ղեկավարութեամբ Գ. Եամպէկեանի:

Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 4ին, ժամը 17էն կէս գիշեր Կոանտ Օթէլի մէջ:

Մուտք 10 ֆրանք

Ուսանողներու կէս գին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով: Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21:

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ

«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ»

Չորրորդ հատորը

եւ «ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»

Յուշերէս:

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ
ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն: Գրիգոր Նարեկացի, կը մասնակցին Տիկին Անահիտ Տէր – Մինասեան, մեթր Էմիլ Ալանեան եւ Ալէն Քիւնի:

×

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Հայկ. Մանրանկարչութիւնը: Կը մասնակցին՝ Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան, Ան – Մառի Գէորգեան, Հրանտ – Սամուէլ եւ Դաւիթ Դաւիթեան:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Րընժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրացի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները: Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին Հայրենակից Յարութիւն Շիրվանեանի բնակարանը:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներն են, մեթրօ Քորանթէն Սելթոնէն առնել օթօպիւս 189 թիւ եւ իջնել Մոնթըլոն: Հասցէն է 44 Ավընիւ տը լա Փէ (վանվ):

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVII [e] siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 17 NOVEMBRE 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10764 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.764

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Իրենց հայրենի տուներէն ակամայ — պատերազմի բերումով — հեռանալէ երկու տասնեակ տարիներ ետք Պաղեստինի արաբ գաղթականները տակաւին չեն կորսնցուցած վերադառնալու յոյսը :

Ներկայիս գրեթէ մէկ միլիոնի կը հասնի թիւը անոնց, որոնք ապաստանած են եղբայրական արաբ երկիրները եւ կը վայելեն Ունրուայի նիւթական ու ՄԱԿի բարոյական աջակցութիւնը :

Գաղափարախօսական տարբերութիւններ եւ տեղական, մասնաւոր շահեր արգելք կ'ըլլան կազմելու համարաբական մեծ դաշնակցութիւն մը :

Արաբական Լիկան պարբերական համագումարներով կը ջանայ միութիւն ստեղծել սկզբունքի վերաբերեալ կարգ մը հարցերու շուրջ :

Անոնց կարգին է Պաղեստինի արաբ գաղթականներու իրենց հայրենի տուները վերադառնալու խնդիրը, որուն շուրջ սկզբունքով տարակարծութիւն չկայ կողմերու միջեւ :

Տարակարծութիւնը այդ վերադարձը ապահովելու միջոցներու մասին է :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը քանիցս բանաձեւեր քուէարկեց ի նպաստ արաբ գաղթականներուն, հաստատելով անոնց իրաւունքը իրենց հայրենի տուները վերադառնալու մասին, անշուշտ խաղաղ միջոցներով :

Այդ բանաձեւերը հոգեշահ խօսքերու սահմանէն անդին չանցան : Իսրայէլ բացայարձակօրէն կը հակառակի Արաբներու վերադարձին՝ քաղաքական եւ տնտեսական նկատումներով :

Քաղաքականօրէն Իսրայելցիք չեն ուզեր աւելցնել փոքրամասնութեանց թիւը իրենց հողին վրայ, հասկնալի պատճառներով :

Տնտեսական գետնի վրայ անկարելի է իրենց իսկական տէրերուն վերադարձնել լքուած տուները, ուր շատոնց հայրենադարձ Հրեաներ տեղաւորուած են :

Արաբական Լիկան հակառակ է բռնի ուժով — այսինքն պատերազմով — Պաղեստինը վերագրաւելու առաջարկին, զոր անընդհատ կը ներկայացնէ Ահմէտ Շուքէյրի, «Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան» պատասխանատու ներկայացուցիչը :

Շուքէյրի քանիցս ծրագրած է կազմել Պաղեստինցիներէ բաղկացեալ բանակ մը՝ սահմանուած գրաւելու կորսուած հողերը :

Ներկայիս իր ղեկավարութեան տակ ունի «ֆէտայի»ներու կազմակերպութիւն մը՝ «Ալ Ֆաթահ» անունով :

Այս ֆէտայիներն են, որ պարբերաբար եղեռնագործներ կը կատարեն Իսրայէլի սահմանամերձ հողերուն վրայ, խռովայոյզ վիճակ մը ստեղծելով այդ շրջանին մէջ :

Մտահոգ է Իսրայէլ : Կը վախնայ համբաւն արաբ երկիրներու յարձակումէն : Կը կարծէ թէ Եգիպտոս եւ Սուրիա պատրաստութիւններ կը տեսնեն այդ ուղղութեամբ :

Ու ինչպէս 1956ին, այս անգամ ալ կ'ուզէ կանխարգելիչ միջոցներու դիմել, յանկարծակիի չգալու համար :

Անցեալ շաբթու ֆէտայիներու կողմէ Հեբրոնի (Խալիլ Րահման) շրջանին մէջ կատարուած եղեռնագործին զոհ գացեր էին քանի մը իսրայելացի զինուորներ : Իբրեւ փոխադարձութիւն իսրայէլեան օդանաւեր ու հրասայլեր լայն սահմանի վրայ յարձակողական մը կատարեցին Յորդանանի դէմ, որուն հողամասը օգտագործեր էին յեղափոխականները :

Ներկայիս այս դէպքը ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերած է արաբական երկիրներու մէջ եւ կը սպառնայ լայն համեմատութիւններ ստանալ, վտանգելով Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ

Ինչպէս գրած էինք Պուլկարիոյ վարչապետը առաջարկած էր որ համայնավար կուսակցութեանց համաժողով մը գումարուի միացեալ ճակատ մը կազմելու համար Չինաստանի : Ժիվկովէն ետք, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ խօսք առնելով պուլկար համայնավար կուսակցութեան Թ. համագումարին, յայտնած է թէ համամիտ է նման ժողովի մը : Խորհրդային ղեկավարը ըսած է նաեւ. — «Իր նկարագրով, համայնավար շարժումը, խորապէս միջազգային է եւ միջազգային համայնավար շարժումին համերաշխութիւնը մարքսլենինիզմի փորձուած հիման վրայ առաջնակարգ պարտականութիւն մըն է : Այն օժանդակութիւնը զոր Խորհ. Միութիւնը եւ ընկերվարական միւս երկիրները կը բերեն Վիէթնամի շօշափելի օգնութիւն մըն է եւ պէտք է յստակ ըլլայ բոլորին, որ պիտի շարունակուի մինչեւ որ վերջ դրուի ամերիկեան յարձակման» :

Բրեժնեւ շեշտած է սակայն որ այս «հսկայ գործին մէջ, կարելի չէ լռութիւն պահել չին ղեկավարներու դերին մասին : Պէտք է ընդունինք խոր ցաւով որ քոյր կուսակցութեանց ճիգերը միացեալ գործունէութեան մը յանգելու համար Չինաստանի հետ, առնուազն այս հարցին շուրջ, չին ղեկավարներու վճռական մերժումին կը բախին : Այդ երկրին մէջ ձեռք առնուած միջոցները կը վնասեն համայնավարութեան եւ ընկերվարութեան դատին» :

Բրեժնեւ յոյս ունի սակայն որ ներկայ դժուարութիւնները պիտի հարթուին եւ «Չինաստան իր համայնավար կուսակցութեան հետ կրկին պիտի գրաւէ իր տեղը ընկերվարական հասարակապետութեան միացած շարքերուն եւ միջազգային համայնավար շարժումին մէջ» :

Քիչ ետք, խօսք կ'առնէր Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Չէուսեսքու, որ բոլորովին տարբեր արտայայտութիւններով, անգամ մը եւս պիտի փաստէր Ռումանիոյ կուսակցական անկախութիւնը : Ռումանիա դէմ է համայնավար համագումարի մը, դատապարտելու համար Չինաստանը : Չէուսեսքու կ'ըսէ հետեւեալը. — «Իրաց ներկայ կացութեան մէջ, անհրաժեշտ է որ ոչ մէկ բան ձեռք առնուի որ կարենայ ծանրացնել անհամաձայնութիւնները եւ աւելցնել անջատման մը վտանգները : Պէտք է ամէն բան ընել, սկսելով ամէնէն պարզ միջոցներէն, նպաստաւոր մթնոլորտ մը վերահաստատելու համար, ընկերական յարաբերութիւններու ստեղծման համայնավար կուսակցութեանց միջեւ եւ ընկերվարական եւ բանուորական շարժումին միջազգային համախոհութեան ամրապնդման ինչպէս նաեւ հակաշխարհակալական ճակատի սերտացման» :

Մոսկուայի մէջ ալ կարգ մը լուրեր, որոնք երեւութապէս իրարու հետ կապ չունին, կը հաղորդուէին Թաս գործակալութեան կողմէ :

Նախ Բրեժնեւի Սոֆիա արտասանած ճառը ուր խորհրդային պարագլուխը կ'առաջարկէ համայնավար կուսակցութեանց համագումար մը :

Ապա, կոչ մը զոր ստորագրած են երկու հազար անձնաւորութիւններ, որոնք կը պատկանին 73 երկիրներու, կը դատապարտէ Վիէթնամի պատերազմը եւ կը հաստատէ որ միայն Ժընեւի համաձայնագրերու գործադրութիւնը կրնայ խաղաղութեան առաջնորդել :

Վերջապէս վարչապետ Կոսիգին ընդունած է անգլիական կառավարութեան հրաւէրը Լոնտոն երթալու յառաջիկայ Փետրուարին :

Կը թուի թէ Խորհ. Միութիւնը համոզուած, որ Չինաստանի հետ խզումը վերջնական է, կը փորձէ համայնավար աշխարհի համերաշխութիւնը ապահովել, եթէ ոչ Փեքինի դէմ, գոնէ առանց Փեքինի :

Միեւնոյն ատեն, վախնալով որ Վիէթնամի պատերազմը կը ծաւալի եւ այդ ձեւով կը սպառնայ աշխարհի խաղաղութեան, Կրեմլին լուծումներ կը մաղթէ առանց սակայն իր վարկը խնդրոյ առարկայ ընելու կամ ինքզինք վտանգելու : Վիէթնամի օժանդակութիւնն ալ նուիրական պարտականութիւն մըն է եւ համախմբումի կէտը ընկերվարական պլոքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական եւ տնտեսական նախարարը՝ Միշէլ Տըպրէ Մոսկուա մեկնեցաւ, հերթական նախարարաց Խորհուրդէն ետք : Չորս օր պիտի մնայ ձեւ տալու համար երկու երկիրներու համաձայնութեանց տնտեսական, գիտական եւ մշակութային մարզերու մէջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Փլանէթ պարբերականին Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւին մէջ, Օթթօ Շթրասըր, որ Հէսի հետ միակ ողջ մարդն է որ ապրած է Հիթլերի մտերմութեան մէջ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է թերթին թղթակիցին : Ի մէջ այլոց ըսած է «Քիզինկըր, ձեր միտքը լաւ պահեցէք այս անունը, կրնայ Հիթլեր Բ. ըլլալ» : Այս խօսքերը մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանան այսօր :

ԱԼԺԵՐԻԱ կը յուսայ հինգ հարիւր միլիոն տոլար փոխ առնել ամերիկեան դրամատուներէն եւ կ'ըսուի թէ այդ է որ խնդրոյ առարկայ է ամերիկեան քարիւղային ընկերութեանց հետ իր վէճին :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ գահաժառանգ իշխանին՝ Շառլի «արքայական» չափահասութեան առթիւ, Պըքինկէմի պալատը մասնաւոր կարկանդակ մը ղրկած էր Սկովտիոյ վարժարանը ուր կը մնայ երիտասարդ իշխանը : 18 տարեկան ըլլալով, իբրեւ գահաժառանգ իշխան կը դառնայ չափահաս եւ այլեւս ինք է որ կը փոխարինէ մայրը երբ ան հիւանդանայ կամ արտասահման երթայ, կը դառնայ թագաւոր եթէ մայրը մեռնի : Շառլի համար, բացի կարկանդակէն, սովորական օր մըն էր իր տարեդարձին օրը, ինչպէս ամէն օր ելաւ 5ուկէսին ու սառ տուշ մը ետք սկսաւ դասերը սորվիլ : Այս տարիքէն սկսեալ կը բարձրանայ իր «ամսականը» եւ կը դառնայ 42 միլիոն փրանք տարեկան : Աշխատաւորականները դէմ են այս յաւելումին շրջանի մը մէջ ուր արգիլուած է Անգլիոյ մէջ ամսականները բարձրացնել, իբրեւ հետեւանք երկրին տնտեսական վիճակին :

ՍՊԱՆԻՈՅ ժողովուրդը, Դեկտեմբեր 17ին, հանրաքուէով իր կարծիքը պիտի յայտնէ սահմանադրական ուխտին, որ կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ բերելով հիմնարկութեանց դրութիւն մը պիտի հաստատէ Ֆրանքոյի վարչաձեւին մէջ : Այս փոփոխութեանց կարեւորագոյնն է այն օրէնքը որ սահմանուած է բաժնելու Պետութեան ղեկավարին եւ վարչապետին իրաւասութիւնները, երկու պաշտօններ զորս կը վարէ Ֆրանքօ :

ԻՐԱՔԻ նախագահը ընդունած է Շէյխ Սալիմ Ալ Սապահի հրաւէրը Քուէյթ այցելելու, գալ ամիս :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ Իսրայէլի դէմ բողոքագիր մը յանձնեց Ապահովութեան Խորհուրդին, որ զայն պիտի քննէ Ուրբաթ օր :

ՃԵՄԻՆԻ ԺԲ.ի յաջող վերադարձով, վերջ կը գտնէ ամերիկեան «Ճեմինի» ծրագիրը, որ կը պատրաստէր յաջորդը՝ «Ափօլօ» : Այս ծրագիրը կը նախատեսէ ամերիկացի տիեզերագնացներու լուսին «ցամաքահանումը» :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ ամերիկացի մը ձերբակալուած է, որ կ'ամբաստանուի բարձր դաւաճանութեան եւ սպանութեան փորձի համար : Ուաշինկթըն բացատրութիւն պահանջած է Փրակայի կառավարութենէն շեշտելով միջադէպին ծանրակշիռ բնոյթը :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ եւ Վատիկան «կիսապաշտօնական ներկայացուցիչներ» փոխանակեցին : Պելկրատ մեկնած է Գերպ. Մարիօ Քանիսա, որ Վատիկանի ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ եուկոսլաւ կառավարութեան մօտ եւ առաքելական պատուիրակ Զագրէպի մէջ :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Centenaire du Figaro

1866 Նոյեմբեր 16ին լոյս կը տեսնէր Ֆիկարոյի առաջին թիւը (իբրեւ օրաթերթ) :

Այս հարիւրամեակին առթիւ, Ֆիկարօ գունաւոր եւ պատկերազարդ յաւելուած մը հրատարակած է, զոր ձրի կուտան Ֆիկարոյի ընթերցողներուն : Միւս կողմէ, բոլոր երախաները, որոնք ծնան 1966 Նոյեմբեր 16ին, պիտի ստանան Ֆիկարոյի բաժանորդագրութիւն մը սահմանուած ժամանակաշրջանի մը համար :

Օրաթերթը որ կը տօնէ այսօր իր հարիւրամեակը, թերթը եղած է եւ կը մնայ Ֆրանսայի քաղքենի շրջանակին : Եթէ դադրած է «տեսակէտի» թերթ մը ըլլալէ, ինչ որ միայն իր պարագան չէ, շրջանի մը մէջ ուր մամուլը դժուար կը դիմանայ, է եւ կը մնայ աւանդութեան մը բանբերը եւ «Ֆիկարօ» կարդալն ալ դարձած է այլեւս աւանդութիւն :

Հարիւր տարիներու ընթացքին ինչ անուններ զիրար հրմշտկած են Ֆիկարոյի սիւնակներուն մէջ՝ Էրնէսթ Ռընանէն, Կի տը Մոփասանէն, Սթեֆան Մալարմէէն, Օքթաւ Միրպոյէն մինչեւ Մօրիաք, Փոնեէ, Ժերար Պաուըր (Կերմանթ), Արոն, Կաքսոթ, Պիյի, Շամսոնէ, Մոնֆիէ, եւն. եւն. :

Օրաթերթի մը հարիւրամեակը, միշտ յարգանք կը պարտադրէ : Վասնզի նոյնիսկ երբ կը հրատարակուի Ռոն Փուէն Տէ Շան զ'Էլիզէ, ան կը պահանջէ ամենօրեայ յարատեւ աշխատանք մը եւ զոհողութիւն մը, զորս դժուար թէ հասկնայ դուրսի մարդը եւ նոյնիսկ այն ընթերցողը, որ շատ բնական կը գտնէ ամէն օր կարդալ իր օրաթերթը :

Քառասնամեայ «Յառաջ»ը իր ողջոյնը բերելով հարիւրամեայ «Ֆիկարօ»յին, աւելի քան որեւէ օրաթերթ — վասնզի հայերէն օրաթերթ մըն է — գիտէ թէ այսօրուան տարեդարձը մեծ օր մըն է թերթին համար՝ որ հարիւր տարի է պահակը դարձած է ֆրանսական հրապարակագրութեան աւանդութեան :

ԱՀԱՒԱՍԻԿ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

ՄԻ ԱՃԱՊԱՐԷՔ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐԸ ՆԵՏԵԼՈՒ ...

— «Կարելի՞ է չսիրել Ամերիկան», կը պատասխանէինք (Յառաջ, 30 Հոկտեմբեր), երբ, մեր ոտքը հազիւ դրած ազատութեանց օրրան այս օրհնեա՜լ երկրի հողերուն վրայ, մեզ ողջունող առաջին Հայը հարց կուտար մեզի. «Ի՞նչպէս սիրեցիր մեր Ամերիկան»:

Ո՞վ չի սիրեր ճակատը բարձր քալել միշտ, ուղիղ նայիլ մարդոց աչքերուն, ինքզինք տէրը զգալ իր արժանապատուութեան եւ իրաւունքին, իր ինքնութիւնը ծածկելու պատճառներ չունենալ, ու գիտնալ թէ ուրիշնե՛րն ալ նոյն այդ իրաւունքները ունին, ու չեն արտօներ ծուռ նայիլ իրենց,— նոյնքան տէր անհատական ու հաւաքական ազատութիւններու ...

Եթէ այս զգացումը եւ գիտակցութիւնը չունենան մարդիկ, ծայր կուտայ ընկերային ու մարդկային այն խոր աններդաշնակութիւնը՝ որ հոգիները կը հանէ հոգիներու դէմ, կը ցամքեցնէ սիրոյ ու յարգանքի զգացումը, թոյն կը սրսկէ սրտերու մէջ, ու սիրելու կոչուած մարդը կը դարձնէ մարդուն «գայլ»...

Անկարելի՛ է չսիրել Ամերիկան:

Բայց...

Կարելի՞ է «սիրել» ձուլման եւ աստիճանական նուազումի այն երեւոյթը, որուն մէջ կ՚ապրի այսօր Ամերիկայի Հայութիւնը, իր կամքէն անկախ,— եւ իր ուժերէն վեր յորձանքներու դէմ ամենօրեայ պայքար մղելով հանդերձ, օրուան Հացին ու Ջուրին հետ գոյութեան ուխտ կնքելով շարունակ, ցերեկուան խոնջէնքին ու գիշերուան անդորրին մէջ իր ազգային մտահոգութիւնները ծամելով անվերջ, ու զոհելով, յոգնելով, քայլ առ քայլ մաքառելով՝ շրջապատի բոլոր հարթիչ ազդեցութիւններուն դէմ:

Ի՞նչպէս չհաւատալ, որ Հային համար ամէնէն կեցուցիչ աւիշը տառապանքէն ու զրկանքէն կուգայ, — երբ կը տեսնենք որ, երջանկութեան ու վայելքի ամէն ապահովութիւն ընծայող երկրի մը աստղերուն տակ, իր ընտանեկան օճախին կանթեղը կ՚առկայծի: Ի՞նչպէս չհաւատալ՝ որ ճնշումը եւ հալածանքը իրեն համար գոյութեան շատ աւելի վստահելի կռուաններ եղած են, քան ազատութիւններն ու անսահման դաշտերը անկաշկանդ ճախրելու: Ի՞նչպէս չեզրակացնել թէ այնքան սիրելի Ամերիկան՝ անսիրելի գահավիժումներու, անցանկալի վայրէջքներու եւ մահաբեր մոլորանքի զառիթափներ կը բանայ հաւաքական մեր կեանքի մարգերուն մէջ, ամէնէն լաւատես մարդն իսկ մղելով երկիւղի ու սարսափի.— «Ո՞ւր պիտի հասնի Ամերիկայի Հայութիւնը, այս ընթացքով»:

Մեր ժողովուրդը դարերու իր աստանդական կեանքով պատմականացուցած է դեռ չհերքուած ճշմարտութիւն մը.— Որքան կը հարստանանք՝ այնքան կ՚այլասերինք: Որքան կ՚երջանկանանք իբրեւ մարդ, այնքան կը բազմանան հաւաքական դժբախտութեան պատճառները: Որքան կը տիրանանք անհատական մեր ազատութիւններուն՝ այնքան աւելի կը շփոթինք ու կը դառնանք անիշխանական: Որքան կը գոհանանք առօրեայ կեանքի մէջ՝ այնքան շուտ կը մոռնանք մտաւոր, հոգեկան, գաղափարական կեանքը: Որքան կը շահինք՝ այնքան ժլատ կը դառնանք: Որքան կ՚ապահովուինք անձնապէս, այնքան կ՚անտարբերինք ուրիշներու հանդէպ: Որքան կը զարգանանք՝ այնքան կը հեռանանք մեր ինքնութենէն:

Գիտե՛նք, գիտե՛նք.— Բացառութիւններ միշտ եղած են, կան, պիտի ըլլան:

Սակայն այս է ընդհանուր պատկերը, ու քանի՛ կը թաւալին տասնամեակները՝ այնքան աւելի կը զգանք, թէ ոչ միայն համայնակուլ Արեւմուտքը, այլեւ մեր ցեղային խառնուածքին ընտանի Արեւելքը կը սղոցեն հաւաքական գոյութեան մեր կռուանները:

Քիչ մը ամէն տեղ, նահանջի մէջ ենք կեանքի մեր ըմբռնումներուն, տոհմական մեր աւանդութիւններուն, ընտանեկան մեր բարքերուն, հանրային եւ մշակութային մեր հանգանակներուն, անհատական թէ հաւաքական մեր պահանջներուն մէջ:

Չենք զարմանար, որ ժամանակը իր փոփոխութիւնները պարտադրէ մեզի:— Ինքնախաբէութիւն է հաւատալ, թէ «նոր»ը կրնայ «հին»ը մնալ: Եւ ճիշդ ալ չէ, որ նորը հինը ըլլայ: Չենք զարմանար նոյնիսկ, որ առօրեայ կամ գաղափարական մեր կեանքի համոզումներուն մէջ՝ նիւթապաշտութիւնը աւելի տիրականօրէն իշխէ մեր ձգտումներուն, երազներուն, պայքարին ու հանապազօրեայ քայլերուն:

Սակայն կը զարհուրինք, երբ կը տեսնենք՝ որ գործնապաշտութիւնը մեզ կը նետէ դասալքութեան, եւ մայր բունէն կամաւորապէս խզուելու դարավերջիկ իրատեսութեան: Կը խզէ մեզ մեր մայրենէն ու հայրերէն, կը բաժնէ մեզ՝ մեր ինքնութենէն ու առանձնայատուկ կլիմայէն, կ՚օտարացնէ ու կ՚այլասերէ մեզ՝ իբրեւ մնացորդացը հին ու քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը, որ պատուաստումի իր մեծ ընկալչութեան կը միացնէր ինքնատիպ մնալու բնազդական արժանիքը: Դարեր ամբողջ, հազարումէկ Տարտարոսէ եւ Գողգոթայի անցնելէ ետք,— մեր ճակատն ու կուրծքը բանալէ ետք պատուհասիչ փոթորիկներուն ու թաթառներուն խաղաղ ու կապուտակ երկինքներու տակ կը սկսինք խամրի՛լ արդէն: Մինչ արիւնը, մահը, հեղեղը, աւերն ու զրկանքը պողպատեր են մեզ ամէնէն խաւար շրջաններուն մէջ իսկ, կեանքը մեզ տկար ու վատ կը գտնէ այսօր՝ մեր փարթամութեան, խաղաղութեան, շէնութեան ու վայելքի օրերուն:

Ամերիկան մէ՛կն է միայն տխրութեան ու հոկումի գիշերներէն, եւ, չեշտենք, Ամերիկայի Հայութեան վէրքերուն ու տրտմութիւններուն մէջ՝ նուազ է մեղքի եւ անտարբերութեան բաժինը, քան այլ շրջաններու: Արդար եղած պիտի չըլլանք այս ափերուն վրայ ապրող 250 հազարէ աւելի հայկական բեկորներուն հանդէպ, եթէ կանխակալ դատումով մօտենանք իր տկարութիւններուն, մեղկութեանց եւ հիւանդագին վիճակներուն, ու հաստատելի ընդհանուր տեղքայլը կամ վայրէջքը վերագրենք իրեն:

Ոչ մէկ գաղութ, Հայկական Արտասահմանի մէջ, կը գտնուի ընկերային այն պայմաններուն մէջ, ուր կ՚ապրի Հայութիւնը ներկայիս:

Ոչ մէկ գաղութ, Հայկ. Արտասահմանի մէջ, այնքան խորապէս կը գիտակցի ձուլումի վտանգին ու շրջապատէն թելադրուող դժուարութիւններու, որքան Ամերիկայի Հայութիւնը:

Ոչ մէկ գաղութ, Հայկական Արտասահմանի մէջ, նիւթական եւ բարոյական այնքան անկարելի զոհաբերութիւններու հետ հաշտուած է, որքան Ամերիկայի Հայը:

Ոչ մէկ գաղութ այնքան վճռաբար մաքառած է, կը մաքառի, եւ որոշած է մաքառիլ ինքնութեան իր պահպանումին համար, որքան Ամերիկայի Հայութիւնը:

Հակաճեպ եւ անպատասխանատու մեղդրանք է դատապարտել Ամերիկայի Հայութիւնը, իր փաստական տկարութիւններուն եւ որոշ անզօրութեանց համար:

Եւ, առհասարակ, այդ անպատասխանատուութեան մէջ են անոնք, որոնք մէկ օրէն միւսը ... դա՛տ–դատաստանի կը նստին, վճռելու համար թէ ո՞վ, ինչո՞վ ու ո՞րքան մեղապարտ է Միացեալ Նահանգներու Հայութեան կացութեան համար ...

×

Մենք պիտի խօսինք բոլոր վէրքերուն, բոլոր մեծ ու պզտիկ ցաւերուն մասին:

Պիտի փորձենք ախտաճանաչումը կատարել ոչ թէ նախապաշարումներով եւ փութկոտ եզրակացութիւններով, այլ՝ պաղարիւն ու հանդարտ դատումով:— Նախ ճշդելով, թէ ազատ ու սիրելի Ամերիկան ինչո՞ւ, ի՞նչպէս եւ ինչո՞վ «անսիրելի» վիճակներու, վէրքերու եւ ախտագին վիճակներու ծնունդ կուտայ Ամերիկայի հայ գաղութին համար, հանրային–ներքին կեանքի մէջ:

Կը կարծէ՞ք, կը հաւատա՞ք, որ աշխարհի վրայ անձնասպան ըլլալու գաղափարին համակերպած Հայեր կան:

Խօսք չունինք հիւանդներու մասին: Սակայն Ամերիկայի առողջ Հայը ո՛չ միայն զինաթափ ու դասալիք չէ եղած, այլեւ կը շարունակէ փորձել՝ որ մնայ պատնէշին վրայ:

Եւ եթէ միշտ պատնէշին վրայ չէ, ու հազիւ կը յաջողի ինքնապահպանումի իր դատը արծարծել, հեւասպառ ու վճռական պայքարի գնով,— մեղքը առաւելապէս միջավայրինն է ու զինք օղակող պայմաններուն:

Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Դեսպան Հանրի Փոնսօ 1926էն մինչեւ 1933 ֆրանսական մարզպան եղաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար:

Փարիզի Հայութեան ալ անծանօթ դէմք մը չէ եղած Հանրի Փոնսօ: Հանգըստեան կոչուելէ ետքը երբեմն հովանաւորած է հայկական հաւաքոյթներ եւ, ի միջի այլոց, 1950ին, հանգուցեալ Արտաւազդ Սրբազանին յոբելենական յանձնախումբին պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած է:

Իր պաշտօնավարութեան ժամանակ պարբերաբար ընդունելութիւններ կուտար Պէյրութի իր ապարանքին մէջ: Անգամ մը հրաւիրեալներուն մէջ կար յայտնի պետեւի ցեղապետ Նուրի Շալան: Անպարտ իշխան մը, տէր հազարաւոր զինեալ Պետեւիներու եւ անհամար ուղտի եւ ոչխարի հօտերու:

Առաջին աշխարհամարտին Նուրի Շալան գործակցած էր անգլիացի գնդապետ Լօրէնսի հետ, որ իր մասին հետեւեալ կերպով կ՚արտայայտուի «Իմաստութեան եօթը մոյթեր»ու մէջ: «Իր անկանոն զինուորներուն կարելի էր վստահիլ, որովհետեւ ծերունի Նուրին, դաժան, շընական եւ լռակեաց, իր բռան մէջ բռնած էր ցեղը գործիքի մը պէս: Նա այն մարդն էր, որ հազուագիւտ է անապատին մէջ,— չկիճաբանողը: Կը կամենար կամ չէր կամենար, լմնցած էր: Երբ միւսները աւարտած էին իրենց ճառերը, ինքը իր կամքը կը յայտնէր քանի մը պարզ խօսքերով եւ պաղարիւն կը սպասէր որ հնազանդին: Եւ կը հնազանդէին — վախէն: Ծեր էր եւ իմաստուն, այսինքն յոգնած եւ պատրանքէ հրաժարած, այնչափ ծեր՝ որ միշտ կը զարմանայի տեսնելով զինքը մեր խանդավառութեան միացած»:

Անկէ ի վեր աւելի քան տասնեակ տարիներ անցած էին, բայց Նուրի Շալան մնացած էր կանգուն հասակով, տիրական, գիշատիչ նայուածքով: Եւ կը պատահէր որ ինքնաշարժը ձգէ ու ձիով պըտըտի ընէ:

Երբ Նուրի Շալան, ցեղապետի չքեղազարդ զգեստը հագած, մուտք գործեց մարզպանութեան հանդիսասրահը, դեսպան Հանրի Փոնսօ ընդառաջելով, թարգմանի միջնորդութեամբ, բարեգալստեան ողջոյններէ ետք զինքը շնորհաւորեց որ, ութսունը լաւ անցած, զարմանալի առ-

ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻՆԵՐԸ

(LES INCORRUPTIBLES)

ԷԼԻԸԹ ՆԷՍԻ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻՆ

Նէս կ՚ուզէր, որ իր մարդիկը անծանօթ ըլլան Շիքակոյի մէջ, որպէսզի Ալ Քափոնէի ոճրագործները աւելի ուշ «գտնեն»: Քննեց Մ. Նահանգներու Էֆ. Պի. Այ.-ի ցանկերը, փնտռելով ոստիկաններ, որոնք լաւագոյն նշանառուներ էին, կռուի առեն լաւ մարդիկներ, ինչպէս նաեւ անոնք, որոնք ամէնէն աւելի մարդ ձերբակալած էին: Նախ ընտրեց յիսուն անուններ, որոնք ապա իջան միայն տասնեւհինգի: Այս վերջիններէն ալ ջնջեց չորս հոգի, հետեւեալ տկարութեանց համար.— մէկը ձիարշաւ կը խաղար, երկրորդը շատ մաքուր եւ շատ սուղ կը հագուէր, նկատի ունենալով ամսականը, իսկ միւս երկուքը ամուսնացած էին: Մնացեալ ինն անձերը Նէսի պահանջները կը գոհացնէին եւ աւելին՝ ունէին զանազան մասնագիտութիւններ:

Այս խումբը իրեն ի նպաստ կէտ մը ունէր.— Կանկսթերները կը վախնային պայքարելէ ուղղակի Էֆ. Պի. Այ.-ի դէմ, որ զօրաւոր ու անպարտելի էր:

Սկզբունքով, իր մարդոցմէ ոեւէ մէկուն սպանութիւնը անպատիժ չէր ձգեր:

Էլիըթ Նէսը սպաննելու որոշումը միայն «վերէն» կրնար գալ: «Վերը»՝ Ալ Քափոնէն, չէր կրնար տատամսիլ: Ամէն ինչ նկատի ունենալով, նախ պէտք է փորձէր իր սովորական մեթոդը,— կաշառքը:

Մինչ այդ, Ալ Քափոնէ կը ձերբակալուէր առանց արտօնագրի զէնք կրելու յանցանքով եւ մէկ տարուան բանտարկութեան կը դատապարտէր:

Ալ Քափոնէ շարունակեց բանտէն ղեկավարել իր «կայսրութիւնը», սակայն իր բացակայութիւնը որոշ անորոշութիւն մը յառաջացուց անշուշտ:

Առաջին օրէն իսկ Էլիըթ Նէս իր մարդոցմով գնաց շրջիլ այն բարձունքներուն վրայ, որոնք կ՚իշխէին քաղաքին եւ ուր գիտէին թէ կը գտնուէին խմիչքի գաղտնի գարանները: Բարին բուն իսկ առումով առաջնորդուեցան ոստիկանի հոտառութեամբ, գտան գարեջուրի 18 գործարաններ, շնորհիւ զուներէն արտաբուրող հոտին:

Գործարաններուն շուրջ հսկող մարդիկը մօտեցան իրենց: Տեղւոյն պատասխանատուն էր Ճիաննինի անունով մարդ մը, որ ինչպէս սովորաբար կ՚ընէր, իրենց հարցուց, թէ որքա՞ն կ՚ուզէին, աչք գոցելու համար:

Նէս դրամ ընդունեցաւ ապա դատախազին ներկայացուց տեղեկագիր մը, որուն կցեց ստացած դրամները:

Յաջորդ օր կրկին գնաց, աւելի դրամ պահանջելու համար:

ԷԼԻԸԹ ՄԱՀԷՆ Կ՚ԱԶԱՏԻ

Ճիաննինի ժամադրութիւն տուաւ Գոլի Քորների մէջ, որ ոգելից ըմպելի պատրաստողներու գաղտնի ժամադրավայրն էր: Նէս գնաց իր մարդոցմէ երկու հոգիի հետ, որոնցմէ մէկը իր շարժավարը, որ Սիկիլիոյ եւ Նափոլիի բարբառները կը հասկնար: Անպատկառ եղաւ եւ չորս-թական հինգ հարիւր տոլար պահանջեց: Ճիաննինի կը վարանէր: Ի վերջոյ համաձայնութիւն յայտնեց, միաժամանակ գտնակով սպաննողի մը կիսաձայն հրահանգեց սպաննել Նէսը:

Սակայն շարժավարը լսած էր: Նէս եւ իր մարդիկը պատրաստ կեցան, ձեռքերը ատրճանակներուն մօտ:

Այս տեսնելով, Ճիաննինի տեղի տուաւ եւ դրամը վճարեց: Երեք տարի ետք, Ճիաննինի եւ իր այդ իրիկուան ընկերակիցը՝ Մարթինօ սպաննուեցան Մաֆիային կողմէ, որովհետեւ նոյն գիշերը ըսպաննելով Նէսի արկածախնդրութիւնը սաղմին մէջ ոչնչացած պէտք է ըլլար:

Յաջորդ օր, Նէս հաւաքեց Շիքակոյի խմիչքի դէմ պայքարի ոստիկանութենէն յիսուն հոգի, զանոնք փակեց կառատան մէջ, բաժնեց տասնեակներու եւ յայտարարեց թէ այդ գիշեր պիտի գրաւէին 18 գարեջուրի գործարաններ: Լուսթիւն մը տիրեց եւ բազմաթիւ ոստիկաններ ուզեցին դուրս ելլել: Իրականութեան մէջ կ՚ուզէին լուր տալ Ալ Քափոնէի մարդոց:

Արտօնութիւն չտացան եւ այդ գիշեր 18 գարեջուրի գործարանները պաշարուեցան, գրաւուեցան եւ քանդուեցան: Այդ գիշերը Քափոնէի արժեց քանի մը հարիւր հազար տոլար: Առաջին անգամ էր, որ Շիքակոյի ոստիկանութիւնը կը հարուածէր Քափոնէն, որ դրամ կորսնցուց, բայց ոչ մարդ: Գարեջուրի գործարանները շինուած էին ամբոցներու նըման եւ երբ դուռները կոտրելով ներս կը մտնէին, ներսինները օդի կամ ստորերկրեայ ճամբաներէ փախուստ կուտային:

Նէս գործելակերպը կատարելագործեց եւ շինել տուաւ տասը թոննոց բարան մը, որ կրնար քանդել որեւէ երկաթէ դուռ կամ պատ եւ յարձակում գործել մինչեւ իսկ տանիքներուն վրայ պահակներ դընելէ ետք միայն:

Ալ Քափոնէ իրեն զրկեց երկու հազար տոլար, խոստանալով այդ գումարը տալ ամէն շաբաթ, եթէ հանգիստ մնար:

(3 Շար.)

ԱԼՖՈՆՍ ԱՒԱՆԷՍԵԱՆ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ) .— Հոկտեմբեր 22ին Հռոմի նշանաւոր կալլըրիներէն՝ Լօ Սքանիօյի մէջ սկսան ցուցադրուիլ Թեհրանի հայ նկարիչներէն Ալֆոնս Աւանէսեանի 28 կտաւները :

Աւանէսեան սկսնակ մը չէ, այլ ծանօթ անուն մը Հռոմի գեղարուեստական շրջանակներուն մէջ : Իր նկարչական ասպարէզը սկսած է Իտալիա 1954ին, անձնական եւ խմբական ցուցադրութիւններով, Հռոմի Գեղարուեստից կաճառը աւարտելէ ետք :

1957ին արժանացած է ընտիրկարով մը «Պատալիոյ Նախագահ»ի Ա. մրցանակին : Այս Թուականէն սկսեալ չարունակական վերելք մը ունեցած է իր արուեստը եւ հակառակ երիտասարդ տարիքին, աւելի քան ութ գնահատելի մրցանակներ շահած :

Ներկայ ցուցահանդէսով, Աւանէսեան կը դրսեւորէ բացի իր հասուն արուեստագէտի շաղախէն, հոգեկան հաւասարակշռութիւնը եւ մտային արտայայտութեան յստակութիւնը զատած վարպետի մը յատկութիւններ : Զգացում ու գաղափար, յոյզ ու հրճուանք իրենց մարմնացումը կը գտնեն գոյներու ներդաշնակութեան ու նրբութեան մէջ, զորս կը հաւաքէ արուեստագէտը բնութեան յատկանշական տեսարանի մը կամ փունջ մը ծաղիկներու տպաւորութեան ներթակայ : Տպաւորապաշտ է Աւանէսեանի ոճը : Կեանքի զաղտնիքն է իր նիւթը, բնութիւնն ու ապրելու անհուն սէրը : Բոպէական հպանցիկ երեւոյթ մը, կամ բնութիւնը կերպարանափոխող անուանճ

ուժն է որ կը պատկերացնէ Աւանէսեան, իբրեւ կենդանի, խօսուն իրականութիւն :

Բոլոր բնանկարներուն մէջ, որոնք անուղղակի կերպով կը հայելացնեն իր հոգեկան աշխարհը, կարելի է նշմարել ակ մը՝ ուրկէ կը բխին մելամաղձոտութիւն եւ հանդարտութեան մէջ սուզուած ինքնորոնումներ :

Ուսումնասիրուած են իր գործածած գոյները : Գորշ մոխրագոյնը, մեղմ կանանչը, Թեթեւ սրճագոյնը, Թափանցիկ կապոյտը եւ մշուշային դեղինի քաղցր խաղերը բնանկարներու նիւթին եւ Աւանէսեանի նկարագրին իւրացուած յատկութիւնը կը կազմեն :

Զգայականութիւն, ճաշակ ու աղնուականութիւն իր արուեստին հիմնական տարրերն են :

Ըստ Խորհ. Միութեան նկարչութեան մասնագէտ իտալացի քննադատներու, որոշ համեմատութիւն կարելի է գտնել Մ. Սարեանի երիտասարդութեան լաւագոյն գործերուն եւ Աւանէսեանի բնանկարներուն միջեւ :

Զայնամփիւռ ու գլխաւոր գեղարուեստական Թերթերը գովասանքով արտայայտուեցան Աւանէսեանի նրբազգաց ճաշակին, բանաստեղծական աւիւնին եւ կատարելագործուած ոճի մասին :

Տաղանդաւոր հայ արուեստագէտ մը որ իր յաջողութիւններով Իտալացիներուն նախանձախնդրութիւնը կը շարժէ :

Յ. ԱՅՆԹԱՊԼԵԱՆ

ԶԱՒԷՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) .— Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ազգային Տան մէջ, կազմակերպութեամբ տեղւոյս Վարանդեան կոմիտէի եւ գործօն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին :

Սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր հաւատաւոր բազմութեամբ, որուն կէսը կը բաղկանար վառվռուն երիտասարդներէ : Եկած էին բոլոր անոնք, որ կը հաւատան Արմենական ցեղին յաւիտենականութեան եւ ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ իտէալին :

Օրուան նախագահ ընկեր Միսաք Միրզէ հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ հրաւիրեց Նոր Սերնդականները, որոնք երգեցին Դաշնակցութեան քայլերգը : Ընկեր նախագահը իր բացման խօսքին մէջ բսաւ .— Ամէն տարի օր մը Դաշնակցութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ քով կը հաւաքէ փառաբանելու համար այն անթիւ եւ անհամար հերոսներու յիշատակը, որոնք իրենց կեանքերը ի սպաս դրին, յանուն Հայ ժողովուրդի Ազատագրութեան եւ Անկախութեան : Յետոյ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու համար անոնց անթառամ յիշատակը :

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ այլազան : Այսպէս յաջողութեամբ արտասանեցին եւ երգեցին ընկեր Սերոբ Մանուկեան (Փարիզէն), Տոլմաճեան, Վահէ Սահակեան, Օրիորդներ Հայկանուշ Կէնճեան, Ալիս Ալթունեան, ընկ. Յովհ. Պէրպէրեան (Ջուլթակ), Նոր Սերունդի պարախումբը պարեց քանի մը հայկական պարեր :

Օրուան առաջին բանախօսն էր Մարսէյլի մեր երիտասարդ ընկերներէն՝ Կարօ Յովսէփեան որ Փրանսերէն իր կուռ եւ բովանդակալից ճառով տպաւորեց ներկաները : Մեր երիտասարդ ընկերը ընդհանուր ակնարկով մը պատմական ըրաւ Դաշնակցութեան ծնունդէն, մինչեւ մեր օրերը . «Դաշնակցութիւնը հազիւ 28 տարեկան էր երբ իր առաջնորդութեամբ բացուեցաւ 1918 Մայիս 28, Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւնը եւ չեղաւ Թէ ոչ մէկ պատճառ կայ որ Հայ Ժողովուրդն ալ բոլոր ազատ ժողովուրդներու նման չունենայ Ազատ Անկախ ապրելու իրաւունքը իր պապենական հողերուն վրայ » :

Պ. Աբրահամեանի եւ ընկեր Պէրպէրեանի մասնակցութեամբ Ջութակով Օր. Քէօմիւրճեան երգեց 3 երգեր Կոմիտասէն, Կանանչեանէն եւ Գ. Մ. Ալէմշահէ եւ ժողովուրդին փափաքին վրայ երգեց չորրորդ երգ մըն ալ, արժանանալով ջերմ գնահատանքին :

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Փարիզէն ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան, որ շեշտելէ ետք գոհողութեան անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս նոյնպէս ժողովուրդներու կեանքին մէջ, ըսաւ Թէ այն «բոլոր դէպքերը որոնք տեղի ունեցան Դաշնակցութեան ծնունդէն մինչեւ մեր օրերը, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կապուած են Դաշնակցութեան հետ . 1890ին Հայ ժողովուրդի ծոցէն ծնունդ առաւ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը, նպատակ ունենալով ի մի հաւաքել բոլոր գործօն տարրերը եւ կազմակերպել զանոնք ի գին ամէն զոհողութեան, յանուն Հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան : Չենք ճանչնար կուսակցութիւն մը, որ կարողացեր է տոկալ 76 երկար տարիներ այն պայմաններուն մէջ ուր գտնուեր է եւ կը գտնուի Հայ ժողովուրդը : Այսօր աւելի քան երբեք բարձր բռնած է իր կարմիր դրօշը, որուն վրայ գրուած է « մահ կամ ազատութիւն» եւ կը քալէ անսասան հաւատքով դէպի լուսաւոր ապագան որ անպայման ուշ կամ կանուխ պիտի գայ : 1923էն ի վեր երկրի իշխանաւորները քանիցս Թաղեցին Դաշնակցութիւնը, դամբանականներ կարդացին կեղծ ու պատրղատափարութիւններ սարքեցին : Եւ սակայն հակառակ այս բոլորին, կայ ու կը մնայ որպէս ողի Մայր Հայրենիքի մեր հայրենակիցներուն հոգւոյն մէջ, որովհետեւ անիկա հայ ժողովուրդի միսէն եւ ոսկորէն է ծնունդ առած, Հայ ժողովուրդը իր հայեացքը միշտ ուղղած է Դաշնակցութեան : Անկէ կը սպասէ իր երազներուն իրականացումը : Այսպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առաւ եւ իր լաւագոյն գաղափարակից ընկերները զոհեց, ի շահ Հայութեան : Յարգանք այն բոլոր արի - արանց մարտիկներուն, որոնք կեանքերնին ի սպաս դրին հայրենիքի ազատութեան խորանին » :

Եզրակացուց ընկեր Փալամուտեան, խոր տպաւորութիւն ձգելով :

Հանդէսի պաշտօնական բաժինը լրանալէն ետք սկսաւ ընտանեկան խնջոյքը, սեղանապետութեամբ ընկեր Սերոբ Մանուկեանի, որ ճեռնհասութեամբ կատարեց իր պաշտօնը գեղարուեստական բաժնին մասնակից ընելով ներկաներէն շատերը : Յիշենք մէկ քանին, արտասանեցին ընկերներ Գեղամ Կանանեան, Աստուր Թումլեան, Տիկին Արփիկ Սարըկարապետեան եւ ուրիշներ, երգեցին ազգային եւ յեղափոխական երգեր : Ուղերձ մը կարդաց Պ. Շահպարոնեանց, փառաբանելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ վրդովմունքով յիշեց Թէ ինչպէս վերջերս Թուրք ուսանողի մը հանդիպեր է, եւ մօտ երկու ժամ վիճաբանելէ ետք Ապրիլեան Եղեռնի մասին, նոյն Մէհմէտճիկը հաստատեր է որ Թուրքը Թուրք է ուր որ ալ գտնուի, ինչ երկնքի տակ ալ ըլլայ : Խօսք տրուեցաւ նոյնպէս Հայ Ազգ. Միութեան քարտուղար Պ. Վարդան Եղիշէեանի որը անձնական քանի մը դրուագներ պատմեց Զաւարեանէն, Շահրիկեանէն, եւ Ակնունիէն :

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

տիճան առոյգ ու ժիր կը մնար :

— «Նուրի Շալան, շարունակեց մարդանը, անպայման գաղտնիք մը ունիս, որուն շնորհիւ կը յաջողիս յաղթահարել տարիներուն մաշումը » :

— Վսեմութեանդ համար գաղտնիք չունիմ, պատասխանեց Նուրի Շալան : Ամէն տարի նոր կին մը կ՚առնեմ եւ քանի տարիքս յառաջանայ՝ աւելի գեռահասակը կ՚ընտրեմ : Ահա, վերջին առածս 12-13 տարեկան աղջիկ էր » :

Թարգմանը հաղորդեց Շէյխին բացատրութիւնը : Դեսպանը, քիչ մը շուարած, պատասխան կը պատրաստէր՝ երբ Նուրի Շալան քաջալերական շեշտով մը՝ «Մի - սիւ Փոնսօ, ըսաւ, իմ օրինակիս հետեւէ» : Եւ մատնանշելով Տիկին Փոնսօն, որ հանդիսասրահին մէջ հիւրերով զբաղած էր, «իմ խորհուրդս լսէ, այդ պառաւը փոխէ, մանկամարդ մը առ...» :

Մութին մէջ կը մնայ Թէ ինչպէս Թարգմանը մէջէն ելաւ ...:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՍԿԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ ՀԻՒՄԸՐ

ՎՐԻՊԱԿ

— Ինչ՞ն մեռաւ :

— Վրիպակէն :

— Ի՞նչպէս :

— Օրական տասը դեղահատ պէտք է առնէր, իսկ տուփին վրայ գրուած էր հարիւր :

×

ԽԱԲԵՑ

— Կը տեսնե՞ս զեղեցիկ մուշտակով այդ մարդը :

— Այո, ի՞նչ կայ որ ...

— Առնուազն տասը միլիոնի վնաս հասցուց ինծի :

— Ի՞նչպէս :

— Թոյլ չտուաւ, որ ամուսնանամ իր աղջկան հետ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գրեչ մը առաւ եւ իր անընթեռնլի ըստորագրութիւնը դրաւ պատկերին վրայ : Եւ ես իր Թանկագին ձեռագրովը զարդարուած լուսանկարը զետեղեցի կանաչորակ պողպատէ շինուած ճամբորդական փոքրիկ տուփիս մէջ զոր միշտ հետս կը կրէի՝ Կայսեր տեղափոխութիւններուն ընկերացած ատենս :

Քառորդէ մը պալատին ամէնէն արագընթաց երեք ինքնաշարժերը կը սուրային դէպի Փոցտամ : Առաջինին մէջ կը գտնուէր Կայսրը, Պոլսոյ գերման բարձր դեսպան Հէր Անթօն Ռայթշէլի եւ փրոֆէսօր Վամպէրիի հետ, որ այն ատեն պալատ կը գտնուէր : Կայսրուհին, իր աղջկան՝ Իշխանուհի Վիքթորիա Լուիզին եւ անոր դաստիարակուհիին ու պալատական տիկնոջ մը հետ կը գրաւէր երկրորդ ինքնաշարժը : Ես կը գտնուէի երրորդին մէջ հազարապետ Ֆօն Շօլի հետ որ բարձրաստիճան պնուական մըն էր :

Շքախումբին անցքը Պերլինի փողոցներէն, ամբոխին կողմէ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ : Եւ Կայսրը,— որ անտարբերութիւն կը կեղծէր, բայց չէր կրնար զսպել անհամբերութիւնը մտարերելով, որ սաւառնակի մը Թռիչքը պիտի տեսնէր,— չէր դադրեր զինուորական բարեւներ շռայլելէ, ձեռքը մինչեւ ականջը բարձրացնելով :

Երբ Փօնրշթէտէր Ֆէլտ հասանք, մայրամուտը կը սկսէր արդէն, եւ խիստ անհաճոյ բան մը կը սպասէր մեզի :

Փահաժառանգը ձիով դիմաւորեց մեզ, ամենամեծ լրջութեամբ մը տեղեկացնելով Թէ նոյն օրուան Թռիչքը վերջացած էր : Այս լուրը խիստ զայրացուց Կայսրը, որովհետեւ արդէն ուրիշ անգամ մըն ալ ճիշդ ատենին եկած ու պարապ ելած էր, իմանալով որ Օրվիլ Ռայթ հօդը խիստ ուժգին գտնելով մեկնած էր :

Բայց «Վիլհելմիկ» իր հօրը կատղած կերպարանքը տեսնելով քահքահ մը փրթցուց : Ըսաւ որ կատակ մը ըրեր ուզած էր եւ Թէ ընդհակառակն ամէն բան պատրաստ էր :

Արդարեւ դեռ խօսքը չէր աւարտած երբ սաւառնորդը, կաշիէ բաճկոնով մը, դէպի մեզ յառաջացաւ բարեւելու համար Նորին Վեհափառութիւնը, որուն կը ներկայացնէր զինքը այն պահուն, երբ ոստիկանութիւնն ու զինուորները շղթայ մը կը կազմէին ամբոխը խճուղիին վրայ պահելու համար :

Կարգապահական այս սպասարկութեան շնորհիւ, ընդարձակ աւազուտին վրայ մենք միայն մնացինք եւ սաւառնորդը ազատ ասպարէզ գտաւ, որով Թեթեւօրէն բարձրացաւ գործիքին վրայ, շարժման մէջ դրաւ պտուտակը եւ դրեթէ իսկոյն գետնէն բաժնուելէ ետք, օդը բարձրացաւ եւ խիստ դիւրութեամբ բազմաթիւ շրջանաձեւ պտոյտներ ըրաւ մեր վրայ :

Կայսրը, Հէր Ռայթշէլի եւ անխնամ մօրուքով փրոֆէսօրին հետ գլխու արագ շարժումներով եւ մեծապէս շահագրգռուած կը հետեւէր սաւառնորդին յաջորդական շարժումներուն : Առաջին անգամ էր որ օդանաւի մը սաւառնիլը կը տեսնէր : Գերմանիա որ հրաշքներ կ՚ակնկալէր ծերունի Ֆօն Ցեփլինի հնարած զեկաւոր օդապարիկէն, մինչեւ ամերիկացի սաւառնորդին այս հրապարակային փորձերը, շատ չնչին արժէք մը տուած էր «օդէն աւելի ծանր» նշանաբանին եւ չէր հաւատար անոր գործնական արդիւնքներուն :

Կայսրն ալ, որ այս կարծիքէն էր, հետը չէր բերած Ֆօն Ցեփլինը եւ Օրվիլ Ռայթի այս յաղթական ցուցադրութենէն ետք էր որ խանդավառուեցաւ յանկարծ օդանաւորդութեան այս նոր վիճակով, եւ հրամայեց եռանդուն կերպով ուսումնասիրել այս զգայացունց խնդիրը :

Մեր գլխուն վրայ խիստ բարձրը, երեկոյեան յստակ երկինքի մը մէջ, ուր աստղերը մէկիկ մէկիկ կը սկսէին վառիլ, յանդուգն Ամերիկացին կը բարձրանար, կ՚իջնէր, կը սաւառնէր : Իր գործիքը Թրթռուն Թեւերով հսկայ շերեփաղիի մը պէս կը տզզար, մեծապէս շահագրգռելով Կայսրը, որուն հիացումը անսահման էր :

— Հրաշալի է, հրաշալի ... անդադար կը կրկնէր ան Կայսրուհիին եւ ինծի, որ իր քովը կը գտնուէինք : Կարելի՞ էր այսպիսի բան մը երազել :

Ամբոխը որոտընդոստ կը ծափահարէր : Ահա օդին մէջ Թռչող մարդ մը որ իր գործիքին ընել կուտար իր փափաքած շարժումները, յանկարծական արագութեամբ մը կը բարձրանար եւ մեղմօրէն կ՚իջնէր, զադրեցնելով մեքենային գործունէութիւնը : Անշուշտ խիստ տարօրինակ տեսարան մըն էր այս որ անծանօթ էր Փոցտամի բարի բնակիչներուն : Կայսրըն իսկ, իր աշխարհակալական անզուսպ երազներուն մէջ մինչեւ այն օրը փարսախներով հեռու էր այն գաղափարէն Թէ իր այնքան խնամքով եւ զաղտագողի պատրաստած պատերազմին մէջ սաւառնակները անհուն դեր մը պիտի կրնային ունենալ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԵՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գէորգ Ճորթուեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գըզըրեան եւ զաւակները՝ Սոնիա եւ Ֆիլիփ, Պ. Քլոտ Ճորթուեան, Այրի Տիկին Տոլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թօքաթլեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թօքաթլեան, Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Թօքաթլեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Տոլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տոլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Թօքաթլեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քոչումեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Վարդանեան, Այրի Տիկին Յակոբեան, ինչպէս նաեւ Փափազեան, Մեծպաչքեան, Մասլաքեան եւ Մանկեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՃՈՐԹՈՒԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 12ին, 62 տարեկանին, իր բնակարանը 10, Րիւ Տէ Պոռշէ (Ալֆորվիլ):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի Նոյեմբեր 16ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ոսկան Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան (Քորսիքա), Տէր եւ Տիկին Տիւփիւի, Արմենակ Սամուրգաշեան եւ զաւակները Սիլվա եւ Մկրտիչ (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քաթեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գասապեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մօղեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Դանիէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Բոպէռ Նիկողոսեան եւ զաւակը, Եղիա Ինճէարապեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Բարենազ Իւսկիւտարլեան (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ, Նիկողոսեան, Իստամպոլցեան, Թօրօսեան, Չէքէմեան, Աճէմեան եւ Քէչէեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ 14 Նոյեմբերին, իր բնակարանին մէջ, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ 17 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի ժամը 14·15ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Շոգեկառքի ժամեր Կառ տիւ Նոռէն 12·05, 12·23, 12·45, 13·47:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վերգին Անսուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 20) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆՍՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Պապիկ Ազատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Նոյեմբեր 20) առաւօտ Պուլվար Օտտյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ հօրեղբօր

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԶԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Ազատեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յուլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Յ. Փափազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէրվէնեան, Թագւորեան, Թօլեան, Անդրէասեան, Մարգարեան, Արթինեան, Քառասլանեան, Դաւիթեան եւ Գոճապաշեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (Ավընիւ տը Փրատօ) իրենց հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՆԻՑԱ ՏԷՐՎԷՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հանգուցեալ ընկերուհիներու հոգւոյն համար այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, 295 Րիւ Պուալօ,

(Հանգուցեալ ընկերուհիներ Մաննիկ Այտընեան (Մամիկը) Տիկին Տիրուհի Փափազեան, Թագուհի Գէորգեան, Մառի Առաքելեան, Նուարդ Քէնտէրեան, Հայկանուշ Կէնճեան, Մաթիլտ Ռուբէնեան, Թէրզեան Լիւսի, Ագնիւ Եազըճեան, Հըռիփսիմէ Պարոնեան, Տիկին Սէրայտարեան Արմենուհի, Արշալոյս Հարէլեան եւ բոլոր ննջեցեալ Խաչուհիներուն): Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները ու ընտանեկան պարագաները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

L'ENTENTE U.G.A. ARDZIV
Organise une
GRANDE
NUITEE DANSANTE
Le Samedi 19 Novembre
de 22 heures à l'aube
dans les Salons de l'ALHAMBRA
avec
FRANCIS LINEL
et
SILVANA BLASI
animée par
ROGER GOUALCH
et sa Grande Formation
ATTRACTIONS COTILLONS
Il est prudent de prendre les billets à l'avance et de faire réserver sa table.
S'adresser à :
M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines
Marseille (1er) — Tél. 20-71-10
M. GHARIBIAN Jean
13, Boulevard Rougemont
Marseille (12e)
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)
M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie
Marseille (15e) — Tél. : 62-37-53
M. YELKOVANIAN Coco
10, Avenue de Vienne
Marseille (11e) — Tél. : 42-99-49
M. BAREYAN Jean
29, Boulevard des Eparges
Marseille (12e) — Tél. : 48-82-70

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկական վարժարանին
կազմակերպութեամբ տեղւոյն կրթ. մարմնին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 19, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALLE VOLTAIRE — Rue VOLTAIRE, ALFORTVILLE
Կը մասնակցին՝
ԱՐՄԱՆ ՍԷԿԵԱՆ, ԵՐԳ
Սայաթ-Նովա *համոյթը եւ* Կովկաս պարախումբը
Նուագախումբ՝ **Les Blazers**
Ճոխ պիւֆէ, խորոված — Մուտք 10 ֆր.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կաւլառենց» խումբին:

Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Ավընիւ Անրի Պարպիւս, 69:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:
Հանդէսէն ետք պարանցիկ երեկոյթ,
Նուագախումբ Ճարպիկեան

Պիւֆէ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Հայերէն Աստուածաշունչի Ա. տպագրութեան երեքհարիւրամեակի, կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան կողմէ:

Կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Փլէյէլի Շօփէն սրահին մէջ:

Կը խօսին.— Ս. ՔԱՐԵԱՆ, Գ. ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ, Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ), Ի. Պիւլ-Պիւլեան, Աստղիկ Անդրէասեան-Տէտէեան (մեներգ), Տիկին Լաշասանեկ-Խըտըշեան, Ա. Գմբէթեան, Պ. Փիլիկեան, Ս. Ոսկերիչեան (արտասանութիւն):

Խմբերգ, Դպրոցասէրի աշակերտութեան կողմէ ղեկավարութեամբ Գ. Եամպէկեանի:

Մուտքը ազատ է

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆրանք
Նախկին գումարը	140,332

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղըրճեան Տիգրան Պաղըրճեանի յիշատակին 800 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վանլեան հարիւր, Տիկին Առրինէ Լօքմակէօզեան Զարեհ Լօքմակէօզեանի մահուան առթիւ 100, Պասմաճեան, Գալայճեան, Արամ եւ Յակոբ Յակոբեան ընտանիքները, փոխան ծաղկեպսակի Վահան Ունճեանի մահուան առթիւ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տընկօեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Օհաննեան, Զարեհ Լօքմակէօզեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ազապէկեան յիսուն, Պ. Կարապետ Կարապետեան (Թօնօն Լէպէն) 30, Տէր եւ Տիկին Յ. Գալֆաեան Վահան Ունճեանի մահուան առթիւ 10, Այրի Տիկին Նշանուհի Աչճեան իր ամուսնոյն յիշատակին 10 ֆրանք:

Ընդհ. գումար 141·692 ֆրանք:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVII [e] siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն: Գրիգոր Նարեկացի, կը մասնակցին Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան, մեթր Էմիլ Ալլանեան եւ Ալէն Քիւնի:

×

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Հայկ. Մանրանկարչութիւնը: Կը մասնակցին՝ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, Ան-Մառի Գէորգեան, Հրանտ-Սամուէլ եւ Դաւիթ Դաւիթեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Սորպոնի մէկ ամփիթատրոնին մէջ կը դասախօսէ՝

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ.— Աստղաբնագիտութիւնը:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 4ին, ժամը 17էն կէս գիշեր Կռանտ Օթէլի մէջ:

Մուտք 10 ֆրանք

Ուսանողներու կէս գին:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթներորդ-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրացի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները: Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին հայրենակից Յարութիւն Շիրվանեանի բնակարանը:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներն են, մէթրօ Քորանթէն Սելթոնէն առնել օթօպիւս 189 թիւ եւ իջնել Մոնթոլոն: Հասցէն է 44 Ավընիւ տը լա Փէ (Վանվ):

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր երկսեռ Թաղեցիները Կիրակի, (27 Նոյեմբեր) առաւօտ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգի մը համար:

Սոյն Թուականին մեծամասնութիւն չկազմուելու պարագային յաջորդ Կիրակի, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը օրինաւոր պիտի համարուի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 18 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10765

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.765

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ ՍԵՒ ԱՄՊԵՐ

Քանի կ'երկարի պանդխտութեան տարիները, այնքան կը դժուարանայ Պաղեստինի արաբ գաղթականներու վերադարձը իրենց հայրենի տուները :

Քսան տարիէ ի վեր նոր սերունդ մը հասած է հարեւան հիւրընկալ արաբական երկիրներուն մէջ : Ունենալով նոյն լեզուն ու կրօնքը՝ գաղթականներու մեծագոյն մասը արդէն իսկ վերջնական բնակութիւն հաստատած է իր նոր հայրենիքին մէջ եւ ձուլուած տեղացիներուն հետ :

Շատեր տուն – տեղ եղած, նոր տնտեսութիւն են ստեղծած : Անոնց համար չատ դժուար պիտի ըլլայ տեղափոխուիլ Պաղեստին՝ ամէն ինչ հաշուեյարդարի ենթարկելով եւ նոր կեանքի մը անորոշ հեռանկարին ապաւինելով :

Այս դժուարութիւններուն գիտակցութիւնը ունին Արաբական Լիկայի անդամ պետութիւնները : Սակայն անոնց համար գերագանցօրէն արժանապատուութեան հարց է Պաղեստինի ազատագրութիւնը : Այդ պատճառաւ ալ անոնք երբեք չեն յուսահատիր : Ու կը սպասեն քաղաքական պայմաններու բարելաւման իրենց նպատակին հասնելու համար, նախընտրաբար խաղաղ միջոցներով :

Բազմաթիւ քաղաքական բարդ չահեր իրար կը խաչաձեւեն այդ շրջանին մէջ :

Առոր ապացոյցը տեսանք տասը տարի առաջ Սուէզի արշաւանքին առթիւ : Մինչ Անգլիա ու Ֆրանսա կը պաշտպանէին Իսրայէլը, Խ. Միութիւնն ու Միացեալ Նահանգները ուզեցին իրաւարարի դեր կատարել :

Կարելի չէ միակողմանի կարգադրութիւններով փոփոխութիւն մտցնել հաստատուած զօյավիճակին մէջ :

1958ի Փետրուարի սկիզբը, երբ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումէն ետք աղ-տնալը հասաւ Լիբանանի դուռները, բռպանելով այդ երկրի անկախութեան, Հանրապետութեան Նախագահ Քամիլ Շամուն օգնութիւն խնդրեց Միացեալ Նահանգներէն : Ու ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմիղը կարեւոր թիւով զինուորներ ցամաք հանեց Լիբանան :

Նոյն օրերուն Յորդանանի թագաւորն ալ Անգլիոյ օժանդակութեան դիմեց՝ պաշտպանելու համար իր անկախութիւնը :

Ուրեմն Ամերիկա եւ Անգլիա կը հսկեն զօյավիճակի պահպանման՝ արեւելեան կողմնաշխարհի :

Ներկայիս Յորդանան հակառակ է ինքնավար Պաղեստինի մը ստեղծումին, ինչպէս կը պահանջեն իր հողին վրայ ապաստանած գաղթականները :

Յորդանան նոյնպէս հակառակ է «Ալ Ֆաթահ»ի փէտայիներու գործունէութեան իր հողամասին վրայ :

Վերջին դէպքերուն առթիւ հաստատուեցաւ թէ Ամմանի կառավարութիւնը կարելին ըրած է արգիլելու համար անոնց եղեռնափորձերը Իսրայէլի սահմաններէն ներս :

Հակառակ ատոր, իսրայէլեան բանակը Կիրակի օրուան իր «պատժիչ» արշաւանքը կատարեց Յորդանանի դէմ՝ քանի որ այս վերջինի սահմանամերձ գիւղերուն մէջ կը գտնուէր պաղեստինեան դիմադրական ճակատի կեդրոնը :

Մերձաւոր Արեւելքի դէպքերուն աչալուրջ կը հսկէ Թուրքիա, որ սահմանակից է Սուրիոյ :

Թրքերէն թերթերը վերջերս գրեցին, որ կարեւոր թիւով Թուրք զինուորներ համախմբուած են Սուրիոյ սահմանին վրայ, պատրաստ՝ չարժման մէջ մտնելու, երբ կացութիւնը ծանրանայ :

Սակայն Սուրիոյ ներկայ կառավարութիւնը իր ձախակողմեան հակումներով բարեկամական յարաբերութիւններ ունի Խորհրդային Միութեան հետ :

Թուրքիոյ կողմէ չարժում մը Սուրիոյ դէմ կրնայ բարդութիւններ ստեղծել այդ շրջանին մէջ : Մոսկուա չի կրնար ձեռնածալ նստիլ նման պարագայի մը :

Այսպէս թէ այնպէս, հորիզոնը մթագնած է սեւ սեւ ամպերով :

Մաղթե՛նք որ փոթորիկի չվերածուին անոնք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Նախարարաց վերջին խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ, որոնց մէջ կարեւորագոյնը կը նկատուի այն փոփոխութիւնը զոր կը կրէ ընտրական օրէնքը : Արդարեւ Նախարարաց Խորհուրդը օրինագիծ մը պատրաստեց, զոր պիտի ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին քուէարկութեան, որ կը նախատեսէ թէ երեսփոխանական ընտրութեանց երկրորդ շրջանին կրնան թեկնածու մնալ միայն անոնք որոնք, առաջին շրջանին ստացած են առնուազն ձայներու տասը առ հարիւրը : Ցարդ այս համեմատութիւնը հինգ առ հարիւր էր միայն :

Ընդհանուր ձեւով զանազան կուսակցութիւնները, գլխաւորաբար Ձախի դաշնակցութիւնը, Լըքանիւէի դեմոկրատ կեդրոնը դէմ չեն այս օրինագիծին, որ ըստ իրենց չի վնասեր իրենց թեկնածուներուն : Կը թուի թէ առաջին վնասուողը կրնայ ըլլալ Թիքսիէ – Վինեանքուրի խմբակցութիւնը : Վնաս չեն կրեր նաեւ համայնավարները, որոնք միշտ այդ համեմատութենէն աւելին ապահոված են Ֆրանսայի մէջ :

Որոշուեցաւ նաեւ որ մեծամասնութիւնը եւ ընդդիմութիւնը նոյնքան ժամանակ պիտի վայելեն, իրենց քարոզչութեան համար, ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն :

Նախարարաց Խորհուրդը կարգ մը այլ որոշումներ ալ տուաւ, ընկերային ճակատի վրայ : Անգործութեան նպաստը հարիւրէն վեց կը բարձրանայ :

Միւս կողմէ, իբրեւ հետեւանք Պրիւսէլ տրուած որոշումներու, Հասարակաց Շուկայի ժողովին մէջ, շաքարին գինը քիլօ գլուխ վեց սանթիմ պիտի աւելնայ Ֆրանսայի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ վիրաբուժական կրկնակ գործողութիւնները տեւեցին 53 վայրկեան եւ յաջողութեամբ պսակուեցան : Բժիշկները յայտարարեցին թէ քանսերի ոչ մէկ հետք կայ : Նախագահը չատ լաւ է եւ խումբ մը լրագրողներ ընդունեցաւ գործողութեան օրն իսկ, թէեւ քանի մը շաբաթ պէտք չէ խօսի :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը դատապարտեց Իսրայէլը, քննելէ ետք Յորդանանի բողոքը Իսրայէլի դէմ : Արեւմտեան երեք պետութիւնները դատապարտեցին իսրայէլեան ուժի յարձակումը Յորդանանին վրայ, Նոյեմբեր 13ին : Յանուն Ֆրանսայի, Սէյտու առանց վերապահութեան դատապարտեց յարձակումը «ընդունելով հանդերձ թէ միջադէպեր, որոնց ծանրակշիռ բնոյթը, բաղդատելի չըլլալով, պէտք չէ թերագնահատուի, մղած էին Իսրայէլը, որ բռնաբարէ զինադուլի պայմանագրութեան ուխտը» : Յանուն Միացեալ Նահանգներու, Կոլտպերկ յայտարարեց թէ Իսրայէլի գործունէութիւնը աններելի է եւ բացայայտ բռնաբարումն է հանդիսաւոր կերպով ստորագրուած յանձնառութիւններու : Մեծն Բրիտանիա ոչ մէկ արդարացում կը գտնէ այդ յարձակման : Խորհ. Միութիւնը միացած է արեւմտեան երեք պետութեանց դատապարտելու համար Իսրայէլը : Նախքան այս ելոյթները, Յորդանանի ներկայացուցիչը յայտնած էր թէ Իսրայէլի պարզ դատապարտումը չի բաւեր, միակ պատասխանը որ պէտք է տրուի իրեն հետեւեալն է.— Գործադրել Իսրայէլի նկատմամբ Ուխտին եօթներորդ յօդուածին նախատեսած պատիժները : Այս յօդուածը յարձակման պարագային, դիւանագիտական, տնտեսական եւ զինուորական պատիժներ կը նախատեսէ :

ՊՐԱԶԻԼԻ երեսփոխանական ընտրութեանց առաջին արդիւնքները ցոյց կուտան որ ընդդիմադիրները նպաստաւոր դիրք գրաւած են մեծ կեդրոններու մէջ :

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ ուր կը չարունակուի Պուլկար Համայնավար կուսակցութեան 9րդ համագումարը, Ռումանացիներէն ետք, Իտալացիք ալ դէմ արտայայտուած են համայնավար ընդհ. համագումարի մը : Կրնան տեղի տալ միայն եթէ նախապէս բոլոր համայնավար կուսակցութեանց կարծիքն առնուի :

ՄԵԹՐՈՅԻ գործադուլը, որ նախատեսուած էր գալ չաբթուան համար, տեղի պիտի չունենայ : Սենտիքաները պիտի քննեն կառավարական նոր առաջարկները :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարականները դէմ են Քիզինկըրի իբրեւ վարչապետ : Հաւանական է որ ազատականներն ալ համաձայնին իրենց հետ թէեւ դեմոկրատ-քրիստոնեաները կը փորձեն ամէն ձեւով իրենց քաշել ազատականները :

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԷՄ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Ինչպէս գրած էինք, Կիրակի օր բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած էին Ամերիկայի դէմ, Անգարայի եւ Ատանայի դէմ :

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Նոյեմբեր 13 թըւականով : Վարը կուտանք նաեւ Ատանայի ցոյցերուն մանրամասնութիւնները :

×

Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Ամերիկայի դէմ միթինկ մը գումարուեցաւ Անգարա, Թանտողան հրապարակին վրայ, մասնակցութեամբ ուսանողական եւ բանուորական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու : Միթինկին մասնակցեցան Թուրք Ազգ. Ուսանողական Ֆէտէրասիոնը, Համալսարանական տասներկու Միութիւններ, երեք Սէնտիքաները Մըտաւորական խմբակցութիւններ, որոնք գնացք մը կատարեցին եւ բուռն ցոյցեր ըրին ամերիկեան ծաւալապաշտութեան դէմ : Այս առթիւ ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին, եւ Անգարա բնակող ամերիկացի զինուորականներուն եւ պաշտօնատարներուն արգիլուած էր փողոց ելլել : Առնուազն հազար ոստիկաններ եւ ապահովութեան պաշտօնեաներ կը հսկէին կարգապահութեան, որեւէ բարդութեան տեղի չտալու համար : Հակառակ ատոր, տեղ տեղ կռիւներ ծագեցան, եւ ձախակողմեան երիտասարդները յարձակեցան աջակողմեան տարրերու վրայ, ութ ուսանողներ վիրաւորուեցան, քսան հոգի ձերբակալուեցան : Հինգ հարիւրի չափ ցուցարարներ մասնակցեցան միթինկին, կրելով վերտառութիւններ, որոնք Ամերիկան կը պարսաւէին եւ յաճախ պոռալով .— Ընկերվարական Թուրքիա, չա՛տ ապրէ :

Գնացքը վերջ պիտի գտնէր Կիւրսէլ հրապարակին վրայ, բայց ցուցարար երիտասարդներէն չատեր ուզեցին չեղիլ իրենց ճամբէն եւ դէպի Գըզըլայ անցնիլ, այն ատեն ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ արգելք եղաւ : Երիտասարդները բախումներ ունեցան ոստիկանութեան հետ, որ իրենցմէ քսան հոգի պահականոց տարաւ : Խումբ մը երիտասարդներ յաջողեցան սակայն ճեղքել ոստիկանական պատնէշը, եւ գացին Գըզըլայ, խմբուեցան Ամերիկեան Տեղեկատու Դիւանին առջեւ եւ սկսան պոռալ .— Անկցի Ամերիկա, անկցի :

Երիտասարդական ուրիշ զանգուած մըն ալ, մօտաւորապէս 60 – 70 հոգի, հաւաքուեցան Կիւվէն Փարքի մէջ, եւ սկսան պոռալ . — Անկցին համայնավարները : Հակառակորդ խումբը խոյացաւ իրենց վրայ եւ բուռն կռիւ մը ծագեցաւ իրենց միջեւ, աջակողմեան եւ ձախակողմեան երիտասարդները զիրար անխնայ ծեծեցին եւ ութ հոգի վիրաւորուեցան : Ժողովուրդն ալ միացաւ «անկցին համայնավարները» պոռացողներուն եւ Ամերիկայի դէմ ցոյց ընողները ստիպուեցան տեղի տալ եւ ցրուիլ հետզհետէ : Հակառակորդ ցուցարարները իրարու քարեր նետեցին եւ ոմանց գլուխը պատռեցաւ :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Յաջորդաբար երկու գրութիւնները զորս հրատարակած էինք Ս. Ղազարի ողողումներուն չուրջ մեծ յուզում ստեղծած են ամէն կողմ եւ արդէն կը ստանանք փոքր այլ սրտագին նուէրներ :

Ինչպէս ամէն առթիւ՝ այս՝ անգամ ալ հայ ժողովուրդն է, եւ ժողովուրդին համեստ խաւերը, որոնք չսպասելով իսկ կոչի մը՝ նուէրներ կը ղրկեն :

Գիտենք սակայն թէ վանքին կրած վնասները մեծ են եւ փոքր գումարները չեն բաւեր փրկելու համար հայ մշակոյթի այս օճախը :

Վստահ ենք, կ'ուզենք վստահ ըլլալ որ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, որ կը հասնի աշխարհի բոլոր աղէտներուն, յաճախ առանց խտրութեան, պիտի չսակարկէ իր օժանդակութիւնը, կրկնակ ձեւով, թէ իր միջազգային ֆոնտէն եւ թէ հայկական բաժինէն :

Միլանոյի գաղութն ալ ձեռնարկած է կարեւոր հանգանակութեան մը, ինչպէս մեզի հեռաձայնեց Ազգ. Միութեան նախագահը՝ Պ. Ստեփան Սրապեան, յայտնելով թէ ինչպէս ինքը անձնապէս, ամբողջ գաղութը եւս պիտի բերէ իր օժանդակութիւնը :

«Յառաջ» լայն կը բանայ իր սիւնակները այս առթիւ եւ յաջորդաբար պիտի հրատարակէ նուէրներու ցանկերը : Վստահ ենք որ Ֆրանսահայ գաղութը եւս գիտակից Ս. Ղազարի կարեւորութեան՝ պիտի չխնայէ իր լուման :

Նոյն գիտակցութիւնը կը սպասենք Մխիթարեան վարժարաններու բոլոր չրջանաւարտներէն, որոնք խումբ մը Մխիթարեան հայրերու անխոնջ աշխատանքին կը պարտին իրենց ազգային դաստիարակութիւնը :

ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄԸ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տարօնի Հայութեան տառապանքներուն երգիչը, գրող, բանասէր եւ բանահաւաք Գեղամ Տէր – Կարապետեան (Մշոյ Գեղամ), այսօր քիչերուն ծանօթ է: Անոր ստեղծագործութիւններուն մեծ մասը թաղուած է պարբերական մամուլի էջերուն մէջ եւ ցարդ բանասիրական լուրջ հետազօտութեան եւ գնահատութեան չէ արժանացած: Մինչդեռ այդ համեստ եւ բեղնաւոր գրչի մշակը արժանի է լուրջ ուշադրութեան: Առանց Գեղամին՝ բան մը կը խախտուի, բան մը պակաս կը մնայ մեր ժամանակակից գրականութեան համապատկերին մէջ: Գրագէտը իր երկերուն մէջ ինքնատիպ երանգներով երեւան հանած է արեւմտահայ, մասնաւորապէս Տարօնի հայ գիւղացիութեան կեանքն ու տառապանքները, դեգերումները ու երազները, որով իր անփոխարինելի նպաստը բերած է մեր մշակոյթին:

Ծնած է 1866ին, Մշոյ դաշտի Խէյլեան գիւղը: Գրել – կարդալ սորված է նախ իր քահանայ հօրը մօտ, ապա գիւղի դպրոցը եւ, վերջապէս, յաճախած է Մշոյ Ս. Կարապետ վանքին ժառանգաւորաց վարժարանը, որուն եօթնամեայ դասընթացքը աւարտած է 1883ին: Երկու տարի ետք կ'ընդունուի Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, ուր երկու տարի ուսանելէ ետք կը վերադառնայ Մուշ: Հոս կը վարէ առաջնորդարանի քարտուղարի պաշտօնը, միաժամանակ դասաւանդելով ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ:

Տարօնցիներու կողմէ սիրուած եւ գնահատուած հայրենասէր ուսուցիչը Թրքական սահմանադրութեան հռչակումէն ետք կ'ընտրուի խորհրդարանի երեսփոխան: Հայկական եղեռնի օրերուն կը գտնուէր Պոլիս, ծանր հիւանդ վիճակի մէջ: Թէեւ կը յաջողի խոյս տալ իր գրչի եղբայրներուն ճակատագրէն, բայց ալ այդ եւ տառապեցաւ անոնց ճակատագրին համար եւ հիւծախտէ մեռաւ 1918 Նոյեմբերին:

Շուրջ երեսուն տարի մանկավարժական – հանրային եռանդուն աշխատանքին առընթեր Գեղամ մեծ յաջողութեամբ կը գործէ նաեւ գրականութեան ասպարէզին մէջ: 1889էն սկսեալ աշխատակցած է Մասիս, Արեւելք, Հայրենիք, Մանզումէ, Բիւրակն, Բիւզանդիոն, Ժամանակ եւ այլ պարբերաթերթերու(*), հրատարակելով պատմուածքներ, յօդուածներ, իր հաւաքած ժողովրդական բանահիւսութեան նմոյշներն ու անոնց վերաբերեալ իր ուսումնասիրութիւնները:

Գեղամի գեղարուեստական երկերուն նիւթը Տարօնի հայ գիւղն է իր բարքերով՝ յետամնացութեամբ, սնոտիապաշտութիւններով, կեղեքիչներով եւ միեւնոյն ժամանակ գիւղացին՝ ապրելու, գոյատեւելու համար մղած իր պայքարով:

Գիւղական ցեցերը՝ համբաններն ու մարիպաները (հողատէրերն ու դրամատէրերը) կը հարստահարէին մեծն ու փոքրը: Համբան, կը գրէ Գեղամ, «ամէն տեղ մատաղ–մատաղաշ հօտաղները կը գրկէր իրենց արուն քրտինք վաստակէն»:

Անպաշտպան երախաները կը դառնային փորձանք: Այդ փորձանքը «անկէտ էր, համբան՝ անկուշտ»: Փորձանքը անխռով կ'ընդունէր համբային թուքն ու մուրը. ամէն օր «ծեծ, հայհոյանք, նախատինք չաքարի պէս կը կերցնէին իրեն»:

Գիւղին ներքին հակասութիւնները մեծ վարպետութեամբ ու ճշգրտութեամբ արտայայտուած են Գեղամի «Հողատէրն ու դրամատէրը» ծաւալուն պատմուածքին մէջ: Բուն մը հողի տէր է Մըքօն, որ չի կրնար իր միջոցներով սերմ հայթայթել եւ ստիպուած դրամ պարտք կ'առնէ վաշխառու Սաքոյէն, պայմանով, որ կալուկիտին կիսեն բերքը: Սակայն աղահ դրամատէրը խարդախութեամբ, կեղծ ընկալագիրներու միջոցաւ կը խլէ ամբողջ բերքը: Մըքօն ի վիճակի չէ ինքզինք պաշտպանելու, որովհետեւ «իր դրամով ահարկու եղած էր ամէնուն»: Բնորոշ գիծերով տրուած է ճնշուած գիւղացին հոգեբանութիւնը: Հողագործները սրտանց կ'ատեն մարխպանները, բայց «ետեւանց կը պատուեն՝ տարը ալօսին հետ վարել կարենալու համար»:

Այս պայմաններուն մէջ գիւղացին կ'ընչազրկուէր, կը կորսնցնէր իր «կալչափ կամ քչիկ մ'ուեխ» հողակտորը եւս: Անոր տունը մէկիկ – մէկիկ կը պարպուէր «իր զարդերէն, իր մարդերէն», որովհետեւ տան ղամարդիկ հարկադրուած էին «պարտքի բեռը թեթեւցնելու համար չալկել տանջանքի բեռը», գրկուիլ «սէրսուրը» ընտանիքէն, բռնել պանդխտութեան ճամբան, կորսուիլ հեռաւոր ու խորթ քաղաքներուն լաբիւրինթոսին մէջ:

Գիւղացիին հոգերուն, տառապանքին, դեղջկուհիին չարքաշ, անպատ կեանքին մասին անմոռանալի պատկերներու կը հանդիպինք նաեւ «Ճանկան (մուրացիկ) կինը», «Հովիւ Կարօն», «Այրի Սալիկը», «Եղսիկի պարապան» եւայլն պատմուածքներու մէջ:

Գեղամի պատմուածքներուն առանձնայատկութիւնը այն է, որ երբեմն դէպքերուն զարգացման իրապաշտ հէնքին մէջ մուտք կը գործեն ժողովրդական հէքեաթներու, զրոյցներու առանձին տարրեր:

Լեզուն հարուստ է ժողովրդական բառ ու բանով, ժողովրդական մտածողութեան այնպիսի ղօհարներով, որոնց հաղուադէպ կը հանդիպինք գրականութեան մէջ: Բայց ճիշդ է նաեւ այն, որ հարազատ բնաշխարհին գունաւորութիւնը բատեղծելու ատեն չափէն աւելի կը դիմէ Տարօնի բարբառին քերականական ձեւերուն: Թերեւս այս է պատճառը, որ անոր երկերը չեն մտած դասագիրքերու մէջ, անցեալին արժանի չափով չեն գնահատուած եւ վերջին շրջանին ալ չեն վերհրատարակուած:

Թլկատինցին եւ Ռ. Զարդարեանը կորուստէ փրկեցին եւ հայ գրականութեան մէջ առյաւէտ ապրելու իրաւունք տուին անհետացող բնաշխարհին՝ Խարբերդի կեանքին ու լեզուին: Նոյնը կատարեց Գեղամը Տարօն աշխարհին, անոր ժողովուրդին եւ լեզուին նկատմամբ:

Մեծ է Գեղամին դերը մանաւանդ իրբեւ բանահաւաք եւ ազգագրագէտ: Ան զարգացուց եւ նոր աստիճանի բարձրացուց իր ուսուցիչ Գարեգին Սրուանձտեանցի աւանդները: «Բիւրակն» հանդէսին բազմաթիւ թիւերուն, ինչպէս նաեւ «Բիւզանդիոն» օրաթերթին մէջ կը հանդիպինք անոր տպագրած այլազան հարուստ բանահիւսական նիւթերուն եւ մեծարժէք գիտողութիւններուն: Առկէ զատ, անտիպ վիճակի մէջ մնացած է «Մշու գաւառական լեզուին բառերը» ծաւալուն աշխատութիւնը, որ կ'ընդգրկէ գաւառաբարբառին հիմնական բառանիւթը եւ միաժամանակ կը պատկերացնէ Տարօնի հայ ինքնատիպ ոճերը, առածները, ասացուածքներուն համակարգը: Քիչ չեն նաեւ տարբեր ժամանակներուն, տարբեր վայրերուն գրի առնուած հայերէն եւ քրտերէն ժողովրդական երգերը, հէքեաթները, առակները, որոնց զգալի մասը, բարեբախտաբար, կը գտնուի Տիկին Արմենուհի Գեւոնեանի մօտ եւ վերջերս մասամբ յանձնուած է Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին:

Մեծ երախտիքներ ունի Մշոյ Գեղամը, հետաքրքրական եւ ուսանելի շատ բան կայ անոր գրական ժառանգութեան մէջ: Սերունդներուն պարտքն է վեր հանել անոր գործերուն արժէքը եւ հրատարակել անոր գիրքերը՝ առաջին առթիւ ինքնատիպ պատմուածքներուն հատընտիրը եւ ապա վերոյիշեալ բառարանը, որ մեծ արժէք կը ներկայացնէ հայ բարբառագիտութեան եւ բառարանագրութեան համար:

Գ. ՄԱԴՈՅԵԱՆ

(*) Յօդուածագիրը չի յիշատակեր ... «Ազատամարտ», «Մեհեան», «Բագին» ամսաթերթերը, որոնց եւս աշխատակցած է Գեղամ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՋԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ, հրատարակիչ՝ Վարուժան Թորոսեան, Պէյրութ, 1966:

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, Թիւ 10, Հոկտեմբեր 1966, Պէյրութ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎՃՌԱԳՐԵՐ

Գ.

Հայերու դէմ գործուած ցեղասպանական ոճիրներուն համար՝ դահիճին եւ գաւառական վարչական պաշտօնեաներուն գործակից եւ անոնց վրայ հսկող պատասխանատու – քարտուղարները կամ մասնաւոր ներկայացուցիչները դատավարութիւնը (1):

Առ այժմ զանց ընելով ասոնց կենսագրականները, որոնք տրուած են դատավարութեանց ընթացքին, կուտանք բնագիրը ամբաստանագրին:

Թրքական զինուորական ատեանը պաշտօնի կոչուած էր թագաւորի հրամանագրով 7 Մարտ 1919 եւ 1335 Թուակիր:

Դատական արձանագրութիւն, Տիւանը Հարպը Էօրֆի Մուհաքէմաթ Ճէրիտէսի, «Թագվիմը Վէքայի» (Պետական Պաշտօնաթերթ), 3586 Թիւ, 21 Յունիս 1919 (1335):

Դատարանի նախագահ Զօրավար Ֆէրիդ Մուսթաֆա Նազըմ փաշա: Անդամներ՝ Զօր. Միրլիվա Զէքի փաշա, Զօրավար Միրլիվա Մուսթաֆա փաշա, Զօրավար Միրլիվա Ալի Նազըմ փաշա, Գնդապետ Միր Ալայ Ռէճէպ Ֆէրտի Պէյ: Ընդհանուր դատախազի օգնականներէն Ֆէրիտուն պէյ:

Ա. Դատավարութիւն, Շաբաթ 21 Յունիս 1919 (1335):

Ամբաստանեալներու ինքնութեանց մասին եղած հարցաքննութիւններէն ետք, նախագահը կը հրամայէ դատարանի քարտուղարին կարդալ որոշմնագիրը:

(Թուրքերէն բնագրին տառացի թարգմանութիւնը).—

«Երկրին ապահովութիւնը խանգարելու պատճառով ամբաստանուածներ, որոնք զանազան ժամանակներու մէջ ձերբակալուած են եւ որոնք են.—

Մանիսայի Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան պատասխանատու քարտուղար՝ Ավնի Պէյ:

«Թէճէտտիւտ» կուսակցութեան Պէյօղլուի (Բերա) քարտուղար Հասան Սալահէտտին Պէյ (2):

Անգարայի նախկին երեսփոխան՝ Հիլմի Պէյ:

Պոլսի պատասխանատու – քարտուղար՝ Միտհաթ Պէյ:

Էսքի – Շէհիրի պատասխանատու քարտուղար՝ Պէսիմ Զիւհտի Պէյ:

Հալէպի Իթթիհատ Թէրագգիի պատասխանատու քարտուղար՝ Ճէմալ Պէյ (3):

Գարահիսարի նախկին երեսփոխան՝ Աղա Օղլու Ահմէտ:

Պրուսայի պատասխանատու քարտուղար կեսարացի՝ Միտհաթ Պէյ:

Հէծելազօրքի փոխ – գնդապետ Հան–

ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻՆԵՐԸ

(LES INCORRUPTIBLES)

ԷԼԻԸԹ ՆԷՍԻ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Նէսի մարդոցմէն Մարթի Լահարթ եւ Սէմ Սիկըր երբ նոյն օրը ինքնաշարժով կ'երթային, իրենց բաց պատուհանէն ստացան ծրար մը, որ իրենց անցնող ուրիչ ինքնաշարժէ մը նետուեցաւ: Ռումբ մը չէր, ինչպէս կարծեցին, այլ քանի մը հազար տոլար: Ամսական իւրաքանչիւրին շուրջ քառասուն հազար Փր. կ'առաջարկէին:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Նէս հեռաձայնեց բոլոր թերթերուն, որ նոյն օրը կէսօրէ ետք [illegible] մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ: Ապա Մարթիին եւ Սէմին հետ ճաշելու գնաց: 35 սէնթնոց ճաշ մը: Աղքատի նման կ'ապրէին՝ մահուան դատապարտուած Մաֆիային կողմէ, որ տըմ – տըմ փամփուշտով կը սպաննէր, գլուխները անդամահատելով: Կրնային ձեռքերը երկարել ոսկի առնելու համար, միաժամանակ ազատելով մահուան սպառնալիքէն: Սակայն չէին ըներ այդ շարժումը:

Ամերիկեան մամուլի բոլոր ներկայացուցիչները հոն էին: Նէս յայտնեց, թէ Ալ Քափոնէ իրեն շաբաթական երկու հազար տոլար առաջարկած էր եւ ինք արհամարհանքով կը մերժէր: Աւելցուց նաեւ, թէ իր մարդոցմէն երկուքը քանի մը հազար տոլար վերադարձնելու համար հետապնդած եւ փախած էին այն ինքնաշարժէն, որ նետած էր այդ գումարը:

Ամերիկեան ամբողջ մամուլը առաջին էջին վրայ հրատարակեց լուրը, էջին ամբողջ լայնքին, զայն խորագրելով Անկաշառելիները:

Ամբողջ Ամերիկայի տարածքին իրենց անունն էր շրթունքներուն վրայ: Քափոնէի համար ապտակ մըն էր, եւ պայքարը մահու եւ կենաց պայքար մը: Սակայն Ամերիկան այնքան ապաւորուած էր կանկսթերներէն, որ ոչ մէկը կը կասկածէր թէ Նէս պիտի իյնայ:

Իրապէս, նոյն օրը, Ալ Քափոնէ Մայք Փիչչին կը նշանակէր Նէսը սպաննելու համար: Նիհար եւ անխիղճ մարդ մըն էր: Ստացաւ խաչով նշանակուած երկու փամփուշտներ եւ պաշտօնական համբոյրը, զոր Մաֆիան կուտայ անոր, որ կ'երթայ սպաննելու եւ թերեւս իրեն համար մեռնելու: Իր որսին վրայ պտուտկող բազէի մը նման, Մայք Փիչչի սկսաւ հետապնդել Էլիըթ Նէսին ինքնաշարժը ...

Այս վտանգաւոր պայքարը կը պահանջէր, որ Էլիըթ Նէս յաջողի ճանչնալ զինք սպաննելու պաշտօն ունեցողը, որպէսզի ան չկարենայ զինք անակնկալի բերել: Որովհետեւ մինչ միւսը կրնար որեւէ ատեն կրակել, ինք միայն օրինական ինքնապաշտպանութեան համար պիտի գործածէր ատրճանակը:

Այսպիսի հարցերու մէջ կայ բան մը, որ շատ մեծ կարեւորութիւն ունի եւ որ բախտ կը կոչուի: Թաղամասի մը մէջ կար խեղճ մարդ մը, որ ընտանիքին բեռը կարենալ կրելու համար, իր խանութին ետեւը ամիսը քանի մը տասնեակ լիթր ոգելից ըմպելի կը ծախէր: Նէս գիտէր, սակայն կ'անդիտանար, նկատի ունենալով անոր ընտանեկան պարագաները: Բախտի մէկ խաղով, այդ մարդը միջնորմի մը ետեւէն կը լսէ Քափոնէի մարդոց խօսակցութիւնը, ուր կ'ըսէին թէ Մայքը հրահանգ ստացած է «մաքրելու» հռչակաւոր Էլիըթ Նէսը: Մարդը անմիջապէս լուր տուաւ Նէսին:

Պէտք էր արագ հակազդել: Նէս անմիջապէս բնակարանը փոխեց եւ իր մարդոցմէ Լահարթն ու Ռոպըքին ճշդեց, որպէսզի գիշեր ցերեկ իրեն հետեւին: Ճշդուեցաւ նաեւ Մայքին ինքնութիւնը եւ գտնուեցաւ պատկերը:

Երեք օր ետք, առաջին անգամ ըլլալով, այդ պատկերը կ'երեւէր Նէսի ինքնաշարժին հայելիին մէջ: Մարդը չէր գիտեր, որ Նէսը գիտէր իր ով ըլլալը:

Նէս իր շարժավարին հրահանգեց, թոյլ տալ, որ մարդը հետեւի իրենց: Այդպիսով մարդը ամայի արուարձանները առաջնորդեցին: Յանկարծ, Նէս արագացուց ինքնաշարժին ընթացքը եւ անկիւն մը դառնալով կանգ առաւ, նեղ փողոցին ճամբան փակելով: Նէս ինքնաշարժէն ցատկեց Լահարթին հետ: Թակարդը պատրաստ էր: Մարդը անակնկալի եկած, ատրճանակը հանելու իսկ ատեն չունեցած, Նէս եւ Լահարթ զինաթափ ըրած եւ գետնած էին զայն:

Նէս կը նայի փամփուշտներուն եւ կը գտնէ խաչանիշ եղած երկու փամփուշտները, որոնք իրեն սահմանուած էին:

«Որոշեցի փամփուշտ մը պահել իբր յիշատակ, կ'ըսէ Նէս, յիշելու համար, թէ ինչպէս մարդ իր բախտը կը կերտէ»:

ԼՌԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՍԻԿԻԼԻԱՑԻՆ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Առաջինը վտանգէն ազատած էր, սակայն Քափոնէ այլ սպաննողներ ունէր եւ ջիղերու պատերազմը նոր կը սկսէր:

Նէս ամէն օր սպառնալիքներ կը ստանար հեռաձայնով:

Պանդոկին մէջ ամէն օր սենեակ կը փոխէր: Ծնողքին քով չէր երթար եւ ոչ ալ նշանածին:

(4 Շար.)

...կոչուած՝ Միւմթազ Պէյ (4)։

Սինոպի նախկին երեսփոխան՝ Հասան Ֆէհմի պէյ։

Սարուխանի նախկին երեսփոխան եւ «Թէճտիտ»ի անդամ Սապրի պէյ։

Միրկին (Էմիրկեան) ազգային պաշտպանութեան նախագահ եւ Իթթիհատ Թէրագգըի պատասխանատու քարտուղարի փոխանորդ Ճէվտէթ պէյ։

Կ. Պոլսոյ նախկին երեսփոխան՝ Սէլահէտտին Ճիմճոզ Պէյ։

Երզրումի նախկին երեսփոխան եւ «Միլլի ժամանս»ի տնօրէն Հիւսէյին Թոսուն Պէյ։

...դրամատան Կ. Պոլսոյ ներկայացուցիչ եւ նախապէս Սելանիկի մէջ Իթթիհատ եւ Թէրագգըի պատասխանատու քարտուղար Իհսան Նամըգ Պէյ։

Պրուսայի պատասխանատու քարտուղար՝ Ալի Րիզա Պէյ։

Գոնեայի Իթթիհատ Թէրագգըի պատասխանատու քարտուղարի փոխանորդ Ապտիւլ Գատիր Պէյ։

Գոնեայի նախկին վալի Սամիհ Րիֆաթ։

Գոնեայի ոստիկանութեան նախկին տնօրէն՝ Սաատէտտին Պէյ։

Գոնեայի Իթթիհատ եւ Թէրագգըի նախկին ներկայացուցիչ Համալլար Բէհաար՝ Ֆէրիտ Պէյ։

Աքշէհիրի Ճիհան Պէյլի Միւտիր՝ Ֆէհմի Պէյ։

Աքշէհիրի Պէլէտիյէ Րէյիսի Միւֆթի Զատէ Քեամիլ Պէյ։

Աքշէհիրի Գոմիսէր Մուավինի որ բանտարկուած կը մնայ Սպարթայի բանտին մէջ Հասան Պասրի Պէյ։

Ատափազարի Իթթիհատ Թէրագգըի ներկայացուցիչ՝ Համիտ Պէյ։

Հալէպի շրջաններուն մէջ Ջէթէ րէիսի եւ դրատան տնօրէն Հիւսէյին Նէմաքի Պէյ։

Սիվասի Իթթիհատ Թրագգըի ներկայացուցիչ Ղանի Պէյ։

Պոլվատինի Իթթիհատ Թէրագգըի ներկայացուցիչ Միւֆթի Մէհմէտ Ալի եւ Հաճի Աթթար Գարաճազի Հասան Հիւսէյին Պէյ։

Խոյնէի Իթթիհատ Թէրագգըի ներկայացուցիչ Ապտիւլ Ղանի Պէյ (5)։

Նախկին նախարար Էնվէր Էֆէնտիի (փաշա) հայրը Հաճի Ահմէտ Փաշա։

Վերոյիշեալներու մասին որոշմնագրին (Գարարնամէ) թուականն է 10 Յունիս 1919։ Այդ որոշմնագրին կարգ մը մասերը լրացնելու համար, Դատարանի բարձր նախագահութեան պահանջով՝ ընդհանուր դատախազութիւնը ամբաստանագիր մը պատրաստած էր եւ փաստաթուղթերուն ժամանակութիւններովը միասին յանձնած դատարանին։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(1) Պատասխանատու քարտուղարի կամ ներկայացուցիչի պաշտօնը մասամբ կը համապատասխանէ Նացիներու Կաուլայթըրներուն, որոնք իրենց շրջանի ոճիրներու հսկիչներն են, մասնակից ոճիրներու գործադրութեանց, տեղեկագիրներ եւ նկարներ հասցնելով իրենց կեդրոնին։

(2) «Թէճէտտիւտ»ը, նոր շապիկով մը ծպտուած, նոյն Իթթիհատ կուսակցութիւնն է։

(3) Տէր Զօրի ջարդերու կազմակերպիչ իրէշներէն մին է։

(4) Չէթէներու ղեկավար եղած է եւ 1919 Մայիսին ալ Մուսթաֆա Քեմալի թիկնապահը եղած է։

(5) Ինչպէս քաղաքներու անուններէն կը տեսնուի, այս 30 պատասխանատու քարտուղարներու թիւը շատ պակաս է։ Այդ անուններուն մեծամասնութիւնը Արեւմտեան Անատոլուի քաղաքներու մասին է, որոնք Անատոլուի Երկրաշարժի մօտակայ վայրերն են։ Հայկական վեց Նահանգներու գլխաւոր պատասխանատու քարտուղարներու մասին որեւէ բառ չկայ այս որոշմնագրին մէջ։ Հարիւրաւոր ոճրագործները պահուըտած են։ Բայց եւ այնպէս պատասխանատու քարտուղարներու եւ կեդրոնի յարաբերութիւնները եւ հրահանգները նոյնանման են ամէն տեղ։ Այդ պատճառով ալ թրքական այս արձանագրութիւնները, ոճիրներու գործակիցներու մասին մասամբ միայն լուսաբանութիւններ կը բովանդակեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՆԵԱԿ

Հայկական հնամենի զարդարուեստի ճիւղերէն է ժանեկագործութիւնը։ Հայ կնոջ մատներով ստեղծուած նրբագեղ ժանեակները դարերու աւանդներ ունին։ Սակայն ատոնք մինչեւ վերջերս գիտական ուսումնասիրութեան չէին ենթարկուած։ Այդ օգտակար գործին ձեռնամուխ եղած է արուեստաբան Սերիկ Դաւթեան։ Անոր մեղուաջան պրպտումներուն, տարիներու յամառ որոնումներու արդիւնքն է «Հայկական ժանեակ» չքեղատիպ ալպոմը։ Հեղինակը ուսումնասիրած է Հայաստանի թանգարաններու ժանեակները, հաւաքածոները, տուներու մէջ գտնուող նմոյշները, պրպտումներ կատարած է հայաբնակ վայրերու, Մատենադարանի ձեռագրատան, Լենինկրատի էրմիտաժի մէջ։

Հեղինակը հայկական ժանեակները խմբաւորած է ըստ ստեղծագործական դպրոցներու, ցոյց տուած է անոնց տարածման վայրերը։ Բնութագրած է հայկական ասեղնագործութեան երբեմնի հռչակաւոր կեդրոններ Վանը, Կարինը, Այնթապը, Մարաշը, այնուհետեւ՝ Ախալցխէն, Նոր Նախիջեւանը, Լենինականը, Երեւանը։ Ատոնց կողքին ներկայացուած է այսօրուան գործօն օջախներէն մէկը՝ Երեւանի պիոնէրներու ակումբը, ուր կը ստեղծուին ժանեակներու նոր նմոյշներ։

Հեղինակը անդրադարձած է հայ ժանեկագործութեան ծագումին եւ դարաւոր պատմութեան, հայկական ժանեակներու առանձնայատկութիւններուն, անոնց պատրաստութեան եղանակներուն եւայլն։ Ալպոմին մէջ ներկայացուած են հայկական ժանեակներու ընտիր նմոյշներուն լուսանկարները, մասամբ գունաւոր։

Գիրքին ներածականը գրած է Մարտիրոս Սարեան։

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայկական ճարտարապետութեան մէջ բնական քարէ սալերու օգտագործման հարցերուն նուիրուած էր ճարտարապետներու տան մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութիւնը։

Ցարդ ճարտարապետութեան մէջ քարը գործածուած էր միայն պատ շարելու համար։ Հայ ճարտարապետները այժմ կը գտնեն, որ քարը կ՚ապրի իր «երկրորդ երիտասարդութիւնը»։ Շինարարութեան մէջ պէտք է օգտագործել ոչ միայն տուֆը ու որձաքարը, այլեւ Հայաստանի բազմերանգ, բազմատեսակ սալերը։ Գիտական ուսումնասիրութիւնները եւ այդ ուղղութեամբ կատարուած փորձերը ցոյց կուտան, որ բնական քարէ սալերը ճարտարապետութեան մէջ լայնօրէն կարելի է օգտագործել շէնքերու արտաքին եւ ներքին մակերեսներու երեսապատման համար։

Այս մասին արտայայտուած են հայ մասնագէտները։

×

Լեհաստանի մեծագոյն հրատարակչական տունը՝ «Պիւ» վերջերս լոյս ընծայեց Գէորգ Էմինի «Բանաստեղծութիւններ» գիրքը, ուր տեղ գտած են հեղինակին վերջին տասնամեակին գրած լաւագոյն գործերը։

Գիրքը կազմած է լեհ քննադատ Զիգմունդ Պրաուտէն։ Թարգմանութիւններուն մասնակցած են անուանի բանաստեղծ-թարգմանիչներ։

×

Գէորգ Արզարեան բանասիրական գիտութիւններու վարդապետի աստիճան ստացաւ իր «Սերէոսի պատմութիւնը եւ Անանունի առեղծուածը» գրքին համար։

Հեղինակը քննութեան առած է երկու կարեւոր հարց։ Բանասէրը կը հաստատէ, որ այդ պատմութեան հեղինակը Սեբէոսը չէ, եւ որ գիրքի առաջի մասը կը պատկանի ԺԱ. դարու հեղինակի մը գըրչին։

×

Հայաստանի համար կենսական հարց դարձած է կենդանական աշխարհին պահպանութիւնը։ Դժբախտաբար, երկրին բնական հարստութիւնը եւ գեղեցկութիւնը կազմող կենդանիները քիչ են, բազմաթիւ տեսակներ ալ գրեթէ անյայտացած են։ Շատեր կը դժգոհին, որ կարգ ու կանոնի պակասին եւ անբարեխղճութեան հետեւանքով կենդանիները կը սպաննուին շատերու կողմէ։ «Սով. Հայաստան»ի ընթերցող մը կ՚առաջարկէ հինգ տարուան համար արգիլել որսորդութիւնը երկրին մէջ։ Երեւանի մամուլը սկսաւ լուսանկարները տպագրել անբարեխիղճ որսորդներուն։

×

Փրոֆ. Յ. Ճ. Սիրունի, որ Հայաստան կը գտնուէր քանի մը ամսուան համար, հանդիպումներ ունեցած է հայ գրողներու հետ եւ խօսած է Գր. Զօհրապի մասին։

«Հայաստան» հրատարակչականը պիտի հրատարակէ բանասէրին մէկ գործը՝ «Գրիգոր Զօհրապը ինչպէս որ էր» մենագրութիւնը։

×

Երեւան ժամանած են Ճափոնցի գրագէտներ, որոնցմէ մէկը՝ Օճաւա Նոպուօն հետեւեալը յայտարարած է։— Վերջերս Հայաստան այցելած մեր ընկերները ուղղակի հիացումով կը խօսէին ձեր փոքրիկ, բայց հնադարեան մշակոյթ ունեցող եւ այժմ նուաճումներ արձանագրող երկրին մասին։ Մենք մեզի հետ բերած ենք «Սին Նիհոն Բունգակու» (ճափոնական նոր գրականութիւն) ամսագրին Հոկտեմբերի թիւը, ուր զետեղուած են Յ. Յակոբեանի, Յ. Յովհաննիսեանի, Յ. Թումանեանի, Ա. Իսահակեանի, Ե. Չարենցի, Ն. Զարեանի, Գ. Էմինի եւ Ս. Կապուտիկեանի բանաստեղծութիւնները։ Յիշեալ բանաստեղծութիւնները թարգմանած է Մինատրա Տացուճի, որ իր սեղմ ներածականին մէջ գրած է. «Մենք տեղեկացանք, որ հայ ընթերցասէր հասարակութիւնը բաւական լաւ պատկերացում ունի ճափոնական գրականութեան մասին եւ այս թարգմանութիւնները կատարուած են ոչ միայն իբրեւ նուէր հայ գրողներուն, այլեւ հայ-ճափոնական գրական կապերը աւելի սերտ դարձնելու նպատակով»։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

GALERIE 9

9, Rue des Beaux-Arts

Նոյեմբեր 21էն Դեկտեմբեր 12, Փափազեան կը ցուցադրէ իր վերջին գործերը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Վերջապէս Թայմ պարուրաձեւ սաւառնումով մը վար իջաւ, վայրկեան մը կեցաւ սաւառնած ատեն աղէկ մը տեղաւորուելու համար իր նստատեղին վրայ եւ թռչունի մը թեթեւութեամբ իջաւ գետին՝ մեզմէ քանի մը մեթր միայն հեռու։ Իր դէմքը հպարտութեամբ կը ճառագայթէր, առաջին անգամ ինք պատերազմի տիրոջ ցոյց տուած ըլլալուն համար օդին նուաճումը։

Ցետոյ իրեն յատուկ համեստ դիրքով մը հանդարտօրէն եկաւ, յարգալից խոնարհեցաւ Կայսեր առջեւ որ անվերապահօրէն յայտնեց իր ամենաջերմ շնորհաւորութիւնները եւ անոր տուաւ իր ձեռագիրը կրող լուսանկարը զոր հանած էր ճամբորդութեան փոքրիկ տուփէս։

Ցետոյ, որովհետեւ մութցած էր, Թայմը երեք ինքնաշարժերու լուսարձակներուն զօրաւոր լոյսովը խորապէս քննեց սաւառնակը, որուն բոլոր մանրամասնութիւնները բացատրեց Ամերիկացին։

Անկէ ի վեր ամիսներ ամբողջ, կայսրը անդադար օդանաւորդութեան մասին խօսեցաւ։ Գնել տուաւ դանազան տեսակ սաւառնակներու լուսանկարներ եւ այդ նիւթին վրայ գրուած բոլոր գիրքերը։

Անկէ զատ երկու զինուորականներ ղըրկեց Անգլիա, գաղտնի պաշտօն տալով անոնց Տօնքասթըրի եւ Պլաքփուլի մէջ տեղի ունեցող հրապարակային օդանաւորդական փորձերուն ներկայ գտնուիլ եւ անոնց տեսնուելու քաշել բազմաթիւ լուսանկարներ, զոր յետոյ հետերնին բերին իրենց կայսերական տիրոջը։

Ահ, սիրելի Լը Քէօ, ձեր անգլիացի բարեկամները պիտի չկարենան տանց սարսափելու կարդալ այս յայտնութիւնները, որովհետեւ երբեք չէին կասկածեր թէ նմանօրինակ լրտեսութեան մը առարկայ էին։ Անոնք երբեք պիտի չուզէին ճանչցած ըլլալ Կայսրը, եթէ կարենային եւ տեսնել անոր սենեակը եւ տեսնէին Մեծն Բրիտանիոյ զինուորական, նաւային եւ ընկերային կեանքը պարունակող այն բոլոր գաղտնի տեղեկագրերն ու լուսանկարները, որոնք դիզուած էին իր աշխատութեան սեղանին վրայ։

Ամբողջ պաշտօնավարութեանս ընթացքին, ձեռքէս անցած են բազմաթիւ ապշեցուցիչ տեղեկագրեր՝ Անգլիոյ ելմտական կացութեան, ինչպէս նաեւ անգլիացի քաղաքական անձերու եւ պետական պաշտօնատարներու անձնական կեանքի մասին։ Այս տեղեկագրերուն ակներեւ նպատակն էր «շանթաժ»ի ենթարկել այդ պաշտօնատարները, գնելու համար անոնց խիղճը։

Կայսրը պատերազմ կ՚ուզէր եւ ան աղէկ գիտէր թէ, յաջողութիւն երազելու համար, ամէն բանէ առաջ պէտք էր գերմանացնել Մեծն Բրիտանիան, բան մը՝ որ այսօրուան մեզի ծանօթ արդիւնքը յառաջ պիտի բերէր անշուշտ։

Կայսեր առաջին անգամ օդանաւի սաւառնումը տեսնելու այս պարագաները նկարագրեցի, որովհետեւ նոյն օրը դէպք մը պատահեցաւ։

Դեռ կէս գիշեր չեղած, Քայզէրը Պէրլինէր Շլօսի իր սենեակին մէջ կը թելադրէր ինծի Քարլթըն Հաուզ Թէրասցրկելիք կարգ մը հրահանգներ, երբ դուռը առանց զարնուելու բացուեցաւ եւ անոր շրջանակին մէջ երեւցաւ գեհենապարտ դաւադիրը Ֆրաու Քլայթ։ Ամէն ատենէ աւելի տգեղ էր մետաքսէ սեւ շըրջազգեստին մէջ. վիզը զարդարուած էր ականակուռ զարդասեղով մը, որուն ադամանդները պաղ փայլ մը կ՚արձակէին իր պողպատէ կապոյտ աչքերուն պէս։

— Ձեր Վեհափառութիւնը կ՚արտօնէ՞ որ մտնեմ, հարցուց իր բարակ ձայնովը։

— Բայց անշուշտ, անշուշտ, պատասխանեց Կայսրը եւին դառնալով։ Մտէք եւ դուռը շուտ գոցեցէք։ Այս գիշեր բընաւ տաք չէ։

Ցետոյ հարցական նայուածք մը նետելով.

— Է՛, ուրե՞մն ... յարեց։

Քայզէրը անմիջապէս գործի անցնիլ սիրող մարդ է, բացի երբ ճառեր կ՚արտասանէ։

Պալատի պարի տիրուհին վայրկեան մը վարանեցաւ։ Աչքերը սեւեռեց իր կայսերական տիրոջ աչքերուն եւ ես այս նայուածքէն հասկցայ որ կատարեալ համաձայնութիւն մը կար իրենց միջեւ։

— Կրնա՞մ Ձեր Վեհափառութեան խիստ գաղտնի տեղեկութիւն մը տալ, ըսաւ ու սկսաւ սենեակին մէջ յառաջանալ, իր մետաքսեայ շրջազգեստին շրշիւնները խանգարելով տիրող լռութիւնը։

Արքայազուն իշխանուհիներէն զատ, միակ կինն էր ան պալատին մէջ զոր ներբանցքներու պահակները թոյլ կուտային մտնելու Նորին Վեհափառութեան աշխատասենեակը։

Ֆրաու Քլայթ ամէն տեղ ազատ մուտք ունէր։ Ոչ մէկը անոր չափ Կայսեր կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէր։

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Պ. Վահրամ Ծովիկեան եւ զաւակները՝ Արշալոյս եւ Սուրէն (Վենետիկ), Այրի Տիկին Քրիստինէ Մալխասեան եւ զաւակները՝ Սարհատ եւ Սուրէն (Կ. Պոլիս), Այրի Տիկին Երանուհի Պալճեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Բարթող Մեծատուրեան եւ զաւակը՝ Վարուժան (Պուքրէշ), Տէր եւ Տիկին Նուպար Ձագացպանեան եւ զաւակը՝ Սուրէն (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գասեան եւ զաւակները՝ Զարեհ, Ալպէր, Վահան (Վալանս), Պ. Ստեփան Դանիէլեան եւ զաւակները՝ Ռոքսանէ, Սեպուհ, Սիլվա (Կ. Պոլիս), Այրի Տիկին Վարդանոյշ Եղիկեան եւ զաւակները՝ Արփինէ, Սեդա, Գարեգին (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Նուարդ եւ Նունիկ (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Արսլանեան եւ զաւակները՝ Վահագն, Վարուժան, Վարդան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կօշկարեան եւ դուստրը՝ Մատլէն (Պուքրէշ), Պ. Պարոյր Տէր-Յակոբեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Հրաչուհի Փոլիզեան եւ դուստր՝ Սիլվի (Փարիզ), Այրի Տիկին Ագնիւ Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Հայկանոյշ, Գամէր, Գարեգին (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Թադէոս եւ Միքայէլ (Փարիզ), Օր. Շուշան Մեծատուրեան (Փարիզ), Օր. Ազգանոյշ Ղօնչէկիւլեան (Փարիզ), ինչպէս նաեւ Տէր-Յակոբեան, Արսլանեան, Հիւրեան, Մելոյեան, Մեծատուրեան, Ղօնչէկիւլեան, Թոքաճեան ընտանիքները, սրտի անմխիթար կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, զաղջկան, զարմուհիին եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ԾՈՎԻԿԵԱՆԻ

(Ծն. Տէր-Յակոբեան, Բինկեանցի)

50 տարեկան

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի 9 Նոյեմբեր, իր բնակարանին մէջ, Լիտօ (Վենետիկ):

Թաղմանական արարողութիւնը կատարեց Զգօն Եպիսկ. Տէր-Յակոբեան, Ուրբաթ, (Նոյեմբեր 11) առաւօտ, Լիտոյի գերեզմանատան մէջ:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Ծովիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՆՈՒԷՐ

Ցէսինէն Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Առաքելեան, իրենց կնքահօր Սարգիս Առաքելեանի զաւն մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն.— քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, երեսուն ֆրանք Ց. Կ. Խաչի կայանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Մառի Զանոբեանէ իր եղբօր մահուան Գ. տարելիցին առթիւ փոխան հոգեճաշի յիսուն ֆրանք: Նոյնպէս Պ. Ոսկեան Նալպանտեանէ քսան ֆրանք, իր կնոջ մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

Նոյնպէս Պ. Գէորգ Նիկողոսեանէ իր կնոջ Սիրուհիի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ քսան ֆրանք:

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է վաթսուն ֆրանք Պ. Նազարէթ Պալթաեանէ իր կնոջ ապաքինման առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Թադէոս Շարաեանի մահուան առթիւ: Սարգիս Զպլաքեան եւ զաւակները քառասուն ֆր.: Աւետիս Զպլաքեան եւ զաւակները քսան, Մանուկ Գասպարեան, Հայկ Վարժապետեան, Գուրգէն Կաստուքեան, Պօյաճեան ընտանիք, Աբրահամ Զպլաքեան, Պետրոսեան եղբարք (Ալավիտէն) եւ Մկրտիչ Աւետիսեան 10ական ֆրանք Թաղին եկեղեցւոյ: Սեդրակ Սամուէլեան քսան ֆր. Առաջնորդարանի

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Ցոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Ց. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հանգուցեալ ընկերուհիներու հոգւոյն համար այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, 295 Րիւ Պուալօ,

×

Այրի Տիկին Վերգին Անսուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 20) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆՍՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր եւ եղբօրորդւոյն՝

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Այրի Տիկին Սաթենիկ Կիւլեան իր հայրենակիցին Հրանդ Յովնանեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

L'ENTENTE U.G.A. ARDZIV

Organise une

GRANDE

NUITEE DANSANTE

Le Samedi 19 Novembre
de 22 heures à l'aube
dans les Salons de l'ALHAMBRA

avec

FRANCIS LINEL

et

SILVANA BLASI

animée par

ROGER GOUALCH

et sa Grande Formation

ATTRACTIONS COTILLONS

Il est prudent de prendre les billets à l'avance et de faire réserver sa table.

S'adresser à :

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines
Marseille (1er) — Tél. 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Boulevard Rougemont
Marseille (12e)
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie
Marseille (15e) — Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Coco
10, Avenue de Vienne
Marseille (11e) — Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Boulevard des Eparges
Marseille (12e) — Tél. : 48-82-70

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ

Ի նպաստ Ալփորվիլի հայկական վարժարանին

կազմակերպութեամբ տեղւոյն կրթ. մարմնին

Sous la présidence du Maire d'Alfortville M. J. FRANCESCHI

Շաբաթ, Նոյեմբեր 19, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE VOLTAIRE — Rue VOLTAIRE, ALFORTVILLE

Կը մասնակցին՝

ԱՐՄԱՆ ՍԷԿԵԱՆ, ԵՐԳ

Սայաթ-Նովա համոյթը եւ կովկաս պարախումբը

Նուագախումբ՝ **Les Blazers**

Ճոխ պիւֆէ, խորոված — Մուտք 10 ֆր.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կայծակնեաց» խումբին:

Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Ավընիւ Անրի Պարպիւս, 69:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:
Հանդէսէն ետք պարանցիկ երեկոյթ,
Նուագախումբ Ճարպիկեան

Պիւֆէ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Հայերէն Աստուածաշունչի Ա. տպագրութեան երեքհարիւրամեակի, կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան կողմէ:

Կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Փլէյէլ Շօփէն սրահին մէջ:

Կը խօսին.— Ս. ՔԱՐԵԱՆ, Գ. ՑԷՆԷՐՃԵԱՆ, Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ), Ի. Պիւլպիւլեան, Աստղիկ Անդրէասեան-Տէտէեան (մեներգ), Տիկին Լաշասաներ-Խըտըշեան, Ա. Գմբէթեան, Պ. Փիլիկեան, Ս. Ոսկերիչեան (արտասանութիւն):

Խմբերգ, Դպրոցասէրի աշակերտութեան կողմէ ղեկավարութեամբ Գ. Եամպէկեանի:

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Սորպոնի տէքառթ ամփիթատրոնին մէջ կը դասախօսէ՝

17, Rue de la Sorbonne

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ.— Աստղաբնագիտութիւնը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 3ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Orchestre :

LES COMPAGNONS DU RYTHME

Մանրամասնութիւնները յետոյ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վարշաւայէն Տիկին Թամարա Սիմլա, ծնեալ Մետաքսեան-Շալխոլնիկով կը փնտռէ իր հօրաքոյրը՝ Տիկին Թամարա Պոկտանօֆ, ծնած Երեւան որ երեսուն տարի առաջ Փարիզ կը բնակէր: Եղբայրը՝ Սերժ Մետաքսեան-Շալխոլնիքով եղած է Վարշաւայի Օփերայի երգիչ: Լուր ունեցողներէն գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն: Գրիգոր Նարեկացի, կը մասնակցին Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան, մեթր Էմիլ Ասլանեան եւ Ալէն Քիւնի:

×

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայկ. Մանրանկարչութիւնը: Կը մասնակցին՝ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, Ան-Մառի Գէորգեան, Հրանտ-Սամուէլ եւ Դաւիթ Դաւիթեան:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 4ին, ժամը 17էն կէս գիշեր Կռանտ Օթէլի մէջ:

Մուտք 10 ֆրանք

Ուսանողներու կէս գին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրացի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները: Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին հայրենակից Յարութիւն Շիրվանեանի բնակարանը:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներն են, մէթրօ Քորանթէն Սելթոնէն առնել օթօպիւս 189 թիւ եւ իջնել Մոնթըլոն: Հասցէն 44 Ավընիւ տը լա Փէ (վանվ):

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր երկսեռ Թաղեցիները Կիրակի, (27 Նոյեմբեր) առաւօտ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շատ կարեւոր այժմէական օրակարգի մը համար:

Սոյն Թուականին մեծամասնութիւն չկազմուելու պարագային յաջորդ Կիրակի, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը օրինաւոր պիտի համարուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի (Նոյ. 21) կէսօրէ ետք, ժամը 3ին Տիկին Մ. Յովսէփեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ սոյն կարեւոր ժողովին:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

SAMEDI 19 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10766

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.766

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Մեր զոյգ կաթողիկոսներու կոնդակներուն ընդ առաջ երթալով Սփիւռքի հայկական բոլոր գաղութներուն մէջ հանդիսաւորապէս ոգեկոչուեցաւ Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան երրորդ դարադարձը (1666) :

Փարիզ վերջիններէն եղաւ եւ այս իրիկուն միայն համեստ սրահի մը մէջ անշուք կերպով կը տօնէ զայն :

Երեք հարիւրամեակին առթիւ յիշուեցան Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսի եւ Երեւանցի Ոսկան վարդապետի անունները : Առաջինը իբրեւ գաղափարի յղացողն ու քաջալերողը, երկրորդը՝ զայն գործադրողը :

Միջին դարը վերջ գտաւ ԺԵ. դարուն, երբ կործանեցաւ բիւզանդական կայսրութիւնը եւ Թուրքերը ոտք դրին Վոսփորի ափերուն վրայ, երբ Քրիստափոր Քոլոմպոս Ամերիկան գտաւ եւ երբ Կիւթէնպէրկ հիմը դրաւ տպագրական արուեստին :

Հայերը իբրեւ յառաջադէմ ժողովուրդ առաջիններէն եղան տպագրութեան արուեստը իւրացնող :

Եւրոպայի բազմաթիւ քաղաքակիրթ եւ մշակոյթով բարձր ազգերէն շատ առաջ Հայերը գիրք տպեցին :

Յակոբ Մեղապարտ 1512ին հրատարակեց առաջին Հայերէն գիրքը Վենետիկի մէջ :

Չունենալով սեփական հայրենիք, ենթակայ օտար պետութեանց լուծին, մեր հայրենակիցները Եւրոպայի ազատ երկիրներուն տակ թռիչք տուին իրենց ստեղծագործ մտքին :

Ձեռներէց Հայեր առեւտրական նպատակներով ծանօթացան եւրոպական երկիրներուն եւ օգտագործեցին նոր գիւտերը, ի մէջ այլոց տպագրութիւնը, ի նպաստ հայկական մշակոյթին :

Ոսկանէն առաջ իր եղբայրը Աւետիս իբրեւ վաճառական Պարսկաստանէն եկած էր Ամսթէրտամ եւ Մատթէոս Ծարեցիի հետ բացած տպարան մը «Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի զօրավար»ի անունով : Անոնք տպած էին կարգ մը փոքր կրօնական գրքեր միայն :

Ոսկան վարդապետ անհուն զոհողութեանց գնով գլուխ հանեց Աստուածաշունչի տպագրութիւնը : Աննախընթաց գործ մը, որ այսօր երեք հարիւր տարի ետք ալ հիացում կը պատճառէ մասնագէտներուն, իբրեւ գեղարուեստական ներկայանալի հրատարակութիւն մը :

Սակայն Աստուածաշունչի տպագրութեան երեք հարիւրամեակը պիտի նշուէր Ս. Գրոց աշխարհաբար թարգմանութեան հրատարակութեամբ :

1956 Մարտին Գահիրէի պատմական «Եպիսկոպոսական Ժողով»ը՝ նախագահութեամբ Վազգէն կաթողիկոսին՝ որոշած էր այդ աշխատանքը կատարել մինչեւ 1966, պանծացնելու համար Ոսկան վարդապետի յիշատակը :

Տասը տարի անցաւ անկէ ի վեր եւ ո՛չ մէկ աշխատանք կատարուած է ցարդ այդ ուղղութեամբ :

Գարեգին Պատրիարք, որուն յանձնուած էր Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան գործը, վախճանեցաւ 1960ին եւ ո՛չ ոք մտքէն անցուց ուրիշի մը փոխանցելու մեր եպիսկոպոսներու որոշումին գործադրութիւնը :

Էջմիածնի պահակալը իր ծանօթ կոնդակին մէջ յիշատակութիւնն անգամ չէր ըրած աշխարհաբարի թարգմանութեան :

Յովհ. վրդ. Զօհրապեան, Սիրունեան վրդ., Գարեգին վարդապետ Տրապիզոնի, Հ. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեան, Տէր Մինասեան վրդ., Պայպլ Հաուզ (Ս. Գրոց ամերիկեան ընկ.) եւ ուրիշներ թարգմանած են Նոր Կտակարանը : Պայպլ Հաուզ հրատարակած է նաեւ աշխարհաբար Աստուածաշունչեր արեւմտահայերէն եւ «Արարատեան »բարբառներով :

Այս բոլոր թարգմանութիւնները համադրելով եւ նոր պրպտումներու լոյսին տակ կարելի էր ներկայանալի աշխարհաբար Աստուածաշունչ մը հրատարակել :

Երեքհարիւրամեակին առթիւ Վազգէն կաթողիկոսին եւ իր եպիսկոպոսներուն վրայ պարտականութիւն կը ծանրանայ գլուխ հանել խոստացուած հրատարակութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԵՆԵԱԿ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՖՐԱՆՍԱ

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսայի տնտեսական եւ ելմտական նախարարը՝ Միշէլ Տըպրէ քանի մը օրուան համար Մոսկուա գացած է : Կարելի չէ եղած զինքը դիմաւորել, վասնզի օդը աննպաստ ըլլալով, Ֆրանսայի նախարարին օդանաւը չէ կրցած իջնել Վնուկովօ օդակայանը, ուր կը սպասուէր, այլ իջած է Շերեմեթիեվօ : Տըպրէ եւ իրեն ընկերացող անձնաւորութիւնները սպասած են որ հասնին զիրենք դիմաւորող խորհրդային անձնաւորութիւնները :

Պատասխանելով բարի գալուստի ողջոյնին զոր արտասանած է Կիրիլին, Միշէլ Տէպրէ յայտարարած է թէ պատահած միջադէպը աւելի մարդկային դարձուցած է շփումը, որ առաջին անգամ ըլլալով զուրկ եղած է սովորական փոռոքոլէն : Ժպիտ ստեղծելով իր շուրջը, Ֆրանսայի նախարարը աւելցուցած է թէ այս յապաղումը առիթ ընծայած է որ խօսակցի իր գրասենեակի պետին եւ Ծըրայրի ընդհ. տնօրէնին հետ, ինչ որ երբեք չի կրնար ընել Փարիզ, ժամանակ չունենալով :

Առաջին առթիւ, Տըպրէ խօսակցութիւններ ունեցած է Կիրիլինի եւ Գիտութեանց ակադեմիայի նախագահ Կելտիշի հետ : Իրիկունը անցուցած են Պալշոյ թատրոնը : Տըպրէ պիտի ունենայ նաեւ խօսակցութիւններ Բայպակովի հետ, նախագահ Կոսիկինի, Պետրոսեանցի հետ, նախագահ Կլաւատոմի եւ Պատոլիչեւ, Արտաքին առեւտուրի նախարար : Շաբաթ օր, վարչապետ Կոսիգին պիտի ընդունի Ֆրանսայի ելմտական նախարարը :

Այս խօսակցութիւնները կրկնակ բնոյթ ունին : Նախ խորհրդային իշխանութիւններուն հետ պիտի պատրաստուին աշխատանքի մեթոտները, որոնք թոյլ պիտի տան «Մեծ Յանձնախումբին» (որուն նախագահն է Ֆրանսական կողմին համար՝ Տըպրէ) իսկական համադրութիւն մը կատարել գործակցութեան համար : Միւս կողմէ պէտք է որ Մոսկուայի ղեկավարները ճշդեն իրենց գործակցութեան տարողութիւնը եւ սահմանեն այդ գործակցութեան զանազան երեւոյթները :

Առաջին խօսակցութեանց առթիւ արդէն, Միշէլ Տըպրէ առաջարկած է Կիրիլինի, որ ուսումնասիրէ Ֆրանքեւխորհրդային առեւտրական Սենեակի մը ստեղծումը :

Այս Սենեակը որ իր մէկ ոտքը պիտի ունենայ Փարիզ, միւսը՝ Մոսկուա, կրնայ կազմակերպութեան մը վերածուիլ, որ օժանդակէ երկու երկիրներու գործի եւ առեւտուրի շրջանակներուն : Կիրիլին համաձայն գտնուած է Տըպրէի առաջարկին :

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Անգարայէն զատ Ատանայի մէջ ալ եղած են հակամերիկեան բուռն ցոյցեր որոնց մանրամասնութիւնները ստորեւ. —

Ատանայէ կը հաղորդուի. — Ատանայի մէջ 36 հոգի ձերբակալուեցան, Ամերիկայի դէմ կատարուած ցոյցերուն առթիւ : Ձերբակալեալներուն մէջ կան ուսանողներ, ուսուցիչներ, բանուորներ, պաշտօնեաներ, որոնք դատարանի պիտի յանձնուին այս օրերս : Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ նաեւ այն կիները, որոնց հանդէպ անվայել ընթացքի մէջ գտնուած են ամերիկացի զինուորներ, և ժողովրդային պոռթկումներու տեղի տուած : Ատանայի մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, նոր եւ աւելի ծանր բարդութիւններէ խուսափելու համար : Զինուորական ուժ մը կը պահպանէ Ամերիկացիներու բնակած վայրերը : Դէպքը ծագեցաւ Կիրակի գիշեր, ամերիկացի զինուորներու մէկ անպատշաճ ընթացքին հետեւանքով : Ժողովուրդը ջղագրգռուեցաւ անոնց այդ ընթացքէն եւ իր զայրոյթը յայտնեց ծայրայեղութեանց դիմելով : Ամերիկացի ութ սեւամորթ զինուորներ, որոնք կը պաշտօնավարեն Ինճիրլիքի ամերիկեան խարիսխին մէջ, ճամբան անվայել ընթացքի մէջ գտնուեցան Թրքուհիներու հանդէպ, իրենց ձեռքի շարժումներով : Ժողովուրդը կրակ կտրեցաւ եւ չկրցաւ զսպել իր զայրոյթը, մէկ վայրկեանի մէջ ծովածաւալ բազմութեան մը վերածուեցաւ եւ քարուքանդ ըրաւ Ամերիկեան հիւպատոսարանը, գրասարան մը եւ Կարմիր Խաչի շէնքը : Կիներուն դէմ անվայել ընթացքի մէջ գտնուող ամերիկացի զինուորները, որոնք քիչ մնաց լինչ պիտի ըլլային, իրենց հոգին փրկելու համար պատ մը ապաստանեցան, բայց ջղագրգիռ բազմութիւնը ուզեց ներս մտնել, սկսաւ քարկոծել եւ քանդել գրասարանը : Ոստիկանութիւնը շատ ուշ միջամտեց, հազար դժուարութեամբ գրասարանէն դուրս հանեց Ամերիկացիները, եւ հսկողութեան տակ զանոնք Ապահովութեան տնօրէնութիւն տարաւ : Ոստիկանները ձերբակալեցին նաեւ կարգ մը գրգռիչներ եւ զանոնք ալ Ապահովութեան տնօրէնութիւն տարին :

ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ ԸՐԻՆ

Մինչ այդ ցուցարարներու բազմութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար, եւ ոստիկանութիւնը կարելիութիւն չունէր ծայրայեղութեանց արգելք ըլլալու : Ցուցարարները բազմաթիւ խումբերու բաժնուած էին եւ պահ մը ետք պաշարեցին Կարմիր Խաչի շէնքը, կոտրեցին դուռը եւ պատուհանները, ներս մտան եւ ամբողջովին քանդեցին շէնքը : Յետոյ փողոց ելան եւ քարկոծեցին ու քանդեցին օտարներու յատուկ բոլոր ինքնաշարժերը : Այս գործըն ալ լրացնելէ ետք, հաւաքուեցան ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւ, քարեր նետեցին եւ կոտրեցին Հիւպատոսարանի ապակիները, երկար ատեն քարկոծեցին շէնքը : Այս խրարանցումին մէջ, սխալմամբ քարկոծեցին նաեւ Թուրք հայրենակցի մը, բնակարանը :

Ցուցարարները աւելի ետք գացին Ապահովութեան տնօրէնութիւն, եւ դրաւեցին անոր պարտէզը, ոստիկանութենէն պահանջեցին որ ետ տայ ձերբակալուած Թուրքերը : Ոստիկանութիւնը մերժեց առաջարկը, որու հետեւանքով ցուցարարները քարկոծեցին Ապահովութեան տնօրէնութեան շէնքը, եւ հարկ եղաւ զինուորական ուժ բերել : Տեսնելով որ ցուցարարները պաշարած են ոստիկանութեան տնօրէնութիւնը եւ կրնան անխորհուրդ բան մը ընել, զինուորական ուժերը պատնէշ մը ձեւացուցին եւ պաշտպանեցին ոստիկանները : Ցուցարարները այս առթիւ քանդեցին ոստիկանութեան պատկանող երկու ինքնաշարժեր : Կէս գիշերը անցած էր, երբ Ատանայի փողոցներուն մէջ զինեալ պահակներ սկսան շրջիլ, ցուցարարները այս անգամ գացին Ամերիկացիներու բնակած թաղամասը, եւ հոն քարուքանդ ըրին Ամերիկացիներու պատկանող 40 – 50 ինքնաշարժեր : Ճամբուն վրայ ամերիկեան երկու ինքնաշարժեր ալ գտան եւ զանոնք գլխիվայր տապալեցին : Առաջին առթիւ տասը հոգի ձերբակալուեցան եւ անոնց անունները գաղտնի կը պահուին : Ձերբակալեալներուն մէջ է Իմամներու վարժարանէն ուսանող մը : Քննութիւնները յառաջ տարուեցան մինչեւ իրիկուն, եւ ձերբակալեալներու թիւը 36ի յանգեցաւ : Գալով ամերիկացի զինուորներուն, ազատ արձակուեցան, որովհետեւ իրենց դէմ ոչ վկայ կայ, ոչ ալ դատախազ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի կոչ մը ըրաւ իր հայրենակիցներուն որ քիչ ուտեն եւ այդ ձեւով օժանդակեն բոլոր անոնց որոնք սովի ըսպառնալիքի տակ կ'ապրին : Տիկին Կանտի շատ սեւ պատկեր մը գծած է երկրին կացութեան :

ՊԱՊԸ շատ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Յիսուսեաններու, որոնց շարքերուն մէջ կարգ մը ազատականներ կ'ուզեն ջնջել տալ իրենց ընկերութեան յատուկ մէկ օրէնքը, որն է՝ հնազանդութեան երդումը՝ Պապին : Պօղոս Զ. այս ազդարարութիւնը ըրած է լատիներէն եւ արդէն իսկ վիճաբանութիւններ սկսած են տրուած թարգմանութեանց շուրջ : Այդ պատճառով ճշդուած է թէ միակ պաշտօնական բնագիրը լատիներէնն է եւ թէ նոյնիսկ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանոյի թարգմանութեան միակ պատասխանատուն թերթին խմբագրութիւնն է :

ՊԱԱԼՊԷՔԻ (Լիբանան) քաղաքապետը՝ Սուլէյ Հայտար սպաննուած է առջի գիշեր, ատրճանակով :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ վարչապետ՝ Զուայէնի, Զեխոսլովաքիա պիտի այցելէ Նոյեմբեր 22ին :

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութեան փոխնախագահը՝ Մառեշալ Ամէր Մոսկուա պիտի երթայ այս Երեքշաբթի, կարեւոր պատուիրակութեան մը գլուխը :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբեր 13ին, Էջմիածնայ մէջ, ձեռամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէնի եպիսկոպոս ձեռնադրուած են Շահան եւ Խորէն Ծ. վարդապետները (Պոլսէն) :

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ. — Վերջին դէպքերուն առթիւ, Ներքին Գործոց Նախարար Տօքթ. Ֆարուք Սիւքան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ. — Կառավարութիւնը վճռած է տառը տառին գործադրել Հանրապետական օրէնքները անխտրականօրէն ամէն ընթացքի եւ ամէն ծայրայեղութեան դիմաց : Անոնք որոնք օգուտ մը կ'ակնկալեն փողոցային ցոյցերէ եւ անխորհուրդ ցոյցերէ, չարաչար կը սխալին : Սահմանադրութիւնը եւ Թրքական օրէնքները կը պատուհասեն այն մարդիկը, որոնք բռնաբարել կը փորձեն ընկերութեան մը ազատութիւնը եւ անբռնաբարելի իրաւունքները : Անոնք անզօր են իրենց նպաստաւոր զետին մը ստեղծելու Թուրքիոյ մէջ : Անոնք որոնք դասակարգային մենատիրութիւն հաստատել կ'ուզեն, պէտք է նկատի ունենան ընկերվարական երկիրներու վիճակը :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԴԱՐԱՆԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

18 Օգոստոս, 1966.— *Պեղումի աշխատութեան մէջոյն, ես պարապ չեմ մընար: Իննակնեան լեռներու սարերն ու ձորերը կը շրջիմ: Հին յիշատակ մը գտնելու մարմաջով անդուլ ու անդադար ... Ու ես կ'երթամ ...:*

Կործանած տաճարին քարերովը շինուած հիւղակներու պատերը ուշի ուշով կը դիտեմ, որպէս զի աչքէս բան մը չվրիպի, ինչու որ, մէկ տեսածս անգամ մըն ալ կարելի չըլլար տեսնել, գոնէ լուսանկար մը մեզի աւանդ մնայ:

Տեղ մը յոգնած, քարի մը վրայ նըստած քրտինքս կը սրբեմ: Ահա դէմս մարմարեայ յիշատակարան մը զիս կ'ողջունէ: 122ամեայ ծերունին երիտասարդական եռանդով կը բարբառի...

... Վերստին նորոգեալ կանգնի,
Կոփածոյ քարամբ այս եկեղեցի,
Սրբոյն Գէորգայ քաջ զօրավարի,
Յառաջնորդութեան Տեառն Զաքարեայ,
Երջանկազարդ Եսայի Վարդապետի,
Ի փառս Աստուծոյ ի պարծանս ազգի 1814
Քրտնաքոր ջանիւք ուստայ Սիմօնի:

Մենք պեղումի պարզ ձեւով մը ծանօթութիւններ հաւաքելու նպատակով փընտըռտուքի սկսեր էինք: Եւ սակայն արդիւնքները մեզ այնքան հետաքրքրեցին, որ կարգ մը պաշտօնական ձեւակերպութեանց կանոնական գործողութիւններու լրացումը մոռցանք:

Անակնկալ միջադէպ մը մեզ սթափեցուց: Եւ պակաս թողուած գործողութիւնները լրացնելու համար աշխատանքները դադրեցնելու որոշումը տուինք:

Կարգ մը կեղծ հերոսներ, իրենց դիրքին ու միջավայրի պայմաններէն օգտուելով, իմ վրաս ուզած էին ճնշում բանեցնել եւ այդ ճիգը պատճառ եղաւ, որ տամ նման որոշում մը: Անոնց սպառնալիքներուն դիմաց, ձեռքս մէջքիս տանելով ... վճռաբար եւ առանց վախի յայտնեցի, թէ իմ աշխատանքներս կը կատարէի պետութեան հովանաւորութեամբ եւ անոնց գիտակցութեամբ:

Իմ առնական կեցուածքս մեր ընկերներուն միջեւ թեր ու դէմ տարակուսութիւններու առիթ տուաւ: Երբ վիճաբանութիւններ կ'ըլլային, ես ալ կ'ուսումնասիրէի, թէ ի՞նչ տեսակ մարդոց հետ գործ ունէի:

Երեկոյեան ժամը չորսին պրպտումները դադրեցնելով, մեր խումբով ձեռնունայն կը վերադառնանք: Այլեւս լեռներն ու ձորերը, սարերն ու հովիտները ինծի ծանօթ են... բոլոր անցած տեղերս կը ճանչնամ, եւ յիշատակներ կը թարմանան իմ մէջ: Բոլորին ցտեսութիւն ըսելով ... Ու ես կ'երթամ ...

Վայրէջքը աւելի դիւրին է, բայց՝ հոգիս խռոված է ... յոյսերս ու ակնկալութիւններս թերաւարտ, հոգւոյս կէսը հոն թողած ... վիրաւոր սրտով՝ անմխիթար ազաւոր մը ... Ու ես կ'երթամ ...:

Պոլլանի ձորին մէջ, իրիկնային տեսարանը տարբեր է: Բայց ես այլեւս բնութեան գեղեցկութիւններով չեմ հրապուրուիր ... վերջալոյսին ձորերու վրայ իջնող ստուերներուն հետ՝ իմ ալ հոգիս մղձաւանջ մը կը պատէ:

Դարաւոր վարագոյր մը պիտի վերցնէի: Պատմական ճշմարտութիւններ մէջտեղ պիտի հանէի: Պատմութեան էջերուն ոսկի էջեր պիտի դրոշմէի ... Եւ սակայն, պանդուխտի ցուպը ձեռքիս ... Ու ես կ'երթամ ...:

Ժամը եօթն է: Պոլլանի ձորը, ճամբու եզերքը նստած՝ կը խօսակցինք: Բոլոր ընկերներս յուսալքուած, իրարու չըտակի նայուածքներով ակնարկներ կը նետեն: Բանավէճը երբեմն կը սաստկանայ, մինչ ես, անձերու նկարագիրը կ'ուսումնասիրեմ: Որո՞նց հետ կարելի է աշխատիլ, եւ որո՞նց կարելի է վստահիլ՝ մտքիս մէջ կը նօթագրեմ:

Մութը տակաւ կը թանձրանայ: Ես մտածումներու բեռան տակ կ'ընկճուիմ: Մուշէն Էլազըղի ուղղութեամբ դեղորայքի վաճառորդի կառք մը կուգայ: Կառքին շարժավարը առանձին է: Կը յօժարի Խիթանլուցի բարեկամիս հետ զիս Էլազըղ տանիլ:

Մութն է պատեր, սիրտս է կոտրեր: Ընկերներս Արեւելք կ'երթան, ես ալ Արեւմուտք ... Ու ես կ'երթամ ...:

ԽԱՐԲԵՐԴ

19 Օգոստոս, Ուրբաթ.— *Գիշերուան ժամը 11ին, Էլազըղ վերադարձանք: Փոշիներու մէջ թաթխուած, յոգնած եւ ուժասպառ էինք: Պանդոկին ջուրերը կըտրած ըլլալուն՝ մեր ճամբու աղտերով անկողին մտնելու պարտաւորուեցանք:*

Առաւօտուն հազիւ լոգանք ընելու առիթը ունեցանք: Փոշիներու բեռան հետ, մասամբ՝ տխրութիւնս ալ մէկ կողմ թողլով, հարազատներուս նամակ մը գրելու հնարաւորութիւնը ունեցայ:

Ճամբորդութեան ընթացքին ծանօթացած էի քանի մը ընկերներու հետ: Միասին կ'որոշենք Խարբերդ երթալ: Ճամբայ ելլելէ առաջ, ճաշարան մը կ'երթանք: Ճաշի պահուն, գլխու պտոյտ մը կ'ունենամ, եւ ապա աթոռս կը սկսի երերալ: Եւ խուլ խժլտուք մը կը լսուի,— երկրաշարժ տեղի կ'ունենար: Մարդիկ բոլորը խուճապի մատնուած էին, ամէն կողմ կախօրբանի պէս կ'երերար: Պահ մը ուշքի եկայ: Շուրջս նայեցայ: Ես պատուհանի մը մօտ նստեր էի: Անմիջապէս որոշումս տուի եւ ապա առաստաղի հաստ կրածեփ գերանները դիտել սկսայ, որ եթէ անոնք իրարմէ բաժնուէին, ես ալ պատուհանին մէջ պիտի ցատկէի:

Այդ վայրկեանը այնպիսի պահ մըն է, որ մարդ չի կրնար ուղիղ դատել ու տրամաբանել: Մէկը շուարած փախչիլ կ'ուզէ, միւսը ահ ու դողի մատնուած՝ չի գիտեր թէ ի՞նչ ընէ, ուրիշ մը իրարանցումի մէջ աջ ու ձախ կը գլորի: Եւ մանաւանդ վախը հալ ու մաշ կ'ընէ բոլորը:

Շարժը բաւական երկար տեւեց: Դադրելէ ետք՝ կը խորհինք թէ կեդրոնը մօտիկ պէտք է ըլլայ եւ աւերն ալ մեծ:

Մեր պանդոկի սպասման սրահին մէջ, գերմանացի զբօսաշրջիկ աղջիկ մը փափաքեցաւ մեզի ընկերանալ: Ես թէեւ նախապէս Խարբերդը տեսեր էի, սակայն, ճամբորդական երկար փորձառութիւնս ցոյց տուաւ, որ տեղ մը կրկնակի այցելութիւնը աւելի օգտակար կ'ըլլայ: Այս մտածումով՝ վերստին երթալու կը յօժարիմ: Ո՜հ, մոռցուած յիշատակներ գըտնել եւ անոնց հետ մտերմանալը մանաւանդ մեծ հաճոյք մըն է:

Ընկերներս Խարբերդի պատմական բերդը տեսնելէ ետք, թաղապետութեան նոր շինած պարտէզին մէջ նստան: Մինչ ես աւերակներու մէջ կը դեգերիմ, քարակոյտերու վրայէն ոստոստելով կ'անցնիմ, կը վազեմ վար, կը վազեմ վեր, յիշատակարան մը մոռացութեան գիրկը թաղուելէ ազատելու յոյսով: Ու ես կ'երթամ ...:

Վերջին կայանս թանգարանը եղաւ: Ներսը, մուտքի աջին, սեւ քարէ մեծ կոթող մը պահակ կը սպասէ: Ան, հակառակ իր հազարամեայ տարիքին, առոյգ է եւ տոկուն, իր նախկին փառքի վեհութիւնովը կանգնած:

Ուրարտացիներու մեծազօր արքան ՄԵՆՈՒԱՆ կը պատգամէ.

Ա. պատգամ.—

«Զատուած ԽԱԼՏԻԻ զօրութեան շընորհիւ, ԻՇԲՈՒՆԻԻ որդի ՄԵՆՈՒԱ այս քարը մեր տիրոջ ԽԱԼՏԻԻ ձօնեց»:

«Ես ԽԱԼՏԻ չաստուծոյ մեծութեան շնորհիւ, արքայից արքայ մեծ թագաւոր ՊԻԱՅԻի երկրին տէրը ԹՈՒՇՓԱ քաղաքին իշխանը ԻՇԲՈՒՆԻի որդին ՄԵՆՈՒԱՆ եմ»:

ՄԵՆՈՒԱՆ կը խօսի.— «ԹԻԹԻԱՆ հոս կառավարիչ նշանակեցի»:

«ԽԱԼՏԻ չաստուծոյ զօրութեան շնորհիւ, ԻՇԲՈՒՆԻի որդին ՄԵՆՈՒԱՆ մեր տէրը այս քարը ԽԱԼՏԻին ձօնեց»:

Բ. պատգամ:

«Ե. ԽԱԼՏԻ աստուածին մեծութեան շնորհիւ, ՊԻԱՅԻի երկրին մեծազօր արքան, ԹՈՒՇՓԱ (ՎԱՆ)ի իշխանը ԻՇԲՈՒՆԻի որդին ՄԵՆՈՒԱՆ եմ»:

ՄԵՆՈՒԱՆ կը խօսի.—

«ԹԻԹԻԱՆ հոս կառավարիչ նշանակեցի»:

ՄԵՆՈՒԱՆ կը խօսի.—

«Այս գրութիւնը ով որ կը փճացնէ. ասոր վնաս հասցնէ, ով որ ասոր նմանը շինէ, (այս բաները ես շինեցի), ըսէ ԽԱԼՏԻ աստուածին կողմէ, փոթորիկներու աստուածը, արեւի աստուածը եւ միւս չաստուածներու կողմէ թող պատուհասուին. արեւու լոյսէն թող զրկուին... կեանքը թող ոչնչանայ եւ ոչընչութեան թող երթայ»:

Այս կոթողին մէկ ճակատն ալ հայերէն արձանագրութիւն մը կայ.—

«Այս է տապան ներկարար ՊԱՊՕՃԱՆԻՆ. ԱԾ. ողորմի»:

Այս անկանոն եւ կոշտ գրութենէն յայտնի կ'ըլլայ որ այս պատմական կոթողը միջոց մը ներկարար Պապօճան անուն Հայու մը գերեզմանաքարը եղած է:

Գիշերը ժամը եօթնին Մուշ հեռագիր տալով՝ մեր գործակիցը Էլազըղ հրաւիրեցինք: Հակառակ հեռագիրը ստիպողական տրուած ըլլալուն, պատասխան չենք ստանար: Երկրաշարժին պատճառով հաղորդակցութիւնը խզուած էր:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎՃՌԱԳՐԵՐ

Դ.

Կատարուած լրացուցիչ քննութիւններուն իբր արդիւնք, ամբաստանեալներէն՝ Ավնի Պէյ, *չատ ժամանակ Իսմայիլ եւ* Ջէրքէզ *Մէհմէտ եւ Հաճի Հիւսնի անձերուն, ներքին փոխառութեան արժեթուղթեր գնելու համար սպառնալիք եւ ծեծ գործադրած է, եւ տակէ դատ* 1914*ին* (1330) *Յուլիսէն ի վեր, պատասխանատու քարտուղարի պաշտօնին մէջ եղած է եւ* 1916, 1917 *եւ* 1918 *թուականներուն ընթացքին գումարուած Իթթիհատի Քոնկրէններուն մասնակցած է, եւ՝*

Հալէպի պատասխանատու քարտուղար Ճէմալ Պէյ*ը Սահմանադրութեան հրատարակութենէն ետք՝ Իթթիհատի միացած է, եւ վարած է Գոնիայի եւ Հալէպի պատասխանատու քարտուղարի պաշտօնները, եւ՝*

Հուսան Սալաhէտտին Պէյն *ալ* 1913*էն* (1329) *սկսեալ յիշեալ ճէմիյէթին (Իթթիհատի) Կ. Պոլսոյ պատասխանատու քարտուղար Քէմալ Պէյի պաշտօնատան մէջ քարտուղարութիւն ըրած է, եւ՝*

Ճէվտէթ Պէյն *ալ Միրկիւնի պատասխանատու քարտուղար եղող* Ֆէրիտ Պէյ*ին բացակայութեանը եւ երկար ժամանակով անոր փոխանորդը եղած է, եւ՝*

Պէսիմ Զիհտի Պէյն *ալ* 1914*ին* (1330) *Աֆիոն Գարահիսարի եւ երեք տարի ետք ալ Էսքի-Շէհիրի պատասխանատու քարտուղարութեան գործերը վարած է, եւ՝*

Միտհաթ Պէյն *ալ Պալքանեան պատերազմէն ետքը՝ Պոլուի պատասխանատու քարտուղարութիւնը վարած է եւ այս գործը շարունակած է, ու աւելի ետքը Պրուսայի պատասխանատու քարտուղար Իբրահիմ Պէյին փոխարէն նշանակուած է եւ Նէսիմ Պէյին յաջորդած է, եւ՝*

Ապտիւլ Ղանի պէյն *ալ Սահմանադրութեան յայտարարութենէն առաջ, անդամակցած է յիշեալ ճէմիյէթին (Իթթիհատի) եւ յանձն առած է Էտիրնէի մէջ Իթթիհատի Քննիչի պաշտօնը եւ մինչեւ Իթթիհատի կազմալուծումը* (1) *այդ պաշտօնը կատարած էր:*

Սահմանադրութենէն ետք միապետ եւ բռնակալ (թէֆէրրիտ վէ թէղալլում) *ըլլալու համար, կառավարական վարչութիւնը իրենց ձեռքը անցուցած եւ պետութեան մնաս բերող ընել տուած* «վէ-տաաթ) *եւ քաղաքական կուսակցութեան վիճակի մէջ, կառավարական գործը իրենց վրայ վերցնելով, կառավարութեան բարձր դիրքին եւ ծանօթ ձեւին պահպանումին եւ հետեւաբար ընդհանուր գործադրութիւններուն, պետական վարչութեան ամբողջութեամբ միջամտած եւ իրենց ազդեցութեան տակ առած, եւ պետութեան կարեւոր խնդիրները լուծելու վայր ընդունած են Մէրքէզը Ումումին եւ այդ կեդրոնէն պատրաստուած որոշման համաձայն, մասնաւոր օրէնք մը յարմարցնելով, ուրիշ տեղեր փոխադրուած (Հայերու) կարաւաններուն բնաջնջումին եւ անոնց գոյքերուն եւ սեփականութիւն-*

ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻՆԵՐԸ

(LES INCORRUPTIBLES)

ԷԼԻԸԹ ՆԷՍԻ
ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Օր մը մարդ մը գտնուեցաւ նշանածին տան պարտէզին մէջ:

Օր մը մազապուրծ ազատեցաւ սըրնթաց ինքնաշարժի մը տակ ճզմուելէ: Ուրիշ օր մը, ինքնաշարժ ելլելէ առաջ նըկատեց, որ կափարիչը լաւ չէ փակուած: Շարժակին քով դրուած էր ռումբ մը, որ պիտի պայթէր ինքնաշարժը աշխատցնելու առաջին իսկ փորձին: Ի վերջոյ, օր մը սպաննուած գտնուեցաւ իր շարժավարը՝ Ֆրանք Պազիլ, որ քանիցս իր կեանքը փրկած էր:

Նէս վճռեց լուծել Ֆրանքին վրէժը: Շուտով գիտցուեցաւ ոճրագործը՝ Թոնի Նափոլի, որ ձերբակալուեցաւ: Նէս կը յուսար խոստովանցնել Թոնի Նափոլին եւ ձերբակալել տալ Քափոնէն: Սակայն Թոնին բանտի իր խուցին մէջ անձնասպան եղաւ:

Անկաշառելիները երբեմն իրենք իրենց հարց կուտային, թէ ինչպէս պիտի կարենային գլուխ ելլել մարդոց հետ, որոնք գազանօրէն զիրար կը սպաննէին: Եւ ձեւով մը յուսահատութիւն կ'ունենային:

Սակայն յուսահատութենէն աւելի գէշը տեղի ունեցաւ,— դաւաճանութիւն:

ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻ ՄԸ ԿԸ ԳՆՈՒԻ
5000 ՏՈԼԱՐՈՎ

Նէս եւ իր մարդիկը կը գտնէին ոգելից ըմպելիի գաղտնի գտարան մը, կը տեսնէին բեռնատար ինքնաշարժներու երթեւեկը, գործաւորները, կը լսէին խմիչքին ձայնը: Սակայն երբ յաջորդ օր կը գրաւէին գտարանը, իրենց քայլերը կ'արձագանգէին պարապ պատերուն մէջ:

Այս երեւոյթը քանի մը անգամ կըրկնուեցաւ եւ Էլիըթ Նէս գիտցաւ, թէ մէկը լուր կուտար Ալ Քափոնէի:

Այդ մէկը Անկաշառելիներէն Ճօրճ Սթիլմէնն էր:

Դաւաճանը յայտնուեցաւ այլ «դաւաճանի» մը միջոցաւ, որ կը գտնուէր Ալ Քափոնէի կազմակերպութեան մէջ.— անձ մը չէր ան, այլ հեռաձայնին կապուած թել մը, որ Անկաշառելիներուն կը թոյլատրէր հետեւիլ Ալ Քափոնէի փոխանորդներէն մէկուն խօսակցութեանց:

Օր մը երբ Ճօրճ Սթիլմէն անզգուշաբար հեռաձայնած էր, ձայնէն ճանչցուեցաւ:

Որպէսզի Անկաշառելիներուն համբաւը չմրոտի, լռութեամբ հեռացուեցաւ կաշառուած Անկաշառելին:

Երկրորդ դաւաճանը եղաւ Արնոլտ Կըրէնթ, որ նոյնպէս ձայնէն ճանչցուեցաւ եւ որ նոյնպէս անձայն հեռացուեցաւ, միշտ «քաղաքական» նկատումներով:

Անկէ ետք մոլորեալ ոչխար չգտնուեցաւ:

«ՁԵՌՔՈՎՍ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԵՄ ՁԻՆՔ», ԿԸ ԳՈՌԱՅ ՔԱՓՈՆԷ

Քափոնէի խմիչքի գտարանները մէկ առ մէկ կը քանդուէին:

Նէս իր մեծագոյն յաղթանակը արձանագրեց այն օրը, երբ շէնքի մը երրորդ յարկին վրայ երեւան հանուեցաւ գաղտնի գտարան մը, որ օրական ութսուն հազար լիտր ալքոլ կ'արտադրէր: Վեց ամիսէ ի վեր կը գործէր եւ արդէն իսկ մէկ միլիոն տոլարի շահ մը արձանագրած էր: Քափոնէի դրամը սկսած էր պակսիլ եւ վճարումները չէր կրնար անցեալին պէս կատարել:

Զտարաններու գրաւման եւ փճացման ընթացքին գրաւուած էին քառասունեւհինգ բեռնատար ինքնաշարժներ, զորս աճուրդով ծախելէ քանի մը օր առաջ, Նէս մտածեց մէկ շարքի վրայ զանոնք անցընել Լեքսինկթըն պանդոկին առջեւէն, ուր կը գտնուէին Քափոնէի գլխաւոր ըսպասարկութիւնները:

(5 Շար.)

ներուն կողոպուտի նպատակով պատրաստուած եւ կազմակերպուած են աւազակային խումբեր եւ ատոնց պատրաստութեան եւ կազմակերպութեան գործին մասնակից եղած են »:

Եւ պատերազմի խառնակ վիճակին մէջ, ժողովուրդին պէտք ունեցած ամէնէն անհրաժեշտ նիւթեղէնները անհատական յաւակնութեամբ, չարաշահած են եւ իրենց նպատակը եղած է հարստութիւն դիզել (իտտիխարը սէրվէթ) եւ այդ նպատակով ալ, ատոնք պաշտօնական գործառնութիւնները վերածած են, կարճ միջոցով նման պետական քմահաճ կարգադրութիւնները, իրենց գործիք եւ միջոց ընտրած են: Հետեւաբար, Օսմ. Պետութեան Սահմանադրութեան համաձայն, որոշուած եւ հաստատուած կառավարութեան վարչական ձեւը շրջափոխած են: Եւ անտեսանելի ուժ մը մէջտեղ բերած են (պիր գուվվէի խաֆիէ իհտաս), ու Իթթիհատ Թէրաքքը ճէմիյէթին մասնաւոր ղեկավարները Օսմանեան Նահանգներուն մէջ, իրենց գործադրութեանց միջոցներ ստեղծած են եւ կազմակերպութեան արտաքինէն զատ, ներքին «ներկայացուցիչ» եւ «պատասխանատու քարտուղարներ» անուններու տակ, գործունէութիւն ցոյց տուած են:

Իբր եզրակացութիւն, վերեւ յիշուած 10 Յունիս 1919 Թուակիր ՈՐՈՇՄՆԱԳՐԻ պատճառաբանութեանց համաձայն՝ իրենց այդ գործունէութեամբ գլխաւոր յանցաւոր (ֆայիլը ասիլ) ըլլալով, այսօր ատոնց հանդէպ այդ ամբաստանեալներուն գործունէութիւնները սկիզբէն ի վեր եղած են պատրաստել, -դիւրացնել եւ վերջն ալ լրացնող գործունէութիւններ, որոնք կատարողները մասնակից - յանցաւորներ ըլլալէն եւ դատական հարցաքննութեանց ժամանակ, ընդունած եւ որոշ կերպով խոստովանած են (իքրար վէ իյթիրաֆ) եւ քննութեանց փաստաթուղթերուն մէջ պարունակուած փաստերով հասկցուած է:

Ատոնց արարքները պատժական օրինագրքին 45րդ յօդուածի տրամադրութեամբ եւ 55րդ յօդուածի վերջին պարբերութեան սահմանած ոճրային գործերու կարգին են:

Վերոյիշեալ այդ կերպով պատերազմական առեւտուրի աջէն դատել անհրաժեշտ եղած է: Եւ Պատժական Դատավարական Օրինագրքի (Ուսուլը Մուհաքէմաթը Ճէզայիէ) կանոններուն 89րդ եւ 204րդ յօդուածներուն համաձայն, մնացին բանտարկութեան հրամանագիր հանուած է:

Միւս ամբաստանեալներէն՝ Համիտ Պէյը, Սահմանադրութենէն ետք, Իթթիհատական եղած է, եւ Իզմիթի մէջ Միւթեսարրիֆ Իսմայիլ Հագգը Պէյին փոխանորդը եղած է՝ Ատափազարի անդամներու ամսավճարները գանձելու:

Եւ գրատան տնօրէն Նէճաթին ալ, Թէշքիլաթը Մախսուսէի մէջ ծառայած է, եւ Գայը Ալիի դէպքին ալ 10 Յունիս 1913,

— Պատերազմական Նախարար Նազըմ Փաշայի սպանութեան կ'ակնարկէ (Հ.Ղ.) մասնակից եղած է, եւ՝

Իհսան Նամըգ Պէյն ալ, մինչեւ Ապրիլ 1913 Սելանիկի մէջ, Իթթիհատ եւ Թէրագգըի ղպրոցին մէջ տնօրէն եղած է, ինչպէս նաեւ եղած է Իթթիհատի Սելանիկի ներկայացուցիչը եւ այդ թուականէն ետք՝ Փէրիէ Դրամատան փոխանորդ եղած է, եւ Դրամատան Ներքին Կանոնագրին համաձայն, Իթթիհատի իր անդամակցութիւնը պահելով հանդերձ, գործնականօրէն ծառայութիւն չէ ըրած, եւ՝

Հիլմի Պէյն ալ, 1914ին Անգարայի երեսփոխան ընտրուած է, եւ առեւտուրով զբաղած է եւ հասկցուած չէ՝ անոր ալ, վերոյիշեալ պաշտօնատարներու նման, Իթթիհատի նպատակներուն ծառայած ըլլալը:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(1) Իթթիհատը կազմալուծուած չէր. միայն անունը փոխած էր եւ իբր «Թէճէտտիւտ» կուսակցութիւն անունի տակ, նոյն անձերը կը գործէին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Աթլեթիզմ.— Յաւելուածական տեղեկութիւններ Լիբանանի կանացի մարզիկներու վրայ: 1962ին Օր. Տաքէ Յակոբեան, Ամերիկեան Գոլէճի երկայնութիւն ցատկելու ախոյեան, հարիւր մ. վազքի փոխ-ախոյեան եւ Գ. երկու հարիւր մեթրի ընթացքին: 1963ին Հ. Ե. Ը. Անդրանիկի 4×100 մ. դրօշարշաւի կանացի խումբը (Օրիորդներ Գոհարիկ Պաճաքեան, Թագուհի Մահտեսեան, Յասմիկ Առաքելեան եւ Հերմինէ Աւետիսեան) 58"ով կոտրած է Լիբանանի մրցանիշը:

Բաց աստի՝ 1963ին Հ. Ե. Ը. Անդրանիկի եւ 1964ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի կանացի խումբերը «Լիբանանի Թիմային ախոյեան» հռչակուած են:

Հայաստան.— «Ը. Սպարտակիատներու» 4 × 100 մեթրի կանացի ախոյեան հռչակուած է Երեւանի Ա. խումբը, շնորհիւ Օր. Էրա Ոսկանեանի (վերջին հարիւր մեթրը վազող) 51"2 (1966):

Արտաքին մրցումներ.— Ֆրանսա, Տաթիյոն ու Պանեէօյի մէջ, Մինասեան (Մարսիլիա) առաջին հանդիսացած է «Մեմորիալ Մօրիս-Պաքէյի» տասը հազար մեթրի մրցման, 34' 58" 2 (ինծի ծանօթ զաղութահայ լաւագոյն մրցանիշը):

Հայաստան.— Լենինականի մէջ՝ «Խ. Միութեան թիմային ախոյենութեանց» ընթացքին ստուգատեսի ենթարկուած են հետեւեալ մարզիկները Լ. Մալոյեան երեք քայլ ցատկել 14 մ. 34 (Աշխատանք, Երեւան): Ն. Իսանին երկու հարիւր մ. 22"4 եւ չորս հարիւր մ. 50" 2 (կոլխոզական Սեւան ընկերութիւն): Նոյն Միութեան անդամ Գ. Աթոյեան՝ սկաւառակ 49 մ. 11: Երեւանի «Սպարտակ» Միութեան մարզիկ Ս. Բեղոյեան վեց մ. 93 երկայնութիւն ցատկած է:

4 × 100 մ. դրօշարշաւի՝ Գ. հանդիսացող բուրէվէստնիք (մրրկահաւ), Ուս. Միութիւն) խումբին մէջ 40"4, կը գտնուի հայկական անուն մը Ա. Տարասեան:

Լենինականցի Է. Օրցեւ Դ. «տասնամարտի» մրցման 7498 կէտ հաւաքած:

Իսկ Երեւանի 4 × 100 մ. դրօշարշաւի խումբը (վերջին հարիւր մեթրը վազող Եուրի Բրուտեան) 43"5ով «Հայաստանի Ը. Սպարտակիատներու» ախոյեան հռչակուած է «Ա. դասակարգի արդիւնք»:

Ըմբշամարտ.— Հայաստանի յունահռոմէական ըմբշամարտի հաւաքականը Տիֆլիսի մէջ (Չեխոսլովաքիա) միջազգային մրցումներու մասնակցելով (Հայաստան-Ռումանիա-Չեխոսլովաքիա) երեք առաջնութիւն գրաւած է, շնորհիւ հետեւեալ ըմբիշներուն, «մարզական միջազգային կարգի վարպետ» Ժորա Զաքարեան (թեթեւագոյն քաշ, աքլոր ծանրութիւն ըստ Ֆրանսացւոց), Ռաֆիկ Սարգսեան (կիսաթեթեւ քաշ, «փետուր ծանրութիւն» ըստ Ֆրանսացւոց), Թելման Գոչարեան (միջին ծանրութիւն):

Իսկ Փրակայի մէջ՝ Հայաստան յաղթած է Չեխոսլովաքիոյ 6,5 կէտ 1,5ի դէմ (5 յաղթանակ, երեք հաւասարութիւն): «Մարզական վաստակաւոր վարպետ» Աբրահամ Աբրահամեան յաջողած է պարտութեան մատնել «աշխարհի նախկին ախոյեան» եւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչ Ս. Կմենտը (կէս ծանրութիւն, նոյն մարզիկը ներկայիս «ծանր ծանրութեան» աշխարհի Ե. ըմբիշն է):

Ծանրաբարձութիւն.— Միջազգային մրցումներ՝ Չեխոսլովաքիան «Ռուդէ քվեզտա» եւ Խ. Միութեան «Տինամօ» խումբերու մրցման ընթացքին յաղթական հանդիսացած են Աշոտ Զէյրանեան «փետուր ծանրութիւն» 337 քկ. 500 եւ Վլատիմիր Կիզոյլեան «միջին ծանրութիւն» 415 քկ.:

Հայաստանի Ը. Սպարտակիատներու անդրանիկ ախոյեանները.— Թեթեւագոյն քաշ («աքլոր» ծանրութիւն) Լեւոն Մանուկեան՝ բարելաւելով իրեն պատկանող չորս Հայաստանեան մրցանիշներ, Սեղմում 105 քկ. (Ֆրանսայի մրցանիշ Մէօրա 95 քկ. 500), Պոկում հարիւր քկ. 500 (Ֆրանսայի մրցանիշ Մէօրա 97 քկ.), Հրում 130 քկ. 500 (Ֆրանսայի մրցանիշ Մէօրա 122 քկ. 500), եռամարտ 332 քկ. 500, (Ֆրանսայի մրցանիշ Մէօրա 307 քկ. 500): Այս մարզիկը եթէ մասնակցէր «Պերլինի ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյենութեանց» Դ. կը հանդիսանար:

Կիսաթեթեւ քաշ («Փետուր» ծանրութիւն) Աշոտ Զէյրանեան՝ սեղմում 110 քկ. (նոր մրցանիշ, Ֆրանսայի մրցանիշ Ֆուլլա 108 քկ.), պոկում 105 քկ. (Ֆրանսայի մրցանիշ Մէօրա 98 քկ.) հրում 135 քկ. 500 (Հայաստանի նոր մրցանիշ, Ֆրանսա՝ Ֆուլլա 130 քկ. 500), եռամարտ 350 քկ. (Հայաստանի նոր մրցանիշ, հաւասար ողիմպիական, (Հելսինքի 1952) եւ աշխարհի նախկին ախոյեան Թիֆլիսցի Ռաֆայէլ Չմչկեանի համահայկական մրցանիշին, Ֆրանսայի մրցանիշն է Ֆուլլա 327 քկ. 500): Եթէ Աշոտ Զէյրանեան մասնակցէր Պերլինի վերոյիշեալ ախոյենութեանց Ը. կը հանդիսանար:

Կոփամարտ.— Հայաստանեան Ը. ըՍպարտակիատներու ախոյեաններ՝ Յարութիւն Մաղաքեան, Կ. Առաքելեան (35 տարեկան, «ունիկ փորձառու աղուէս մը»), Ա. Աստուրեան, Դերենիկ Ոսկանեան, Վ. Զելինսկի, Լեւոն Յովհաննէսեան, Ռ. Քէշիշեան, Օ. Շահինեան, Ֆ. Մարգարեան, Կ. Սարոյեան: Մրցումներու գլխաւոր դատաւոր՝ ողիմպիական (1956, Մելպուռն) եւ Եւրոպայի եռակի ախոյեան (1953, 1957, 1959) Վլատիմիր Ենգիպարեան:

Հրաձգութիւն.— Փոքր հրացան՝ «Մարզական վարպետ» Վ. Սիմոնեան պառկած դրութեան ախոյեան 587 կէտ:

Նոյն վարժութեան կանացի ախոյեան Ե. Կիրգուն «մարզական վարպետ» 587 կէտ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Այս տարի, Մայիսին, Սուրիոյ անապատին մէջ, Տէր Զօր քաղաքէն ութսուն քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ յայտնաբերուեցան հայերէն վիմագիր արձանագրութիւններ: Տէր Զօրի եւ Հասիչէի պատմական յուշարձաններու տեսուչը՝ Շայուքի Շաասի ենթադրած է, թէ ատոնք յունարէն արձանագրութիւններ են: Ցետագային Նուպար Փարթամեան, որ Հալէպի պետական թանգարանի կարեւոր պաշտօնեաներէն է, ստուգած է, թէ ատոնք ոչ թէ յունական, այլ հայկական գիրներ են: Արձանագրութիւնները կ'ընդօրինակուին եւ կը ղրկուին Պէյրութ, Մօրուս Հասրաթեանի, որ տնօրէնն է Հայաստանի պատմութեան թանգարանին: Կը պարզուի, որ գրուած են Նոր Ջուղայեցի հայ վաճառականներու ձեռքով, որոնց առեւտրական կարաւանները յաճախ կ'անցնէին այդ վայրերէն:

Արձանագրութիւնները կը լուսանկարեն Բժ. Ռ. Ճէպէճեան, Վ. Թիւթիւնճեան, Հ. Փարթամեան եւ Եր. Տէմիրճեան: Ասոնք կը յանձնուին Հայաստանի պետական մատենադարանին:

Նախնական ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ արձանագրութիւնները փորագրուած են 1628, 1654, 1664ին: Բովանդակութիւնը գրեթէ նոյնն է (վաճառականներու անուններ, այցելութեան թուականներ եւ միշտ յիշելու խնդրանք): Արձանագրութիւններէն մէկուն մէջ յստակ կը կարդացուի հետեւեալը. «Աստուած Ջուղեցոց բան հաստատ պահէ»:

×

Երկար ժամանակ Հալէպի հայկական «Քառասուն Մանկանց» աթոռանիստ եկեղեցին (ԺԶ. դար) կը պահուէր գրեթէ սեւցած նկար մը: Եկեղեցին հոգաբարձութիւնը գերմանացի մասնագէտներու միջոցաւ մաքրել կուտայ կտաւը, եւ կեղտին տակէն յատակ կ'երեւի ԺԸ. դարու ինքնատիպ գործ մը: Իրաներկ այդ նկարը, որուն չափերն են եօթը մեթր բարձրութիւն, 4.75 մեթր լայնութիւն, կը պատկերացնէ «Ահեղ դատաստանը»: Նկարիչը Հայ է, Մահտեսի Կարապետ: Աշխատանքը կատարուած է 1708ին: Նկարին վրայ կան հայերէն եւ արաբերէն բացատրական գրութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Բազմաթիւ դիւանագէտներ, եւմտադէտներ, բարձրաստիճան սպաներ, ծովային թէ ցամաքային, չէն մտած կայսերական ընտրանիներու շարքին մէջ ատանց ձեռք ձգելու, իրենց միջոցներով, նախկին պարուհիին շնորհքները:

Ընդհակառակն նոյնպէս բազմաթիւ անձնիք եւ պատուաւոր մարդիկ վռնտուած են Փոցտամի պալատէն, շնորհազրկուած եւ նոյն իսկ դէպի մահ առաջնորդուած դղեակի եւ թունաւոր քսութիւններուն պատճառով այս լրտես կնկան որ ծածկըւած էր ժպիտներով ե ղոհարեղէններով:

— Որո՞ւ մասին կ'ուզէք խօսիլ ինծի, արագօրէն հարցուց Կայսրը որ չհասկըցած ըլլալով, խորապէս թաղուած էր նոր ընդծովեաներու շինութեան չափազանց կարեւոր ծրագրի մը մէջ, եւ կ'երեւար որ շատ դժգոհ էր խանգարուած ըլլալուն համար այս անսպասելի այցելութեամբ, հակառակ որ բաւական տէր էր ինքզինքին բան մը յայտնի չընելու համար:

— Ռայթշէլի գործի մասին, պատասխանեց պառաւ կինը ցածկէկ ձայնով մը:

Այդ անունը լսելուն պէս Կայսրը յօնքերու աննշմարելի պոստում մը ունեցաւ եւ գիս ճամբու դրաւ:

Խոնարհեցայ եւ դուրս ելայ, դուռը գոցելով Կայսեր եւ իր նրբամիտ գաղտնի գործակալին վրայ:

Այդ յառաջացած ժամուն իր Փոցտամ գալը որոշապէս ցոյց կուտար որ կարդ մը մութ խաղեր կը սարքուէին դարձեալ: Պալատին ներքնարակին մէջ տեսած էի իր խոշոր ինքնաշարժին լոյսերը:

Ատկէ շաբաթ մը առաջ խօսած էի Անտոն Ռայթշէլի եւ անոր գրաւած դիրքի մասին, մտերիմ բարեկամիս ծերունի Ֆօն Տօնաուշթաուֆի հետ որ մեծարաբոցապեան էր եւ պաշտօնապէս կը նկատուէր նախկին պարուհիին անմիջական պետը եւ սակայն իրականութեան մէջ անոր ստորադասն էր, որովհետեւ պարուհին որեւէ ժամու կրնար ներկայանալ Կայսեր որ միայն անոր մտիկ կ'ընէր:

Գահին շուրջը դեգերողներուն ամենօրեայ կեանքը կազմուած է միայն ստորին նախանձէ, անփոփոխ մեքենայութիւններէ եւ վատ դաւադրութիւններէ: Քայզէրը իր անունով տրուած հրամաններուն կէսին տեղեակ չէր եւ շատեր ատանց իր հրամանին աքսորուած են:

Կարդալով Հէր Անտոն Ռայթշէլի մասին Կայսեր հասած հարիւրաւոր գաղտնի տեղեկագրերը՝ որոնք վերջը իմ ձեռքս կը հասնէին՝ շատ բաներ տեղեկացայ իր վրայ: Եւ յետոյ ալ, ծերունի Ֆօն Տօնաուշթաուֆ կատարելապէս լուսաբանած էր գիս տալով ինծի բոլոր ծայրերը միջոցին մէջ սաւառնող դաւադրութեան այս կծիկին:

Փքուռոյց դէմքով, խարտեաշ մազերով, բարձրահասակ եւ հաստ Փրուսիացի Ռայթշէլը, իր խիստ բարձր իմացականութեամբ եւ ձեւապաշտ դրսեւորյթով Պոլսոյ Գերմանեւթուրք դրամատան ընդհանուր տնօրէնութեան բարձր պաշտօնը կը վարէր: Վերջին երեք տարուան ընթացքին իր դերը եղած էր Սուլթանին բարեկամութիւնը շահիլ եւ բոլոր լաւ ապագայ խոստացող ճարտարարուեստական ձեռնարկներուն համար տրամադրել գերման դրամագլուխը:

Կայսրը զինքը Տրէզտէնի դրամատան համար որոշած ըլլալով հանդերձ, Պոլիս ղրկած էր զայն Գերմանիոյ Թուրքիոյ մէջ ունեցած գաղտնի գործերու հետապնդման պաշտօնով, որոնցմէ էր մանաւանդ Պաղտատի երկաթուղիին հարցը, ինչպէս նաեւ գերման դրամով մաքառելու համար Մեծն Բրիտանիոյ դիւանագիտական ջանքերուն դէմ, գրաւելու համար Թէվֆիք փաշան եւ ծերունի Ապտիւլ Համիտը Եւ այս բոլորը կ'ընէր այն «մեծ օրուան» համար, որուն արշալոյսը ըստ Քայզէրին շուտով պիտի ծագէր: Պատերազմի տէրը չէ՞ր միթէ: Եւ պատերազմի տէր մը ի՞նչ կրնար ըլլալ եթէ ոչ պատերազմ:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Պ. Վահրամ Տովլիկեան եւ զաւակները՝ Արշալոյս եւ Սուրէն (Վենետիկ), Այրի Տիկին Քրիստինէ Մալխասեան եւ զաւակները՝ Սարհատ եւ Սուրէն (Կ. Պոլիս), Այրի Տիկին Երանուհի Պալճեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Բարթող Մեծատուրեան եւ զաւակը՝ Վարուժան (Պուքրէշ), Տէր եւ Տիկին Նուպար Զաղացպանեան եւ զաւակը՝ Սուրէն (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գասեան եւ զաւակները՝ Զարեհ, Ալպէռ, Վահան (Վալանս), Պ. Ստեփան Դանիէլեան եւ զաւակները՝ Ռոքսանէ, Սեպուհ, Սիլվա (Կ. Պոլիս), Այրի Տիկին Վարդանոյշ Եղիկեան եւ զաւակները՝ Արփինէ, Սեդա, Գարեգին (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Նուարդ եւ Նունիկ (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Արսլանեան եւ զաւակները՝ Վահագն, Վարուժան, Վարդան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կոշկարեան եւ դուստրը՝ Մաշէն (Պուքրէշ), Պ. Պարոյր Տէր-Յակոբեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Հրաչուհի Փոլդեան եւ դուստր՝ Սիլվի (Փարիզ), Այրի Տիկին Աղնիւ Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Հայկանոյշ, Գամէր, Գարեգին (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Թադէոս եւ Միքայէլ (Փարիզ), Օր. Շուշան Մեծատուրեան (Փարիզ), Օր. Ազգանոյշ Ղօնչէկիւլեան (Փարիզ), ինչպէս նաեւ Տէր-Յակոբեան, Արսլանեան, Հովուեան, Մելոյեան, Մեծատուրեան, Ղօնչէկիւլեան, Թոքաճեան ընտանիքները, սրտի անմխիթար կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջաղջկան, զարմուհիին եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ՏՈՎԼԻԿԵԱՆԻ

(Ծն. Տէր-Յակոբեան, Բինկեանցի)

50 տարեկան

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի 9 Նոյեմբեր, իր բնակարանին մէջ, Լիտօ (Վենետիկ):

Թաղմանական արարողութիւնը կատարեց Զգօն Եպիսկ. Տէր-Յակոբեան, Ուրբաթ, (Նոյեմբեր 11) առաւօտ, Լիտոյի գերեզմանատան մէջ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Փոքրիկն Ստեփան Ազըլեանի մկրտութեան առթիւ.— Պ. Պ. Մ. Ազըլեան 100 Փր. եկեղեցիին, Ժ. Ազըլեան հարիւր եկեղեցիին, Կ. Ճնկարեան 50ական եկեղեցիին և Ազգատախնամին, Տէր եւ Տիկին Ն. Ուզունեան 50ական եկեղեցիին եւ Ազգատախնամին:

Փոքրիկն Գաբրիէլ Պահատուրեանի մկրտութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Խարբուժլեան 200 Փր. եկեղեցիին:

Հանգուցեալ Յակոբ Թագւորեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Ս. Կէնճեան 30 Փր. դպրոցին, Այրի Տիկին Մ. Թաւշանեան 10 դպրոցին:

Հանգուցեալ Համբիկ Զաքարեանի եղբական մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Եկեղ. Տիկնանց Միութեան անդամներէն յիսուն եկեղեցիին:

Հանգուցեալ Բաղրատուն Օպողեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, Տիկ. Եղ. Ալայեան տասը Ազգատախնամին:

Ոմն վասն բարեգործութեան 50ական եկեղեցիին, դպրոցին եւ Ազգատախնամին: Այրի Տիկին Սրբուհի Փափազեան 50 եկեղեցիին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Թորգոմեան քսան ֆրանք նուիրած է Կապ. Խաչի Սարսէլ-Առնուվիլի մասնաճիւղին, Արփիար Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի:

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Հոպոյեան նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին՝ տասը Փր.:

Ց. Կապ. Խաչի Սարսէլ Առնուվիլի մասնաճիւղը յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, ընկեր Ա. Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ: (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կառվառենց» խումբին:

Նոյեմբեր 20ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Ավընիւ Անրի Պարպիւս, 69:
Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:
Հանդէսէն ետք պարահանդէս երեկոյթ,
Նուագախումբ Ճարպիկեան

Պիւֆէ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ
ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս–Քիւլթիւռ *կայանէն: Գրիգոր Նարեկացի, կը մասնակցին Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան, մեթր Էմիլ Ասլանեան եւ Ալէն Քինի:*

×

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Հայկ. Մանրանկարչութիւնը: *Կը մասնակցին՝ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, Ան-Մառի Գէորգեան, Հրանտ-Սամուէլ եւ Դաւիթ Դաւիթեան:*

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 4ին, ժամը 17էն կէս գիշեր *Կռանտ Օթէլի* մէջ:

Մուտք 10 փրանք

Ուսանողներու կէս գին:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

L'ENTENTE U.G.A. ARDZIV
Organise une

GRANDE
NUITEE DANSANTE

Le Samedi 19 Novembre
de 22 heures à l'aube
dans les Salons de l'ALHAMBRA

avec
FRANCIS LINEL
et
SILVANA BLASI

animée par
ROGER GOUALCH
et sa Grande Formation

ATTRACTIONS COTILLONS

Il est prudent de prendre les billets à l'avance et de faire réserver sa table.

S'adrresser à :

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines
Marseille (1er) — Tél. 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Boulevard Rougemont
Marseille (12e)
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie
Marseille (15e) — Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Coco
10, Avenue de Vienne
Marseille (11e) — Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Boulevard des Eparges
Marseille (12e) — Tél. : 48-82-70

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալփորվիլի հայկական վարժարանին
կազմակերպութեամբ տեղւոյն կրթ. մարմնին
Sous la présidence du Maire d'Alfortville M. J. FRANCESCHI

Շաբաթ, Նոյեմբեր 19, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALLE VOLTAIRE — Rue VOLTAIRE, ALFORTVILLE

Կը մասնակցին՝

ԱՐՄԱՆ ՍԷԿԵԱՆ, ԵՐԳ

Սայաթ-Նովա *համոյթը եւ* Կովկաս պարախումբը

Նուագախումբ՝ **Les Blazers**

Ճոխ պիւֆէ, խորոված — Մուտք 10 փր.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Տեղի կ'ունենայ 6 Դեկտեմբեր 1966, Երեքշաբթի ժամը 20·45ին
THEATRES DES ARTS, 66, Rue Rochechouart — Métro : ANVERS - CADET

Ընդհանուր խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ ըլլալով
Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արարուած ԹՐԱԳՕՇԻ

Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման:

Մասնակցութեամբ՝ Օրիորդներ.— Սոնիա Վարդանեան, Սոնա Ոսկերիչեան, Սիրանոյշ Չոնթըրեան, Եւա Չոնթըրեան, Վիվիան Կիրակոսեան:

Վերգինէ Բամպուքճեան, Հերմինէ Մարտիրոսեան, Օտէթ Տէր-Յովհաննէսեան, Յասմիկ Մօքասեան:

Պարոններ.— Նազարէթ Բըշտիկեան, Սերժ Տէր-Մաթէոսեան, Գաբրիէլ Գէորգեան, Շնորհ Սիրունի, Յակոբ Փափազեան, Միքայէլ Զաքմաքեան, Յակոբ Անտոնեան, Դանիէլ Մանուկեան, Յակոբ Մոմճեան, Սամուէլ Քէօսէեան, Պետրոս Պասմաճեան:

Խմբերգներուն կը մասնակցին.—

Օրիորդներ.— Եւա Արզուեան, Սեդա Սայլանճեան, Պէաթրիս Յակոբեան, Պէաթրիս Անէմեան, Բաթրիսիա Օհաննէսեան, Ժագլին Շաքարիփանեան, Ժանին Մաթէոսեան, Յասմիկ Անէմեան:

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» համոյթը ղեկավարութեամբ՝ Պ. Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ եւ «ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Յասմիկ Քիւրճեանի:

Ծանօթ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Գին 15, 10, 8 եւ 5 փրանք

Տոմսերը ունենալու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

U.G.A.B., 11, Square Alboni, Paris (16e), TRO. 03-18
Madame R. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e), PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), TAI. 65-64
« MAISON MASSIS », 21 Rue Saulnier, Paris (9e), TRU. 16-88.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 3ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Orchestre :
LES COMPAGNONS DU RYTHME

Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրաց Վարժ. վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները: Նոյեմբեր 20ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին հայրենակից Յարութիւն Շիրվանեանի բնակարանը:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հաղորդակցութեան միջոցներն են, մէթրօ Քորանթէն Սելթոնէն *առնել օթօպիւս 189 թիւ եւ իջնել Մոնթրոյն: Հասցէն է* 44 Ավընիւ տը լա Փէ (Վանվ):

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր երկսեռ Թաղեցիները Կիրակի, (27 Նոյեմբեր) առաւօտ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգի մը համար:

Սոյն Թուականին մեծամասնութիւն չկազմուելու պարագային յաջորդ Կիրակի, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը օրինաւոր պիտի համարուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի (Նոյ. 21) կէսօրէ ետք, ժամը 3ին Տիկին Մ. Յովսէփեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ սոյն կարեւոր ժողովին:

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Հայերէն Աստուածաշունչի Ա. տպագրութեան երեքհարիւրամեակի, կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան կողմէ:

Կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Փլէյէլի Շօփէն սրահին մէջ:

Կը խօսին.— Ս. ՔԱՐԵԱՆ, Գ. ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ, Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

Րաֆֆի Պետրոսեան (*դաշնակ*), Ի. Պիւլպիւլեան, Աստղիկ Անդրէասեան–Տէտէեան (*մեներգ*), Տիկին Լաշասաներ–Խըտըշեան, Ա. Գմբէթեան, Պ. Փիլիկեան, Ս. Ոսկերիչեան (*արտասանութիւն*):

Խմբերգ, Դպրոցասէրի աշակերտութեան կողմէ ղեկավարութեամբ Գ. Եամպէկեանի:

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Ըրնաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30-ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացականները նկատի պիտի առնուին: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները:

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ
20
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
20 NOVEMBRE
1966

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10767
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.767

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՆԵ՛ՆՔ Ս. ՂԱԶԱՐԻՆ

Դժբախտ ճակատագիրը ամէն տեղ կը հալածէ Հայը, որ կարծես թէ ծնած է չար աստղի տակ :

Սեբաստացի մեծ Հայը՝ Մխիթար Աբբայ երկու հարիւր յիսուն տարի առաջ՝ 1717ին իր միաբանութիւնը Մորէայի վտանգուած շրջանէն փոխադրած էր Ադրիականի ափերը, Վենետիկի խաղաղ ծոցը, իբրեւ ամէնէն ապահով վայրը :

Ու ամբողջ երկուքուկէս դար հարիւրաւոր վարդապետներ Ս. Ղազարու մենաստանին մէջ նուիրուած էին մեր նախնեաց մատենագիրներու երկերու հաւաքման, ուսումնասիրութեան եւ տպագրութեան արգասաւոր աշխատանքին :

Մեր հայրենի երկիրը օտար բռնակալներու, ջարդարար ու աւարառու կառավարութեանց լուծին տակ քանիցս քանդուած ու աւերուած էր, մեր դարաւոր մշակոյթի թանկագին գանձերը վայրենիներու ձեռքով փճացուած էին :

Մխիթար Աբբայ եւ իր աշակերտներն ու յաջորդները անհուն զոհողութիւններով կորուստէ փրկեցին բազմաթիւ ձեռագիրներ, մեր պատմիչներու, մեծ ու փոքր թարգմանիչներու գործերը, անգնահատելի ծառայութիւն մատուցանելով հայ ազգին ու իր մշակոյթին :

Մխիթարեան միաբանութեան միւս ճիւղը նուիրուած է նոյն աշխատանքին Աւստրիոյ մայրաքաղաքին՝ Վիէննայի մէջ : Խաղաղ անկիւն մը, որ կը կարծուէր թէ բոլորովին ապահով էր, սակայն վերջին պատերազմին կարեւոր վնասներ կրեց օդանաւերու ռումբերէն : Շնորհիւ բարերարներու աջակցութեան՝ կորուստները դարմանուեցան մեծ մասամբ :

Ու ահա՛ Ս. Ղազարի աղէտը :

Ո՞վ կրնար երեւակայել թէ ահաւոր ուրական մը քանի մը ժամուան մէջ պիտի փճացնէր դարերու ընթացքին ձեռք բերուած գանձերը :

Ինչպէս կարդացին մեր ընթերցողները (Յառաջ՝ 15 եւ 16 Նոյ.), 1007 թուականէն՝ այսինքն 960 տարիէ ի վեր Վենետիկի ծոցին մէջ չէր պատահած նման մակընթացութիւն մը :

Ս. Ղազարի կղզեակը ջրամոյն է եղած : Վանքի մայր դրան առջեւ ջուրը հասած է մինչեւ 1,13 մեթր բարձրութեան :

Տպարանը ողողուած է եւ մեքենաները — մեծ մասը արդիական — ողողուած են աղի ջուրով : Գրքերու մեծ շտեմարանը մնացած է ջուրերու տակ : Փճացած են բազմաթիւ թանկագին տպագրութիւններ :

Բարեբախտաբար կարելի եղած է փրկել ձեռագիրները, որոնք պահուած են վերի յարկին մէջ : Իսկ հայկական մանրանկարչութեան չորս լեզուներով նոր հրատարակելի հոյակապ հատորին անկազմ պրակները ազատած են երիտասարդ միաբաններ՝ գրեթէ լողալով տպարանին մէջ :

Փճացած են Ս. Ղազարի այգիներն ու պարտէզները, տապալած են պատմական ծառերը : Վանքէն դուրս միաբանութեան պատկանող հասութաբեր արտեր ու պտղատու ծառեր անդարմանելի վնասներու ենթարկուած են :

Աղէտէն վնասուած են նաեւ Վենետիկ քաղաքի պատմական Ս. Խաչ եկեղեցին եւ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը :

Կարելի չէ այժմէն հաշուել վնասներու ընդհանուր գումարը : Առաջին ակնարկով կը կարծուի թէ կորուստը տասնեակ միլիոններու կրնայ հասնիլ :

Դժբախտ օրերուն Հայը միշտ եղբայրական ձեռք կարկառած է իր աղէտեալ հայրենակիցներուն : Իրերօգնութիւնը Հային լաւագոյն առաքինութիւններէն մէկն է : Բախտէն նպաստաւորուած Հայեր շատ ունինք այս երկրին մէջ :

Օգնեցէ՛ք Ս. Ղազարին՝ դարմանելու համար իր վէրքերը :

Թո՛ղ Ֆրանսահայութիւնը եւս իր լուման բերէ ազգօգուտ այս նպատակին համար :

Նիւթականին չափ կարեւոր է նաեւ բարոյական քաջալերութիւնը, համազգային համերաշխութեան ոգին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱԶԻԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՀԵՑԱՒ, ԲԱՅՑ...

Պրազիլի երեսփոխանական ընտրութիւններու արդիւնքները, թէեւ մասնակի, ցոյց կուտան թէ կառավարութեան կուսակցութիւնը՝ Ազգ. Վերանորոգող Զինակցութիւն յաջողած է յաղթել ընդհանուր ձեւով երկրին մէջ, մանաւանդ շնորհիւ ներքին այն շրջաններուն որոնք «քաղաքականացուած» չեն : Ընդհակառակն, ընդդիմութիւնը՝ Պրազիլեան Դեմոկրատ Շարժում որ կը համախմբէ ձախ քուէարկողները, Կուլարի եւ Քուպիչէքի բարեկամները եւ Լասերտայի հաւատարիմները յաջողութիւն արձանագրեցին մեծ քաղաքներու մէջ, ինչպէս Ռիօ, Փորթօ Ալեկրէ, Ռեսիֆ, Սան-Փաւլօ եւ Պելօ Հորիզոնթէ :

Առաջին ակնարկով եւ դատելով երեւոյթներէն, կարելի է եզրակացնել թէ կառավարական կուսակցութիւնը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է, բայց հարկ է նկատի առնել կարգ մը կէտեր.—

Ա) Ճերմակ եւ չեղեալ քուէներու թիւը շատ կարեւոր է : Օրինակ, Ռիօ տէ Ժանէյրօ կը հասնի երեսուն առ հարիւրի առանց հաշուի առնելու ձեռնպահութիւնները : Արդ այս չեղեալ կամ ճերմակ քուէներու մեծ մասը կը նշանակէ բուռն բողոքի մը արտայայտութիւնը վարչակարգի մը դէմ, որ սահմանափակած է ազատութիւնը, Պրազիլի մէջ, այն օրէն երբ իշխանութիւնը ձեռք առած է (Ապրիլ 1964) :

Բ) Առենան (ընդդիմադիր կուսակցութիւն) աւելի ընտրական մեքենայ մըն է՝ քան կուսակցութիւն մը որ յեղափոխական գաղափարական մը ունենայ : Խոհեմութեամբ կամ պատեհապաշտութեամբ, բազմաթիւ թեկնածուներ, որոնք իրականին մէջ ապագայ ընդդիմադիր են, ներկայացան կացութեան պարտադրած ձեւով :

Տարակոյս չկայ նաեւ թէ Լասերտա, Կուանապառայի նախկին կառավարիչը, բաւական յաջողութիւն արձանագրած է : Ներկայիս Եւրոպա է եւ միշտ կողմնակից միացեալ ճակատ կազմելու նախկին նախագահ Քուպիչէքի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ հիւանդանոցէն ելաւ Շաբաթ օր եւ Թեքսասի իր ռանչը գնաց ուր քանի մը օր պիտի հանգստանայ, Ուաշինկթըն վերադառնալէ առաջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին Նախարարը՝ Տին Ռըսք յայտարարեց թէ անհաւանական չէ որ զինադուլ մը ըլլայ Վիէթնամի մէջ, ծնունդի առթիւ : Բայց հաւանական չէ որ 17րդ զուգահեռականին հիւսիսը կատարուող ռմբակոծութիւնները դադրին երկար ժամանակի համար, «տրուած ըլլալով որ թշնամին երբեք որոշած չէ փոխադարձ միջոցներու» :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Ասփիտայի հարցը կրնայ կրկին արծարծել քաղաքական հին վէճերը : Կեդրոնի Միութեան կուսակցութիւնը ամբաստանեալ 28սպաները կը ներկայացնէ իբրեւ զոհերը մեքենայութեան մը զոր կազմակերպած է Աջը :

ՍՊԱՆԱՅԻ հանրապետական բազմաթիւ ամբաստանեալներու պաշտպանը՝ Ֆուսթէ Սալվաթիեռա խիստ կերպով կը քննադատէ Ներման հրովարտակը, որ հրատարակուեցաւ Մատրիտի մէջ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ազգաժողովը անգամ մըն ալ պիտի անցնի աւանդական դարձած իր օրակարգին՝ Զինաստանի անդամակցութեան հարց : Առաջին խօսք առնողը եղած է Փիչիոնի, որ առաջարկած է Ատ Հոք յանձնախումբ մը կազմել որուն գործն ըլլայ ուսումնասիրել այդ հարցը : «Կասկածը որ կայ Փեքինի իսկական մտադրութեանց վրայ մեզ կը բաժնէ եւ արգելք կը հանդիսանայ որ վճարանութիւն յանգի : Արդեօ՞ք ժողովրդական Զինաստանը կ՚ուզէ իսկապէս ներկայացուիլ ՄԱԿի մէջ : Եթէ պատասխանը «այո» է, Զինաստան տրամադիր է՞ յարգելու Սան – Ֆրանսիսքոյի Ուխտը : Երրորդ հարց մը՝ պէտք է գիտնալ թէ ի՞նչ կրնայ եւ ի՞նչ պէտք է ըլլայ Թայվէնի կառավարութեան դիրքը (Ազգ. Զինաստան) : Կը կարծուի թէ Իտալիոյ պատուիրակը կը փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել, թոյլ տալով որ երկու Զինաստաններն ալ ներկայացուցիչ ունենան, լուծում մը որուն դէմ եղած են սակայն երկու Զինաստանները :

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՀԱՅ ԽԼԵԱԿՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Երկու ամիս առաջ գրած էինք թէ Անատոլուէն Հայեր կը գաղթեն դէպի Պոլիս : Վերջերս նոր խումբ մը հասած է Պոլիս, որու մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Նոյ. 16) :

Երէկ առաւօտ Տիարպաքըրի շրջանէն Հայաստարփաշա հասան 96 հայ գաղթականներ, որոնք դիմաւորուեցան Գումգափուի ծանօթ ազգայիններէն Նիկողոս Մարաշլեանի եւ Մարտիրոս Ալաւնեանի կողմէ :

Գաղթականներէն մէկը ծերունի հիւանդ մը ըլլալով, իսկոյն փոխադրուած է հիւանդանոց, իսկ մնացեալները, որոնց մեծ մասը անչափահաս տղաք են, յատկապէս վարձուած չարժանաւոլ մը փոխադրուած են Գումգափու, ուր տեղաւորուած են գաղթականներու յատկացուած կայանը :

Ինչպէս յայտնի է կազմուած էր Յանձնախումբ մը որ կը հետաքրքրուի գաղթականներու կարիքներով եւ անոնց մատակարարութեան գործերով : Յանձնախումբը այսօր, իբրեւ առաջին գործ, բաղնիք պիտի ղրկէ ու բժշկական քննութեան ենթարկել պիտի տայ բոլոր գաղթականները եւ պիտի ճարէ անհրաժեշտ հանդերձեղէնները անոնց համար :

Յանձնախումբը, որուն կ՚անդամակցին բազմաթիւ Գումգափուցիներ, կ՚աշխատին նաեւ գործ հայթայթել չափահասներուն եւ վարժարաններու մէջ տեղաւորել փոքրիկները :

Գլուխ հանելու համար սակայն այս խիստ կարեւոր ձեռնարկը, Գումգափուի Յանձնախումբը մեծապէս կը կարօտի բարեսէր ազգայիններու օժանդակութեան :

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՉԻ ԲՈՂՈՔԵՐ...

ԱՆԳԱՐԱ.—Անգարայի Ամերիկեան մեծ դեսպան Փարքէր Հարթ այցելեց Արտաքին Նախարար Չաղլայանկիլի, եւ երկարատեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ : Տեսակցութեան առանցքը կազմեցին Ատանայի վերջին դէպքերը, որով ժողովրդային բազմութիւն մը յարձակեցաւ ամերիկեան եւ այլ հաստատութեանց վրայ եւ քարուքանդ ըրաւ զանոնք, ըսպառնալով լինչ ընել ամերիկացի ութ զինուորները, որոնք կ՚ամբաստանուէին թէ անվայել ընթացքի մէջ գտնուած էին թուրք կիներու հանդէպ :

Տեսակցութենէն ետք, Ամերիկեան դեսպանը լրագրողներուն յայտարարեց թէ ոչ մէկ բողոք ունի թրքական իշխանութեան դէմ, ընդհակառակն շնորհակալութիւն կը յայտնէ թուրք ոստիկանութեան, որ գիտցաւ պաշտպանել ամերիկացի զինուորները : Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, ամերիկեան դեսպանը Արտաքին Նախարարէն խնդրած է որ միջոցներ ձեռք առնուին, Թուրքիա գտնուող ամերիկացի պաշտօնէութեան եւ անձնակազմին կեանքը պաշտպանելու համար : Ապահովութեան ընդհ. տնօրէն Հայրէտտին Նաքիփօղլու եւս հաստատած է թէ դէպքին մէջ գաղտնի խմորումներ եւ դրդիչներ կան :

Ատանայի ընդհ. դատախազութիւնը հարցաքննած է ամերիկացի այն ութ զինուորները, որոնք կ՚ամբաստանուին թէ անպատշաճ բաներ ըրած են կիներուն : Զինուորները չեն ընդունած այդ վերագրումը, այլ ըսած են թէ ժողովուրդը յանկարծ խուժած է իրենց վրայ եւ իրենք դժուար փրկած են իրենց հոգին : Հարցաքննութիւններէն յայտնի կ՚ըլլայ թէ զինուորներէն երկուքը միայն յանցաւոր են : Գալով ցուցարարներուն, 36 հոգիէն 14ը ձերբակալուած են եւ այսօր դատարանի կը յանձնուին :

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

Անգարայի եւ Ատանայի մէջ պատահած խռովութիւնները արձագանգ գտան Ծերակոյտին մէջ : Յանուն կառավարութեան խօսեցաւ Պետական Նախարար Սէզկին, եւ ըսաւ թէ խնդիրը դատարանի յանձնուած է, հետեւաբար ի վիճակի չէ մանրամասն եւ ընդարձակ բացատրութիւն տալու : Բնական ծերակուտական Մէհմէտ Էօզկիւնէչ ըսաւ : — Ամերիկացի զինուորները անվայել ընթացքի մէջ գտնուեր են Թուրքուհիներու դէմ, եւ ժողովուրդն ալ չէ կրցեր զսպել իր ցասումը եւ կարգ մը ամերիկեան հաստատութիւններ քանդեր է : Այս ալ սխալ է : Կառավարութիւնը պարտաւոր է թուրք արժանապատուութեան վայել, կորովի եւ վճռական ընթացք մը ցոյց տալ :

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետին կրտսեր եղբայրը՝ Եւրոպայի (Ժ. Միսաքեան) Եւրոպա ժամանեց Ուրբաթ առաւօտ, Պոսթընէն :

Փարիզ պիտի անցընէ քանի մը շաբաթուան իր արձակուրդը :

×

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Անուշաւան Քհնյ. Յարութիւնեան, Սելանիկի հոգեւոր հովիւը որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Երոպա, Յունաստան վերադարձաւ Մարսէյլ – Հռոմ ճամբով :

Տէր եւ Տիկին Արբուն Թոքանեան, Վենետիկէն, որոնք քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, Լոնտոն անցան :

ՈՍԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի տպագրութեան 300ամեակը, իբրեւ բանասիրական տեխերթասիոնի առարկայ, խօսուն չէ, թէեւ իր մասին՝ շատ խօսեցնել տուաւ մեր չաղակրատ մամուլին: Հայկական տպագրութեան պատմութեան մէջ անջատել թուական մը, յոբելենական նշանակութիւն ընծայելով անոր, կը պահանջէ ծանրութիւն մը տալ անջատեալ թուականին, մասնաւոր իմաստ մը վերջալէս, բայց ի՞նչ,— քրիստոնէական ուսման զարթօ՞նք, քրիստոնէական ընթերցումներու ժողովրդականացո՞ւմ ... 1666 թուականին:

Կը խորհիմ, կը խորհիմ, եւ խելքս չի՛ հասնիր այն բարձր իմաստութեան, որ Աստուածաշունչ Մատեան տպագրելու թուականին կուտայ մասնաւոր շուք մը, ատուերի մէջ ձգելու համար կարծես հայկական տպագրութեան սկզբնաւորութիւնը (1512),— տէֆոռմասիոն փրոֆէսիոնէլի պարագա՞յ մը եկեղեցական աստարէզի մարդոց յատուկ:

Եթէ, «հրամանաւ հաւոյն Հայոց եւ կաթուղիկոսին Տեառն Յակոբու», Ս. Գիրքը ժողովրդականացնելու փորձ մըն էր Ոսկան վարդապետի տպագրական նախընծան, եթէ Երեւանցի վարդապետը, կը կրկնեմ, «նայելով ի նուաղութիւն Աստուածայնոց Կտակարանաց որ ի մէջ ազգիս Հայոց», յաջողէր... մանանայի պէս առատ եւ երկնառաք դարձնել իր տպագրած գիրքը, կը կարծէ՞ք թէ մատչելի էր մեր ժողովուրդին, առնուազն լեզուական տեսակէտով, (ընթերցող համբելու հարց չեմ դներ դեռ):

Բայց գեղեցի՛կ է Ոսկան վարդապետի պատճառաբանութիւնը. «Զի նախնեացն վաստակ մի՛ բարձցի»: Այս խօսքը լաւագոյնս կ'արժեւորէ Երեւանցի վարդապետին ձեռնարկը, վասնզի շնորհիւ տպագրութեան՝ ապահովութեան մէջ կը դրուէր հայ լեզուին ամենագեղեցիկ վկայարանը, հայերէնի Թարգմանեալ Աստուածաշունչ Մատեանը, ոսկեդարու ոսկեշաղով օծուած, անմահութեան բոյրով օրրացած, յամենայնից գերազանց գանձը Հայկազանց:

Արդարեւ, ինչպէս գիտել կուտայ Մէյեէ. «Ս. Գրոց Թարգմանութեան ա՛յս լեզուն է, որ հայերէն հին մատենագրութեան իբր առաջին օրինակ գործածուեցաւ»:

Կամ ինչպէս կը գրէ հայ լեզուին վերջին ճարտարապետներէն մին, Հ. Արսէն Բագրատունի. «Թէպէտեւ Թարգմանութիւն է Աստուածաշունչն, սակայն հարազատութիւն հայերէն խօսից գրեթէ քան յամենայն գիրս ի նմա փայլէ, որ եւ ըստ մեծի մասին ծնունդ է ոսկեղէն գրչի Մեծին Սահակայ վեհազոյն վարժապետի ճարտարաց ժամանակին»:

Եւ վերջապէս, վասնզի հայ լեզուի գլուխ գործոց մըն է Աստուածաշունչ Մատեանը, ճիշդ ինչպէս կը վկայէ Զուգայեցի Թորոս Խաչակեան՝ Համաբարբառին ընկերը. «Որք զհայ լեզուս հմտութեամբ եւ կատարելութեամբ ուսանել բաղձան, պարտին եւ զհայկական Աստուածաշունչն զէթ իբրեւ հնագոյն եւ ընտիր մատենագիր՝ ուշի ուշով քննել և ուսումնասիրել զհարազատութիւն ոճոյ եւ զարձուածոց լեզուիս ի նմանէ ստուգել եւ այնու հաստատել, եւ ի կազմութեան նորանոր խօսից՝ ուղղութեան եւ օրինացն որք ի նմա տեսանին՝ հետեւող լինել»:

Պատուոյ նիշ մը եւս. —

«Ս. Գրոց հայկական հրաշատառ Թարգմանութիւնը գրեթէ անծանօթ մնացած էր օտարաց, թէ՛ առ հին քրիստոնեայ ազգս, որք ընդհանրապէս չունէին սովորութիւն իրենցմէ դուրս եւ օտար բանասեղծութեամբ զբաղիլ, եւ թէ՛ միջին կոչուած եւ անոնց հետեւորդ դարուց մէջ: Աղօտ ծանօթութիւն մը կար մեր (հայերէն) Թարգմանութեան գոյութեան, բայց այնչափ հարազատ և վրիպական, որ ինչուան ոմանք սորոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի երկասիրութիւն համարած են զայն, ժամանակն ու տե՛ղն ալ ճշդելով թէ, երբ սուրբ հայրապետն աքսորուած էր արքունական հրամանաւ ի Կոկիսոն, ի խնդրոյ հայազգեաց տեղւոյն Թարգմանած ըլլայ ի հայ Ս. Գրոց ամբողջութիւնն եւ կամ անոր մէկ մասը» (Զարբհանալեան, Մատենադարան Հայկական Թարգմանութեանց Նախնեաց, էջ 234):

Ցիշատակելով բոլոր այս պարագաները, գերազանցապէս գովելի է Ոսկան՝ տպագրական իր ձեռնարկին համար: Բայց եւ այնպէս ... մեղադրելի:

Ըստ Նորայր Բիւզանդացիի, «ոչ սակաւք մթութիւնք եւ աղաւաղութիւնք գտանուին ի գիրս եւ ի Թարգմանութիւնս մեր հին մատենագրաց, սկսեալ յեղնկայ, ի Խորենացւոյ, յԱստուածաշունչ գրոց, յԱգաթանգեղէ եւ յՈսկեբերանէ մինչեւ ի մատենագիրս խոնարհագոյն դարուց: Եւ այս՝ երկու պատճառաւ.— կա՛մ յանհմտութենէ գաղափարողաց գձեռագիրս, եւ կա՛մ յոչ ուղիղ իմանալոյ նոցին իսկ նախնեաց զօտարալեզու բնագիրս»: Մեկնելով այս պատճառաբանութենէն, Ն. Բիւզանդացի կը թելադրէ չտպագրել որեւէ ձեռագիր՝ առանց ակադեմական քննութեան, որպէսզի չնուիրագործուին սխալները (ուղղագրութիւն, բառակազմութիւն, քերականական կանոն, եւն.):

Արդ, Ոսկան մեզի տուաւ տպագրեալ Աստուածաշունչ Մատեան մը՝ հիմնուելով մէկ կամ երկու ձեռագիրներու վրայ (ձեռագիրներու արժէքին մասին՝ քիչ ետքը), խոտորելով կամայ թէ ակամայ, ինչպէս ինքն իսկ կը խոստովանի իր երկար յիշատակարանին մէջ, ուր կը յարձակի ի վերայ «փաքուսաց մերայնոց ազանց», գանգատելով «վասն յողունց պատճառաց ներհակականաց, թէ ի մերայնոց ազանց եւ թէ ի ինքեանց կանոնաց եւ սահմանաց»: Ահա թէ ինչո՛ւ իր «Նախընծայ տպագրութիւնն հայկական Աստուածաշունչ մատեանին ոչ յամենայնի հաւատարմութեամբ եւ ի գրչագրաց մերոց տարբեր կերպարանօք ընծայեցաւ ի լոյս»:

Ոսկան վարդապետ կը խոստովանի թէ ուզած է «ընդ իրեարս համեմատել զբարբառս Հայոց ընդ հ Դաղմատացւոց սովրելով եւ գլխատելով»: Եւ շատ բան գոհած է Դաղմատացւոց(*), այնքան որ զարմանք կը պատճառէ Զարբհանալեանի. «Չենք կրնար որոշակի բան մը ըսել թէ ինչո՛ւ աւելի ազատ եւ անկախ սեպուած երկրի մը մէջ բանդատուած ըլլայ այսպիսի փոփոխութիւններ մուծանել յԱստուածաշունչ գիրս, եւ այնպէս հրատարակել զայն ի 1666, ուր իր ձեռքով նոյն քաղաքին մէջ տպագրուած ուրիշ գրքերու նկատմամբ ոչ ինք եւ ոչ իր յաջորդք յարուեստին չեն ունեցած այդպիսի բռնադատութիւն մը ոչ ի հոգեւոր եւ ոչ ի քաղաքական իշխանութենէ տեղւոյն»: Ըստ Զարբհանալեանի՝ նեղութիւնները կը բխին «յաղգայնոց», աւելի ճիշդ՝ առեւտրական հաշիւներէ,— հետաքրքրական չեն մեր նիւթին համար:

Չեմ ուզեր ծանրանալ Ոսկան վարդապետի Աստուածաշունչ Մատեանի կանոնական դասաւորման, տնատումի եւ այլ հարցերով: Բանասիրական արժէք չունին: Զիս կը հետաքրքրէ իր տպագրած օրինակին բանասիրական արժէքը միայն:

Արդ, Ոսկան վարդապետին նախընծան բանասիրական արժէք չունի: Ահա թէ ինչո՛ւ հայ եւ օտար լեզուաբանները կը նախընտրեն իրենց ակադեմական քննութեանց առարկայ դարձնել Զօհրապեան Աստուածաշունչը, թէեւ տախկա եւս «թերի եւ անընդունելի».

— «Հայերէն Ս. Գրոց քննադատական հրատարակութիւն չկայ, կը գրէ Ա. Մէյեէ: ԺԹ. դարու իրարու յաջորդող բոլոր հրատարակութիւններն ալ Զօհրապի (Վենետիկ, 1805) մեծ հրատարակութեան կրկնութիւնն են, քիչ փոփոխութեամբ: Որչափ ալ Զօհրապեան հրատարակութիւնն իր նախորդներուն վրայ մեծ առաւելութիւն ունենայ, սակայն առաւելութիւններուն հանդերձ անաչառ բանասիրութեան մը պահանջներուն չի համապատասխաներ: Նոր հրատարակութիւն մըն ալ պատրաստուելու վրայ չէ, եւ հայ բանասիրութեան շատ վնասակար է այս բանը» (Հանդէս Ամսօրեայ, 1904, թիւ 7):

Եւ Մէյեէ կը դիմէ Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն ձեռագիրներուն, ի պէտս լեզուաբանական քննութեանց: Օրինակ մը տալու համար կատարուած այդ կարգի քննութիւններէն, իբրեւ հետաքրքրութիւն. «Աւետարանի հնագոյն ձեռագիրներուն մէջ իւղ բառը եւ ունի այն ձեւերուն մէջ՝ ուրս երկբարբառս չեչտ ունի, իսկ իւ՝ ուրս երկբարբառս չեչտ չունի, որմէ յառաջ կուգայ հոլովման ձեւըս եւղ, իւղոյ»: Եւ կ'եզրակացնէ թէ «եւ երկբարբառը միայն բառին վերջը կը գտնուի շեշտեալ, իսկ բառին մէջ կարելի է գտնել միայն իւ,— այսպէս է աւանդական գրչութիւնը»:

Մէյեէ, այսպէս, քննութեան կ'առնէ այս երկու երկբարբառները՝ վկայութիւն փնտռելով հնագոյն ձեռագիրներու մէջ: Արդ, չունինք հնագոյն ձեռագիր: Կրնանք ըսել թէ հասած ձեռագիրներն ալ չեն պարունակեր ձեռագրական ընդօրինակութեան դրոշմը: Պատահական գրիչներու եւ ընդհանրապէս ոլորալի ընդօրինակողներու ժառանգութիւն է մեր ունեցածը:

Կարելի չէ, այստեղ, ներկայացնել լեզուական խաթարումներու օրինակներ, հետաքրքրուողը կրնայ կարդալ Ն. Բիւզանդացիի, Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի, Հրաչեայ Աճառեանի, Հ. Արիս Վարդանեանի եւ այլոց գործերը այս հարցին նուիրուած: Ուստի կրնանք ենթադրել թէ ինչ սխալներ սպրդած են ոչ միայն ձեռագիրներու, այլեւ այդ կասկածելի ձեռագիրներուն վրայ հիմնուած տպագրութեանց մէջ: Պարագայ մը, որ խորապէս կը դժուարացնէ մեր լեզուին ուսումնասիրութիւնը:

Ձեռագիրներու հիման վրայ է որ Ա. Մէյեէ, քննելով հայերէն Աստուած բառը (ուղղական հոլով) եւ Աստուծոյ բառը (սեռական հոլով), կ'ենթադրէ թէ հին հայերէնի մէջ այս սեռականը Աստուածոյ կ'արտաբերուէր եւ միջին հայերէնի մէջ միայն Աստուծոյ ձեւն առաւ: Պետերսըն սխալ կը համարի այս վարկածը: Մէյեէի տեսակէտն այն է թէ հնդեւրոպական երաժշտական շեշտը հայերէնի մէջ դարձաւ ուժի շեշտ եւ հաստատուեցաւ վերջընթեր վանկին վրայ, եւ այսպէս բազմաթիւ ձայնաւորներու եւ վերջավանկի ձայնաւորին անկումը կը համարուի իբրեւ այսպիսի ուժի շեշտի արդիւնք: Բայց Պետերսըն կ'առարկէ թէ երաժշտական շեշտը ուժի շեշտի փոխուած էր աւելի կանուխ, եւ ուրեմն Աստուծոյ հոլովաձեւը հին հայերէնի սեռականի օրինակ մըն է:

Հայերէն հոլովներուն պատմութիւնը յոյժ հետաքրքրական է, բայց դեռ անհուն գետին: Աստուծոյ ձեւով հոլովը պատահական կը պատկանի հայր–հօր, այր–առն հին հոլովաձեւերու դասակարգին (կըրնանք կոչել խկական հոլով՝ ըստ բառին ատուղաբանութեան), շատերը կորսուած այժմ: Արդի հոլովաձեւերը, կցողական, կամ աճեցողական, տարբերութիւն չունին «նախդրիւ հոլով» կոչուած ձեւերէն:

Այս պարագան՝ ըսելու համար միայն թէ ձեռագիր մը տպելը գործ է եւ գործ չէ: Աստուծոյ խօսքերը տպելը ուրիշ գործ է, լեզուի մը աւանդութիւնները յարգելը ուրիշ գործ է: Եւ թող ոչ ոք մեղադրէ զիս՝ եթէ ես չունիմ 300ամեակ տօնողներու վերաբերումը, եւ յայտարարեմ ըստ Ֆրանսացւոց:

— La langue arménienne mon beau souci, mon unique souci.

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Դաղմատերէն (Դաղմատացւոց լեզուն) բառը կը գտնուի Աւետարաններուն մէջ երկու տեղ (Ղուկ. ԻԳ. 38 եւ Յովհ. ԺԹ. 20): Յունական օրինակը կը դնէ հռովմայեցերէն, իսկ այլ լեզուով թարգմանութիւններ՝ լատիներէն: Ոսկան վարդապետ Դաղմատացի ըսելով՝ կը հասկընայ Լատինացիք, որոնց Աստուածաշունչն առած է իրեն առաջնորդ: «Թէ ուստի ի մեզ երբեմն լատինական լեզուն կոչի դաղմատական, ա՛յս է պատճառն.— Զի ի հնումն լատինական լեզուն էր իբրեւ ընդհանուր բարբառ ազգաց բազմաց, որք բնակեալ են յեւրոպիայ: Եւ զի լեզուս այս աւելի ծաղկեալ եւ ճոխ երեւէր ի ժամանակս մերոց թարգմանչաց ի ժողովուրդս, որք բնակեալ են ի Դաղմատիայ. վասն այսորիկ ի մեզ փոխանակ ասելոյ լատիներէն՝ ասացաւ դաղմատերէն: Իսկ Յոյնք փոխանակ ասելոյ լատիներէն՝ ասեն հռոմայեցերէն» (Մխիթար աբբահայր):

ԱՆԿԱՇԱՌԵԼԻՆԵՐԸ
(LES INCORRUPTIBLES)

ԷԼԻԸԹ ՆԷՍԻ
ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Տղանցքէն» մէկ ժամ առաջ, Նէս հեռաձայնեց եւ ուզեց խօսիլ Մնորքիին հետ, անուն մը, զոր մտերիմները կուտային Քափոնէին:

«Սնորքի, ըսաւ Նէս, ժամը 11ին պատուհան ելիր եւ հետաքրքրական բան մը պիտի տեսնես»: Ապա գոցեց հեռաձայնը:

Բոլորը ապշած էին Նէսի համարձակութենէն, բեռնատարներու տղանցքը դիտելէ ետք, առանց կարենալ զսպելու Քափոնէն, որ բազմաթիւ աթոռներ կոտրոտած էր, «զինք ձեռքերովս պիտի սպաննեմ» գոռալով:

Ցայտնի չէ, թէ ինչո՞ւ Ալ Քափոնէ մինչեւ ծայրը չգնաց Նէսը սպաննել տալու իր որոշման մէջ:

Հակառակ իրենց ձերբակալութիւններուն, Անկաշառելիները ոչ մէկ փաստ գտած էին, Քափոնէն կարենալ դատապարտել տալու համար:

Իր շրջանի մեծագոյն ոճրագործը՝ Ալ Քափոնէ դատապարտուեցաւ հաշուակալական զեղծարարութեան համար, 1931 Ցունիս 12ին, Շիքակոյի դատարանին կողմէ: Շնորհիւ օրէնքներու առաձգականութեան, տակաւին 11 ամիս ազատ մնաց եւ միայն 1932 Մայիս 3ին մեկնեցաւ 11 տարուան բանտարկութեան համար, մինչ իր փաստաբանները վերաքննութիւն կը պահանջէին:

Շոգեկառքին մէջ, ուր իր շղթայակապ ձեռքերը կը պահէր, սիկառ սիկառի ետեւէ կը ծխէր: Էլիըթ Նէսի դէմ ելաւ: Երկու մարդիկը զիրար դիտեցին:

«Ոչ մէկուն դէմ ոխ ունիմ, ըսաւ Ալ Քափոնէ: Մարդիկ կան, որ բախտաւոր են: Ես՝ ոչ ...»:

Եւ աւելցուց հետեւեալ տրամաբանական խօսքերը, զորս Մ. Նահանգներու Քոնկրէսը պիտի վաւերացնէր, ջնջելով խմիչքի արգիլման օրէնքը:

«Ի վերջոյ, այս առեւտուրը շատ ծախսալից էր, կաշառքներով եւ բռնուած ապրանքներով: Այս առեւտուրը օրինական պէտք է դարձնել ...»:

ՆԷՍ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Հարուստ եւ զօրաւոր Քափոնէն այլեւս ոչինչ էր եւ այժմ մեծ մարդը Նէսն էր: Զինք ղրկեցին մաքրագործելու համար Քենթուքքի, Թեննըսիի եւ Օհայոյի խըմիչք պատրաստողները, որոնք լեռներուն մէջ կ'աշխատէին եւ որոնք լաւ նշանաունիներ էին: Ոզելից ըմպելիի արգիլումէն ի վեր գրեթէ ազատօրէն վիճակի մէջ էին:

Ապա զինք ղրկեցին Քլիվլէնտ, Օհայոյի մայրաքաղաքը, որ ամբողջովին ապականած քաղաք մըն էր: Հոս ալ կանկսթէրները զօրաւոր էին եւ կը գործէին կաշառքով:

Շնորհիւ իր խիզախութեան եւ ի գին բազմաթիւ վտանգներու, Նէս յաջողեցաւ մաքրագործել նաեւ Քլիվլէնտը: Արդարեւ, երեք տարուան պայքարէ ետք, տեղւոյն Ալ Քափոնէն՝ «Պիկ Օճի» Պոնեյլին ձերբակալուեցաւ: Ժողովուրդի թիւ մէկ թշնամի Լին եւս ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Նէսի գլխաւորութեամբ, ոստիկանութիւնը այլեւս չէր կաշառուեր եւ ապօրինի առեւտուրը անկարելի դարձած էր: Ձերբակալուած կամ չքացած բոլոր կանկսթերները հեռացան քաղաքէն:

Երբ համաշխարհային Բ. պատերազմը ծագեցաւ, Նէս քաղաքացիական պաշտպանութեան պետ նշանակուեցաւ:

Ապա եղաւ առեւտրական ձեռնարկի մը տնօրէնը:

Տասը Անկաշառելիները, անվախ եւ տակուն մկաններով տասը երիտասարդ հերոսները, որոնք Մաֆիային եւ ժողովուրդի թշնամիներուն դիմադրած էին, իւրաքանչիւրը անկիւն մը կորսուեցաւ ամերիկեան տնտեսական մեքենային մէջ:

Էլիըթ Նէս մեռաւ իր անկողնոյն մէջ 16 Մայիս 1957ին, սրտի հիւանդութենէ:

Այսօր, միայն Փոլ Ռոպսքին ողջ է: 69 տարեկան է եւ տասնըմէկ տարիէ ի վեր քաշուած է Մայամի:

Թարգմ. Վ. Գ. Մ.

(6 եւ վերջ)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

ՈՍԿԱՆԷՆ ԱՌԱՋ

Ա.

Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովոյ (Փրոփականտա) շաբաթական նիստերուն արձանագրութեանց մէջէն, զորս 1912ին ըստ մասին քննելու շնորհն ունեցայ, հայ Աստուածաշունչի տպագրութեան ձեռնարկութիւններու հանդիպեցայ եւ այլ շատ կարեւոր տեղեկութիւններու, որոնք ցայսօր ուրիշ որեւէ տեղ մը ծանօթ չէին: Այսպէս 1632 Փետրուար 3ին, Առաքելական կը հաղորդէ, թէ Զմիւռնիայէն, Վենետիկի հասարակապետութեան ներկայացուցչին հայ թարգմանը՝ Յովհաննէս Մոլինօ, կ'առաջարկէ Ս. Ժողովոյ ինչ ինչ պայմաններով՝ որ Հայոց Աստուածաշունչը տպուի Հռոմ, որպէսզի չըլլայ թէ Հայերն, ինչպէս քիչ առաջ փորձեցին, Հերետիկոս Հոլանտացւոց քով տպել տան: Ս. Ժողովը կ'որոշէ սոյն նիւթին վրայ ծանրութեամբ խորհիլ, եւ առ այժմ Յովհաննէս Մոլինոյի գրել, որ Հայերն ետ կեցընէ Հոլանտա տպել տալէն, եւ կրնայ յոյս տալ որ Հռոմ նոյնը պիտի տայ: Եւ որովհետեւ Նախիջեւանի հայ Արքեպիսկոպոսը, Հ. Օգոստինոս, կ'առաջարկէր աշխարհաբար Աստուածաշունչը տպել տալ, զոր Դոմինիկեան Հարք թարգմաներ են, կ'որոշուի գրել նոյն Արքեպիսկոպոսին, որ աշխարհաբար թարգմանութեան ընդօրինակութիւնը ղրկէ:

1630 – 1634 տարիներու արձանագրութիւններու մէջ կան Յովհաննէս Խուլ եւ Զաքարիա Երեւանցի Կ. Պոլսոյ կաթողիկէ հայ Պատրիարքներու մասին բազմաթիւ պատմական տեղեկութիւններ: Մեր նիւթին համար նշանաւոր է 1634 Յունիս 5ի նիստը, որուն սկիզբը կը ծանուցուի որ Յովհաննէս Պատրիարքն Կ. Պոլսոյ, ի Հռոմ Ս. Մարիամ Եգիպտացի Հայոց եկեղեցւոյն օթարանին մէջ հոգին առ Աստուած աւանդելէն յառաջ՝ հրամայած է, որ հայերէն Աստուածաշունչ մը, զոր հնագոյն օրինակի մը վրայէն ինքն անձամբ ընդօրինակած եւ չքեղ զարդարած է, Ուրբանոս Ը.ին տարուի տրուի, եւ ինքն պատրիարքն յանուն հայ ազգին կը խնդրէ, որ Ս. Քահանայապետը զայն տպագրել տայ հաճի: Ս. Քահանայապետը հրամայած է՝ որ նոյնը յանձնուի Վատիկանի գրադարանին, որ սոյն գործին հետամուտ ըլլայ:

Սոյն Աստուածաշունչն այսօր Վատիկանի Մատենադարանի մեծ սրահին մէջ է, ստեղծագործութեան բազմերանգ գեղեցիկ նկարն, որ ապակիոյ տակ ի տես դրուած է, հիացումը կը զարթուցանէ տեսնողներուն: Այս Աստուածաշունչն անձամբ հետազօտած եմ եւ բազմաթիւ ուղղութիւններ ու յաւելուածներ նշանակած եմ Յ. Վ. Միքճեանի ցուցակին (Հանդ. Ամս. 1892, էջ 212) վրայ. ի մասնաւորի ծաղկող նշանակուած է այն տեղ «Յովսէփ» վարդապետ, որ սխալ է, եւ «յիս» ինչպէս կը սորագրէ Յովհաննէս Խուլ ամէն տեղ, պէտք է կարդալ ուղիղ՝ «Յովհաննէս»:

Թէ Վատիկանի գրադարանապետն որչափ ինչ խնամք տարած է տպագրութեան ձեռնարկելու, առայժմ կը մնայ անծանօթ:

Յովհ. Խուլին սրտակցին ու փոխակալին Զաքարիա Երեւանցի Պատրիարքն Կ. Պոլսոյ (Հանդ. Ամս. 1911, Յուն. եւ Փետրուար) նոյնպէս հետամուտ եղած է հայ Աստուածաշունչի տպագրութեան:

1637 Սեպտեմբեր 22ին Ս. Ժողովը հայագէտ Փիրոմալլիին հրամայած է, որ հայերէն Աստուածաշունչը լատիներէն Աստուածաշունչին (վուլգատա) հետ համեմատէ եւ նշանակէ՝ թէ արդեօք սխալ կամ մոլար բան մը կա՞յ հայերէն բնագրին մէջ:

1637 Նոյեմբեր 14ի նիստին մէջ Ս. Գահը կը ծանուցանէ Ս. Ժողովին՝ որ Պոլսոյ Հայոց Զաքարիա Պատրիարքը Յովհ. Մոլինօ հայ կաթողիկէ քահանան առ Ուրբանոս Ը. Քահանայապետն ղրկած է, որպէսզի իր կողմանէ եւ յանուն իւր՝ հաւատոյ դաւանութիւն տայ եւ խնդրէ՝ որ Աստուածաշունչը, որ Ոնորիոսի եւ Արկադիոսի օրով հայերէն թարգմանուած է, քննուի, սրբագրուի եւ տպուի ի պէտս Հայոց որ իւր իշխանութեան տակ են: Կը խնդրէ նաեւ որ Յովհ. Մոլինօ կաթողիկէ հայ քահանային որդին Միքայէլ՝ Հռոմ Ուրբ. դպրանոց ընդունուի: Ս. Քահանայապետը կը հրամայէ որ դաւանութիւնը քանի մը Կարդինալաց առջեւ առնուի, իսկ միւս խնդիրքները կատարելու խնամք տանի Ս. Ժողովն:

1638 Յունուար 30 նիստին մէջ Հայ Աստուածաշունչի տպագրութեանց վրայ կը խորհուի, եւ կ'որոշուի, ոչ թէ Եօթանասնից թարգմանութիւնը, այլ Վուլգատայի հայերէն թարգմանութիւնը տպագրել, եւ որովհետեւ յունարէն Նոր Կտակարանը ըստ Վուլգատայի հրատարակուեցաւ, պէտք է նախ հայերէն Նոր Կտակարանը ըստ Վուլգատայի հրատարակել, որով թերեւս Հայերը նաեւ Հինն ունենալ կ'ուզեն:

1638 Փետրուար 22ի նիստին մէջ Հայ Աստուածաշունչի յիշեալ թարգմանութեան գործին համար՝ կ'որոշուի ի Թոսքանիլլայէն Հռոմ կանչել Հայր Կասփար Հայն, Ս. Փրանկիսկոսի 3րդ Կարգէն, ի Կ. Պոլսոյ Պօղոս Փիրոմալլին, որպէսզի Յովհ. Մոլինոյի եւ հայազգի Հ. Ճիովաննի Դոմինիկեանին հետ հայերէն Հին թարգմանութիւնը համեմատեն Վուլգատայի հետ եւ ուր որ պէտք տեսնեն՝ սրբագրեն. ամբողջ Իտալիոյ մէջ փնտռուի, որ եթէ ուրիշ լաւ հայագէտ Աստուածաբաններ կան, Հռոմ կանչուին որպէսզի այս գործին զբաղին:

1638 Յուլիս 19ի նիստին մէջ կը ծանուցուի Յովհ. Մոլինոյի առաջարկութիւնը՝ որ Վատիկանի մայրերու վրայէն նոր հայ տառ ձուլուի Նոր Կտակարանը տպելու համար, վասնզի Փրոփականտայի տպարանին տառերը չեն բաւեր: Կ'ընդունուի առաջարկութիւնը եւ կը հրամայուի կատարել:

1639 Մարտ 21ի նիստին մէջ կը ծանուցուի Յովհ. Փիրոմալլիի զեկուցումը՝ որ հայերէն Նոր Կտակարանի համեմատութիւնը վերջացած է, որ եւ կը խնդրէ Ս. Ժողովէն երկու հայագէտ Աստուածաբան անուանել, որպէսզի քննութիւն կատարեն: Ս. Ժողովը կ'որոշէ Փիրոմալլին:

1639 Յուլիս 18ի նիստին մէջ կը ծանուցուի՝ որ Յովհ. Մոլինօ, որ Պոլսոյ հայ պատրիարքին գործերուն ներկայացուցիչն է, կը խնդրէ որ փութան հայ տառ ձուլելու, Նոր Կտակարանն ու Սաղմոսը տպագրելու համար: Ս. Ժողովը կը հրամայէ փութացնել սոյն գործը:

1639 Օգոստոս 19ի նիստին մէջ կը ծանուցուի Պոլսոյ հայ Պատրիարք Զաքարիայի նամակը, որ կը խնդրէ հայ Աստուածաշունչի Հին եւ Նոր Կտակարանի տպագրութիւնը փութացնել: Ս. Ժողովը կ'որոշէ անմիջապէս սկսիլ Նոր Կտակարանի տպագրութիւնը նորաձոյլ տառերով:

Այս գրքերը տպագրութեամբ լոյս տեսած չեն, որչափ ինծի ծանօթ է, եթէ Սաղմոսն այն չէ, զոր 1642ին Յովհաննէս Թարգմանիչ Անկիւրացի (Ճուաննի Մոլինօ) ի Վենետիկ ի տպարանի Սալիկաթաւ տպագրած է, ինչպէս նաեւ Շնորհալւոյ «Յիսուս Որդի» գործը:

Հ. Գ. ԳԱԼԷՄՔԵԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼԵՀԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Աստուած, երբ աշխարհն ստեղծեց, երկրի բոլոր մարդիկը կանչեց իր գահին առջեւ, անոնց խօսելու համար: Տիեզերքի չորս ծայրերէն բոլոր մարդիկը հաւաքուեցան: Աստուած երբ տեսաւ, որ անոնք իր խօսքին կը սպասեն, ելաւ ոսկեղէն գահին վրայ ու բարձրաձայն ըսաւ անոնց.

— Ամբողջ աշխարհը ձեզի՛, ո՛վ մարդիկ: Ձերն է ան: Միայն ձեզի համար տքնեցայ այսքան ատեն, զայն ստեղծելու համար: Ան յաւիտենապէս ձեզի ու ձեր յաջորդներուն պիտի պատկանի: Միայն մէկ բան կը պահանջեմ ձեզմէ: Կ'ուզեմ, որ երկրի այս բարիքները բաժնէք արդարութեամբ ու սիրով, եղբայրներու նման, ոչ թշնամիներու...:

Այսքան ըսաւ Աստուած եւ վար իջաւ գահէն:

Հազիւ Աստուծոյ այս խօսքերը լսած՝ մարդիկ ծնրադրելով անոր շնորհակալութիւն յայտնեցին եւ յետոյ, մէկիկ մէկիկ սկսան երթալ եւ երկրի բարիքներէն իրենց բաժինն առնել, Աստուծոյ հրամանին համաձայն:

Մշակը առաւ բոլոր անդաստանները: Ասպետը՝ բոլոր անտառներուն մէջ որսալու իրաւունքը: Վաճառականը՝ երկրի բոլոր վաճառքները: Քահանան՝ լաւագոյն գինիները եւ թագաւորը՝ ամէնէն գեղեցիկ կիները:

Եւ բաժանումը լրացաւ այսպէս համաձայնութեամբ, մէկը դուրս չմնաց: Օր մը, սակայն, բանաստեղծը եկաւ: Բայց, ափսոս, բան չէր աւելցած: Ամէն բան իր տէրը ունէր: Բանաստեղծը, յուսահատ, Աստուծոյ մօտ փութաց եւ գոչեց.

— Աւաղ, ի՞նչ պիտի ըլլամ հիմա: Արդա՞ր, որ ամենասիրելի որդիդ բան մը չառնէ եւ մնայ այսպէս մոռցուած:

Աստուած պատասխանեց.

— Յանցաւորը ո՞վ է, ինչո՞ւ այսքան ատեն կը թափառէիր երեւակայութեան եւ ցնորքի երկրին մէջ: Ինչո՞ւ կը տրտնջաս հիմա, քանի որ ջանք չըրիր երկրի բարիքները բաժնած ատենս հոս գտնուելու:

Բանաստեղծը պատասխանեց ու ըսաւ.

— Հոս չէի, որովհետեւ հետդ էի: Մարդոց հետ երկրի վրայ չէի, որովհետեւ աչքերս քեզի յառած էի, քանզի ականջներս ուրիշ բան չէին լսեր՝ բայց խօսքերուդ երկնային ներդաշնակութենէն: Յանցաւոր չեմ, ներէ ինծի: Ամբողջ ուշադրութիւնս դուն գրաւած էիր ու չիմացայ, թէ ինչ կ'ըլլար, քեզմէ հեռու, երկրի վրայ: Ներէ ինծի:

Աստուած, չափազանց յուզուած, ըսաւ.

— Ինչ ընեմ հիմա: Երկրի բարիքներէն ոչինչ մնաց, որ քեզի տամ: Անդաստանները, անտառները, քաղաքները, կիները, բոլորը, բոլորը այլեւս ինծի չեն պատկանիր: Զանոնք բաժնեցի մարդոց: Հիմա մէկ բան մնացած է ինծի, — երկինքը: Եթէ կ'ուզես՝ կրնամ զայն քեզի տալ: Եկուր երկինք, եթէ կը փափաքիս ինծի հետ բնակիլ:

Բանաստեղծը գլուխը կախեց ու մտածել սկսաւ:

Քիչ ետքը երբ դարձաւ Աստուծոյ պատասխան տալու, ոչ ոք կար իր առջեւ: Աստուած երկինք բարձրացած էր իր խօսքը աւարտելուն պէս:

Եւ բանաստեղծը այսպէս մնաց երկրի եւ երկինքի միջեւ, խեղճ ու երազկոտ, դարէ ի դար...

Թարգմ. Վ. Ե.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Մեր կայսեր ձգտումը այն է որ հակառակ արեւելքի մէջ Անգլիոյ հետապնդած քաղաքականութեան, Գերմանիոյն տիրապետէ միահեծան, Պերլինէն մինչեւ Պաղտատ: Իրականութեան մէջ Հէր Ռայթշէլ պաշտօն ունի Օսմանեան կայսրութիւնը գերմանացնել:

Այդ բանը գիտէի արդէն Ռայթշէլի առաջին վայրկեան Պոլսէն ղրկած տեղեկագրերէն, որոնց մէջ ան ակնյայտնի կերպով կը գրէր թէ որքան որ Գերմանիոյ դեսպանատան խրախուսիչ առաջամարտին ծայրերու քարէ հսկայական թեւաւորած արծիւները, յաչս ժողովրդեան ծառայած են Գերմանիոյ մեծութեան մասին տպաւորիչ գաղափար մը տալու Թուրքերուն, բայց եւ այնպէս այդ հսկայական առաջամասերուն ետին այլապէս կարեւոր եւ անչափելի նկատում մը կայ: Եւ սակայն գործը այնքան ճարտարութեամբ կը կատարուէր որ, այդ երկրին մէջ ոչ ոք կը կասկածէր թէ, ելմտական մեծ հաստատութեան պետը, Հէր Անտոն, տատանող եւ մինչեւ ծուծը փտած այդ կայսրութեան ինքնակալին մօտ, աւելի նկատելի եւ տարբեր դեր մը կը կատարէր քան թէ նոյն ինքն նորին վսեմութեան դեսպանը իր բազմաթիւ ոսկեճամուկ եւ չքանչաններով սեթեւեթեալ ըստորադաս հետեւորդներով:

Պէտք է գիտնալ որ Կայսեր կողմէ Եւրոպայի միւս պետութեանց դէմ խաղցուող թագուն խաղերը անտեղիտ յանդգնութեան մը դրոշմը կը կրէին եւ կը հիմնուէին ամէնէն անամօթ նենգամտութիւններէ բխած ստախօսութեանց վրայ: Մէկ կողմէն Կայսրը այնպէս կը ձեւացնէր թէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի հետ ամենամեծ անկեղծութեամբ մը կը գործէր, եւ միւս կողմէն իր աջ բազուկը եղող Հէր Ռայթշէլ եռանդուն կերպով կը գործէր, աջ ու ձախ դրամագլուխներ շռայլելով կաշառելու համար Թուրք պաշտօնատարները, որպէս զի շահի զիրենք ի նպաստ Գերմանիոյ:

Այս բանը սակայն արգելք չէր ըլլար ուրիշ կատակերգութեան մը, որ ես ու կայսրութեան վարչապետը միայն գիտէինք: Մինչդեռ Կայսրը Սուլթան Ապտիւլ Համիտի լաւագոյն բարեկամը կը ձեւանար, կ'այցելէր Պոլիս եւ Պաղեստին, իր սեփական ծախքով շինել կուտար Հանրային չէնքեր, անհաշիւ կը ծախսէր հասոյթներ ստեղծելու համար, եւ իր առատաձեռնութիւնները կը շռայլէր, ընդհակառակն գաղտնի կերպով ալ կ'օգնէր Ժէօն – Թիւրքերուն՝ Սուլթանին անկումը յառաջ բերելու համար:

Իր մաքիավելական քաղաքականութեան մէկ գործելակերպն էր ան որ կատարեալ յաջողութեամբ մը վերջացաւ, որովհետեւ ամէն մարդ գիտէ թէ ինչպէս օր մը յանկարծ խեղճ ծերուկ անիծեալ Ապտիւլ – Համիտը իր կանանոցով առօք փառօք ղրկուեցաւ Սելանիկ, հակառակ «Եւրոպայի Հիւանդ»ին Պերլին ղրկած աղերսանքներուն եւ օգնութեան յուսահատ կոչերուն:

Քայզէրին հետ Թրոմզօի մէջ նաւի մը վրայ կը գտնուէի երբ ան իր դիւահար թշուառականէն ստացաւ պաշտպանութիւն խնդրող հեռագիր մը, եւ շատ լաւ կը յիշեմ թէ ինչ հեգնական ժպիտով մը ընդունեց զայն ինծի ըսելով թէ պատասխանի պէտք չկար երբեք:

Այս դէպքերը պատահած շրջանին Հէր Անտոն, յաճախակի եւ արագ կը ճամբորդէր Պերլին: Քայզէրին եւ Սուլթանին հետ բազմաթիւ ունկնդրութիւններ ունեցած էր, եւ յաճախ նախաճաշի հրաւիրուած էր Կայսեր հետ որ այս բարձր շնորհին կ'արժանացնէր անոնք միայն, որոնց ծառայութիւնը մեծապէս կը գոհացնէր զինքը:

Յանկարծ զգայացունց լուր մը տարածուեցաւ թէ Թուրքիոյ մէջ գործող Կայսեր սիրելի ելմտագէտը ամուսնացած էր Հռոմի Ֆրանսական դեսպանատան քարտուղար, Նրբամիտ Ֆրանսացիի մը որդւոյն Փօլ տը Լակարէնի աղջկան՝ Օր. Ժիւլի տը Լակարէնի հետ: Տեղեկացանք նաեւ որ Հէր Ռայթշէլ Իտալիոյ մէջ ամուսնանալէ ետք իր դեռատի կնոջ հետ դէպի Պերլին ճամբայ ելած է:

Եւ իրաւ ալ, շաբաթ մը ետք իրենց հանդիպեցայ Ունտէր տէն Լինտէնի ծառուղիին նայող Քրանցլէրի տունը: Դրամատէրը ներկայացուց զիս թուխ մազերով եւ հրապուրիչ առուգութեամբ մը օժտուած Ֆրանսուհի մը որ կատարելապէս կը խօսէր գերմաներէնը, եւ ըսաւ ինծի որ իր ամուսինը արձանագրուած է արդէն պալատին յառաջիկայ պարահանդէսին ներկայացնելու համար զինքը:

Օրվիլ Ռայթի սաւառնումէն եւ Ֆրաու Բլայխի գիշերային գաղտնի այցելութենէն գրեթէ ամիս մը առաջ տեղի կ'ունենար այս:

Պէտք է ըսեմ թէ պառաւ պարուսոյը Հէր Ռայթշէլի անունը արտասանելուն պէս, ականջներս բացի չփոթ նախազգացումով մը թէ դէշ բաներ մը կը սարքուէին անոր դէմ:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին:
Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք
ժամը 4ին:

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 4ին, ժամը 17էն կէս գիշեր *Կոանտ Օթէլի* մէջ:

Մուտք 10 փրանք

Ուսանողներու կէս գին:
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVII [e] siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՓ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ս. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական — Լուսաւորչական — եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ստանալու համար:

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն:

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն. — Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30*ին*:
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեամբ եւ Պ. Ա. Գմբէթեանի մասնակցութեամբ՝ «Անոյշ փորձանքը» իսկ «Խամաճիկները»՝ յետագային:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20.45ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Րիւ տը Ռօշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Սկաուտական տօնածառ — հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Անդրանիկեան, որմէ լուր չառնելով մտահոգ է Պ. Ֆլէ: Փնտռուողին վերջին ծանօթ հասցէն է՝
ADAM DECORATION
(Գահիրէ):
Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել. —
L. FLE
Les Graviers
78 — FONTENAY-LE-FLEURY

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ
(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն. — Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:
Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:
Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ »
Չորրորդ հատորը
եւ « ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »
Յուշերէս:
200է *աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով:*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 3ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Orchestre :
LES COMPAGNONS DU RYTHME
Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզ հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով: Հեռաձայնել 207-12-04, *ամէն օր ժամը 20էն 21:*

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գինը մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20 Rue Royale, PARIS (8e)

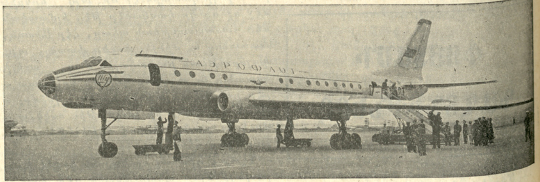
Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը

ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ

Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք Միայն 30 փրանք:

Փնտռեցէք մեր պատկերազարդ ցուցակները, որի

Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաջախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը:

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար: Մեկնում Դեկտ. 27ին, վերադարձ 1967 Յունուար 9ին:

3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ

— ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ —

Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 փրանք

Դիմել՝ Անտոնեան
17, Ave. des Acacias — 92 - CLAMART — Tél. : 642-58-39
Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
22 NOVEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10768

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.768

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամմանէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Յորդանանի կառավարութիւնը կը պատրաստէ ընդհանուր զօրա – շարժ հռչակելու՝ ցրելու համար իրեն դէմ կազմակերպուած ցոյցերը : Հիւսէ – յին Թագաւորը Կիրակի օր խորհրդակցու – թիւն մը ունեցաւ դահլիճին հետ : Կ'են – թադրուի թէ զօրաշարժի ծրագիրը կապ ունի Իսրայէլի կողմէ կատարուած արշա – ւանքին հետ :

Համաձայն Միացեալ Ազգերու պաշտօ – նին հասնող լուրի մը, Հրեաները շարժ – ման մէջ դրած էին 80 հրասայլ Նոյեմբեր 13ի յարձակումին ատեն եւ սպաննած է – ին 18 հոգի :

×

Արեւմտեան Գերմանիոյ Պավարիա նա – հանգին տեղական ընտրութիւնները տեղի ունեցան Կիրակի : Շահեցան Ազգային – դեմոկրատներու աջ թեւը, զոր հակա – ռակորդները կը նկատեն նացիներու հա – մակիր կազմակերպութիւն մը ի վնաս ա – ռատականներու : Քրիստոնեայ – դեմոկ – րատ եւ ընկերվարական կը պահեն իրենց դիրքերը :

×

Զուիցերիոյ Ցիւրիխ քաղաքը նորէն մերժեց քուէի իրաւունք տալ կիներուն : Կիրակի օրուան հանրաքուէին 93,373ի դէմ 107,773 ձայնով, 46 տարուան մէջ հինգերորդ անգամ ըլլալով կիները պար – տուեցան : Եթէ այս մասնակի քուէար – կութեան մէջ կիները շահած ըլլային, հաւանական էր որ Զուիցերիոյ մնացեալ նահանգներն ալ նպաստաւոր քուէ տային ապագային :

×

Արաբները որոշեցին պոյքոթ հռչակել ամերիկեան Ֆորտ եւ Քոքօ Քոլա ընկե – րութեանց դէմ եւ չգնել ոչ առաջինին արտադրած ինքնաշարժները, ո՛չ ալ երկ – րորդին պատրաստած օշարակը : Երկու ընկերութիւններն ալ նիւթական մեծ վը – նասներու պիտի ենթարկուին :

×

Համայնավար Պուլկարիոյ 9րդ համա – ժողովը վերջացուց իր աշխատանքները Կիրակի օր՝ անգամ եւս յայտարարելէ ետք թէ անհրաժեշտ կը նկատէ որ հա – մայնավար երկիրները խորհրդակցութիւն մը ունենան Չինաստանի մասին : Այս ծը – րագիրին լիովին համաձայն է Խորհրդա – յին Միութիւն, բայց դէմ են Ռումանիոյ, Հիւս. Վիէթնամի Հիւս. Քորէայի, Քու – պայի եւ Իտալիոյ համայնավար կուսակ – ցութիւնները այն առարկութեամբ թէ չեն ուզեր Մոսկուան կամ Փեքինը նախապա – տիւ համարելու երկրնտրանքին առջեւ դնուիլ : Փակման նիստին Պուլկա – րիոյ վարչապետը, Թոտոր Ժիվկով 35 վայրկեան պանծացուց Խ. Միութիւնը :

×

Բրիտանական դահլիճը այս շաբթուան ընթացքին պիտի զբաղի Հարաւ. Ափրի – կէի կողմէ եղած ազդարարութեամբ մը, որ սերտօրէն կապ ունի սթերլինի ապա – գային հետ : Հարաւային Ափրիկէ կ'ազ – դարարէ որ իրմէ Անգլիա տնտեսական պատժական միջոցներ ձեռք առնէ ապըս – տամբ Ռոտեզիոյ դէմ, հետեւանքը պիտի ըլլայ բրիտանական թղթադրամին ան – կումը բոլոր շուկաներուն մէջ :

ԼՈՆՏՈՆԻ ԹԱՑՄՉԸ ՏԱՐԻՆ ԿԷՍ

ՄԻԼԻՈՆ ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԲԱՑ ՈՒՆԻ

Անգլիացի դրամատէրներու խումբ մը փորձեր կը կատարէ Թայլ չտալու համար որ պահպանողական կիսապաշտօն Թայ – մըզը, որ տնտեսական տագնապի մը մատնուած է, ծախուի Քանատայի մե – ծահարուստի մը :

Այս վերջինը, Լորտ Թամսըն չի հաւա – տար թէ վերոյիշեալ խմբակը իրմէ աւելի կանխիկ դրամ ունի թերթին տէր դառնա – լու համար :

Պահպանողական օրկանը անցեալ տարի կէս միլիոն սթերլինի բաց մը ունէր, բայց իր կալուածին արժէքը երկու մի – լիոնէն աւելի է :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿՈՉԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին, Ս. Ղազարի ողողումներուն առթիւ, Փա – րիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ ընկերակ – ցութիւնը որոշած է իր տարեկան պարա – հանդէսին (Փետրուար 26, Ամպասատէօրի մէջ) ամբողջական հասոյթը յատկացնել Ս. Ղազարի :

×

Սկսանք նաեւ ստանալ կարգ մը գու – մարները, առաջին ցանկը կը հրատարա – կենք քանի մը օրէն :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՆԱՑ

Անգլիոյ Արտաքին Նախարարը, Ճորճ Պրաուն Երկուշաբթի օր Մոսկուա գնաց օրուան հրատապ հարցերուն շուրջ խոր – հրդակցութիւն մը ունենալու համար Կը – րեմլինի վարիչներուն հետ : Նախարարը պիտի տեսակցի Կրոմիքօյի հետ, բայց հաւանական է որ հանդիպում մըն ալ ու – նենայ վարչապետին, Կոսիգինի հետ : Հա – ւանական չէ որ այս այցելութիւնը շօշա – փելի արդիւնքի մը յանգի :

Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, Մոսկուայի կառավարութիւնը մերժեց Վիէթնամի մասին Պրաունի կողմէ աշխա – տաւորականներու վերջին համաժողովին մէջ ներկայացուած առաջարկները :

Վարչապետ Կոսիգին Լոնտոն պիտի եր – թայ Փետրուարին :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐՏԵՍԸ ԲԱՆՏԷՆ ՓԱԽՑՆՈՂՆԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ԷԻՆ

Լոնտոնի մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Ճորճ Պլէյք, Անգլիացի լրտեսը, որ բան – տարկուած էր մայրաքաղաքին մօտերը, բանտէն փախուստ տուած էր Հոկտեմբեր 22ին, Չեխ համայնավարներու օգնու – թեամբ :

ԹԵԼԵԿՐԱՖ կը գրէ թէ համայնավար գործակալները Պլէյքը դիմաւորած էին բանտին բակը, իրիկուան 5.30ին եւ ինք – նաշարժով օդակայան տարած էին զայն :

Լրտեսը հիմա կը գտնուի Արեւելեան Պերլին : Այնտեղ էր որ Պլէյք շատ օգտա – կար եղած էր Ռուսերուն 1953էն 1957, անոնց հաղորդելով երկաթէ վարագոյրին ետեւը գտնուող Արեւմտեան գործակալ – ներու անունները :

×

Ամերիկեան օդանաւերը Կիրակի օր քա – րուքանդ ըրին Հիւս. Վիէթնամի Տոնկ Հոյի զինուորական օդակայանը, որ կը գտնուի ապազինեալ գօտիէն 15 մղոն հիւ – սիս : Ամերիկացիները վախ ունին թէ հա – մայնավարները մեծ յարձակումի մը պի – տի սկսին վերոյիշեալ գօտիէն : Ամերիկ – եան երկու մարտանաւեր ռմբակոծեցին համայնավարներու ծովեզերեայ մարտ – կոցները :

Օրը Օրին

ԹՈՂ ՍՊԱՍԷ, ՓՈԽԱՆԱԿ...

Ինչպէս զոց գիտեմ մկրտութեանս ա – նունը եւ մականունս, վստահօրէն գիտեմ նաեւ որ ո՛չ մէկ ատեն ո՛չ մէկ թերթի կամ գիրքի մէջ յայտարարած եմ թէ մեր քաղաքական դատին վիժումին ու մեր դժբախտութեանց միակ պատասխանա – տուն եղած է մեր անփորձութիւնը՝ դի – ւանագիտական աշխատանքներու կալ – ուածին մէջ :

Շաբաթներ առաջ, երբ տակաւին հի – ւանդանոց մտած ու հիւանդանոցէն ելած չէի յԱմերիկա, ստորագրած էի, այս սիւ – նակներուն մէջ, քանի մը յօդուածներ՝ քանի մը ճշմարտութիւններ յայտնելու համար :

Վիրաբոյժին ճշդրակը թոյլ չտուաւ որ օրը օրին պատասխանէի ծանօթ անձի մը, որ իր թերթին մէջ ընկերաբա՛ր կ'ամբաս – տանէր զիս մեղքով մը, զոր վստահ եմ, գործած չէի :

Բացատրած էի թէ միջազգային իրաւա – բանութեան հմուտ անձերու պէտք ունէ – ինք մեր դատը՝ պէտք եղած տարողու – թեամբ պաշտպանելու համար :

Ու այդ առթիւ, մատնանիշ բրած էի քանի մը վրիպումներ — ամէնէն թեթեւ ու անվնաս բառն է որ դուրս կը քաշեմ բառարանէն — որոնք տեղի ունեցած էին քառասնամեակ մը առաջ : Այնինքն այն օրերուն «երբ մենք ալ թագաւորներ ու – նէինք», մենք ալ տեղ ունէինք օրուան լրագիրներուն մէջ եւ մեր վիճակով շա – հագրգռուած պետութիւններ՝ մեր շուրջը :

Եւ, իբրեւ ազդարարութիւն, կ'առա – ջարկէի որ մեր դատին հետապնդումը վստահէինք, յետ այսօրիկ (մի՛ գրէք յետ այսու) ձեռնհաս իրաւաբաններու՝ ինչ – պէս բրած էր Ափրիկեան պետութիւն մը, աւելի երեսուն տարի առաջ, իր սե – փական դատին պաշտպանութեան հա – մար :

×

Ինքզինքս կրկնելու մեղքը շալակս ա – ռած, փորձ մը եւս կատարեմ՝ բարեկամս լուսաւորելու համար : Պայմանաւ որ բա – րեկամս տրամադիր ըլլայ անհանոյ ճըշ – մարտութիւններ նորէն լսելու :

Իմաստութիւն ունեցող ժողովուրդ մը մոլորներու եւ փլատակներու տակ չի ծածկեր իր գործած սխալները ու — ան – նուազն, քառասուն, յիսուն տարի ետք — քաջութիւնը կ'ունենայ ինքզինքը քննա – դատելու եւ իր սայթաքումները հրապա – րակելու ի պէտս իր նոր սերունդին :

Ո՛չ ոք — ի՛նչ ճակատի ալ կ'ուզէ պատ – կանի — թող յանդգնութիւնը ունենայ պնդելու թէ մենք կրնանք մեր դատը պաշտպանել, միջազգային ատեաններու առջեւ, մեր կիսկատար ուժերով : Ու նոյնքան — եւ աւելի — կիսկատար գիտ – ցածներով :

Ո՛չ ոք թող յանդգնութիւնը ունենայ հաւատացնելու այսօրուան միջին սերուն – դին թէ ազգը, միշտ, շիտակ ճամբէն քա – լած է եւ միշտ վարած է հասուն քաղա – քականութիւն մը :

Երբ յիսուն տոլարի առնելիքի մը հա – մար դատարան դիմողը անպատճառ պէտք ունի փաստաբանի մը, ա՜լ ի՞նչպէս կարե – լի է պնդել թէ հայ ժողովուրդը հմուտ իրաւաբաններու պէտք չունի իր անվիճե – լի առնելիքը ետ պահանջելու համար :

Ո՞վ կրնայ պնդել որ դիւանագիտու – թիւն կոչուած արհեստին նրբութեանց անծանօթ մէկը կրնայ Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ մեր հողերը պահան – ջել այն ձեռնհասութեամբ, որով օտար եփուն իրաւագէտը կը պաշտպանէ իր հայրենիքին դատը :

Պաշտպանի մը արդարութիւնը կամ անոր անվիճելիութիւնը չ'երաշխաւորեր անոր ճանաչումը : Կարելի է ամէնէն «ջուր չվերցնող» դատն անգամ կորսնցնել ի – րաւաբանի մը բացակայութեան պատճա – ռաւ : Ինչպէս կարելի է մէկ հատիկ գա – մի մը պակասին հետեւանօք ... ձին կորսնցնել :

×

Անհամ խեղճութիւն է ըսել թէ այս տո – ղերուն տէրը — միամիտներէն մէկը — կ'ուզէ հաւատացնել ազգին թէ մենք մեր դատը ձեռքէ հանեցինք 1923ին *միմիայն* մեր ազգային սխալներուն պատճառաւ :

Ո՛չ : Ցանցառը մենք չէինք :

Ցանցառը Արեւմտեան աշխարհն էր որ զոհն ու դահիճը իրարու հետ շփոթեց ու մետասաներորդ ժամուն ոտքի տակ ա – ռաւ առաջինը եւ ձեռքի վրայ պտըտցուց երկրորդը :

Բայց այս ճշմարտութիւնը երբեք չար – դարացներ մեր Պօղոս փաշաներն ու Ահա – րոնեանները, որոնք, դժբախտաբար, ի – րաւաբաններ չէին, ո՛չ ալ զինուորական խնդիրներու մասնագէտներ :

Այս իրողութիւնն ալ, իր կարգին, չի նշանակեր որ մեր բաղձանքները իրակ'ա – նացած կ'ըլլային եթէ հաշտութեան խոր – հրդաժողովներուն դրկած ըլլայինք Կոլտպրկներու կամ Սթիվընսըններու նման ձեռնհաս ներկայացուցիչներ :

Դպրոցական մանչուկներն անգամ գի – տեն որ եթէ աշխարհի ամէնէն հմուտ ու հանճարեղ փաստաբաններն ալ մեր դատը պաշտպանէին, մենք դարձեալ պիտի կոր – սնցնէինք, որովհետեւ օրուան կացու – թիւնը՝ Սէնի ու Թեմզի ափերէն մինչեւ Պոլսոյ կամ Անգորայի *մինարէ*ները մեզի աննպաստ էր :

×

Բայց ինչո՞ւ ետ երթալ քառասուն, յիսուն տարի այսօրուան մեր «անելիք»– ներուն մասին խօսելու համար :

Նորէն հրապարակ իջած ենք ի խնդիր մեր դատին պաշտպանութեան :

Շատ լաւ, շատ բարի :

Մեր «միամտութենէն» չվարակուած բանգէտները կրնա՞ն պնդել թէ ի վիճակի ենք մեր իրաւունքները արժեւորելու հո – գեշահ ճառերով, օրուան այս ժամուն երբ քաղաքական կացութիւնը 1923ի կա – ցութեան չափ — թերեւս աւելի — ան – նպաստ է մեր դատին տեսակէտին :

Առանց բառերս ծամծմելու, կրնամ յայտարարել որ հայ ժողովուրդը այնքան ետ մնացած է դիւանագիտական աշխա – տանքներու մարզին մէջ որ չի կրնար իր պահանջները բանաձեւել իրաւաբաննե – րու յատուկ ոճով ու ճարտարութեամբ եւ յուշագիրը կը շփոթէ լրագրական յօդ – ուածին հետ :

Մեզ կը լսեն միջազգային ատեաններու առջեւ միայն այն ատեն՝ երբ մենք սեր – տած ըլլանք քաղաքական դատ պաշտպա – նելու արհեստը, որ դերձակին ու կօշ – կակարին արհեստէն տարբեր արհեստ մըն է :

Իսկ ինչ կը վերաբերի այն իմաստո՜ւն ազդարարութեան թէ ապագային աւելի նպաստաւոր քաղաքական պայմաններուն մէջ մեր դատը ինքնաբերաբար կը լուծ – ուի՝ առանց վարձուած իրաւաբաններու օժանդակութեան, կրնայի՞ հարցնել ան որ անն է :

— Եթէ այդպէս է, ալ ինչո՞ւ ոտքով ձեռքով կրկէս իջեր է Հայոց ազգը ու «քաղաքական դատ ունիմ, հողային պա – հանջ ունիմ» կը պոռայ — ձայնը ձգած :

Թող սպասէ այդ նպաստաւոր պայմաննե – րուն՝ փոխանակ այսօր քառսուն կտոր ըլլալու ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕԴԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ ՈՍԿԱՆԷՆ ԱՌԱՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նոր Ջուղայի Ամենափրկչեան տպարանըն ալ առաջին անգամ սկսած է տպագրել հայ Աստուածաշունչը իբր 1650ին, սակայն չէ կրցած կատարել : Ասիկա կ'իմանանք Խաչատուր Վ. Նոր Ջուղայեցւոյ յօրինած Պարսից պատմութենէն, զոր հրատարակած է անդրանիկ հայ լրագիրն, «Ազդարար» 1795ին, էջ 233. «Իսկ ի մէջ ազգիս Հայկազեան՝ նախ ի Նորն Ջուղայ սահմանեցին զտպագրատուն որպէս զպարզ օրինակին, ի վեր անդր գրեցաք. բայց գիրն եւ մելանն եւ Թուղթն սակս տհասութեան սակաւուք իմիք ապականեալ, որպէս յայտնապէս երեւի արդեօք ի տպեալ գրեանցն : Ուր եւ անդ բազում գրեանց՝ որք տպեցին, սկսան ընդ որոց եւ տպել զԱստուածաշունչ գիրըն, այլ վասն մեղաց մերոց մնաց թերակատար, որպէս կայ մինչեւ ցայսօր ի միջի մերում. սա կարի լաւագոյն ունելով զԹուղթն եւ զգիրն, քան զառաջին տպեալ գրեանսն : Իսկ զկնի Ոսկան Վարդապետն՝ որ եւ սա մի իսկ էր ի յիմաստնայեղց աշակերտաց Տեառն Խաչատրոյ մեծի Վարդապետին ... երջանկափայլ Վարդապետն Ոսկան՝ այնպէս զարմանալի եւ գեղեցկագոյն գիր յօրինեաց, ըստ որում եւ հաւաստեալ յայտնի իսկ արդեօք ի յՈսկան Վարդապետի տպեալ Աստուածաշնչոյն, որ գրեթէ՝ ոչ Վանանդեցւոյն, ոչ Մխիթարայ Աբբային ը եւ ոչ Թուրչունճու, եւ կամ թէ այլոց տպեալ գրեանքն կարեն լինել նմին աղախընեայք...» :

Ասոր կը յաջորդէ Ոսկանայ պատկերազարդ Աստուածաշունչն ամբողջապէս տըպագրուած (11 Մարտ 1666 – 13 Հոկտ. 1668), որուն վրայէն տպուած են նաեւ կաթողիկեայ Հայոց 1705ին Կ. Պոլիս Պէյօղլուի տպած Աստուածաշունչն եւ Մխիթարայ Աբբահօր Աստուածաշունչն, 1733ին տպուած ի Վենետիկ, եւ քանի մը տեղ կաթողիկէ Հայոց տպած Նոր Կտակարանըն «ըստ օրինակին Ոսկանայ» : Ոսկանայ Աստուածաշունչը Վուլգատայի համեմատ սրբագրութիւններ կրած է : Անտարակոյս Հռոմի մէջ պաշտօնապէս պատրաստուած վերոյիշեալ Աստուածաշունչի վրայէն եղած են սրբագրութիւնները, քանի որ Ոսկան վ.ի կաթողիկէ հաւատոյ դաւանութեան թուղթը կայ ի Հռոմ, ինքն Ս. Աթոռէն եւ բոլոր եւրոպացի հին կամ ժամանակակից գրողներէն՝ իբրեւ հայ կաթողիկէ արքեպիսկոպոս ճանչցուած է, եւ ես ինքնին տեսայ Հռոմ Ոսկանեայ տպագրած գրքերուն ձեռագիր բնագիրները, զոր ինք Հռոմ ղրկած է ի քննութիւն, եւ այն տեղ բնագիրները լատին թարգմանութեամբ երկսիւն գրուած եւ երկսիւն թարգմանութեամբ քննութեան ենթարկուած են. եւ նոյնիսկ Հռոմայ մէջ 1668էն յառաջ Ուրբ. դպրոցի աշակերտ Ներսէսը քահանայ ձեռնադրած է Ս. Ժողովոյ հրամանաւ :

1668 Սեպտեմբեր 24ի նիստին արձանագրութեան մէջ կը կարդամ, թէ Հոլանտայի Առաքելական Նուիրակը կը գրէ՝ որ Ամսդերտամի մէջ Ոսկան հայ արքեպիսկոպոսին դեռ կիսով տպած Աստուածաշունչին մէջ մոլորութիւններ կան : Ինքը Նուիրակը քննած է Ոսկան արքեպիսկոպոսը, որ կ'ըսէ թէ ինք ի Հռոմ կաթողիկէ հաւատոյ դաւանութիւն տուած է եւ հաստատուն կը մնայ նոյն դաւանութեան վրայ, ինքն Աստուածաշունչը կը տպէ հայ հին ձեռագիրներու համեմատ, եւ երբ տպագրութիւնը վերջանայ, պիտի ղրկէ Ս. Ժողով, որպէսզի եթէ սխալ մը կայ՝ ուղղուի : Ոսկան կը խնդրէ որ իր մէկ ազգականը եւ ուրիշ քանի մը հայ պատանիներ Ուրբանեան դպրանոց ընդունուին քահանայութեան պատրաստուելու, եւ իրեն նպաստ մը տրուի. վասնզի Աստուածաշունչէն (տպագրութենէն) շատ վնասուած է եղայլն : Կ'որոշուի որ Աստուածաշունչի տպուած մասերը ղրկէ, իրեն յիսուն սկուդ տրուի՝ եթէ կամաւոր մոլորութիւն մուծած չէ, իսկ պատանեաց յարմարութիւնը քննուի :

Նոյն տարին Դեկտեմբեր 14ի նիստին մէջ Ոսկանայ Աստուածաշունչին տըպուած մասերու վրայ եւ քրիստոնէականի վրայ քննութիւններ կը կատարուին :

Դարձեալ 1671 Մարտ 17ի նիստին արձանագրութեան մէջ կը կարդամ թէ ինչպէս Ս. Ժողովն Ոսկանին հրամայած էր, որ Լիվոռնօ երթայ եւ հոն տպարան հաստատէ, հիմա եկած է նա Հռոմ եւ կը խնդրէ՝ որ իրեն թոյլ տրուի Մարսիլիա երթալու եւ հոն տպարան բանալու, եւ կամ իրեն նպաստել հետեւեալ կերպով. 1.— Կամ տալ իրեն որ եւ է գումար մը իր դրամական անձկութեան մէջ (ինչպէս որ Ֆլորենցայի Նուիրակն ալ հաստատած էր անձկութիւնը), կամ հրաման ղրկել քննութեան Ս. Ժողովոյ Լիվոռնոյի ներկայացուցչին, որ եւ տայ իր տպած Աստուածաշունչին քսան օրինակը, զոր զրաւած է իբր մոլորութիւններ բովանդակող, եւ կամ 2.— Իրեն որոշ ամսական մը տրուի, եւ կամ ուրիշ կերպով մը իրեն օգնուի, այսինքն շուտով սրբագրուի խորհրդատետրը, զոր Քննութեան Ս. Ժողովոյ ղրկած է քննելու, որպէսզի տպէ եւ ծախէ, նոյնպէս Սաղմոս եւ ուրիշ գրքեր, զորոնք պիտի ղրկէ սրբագրութեան, շուտով քննուին, որպէսզի կարենայ տպել եւ վաստըկիլ : Կ'որոշուի որ ապրուստին համար առ ժամն գումար մը տրուի, Աստուածաշունչը Բարսեղ Վարդապետ, իսկ Խորհրդատետրը Բ. Բնափ Դոմինիկեան անմիջապէս թարգմանեն եւ քննուի, որպէսզի ամենայնի խելամուտ ըլլալէն ետեւ՝ ըստ այնմ հրաման տրուի Լիվոռնօ, իսկ Ս. Ժողովոյ Քննութեան գրուի՝ որ հաճին շուտով վերջացընել քննութիւնները եւ որոշումնին տան, որպէսզի Ոսկան արքեպիսկոպոս ըստ այնմ վարուի :

Յիշեալ Խորհրդատետրն ու Սաղմոսը տպագրած չէ Ոսկան, անտարակոյս Ս. Աթոռէն թոյլտուութիւն չընդունելուն :

Հ. Գ. ԳԱԼԷՄՔԵԱՐԵԱՆ

Վիէննա, 10 Նոյ. 1913

ԾԱՆՕԹ.— Այս կարեւոր յայտնութեանց վրայ գրուած յօդուածը տեսնել Հանդէս Ամսօրեայ, 1914 թիւ 1, Յունուար :

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅԱԳՐԵՐ

Ե.

Հետեւաբար այդ յիշուած անձերու մասին եղած հարցաքննութիւնը եւ թուղթերը միացնելու օրինական պատճառ մը չկայ : Վերջին յայտնուած պատճառներու բերումով, օրէնքի հակառակ տեղի ունեցած է :

Եւ Գոնիայի նախկին Վալի Րիֆաթ Սամի եւ Գոնիայի Ոստիկանապետ Սաատէթտին պէյին եւ երկրագործական Տնօրէն Թոտորաքի էֆէնտիին եւ Ծիհան Պէյլի Միւտիրը Ֆէհմի եւ Ագշէհիրի քաղաքապետ Քեամիլը եւ Սպարթայի բանտը գտնուող Պաարին ամբաստանուած ոճիրներու մէջ գտնուող կարգ մը ուրիշ անձերու հետ, տարագրութեան ժամանակ ապրանք, սեփականութիւն եւ դրամ կողոպտած, յափշտակութիւն եւ անբարոյականութիւն գործած եւ մահերու պատճառ եղած են, եւ այդ մասին հարցաքննութեանց թուղթերը Գոնիայի Քննիչ Յանձնախումբին կողմէ քննուած ոճրագործներու դասին պատկանած են, եւ՝

Կ. Պոլսոյ մէջ Զինուորական բանտին մէջ գտնուող վերոյիշեալ Ֆէրիտ Պէյը Իսթանպուլ Վիլայէթի Իթթիհատ եւ Թէրագգըի ներկայացուցիչը Դաշնակիցներու Յանձնախումբին կողմէ ձերբակալուած ըլլալով, անոր ալ թուղթերը միացնելով ղրկուած են, խնդիրը մէկ կողմ ձգուած չըլլալու համար, անոնց օրինական դատերը տեղի կ'ունենան առանձինն :

Ամբաստանեալներէն Ապտիւլ Գատէրը, որ Գոնիայի մէջ Իթթիհատ Թէրագգըին հսկողութեան ենթակայ՝ Ազգային Միւզէին եւ Մատենադարանին Տնօրէնն է եւ մինչեւ 1915 Իթթիհատի անդամակցած են Պոլվատինի Միւֆթին Մէհմէտ Ալին եւ Գասապ Հասան եւ Հիւսէյինը :

Հաճի Աքա էֆէնտին որ Սահմանադրութենէն ետք Իթթիհատի անդամակցած է եւ յետոյ Նաւատորմի եւ Ազգային Պաշտպանութեան մասնաճիւղին մէջ ծառայած է, նախապէս Իթթիհատի պատկանած ըլլալով՝ ձեւով մը կապը խզած է եւ այսօր ալ որեւէ կապակցութիւն կամ յարաբերութիւն չունի, ասոր ալ դատավարութիւնը տեղի չունենալու որոշում տրուիլը Ընդհանուր Դատախազութենէն պահանջուած է, բայց եւ այնպէս այդ ամբաստանեալին թուղթերը տակաւին քննութեան տակ են :

Պատասխանատու քարտուղարներուն դատական թուղթերը միացնելով Առաջին Քննիչ Յանձնախումբին ղրկուած են, անոնց միացնելով, դատելու համար դատարան պիտի ղրկուին :

Ատոնց մասին վճիռ տալէ առաջ, ատոնց Իթթիհատի հետ ունեցած կապակցութիւնը կամ բաժնուած ըլլալը եւ ներկայի կացութիւնը ճշդուելէ ետք՝ օրինական կարգադրութիւններ ընել : Ատոնք ալ դատել: Եւ, ստուգում կատարել նաեւ Դաշնակիցներու կողմէ բանտերէն տարուածներու մասին :

ՈՐՈՇՄՆԱԳԻՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

(Թագվիմը Վէքայի, թիւ 3571)

1919 Մայիս 26.— «Թէ Կեդրոնին եւ թէ գաւառներու մէջ, մասնաւոր պատրաստուած, կազմակերպութեամբ անձերու (Հայերու) ջարդ (թագթիլը նուֆուս) եւ սեփականութեանց կողոպուտ եւ շէնքերու եւ գիւղերու հրկիզում, գիւղերու աւերում, պատիւի բռնաբարում եւ տանջանքի եւ չարչարանքի ոճիրներ գործած ըլլալու ամբաստանուած, Իթթիհատ վէ Թէրագգը ճէմիյէթի անդամները եւ ղեկավարները, դատարանական զանազան ատեաններու դատաւորներու առջեւ դատուելու համար, 1919 Ապրիլ 12, թըւականով որոշմնագիր մը տրուեցաւ, պատերազմական ատեանի յանձնուելու համար՝ փախստականներէն (ամբաստանեալ) Թալէաթ Փաշա, Ճէմալ եւ Էնվէր էֆէնտիները եւ ցանկի մէջ արձանագրուած իրենց ընկերները անուններով : Դատավարութեան ընթացքին տեսնուեցաւ որ, պատժական դատարանական կանոնի 311րդ յօդուածի համաձայն, նոր ոճիրներ մէջտեղ գալուն, փախստական ամբաստանեալներու կողքին կան նաեւ, նախկին վարչապետ Սայիտ Հալիմ Փաշան, Խալիլ, Իբրահիմ, Քեմալ, Ահմէտ Նէսիմի, Ահմէտ Շիւքրի պէյերը, որոնց մասին, դատարանական թղթերը, նախապէս առանձինն տրուած էին եւ դատարան բերուած չէին : Ատոնց բոլորը ոճիրի ընկերակիցներ ըլլալով, ատոնց մասին ալ, որոշում տրուած էր մանրամասն քննութիւն կատարելու : Եւ, այդ պարագան, ընդհանուր դատախազի 3 Մայիս 1919 թուականով պահանջագիր ներկայացուած էր եւ պահանջուած էր զանոնք ալ յանձնել դատարանի :

Հարցաքննութիւններ եւ քննութիւններ կատարուեցան եւ ուսումնասիրուեցան այդ հարցաքննութիւնները եւ այդ պահանջագիրը :

Զարգացած Իթթիհատ եւ Թէրագգը կոչուած «Ճէմիյէթ»ը արտաքնապէս քաղաքական կուսակցութեան ձեւին տակ կ'երեւէր եւ այդ ձեւով ալ կանոնագիր մը մէջտեղ ձգած ըլլալով հանդերձ, քաղաքական կուսակցութեան մը կազմակերպութենէն դուրս ունեցած էր գաղտնի ակներեւ կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ եւ զանոնք պահելէ ետ կեցած չէ : Եւ իր ամէնէն ազդեցիկ եւ պերճախօս անդամներէն՝ Տօքթ. Նազըմ, Աթըֆ, Պէհաէտտին Շաքիր եւ ուրիշներ, կազմած էին «Թէշքիլաթը Մախսուսէ» յանձնախումբ մը, որուն հետ էին նաեւ Ընդհանուր Կեդրոնի անդամներէն՝ Քեմալ պէյ, որ իր ընկերներուն հետ կազմակերպած էր նաեւ Պարենաւորման Յանձնախումբ մը :

Այս կուսակցութեան Քոմիտէններու գործունէութեան եւ ջանքերու մասին, որոշմնագրին մէջ յիշուածները կրկնելու հարկ չկայ : Ինչպէս մանրամասնութիւնները հասկցուած են թղթակցութիւններէն, Իթթիհատ Թէրագգը կուսակցութիւնը գաղտնի եւ մասնաւոր նպատակներ ծրագրած եւ վաւերացուցած է եւ, իրենց արարքները առանց բացառութեան բոլոր անհատներու ընդունիլ տալու համար՝ ա-

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ԱԿԱՄԱՅ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հայրս պատկառելի արտաքինով ձեւականօրէն խիստ մարդ մըն էր, յարգուած բոլոր ծանօթներէն, ծով – կապոյտ աչքեր ունէր իր մօրը պէս եւ ես շատ կը վախնայի, բայց կը սիրէի զինքը :

Կիրակի առաւօտ մըն էր : Այդ օրը մերն էր պատարագը, հետեւաբար շատ սեղանակից հիւրեր պիտի ունենայինք, տէր – տէր ու տիրացու եւ ուրիշներ :

Տնեցիները մեծով պզտիկով մօրս հրահանգները գործադրելու լծուած էին սեղանի պատրաստութեամբ : Օտարին առջեւ ամօթով չմնալու նախանձախնդիր :

Թոնիրը դեռ հանգած չէր, կասկարաներու վրայ խաշի եւ հերիսայի բոյրը խառնուած թարմ հացի ինքնայատուկ հոտին՝ իրիկուընէ ի վեր հովը կը տարածէր իր ուզած կողմը :

Մենք չժմնածներս ձանձրացած էինք այլեւս հոս հոն, ասոր անոր համտեսի հացեր բաժնելով : Ես ի բնէ տխրադէմ, այդ օրը ուրիշ պատճառ մըն ալ ունէի «աւաղ – Ուրբաթ» ըլլալու :

Ընկերներս ծրագրած էին արշաւել դէպի Ալոք – պապա կամ Խրդ – լեռ : Այդ ձիւնապատ լեռներուն ոտքերը կ'երկարէին մինչեւ Թաշար գետը : Անոնց ծունկին վրայ կը գտնուէր մեր գեղը : Որչափ կը բաղձայի բարձրանալ այդ լեռներուն գագաթը եւ սրտիս գաղտնիքը յայտնել Աստուծոյ :

Միտքս կլանուած էր այդ արշաւանքով, որմէ պիտի զրկուէի ես : Բայց պայծառ երեւակայութեամբ կը հետեւէի անոնց երջանիկ խաղերուն եւ վայելքներուն, այնքան գրաւիչ էր հեռանկարը, որ կը մղուէի փախչիլ եւ հասնիլ անոնց : Սակայն հօրս մէկ հրամանը սառ ջուր լեցուց գլխուս :

— Գնա, ըսաւ, Համբարին ըսէ որ ճաշի գայ : Մենք սովորութիւն չունէինք իր խօսքը կրկնել տալու, ու վազեցի տունէն դուրս ինչպէս զամփոր կը սուրայ նետուած քարի մը ետեւէն :

Կէս ճամբան ուղեղիս մէջ երկու մտածում, չուն ու կատու դարձած, իրարու հետ կը կռուէին :

— Այդ ո՞ր Համբարձումը պիտի հրաւիրէի : Երկրորդ, հիմա ընկերներս ո՞ւր հասան :

Գիւղին մէջ — Համբարձումին հաւանաբար հաւատացող չորս հոգի այդ անունը կը կրէին :

Մէկը մեր պատուելին, այսինքն ուսուցիչը, որ մոլեռանդ լուսաւորչական էր, թէեւ մեր տուները միացող ճրագներ կային, ամէն կողմ սեւցնող ճրագներ : Մեր այդ վարժապետին հիւրասրահի պատուհանը չիլ աչքի մը նման մեր պատշգամին կը նայէր եւ մենք մեր վախէն չէինք համար, դպրոցը ծեծ չուտելու համար, արդէն այնքան կ'ատէի որ չէի ուզեր մեր տունը գար : Ատ էր պակաս :

Երկրորդը Վերդանը Համբարն էր, ան որ իր արտին մեռելները բոլոր արտերուն մէջ ցրուած ոսկորներուն պէս անծեր էին եւ ականջները խլացեր էին՝ երբ լսած էր անոնց անդրշիրիմեան աղաղակը :

— Համբա՛ր, Համբա՛ր, քու ոսկորներդ ալ ցիր ու ցան հողին երեսը արեւէն ու ձիւնէն ճերմկին ու չհասնին : Զմրան սովահար վոհմակները ազան մասներդ, — մեզմէ քաղած ցորենիդ հացը կոկորդդ փակի, այսպէս անիծուեին բոլոր անոնք որ մեր յաւիտենական հանգիստը կը խռովեն :

Աս Համբարն ալ չէր կրնար ըլլալ : Արդէն ներքին կողմնացոյցիս հետեւելով՝ բաւական տեղ քալած էի, այծի մորթով Ջնկենց Համբոյին տունէն հեռանալով՝ հասած էի Ալէք պապայի ճամբուն ուղղութեամբ Ջթոկանց Համբարին տունը :

Վեր ելայ : Մտամոլոր, գլխահակ, սակաւախօս մարդ մըն էր Համբօն : Իր խօսակիցներուն միակ պատասխանը, ինչ կապակցութեամբ ալ ըլլար, — նոյնիսկ հակասական, — կուտար նոյն պատասխանը :

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(1 Շար.)

...մէն տեսակ բռնի եւ պարտադրիչ միջոցներու դիմած է : Նոյնիսկ Ղալաթիայի Խալիլի եւ Նմաններու մահապատիժներ գործադրած է, եւ զինուորականներ կամ իր անդամներէն ոմանք ալ պաշտօնեայ ըրած է, եւ պատերազմի մասնաւոր առիթէն օգտուելով , թէ կուսակցութիւնը եւ անդամները մեծ հարստութիւն դիզած են :

Թանին թերթը, 21 Սեպտեմբեր 1916 թուականով հրատարակած էր թէ Քոնկրէին մէջ կարդացուած եւ ընդունուած բացատրագրերը եւ տեղեկագրերը բացորոշ կերպով ընդունուած եւ խոստովանուած են : Կուսակցութիւնը ինքնագլուխ առանձնած է Կ. Պոլսոյ պարենաւորումը, եւ մատնած է ժողովուրդը թշուառութեան եւ խեղճութեան : Եւ մէկ տարուան մէջ չարաշահած է 700 հազար ոսկի եւ ճէմիյէթը իր Քոնկրէին մէջ, խուրացուցած է այդ դրամը :

Այդ ճէմիյէթին ուրիշ յանցանքներէն մին ալ՝ Տարագրութեան օրէնքի գործադրութեան պատրուակին տակ, Օսմանեան երկիրներուն գրեթէ բոլոր անկիւններուն մէջ, պատահած դէպքերուն կազմակերպումը, (*խօսքը Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանական ոճիրներու մասին է*), Դէպքերու ընթացքին՝ Իթթիհատ եւ Թէրագգըին, ներկայացուցիչ եւ պատասխանատու քարտուղարներու նախագահութեան տակ, տարագրութեանց վայրերուն գլխաւոր կեդրոնը կազմող Արեւելեան նահանգներուն մէջ միատեսակ ձեւով տեղի ունեցած են դէպքեր : Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան պետերը ընդունած եւ խոստովանած են Թէշքիլաթը Մախսուսէի նախագահութիւնը ստանձնած ըլլալնին : Եւ, ատոնք ալ ղեկավարուած են Պէհաէտտին Շաքիրի կողմէ եւ յիշեալն ալ, այդ նպատակով , Իթթիհատի պատասխանատու ներկայացուցիչները եւ քննիչները գործի դրած ըլլալը փաստերով ապացուցուած է : Եւ կատարուած այդ բոլոր ոճիրները ակներեւ է որ պատրաստուած եւ կազմակերպուած են այդ «ճէմիյէթին» կողմէ :

Ահա այդ ձեւով անհատներու, խմբակցութիւններու եւ առանց բացառութեան Օսմանեան ամբողջ ազգին վրայ որոշում անցուցած է քանդիչ գործերով : Իթթիհատ եւ Թէրագգը ճէմիյէթը իր նպատակները յաջողցնելու եւ ընդդիմացող կառավարական պաշտօնական ուժերը մշտատեւ կերպով սանձահարելու համար ամէն միջոցի դիմած է(*) :

Մեր երկրին մէջ 1908էն ի վեր իրարու յաջորդող արտասովոր դէպքերը , մասնաւորապէս Պալքանեան Պատերազմի ժամանակ, այդ մոլեգին ցանկութիւնը՝ յայտնի եղած էր այդ ճէմիյէթին կողմէ . Փոխստական Էնվէր Պէյը Պատերազմական Նախարարի աթոռին վրայ նստեցնել, եւ իրենց մտադրութիւնները եւ որոշումները գործադրել տալու համար : Նախկին վարչապետ Ահմէտ Իզզէթ Փաշան Պատերազմական Նախարարի պաշտօնէն կրկնակի կերպով հրաժարիլ ստիպած են : Այդ առթիւ սարսափեցուցած են զինքը եւ սպառնացած եւ տարագրութեանց ժամանակ ալ վիլայէթներու Վալիներուն հրահանգներ տուած են, ոճիրներ գործած են եւ երբ կառավարութեան անդամներէն ոմանք՝ իրենց ոճրային նպատակներուն ծառայելու հակում ցոյց տուած չեն, մասնաւորապէս Եօզկատի Մութէսարրըֆ Ճէմալ Պէյը, Գասթէմունիի Վալի (Ընդհ. կառավարիչ) Րէշիտ Փաշան, Անգարայի Վալի Մազհար Պէյը, անմիջապէս պաշտօնանկ ըրած են (**) : Էրզրումի Վալի Թահսին Պէյը իր հարցաքննութեանց մէջ յայտարարած էր, մանրամասնութիւնները, ինչ որ կը հաստատեն վերոյիշեալ պարագան :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Դատարանը կը դժկումակի ըսել թէ այդ ոճիրներուն մեծ մասը գործողները կառավարութեան ուժերն են, Բանակը , ժանտարմըրին եւ Քաղաքային Վարչութեան բոլոր ճիւղերը եւ թուրք եւ քիւրտ աւազակախումբերը : Ցաւելեալ ատոնց վրայ՝ ստորին դասակարգի խուժանային անհատներ, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, կառավարական հրահանգով եւ գործակցութեամբ ու քաջալերութեամբ երեսփոխաններու եւ թրքական թերթերու :

(**) Այդ հրաժարած կամ պաշտօնանկ եղած սակաւաթիւ բարի Թուրքերուն յաջորդները եղած են կատաղի հայակերներ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) .— Կիրակի օր յիշատակելի օր մըն ալ արձանագրեց մեր գաղութը : Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձն էր, որ տօնուեցաւ մեր Տան մէջ, Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին կողմէ, նախաձեռնութեամբ «Լաղեան» խումբին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Դրօ խումբին :

Սրահին խուռն երիտասարդութիւնը կ'ապացուցանէր թէ Դաշնակցութիւնը իր կազմութենէն 76 տարիներ ետքն ալ կը մնայ պատնէշի վրայ նոյնքան առոյգ ու կենսունակ : Ատոր ապացոյց նաեւ որ նոյն երիտասարդութիւնը կուգայ միանալու Դաշնակցութեան շարքերը, գրաւելով մեզմէ անդարձ մեկնողներու տեղերը :

Արդարեւ տօնակատարութենէն քիչ առաջ յատուկ արարողութիւն մը կատարուեցաւ ներքնայարկի սրահին մէջ, ուր վեց Նոր Սերնդականներ մտան շարքերը, կնքահայրութեամբ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեանի :

Այստեղ հասակ նետած երիտասարդներ են որ կ'երդնուն ծառայել հայ ժողովուրդին ու Հայրենիքին : Ընկ. Դատաւորեան նորընծաներուն պարզեց Դաշնակցականի մը պարտականութիւնները : Յաջորդաբար խօսք առին նաեւ կոմիտէի ներկայացուցիչը, Մարսէյլէն Կարօ Յովսէփեան եւ ընկեր Մ. Կարապետեան, որոնք եւս ցոյց տուին Դաշնակցականի մը պահանջուած բոլոր առաքինութիւնները :

Ինչպէս բարի սովորութիւն դարձած է տօնակատարութիւնը սկսաւ 3.30ին : Հիւրեր ունէինք Վիէնէն, Լիոնէն : Նաեւ Նոր Սերնդականներ՝ Փարիզէն , Մարսէյլէն եւ ուրիշ շրջաններ :

Բեմին կոնակի պատը ամբողջութեամբ ծածկուած էր Դաշնակցութեան վիթխարի զինանշանը կրող պաստառով : Դաշնակցութեան անմահ հիմնադիրներու մեծ նկարները դրուած էին բեմին վերեւ եւ երկու սիւներու վրայ : Կենդանի պատկեր մը պատրաստուած էր տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ որ շատ տպաւորիչ էր , ուր Դաշնակցութիւնը կը յայտնուէր իր վահագնեան ծնունդով եւ առնական ձայն մը երգախառն փառաբանութիւնը կը հիւսէր այս մեծ կուսակցութեան :

Օրուան նախագահ ընկեր Հայկունի Թաշճեան իր բացման խօսքերով հետեւեալ մտքերը յայտնեց .—

Դաշնակցութիւնը, ըսաւ, տարուան մէջ օր մը յատկացուցած է իրեն, հաշիւ տալու համար ժողովուրդին եւ ոգեկոչելու համար յիշատակը Քրիստափորի, Ռոստոմի ու Զաւարեանի որոնք հիմը դրին Դաշնակցութեան եւ մարմնացումը հանդիսացան անձնազոհութեան :

Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութենէն քանի մը տարի ետք կազմակերպեց Պանք Օթոմանը, Սասնոյ կռիւներն ու Խանասորը, ուր հերոսացան Անդրանիկներ, Սեբոյներ, Գէորգ Չաւուշներ, Կայծակ Առաքելներ եւ շատ ուրիշներ Վահագնեան սերունդ մը որ Դաշնակցութեան դրօշին ներքեւ կռուեցաւ 28 տարիներ շարունակ ու կերտեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը, դարերու երազն է որ կ'իրականանայուէր : Հանրապետութեան հիմնումով ժողովուրդը գնահատեց ազատութեան արժէքը : Այժմ ունինք հայրենիք մը՝ հակառակ հոն տիրող խորթ վարչակարգի մը :

Դաշնակցութիւնը արտասահմանի մէջ 1921էն ի վեր կը դաստիարակէ երիտասարդութիւնը, անոր ներշնչելով հայրենասիրութիւն :

Ծնած հայ ժողովուրդի ծոցէն, Դաշնակցութիւնը կ'աշխատի ժողովուրդին համար : Փառք ու պատիւ հիմնադիրներուն որ այս մեծ կուսակցութիւնը հրապարակ բերին : Նախագահին առաջարկով ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգանք ընծայեցին ազատագրութեան բոլոր հերոսներու յիշատակին :

Բեմ հրաւիրուեցաւ Մարսէյլի երիտասարդ ընկերներէն Կարօ Յովսէփեան որ երիտասարդութեան թարգմանը հանդիսանալով ըսաւ .—

Յարգանքով, հաւատքով եւ յոյսով , Նոր Սերունդը միացնելով իր ձայնը ազատասէր Հայութեան ձայնին, կ'ողջունէ այս մեծ կազմակերպութեան 76 տարիներու փառահեղ անցեալը : Դաշնակցութիւնը կրցաւ յաղթահարել բոլոր խոչընդոտները եւ շարունակել իր ճամբան երբ անդին դահեր տապալեցան, ազգեր անհետացան ու նորեր կազմուեցան : Ատոր գաղտնիքը այն է որ Դաշնակցութիւնը ոգի է, վարդապետութիւն է եւ գաղափար :

Այս ազատատենչ երկրին մէջ ծնած երիտասարդներս ձեռք կ'առնենք Դաշնակցութեան ջահը , շարունակելու համար իր գործը : Նոր Սերնդականներս օտար դաստիարակութիւն ստացած ըլլալով հանդերձ, ստորակայութեան զգացում չենք սնուցաներ եւ հպարտ ենք մեր ծագումով : Հպարտ նաեւ պատկանելով Դաշնակցական մեծ ընտանիքին : Պիտի մնանք պատնէշի վրայ մինչեւ որ Դաշնակցութեան գաղափարները յանգին իրենց վերջնական հանգրուանին :

Օր. Ալիս Թաշճեան ներշնչումով արտասանեց «Հայ բեմի վարպետին» 2000ամեակին առթիւ նուիրած բանաստեղծութիւն մը :

Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբէն չորս շնորհալի օրիորդներ՝ Ժագլին Պապիկեան, Արսինէ Լէյլէկեան, Մարկրիթ Զաքարեան եւ Ցամիկ Մարտիրոսեան տոհմիկ տարազներով պարեցին կերպընկալ երկու պարեր, արուեստի իրական վայելք մը ընծայելով մեզի :

Հաճոյքով ունկնդրեցինք Միրէյ Պարտաքճեանի արտասանութիւնը Սիլվա Կապուտիկեանէ , Տիկին Ազատի Տէտէեանի քնքոյշ մեղեդին, Օր. Արսինէ Կարապետեանի զգացումով կատարած արտասանութիւնը՝ Գ. Էմինէն, ինչպէս նոյնքան յաջող Ժընըվիէվ Պարտաքճեանի արտասանութիւնը Վարուժանէն :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, որու իմաստալից բանախօսութիւնը խոր տպաւորութիւն գործեց : Դաշնակցութիւնը, ըսաւ մեր սիրելի ընկերը, 1925էն ի վեր կը տօնէ իր Օրը պարզապէս հաշիւ տալու համար՝ գործը համարելով առանցքը իր էութեան : Ան համախմբումն է եղած ժողովրդային բոլոր հոսանքներուն, որոնց շնորհիւ կարելի եղաւ կերտել հայ պետականութեան եւ հայ ազգը : Սխալ է յաղթանակները վերագրել միայն Դաշնակցութեան : Ատոնք կը պատկանին համայն Հայութեան : Սակայն Դաշնակցութիւնն էր որ ուղղութիւն ցոյց տուաւ հայ ժողովուրդին :

Արտասահմանի մէջ Հայութիւնը սփռուած է ամենուրեք : Պէտք է պահել անոր ուրոյն դիմագիծը զայն կազմակերպելով : Քառասուն տարիներէ ի վեր մեր հայեացքը կը յառի դէպի մեր հայրենիքը : Ուրախ ենք որ Դաշնակցութեան գաղափարները կ'արմատանան հայրենիքի մէջ : Որովհետեւ Հայութիւնը մէկ է ամէն տեղ : Բոլշեւիզմը կը շարունակէ ընթանալ ցարերու ռուսական քաղաքականութեամբ, նոյնիսկ արտասահմանի Հայութեան նկատմամբ : Դաշնակցութիւնը կը ջանայ հակազդել այդ միտումին ազգային գաղափարներով :

Մէկուկէս տարի առաջ, մեծ եղեռնի յիսնամեակի առիթով փորձուեցաւ բոլոր հոսանքներու միջեւ համերաշխութիւն ու գործակցութիւն ստեղծել հայկական դատի հետապնդման համար : Սակայն դժբախտաբար այժմ խանդավառութիւնը չքացած է ու հրապարակի վրայ միայն Դաշնակցութիւնն է որ կը հետապնդէ այդ դատը ու կը պահանջէ որ հայկական հողերը կցուին ներկայ Հայաստանին, ապագային թողլով անկախ ու ազատ Հայաստանի մը իրականացումը : Վարչակարգերը տեւական չեն եւ Դաշնակցութիւնն է որ վաղ թէ ուշ պիտի հիմնէ կատարեալ ու իրական ընկերվարութիւնը ազատ ու անկախ հայրենիքի մը մէջ : Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը երէկ եւ այսօր կը ներկայացնէ անմահ հայ ժողովուրդը :

Ընկեր Դատաւորեան երիտասարդութեան ուղղելով իր խօսքը Ֆրանսերէն՝ պարզեց Դաշնակցութեան ծնունդը, գաղափարաբանութիւնը ու հետապնդած նպատակները : Շահեկան էր մանաւանդ Ֆրանսերէն բաժինը որ դժբախտաբար կարելի չէ տալ այստեղ :

Հանդէսը վերջացաւ «Յառաջ Նահատակով» եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ :

Գ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Արդարեւ կարգ մը տարօրինակ շշուկներու տեղեկացած էի գաղտնի տեղեկագրէ մը որ յատկապէս դրամատէրին վրայ հսկելու համար Պոլիս ղրկուած լրտեսէ մը գրի առնուած էր : Այդ լրտեսը Ֆրաու Քլայթին բուն զաւակն էր :

Քայզերը ոչ ոքի կը վստահի : Ան լրտեսել կուտայ նոյնիսկ իր ամէնէն մտերիմ հաճոյքի ընկերներն ու սիրելիները , եւ պաշտօնական կապոյտ Թուղթի վրայ կանոնաւորաբար կը ստանայ տեղեկագրեր, որ անոնց մասնաւոր կեանքը յիշեն մանրամասնութեամբ կը պատմեն : Հետեւաբար յիշելով այն տեղեկութիւնները որ կարդացած էի Քարլ Քլայթի տեղեկագրին մէջ, չկրցայ հաւատալ աչքերուս , երբ շաբաթ մը ետք տրուած պալատական մեծ ընդունելութեան մէջ , տեսայ որ սիրուն Ֆրանսուհին, — այժմ Հէր Ռայթշէլի կին դարձած, — սովորական երեք խոնարհութիւնը ըրաւ Կայսեր եւ Կայսրուհիին առջեւ, եւ Քայզէրը խիստ սիրալիր ժպիտ մը ուղղեց անոր : Ընելիք չկայ . Կայսրը ծածկամտութեան վարպետն է , եւ հինաւուրց սփինքսներու չափ դժուար է իմանալ անոր դէմքին խորհուրդը :

Դուրս ելլելէ ետք իր առանձնասենեակէն, ուր դարբնուած են այնքան դաւադրութիւններ եւ անգութ վրէժխնդրութիւններ, իր դաժան դէմքը չի մատներ իր գաղտնի մտածումները, եւ նոյն սիրալիր ժպիտով կը սեղմէ իր ամէնէն ատած մարդուն կամ լաւագոյն բարեկամին ձեռքը : Այս կեղծ միամտութեան դիմակին տակ, որ զինքը կը դարձնէն անթերի կատակերգակ մը, ան գիտէ շոյանքներով քնացնել թշնամին, զոր կ'ողջագուրէ՝ աւելի լաւ մեռցնելու համար զայն : Եւ նենգամտութեան այս արհեստին մէջ անոր կը հաւասարի միայն Գահաժառանգը, որ վարպետն է այդ ճիւղին : Զաւակները իրենց հօր արիւնը կը քաշեն :

Ֆրաու Քլայթի գիշերային այցելութեան յաջորդող օրերը շատ բազմազբաղ եւ պատահարներով լեցուն եղան :

Ուաշինկթընի հետ տեղի ունեցող կարգ մը դիւանագիտական բանակցութիւններ խզուեցան : Դեսպան Ֆօն Հօլլըպէն ետ կանչուեցաւ եւ անախորժ վայրկեաններ անցուց կայսեր եւ վարչապետին հետ, որոնք զինքը լրջօրէն կշտամբած էին :

Անկէ զատ, ամերիկացի խորամանկ լրագրող մը ,տեղեկացած էր Հայնրիխ Իշխանին Միացեալ Նահանգներու եւ գերման մամուլի Ամերիկայի զրասենեակին տուած այցելութեան բուն շարժառիթին, որ անմեղ դրսեւորում մը ծածկուած էր : Լրագրողը այս մասին զգայացունց յօդուած մը հրատարակած էր այն պահուն երբ Նիւ Եորքի «դեղին մամուլը» իր կարգին նոյն խնդրին վրայ ուշագրաւ լուսաբանութիւններ կուտար, վաւերագրերու ընդօրինակները արտատպելով ու հիմնուելով անոնց բովանդակած իրողութիւններուն եւ թիւերուն վրայ : Այս բոլոր թերթերը ղրկուած էին Կայսեր, որ ինկած էր այն յիմարական բարկութեան մէջ որ բոլոր շուրջիններուն կը դողացնէր :

Գրեթէ երեք ամիս անցած էր :

Այդ ժամանակամիջոցին Հէր Ռայշէլ յաճախ կուգար Պոլսէն, եւ գրեթէ միշտ հետը կը բերէր սիրուն կինը, որովհետեւ կը շարունակէր գոնէ ըստ երեւոյթին պալատին մէջ պահել իր գրաւած յարգը :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Երուանդ Աչճեան եւ զաւակներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՇՃԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին :
Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք
ժամը 4ին :

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 փրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 փր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցնէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի : Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յատակ գրուին մականունք յատուկ անունները : Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՏՆՕՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVIIe siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋԻ հասցէով :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, մեթրօ Բատէ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան : Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ստանալու համար :

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31 : Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն :

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն . — Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19 : Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին : Մեծ պատրաստութեամբ եւ Պ. Ա. Գմբէթեանի մասնակցութեամբ՝ «Անոյշ փորձանքը» իսկ «Խամաճիկները»՝ յետագային :
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

Կ Ո Չ
ՏԻՎՐԻԿԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ՀԱՅԱՐՆԱԿ ԳԵՂԵՐՈՒ ՎԵՐԱՊՐՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Խումբ մը Տիվրիկցիներ, քաղաքէն ու գեղերէն, ժողով գումարելով Մարսէյլի մէջ, յանձնախումբ մը կազմեցին, շրջանի նահատակներուն ու հայրենիքին յիշատակը համեստ հատորով մը պատմութեան յանձնելու համար : Այս առթիւ բոլորին բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը կը խնդրուի, ղրկելով ձեր ծննդավայրերուն շուրջ մանրամասն տեղեկութիւններ, ջարդերու նկարագրութիւնը, ազգագրական նիւթեր, պատկերներ, նախընտրաբար երկրի տարազով, եթէ կան, բոլորին քաշածները եւ ի՛նչպէս ազատիլը՝ համառօտակի :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Յանձնախումբի հասցէն է .—
Y. ZARTARIAN
Villa Erévan
Avenue Rampal, St. Julien
13 — MARSEILLE (12e)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 3ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Orchestre :
LES COMPAGNONS DU RYTHME
Մանրամասնութիւնները շուտով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն .— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :
Յաւելուածներ :
Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :
Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ
4ՐԴ ԷՆ 17ՐԴ ԴԱՐ
(LES MONUMENTS ARMENIENS
DU IVème au XVIIème SIECLE)
Գրեց՝ ԷՏՈՒԱՐ ՈՒԹՈՒՃԵԱՆ
200 էջնոց
փրանսերէն փառաւոր հատոր մը
Գինն է 49 փրանք
Կարելի է արձանագրուիլ հետեւեալ հասցէներուն .—
EDITIONS ALBERT MORANCE
1, Rue Palatine — Paris (6e)
C. C. P. Paris 676-88
կամ հեղինակին .—
EDOUARD UTUDJIAN
94, Rue Sait-Lazare
Paris (9e)
C. C. P. 2012-41

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ :
17 Րիւ Պլէօ
Կը հրաւիրուին բոլորը :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ, Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր նկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ
«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ»

Չորրորդ հատորը
եւ «ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»
Ցուշերէս :
200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc. 125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. 35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages 15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p. 35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte 42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien 9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés 60 Fr.
Յ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ, ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ, Լոս–Անճելըս, մեծադիր 328 էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեզրուած նկարներով եւ քարտէսներով : Շքեղ տպագրութիւն : 175 ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, Ցեա մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ 10 ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ, 584 էջ 15.00 ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ 13,00 ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ձոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին փրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու :

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 23 NOVEMBRE 1966
Le Numéro : 0,30 Fr.
42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10769
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.769

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՎԱՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ՝ ՇԹՐԱՈՒՍ

Արեւմտեան աշխարհը շատ կը զբաղի Պավարիոյ առջի օրուան ընտրութիւններով, որ Գերմանիոյ քաղաքական տագնապին բուն իրաւարարը դարձուց՝ Շըթրաուսը :

Նշանակալից ու նաեւ մտահոգիչ կը նկատուի ազգայնական դեմոկրատներու — նոր նացի նկատուած — յաղթանակը : Ընդհանուր ձեւով, Պավարիոյ ընտրութիւնները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.— Քրիստոնեայ դեմոկրատները, որոնք մեծ յաղթականներն են, կ'ապահովեն ձայներու 48,2 առ հարիւրը, ընկերային դեմոկրատները՝ 35,8 առ հարիւր, ազատական 5,1 առ հարիւր, ազգային դեմոկրատ (նոր – նացի) 7,4 առ հարիւր : Այս կուսակցութիւնը առաջին անգամն է որ ձայներու այս համեմատութեան շնորհիւ 15 աթոռ կ'ապահովէ Պավարիոյ խորհրդարանին մէջ :

Մինչ ընդհանուր ձեւով շատեր կը մտահոգուին որ 15 նոր նացիներու ներկայութիւնը Միւնիխի քաղաքական ժողովին մէջ, կը նշանակէ թէ ազգայնական շարժումը կրկին կը ծաւալի Գերմանիոյ մէջ, արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ յայտարարեց թէ ազգային դեմոկրատները նացիներ չեն այլ պարզապէս մարդիկ որոնք դժգոհ են միւս կուսակցութիւններէն եւ իրենց կողմնակիցներն ալ այդ դժգոհութեան փաստն է զոր կու տան իրենց քուէարկելով :

Այս երեւոյթի կողքին, կայ անշուշտ գլխաւոր յաղթանակը զոր տարած է քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր գլուխն ունենալով Շթրաուսը :

Լաւ նահանջէ մը ետք Տէր Շփիկըլի խնդրէն ետք, Շթրաուս այսօր փայլուն մուտք մը կը գործէ :

Ո՞վ է Շթրաուս : Մսավաճառի զաւակ, Շթրաուս հպարտ չէ, ամէնէն համեստ ընտրողին հետ գաւաթ կը պարպէ եւ կը բացատրէ իր միջազգային քաղաքականութիւնը : Բայց Շթրաուս հմուտ մարդ մըն է, պատմագէտ, բանասէր, որ կրնար փայլ տալ գերմանական համալսարանին եթէ հասարակաց բարիքի իր սէրը զինքը առաջնորդած չըլլար քաղաքական ասպարէզ : Ընթերցումներէն պահած է յունական եւ լատինական մէջբերումներ ընելու սէրը : Չի սիրեր թուլութիւնը եւ անորոշութիւնը : Պավարիոյ քաջ զաւակ, կաթոլիկէ է եւ համոզուած դեմոկրատ :

Շթրաուս դաշնակցային հանրապետութեան ամէնէն տաղանդաւոր քաղաքագէտներէն մէկն է եւ անոր կու տայ քաղաքականութիւն մը եւ ոճ մը, ինչպէս կ'եզրակացնէ Լը Մոնտի քրոնիկագիրը, տալէ ետք Շթրաուսի դիմագիծը :

Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ Շթրաուս այլեւս կրնայ իր կամքը պարտադրել Քիզինկըրի, որ վարչապետութեան թեկնածու է : Գերմանական քաղաքական տագնապը այնքան ալ դիւրացած չէ այս ընտրութիւններով, վասնզի եթէ Քիզինկըր ստիպուի տեղի տալ Շթրաուսի բոլոր պահանջներուն, դժուարութիւններ պիտի ունենայ ընկերվարականներու եւ ազատականներու հետ, որոնք այնքան ալ համամիտ չեն Շթրաուսի քաղաքական ծրագրին :

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

ԿՈՆՔՈՒՌ ԵՒ ՌԸՆՈՏՕ

Էտմոնտ Շառլ – Ռու 5րդ կինն է որ կը ստանայ Կոնքուռի մրցանակը : Աղջիկն է Վատիկանի մօտ Ֆրանսայի նախկին դեսպանին : Ապրած է Իտալիա, իր հօրը պաշտօնին բերմամբ եւ ինք իսկ կը խոստովանի.— «Իտալուհի զգացած եմ ինքզինքս առաջին տարիներէս» :

Ֆրանսա հաստատուելէն ետք, Էտմոնտ Շառլ – Ռու եղած է Վոկի խմբագրապետուհի :

Կոնքուռի մրցանակին արժանացած գիրքն է՝ Մոռնալ Փալերմօն, վէպ մը որ կը պատմէ Ամերիկա գաղթած Սիկիլիացիներու կեանքը, որոնք չեն յաջողիր մոռնալ Փալերմօն :

Ըստ աւանդութեան, Կոնքուռէն քիչ ետք, կը տրուէր Ռընոտոյի մրցանակը, որուն կ'արժանանար Ժոզէ Քապանիս : Այս վերջինը անծանօթ անուն մը չէ գրական շրջանակներու մէջ եւ քանիցս արդէն արժանացած է գրական զանազան մրցանակներու : Ռընոտոյի արժանացող գիրքն է՝ «Թուլուզի ճակատամարտը» : Պատմութիւնն է երկու ձախողութիւններու, խռովքի մը եւ վերագտնուած առանձնութեան մը :

Քապանիս ծնած է Թուլուզ 1922ին, գրականութեան եւ իրաւաբանութեան տոքթորա ունի :

ՌՈՒՍ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ

Նիւ Եորք Թայմզի Նոյեմբեր 21ի թիւին մէջ կը կարդանք պատճէնը այն բողոքագրին, զոր 63 ռուս գրողներ յղած էին կուսակցութեան 23րդ համաժողովին եւ Գերագոյն Խորհուրդին, ազդարարելու համար որ կառավարութիւնը «վտանգաւոր նախընթաց մը» կը ստեղծէ դատարան հանելով երկու ռուս գրողներ, որոնք «քաշքշուքի առարկայ» ըրած էին ներկայ վարչաձեւը :

Ամերիկեան թերթին Մոսկուայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ վերոյիշեալ երկու գրագէտները, Անտրէ Սինիաւսկի եւ Եուլի Դանիէլ — երկուքն ալ 41 տարեկան — բանտարկուած են մայրաքաղաքէն երկու հարիւր մղոն հեռու տեղ մը : Առաջինը կը գործածէր Աբրամ Թերց, իսկ երկրորդը Նիկոլայ Արժակ ծածկանունը : Սինիաւսկի դատապարտուած էր տասը, իսկ Դանիէլ հինգ տարուան բանտարկութեան :

Այս խիստ վճիռները մեծ յուզում պատճառած էին Խորհրդային Միութեան գրական շրջանակներուն մէջ եւ բազմաթիւ անդամներ բողոքներ ներկայացուած էին իշխանութեանց, անցեալ Մարտէն ի վեր :

Ամբաստանեալներուն գործերը հրատարակուած էին արտասահման : Բողոքագիրը ստորագրողները կը բացատրեն թէ անոնց «ծիծաղաշարժ նիւթերը» որեւէ կերպով հակահամայնավար բնոյթ չէին կրեր : Եթէ զուարթ նիւթերու հեղինակները դատապարտուին, կը ստեղծուի «շատ վտանգաւոր նախընթաց մը», որ կրնայ կասեցնել խորհրդային մշակոյթին յառաջդիմութիւնը, կ'ըսեն բողոքարկուները, որոնց շարքին կայ Իլիա Էրէնպուրկը :

ՔԵՆԸՏԻՆ ՍՊԱՆՈՂԸ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԷ՞Ր

Ամերիկեան Լայֆ շաբաթաթերթը կը յանձնարարէ նոր քննութիւն մը բանալ՝ միանգամընդմիշտ ստուգելու համար թէ նախագահ Քենըտին սպաննող Լի Հարվի Աւսըլտը մեղսակիցներ ունէ՞ր թէ ոչ : Ողբացեալ նախագահը սպաննուեցաւ երեք տարի առաջ, Նոյեմբեր 22ին :

Շաբաթաթերթը դիտել կու տայ թէ «որոշ տարակոյսներ» կան թէ մարդասպանը իր ուժերը գործած էր մի–մինակը : Ցետոյ, կը բացատրէ թէ «ազգային շահը» կը պահանջէ որ նոր քննիչ մարմին մը նշանակուի՝ Քանկրէսին որոշումով :

Թերթին կարծիքով անհրաժեշտ է առարկայական քննութիւն մը բացուի՝ հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ, քանի որ Ուորընի յանձնաժողովը չէր կրցած պէտք եղածին պէս օգտուիլ ներկայացուած բոլոր վկայութիւններէն :

Թէքսըս նահանգին կառավարիչը, որ Քենըտիի կողքին նստած էր ինքնաշարժին մէջ եւ ինքն ալ, իր կարգին վիրաւորուած էր, տակաւին կը պնդէ թէ «երկու տարբեր փամփուշտներ» վիրաւորած էին զիրենք, մինչդեռ վերոյիշեալ յանձնաժողովը կ'ըսէր թէ միայն մէկ փամփուշտ արձակուած էր :

ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ՄԻՍ ՈՒՏԵԼ

Ամերիկայի կաթոլիկ եկեղեցիին եպիսկոպոսներու համաժողովը, Կիրակի օր, յայտարարեց թէ Դեկտեմբեր 2էն սկսեալ կաթոլիկ հաւատացեալները կրնան Ուրբաթ օրերն ալ միս ուտել : Բացառութիւն են միայն Մեծ Պահքի Ուրբաթները, ինչպէս նաեւ Մեծ Պահքի առաջին Չորեքշաբթին (Օր Մոխրոց) :

Ուրբաթ օրերը միս չուտելու աւանդութիւնը սկսած է Նիկողոս Պապի օրով (858 – 867) :

ԻՍՐԱՅԷԼ «ՊԻՏԻ ԿՆՔԷ» ԻՐ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ

Երուսաղէմէն հասնող լուրի մը համաձայն Թել Ավիվի կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ շուտով փակելու համար Իսրայէլի սահմանները, որպէսզի Արաբները յարձակումներ չգործեն :

Կառավարութիւնը պիտի բարձրացնէ սահմանապահ զինուորներուն թիւը եւ փշաթելերու եւ թակարդներու նոր ցանց մը պիտի հաստատէ գլխաւորաբար Յորդանանի եւ Սուրիոյ սահմանակից շրջաններուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Միացեալ Նահանգները կողմնակից են «երկու Չինաստաններու» բանաձեւումին զոր Իտալացիք առաջարկեցին : Այս բանաձեւին միացած են նաեւ Պելժիա, Պոլիվի, Պրազիլ, Չիլի եւ Թրինիթէ – Թոպակօ : Խորհրդային պատուիրակը սակայն մերժած է երկու Չինաստաններու որեւէ գաղափար եւ դատապարտած իտալական նախաձեռնութիւնը :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Պրաուն երկու օրէ չի յաջողիր դէպի Մոսկուա ճամբայ ելլել աննպաստ օդին հետեւանքով :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ Պոդգորնիի այցելութիւնը բաւական յուսախաբութիւն պատճառած է, տրուած ըլլալով որ Խորհ. Միութիւնը չի կրնար հանդուրժել իսկ որ Աւստրիա անդամակցի Հասարակաց Շուկային :

ՆՈՐ ՏԷԼՀԻԷՆ կը տեղեկացնեն թէ հարիւրաւոր Հնդիկներ Կիրակի օր սպառնացին սովամահ ըլլալ եթէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք չառնէր արգիլելու համար կովերը մորթելու սովորութիւնը : Այս սպառնալիքը ընողներուն համար կովը սուրբ անասուն մըն է ու պէտք չէ մորթուի :

ԹՈԿՈՅԻ պետական հարուածը ձախողած կը թուի, շնորհիւ այն օժանդակութեան զոր բանակը բերած է նախագահ Կրունիցկիի :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը Այուպ Խան կարճ այցելութիւն մը պիտի կատարէ Փարիզ Նոյեմբեր 28էն 30 : Պիտի ընդունուի նախագահ տը Կոլի եւ Արտաքին նախարար Մորիս Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ, որու պիտի տայ Փաքիստանեան շքանշան մը :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերը այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ չին ղեկավարները կը փորձեն կասեցնել «մշակութային յեղափոխութիւնը» : Իրենց պաստառները ղրկելէ ետք «կարմիր պահակները», որոշուած է հրապարակաւ այրել բոլոր թղթածրարները, որոնք պատրաստուած են Մայիս 16էն ի վեր «հակակուսակցականներու դէմ» :

ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ ՆՈՐ ԱՂԷՏ

— * —

Նաւային աղէտ մը եւս պատահեցաւ Վոսփորի մէջ, եւ ռումանական քարիւղանաւ մը բախեցաւ թրքական շարժանաւու մը, որուն մէջ տասը հոգի կային : Անոնցմէ եօթը խեղդուեցան, միւս երեք հոգին փրկուեցան ազատարար ձկնորս նաւերու կողմէ :

Դէպքը պատահեցաւ Պէյլէրպէյի եւ Օրթաքէօյի միջեւ, առաւօտեան մթնշաղին, ռումանական Փլօէշթի քարիւղանաւը իր ամբողջ սաստկութեամբ զարնուեցաւ Պէբէքի ձկնորսական շարժանաւին, եւ երկուքի բաժնեց զայն : Աղէտեալները ծով թափեցան, օգնութեան աղաղակներ արձակելով : Իրենցմէ եօթը հոգի անհետացան ալիքներուն մէջ բայց շարժանաւին տէրը, Տրապզոնցի Մեսուտ Չաքար, եղբայրը նաւապետ Մուսթաֆա Չաքար եւ զաւակը՝ Հիւսէյին փրկուեցան : Նաւուն տէրը, Մեսուտ Չաքար, այսպէս պատմեց դէպքը.— Ծով բացուեր էինք, ձուկ որսալու համար : Յանկարծ մեր ետեւէն ռումանական շոգենաւը ցցուեցաւ եւ մենք փորձեցինք խուսափիլ բախումէն : Փոխեցինք մեր ուղղութիւնը, բայց ռումանական քարիւղանաւը միշտ ալ մեր վրայ կուգար, առնուազն քսան մղոն արագութեամբ : Վերջապէս զարնուեցաւ մեր շարժանաւին, նախ խորտակեց մեր ետեւի մակոյկը, յետոյ մեր նաւը ջարդուփշուր ըրաւ : Արկածի պահուն ես եւ եղբայրս ղեկը կը վարէինք, միւս ընկերներս կը քնանային տակաւին : Մեր շարժանաւը ընկղմած էր արդէն, եւ մենք ալիքներուն մէջ տատանելով կը ջանայինք մեր հոգին փրկել : Պահ մը վերջ ուրիշ շարժանաւ մը օգնութեան փութաց եւ փրկեց մեզ : Միւս ընկերները անյայտացան :

Ընդհ. դատախազութիւնը քննութեան ձեռնարկեց եւ արգելքի տակ առաւ ռումանական շոգենաւը, հարցաքննեց ռումէն նաւապետը, ինչպէս նաեւ թուրք ուղեցոյցը : Երկուքն ալ իրենց հարցաքննութեան ընթացքին ըսին թէ Փլօէշթի բնականոն ընթացքով մը կը յառաջանար, երբ յանկարծ շարժանաւը իրենց դէմ գտան, քանիցս սուլեցին, բայց իրենց ազդարարութիւնը անօգուտ եղաւ եւ կարելի չեղաւ խուսափիլ աղէտէն :

Ընկղմած շարժանաւուն 7 նաւաստիներուն դիակները չգտնուեցան : Նաւուն բեկորները ժամերով տատանեցան ծովուն վրայ, եւ անոնցմէ մաս մը մտաւ ձկնորսներու ուռկաններուն մէջ : Մինչեւ ժամը 15 տարակարծութիւն ծագեցաւ նաեւ դատական իշխանութեան միջեւ, եւ կարելի չեղաւ ճշդել թէ Սկիւտարի՞ թէ Իսթանպուլի ընդհ. դատախազութիւնը պիտի վարէ աղէտին վերաբերեալ քննութիւնները : Ընկղմած շարժանաւուն բեկորները դեկ, ցռուկ, պտուտակ, կամրջակ են, ուշ ատեն հանուեցան ծովուն մէջ փռուած ուռկաններէն :

Ձեռնհասները կ'ըսեն թէ ընկղմած շարժանաւին նաւապետն ալ պատասխանատու է, որովհետեւ օրինապէս արգիլուած է Վոսփորի մէջ ուռկան բանալ եւ ձուկ որսալ : Նոյնիսկ անոնք որոնք կարթերով ձուկ կ'որսան, օրինական հետապնդումի կ'ենթարկուին :

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Հինգշաբթի, 18 Նոյեմբերի երեկոյեան, Բիւրականի աստղադիտարանի փոխ-վարիչ Փրոֆ. Լ. Միրզոյեան հանդիպում մը ունեցաւ Փարիզի Ուսանողական Միջազգային Ոստանի Հայկական Տան ուսանողներուն հետ։

Ներկաներուն մեծամասնութիւնը արդէն իսկ գիտէր թէ Փրոֆ. Լ. Միրզոյեան, երիտասարդ աստղաբնագէտ, ծնած է 1923ին՝ Երեւան։ Իր միջնակարգ ուսումը առած է Երեւանի մէջ։ Իր համալսարական ուսումը, նոյնպէս, ստացած է Երեւանի համալսարանին մէջ, աւարտելով մաթեմաթիկի ճիւղը։ Յետոյ սկսած է աշխատիլ ակադեմական Վիկտոր Համբարձումեանի հետ՝ աստղաբնագիտութեան բնագաւառին մէջ։ 1951ին ստացած է գիտական աստիճան։ 1953ին նշանակուած է Բիւրականի աստղադիտարանի գիտական քարտուղար։ 1958ին ընդունուած է Միջազգային Աստղագիտական Ընկերութեան անդամ։ 1959ին նշանակուած է Բիւրականի աստղադիտարանի տնօրէնի (Վ. Համբարձումեան) տեղակալ։ Եւ մինչեւ օրս ալ կը վարէ այդ պաշտօնը։

1949էն ի վեր կը դասախօսէ Երեւանի համալսարանի գիտական բաժնին մէջ, սկիզբը՝ մաթեմատիկա – բնագիտութիւն, եւ այժմ՝ բնագիտութիւն։

Երեւանի մէջ, ռուսերէն լեզուով կը հրատարակուի Աստրո Ֆիզիքա (Աստղաբնագիտութիւն) համամիութենական հանդէսը, յօդուածներու հայերէն ամփոփումով։ Հանդէսին գլխաւոր խմբագիրն է Վիկտոր Համբարձումեան, իսկ գլխաւոր խմբագրի տեղակալն է Լ. Միրզոյեան։

Փրոֆ. Լ. Միրզոյեան մասնակցած է աստղաբնագիտական բազմաթիւ Միջազգային գիտական ժողովներու, մասնաւորաբար 1964ին՝ Համպուրկի մէջ գումարուած համագումարին, ուր կարդացած է կարեւոր դասախօսութիւն մը։ Իր մասնագիտութեան վերաբերեալ դասախօսութիւններ տալու համար հրաւիրուած է զանազան երկիրներ, ի մասնաւորի՝ Չեխոսլովաքիա եւ Եուկոսլաւիա։

Փրոֆ. Լ. Միրզոյեան մասնագիտացած է Երիտասարդ աստղերու եւ աստղասփիւռներու ուսումնասիրութեան մէջ։

Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ գիտական – մշակութային փոխանակութեանց համաձայնութեան հիման վրայ՝ Լ. Միրզոյեան երեք ամսուան հրաւիրուած էր Ֆրանսա, որոշ աշխատանքներ կատարելու համար Ֆրանսայի աստղաբնագէտներու հետ։ Մէն Միշէլ տը Փրովանսի աստղադիտարանին մէջ։ Իր Ֆրանսացի գործակիցներու խնդրանքով՝ չորրորդ ամիս մը եւս մնալէ ետք, այժմ կը պատրաստուի վերադառնալու Հայաստան։

Հակառակ իր խճողուած ժամանակացոյցին, Լ. Միրզոյեան հնարաւորութիւն գտած էր երեկոյ մը յատկացնել Փարիզի հայ ուսանողներուն, որոնք ականերեւ հետաքրքրութեամբ եւ խոր ուշադրութեամբ ունկնդրեցին իր դասախօսութիւն – զրոյցը՝ գիտութեան համեմատաբար նոր այս ճիւղին մասին, որ կը կոչուի աստղաբնագիտութիւն։ Հայ երիտասարդ գիտնականը խօսեցաւ այս մարզին մէջ փաստերու վրայ հիմնուած ցարդ ձեռք ձգուած արդիւնքներուն եւ այժմ կատարուող փորձերուն մասին՝ ընդհանրապէս, եւ Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ այդ ուղղութեամբ կատարուած հետազօտութիւններուն մասին՝ մասնաւորապէս։ Պատմեց նաեւ թէ ինչպէս, 1953ին, որոշուեցաւ Բիւրականի մէջ հիմը դնել աստղադիտարանին, որովհետեւ յարմարագոյն վայր նկատուած էր արեւոտ օրերու շատութեան, ծովու մակերեսէն պահանջուած չափով բարձր գտնուելու, մթնոլորտային տուեալ պայմաններ լրացնելու տեսակէտէն։

Պատմեց թէ ինչպէս, սկիզբը, երբ ոչ մէկ շինութիւն կար այդտեղ տակաւին, հեռադիտակները եւ այլ գործիքները դետեղուած էին բացօթեայ։ Օրուան մէջ ծածկոցներ կը նետէին անոնց վրայ, եւ իրիկունը, ծածկոցները հանելով, կը ըսկսէին աշխատանքի։

Այդ օրերէն մինչեւ հիմա հազիւ 13 տարի անցած է, բայց Բիւրականի աստղադիտարանը դարձած է համաշխարհային ուշադրութեան կեդրոն, ուր կ՚այցելեն եւ այնտեղ կատարուած աշխատանքներով մօտէն կը հետաքրքրուին աշխարհի բոլոր աստղաբնագէտները։

Առանց մտնելու Լ. Միրզոյեանի դասախօսութեան զուտ գիտական բաժնին այլապէս հետաքրքրական մանրամասնութիւններուն մէջ, կ՚ուզեմ այստեղ շեշտը դնել մասնաւորաբար մէկ կէտի վրայ, որ չափազանց ուշագրաւ էր եւ հիացմունքի արժանի։ Զուտ գիտական այս դասախօսութեան մէջ, Փրոֆ. Լ. Միրզոյեան կը գործածէր զուտ հայերէն գիտական բառամթերք։ Աստղաբնագիտութեան բնագաւառին պատկանող գիտական այս բառերը ստեղծուած են Բիւրականի մէջ, — «աստղասփիւռ», «դերխիտ նիւթ», «ջերմամիջուկային» եւ բազմաթիւ նման այլ բառեր, բիւրեղային պարզութեամբ եւ ճշգրտութեամբ կ՚արտայայտեն այն ինչ որ ըսել կ՚ուզեն։ Երբ այս մասին մեր հիացմունքը արտայայտեցինք Լ. Միրզոյեանին, հպարտութեան նոր շող մը ծագեցաւ իր աչքերուն մէջ եւ պատասխանեց.

— Գիտէ՞ք ինչ. Վիկտոր Համբարձումեանն ասում է, որ եթէ մենք Հայերս չստեղծենք մեզի պէտք եղած բառերը, օտարները չէ՛ որ մեզի համար հայերէն բառեր պիտի գտնեն։

Շ. ՏԷՐ – ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎՃՌԱԳՐԵՐ

Զ.

«Ճէմիյէթ»ը կառավարութեան սանձը ձեռք առաւ նաեւ գաւառներու մէջ, նոյն տեսակ ռնի եւ սպառնական ձեւերով, իր կամայականութեանը ենթարկեց բոլորը։ Ոչ միայն հեռու չմնաց կառավարական գործերէ, այլ ընդհակառակն, Նախարարաց Խորհուրդի անդամ ընել տուաւ իր ամէնէն ազդեցիկ անդամները եւ իրենց ընդհանուր ժողովին մէջ մտցուց նախարարները եւ որեւէ օրինական յատկանիշ կամ իրաւասութիւն չունենալով հանդերձ՝ պետութեան վարչական գործերու մասին խորհրդակցութիւն կատարելէ ետ չկեցաւ։

Քաղաքական խորհրդակցութիւնները կատարած է նաեւ Պրեսթ Լիթովսքի դաշնագրի մասին, իր ընդհանուր ժողովին մէջ, եւ պարենաւորման խնդիրներն ալ կանոնաւոր կերպով այդ ժողովին խորհրդակցութեան առարկայ դարձուցած է եւ գործերը իր հսկողութեան տակ առած է, եւ պատերազմական կացութեան մասին ալ կարծիքներու փոխանակութիւն ունեցած ըլլալը մեզի հաղորդուած է։

«Ճէմիյէթ»ը, պատերազմի մտնել կամ չմտնելու վերաբերեալ կենսական խնդրոյ մը առթիւ իր տեսակէտը գերիվեր համարած է եւ իր մասնաւոր նպատակներուն հետապնդմանը համար իր նախագահին (Սայիտ Հալիմի) ծովեզերեայ բնակարանին (1) հաւաքուելով՝ հոն որոշումներ կայացուցած ըլլալը, ամբաստանեալներէն ոմանց կողմէ խոստովանուած եւ հաստատուած է։

Այս Ճէմիյէթին մէջտեղ գալէն ի վեր, երկրին մէջ, չտեսնուած եւ չլսուած, բազմաթիւ սպառնալի միջոցներով, զանազան տարրերու յարաբերութիւնները պղտորուած եւ պոյքոթներ կազմակերպած է, եւ իսլամ եւ ոչ – իսլամ ժողովուրդը երկրէ երկիր գաղթելու ստիպած է եւ դարերով խաղաղութեան եւ դիւրակեցութեան մէջ ապրող Անատոլուի ժողովուրդին միջեւ բռնի հակակրութիւններ եւ թշնամութիւններ յառաջ բերելու պատճառ եղած է։

Եւ այդ վիճակը ստեղծողները, գործադրողները եւ ծաւալողները եղած են Իթթիհատ Ճէմիյէթին մարմինը, ընդհանուր ներկայացուցիչները, պատասխանատու քարտուղարները եւ անոնց կապուած կեդրոնական Մարմինները, որոնց որոշումները եւ գործադրութիւնները ըլլալը վկայութեամբ հաստատուած են եւ ծանօթ են հանուր ժողովուրդին։

Վերոյիշեալ բացատրութիւններէն յայտնի կ՚երեւի որ «Ճէմիյէթ»ը ամենավերջին միջոցներու դիմած է հաստատամտութեամբ, անպատճառ իր մասնաւոր մտադրութիւնները գլուխ հանելու համար, եւ յաջողած է կառավարական ուժերն ալ իրեն ծառայեցնել եւ պետական իշխանութեանց միջեւ առանձին բռնակալ դիրք մը բռնած է, եւ կառավարութեան մէջ կառավարութեան մը վիճակը ստացած է։

Այդ կերպով բարոյական եւ ֆիզիքական բռնակալութեամբ եւ յամառօրէն միապետութեամբ գաղտնի եւ անպատասխանատու Ուժ մը մէջտեղ բերուած է։

Այդ կուսակցութիւնը անշուշտ բաղկացած էր իր անդամներէն։ Այդ անձերն ալ, Ընկերակցութեանց Օրէնքի տրամադրութեանց համաձայն, նոյն կուսակցութեան անունով եւ հաշւոյն գործուած ոճիրներուն իբրեւ անդամները, մասնակից եղած են եւ շղթայաձեւ յաջորդաբար ընականօրէն պատասխանատու են։

Այդ յատկանշական կէտերով ամբաստանուած են եւ Պատերազմական Ատեանի առջեւ պիտի դատուին վերոյիշեալ կուսակցութեան՝ ընդհանուր փոխ նախագահ Թալէաթ Փաշան, եւ ընդհանուր ժողովի անդամներէն Էնվէր եւ Ճէմալ էֆէնտիները եւ Սայիտ Հալիմ Փաշան՝ կուսակցութեան ընդհանուր նախագահը, որուն հարցաքննութիւնները լրացած են, բանտարկուած վիճակի մէջ։ Եւ, դարձեալ ընդհանուր ժողովի անդամներէն՝ Խայրի եւ Մուսա Քեազիմ վսեմաշուք էֆէնտիները (2) եւ Քեմալ, Շիւքրի, Իպրահիմ (3) պէյերը եւ Ապպաս Հալիմ Փաշան միասին գործակից եղած են, Պետութեան օրինական ուժէն գերիվեր ուժ մը հաստատելու եւ այդ ձեւով ժողովուրդը սարսափի եւ սպառնալիքի տակ պահած են (4)։ Եւ գործած են բռնի ուժով Կառավարութեան ձեւը շրջափոխելու յանցանքը։ Անոնք դատավարութեան ենթարկելու համար բաւականաչափ փաստեր մէջտեղ եկած են։ Այդ կերպով, ընդհանուր դատախազութեան պահանջքով եւ Պատժական Օրինագրքի 45րդ յօդուածի եւ 55րդ յօդուածի վերջին պարբերութեան համաձայն, անհրաժեշտօրէն վճիռ տրուած է զանոնք դատի ենթարկելու։

Վերոյիշեալ Իպրահիմ Պէյին ազդեցութիւնը, կուսակցութեան մէջ երկրորդական եղած է։ Անիկա յանցանքի մեղմացումի պարագայ մըն է, որ կը մնայ դատարանի հայեցողութեան։

Միւս ամբաստանեալներէն, Ալի Մունիֆ պէյը՝ որ դէպի Սուրիա ճամբորդելով Ատանայէն անցած էր եւ այդ նահանգին մէջ, կարգ մը Հայեր զերծ մնացած էին տարագրութենէ, իբրեւ Իթթիհատականի մը յաւելուածական եռանդեռ ցոյց տալով բոլոր մնացող Հայերը (Ատանայի նահանգէ) աքսորել տալու համար ներքին նախարարութեան հեռագիր ղրկած էր, բան մը՝ որ իր պարտականութենէն դուրս էր։ Այդ հեռագիրը գտնուած է իր (Ալի Մունիֆի) անձնական թուղթերուն մէջ, որ դարձեալ նկատի

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ԱԿԱՄԱՅ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

— Հա՛, տարիք իմ մտքէս ալ անցաւ, էր իր եղբակայութիւնը, համամտութիւնը։

Երբ դէմ դիմաց եկանք, ինծի նայեցաւ թեթեւ ակնարկով մը, կարծես զարմացած։ Ես խորհելու ժամանակ չառի։

— Արար, հայրս քեզի կը կանչէ, հըրամմէ ճաշի։

= Հա՛, իմ մտքէս ալ անցաւ, ըսել ու ջուրի նման եռեւէս զալը մէկ եղաւ, կարծես արդէն հրաւէրի կը սպասէր։ — Ես ուրախ էի, որ մտահոգութեանս հանգոյցը լուծուած էր։ Սակայն դեռ տուն չհասած՝ միտքս սկսաւ պղտորիլ։ Ինքզինքիս կը հարցնէի թէ հայրս ինչո՞ւ ճաշի պիտի հրաւիրէր այս մարդը։

Ջուրի այս հատընտիր գողը։

Դեռ այս ամառ, այս մարդուն չըրածը չմնաց, մեր մուխը մարեց, մեր հողին առաւ այս վարպետ ջուրի գողը։ Կռիւ, խռովութիւն, հայհոյանքով չազախուած եւ մասամբ նորին։

Մեր գիւղը երեք նշանաւոր ջուրի գողեր կային, առանց հաշուելու պզտիկ հօրեղբայրս, մեծ մօրս չփացած տղան։

Մեր պարտէզին կից ըլլալով՝ մեր ջուրէն միայն կը գողնար։ «Մեղա՛յ, մեղա՛յ, սո՛ւտ, քար մը ինկեր է առուին մէջ եւ ջուրէն մաս մը դարձեր է իր պարտէզին մէջ, ատիկա գողութի՞ւն է»։

Հարցնող ըլլայ թերեւս թէ այդ ի՞նչ ջուրի պատմութիւն է, եւ ահա Համբօ աղբարը այնքան տոտիկ տոտիկ կը քալէ, որ կրնամ երկու խօսքով ջուր ու ջրտուքը քալեցնել, անկէ առաջ, տուն չհասած։

Մեր լեռներուն ձմեռն ալ սոսկալի է, ամառն ալ։ Այդ բարձունքներուն վրայ միջակութիւններ գոյութիւն չունին եւ անողնայար մարդիկ չեն կրնար հոն յաբատեւել։ Բնութիւնը իր պատկերին համանման կը ստեղծէ նաեւ բնակիչները դարերու հոլովոյթով միայն։ Ձմեռը կը տեւէ մինչեւ Զատիկ, եւ երբ կարմիր հաւկիթին կեղեւը գետին կ՚իյնայ, բոլոր ծառ ծաղիկ խօսքը մէկ ըրած կ՚արթըննան։

Ձիւնը բարկութենէն հալ ու մաշ՝ խենթ հեղեղներով ձորերը կը լեցուի, իր հետ բերելով անծանօթ հարստութիւններ։ Սակայն կարճ ժամանակ մը ետքը, աղբիւրները կը ցամքին։ Խորշակն ու գեփիւռը կռիւի կը բռնուին։ Արեւը ինքնամոռաց, ոսկի թասը գլխին, անափառ հարսի մը պէս, թէ կը պարէ եւ թէ անխըղճօրէն բուռ բուռ շիկացած ասեղներ կը նետէ դէպի մեզ։ Եթէ կրնաս հետը խօսքի բռնուէ։

— Հայս ի՞նչ կ՚ուզէք, կ՚ըսէ, ինչպէս պիտի հասուննան ձեր չուշման ու բամպակը, կտաւատն ու գարնան ցանքը։ Ալ չըսեմ մշակ անմշակ պտուղներն ու այլազան բանջարեղէնները։ Լեզուն եթէ շատ երկարէ, անգամ մը եթէ սկսի, կը մոռնայ որ ուրիշ աշխարհներ եւս իրեն պէտք ունին, կարգով աչքեւէն պիտի թռչելին, ամէն մէկուն պէտք է խօսք հասկցնէ։

Գնա՛, չաքարդ քիչ մըն ալ ուրիշին ծախէ, ի՞նչ կ՚ըլլայ։

Երբ մեր լեռները ձմրան սպիտակ գիշերանոցը լուացքատուն կը ղրկեն եւ գոյնզգոյն հագուստներով բարեկենդան կը խաղան, մենք վարը կաթիլ մը ջուրի կարօտը կը քաշենք։ Ածուխքարի ջրաղացքը հաշմանդամ անդամալոյծ կ՚ըլլայ, սարերը ալիւրի հեռքերը կ՚ուտեն եւ դեղաբուսական ոստայնանկութեան կը սկսին։ Ջուրի ակերը կոյր աչքերու նման դէպի երկինք անձրեւ կը մուրան եւ ջերմի բռնուած կը քրտնին միայն։ Գիւղի երկու աղբիւրները, ըսես, եթէ զօզօնները բարեհաճին փողրակները չփակել՝ խմելու հազիւ կը բաւեն։

Վերջապէս երաշտը կը չուտի, ժանիքները կը ցուցադրէ։ Հողը կոշկոռ կապած կը ճաթռտի։ Նոյնիսկ միշտ օձեր, կատղած, շուք կը փնտռեն հոս ու հոն։

Ժամ, պատարագ, խնդրարկու թափօր ղէպի արտերը, ոչ մէկ բան օգուտ կ՚ընէ, եւ երկինքի գռնապանները Պետրոսէն ըկըսեալ սուտ խուլ կը ձեւանային եւ ջուրի ժանդոտած ծորակները ամրօրէն կը գոցէին։

Անճարը կ՚ուտէ բանջարը։ Հոս հոն հովիւտարքի բռնուած ջուրի երակներու պատահական ուղղութիւնը կը կեդրոնացուէր երկու հոփերու, գետնափոր ջըրամբարներու մէջ, ուր երբեմն երկինքն ալ իր երկունքի ցաւերը կուլար։

Մեր գիւղի տարիքով մեծերը կարգադրած էին, որպէսզի ամէն ոք այդ ջուրերէն օգտուի ժամով ու ժամանակով։ Ուրեմն ամէն տուն ջրտուքի օրն ունէր։

Մենք մասնաւորապէս ջուրէն հեռու պարտէզ մը ունէինք, ուր հայրս մեծ սիրով, խնամքով կը մշակէր հազուագիւտ բոյսեր ու տունկեր։

— Ա՜խ, մաս մը ջուր ունենայի, հոս դրախտ կը դարձնէի, դրախտ։ Շունէ-րուն, մարդկութենէ զուրս զաղաններու փախէն՝ մեր հեռաւոր ջրատար հողերը կը մնան կորդ ու խոպան եւ ջրհոր մը նոյնիսկ բանալու իրաւունքէն զրկուած ենք, կը գանգատէր միշտ խեղճ հայրս։

Եւ ահա երկար սպասելէ ետք՝ ջուրի կարգը մերն է։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(2 Շար.)

առնելու պայմանով, անհրաժեշտ է զինքն ալ դատավարութեան ենթարկել, օրինական տրամադրութեանց համաձայն:

Ամբաստանեալներէն Խալիլ (5) եւ Նէժիմ պէյերէն առաջինը՝ Խալիլ պէյը (Հայերու) տարագրութեանց ժամանակ Իթթիհատի ընդհանուր ժողովին մէջ չէր, եւ այդ ողբերգական օրերուն Եւրոպա կը գտնուէր, որով մեղսակից չէր եղածներուն: Պատերազմի սկզբնաւորութեան օրերուն ալ՝ Երեսփ. Ժողովին նախագահ (6) եղած էր, եւ Իթթիհատի կատարած մեքենայութիւններէն հեռու մնացած էր:

Երկրորդը (Ահմէտ Նէսիմին), նոյնպէս այդ օրերուն Եւրոպա կը գտնուէր հետեւաբար այս պարագաները մեղմացուցիչ են իրենց յանցանքներուն: Պէտք է նկատի առնել զանոնք ենթարկելով նաեւ դատավարութեան: Վերջին տարիներուն միայն նախարարական աթոռի բարձրացած են եւ նախարարական եւ նահանգային պաշտօններու վրայ եղած ատեն ալ գէշ եղած են մեքենայութեան եւ կատարուած չարիքներուն:

Իսմայիլ Ճանպոլաթ, Հիւսէյին Հաշիմ եւ Մուսթաֆա Շէրէֆ պէյերուն մասին, որքան որ ալ դատավարութեան չենթարկելու որոշում կայացած է, դատարանի նախագահութիւնը հրամայած է միացումը միւս դատական թուղթերուն, ինչպէս նաեւ Րիֆաաթ Պէյի թուղթերուն:

Այդ որոշումները տրուած են միաձայնութեամբ եւ բոլորը պիտի յանձնուին Պատերազմական Ատեանի:

Մայիս 1919 (1335), 25 Շուպաթ, 1337

Վերոյիշեալ ամբաստանեալները, եւ իրենց բոլոր ընկերները ամբաստանուած են Օսմանեան կառավարութեան օրինական ձեւը փոփոխելու յանցանքով մասնակից եղած են ոճիրներուն եւ ընդհանուր դատախազութիւնը պահանջած է այդ պարագան եւ յայտնած է նաեւ, որ պատշաճ չէ մի քանիները դատավարութեան չենթարկելու պարագան: Հետեւաբար բոլորը պէտք է դատուին Պատերազմական Ատեանին առջեւ:

(Ստորագրութիւն)
Պատերազմ. Ատեանի Նախագահ՝
Ֆերիգ Զօր. ՆԱԶԸՄ

Հիւսէյին Հաշիմի, Մուսթաֆա Շէրէֆի եւ Իսմայիլ Ճամպոլաթի մասին տրուած որոշումը՝ զանի չենթարկելու համար զանոնք, Թագաւորի հաւանութեան ենթարկուած չէ, ուստի թագաւորական հրամանագրի համաձայն եւ Պատժական Դատավարական Կանոնագրքի 55րդ յօդուածի համաձայն, պէտք է Դատարանի առջեւ դատուին անոնք ալ, իսկ Շէյխ իւլ Իսլամ Խայրի Էֆէնտին ալ բանտարկելու համար վճռուեցաւ հրամանագիր հանել:

27 Մայիս 1919

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(1) Սայիտ Հալիմ փաշայի ապարանքը կը գտնուէր Վոսփորի արեւմտեան ափին վրայ՝ Եէնի – Քէօյ:

(2) Այս վերջին երկուքն ալ Շէյխ իւլ Իսլամ եղած են:

(3) Ցիշեալ Իբրահիմը այն դատական նախարարն է, որ զրեթէ վռնտած էր Հայոց Պատրիարքը, երբ դարման մը կը խնդրէր Հայերու սպանութեանց եւ տարագրութեանց մասին:

(4) Սարսափի տակ մնացողը եղած է միայն հայ ժողովուրդը: Թուրք ժողովուրդը գործակից եղած է կառավարութեան:

(5) Խալիլ Պէյը ջարդերու ժողովներուն եւ որոշումներուն ներկայ եղած էր: Անդամ եղած է նաեւ Ընդհանուր Կեդրոնի, Քոնկրէի որոշումով:

(6) Խալիլ Պէյը եղած է նաեւ Դատական Նախարար, յետոյ Արտաքին Նախարար եւ շողոմած է Ամեր. դեսպան Մորկընթաուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Հայաստանի զանազան վայրերուն մէջ (445 – 3229 մեթր) հաստատուած են օդերեւութաբանական կայաններ: Այդ կայաններուն արձանագրած տուեալները պիտի ներկայացուին հինգ հատորներէ բաղկացած աշխատութեան մը մէջ:

Նոր տեղեկագիրը, ի տարբերութիւն միւսներուն, կը պարունակէ շարք մը աղիւսակներ այս կամ այն օդերեւութաբանական տարրերուն հաւանականութեան մասին, որոնց դերը մեծ է տնտեսութեան, յատկապէս գիւղատնտեսութեան եւ քաղաքաշինարարութեան համար:

Արդէն իսկ հրատարակուած է աշխատութեան Բ. հատորը, որուն մէջ կը մտնեն օդի եւ հողի ջերմաստիճանին վերաբերող կլիմայական բնութագրումներ: 1967ին լոյս պիտի տեսնէ Ա. հատորը՝ արեւի ճառագայթային ուժի եւ շողարձակումի, ինչպէս նաեւ Գ. հատորը՝ քամիի մասին: Չորրորդ հատորը, որ կազմուելու վրայ է, պիտի ամփոփէ տուեալներ օդին խոնաւութեան, անձրեւներուն, ձիւնին վերաբերեալ:

Ե. Հատորը պիտի ներկայացնէ մթնոլորտային երեւոյթները՝ բուք, մառախուղ, կարկուտ եւայլն:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Ճափոնցի երկու նկարիչներ՝ Իրի եւ Տոշիկօ Մարուկկիները Հայաստան այցելած են ու իրենց տպաւորութիւնները գըրած են «Նիհոն – Նօ – Կոյէ» (Ճափոնի ձայն) թերթին Օգոստոսի թիւին մէջ:

«Ինքնաշարժով Թիֆլիսէն Երեւան հասանք ութ ժամէն: Ճամբուն ընթացքին տեսանք Սեւանայ լիճը, որ Հայաստանի ամէնէն աչքի զարնող տեսարժան վայրերէն մէկն է:

Անմոռանալի է Երեւանեան երկինքը: Արշալոյսին՝ նուրբ վարդագոյն է, մայրամուտին՝ մանիշակագոյն. ծխնելոյզներ կը ճախրեն մանիշակագոյն երկինքին վրայ, եւ անոր մէջ կը միրձուի փառահեղ Արարատը ... Փոքր Արարատը մեր Ֆուճիյամայի ճշգրիտ կրկնօրինակն է:

Անոր աջ կողմը մեծ Արարատն է հինգ հազար մեթր բարձրութեամբ: Լեռները շարունակ կը կերպարանափոխուին: Վեհափառ այս լեռները որոշ ինքնատիպութիւն մը եւ գեղեցկութիւն մը կուտան Հայաստանի բնանկարին:

Աւանդութեան համաձայն՝ Արարատի լանջին հանգստացած է Նոյի Տապանը:

« Ճափոնական Ֆուճիյաման եւ հայկական Արարատը երբեք չեն կրնար հանդիպիլ, բայց ահա մենք — դուք հեռաւոր Ճափոնէն, ես՝ Հայաստանէն, բախտ ունեցանք կրկին հանդիպելու », այս ջերմ խօսքերով ողջունեց մեզ Երեւանի մէջ քանդակագործուհի Ռուզաննան, որ անցեալ տարի Ճափոն եկած էր: Հիանալի խօսքեր էին ասոնք, արտասանուած մարդու մը կողմէ, որ ծնունդն է հնադարեան երկրի մը, ուր գիր – գրականութիւն ըստեղծուած է 1600 տարի առաջ:

... Հայաստանը արեւի եւ խաղողի երկիր է: Անոր ականաւոր նկարիչն է Մարտիրոս Սարեանը՝ 86 տարեկան: Թերեւս ճիշդ այն պատճառով, որ Հայաստանը այսպիսի մեծ նկարիչ մը ունի, այդ երկիրը հարուստ է գեղարուեստական փառ, շողշողուն տաղանդներով:

Նախապատմական յուշարձաններ, Սեւանի մէջ գտնուած հին սայլակներ, քարէ եւ մետաղեայ զէնքեր, հին մշակոյթի հետքեր: Երբ կը յիշես Հայաստանը եւ կը խորհիս, ամէնէն առաջ կը մտածես մարդկային գեղեցկութեան, անոր ստեղծագործութեան մասին, որ ծընունդ տուած է արուեստի հոյակապ գործերու:

«ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ»Ն ՉԵԽԵՐԷՆ

ՊԵՐԼԻՆ. — Հիթիթաբան Տոքթ. Նշան Մարտիրոսեանն է որ, առաջին անգամ, Աւետիք Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարի» հռչակաւոր պոէմը թարգմանել է հայերէնից չեխերէն 1946ին, Փրակայի մէջ: Եւ նոյն տարին եւս հրատարակուել է, քառասուն էջերէ բաղկացած մի փոքրիկ գրքոյկ:

Այս տարի լոյս տեսաւ «Աբու Լալա Մահարի» հռչակաւոր պոէմի նոր հրատարակութիւնը, թարգմանել է հայերէնից չեխերէն հայագէտ եւ հայ ժողովուրդի մշակոյթի երկրպագու Լիւդմիլա Մոտալովան: Եւ ներկայիս չեխ նշանաւոր բանաստեղծ Վլատիմիր Հոլան կատարել է բանաստեղծական թարգմանութիւնը, իսկ նկարազարդումները պատրաստել է գծագիր Ժոզէֆ Լիէսլէրին:

Գիրքը կը բաղկանայ 94 էջերէ եւ 12 պատկերներէ: Տպաքանակն է 4000: Լիւդմիլա Մոտալովան միաժամանակ իր գըրքին մէջ երկար եւ ընդարձակ կը խօսի պոէմի եւ Աւետիք Իսահակեանի մասին:

Աբու Լալա Մահարի պոէմը թարգմանուած է բազմաթիւ միջազգային լեզուներու: 1919ին գերմաներէն, 1929ին էսփերանթօ, նոյն տարին՝ սպաներէն, 1936ին վրացերէն, 1940ին արաբերէն, 1946ին չեխերէն (Նշան Մարտիրոսեան), 1951ին ադրբեճաներէն, 1952ին ֆրանսերէն, 1955ին երկրորդ անգամ ըլլալով Ա. Անթոքոլսքի հոն թարգմանած է ռուսերէնի, 1958ին անգլերէնի, եւն.:

Չեխոսլովաքիոյ մէջ երկար ժամանակէ ի վեր մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի Հայոց գրականութեան, պատմութեան եւ լեզուի: Հոս կ'արժէ յիշել երկու մեծ հայագէտներու անունները, հեթաբանութեան հիմնադիր եւ հայագէտ Փրոֆ. Բ. Հրոզնին եւ հայագէտ Փրոֆ. Եպլիչկան, որ 1958ին Երեւանի մէջ Տիրվանդատէի հարիւրամեակի առթիւ հայերէն լեզուով ելոյթ մը ունեցած է:

Փրոֆ. Եպլիչկան է, որ Փրակայի Կառլովի համալսարանի մէջ հիմքն է դրել հայագիտութեան եւ կովկասագիտութեան ամպիոնի, եւ թարգմանած է Յովհաննէս Թումանեանի «Գիքոր»ը, եւ կատարել է բազմաթիւ թարգմանութիւններ Դանիէլ Վարուժանից, Եղիշէ Չարենցից, Աւետիք Իսահակեանից, Նահապետ Քուչակից, Սայաթ Նովայից եւ ուրիշներից: Այս օրերին լոյս են տեսել Փրակայի մէջ Վ. Անանեանից, Հր. Քոչարի, Ն. Զարեանի, Յովհ. Ղուկասեանից, Աբովեանից (Վէրք Հայաստանի), Տիրվանդատէից եւ ուրիշներից: Վերջերս Հայաստանի մէջ լոյս է տեսել «Չեխ եւ Սլովակ բանաստեղծներ»ի ժողովածուն, Անտոնին Սովայի, Եանեօ Կրալի, Եարոսլավ Վրխլիցկաի եւ ուրիշ բանաստեղծների գործերը, — բանաստեղծութիւնները թարգմանել են Գ. Էմին, Ս. Տարօնցի, Մ. Մարգարեան, Ս. Կապուտիկեան եւ ուրիշներ:

Պէտք է որ յիշեմ նաեւ հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամ Ֆրանց Վերֆէլը, որ ծնած է Փրակա, եւ գրած է «Մուսա Լեռան Քառասուն Օրերը», իսկ 1954ին չեխ երաժշտագէտ Մատեյ Բոչկան՝ «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» օփերայի վերածեց:

ՎԱՌՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ 66, գրականութեան եւ արուեստի պարբերական: Խմբագիր՝ Գր. Շահինեան, Պէյրութ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այս բանը հետզհետէ տարօրինակ կը թըւէր ինծի, որովհետեւ օփերայի նախկին պարուհիին զաւակը, որ միշտ կ'ապրէր Պոլսոյ մէջ, հոն իր գոյութիւնը արդարացնելու եւ կասկածի տեղի չտալու համար թէեւ կը զբաղէր զորգի վաճառականութեամբ եւ գերմանական դրամատան տնօրէնին բոլորովին անծանօթ կը մնար, սակայն միշտ տեղեկագրեր կը ղրկէր անոր մասին:

Հէր Ռայթշէլի կինը իր մեծ մօրմէն ժառանգած էր խոշոր գումար մը: Այդ դրամով տնօրէնը գնած էր Շլօս Լանկէնպէրկի այն հիանալի դղեակը որ կը գըտնուի Իմէնշաուի եւ Ցէլլայի միջեւ գըտնուող Թիւրինկի չքեղ անտառին մէջ, ապառաժի մը վրայ, եւ որ ի վաղուց անտի պատկանած է Լանկէնպէրկի իշխաններուն՝ որդւոց որդի փոխանցուելով: Ան գնած էր նաեւ այս հին ընտանիքին պատկանող բոլոր հողերը, որոնք կայսրութեան ամէնէն որսաշատ մասերէն մէկը կը նկատուէին եւ լաւ ու առատ որս կը խոստանային:

Եւ ոչ ոք անակնկալի եկաւ լսելով որ Կայսրը, դրամատէրին հանդէպ իր զգացած յարգանքին իբր հաւաստիք, անոր յայտնած էր որ իր հողերուն վրայ վայրի աքաղաղի որսորդութեան երթալու փափաքն ունէր: Այս փափաքը գգլխած էր Հէր Ռայթշէլը որ հազիւ քանի մը օր առաջ Սեւ Արծիւի պատուանշանին արժանացած էր:

Որով, աշնան ընթացքին, ցերեկէ մը ետք, Քայզերը՝ Գահաժառանգին, իմ ու իր բոլոր հետեւորդներուն ընկերակցութեամբ, կայսերական շոգեկառքով մը հասաւ Պլէնաուի կայարանը, ուր բնականաբար իր սրահ – վակոնէն իջած ատեն բարեւելու եկան զինքը Ռայթշէլ եւ իր սիրուն կինը, որոն հետ էին երկրապահերը, բարձրաստիճան անտառապահ եւ ուրիշ զինուորականները եւ ամէն տեսակի պաշտօնատարներ սպիտակ փողկապներով եւ սեւ զգեստներու մէջ իրանապիրկ:

Կայսրը մասնաւորապէս զինքը հիւրասիրողներուն հանդէպ խիստ սիրալիր էր, եւ բոլորս մեկնեցանք դղեակ, որ իր գեղեցկութեամբ եւ ընդարձակութեամբ կը հաւասարէր Մաքս Էկօն ցու Ֆիւրշտէնպէրկի, Տօնաու Էշինկէնի մէջ ունեցած դղեակին, ուր սովորաբար տարին մէկ երկու անգամ կ'երթայինք քանի մը օր, որսի եղանակին:

Որովհետեւ Կայսրը թէթեւ հարբուխ մը կը տառապէր, Պերլինէն մեկնելէ առաջ հրաման տուած էր ինծի, հեռագրով կանչել տալ Ֆոլքերթուն Աւկսպուրկ անունով մեզի բոլորովին անծանօթ բժիշկ մը, որ կ'երեւի թէ իր յառաջդիմութեան փափաքող բարեկամներուն կողմէ առաջարկուած էր Քայզերին:

Մինչդեռ կայսրը իր հիւրընկալին, Գահաժառանգին եւ բազմաթիւ հետեւորդներուն հետ որսի գացած էր, ես առանձին մնացի անցեալ դարերը յիշեցնող ընդարձակ շրջանաձեւ մեծ սենեակի մը մէջ, որ կը գտնուէր դղեակին աշտարակներէն մէկուն մէջ եւ որուն նեղ պատուհանները անտառին վրայ կը բացուէին: Աչքէ կ'անցընէի պետական կարեւոր պաշտօնաթուղթերու դէզ մը, որ երկու ժամ առաջ սուրհանդակ մը բերած էր Պերլինէն: Այս ահագին թղթակցութիւնը օրը օրին կը հետեւէր մեզի ու որ ալ ըլլայինք, նոյն իսկ եթէ զբօսանաւով պտոյտ մը ընէինք Քօվէս եւ կամ Նորվեկեան ծովածոցերուն մէջ:

Ցերեկուան մօտ էր երբ բժիշկ Ֆոլքերթունը իմ սենեակս առաջնորդեցին: Վաթսուն տարեկանի մօտ, կարճահասակ մարդ մըն էր՝ կոկորդային ձայնով, աչքառու ճաղատութեամբ մը, եւ որուն աչքերը պահուած էին ոսկեզր ահագին ակնոցի մը ետին: Զինքը առաջնորդեցի դղեակին մատակարարին որպէսզի զբաղի իրմով: Նախ զինքը չէի ճանչնար եւ յետոյ ինծի այնպէս կը թուէր թէ իր ամբողջ նպատակը Կայսեր շնորհներուն արժանանալն էր: Եւ այս երկու պատճառներով այս մարդը երբեք չէր շահագրգըռեր զիս:

Նոյն օրը, ժամը երեքին ատենները, լըսեցի որ սենեակիս դուռը կը զարնեն եւ դառնալով տեսայ որ մեր հիւրընկալին տիկինը սեմին վրայ կեցած էր:

Խիստ պարզ բայց ճաշակաւոր հագուստ մը կը կրէր, եւ հրաշալիօրէն կը մարմնաւորէր Փարիզուհիի կոկիկութեան եւ ճաշակի մասին մեր կազմած գաղափարը: Բայց յանկարծ նշմարեցի իր ծայրայեղ տժգունութիւնը եւ հասկցայ որ խիստ յուզուած էր: Ներս մտնելու արտօնութիւն խնդրած ատեն, գիտեցի որ ձայնը կը դողար:

Իր ամուսնութենէն ի վեր շատ անգամներ, երբ ամուսնոյն հետ Պերլին կուգային, միշտ պալատ կը հանդիպէր այնպէս որ միշտ իր հետ խօսակցելու առիթն ունեցած էի:

ՈՒԻԼԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Աղաւնի Պէնլեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Պէնլեան կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ՊԷՆԼԵԱՆԻ

մահը :

Թաղումը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Նոյեմբեր 24), առաւօտ ժամը 10·45 : Հաւաքուիլ Իսիի գերեզմանատուն, Րիւ տը լ'էկալիթէ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

Այրի Տիկին Շնորհիկ Նաւասարդեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարաօղլանեան եւ զաւակները՝ Լիլիան եւ Քրիսթիան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝

ՆՇԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Շապին Գարահիսարցի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 20ին, 83 տարեկան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի ժամը 15·45ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ – Փարիզէնի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

ԾԱԽՈՒ Է

BEAUMONT - MARSEILLE, Appart. à vendre 4ème étage vue imprenable, Grand balcon 17 m., 5 p. + cuis. + S. de B. + VO + Téléphone. Possibilité garage s/immeuble.

Prix 120.000 F. dont 16.000 CF.

S'adresseur journal N° 15.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Լորիս Բարանեանէ 30 ֆրանք, ի յիշատակ իրենց մօր Թագուհի Բալուեանի մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է, «Դաշնակցութեան Օրուան» առթիւ Տիկ· Մ· Կէնճեանէ երեսուն ֆրանք, իր տաղրոջ ողբացեալ ընկեր Կարօ Կէնճեանի յիշատակին :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Արա Բարանեանէ քսան ֆր· ի յիշատակ իր մեծ մօր Տիկին Բալուեանի մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Պ· Գ· Կիւզէլեան իր մօրը տիկին Կ· Կիւզէլեանի մահուան առթիւ 50 ֆրանք նուիրած է Կապ· Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղին :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին :
Շաբաթ 3 Դեկտ· կէսօրէ ետք
ժամը 4ին :

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 3ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Orchestre :
LES COMPAGNONS DU RYTHME

Մանրամասնութիւնները շուտով :

Conférence - Débat

Այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Եւրոպայի Հայ Ուս· Միութեան Փարիզի վարչութիւնը վիճաբանական դասախօսութիւն մը կազմակերպած է «Կլոր սեղանի» շուրջ :

Նիւթ.— Հայ երիտասարդներու հայեցի դաստիարակութիւնը :

Խօսք կ'առնեն Պ· Բոլաճ Մարկոսեան (Եան'ս Քլէօպ), Օր· Անի Գամպուրեան (Կապ· Խաչ) եւն· :

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Վիէնի Անի կոմիտէի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիկի նորոգուած սրահը, (Սալ Սէն Լուի) :

Կը նախագահէ Ընկ· Ա· ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ պատշաճ յայտագիր :

Կը մասնակցի.— Հ· Յ· Դ· Լիոնի Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի պարախումբը :

Մեներգ.— Օրիորդներ Հէլվաճեան եւ Պետրոսեան, արտասանութիւն՝ Օր· Ռստիկեան եւ ընկեր Մաթոսեան, Օր· Լ· Քէօմիւրճեան (երգ) : Ջութակի ընկեր Պ· Աբրահամեանի եւ ընկեր Պէրպէրեանի :

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին : Մեծ պատրաստութեամբ եւ Պ· Ա· Գմբէթեանի մասնակցութեամբ՝ «Անոյշ փորձանքը» իսկ «Խամաճիկները»՝ յետագային :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Հ· Բ· Ը· Մ·եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ· Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ· գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս· Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մանաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք մը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ· Զ· Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը Րիւ տը լա Տէֆանս :

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ,

Առատ կեր ու խում ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ :

Մուտք 10 ֆրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Փարիզի խումբին կողմէ :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 3, ժամը 19էն սկսեալ :

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ԽՆՋՈՅՔ

Սերաստիոյ Դաւրայի Հայր· Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ :

17 Րիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ, Հ· Յ· Դ· « Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր նկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ· Յ· Դ· Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, ընկեր Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մէնիլ, Անիէռ : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր
GRAND - HOTEL
12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (Քարփուշա) եւ իր պալալայքայի խումբին :

Ուսանողներու կէս գին — Մուտք 10 ֆր·

Orchestre RAY LEPLOUT — ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc. — 125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. — 35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages — 15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p. — 35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte — 42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien — 9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés — 60 Fr.
Յ· ՊԱՊԻՍԵԱՆ, ՀԱՅ ԱՍՏՂԱՍ, Լոս–Անճելըս, մեծադիր 328 էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեզրուած նկարներով եւ քարտէսներով : Շքեղ տպագրութիւն : — 175 Ֆր·
Յ· ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, Ցեղ մահու, հրատ· Ս· Վրացեան, լաթակազմ — 10 Ֆր·
ԵՂԻՇԷ Յ· ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ, 584 էջ — 15·00 Ֆր·
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ — 13,00 Ֆր·

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ձոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին փրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 24 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10770

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.770

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

(ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 23ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նոյեմբեր 22ը «ազգային տօն»ն է Լիբանանի: Ու ամէն տարի անկախութեան տարեդարձը կ՚ոգեկոչուի երկրին մէջ եւ բոլոր այն տեղերը, ուր Լիբանանցիներ կ՚ապրին:

Փարիզի լիբանանեան դեսպանը, ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս ընդունելութիւն մը սարքած էր դեսպանատան մէջ այս առթիւ:

Աւելի քան հարիւր հազար Հայեր կ՚ապրին մայրիներու երկրին մէջ, որ դարձած է իրենց երկրորդ հայրենիքը:

Մայրաքաղաք Պէյրութը փոխարինած է նախկին Պոլիսն ու Թիֆլիզը՝ իբրեւ վառարան հայկական մշակոյթի:

Լիբանանի ազատ երկինքին տակ ապաստանած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնն ու Հայ կաթոլիկ պատրիարքարանը:

Կրօնական կեդրոն ըլլալէ զատ նաեւ կրթական – մշակութային մարզին մէջ հայկական ամէնէն կարեւոր ոստանն է դարձած, իր ճեմարանով, դպրեվանքով, երկրորդական վարժարաններով, նախակրթարաններով ու մանկապարտէզներով: Տեսակ մը Հայաստան՝ արտասահմանի մէջ: Այնտեղ հայ նոր սերունդը մանկապարտէզէն սկսեալ կը սորվի մայրենի լեզուն, կը սորվի նաեւ արաբերէնը, իբրեւ լիբանանեան հաւատարիմ քաղաքացի:

Չորս օրաթերթեր, հինգ – վեց շաբաթաթերթեր եւ քանի մը ամսագրեր լոյս կը տեսնեն հայերէն լեզուով Պէյրութի մէջ:

Քաղաքին եւ արուարձաններուն մէջ գտրոցներու կողքին եկեղեցիներ ունին նաեւ հայ երեք յարանուանութիւնները:

1921ին Կիլիկիոյ պարպումէն ետք Լիբանան ու Սուրիա լայն բացին իրենց դուները Թրքական հալածանքներէն փախչող Հայերուն առջեւ, եղբայրօրէն: Իրենք ճաշակած էին Թրքական լուծին դառնութիւնը: Հայ եւ լիբանանցի յեղափոխականներ գործակցած էին Եւրոպայի մէջ՝ տապալելու համար համիտեան բռնակալութիւնը:

Հոգատար Ֆրանսա իր հոգածութեան տարկայ դարձուց մեր գաղթական հայրենակիցները:

Հիւրընկալ Սուրիացիներն ու Լիբանանցիները ամէն դիւրութիւն ընծայեցին Հայերուն՝ տեղաւորուելու եւ աշխատանք ճարելու համար:

Մեծ թիւ մը կը կազմէին մեր հայրենակիցներէն անոնք, որ յանձն առին ապրիլ թիթեղէ ու տախտակի կտորներէ ափյափոյ շինուած հիւղակներու մէջ: Եւ իրենց ճակտի արդար քրտինքով ընտանիք ապրեցուցին: Երբե՛ք չմուրացին:

Ու տարիներու հոլովումով դիրքերու տիրացած՝ Հայերը իրենց նոր հայրենիքի վերաշինութեան սատարեցին բոլոր ճիւղերու մէջ:

Լիբանան ովասիս մըն է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Միջերկրականի արեւելեան ափերուն վրայ Փիւնիկի նախկին մայրաքաղաքը ժթ. դարուն դարձած էր արդէն լոյսի վառարան մը, ուր բարձրագոյն ուսում առնելու կ՚երթային հայ երիտասարդներ Թուրքիոյ զանազան կողմերէն:

Ֆրանսացի Յիսուսեաններ 1839ին Պէյրութի մէջ բացած էին քոլէժ մը: Յետագային հիմը դրին նաեւ բժշկական վարժարանի մը, ուսկից ելած են բազմաթիւ հայ բժիշկներ:

Ամերիկացիք նոյնպէս ժթ. դարուն այնտեղ բացին «Բողոքական քոլէճ» մը, որ հետզհետէ ընդարձակուելով վերածուեցաւ բարձրագոյն վարժարանի (համալսարան), բժշկական, դեղագործական, երկրաչափական եւ այլ ճիւղերով:

Համալսարաններու քաղաք մըն է Պէյրութ, ուր լիբանանեան կառավարութիւնը մասնաւոր դիւրութիւններ կ՚ընծայէ տեղացիներուն ու օտարներուն՝ օգտուելու արաբական, ֆրանսական, ամերիկեան, հայկական եւ այլ կրթական հաստատութիւններէ:

Շատ հին են Հայերու յարաբերութիւնները Լիբանանի հետ: Խաչակիրներու շրջանին կիլիկեան թագաւորութիւնը գործակցած է Տրիպոլիսի քրիստոնեայ դքսութեան հետ:

1860ի արիւնալի դէպքերէն ետք, Նափոլէոն Գ.ի օրով, ֆրանսական բանակ մը ցամաք ելաւ Լիբանան՝ Պօֆոր տ՚Օթփուլի հրամանատարութեամբ եւ օսմանեան կառավարութեան պարտադրեց Լիբանանի ինքնավարութիւնը:

Եօթը պետութիւններ 1861 Յունիս 9ին ստորագրեցին համաձայնագիր մը, որով Լեռնալիբանան կը դառնար ինքնավար՝ օսմանեան գերիշխանութեան տակ:

Կառավարիչը պէտք է ըլլար քրիստոնեայ (կաթոլիկ) մը:

Առաջին կառավարիչն եղաւ Հայ մը՝ Կարապետ Արթին Տավուտօղլու (ծնած Պոլիս 1816 Մարտին): Սուլթանը Միւշիրի աստիճան տուաւ կառավարիչին, որ մեծ հռչակ հանեց Լիբանանի մէջ՝ Տաւուտ փաշա անունով:

Ինքնավար Լիբանանի վերջինթեր կառավարիչը եւս եղաւ Հայ մը՝ Յովհաննէս փաշա Գույումճեան, նախկին խորհրդական Օսմ. արտաքին նախարարութեան (ծնած Պոլիս 1858 Դեկտ. 6ին), պաշտօնէ կոչուած, բանի հեռացուեցաւ 1915ին ոճրագործ Իթթիհատի կողմէ:

Լիբանանցիք երախտագիտութեամբ կը յիշեն հին օրերու բարեխիղճ հայ կառավարիչներու անունը:

Հայութիւնն ալ միշտ երախտապարտ պիտի մնայ հիւրընկալ Լիբանանի, որուն ազնիւ հողին վրայ Հայերը կ՚աճին ու կը բարգաւաճին 45 տարիէ ի վեր, հոգեւին կապուած իրենց նոր հայրենիքին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՊԱՆԻԱ ԴԷՊԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՔՕ ՊԱՐԶԵՑ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

Սպանիա ապրեցաւ իր պատմական օրերէն մէկը: Արդարեւ, Զօր. Ֆրանքօ Քորթէսներուն առջեւ (սպանական խորհրդարան) ներկայացուց սահմանադրական բարեփոխումները զորս կը նախատեսէ եւ զորս հանրաքուէի պիտի դնէ գալ ամիս:

Բացառիկ հանդիսաւոր բնոյթ տրուած էր այս նիստին, աշխարհի բոլոր կողմերու ձայնասփիւռներն ու հեռատեսիլները ներկայ էին:

Զօր. Ֆրանքօ, 74 տարեկան, քաջառողջ է: Երբ սրահ կը մտնէ, լռութիւն կը տիրէ ու Քաուտիլիօն կը կարդայ իր ճառը:

Ընդհանուր ձեւով կը պարզուի որ սպանական վարչակարգը պիտի վերածուի սահմանադրական միապետութեան մը: Պատրաստուած օրէնքին գլխաւոր կէտերն են.—

Ա) Պետութեան եւ կառավարութեան ղեկավարներու պաշտօնները, որոնք 30 տարիներէ ի վեր միացած են Ֆրանքոյի ձեռքին մէջ, պիտի բաժնուին: Ասկէ ետք պիտի ըլլայ վարչապետ մը, նշանակուած պետութեան ղեկավարին կողմէ, թեկնածուներու երեք անուններէն ընտրուած զորս պիտի ներկայացնէ Արքայական Խորհուրդը:

Վարչապետը նշանակուած պիտի ըլլայ հինգ տարուան համար: Միեւնոյն ատեն, «Ազգային Շարժումին» պետը պիտի ըլլայ, պաշտօն մը զոր փոխանորդաբար պիտի վարէ երբ Ֆրանքօ ողջ է:

Բ) Քորթէսէն հարիւր անդամ (մէկ վեցերորդը) պիտի ընտրուին ուղղակի ընտանիքի հայրերու եւ ամուսնացած կիներու կողմէ: Քորթէսներու նախագահը կը նշանակուի պետութեան ղեկավարին կողմէ ցանկի մը վրայ զոր կը ներկայացնէ արքայական խորհուրդը:

Գ) Արքայական խորհուրդին մէջ, Քորթէսներու ներկայացուցչութիւնը 4էն 10ի պիտի անցնի:

Դ) «Շարժումին ազգ. խորհուրդը» կը վերածուի «Ազգային Խորհուրդի»: Կազմուած յիսուն ընտրուած անդամներէ, 30 նշանակուած եւ 12 ընտրուած անուղղակի քուէարկութեամբ, այս Ազգ. Խորհուրդը պիտի ապահովէ քաղաքական գործունէութեան շուրջ կարծիքներու ընդդիմախօսութիւնը:

Ե) Կրօնական ազատութեան սկզբունքը հռչակուած է, պիտի ապահովուի իրաւական հոգատարութեան մը կողմէ, որ պիտի պահպանէ բարոյականը եւ հանրային կարգը:

Զ) Միապետութիւնը կը մնայ Սպանիոյ վարչակարգը: Պետութեան ղեկավարին հիւանդութեան կամ բացակայութեան ատեն, դահաժառանգն է որ գինքը պիտի փոխարինէ:

Զօր. Ֆրանքօ կը ճշդէ սակայն թէ բարեփոխումը կ՚ամբողջացնէ սպանական հիմնարկութեանց շարքը, բայց չանտեսեր կատարելագործման կարելիութիւնները: «Այս ձեւով, կը ձեռնարկենք, շեշտած է Ֆրանքօ, քաղաքական կեանքի լայն ժողովրդավարացումի մը, պետութեան զանազան մարմիններու կազմութեան վերանորոգման մէջ: Ազգ. Շարժումը սպանական սկզբունքներու հիմն է: Բայց, շարունակած է Ֆրանքօ, շարունակելու համար դէպի առաջ երթալ, հարկ է յիշել որ Սպանիա իր ընտանի դեւերն ունի, ինչպէս անիշխանական ոգին, բացասական քննադատութիւնը, համախոհութեան պակասը եւ ծայրայեղութիւնը: Քաղաքական դրութիւնը որ մեզի կը յարմարի այն դրութիւնն է որ կը խուսափի անոնցմէ եւ կը չէզոքացնէ զանոնք»:

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Ֆրանքօ չի սիրեր հանդրուանները «այրել», իր խոհեմութիւնը ծանօթ է: Իր լուծելիք կարեւոր հարցն է յաջորդութեան հարցը: Բայց այս անգամ ալ, Ֆրանքօ չնշանակեց իր յաջորդը:

Ֆրանքոյի առաջ այս քայլը շատ փոքր է ոմանց համար, շատ մեծ է ուրիշներու համար, մանաւանդ անոնց որոնք գիտեն թէ Ֆրանքօ ինչ ընդդիմութեան բախած է, ծայրայեղ Աջին մօտ, այս «ազատական» որոշումները պարտադրելու համար:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Ա. ՑԱՆԿ

	Ֆր.
Ս. Սանճեան (Լիմա)	1000
Արփիկ եւ Ժիրայր Միսաքեան	500
Գրիգոր Ադամեան, երախտագիտութեամբ	250
Նուպար Նիկողոսեան (Նախկին շրջանաւարտ)	200
Աւլէն Փափազեան	100
Օր. Աստղիկ Առաքելեան	100
Այրիի մը լուման	50
Նշան Դարբինեան ընտանիք	50
Ժիրայր Փէքմէզեան (Նախկին շրջանաւարտ)	30
Գումար՝	2280

ԸՆԿ. ՕՆՆԻԿ ՄԵԼԻՔՍԷԹԵԱՆ

Խոր ցաւով կ՚իմանանք որ ընկեր Օննիկ Մելիքսէթեանի յանկարծամահ եղած է Շաբաթ, 19 Նոյեմբեր, կէսօրէ առաջ, «Համազգային»ի իր գրասենեակին մէջ, Պէյրութ:

Ընկեր Օննիկ Մելիքսէթեան ծնած էր Պրուսա, 1913ին: Բոլոր Հայերուն պէս տարագրութիւն ճանչցած, կանուխէն կորսնցուցած է իր հայրը եւ երկու եղբայրները, պզտիկը Ստեփան եւ ինք, որ մեծցած են մօրը խնամքին տակ: Իր նախակրթութիւնը ստացած է Հալէպի «Հայկազեան» վարժարանին մէջ, ապա յաճախած՝ ֆրանսական գոլէճ:

Պատանի տարիքէն մաս կազմած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն: Ապա նաեւ անցած է Դաշնակցութեան շարքերը:

Շրջան մը, իբրեւ պաշտօնեայ, աշխատած է զանազան ընկերութիւններու մէջ: Եղած է խմբագիր ու վարիչ Հալէպի «Արեւելք» օրաթերթին:

Պէյրութ հաստատուելէն ետք, ստանձնած է «Համազգային»ի գրասենեակի վարիչ – քարտուղարի պատասխանատու պաշտօնը, զոր կը վարէր մեծ ձեռնհասութեամբ եւ նուիրումով, մինչեւ իր յանկարծական մահը:

Ընկեր Օննիկ Մելիքսէթեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ յաճախ ունեցած է պատասխանատու պաշտօններ, անդամակցելով մարմիններու եւ, նաեւ, երկու անգամ Դաշնակցութեան Գերագոյն Ընդհանուր Ժողովին:

Երկար ատեն աշխատած է նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն մէջ եւ անդամակցած Շրջ. վարչութեան:

Նկարագրով մաքուր, պարտաճանաչ, անշահախնդիր, ընկերական, Օննիկ Մելիքսէթեան սիրուած էր բոլորէն: Գաղափարական մարդու իր ամբողջ եռանդով ու բոլոր ուժերով աշխատած էր ամբողջ կեանքը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երեքշաբթի օր, Պէյրութի Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը փոխադրուած է Պուրճ Համուտի Ազգ. գերեզմանատունը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը, որ քանի օր է չի յաջողիր Մոսկուա մեկնիլ աննպաստ օդին պատճառաւ, ի վերջոյ որոշեց կառախումբով երթալ Լենինկրատէն Մոսկուա, տրուած ըլլալով որ ձիւնը եւ մշուշը թոյլ չեն տար որ որեւէ օդանաւ իջնէ Մոսկուայի օդակայանը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կը խորհին աւելցնել Յորդանանի եղած զինուորական օժանդակութիւնը, Իսրայէլեան յարձակման պատճառ: Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտնած է թէ այս միջոցին կ՚ուսումնասիրուի Յորդանանի կառավարութենէն ստացուած դիմում մը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Սովետսկայա Ռոսիա թերթը կը տեղեկացնէ թէ Վոլկայի շրջանային դատարաններէն մէկը երեք տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտած է երեք կիներ, որոնք ապօրինաբար Մկրտչական զպրոց մը բացած էին: Ամբաստանեալները անդամ էին ըմբոստ հատուածի մը, որ կը մերժէ ճանչնալ Մկրտչական եկեղեցին: Մէկ տարուան մէջ երրորդ անգամն է որ դատարան կ՚առաջնորդուին Մկրտչական եկեղեցիին դէմ ըմբոստացողները, որոնց թիւը 25.000էն աւելի չէ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

Այս տարի ծննդեան 80ամեակն է եւ գրական գործունէութեան 60ամեակն է Յակոբ Մնձուրիի :

Մնձուրի , բուն անունով Յակոբ Տէմիրճեան , ծնած է 1886ին , Երզնկայի Արմտան գիւղը : Գրական անունը առած է իր ծննդավայրի Մնձուրի լեռնէն :

Գիւղական կեանքը պատկերացնող անոր առաջին պատմուածքը , որ կը կրէ «Հարս ու կեսուր» վերնագիրը , տպագրուած է «Մասիս»ի մէջ , 1906ին : Այնուհետեւ , ամբողջ վաթսուն տարի , գրած է մօտ 150 պատմուածք , 15 հէքեաթ եւ բազմաթիւ պատկերներ , որոնց միայն մէկ փոքր մասն է , որ ամփոփուած է 1958ին , Խայեան Սանուց Միութեան կողմէ հրատարակուած «Կապոյտ լոյս» հաւաքածոյին մէջ :

Իր ինքնակենսագրութեան մէջ , գրագէտը խօսելով իր ստեղծագործութեան մասին , կը գրէ .—

« Երեք բաներ տուած եմ ,— գիւղը , իմ օրս , ժամանակագրութիւններս : Ամենէլապէս տուած եմ գիւղը : Տուած եմ զայն հէքեաթներով , գիւղագրութիւններով , պատմուածքներով : Հէքեաթներով սկսած եմ : Գիւղագրութիւններուս մէջ հայրենական համայնապատկեր մը կ'առնեմ , դաշտ մը , ձոր մը , այգեխումբ մը , գետ մը , լեռնապար մը , զոր չատ յըստակ , համարեա թէ երէկ տեսածի պէս աչքիս առջեւ կը բանեմ , կամ ամառուան մէջ անձրեւ մը , խոտքաղի ամսուն , օրինակ , աշուն մը , ամառ մը , իրիկուն մը , ու ինչ որ չատ լաւ գիտեմ , թէ կային հոն , կ'ըլլային , կ'ընէին , կը խօսէին , էշ , ծառ , քար , ճամբայ , մարդ , ատոնք կը պատմեմ , կը բանիմ ատոնց վրայ : Ամբողջ ուզածս պահը ճիշդ տալ , կենդանացնելն է : Լուսանկարչութիւն է : Ես կամ անոնց մէջը : Կը գրեմ , որովհետեւ չեմ կրնար չգրել : Կուզան» :

Հայրենի երբեմնի գիւղը այսպիսի ինքնաբուխ , ճշմարիտ , յուզառատ արուեստով վերակենդանացնող երախտաշատ գրագէտին նուիրուած էր Հայ Գրողներու Միութեան կազմակերպած յոբելենական երեկոն , որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 29ին , Երեւանի մէջ :

Խօսք առած են Գեղամ Սեւան , Սողոմոն Տարոնցի , Յ . Ճ . Սիրունի եւ ուրիշներ :

Այս վերջինը յայտարարած է ի մէջ այլոց .— Այս երեկոյ խորապէս յուզուած եմ ի տես այն յարգանքին , որ հայրենի ժողովուրդը ցոյց կուտայ իմ հին բարեկամներէս ամէնէն արժանաւորներէն մէկուն , բազմավաստակ գրող Յակոբ Մնձուրիին : Ան փայլուն ներկայացուցիչներէն մէկն է գաւառի գրականութեան , որ սկիզբ առնելով Խրիմեան Հայրիկով եւ Գ . Սրուանձտեանով , տուաւ այնպիսի գրողներ , ինչպիսին են Թլկատինցին , Ռ . Զարդարեանը , Արտաշէս Յարութիւնեանը , Մշոյ Գեղամը եւ ուրիշներ : Անոնք գաւառը բերին հայ գրականութեան մէջ , բերին հայ գիւղի առողջ , կենարար շունչը , հողի բոյրը եւ նաեւ հայ գիւղացիի հողերանութիւնը , անոր տառապանքը եւ ակնկալութիւնները : Այս գրողներն էին , որ ճամբայ հարթեցին վաղուան մեծ գրականութեան համար : Քաղաքական դաժան դէպքերու բերումով , սակայն , գաւառը փախաւ Պոլսէն : Վահէ , Հայկ , Համաստեղ , Բենիամին Նուրիկեան եւ ուրիշներ հայ գիւղը իրենց հոգիին մէջ առած տարին օտար ափեր , տարին հեռաւոր Ամերիկա : Ան , որ գիւղը պահեց Պոլսոյ մէջ , եղաւ Յակոբ Մնձուրին : Քաշուած համեստ անկիւն մը , ան եղաւ անխոնջ մշակը գաւառական գրականութեան . ամբողջ վաթսունամեակ մը , , հմայիչ արուեստով երկնեց , երփներանգեց հարազատ գիւղի պատկերն ու մարդիկը՝ անհուն սիրով ու գորովով : Ան գեղարուեստական մեծ ընդհանրացումով տիպականացուց հայ գիւղացիները , ստեղծեց կերպարների ամբողջ պատկերասրահ մը : Ես ալ , այս երեկոյ , իմ ողջոյնի յուզաթաթաւ խօսքս կը խառնեմ հայրենիքի իմ գրչեղբայրներուս յարգանքի ու մեծարման խօսքերուն՝ հանդէպ գրողի մը , որ միշտ մնաց հայ գրականութեան պատնէշին վրայ :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎՃՌԱԳՐԵՐ

Է .

Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութիւնը կառավարութեան մէջ կառավարութեան մը ձեւը ստացած հսկայ ուժի մը վրայ կռթնած , մեծ ոճիրներ գործած է :

Այդ կուսակցութեան Կեդրոնի անդամները նկատուած են ամբաստանեալներ , որոնց ինքնութիւնը հաստատուած է :

Ահմէտ Իզզէթ , Զիւրիւք Սուլու Մահմուտ Հանրօգուտ Շինութեանց նախարար եւ Օսման Նիզամի փաշաներ , եւ Շէյխ իւլ Իսլամ Խայրի Էֆէնտի , որոնց դէմ թէեւ ձերբակալման հրամանագիր հանուած բայց կարելի չէ եղած գործադրել , եւ փախստական հետեւեալներէն՝ նախկին Թղթատարական նախարար Օսկան Էֆէնտի , եւ Երկրագործական նախարար Սուլէյման Էլ Պուսթանի Էֆէնտի , եւ Ելեւմտական նախարար Ճավիտ պէյ , Ընդհ . Կեդրոնի անդամ եւ Կրթական նախարար Տօքթոր Նազըմ պէյ , որոնց մասին կատարուած քննութիւնները լրացուած են : Ուսումնասիրուած է Ընդհանուր Դատախազի պահանջագիրը :

Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան կազմակերպութիւնը եւ երկրին մէջ ամէն կողմ իրեն ծառայեցուցած պաշտօնեաներու շղթայ մը , կառավարութեան պարտականութիւնը ինքնագլուխ կատարած , եւ երբեմն ալ իրենց ունեցած մեծ ուժին միջոցով ծանր կերպով ճնշումներ բանեցուցած են եւ Պետութեան քաղաքականութիւնն ու գործառնութիւնները իրենց ձեւին եւ քմայքին ենթարկած են , Իրենց կամայականութեանը չենթարկուող պետական գլխաւոր եւ երկրորդական պաշտօնեաները պաշտօնանկ ըրած եւ հանգստեան կոչած են , եւ սպառնացած՝ տեղական կառավարութեան ժողովներուն եւ պաշտօննեաներուն : Մայրաքաղաքին մէջ իրենց ընդհանուր կեդրոնով , իրենց ընդհանուր ժողովներով եւ գաւառական կեդրոնական մարմիններով եւ պատասխանատու ներկայացուցիչներով , նաեւ գործնապէս հրամայողի եւ ղեկավարի ընթացք ունեցած են կառավարութեան մէջ :

Այդ կերպով Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութիւնը կառավարութիւն մը կազմած , կառավարական պաշտօնական իշխանութիւններէն գերիվեր , անպատասխանատու իշխանութեան մը վիճակով , կառավարական ձեւը այլափոխած եւ չարափոխած է : Այդ պարագան 28 Մայիս 1919 թուակիր եւ թիւ մէկ Որոշմնագրով մանրամասնութեամբ բացատրուած եւ լուսաբանուած է :

Առանց կրկնելու վերոյիշեալ մանրամասնութիւնները , ճշդուած է ամբաստանեալներուն վերոյիշեալ ոճիրները , իբրեւ կազմակերպողներ եւ գործադրողներ : Այդ ամբաստանեալները ըլլալով նաեւ Կուսակցութեան Ընդհանուր Ժողովի անդամ , այդ ժողովին ընդհանուր քարտուղարի հաղորդագրութիւնով , դահլիճի անդամները բնականէն (ի պաշտօնէ) անդամներ եղած են յիշեալ Ընդհանուր Ժողովին , որ Քոնկրէին որոշումներովը ճշդուած է :

Մինչեւ որ հակառակը ապացուցուի , ընդունուած է անհրաժեշտօրէն , որ փոսթի եւ հեռագրի նախկին նախարար Օսկան Էֆէնտի եւ երկրագործական նախկին նախարար Սուլէյման Էլ Պուսթանի Էֆէնտի վերոյիշեալ կուսակցութեան անդամ էին , եւ կրթական նախարար Տօքթ . Նազըմ պէյ , որ թէ ընդհանուր ժողովին եւ թէ ընդհանուր կեդրոնի գործնապէս անդամ եղած է :

Նոյնպէս յիշեալ ժողովին գործնապէս մասնակից ըլլալը խոստովանած է նախկին Շէյխ իւլ Իսլամ Խայրի Էֆէնտի , իր իսկ յայտարարութեամբ , երկու անգամ հրաւիրուած է Ընդհանուր Ժողովի : Եւ թէ այդ ժողովին օրակարգի նիւթը ընտրութիւններու շուրջ էր միայն եւ յայտնած էր որ լուր ունեցած չէր ժողովի միւս խորհրդակցութիւններէն եւ որոշումներէն , ու Կուսակցութեան հանդէպ միշտ ընդդիմադիրի դերք բռնած էր : Եւ այդ պատճառով ալ Շէյխ իւլ Իսլամի պաշտօնէն հրաժարիլ ստիպուած է :

Այդ պարագան որպէս մեղմացուցիչ կէտ մը կ'ընդունուի , պայմանաւ որ իր գրաւոր յայտարարութեամբը ըրած ըլլայ : Պատերազմական Ատեանի հայեցողութեանը կը մնայ որոշելը թէ յիշեալը ի՛նչ աստիճանի մասնակից եղած է կուսակցութեան գործունէութեան , եւ ի՛նչ ջանք կատարած , անոնց մասնակցութեան համար :

Վերոյիշեալ թիւ մէկ որոշմնագրով յիշուած պատճառաբանութիւնները եւ փաստաթուղթերը նկատի ունենալով , համաձայն Պատժական Օրէնքի 45րդ յօդուածի վերջին պարբերութեան տրամադրութեան , անոնց դէմ ալ ձերբակալման հրամանագիր հանել որոշուած է :

Հասկցուած է որ ամբաստանեալներէն Ահմէտ Իզզէթ Փաշա (*) մասնակցութիւն չէ ունեցած ոչ յիշեալ ժողովին կամ կուսակցութեան , եւ ոչ ալ մասնակցութիւն բերած է կուսակցութեան ուրիշ մարմնի ժողովներուն : Եւ պատերազմական նախարար եղած միջոցին եւս , թէեւ ի պաշտօնէ ընդհանուր ժողովի անդամ էր եւ ներկայ պէտք էր ըլլալ , բայց յիշեալը այդ ատեն , իբր վերին հրամանատարի փոխանորդ , կը գտնուէր Պապա Էսկի եւ բանակին գլուխը զբաղած էր Էտիրնէն ազատելու պատերազմով եւ յետոյ հրաւիրուած է հրաժարիլ պատերազմական նախարարի պաշտօնէն : Այդ մասին իրեն սպառնալիք եղած է , ստորասփի տակ մընացած է , որովհետեւ չէր ուզած ծառայել կուսակցութեան մասնաւոր նպատակներուն , եւ թերեւս ալ , անոնց գործունէութեան արգելք ըլլալու դիրքին մէջ գտնուած է :

Նմանապէս , ամբաստանեալներէն Օսման Նիզամի Փաշայի մասին , թէեւ ընդհանուր դատախազը պահանջած է անոր ալ դատը դատել , սակայն ատոր հարկ չէ տեսնուած եւ մերժուած է : Վերոյիշեալը սկզբունքով անդամ եղած չէ Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան եւ իրեն չի վերաբերիր Իթթիհատ կուսակցութեան կանոնագրին համաձայն՝ նախարարներու ի պաշտօնէ ներկայ ըլլալու պարտաւորութիւնը Ընդհանուր Ժողովին : Անոր մասնակցութիւնը յայտնի եղած չէ , եւ զինքը ընտրած են հանրօգուտ շինութեանց նախարար , անոր Եւրոպա գտնըւած միջոցին , ու կարճ ժամանակ ետք , կրկին Եւրոպա մեկնած է : Հետեւաբար Քոնկրէին տուած որոշումներու օրերուն , հեռու գտնուած է եւ անտեղեակ մնացած :

Ահմէտ Իզզէթ եւ Նիզամի փաշաներուն կապակցութիւնը կուսակցութեան եւ անոր գործունէութեան հետ , ապացուցուած չէ : Պատժական դատավարական օրէնքի 123րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն , կ'արգիլուի անոնց դէմ դատավարութիւն կատարել :

Քննութիւնները տակաւին լրացած չեն , ամբաստանեալներէն Զիւրիւք Սուլու Մահմուտ Փաշայի եւ Ելմտական նախարար Ճավիտ պէյի մասին , ուստի ըստ եղած պահանջին՝ վերոյիշեալ երկուքին դատերը դատելու մասին որոշում տրուեցաւ :

12 Յունիս , 1919

Ստորագրութիւն Պատերազմական Ատեանի Նախագահ Ֆերիք Զօր . ՆԱԶԸՄ :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ . ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար .)

(*) Իզզէթ փաշան , Ալպանացի էր , Թուրք չէր :

ՈՒՐԱՐՏԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Ուրարտական հնութիւններու յայտնաբերումը հետզհետէ կը դառնայ Իրանի , յատկապէս անոր հիւսիս – արեւմտեան շրջաններուն , հնագիտութեան բնորոշ կողմերէն մէկը : Դեռ անցեալ դարուն այս շրջաններուն մէջ գտնուած էին ուրարտական առարկաներ : 1940ին , Ղարադաղի լեռներուն վրայ , Թաւրիզէն

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ԱԿԱՄԱՅ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ագուգան = լայն առուն մաքրել պէտք է : Թումբերը զօրացնել տղմահէղով կամ կաւով , որպէսզի ջուր չկորսուի : Ուրիշներու կաւանները լաւ մը խծկել , եւ ոլոր մոլոր ճամբաներով տեղ հասցնել : Ջրտուքը կը սկսի ածու առ ածու , բայց յանկարծ կը նայիս կը սկսի ցամքիլ , ինչպէս մելանը գրչին վրայ , եւ ջրբաշխ ակօսը կը սմքի : Վազէ , հա՛ , վազէ պատճառը փնտռէ , ամէն ինչ կանոնաւոր է , բայց առուին պորտը կ'երեւայ :

Հօրս ուրախութիւնը կ'այլափոխուի , կը դադրի , բոյսերուն հետ իր սիրախօսութիւնը , եւ վաղնիվաղ կը լուծէ հանելուկը ,— կամ Մկրն է , կամ Համբօն :

Մանաւանդ Համբօն , այնպիսի վարպետութեամբ իր ցանկին քովէն կը ծակէ առուն , որ սատանան նոյնիսկ չի հասկնար , եւ փառաւորապէս կը ջրէ իր փոսր ինկած պարտէզը : Ջուրին համար ծեծ ու կռիւ անպակաս էր միշտ : Անոնք որ իրենց խօսքը չէին կրնար քալեցնել , կը դիմէին ցածութեան , որ դժուար էր ստուգել թէ ո՛վ կտրեր է խշուն պոչը , կայծնահար ըրած է պտղատու ծառ մը , եւն . եւն . :

Տարիներով քէն կը պահէն չատերը ջրտուքի պատճառաւ : Դեռ քանի օր է որ այս մարդը մեզ լացուց : Եւ կը զարմանայի թէ ինչպէս հայրս ճաշի կը հրաւիրէ զան : Կը մտմտայի , ինչպէս էշը կը խոկայ պարապ տոպրակը գլխին :

Երբ հանդիսաւոր ներս մտանք մեր ճաշարահը , ես սպասարկու , Համբօն նախամեծար հրաւիրեալ , սեղանը հաւընտիր համեմ , օղի եւ այլ ուտելիքներով ծանրաբեռնուած , կօշնականներու լրիւ ժամանումին կը սպասէր :

— Օրհնեա տէր , Տէր Պապա , բարի լոյս Աննա խաթուն , Կարապետ աղա , իմ մտքէս ալ անցաւ , այս օրին ալ պիտի հասնինք եղեր :

= Աստուծոյ բարին , Համբարձում աղա , հրամմէ վեր եկուր , սանկ նստէ , եւայլն : Ու կիրակնօրեայ խօսակցութիւն :

Բայց … հայրս միջանկեալ ինծի կը նայէր , լուռ , ինչպէս փայլակը սեւ ամպերուն մէջէն կը ճառագայթէ՝ որոտագին կայծակէն առաջ : Այդ պահուն պատահար գուշակեցի , ինչպէս կատուն երկրաշարժի ցնցումները կը զգայ չարժացայցէն առաջ : Ծունկերէս վար արիւնս ցամքեցաւ , սկսայ դողդղալ , մայրս օգնութեան հասաւ , ինչպէս միշտ , իր չանթարգելի դերով եւ զիս դուրս տարաւ :

— Ծօ՞ , ինչո՞ւ այս մարդը բերիր , հարցուց , չուտ հասիր , պատուելի Համբարձումը կանչէ :

Ծանր էր սխալս եւ չատ ուշ՝ դարմանելու միջոց մը խորհիլը : Շատերու պէս ես իմ պզտիկ խելքովս կը մտածէի ու կը քալէի տրնտնալով .

— Ահա ուր որ է , Ջրդող Համբօն տունէն դուրս կը վռնտուի , տղաս սխալեր է ըսելով : Աւել – պակաս խայտառակութիւն իմ մտամոլորութեանս պատճառաւ : Ան ալ անշուշտ մարդ է՝ կը նայիս ծանր պատասխան մը կուտայ , եւ կռիւը կը սկսի : Տէրտէր մէր – տէր կը միջամըտեն , սեղանը երկրաշարժի կը բռնուի , վրայի եղածներն ալ … Համբօն ալ միասին :

Այդ վիճակին միակ յանցաւորն ալ՝ ես : Պէտք է փախչիմ , նոյնիսկ գիւղէն հեռանամ , ո՞ւր երթամ սակայն , ո՞ր գետինը մտնեմ , հօրս ձեռքէն չեմ ազատիր :

Բայց վարժապետը հրաւիրելն ալ հարկ , մինակ ձգել փախիլ՝ առանց բարապանի դերս կատարելու փորձանք մըն ալ աւելի կ'ըլլար : Ուրեմն ակամայ , վախնի – վախ տուն առաջնորդեցի : Երբ կօշիկներս դուրս հանելով բոլորին պէս ներս մըտանք , զարմանքս եւ ուրախութիւնս դէմ դիմաց սկսան թամզարա պարել , որովհետեւ ճիշդ այդ միջոցին հայրս եւ Համբօն ճակատ ճակատի իրարու կենաց կը ճնկէին :

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(3 Շար .)

հիւսիս – արեւելք, գտնուեցաւ ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւն մը, որ կը պատկանի Սարգոն Բ.ի (760–730 Ք.Ա.):

Վերջերս յայտնաբերուեցան նոր, աւելի հետաքրքրական նիւթեր, որոնց արժէքը Ուրարտուի եւ Իրանի պատմութեան համար մեծ է: Սաւալանն լեռներու հարաւային լանջերուն վրայ գտնուեցան երկու սեպագիր արձանագրութիւններ, որոնք գրուած են Ռուսա Ա.ի որդի Արգիշտի Բ. (714 – 685 Ք.Ա.) թագաւորին անունով: Վերոյիշեալ արձանագրութիւններուն մէջ Ուրարտուի արքան կը խօսի իր արշաւանքներուն մասին եւ կը յիշատակէ բազմաթիւ երկիրներ, քաղաքներ եւ ամրոցներ, որոնք նուաճուած եւ միացուած են Ուրարտուի:

Արձանագրութիւններուն տուեալներուն հիման վրայ կը հաստատուի, թէ Արգիշտի Բ., որուն օրով Ուրարտուի հարաւային սահմանը կ'անցնէր Ասորեստանի կեդրոնէն, եղած է ձեռներէց թագաւոր մը: Նոր արձանագրութիւնները միեւնոյն ատեն ցոյց կուտան այն գործօն քաղաքականութիւնը, զոր կը վարէր Ուրարտու հիւսիսային Իրանի մէջ, եւ կը վկայեն, թէ Սարգոն Բ.ի խորտակիչ հարուածներէն ետք, կարճ ժամանակուան մը մէջ Ուրարտական պետութիւնը կարողացած էր ոտքի կանգնիլ:

Կասպից ծովին հարաւ – արեւմտեան մասերուն մէջ, վերջին տարիներուն կատարուած պատահական յայտնաբերումներուն շնորհիւ, երեւան եկած է նոր քաղաքակրթութիւն մը, որ ծանօթ է Ամլաշի անունին տակ:

Սարգոն Բ.ի եւ Արգիշտի Բ.ի Իրանի հիւսիս – արեւմուտքը յայտնաբերուած արձանագրութիւններուն տուեալներէն կը հաստատուի, որ Ուրարտացիները նուաճած են պատմական Ատրպատականի ամբողջ շրջանները: Հնարաւոր է, որ այստեղէն Ուրարտացիները արշաւած ըլլան դէպի մերձկասպեան շրջանները, ուր այն ժամանակ իր զարգացումը կ'արձանագրէր ինքնատիպ մշակոյթ մը:

Հետաքրքրական է դիտել տալ, թէ Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութեան» տեղեկութիւններուն համաձայն, Կասպից երկիրը նուաճելէն ետք Հայոց Արտաշէս թագաւորը կ'արշաւէ դէպի լեռնոտ այն երկիրը, որ կը կոչուէր Պատիժահար: Այս երկիրը, թերեւս մասամբ, կը համապատասխանէր ուրարտական իրերու գտնուած վերոյիշեալ վայրին:

Գտնուած իրերուն յետագայ ուսումնասիրութիւնը անկասկած ցոյց պիտի տայ այն ազդեցութիւնը, որ ունեցած է Ուրարտուի մշակոյթը իրանական նիւթական մշակոյթին եւ արուեստին կազմաւորման գործին մէջ:

Գ. ՏԻՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԵՐ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի արուեստի թանգարանը մեր հանրապետութեան մշակութային կարեւոր օջախներից մէկն է: Թանգարանն ունի թատրոնի, երաժշտական եւ գրականութեան բաժիններ, որտեղ պահւում են եւ ուսումնասիրւում բազմաթիւ ձեռագրեր, նամակներ եւ այլ նիւթեր:

Տարուէ տարի թանգարանի բաժինները հարստանում են նոր, յաճախ հազուագիւտ եւ խիստ արժէքաւոր նիւթերով:

Թանգարանի երաժշտական բաժնում կան հայկական ձայնանիշերով ձայնագրուած բազմաթիւ երաժշտական գործեր: Դրանց վերծանումը (փոխագրումը) եւրոպական նոտաների եւ ուսումնասիրութիւնը վառ լոյս կը սփռի մեր երաժշտական մշակոյթի պատմութեան դեռեւս չհետազօտուած կողմերի վրայ:

Այսպէս, օրինակ, հայկական երգերի եւ երաժշտական գործերի արխիւում կան.

Ա) 210 էջնոց մի տետրակ, որտեղ զետեղուած երգերը ձայնագրուած են հայկական ձայնանիշերով՝ 1874 թուականին, Պոլսում, ականաւոր արեւմտահայ երաժշտագէտ Նիկողայոս Թաշճեանի կողմից: Պէտք է ասել, որ հոգեւոր եկեղեցական որոշ երգերի եղանակները համընկնում են մեր այժմեան հոգեւոր եկեղեցական երգերին: Բայց կան բազմաթիւ նոր տարբերակներ:

Բ) Յովհաննէս Տէր – Գրիգորեանի ձայնագրած «Մեղրեցւոյ» երգերի 430 էջնոց ստուար տետրը: Տէր – Գրիգորեանը, որ յետագային ձեռնադրւում է քահանայ ու ապա եպիսկոպոս, 1887ին Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում ուսանելու ժամանակ ձայնագրել է մի շարք երգեր՝ հայկական ձայնանիշերուն, հայ գրողների չափածոյ ստեղծագործութիւնների հիման վրայ: Այնտեղ մենք գտնում ենք՝ «Ագատն Աստուած այն օրից», «Մանկութեան օրեր», «Արիք ընկերք քաջակորով», «Անի քաղաք նստեր կուլայ» եւ մի շարք այլ երգեր, որոնց եղանակները մեզ անծանօթ են: Բացի այդ, տետրակում կան նաեւ հայերէն տառերով գրուած ադրբեջանական շատ երգեր:

Գ) «Ճաշակք Յարութեանց Կիւրակէից, մաղթանք կայսրական տօնի եւ շարականք հոգեհանգստեան»: Տետրը բաղկացած է քան թերթից: Տպագրուած է 1886ին: Հեղինակը անյայտ է:

Դ) Հետաքրքրութիւն է ներկայացնում «Տարականք Կիւրակէից եւ Ս. Զատկի» վերնագրով 88 էջնոց տետրը, որ խմբրատիպ է: Հեղինակը նոյնպէս անյայտ է:

Ե) Կայ կրօնական բովանդակութեամբ մի հատուած (երկու թերթից) դարձեալ առանց հեղինակի: Կան նաեւ ուրիշ երգեր:

Հայկական երաժշտական մշակոյթի (աշխարհիկ կամ հոգեւոր – եկեղեցական բնոյթի, միեւնոյն է) ուսումնասիրութիւնը մեր երաժշտութեան կարեւորագոյն խնդիրներից է:

Գաղտնիք չէ, որ մեր երաժշտական պատմութեան վերաբերեալ ամենահին տուեալները գալիս են մեր գրերի գիւտի ժամանակներից: Երբ հիմք է դրւում մեր հայ դպրութեան եւ գրականութեան՝ ժամերգութիւնը բոլոր եկեղեցիներում տարւում է հայերէն: Այդ եւ յետագայ ժամանակաշրջանում էլ զարգանում, մեծ թափ է ստանում մեր այժմեան եկեղեցական հարուստ երաժշտութիւնը՝ շարականները, տաղերը, մեղեդիները, գանձերը, ստեղիները, պատարագը և ժամերգութիւնը եւայլն:

Հայ մատենագիրները բազմաթիւ անուններ են թւում, որոնք հեղինակել են մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը. Սահակ Մեսրոպ, որոնք համարւում են նաեւ դպրութեան հիմնադիրները, Մովսէս Քերթող, Ստեփանոս Սիւնեցի, Յովհան Մանդակունի, Կոմիտաս Կաթողիկոս, Սահակ Ձորափորեցի, Օհան Օձնեցի, Պետրոս Գետադարձ, Գրիգոր Մագիստրոս, Գրիգոր Վկայասէր, Ներսէս Շնորհալի (ԺԲ դար), Խաչատուր Տարօնեցի, Յակոբ Կլայեցի եւ ուրիշներ:

Եկեղեցական երգերի ստեղծագործութեան բնագաւառում մեծ ծառայութիւն ունի Տաթեւի վանքի միաբանութիւնը:

Եկեղեցական եղանակները աղաւաղումներից փրկելու եւ պահպանելու համար յօրինում են յատուկ պայմանական նշաններ, զանազան ձեւի խազեր, որոնք ունեցել են ձայնանիշերի նշանակութիւն: Թէ երբ են յօրինուել այդ երաժշտական խազերը՝ ստոյգ տուեալներ չկան, բայց կայ այն կարծիքը, որ խազերը բերել են Յունաստանից:

Կիրակոս Գանձակեցու վկայութեամբ, որպէս թէ Խաչատուր Տարօնեցին (ԺԲ. դարում) իւրացնելով խազերը՝ ձայնագրել է (խազաւորել է) ամբողջ մեր հոգեւոր – եկեղեցական երգերը, յատկապէս շարականները, տաղերը, ստեղիները, մեղեդիները եւայլն:

Ինչպէս յայտնի է, յետագայում այդ խազերը մոռացութեան են տրւում, եւ դրանք դուրս են մնում գործածութիւնից:

Միայն Կոմիտասը տարիներ շարունակ զբաղուեց այդ խազերով, ջանալով գտնել նրանց բանալին, եւ մասամբ այդ նրան յաջողուեց: Բայց ողբերգական մահով նա գնաց՝ իր հետ տանելով նաեւ այդ բանալին:

ԺԹ. դարում (1818) արեւմտահայ ականաւոր երաժշտագէտ եւ տեսաբան Համբարձում (Պապա) Լիմոնճեանը ստեղծում է նոր ձայնանիշեր, նոր ձայնագրութիւն: Նա խազերին նմանեցնելով եւ եւրոպական երաժշտութեանը մօտեցնելով յօրինում է հիմնական ձայնանիշեր հետեւեալ անուններով՝ փօ, է, վէ, բէ, խօ, նէ, պա եւ ստեղծում է նոր հայկական ձայնագրութիւն: Լիմոնճեանի ստեղծած այդ նոր հայկական ձայնագրութիւնը մեծ տարածում է գտնում թէ՛ արեւմտեան եւ թէ՛ արեւելեան Հայաստանում: Մեր միջնակարգ դպրոցներում, Ներսիսեան դպրոցում, Գէորգեան ճեմարանում, պարտադիր կարգով անցնում էին հայկական ձայնագրութիւնը:

Յետագայում, 1875ին, որպէսզի հոգեւոր – եկեղեցական բոլոր երգերը չենթարկուէին աղաւաղման եւ մնան անաղարտ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Դ. յատուկ կոնդակով Պոլսից հրաւիրում է Թաշճեանին, Ներսիսեան դպրոցից՝ Եկմալեանին եւ յանձնարարում է նրանց ձայնագրել բոլոր հոգեւոր երաժշտական երգերը:

Բայց Լիմոնճեանի ստեղծած այդ նոր ձայնագրութիւնը նոյնպէս դուրս է մնում գործածութիւնից: Մեր օրերում դա արդէն ամբողջովին մոռացութեան է տրուած, եւ ոչ ոք այդ երաժշտութեամբ չի հետաքրքրւում:

Եւ պէտք է ենթադրել, որ կ'անցնին տարիներ եւ մեր հոգեւոր – եկեղեցական բոլոր երգերը (եւ ոչ միայնն եկեղեցական երգերը, այլեւ աշխարհիկ երգերը, որոնք ձայնագրուած են հայկական ձայնանիշերով) բնական է, կ'ենթարկուէին աղաւաղման, մի բան, որ անհանդուրժելի է:

Իսկ որպէսզի փրկած լինենք երգերը աղաւաղումներից, անհրաժեշտ է բոլոր ձայնագրուած երգերը փոխադրել եւրոպական ձայնանիշերի:

Կարծում ենք, որ մեր թանգարանում գտնուող բոլոր նիւթերը պէտք է փոխադրել եւրոպական ձայնանիշերի, պահպանելով դրանք մեր երաժշտութեան, մեր նոր սերնդի համար:

Վ. ՓԱՐՍԱՂԱՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Տաղանդաւոր դաշնակահարուհի Իւէն Փամպուքճեան նուագահանդէս մը կուտայ Սոլ Կաւօ, Երեքշաբթի Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21ին:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Հայտըն, Պէթովըն, Շոփէն, Տըպիւսի, Պարթոք, Լըմեյան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԺՇԿԱՊԵՏԸ կատակերգութիւն երկու արար, գրեց Գէորգ Սարճեան, տպարան Սեւան, Պէյրութ 1966:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Յաճախ իրեն հետ պարած էի, եւ զանազան տուներու մէջ ճաշի հրաւիրուելով հանդիպած ու ընկերակցած էի իրեն, երջանիկ զգալով ինքզինքս յանձին իրեն գտնելուս համար խիստ հաճելի եւ զարգացած մտքով պզտիկ ընկերուհի մը: Մեղմիւ փակեց դուռը եւ իր ջղագրգիռ վիճակը մատնող քալուածքով մը եկաւ մինչեւ նստած սեղանիս առջեւը:

— Կոմս Հելցէնտորֆ, աղաղակեց ան ցած ձայնով մը եւ մինչ ես ոտքի կ'ելլէի զայն բարեւելու համար, ան կը քըննէր թէ մեզ լսող կա՞յ — Ես ... ես եկած եմ ձեր օգնութիւնը խնդրելու համար որ ... որովհետեւ խիստ մտատանջութեան մը մէջ եմ, եւ որովհետեւ վստահ եմ թէ ամուսինիս լաւ բարեկամ էք, — վերջացուց ան Ֆրանսերէն:

— Ձեր ալ բարեկամն եմ տիկին, պատասխանեցի խանդավառ, խոնարհելով եւ թիկնաթոռ մը ներկայացնելով անոր:

— Ամուսինս Կայսեր հետ որսի գնաց, յարեց ան գնչատ, անօրինակ, շեշտով մը որ իր արտասովոր յուզումը կը յայտնէր, եւ ես կը վախնամ, այո, կը վախնամ որ մենք ժամէ ժամ, վայրկեանէ վայրկեան դէպի մեծ եւ մահացու վտանգ կը գահավիժենք:

— Արդարեւ տիկին, լաւ չեմ հասկնար ձեզ, պատասխանեցի յարգալից՝ միշտ ոտքի վրայ սպասելով գեղատի եւ հմայիչ Ֆրանսուհիին առջեւ, որ դեռ գրեթէ տղայ էր, եւ ակնապարար ու թուխ գեղեցկութիւն մը ունէր: Ինքը ժառանգած էր բովանդակ հարստութիւնը Եւրոպայի ամենամեծ զտարանի հաստատութեան, Սէն – Տընիի գործարանին, որ առանձինն ամբողջ աշխարհի անհրաժեշտ շաքարին գրեթէ մէկ վեցերորդը կը հայթայթէր:

Ան շարունակեց նոյն խռովքով.

— Ամուսինս, զոր ամենաջերմ սիրով մը կը սիրեմ, իր կարողութեան ներած չափով ծառայած է ի նպաստ Կայսեր: Կոմս, դուք որ ձեր դիրքովը ամէն բանի տեղեակ էք, գիտէք թէ Քայզէրը Թուրքիոյ մէջ ինչ նպատակներ կը հետապնդէ, Լաւ ուրեմն, այս վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, ես լաւ մը դննեցի եւ ականջ տուի շրջապատիս եւ տեղեկացայ ճշմարտութեան: Ես այժմ գիտեմ թէ երբ Կայսրը հինգ ամիս առաջ Թարգմանի պաշտօն վարող Փրոֆ. Վամպէրիի հետ Պոլիս գնաց, — որպէս թէ այսպիսով Սուլթանին հանդէպ ունեցած իր բարեկամութիւնը հաստատելու համար, — իրականին մէջ ուրիշ նպատակ չունէր, եթէ ոչ վերադարձին ստիպել Ապտիւլ Համիտը իրեն տալու այն հրաշալի գոհարեղէնները զոր Մեծն Պետրոսի թագուհին՝ Կատարինէ Կայսրուհին գաղտնօրէն նուիրած էր այն ատենուան մեծ Եպարքոսին, որպէսզի թողու որ ռուսական բանակը անվնաս քաշուի, անցնելով Փրութէն:

Գիտեմ, Կայսրը ծեր Սուլթանէն կորզեց այդ զմրուխտները որոնց նմանը չըկայ աշխարհիս մէջ, իր հետ Փոցտամ բերաւ զանոնք եւ տուաւ Կայսրուհիին: Գիտեմ նաեւ թէ ան որքան խնդաց ամուսնոյն հետ, այն ճարպիկութեանը համար որով միշտ կը յաջողի խաբել Թուրքերը: Ես ...

— Ներողութիւն տիկին, ընդմիջեցի Ֆրանսերէն, կը կարծէ՞ք որ խոհեմութիւն է այսպէս Կայսեր գաղտնիքներուն վրայ խօսիլը: Ներեցէք որ ըսեմ թէ ձեր ամուսինը յանցաւոր է մեծ թուլերանութեամբ ձեզի տեղեակ պահած ըլլալով այս բոլորին:

— Կոմս, ես իր կինն եմ եւ ան բան մը չի պահեր ինծմէ:

Երկիւղի եւ մորմոքի ակնարկ մը նետեցի սիրուն մանկամարդ կնոջ:

Ապտիւլ Համիտի զանձէն դժկամակութեամբ տրուած այդ հին ու արժէքաւոր գոհարեղէններուն խնդիրը, Քայզէրին ամենավտանգաւոր գաղտնիքներէն մէկն էր եւ Փոցտամի մէջ երեք հոգի միայն տեղեակ էր անոր, մէկը ես ըլլալու պայմանաւ: Կայսրը մասնաւոր կերպով պատուիրած էր ինծի խիստ գաղտնի պահել այս խնդիրը, որովհետեւ ոչ մէկ գինով կ'ուզէր որ միւս պետութիւնները կռահէին Արեւելքի մէջ հետապնդած իր քաղաքականութիւնը, որ երկդիմութեան, նենգութեան, շանթաժի եւ կողոպուտի քաղաքականութիւն մըն էր: Իսկ հիմա, Ֆըրանսացի դիւանագէտի մը այս օտարական աղջիկը տեղեակ էր ճշմարտութեան:

Վայրկեանին գուշակեցի գաղտնիքը Ֆրանսայի մատնուած ըլլալով վտանգին ծանրութիւնը:

— Տիկին, ըսի գրասեղանին յենլով եւ ձայնիս զգուշաւոր բայց խիստ յանդիմանութեան մը շեշտը տալով, ներեցէք որ ըսեմ թէ, ես կը պնդեմ դարձեալ որ Կայսեր քաղաքականութիւնը ոչ ձեզ եւ ոչ ալ ձեր ամուսինը կը հետաքրքրէ իբրեւ պաշտօնատար մը: Դուք երկուքդ ալ իրաւունք չունիք հետաքրքրուելու Նորին Վեհափառութեան գաղտնի գործերով եւ ոչ ալ իրաւունք ունիք վիճելու եւ տարածայնելու զանոնք:

ՈՒԻԼԸՐՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այրի Տիկին Լուսին Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան եւ զաւակները, Տիկին Գոհարիկ Ղազարեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղազարեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը Նոյեմբեր 22ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի Նոյեմբեր 24, ժամը 15ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի օր:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան եւ իր բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Նոյեմբեր 27) Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Կեսարիոյ եւ շրջանի հայրենակիցները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Նոյեմբեր 27) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895ի դէպքին եւ 1915ի տեղահանութեան ընթացքին ինկող ընդհանուր նահատակներու եւ կախաղան բարձրացող 53 հայրենակիցներու յիշատակին:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Համբարձում Յովսէփեան իրենց քեռկնին Այրի Տիկին Վարդանուշ Ճերանեանի դառն մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 40 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին:
Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք
ժամը 4ին:

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Conférence - Débat

Այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մըշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը վիճաբանական դասախօսութիւն մը կազմակերպած է «Կլոր սեղանի» շուրջ:

Նիւթ.— Հայ երիտասարդներու հայեցի դաստիարակութիւնը:

Խօսք կ'առնեն Պ. Ռոլան Մարկոսեան (Եան'ս Քլէօպ), Օր. Անի Գամպուրեան (Կապ. Խաչ) եւն.:

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիկի նորոգուած սրահը, (Սալ Սէն Լուի):

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ պատշաճ յայտագիր:

Կը մասնակցի.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի պարախումբը:

Մեներգ.— Օրիորդներ Հէլվաճեան եւ Պետրոսեան, արտասանութիւն՝ Օր. Ռստիկեան եւ ընկեր Մաթոսեան, Օր. Լ. Քէօմիւրճեան (երգ): Ջութակի ընկեր Պ. Աբրահամեանի եւ ընկեր Պէրպէրեանի:

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 3ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Orchestre :
LES COMPAGNONS DU RYTHME

Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆրանք
Նախկին գումար	141,692
Պետական յատկացում	20,000
Պ. Մուշեղ Ճիլէճեան (Մօնթէ Քալօ)	10,000
Պ. Եր. Հիւսիսեան (Միլանօ)	5,000
Եկեղեցասէր ընտանիք մը	5,000
Եկեղեցասէր Ոմն Ս. Խորանին նորոգութեան համար	5,000
	2,000
Եկեղեցասէր ընտանիք մը	1,300
Ի յիշատակ իր ծնողաց եկեղեցանուէր անձնաւորութիւն մը	500
Բարեպաշտ տիկին մը	600
Այրի Տիկին Ս. Տէօքմէճեան եւ զաւակները Սարգիս Տէօքմէճեանի մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ	200
Պ. Լեւոն Քանարեան ի յիշատակ իր կնոջ մահուան 40ին առթիւ	200
Տէր եւ Տիկին Ա. Օհանեան Տիկին Ա. Հարենցի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	100
Պ. Հրանդ Մարգարեան Տիկին Ա. Հարենցի մահուան առթիւ (Փ. Ծ.)	100
Օր. Մայտա Եազըճեան իր եղբօր Մ. Եազըճեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ	100

Խումբ մը ընկերներ Տիկին Ա. Հարենցի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք, Օր. Մայտա Եազըճեան եւ Նիքօթեան ընտ. Տիկ. Հարենցի մահուան առթիւ յիսուն, Տիկ. Ովսաննա Քօսաեան յիսուն, Պ. Վազգէն Եղեկիէլեան ի յիշատակ Եղիա Եղեկիէլեանի 50, Տիկին Նորա փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Հարենցի մահուան առթիւ յիսուն, Հալաճեան ընտանիք Տիկին Հարենցի մահուան առթիւ 30, Տիկին Եդուարդ Պալեան Տիկին Հարենցի մահուան առթիւ 30, Օր. Օլկա եւ Իֆթիք Ճէվահիրճեան տասը ֆրանք:

Ընդհ. գումար 186,112 փրանք:

ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խընջոյք մը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը Րիւ տը լա Տէֆանս:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ,

Առատ կեր ու խում ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Մուտք 10 փրանք

ԾԱԽՈՒ Է

Շատ նպաստաւոր պայմաններով, Լիոնի մէջ կը ծախուի, 134 Րիւ Մոնսէ, ընդարձակ, մաքուր եւ ամէն յարմարութիւն, ներկայացնող սուրճի խանութ մը, Torréfaction et Confiserie իր յարակից եւ արդիական մեքենաներով, կազմածներով՝

2 moulins à moudre Santos, 1 brûleur, 10 kg. 1957.

Փափաքողը կրնայ գնել կամ խանութը եւ կամ մեքենաները առանձին, առանձին:

M. TCHOBOIAN
2, Rue Cuvière — 38 - VIENNE
Tél. : 85-11-91 Vienne

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին:

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին: Մեծ պատրաստութեամբ եւ Պ. Ա. Գմբէթեանի մասնակցութեամբ՝ «Անոյշ փորձանքը» եւ «Խամաճիկները»՝ յետագային:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.-եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ:

17 Րիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի խումբին կողմէ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 3, ժամը 19էն սկսեալ:

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ, Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, ընկեր Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մէնիլ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (27 Նոյեմբեր) առաւօտ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր
GRAND - HOTEL
12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (Քարփուչա) եւ իր պալալայքայի խումբին:

Ուսանողներու կէս գին — Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT — ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորքարդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 25 NOVEMBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10771

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.771

ԽՕՍՔ ԴԱՌՆՈՒԹԵԱՆ

Յայտնի գիտում մը կայ Թուրքիան Թրքացնելու : Ատեն մը այս «գիտում»ին արգելք կը հանդիսանային քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները, առանձնաշնորհումները, եւրոպական պետութեանց միջամտութիւնը, Ռուսաստանի ներշնչած վախը եւ այլ ազդակներ :

Հիմա այս արգելքները գրեթէ վերցած են: Չկան քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններ : Առանձնաշնորհումները ջնջուած են: Եւրոպական միջամտութեան հաւանականութիւնն իսկ չքացած է : Իսկ Ռուսաստանի ազդեցութիւնը չէզոքացուած է քաղաքական նոր իրադրութեանց հետեւանքով :

Թուրքիա այժմ ինքնիշխան տէր դարձած է իր ներքին գործերուն մէջ: Եւ այս պատճառով ալ ինքզինք ազատ կը զգայ համակարգելու իր ներքին եւ արտաքին, մանաւանդ ներքին քաղաքականութիւնները ուզած ձեւով եւ ուզած ուղղութեամբ :

Սակայն որովհետեւ, ի սկզբանէ անտի, հետամուտ եղած է միշտ զինուորական նուաճումներու, չէ կրցած դառնալ մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան աւազան մը : Ամէն բան փոխ առած է ուրիշներէն, — կրօնքը, այբուբենը, լեզուն, արուեստը :

Իր ունեցածը առած է աշխարհէն, առանց աշխարհին տալու բան մը, որ զուտ Թրքական ստեղծագործութիւն ըլլայ : Բացառութիւն է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, զոր իրաւամբ կարելի է կոչել Թուրք ժողովուրդին միայն վերագրելի «առաքինութիւն» մը :

Մենք դատ ունինք այս ժողովուրդին ու երկրին հետ, — հողային դատ, հատուցումներու դատ, արեան դատ : Այսօր, փաստօրէն, ամայի ու անմարդաբնակ են արեւելեան նահանգները, որոնք կը կազմեն Արեւմտեան Հայաստանը : Այս նահանգներուն մէջ կ'ապրին շուրջ 45 – 50 հազար Հայեր (ճիշդ թիւը չենք գիտեր), որոնք արեան եւ կրօնքի գծով միայն կապուած են իրենց ժողովուրդին հետ : Տարիներու ընթացքին, այս «գիծ»ը անցեալ յիշողութիւն մը միայն պիտի դառնայ : Այսօրուան Հայկերը եւ Հայկուհիները վաղը պիտի կոչուին Ալի եւ Այիշէ · պիտի տաճկնան կամ տաճկցուին, ինչպէս տաճկցան կամ տաճկցուեցան իրենց հայրերն ու նախահայրերը :

Այս ողբերգութիւնը կրնայ խնայուիլ մեզի, եթէ կարենանք այլուր փոխադրել (նախընտրաբար՝ Հայաստան) իրենց Հայութիւնը կորսնցնելու վտանգին ենթակայ մեր հարազատները : Ասիկա ազգային պարտականութիւն մըն է մեզի համար : Ասիկա նաեւ մարդկային պարտականութիւն մըն է ազատ եւ անազատ աշխարհին համար : Ըսած ենք ուրիշ առեն եւ ուրիշ առիթով, որ մէկ Հայը ընտանիք մըն է, մէկ ընտանիք սերունդ մըն է, մէկ սերունդ ազգ մըն է, մեզի համար :

Այստեղ կը սկսի մեր բուն ըսելիքը, — խօսք՝ դառնութեան եւ յուսաբեկ հիասթափութեան :

Ծանօթ ազգային մը, որ նոր վերադարձաւ Թուրքիայէն, ուր գացած էր իբրեւ զբօսաշրջիկ, իր տպաւորութիւնները պատմեց մեզի՝ Թուրքիա«բնակ» մեր հայրենակիցներու առօրեայ կեանքին եւ հասարակական գործունէութեան մասին :

— Շէն ու պայծառ են եկեղեցիները, բարեկարգ են դպրոցները, բարեկեցիկ են մեր հայրենակիցները : Հայուն ձեռներէց ոգին կ'իշխէ ամէն տեղ եւ ամէն մարզի մէջ: Մշակութային կեանքը եթէ վերելք չէ արձանագրած վայրէջք ալ չէ ունեցած : Անշուշտ չկայ հին Պոլիսը : Անշուշտ չկայ նաեւ երբեմնի եռուզեռը : Բայց ինչ որ կայ, մխիթարական է մեզի համար :

Տասնեակ մը Թերթեր կը հրատարակուին, նոյնպէս տասնեակ մը Միութիւններ կը գործեն եւ կը ջանան վառ պահել «Լուսաւորչի կանթեղ»ը : Ունինք մտաւորականներու դաս մը, որ հաւատարիմ է հին օրերու աւանդութիւններուն : Հաշտուած է, չափով մը հաշտուած է ստեղծուած նոր պայմաններուն եւ իր կարելին կ'ընէ ջրասոյզ չըլլալու, իր փխրուն նաւակը ջուրին վրայ պահելու համար : Ասիկա մխիթարական եւ յուսադրիչ կէտ մըն է :

— Կա՞ն արդեօք ոչ — մխիթարական եւ ոչ — յուսադրիչ կէտեր ալ, — հարցուցինք ծանօթ ազգայինին :

— Դժբախտաբար այո, կան : Նախ, — ըսաւ, — մեր լեզուն նահանջի մէջ է, «Ժամանակ»ի բացատրութեամբ՝ ...քոմայի մէջ է : Լեզու չէ, լեզուներու խառնուրդ է : Աւելորդ է ըսել, թէ Թուրքերէնը կ'իշխէ ամէն տեղ, ոչ միայն շուկային, դպրոցներուն, հանրային կեանքի, այլ եւ տուներու մէջ: Այո, նոյնիսկ տուներու մէջ, ընտանեկան յարկերու տակ, ուր մեր հայրենակիցները Թուրքերէն կը խօսին, եթէ արդէն Թուրքերէն չեն մտածեր ...

Ակամայ յիշեցինք Ամերիկան ուր մեր հայրենակիցներուն 65 – 70 առ հարիւրը անգլերէն կը խօսի, անգլերէն կը մտածէ, հաւանաբար նաեւ անգլերէն կը զգայ :

Դառնութեամբ յիշեցինք նոյնպէս Ֆրանսան, ուր ֆրանսերէնը կ'իշխէ այնքան, որքան Թուրքերէնը՝ Թուրքիոյ մէջ, շուկայէն մինչեւ տուն, տունէն մինչեւ շուկայ :

Եւ դեռ կան նորահաստատ եւ նորաբոյս գաղութները, — Արժանթին, Պրազիլ, Քանատա, Աւստրալիա, ուր Հայերէնը կը խօսուի այսօր, բայց վաղը կրնայ չխօսուիլ այլեւս :

Պիտի ունենանք, եթէ նահանջը շարունակուի այս ձեւով, այո, պիտի ունենանք անգլիախօս Հայեր, ֆրանսախօս Հայեր, սպանախօս Հայեր, ինչպէս Թուրքիոյ մէջ ունինք Թրքախօս Հայեր, Ռուսաստանի մէջ ռուսախօս Հայեր, ճիշդ ինչպէս ունէինք լեհախօս Հայեր՝ Լեհաստանի մէջ :

Ազգն է, որ կը ստեղծէ լեզուն, բայց լեզուն է, որ կը պահէ ազգը : Եթէ քայքայուի այս պահպանակը, կը քայքայուի նաեւ ազգը : Քանի անգամ մենք առիթ ունեցանք աղաղակելու, հաստատելու եւ վկայագրելու, թէ լեզուի նահանջը կը նշանակէ նաեւ ազգութեան նահանջ : Աւա՜ղ, Արտաշէս աշխարհակալի օրով, քսան դար առաջ, հայ ժողովուրդը հայերէն միայն կը խօսէր : Հիմա, քսան դար ետք, նոյն ժողովուրդը քսան տեսակ լեզու կը խօսի :

— Բայց ամէնը այս չէ, — շարունակեց մեր խօսակիցը : — Թուրքերէն խօսիլը, Թուրքերէն մտածելը, Թուրքերէն զգալը չարիք մըն է անշուշտ, սակայն կայ վատթարագոյնը :

Պահ մը շփոթութեան մատնուեցանք — չկրցանք ըմբռնել, թէ ինչ կրնար ըլլալ վատթարագոյնը : Մեր զարմանքին ի տես, Թուրքիոյ մէջ կատարած իր շրջապտոյտէն նոր վերադարձող մեր հայրենակիցը աւելցուց ·

— Վատթարագոյնը այն չէ, որ տուներու մէջ ալ խօսակցական լեզու դարձած է Թուրքերէնը, ոչ ալ այն է, որ հայկական մականունները, նոյնիսկ անունները Թրքացուած են: Պիտի չհաւատաք, եթէ ըսեմ, թէ հայ աղջիկներ կ'ուզեն ամուսնանալ Թուրք երիտասարդներու հետ, ինչպէս հայ երիտասարդներ կ'ուզեն իրենց ճակատագիրը կապել Թրքուհիներու հետ :

Այո՛, իրաւամբ, հաւատալիք բան չէր ասիկա : Մտքով ետ գացինք յիսուն տարի: Տեսանք Տրապիզոնցի Անթառամը : Ուրեմն, մտածեցինք, Անթառամները մեռած չեն· եթէ մեռած էին, յարութիւն առած են հիմա :

Լեզուն վրայ տալէ ետք, կրօնքը վրայ տալէ ետք, ազգութիւնն ալ վրայ տալ, այս կը նշանակէ դաւաճանել արեան ձայնին դէմ, պատմութեան ձայնին դէմ, ցեղի ձայնին դէմ, հայկական ոգիին դէմ :

Տրապիզոնցի Անթառամէն ետք, որ դաւաճանեց այս «ձայն»երուն դէմ, յիշեցինք Կաչուզի հայ քահանան, ան՝ որ իր երէցկնոջ կ'ըսէր, երբ այս վերջինը գացած էր գուժելու երէցին, թէ գեղացիք ամէնքը տաճկցան ·

— Վա՛յ, զարր, սէն տախա կեավուրնա՞ մը սէօյլէրսըն, պէն չոգտան տաճիկ օլմըշըմ :

Նոյն բա՞նը պիտի ըսեն ուրեմն մեր Հայկերն ու Հայկուհիները իրենց «երէցկին»ներուն եւ «երէց»ներուն ...

Վարդոյի բունաւեր աղէտեալները, որոնք Հայ էին աղէտէն առաջ եւ Հայ մնացին աղէտէն ետք, մեզի համար աւելի արժէք ունին, քան այն միւսները, որոնք իրենց տուներուն մէջ Թուրքերէն կը խօսին եւ կ'երազեն ամուսնանալ Ալիներու եւ Այիշէներու հետ :

Երանի թէ Թուրքիա գացող եւ վերադարձող մեր հայրենակիցը սխալած ըլլար ...

Մեր միլիոնուկէս նահատակները ի՞նչ կը զգան արդեօք իրենց գերեզմաններուն մէջ ...

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆԻ ՓԱՐԻԶ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Նախարարաց հերթական խորհուրդին, որ գումարուեցաւ առջի օր տը Կոլի նախագահութեան ներքեւ, ելմտական եւ տնտեսական նախարար Տըպրէ իր զեկուցումը տուաւ, Մոսկուա կատարած ճամբորդութեան մասին :

Նախարարը յայտնեց թէ որոշուած է խառն յանձնախումբ մը կազմել, որուն առաջին նիստը պիտի գումարուի յառաջիկայ Յունուարին կամ Փետրուարին եւ որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ ընդհանուր գիծերու մէջ, ուսումնասիրել ֆրանքեւխորհրդային գործակցութիւնը :

Տըպրէի եզրակացութիւնն էր՝ Խորհ· Միութեան հետաքրքրութիւնը Եւրոպայի նկատմամբ եւ մանաւանդ Ֆրանսայի, բացայայտ է :

Այս առթիւ, նախագահ տը Կոլ ալ յայտարարած է — «Խորհրդային ղեկավարները այցելութիւն չենք ունեցած 1960էն ի վեր : Ներկայիս Կոսիգինի ճամբորդութեան կարեւորութիւնը կը չէզոքացուի ռուսական կողմէ այն անձնաւորութիւններով որոնք նշանակուած են ընկերանալու համար խորհ· վարչապետին, ի մասնաւորի փոխ – վարչապետ՝ Կիրիլին եւ Արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօ : Այս ճամբորդութիւնը, ըսած նաեւ տը Կոլ, նշանն է այն նոր յարաբերութեանց որոնք հաստատուած են եւ զորս իմ ճամբորդութիւնս Խորհ· Միութիւն արդէն խորհրդանշած էր» : Խօսքն ուղղելով Տըպրէի, տը Կոլ ըսած է — «Հարկ եղաւ որ կարգ մը հարցեր լուսաբանէք : Այս ճամբորդութիւնը օգտակար եղաւ : Կոսիգինի ճամբորդութիւնը թոյլ պիտի տայ որ աւելի ճշդուին կէտերը եւ զարգանան յարաբերութիւնները » :

«ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՀԱԿՆԵՐՈՒ» ՆՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԸ

Հակառակ կեդրոնական կոմիտէի որոշումին Կարմիր Պահակները չեն հեռացած Փեքինէն եւ առաջին անգամ ըլլալով խական ամբաստանագիր մըն է զոր կարմիր պահակները պատրաստած են Հանրապետութեան նախագահ Լիու Շաօ Շի եւ կուսակցութեան ընդհ· քարտուղար Թէնկ Շիաօ Փինկի դէմ : Ասոնք կը նկատուին «հակակուսակցական խմբակին պետերը » : Նախագահ Լիու որ երկար ատեն նկատուած էր Մաօ Ցէ Թունկի կողմէ նշանակուած յաջորդը, զանազան առիթներով ամբաստանուած է կարմիր պահակներու կողմէ, «մշակութային յեղափոխութեան » սկիզբէն ի վեր: Բայց առաջին անգամն է որ այսքան որոշ ամբաստանութիւններ կ'ըլլան իրեն եւ ընդհ· քարտուղարին դէմ : Փէյթա համալսարանին եւ Մանկավարժական Հաստատութեան կարմիր պահակները կ'ամբաստանեն վերոյիշեալ երկու անձնաւորութիւնները, քսան էջերու մէջ, որոնք կը զարդարեն Փեքինի պատերը : Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ նախագահ Լիու իր գրութիւններուն մէջ նսեմացուցած է Մաօ Ցէ Թունկի դերը, փառաբանած է Խրուշչեւի խաղաղ համակեցութիւնը : Գալով ընդհ· քարտուղարին, ըստ նոյն ամբաստանագրին, բացէ ի բաց դիրք բռնած է Մաօ Ցէ Թունկի դէմ, 1965ի աշնան գումարուած կեդրոնական կոմիտէի նիստին, ուր կը կարծուի թէ որոշուած է «մշակութային յեղափոխութիւնը » :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Նախորդ գումար	2280
Տէր եւ Տիկին Սերգօ Պէրպէրեան	250
Տէր եւ Տիկին Երեմիա Քարաքէհեայեան (իրենց եղբօր եւ տագրոջ յիշատակին, մահուան Բ· տարեդարձին առթիւ)	150
Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւն	100
Գումար	2780

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՐԸՆ յանձնախումբի անդամները դէմ են որ նոր քննութիւն մը բացուի նախագահ Քենըտիի սպանութեան պարագաներու շուրջ : Ծերակուտական Ռըսել որ առջի օր յայտարարած էր Ատլանթա Թերթին թէ համաձայն չէր Ուարըն յանձնախումբի տեղեկագրին կարգ մը կէտերուն հետ, նահանջած է : Արդարեւ, նոր յայտարարութեամբ մը, կ'ըսէ թէ եթէ նոր փաստեր երեւան չելլեն, նոր քննութիւն մը միեւնոյն եզրակացութեանց կը յանգի :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Վիէթնամի նախագահը Զօր· Քի դէմ է երկար զինադուլի մը Ծնունդի ատեն: Միւս կողմէ Նիուզուիք թերթը Ձոն Սթէյնպէքը ղրկած է Վիէթնամ իբրեւ թղթակից :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնը պիտի տեղափոխէ իր կեդրոնատեղին որ ցարդ կը գտնուէր Փլաս Քոխիւ (Շաթօտէօն) : Պրազիլիա քաղաքի ճարտարապետին յանձնուած է նոր շէնքին կառուցումը, որ պիտի բարձրանայ Փլաս Տիւ Քոլոնէլ Ֆապիէն, զոր Իւմանիթէն կը ներկայացնէ իբրեւ բանուորական թաղամաս մը, յարմար նման կեդրոնատեղիի մը համար :

ՓԱՐԻԶ այլեւս չունի Ավընիւ Ալեքսանտրը Գ· այս պողոտային անունը փոխուեցաւ առջի օր եւ կը կոչուի՝ Ուինսթըն Չըրչիլ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զօրքը պիտի չկարենայ Ֆրանսան պարպել մինչեւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ նշանակուած պայմանաժամը՝ Ապրիլ 1, 1967 :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ կացութիւնը կը ծանրանայ, նոր բախումներ տեղի ունեցած են Երուսաղէմ, ուսանողներու եւ ոստիկանութեան միջեւ : Ցուցարարները կը պոռային՝ «զէնք կ'ուզենք», «ապրին յորդանանցի ազատ սպաները» եւն·եւն· : Միւս կողմէ Սէուտական Արաբիա յայտարարած է որ 20·000 զինուոր կը տրամադրէ Հիւսէյնի :

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

ԽՄԲ.— Հայաստանի մէջ ծանօթ չեն արտասահմանեան արժէքներուն: Ցանախ սխալ կը կշռեն, սխալ կը դատեն՝ երբ վերջերս փորձեր կը կատարեն զանոնք ներկայացնելու : Ահա «Սով. Հայաստանի» մէկ խմբագիրը այսպէս կը ներկայացնէ Արփիար Արփիարեանը եւ ահա թէ ի՛նչպէս մեր աշխատակիցը կը սրբագրէ սխալը :

Երեւանցի խմբագրին համաձայն՝ ա – րեւմտահայ ծանօթ գրագէտը եւ յայտնի գործիչը «պայքարում է հայ ժողովրդի քաղաքական ազատութեան գործը ռուս ժողովրդի ազատագրական պայքարի հետ կապելու համար :

Նա մերկացնում է Պոլսի հայ Լիբերալների «Եւրոպաւէր» քաղաքականութիւնը եւ ցոյց տալիս որ «իւտոպիա է Անգլիոյ վրայ յոյս դնելը »:

Արփիարեան գրում էր. «*Մենք* աւելի յոյս ունէինք Ռուսիայից, քան թէ այլ տէրութեանց պաշտպանութեան վրայ »:

1884 – 85 *Թուերից Արփիարեանի նախաձեռնութեամբ հրատարակուող պարբերականներ (Արեւելք: Մասիս) մերկացնող նիւթեր էին տպագրում սուլթանական կառավարութեան կամակատար հայ էֆէնտիների ու ազնուականների դէմ :*

Արփիարեան ազատւում է նացիոնալիստական պարտիաներից ռուս առաջին բեւոլիւցիայի տարիներին : Այս գաղափարական հակառակութեան շրջանում 1908ի Փետրուարին հայ նացիոնալիստական պարտիաներին յաջողւում է մահափորձով կտրել նրա կեանքի թելը» :

Խմբագրին յիշած թերթերը պարբերականներ չեն: Վերջինը եղած է շաբաթաթերթ , օրաթերթ, հրատարակուած չեն Արփիարեանի նախաձեռնութեամբ :

Հետեւինք խմբագրին գրութեան եւ յիշենք Արփիարեանի գրութիւնները , անոնց փորձելու դատել անոնց արժէքը :

Արփիարեան կը գրէ.— «15 *տարի առաջ՝ երբ «Արեւելք» օրագիրը հիմնուեցաւ, հայկական գործերու մէջ թերթին քաղաքական ուղղութիւնը հակառուս էր : Ասոր համար Դրան գանգատներ եղած էին, ներքին նախարար Էտհէմ փաշա թերթին ներկայացուցիչը կանչելով յանդիմանեց ու թերթին ջնջում սպառնաց այդ ընթացքին յարատեւութեան պարագային: Նախարարը բարձրաձայն աղէկ մը «Արեւելք»ի ներկայացուցիչը լուալէ ետք՝ կը հանդարտի եւ ցած ձայնով կ՚ըսէ.*

— *Հիմա այս ամէնը լսեցի՞ր* :

— *Հրամմեր էք* :

— *Աղէկ, իբրեւ նախարար պաշտօնապէս ըսի ինչ որ պէտք էր* (ու ձայնը շատ սանելի ցածցնելով), *դուք նորէն գիտցածնիդ ըրէք, առջի ճամբանիդ շարունակեցէք առանց վախնալու»*: (Նոր Կեանք , 1898, էջ 165):

Արփիարեան հաւատարիմ պիտի մնայ « Արեւելք»ի ուղղութեան :

Ռուս դեսպանատունը կը հետաքրքրուի հայ թերթերու ուղղութեամբ: Իսկ Թուրք կառավարութիւնը կը փափաքի որ հայ թերթերը հակառուս ըլլան:

15 *տարի ետք, Արփիարեան Լոնտոն է եւ կը գրէ դարձեալ.*

« Ռուսերուն ձեռքէն բռնած առաջնորդեցինք իրենց Թրքական եւ պարսկական Հայաստան եւ սակայն մեր ազգայնութեան անողոք թշնամիները Ռուսերը եղան, եւ ասիկա ալ բնական երեւոյթ է , ուրիշ ազգերու տիրապետող ժողովուրդ մը անոնց իր մէջ ձուլումին կը հետամտի :

Հայ ազգայնութեան համար ամենամեծ վտանգը պէտք է վախնանք Հայաստանի ռուսացումէն : Եթէ Ռուսիա գրաւէ Հայաստանը, մեզի դէմ հալածումը պիտի սկսի թէ տնտեսապէս եւ թէ բարոյապէս: Ռուսիա կը փափաքի որ Հայերը ցրուին: Թուրքեւռուս պատերազմէն ետք՝ երբ Ռուսիա տիրեց Կարսի նահանգին, թոյլ չտուաւ որ նոյն իսկ Կովկասի Հայերը գան եւ հող ստանան իրենց Հայաստանին մէջ, թոյլտուութիւնը միայն Ռուսերուն եւ Յոյներուն եղաւ: Նոյն քաղաքականութեան կը հետեւի Թուրքն ալ եթէ Հայերը գաղթեն, Դուռը մեծամեծ դիւրութիւններ կուտայ : (էջ 178):

Երբ Ռուսերը Թրքահպատակ Հայաստանին ալ տիրեն, խալամներուն է որ բարեկամական ձեռք պիտի կարկառեն , անոնց վրայ է որ իրենց հովանին պիտի տարածեն իսկ մեզի դէմ հալածանք միայն »:

Արփիարեան կը յիշէ Րաֆֆիի դիտողութիւնները Խամսայի Մելիքութեան գործին մէջ, «Ռուսերը չէին ուզեր խաների խաթրին դպչիլ հայ հաւատարիմ, քրիստոնեայ մելիքներին շողոքորթել հարկ չկար: Ռուսերը բարեկամաբար կը վարուէին մահմետականներու հետ, իսկ Հայերու համար սաւում էին սրանք մերն են»:

« 1895 – 96*ի ջարդերը ազգային համար բաւական թեթեւցուցին Ռուսիոյ մըտահոգութիւնը»*:

Ռուս քաղաքականութեան նպատակակէտը կը դառնէ Հայաստանի դատարկութիւնը : Լոպանովի բացականչութիւնը բիրտ արտայայտութիւն մըն էր ռուս շահերուն համապատասխանող :

Արփիարեան կը յայտնէ Ռուսիոյ դաւերը.—

Երբ ծագեցաւ Մուսայէյի խնդիրը , ռուս դեսպանատունը իմացուց Պատրիարքին թէ «հիպատոսական աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն Մուսայի վերագրեալ վայրագութիւնները, հետեւաբար պատրիարքը պնդելով Մուսան Պոլիս բերել տալու եւ դատելու պահանջումին վրայ՝ հզօրապէս պիտի նպաստէ Հայաստանի բարեկարգութեանց իրագործումին , վասնզի Եւրոպայի հանրային կարծիքը պիտի ուզէ վերջ մը դնել վարչական այդ անտանելի դրութեան»:

Միեւնոյն ատեն նոյն դեսպանատունը Դրան կը ծանուցանէր թէ «հիւպատոսական աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւնները կը հերքեն Մուսայի վերագրեալ վայրագութիւնները, հետեւաբար Դուռը ընդունելով Մուսան Պոլիս բերելու եւ դատելու առաջարկը, մահացու հարուած մը պիտի տայ հայկական խնդրին, վասնզի Եւրոպայի հանրային կարծիքը պիտի համոզուի թէ որքան անհիմն են Հայերուն տարածած ամբաստանութիւնները»:

Արփիարեան կ՚ընդունի որ այս ծանր պարագային՝ Աշըգեան իր պարտականութիւնը խղճմտօրէն կատարեց :

Մուսայի անպարտութեան վճիռը կը համոզէ Հայերը թէ Թրքական իշխանութիւնը իր ազատ կամքովը քրիստոնեաներուն որեւէ նպաստաւոր տնօրինութիւն չըներ: Կը մնայ ուրեմն Եւրոպայի ուշադրութիւնը հրաւիրելու միջոցը գտնել : 1890ին կը մտաբերեն յարձակում գործել եւրոպական հաստատութեանց վրայ, հոկայական ցոյց մը կազմակերպել, քարկոծել ռուս եւ անգլիական դեսպանատուները, «անկցի ցարը»,«անկցի թագուհին» *պոռալով:*

Արփիարեան յիմարական կը գտնէ այս յղացումը , Ծայրայեղներու այս գաղափարը կը մերժուի չափաւորներու կողմէ եւ կ՚որոշուի ցոյց մը Պատրիարքարանի դէմ : (Նոր Կեանք, 1898, *էջ* 73):

Ցոյցը տեղի կ՚ունենայ Յուլիս 15*ին եւ Արփիարեանի համոզումով Համիտ կը ցնցուի: Եւրոպա ալ կը տեսնէ որ Հայերը ոչխարներ չեն : Կիսապաշտօն* Թան *կը գրէ.— « Հայերը խոհեմ են եւ յարատեւող, անգամ մը որ այս յանդուգն քայլն առին, ալ պիտի շարունակեն»: Սակայն ցոյցը ռուս դրդումի կը վերագրեն երեւակ նիգակցութեան դեսպանները :*

Արփիարեան կը հարցնէ– «ինչո՞ւ հայ արիւնը թափի յօգուտ հայութեան ռուսացումին, Ինչո՞ւ Հայը իր արիւնով , հեշտացնէ գերութեան լուծին փոփոխութիւնը »:

Կը թարգմանէ Լը Քորեսփոնտան *հանդէսի մէջ հրատարակուած մէկ յօդուածը՝ Կովկասի Հայերը, իբրեւ փաստ իր ուղղութեան թէ «Ռուսիա կ՚ուզէ նուազեցնել Հայերու ազդեցութիւնը, կը հալածէ զիրենք իրենց բարգաւաճմանը, մտաւոր զարգացմանը, ինչպէս նաեւ իրենց ազգայնութեանը համար»*, (10 *Ապրիլ* 1897):

Նոյն խրատութիւնը կը հաստատէր « Արեւելեան Հարցը» գործին հեղինակը՝ « Ռուս թերթերը յայտնեցին Հայ վտանգը» (Տոհօ, 1921, *էջ* 353):

Երկու տարի ետք Օտեանի կենսագրութիւնը եւ ազգային ու քաղաքական գործունէութիւնը ներկայացնելով Արփիարեան կը գրէ.— « Օտեան հակառակ էր ռուսական ազդեցութեան, որմէ կը վախնար Թուրքիոյ քայքայումը եւ թէ Հայութեան փճացումը: Հիմակուան սերունդն ալ Հայաստանի թշնամին Ռուսը համարելով բնականաբար կը յարգէ ու կը մեծարէ յիշատակը հայ քաղաքագէտին , որուն աւանդութեանցը հաւատարիմ կը մնայ»: (Նոր Կեանք, 1900, *էջ* 41):

Արփիարեան գոհ է որ Գերմանիա կը թափանցէ Թուրքիոյ մէջ եւ նպաստաւոր կը գտնէ այդ թափանցումը հայկական դատին համար: «Եթէ Գերմանիա իր շահուն համար — որ մեր ալ շահուն կը համապատասխանէ — կարենայ Թուրքիան բնակելի դարձնել, իր կայսեր յառաջիկայ ուղեւորութիւնը մեզի համար ալ նոր թըւականի մը բացումը պիտի ըլլայ » (Նոր Կեանք, 1898, *էջ* 224):

Ռուսիա, որ Թուրքիոյ քայքայում կը փափաքի, բնականաբար պիտի չուզէր վերանորոգումը Գերմանիոյ ղեկավարութեամբ :

Արփիարեան պայքարած է պահպանողականներու դէմ, ոչ լիպերալներու դէմ:

« Թուրքիոյ պետական հայ պաշտօնատարութիւնը ազգային իրաւունքներու ախոյեանը կանգնած է Դրան դէմ Սերվիչէնի եւ Օտեանի օրինակին հետեւելով »: (Նոր Կեանք, 1898, *էջ* 233):

Ներսէս Պատրիարք Երեւի. ժողովի մէջ շնորհակալութիւն կը յայտնէր երկուքին , որոնք դժուարին ժամանակներու մէջ իրենց խորհուրդներով օժանդակեցին իր գործունէութեան: Պատրիարքարանին եւ Պերլինի պատուիրակութեան միջեւ փոխանակուած ծածկագիր հեռագիրները խմբագրուած էին Օտեանի եղբօր Խաչիկի կողմէ, որ արտաքին նախարարութեան պաշտօնեայ էր : Գապրիէլ Օդեան, Իզմիրլեանցի մըցանակով վարձատրուած Հայապատում գործին մէջ , կը յիշէ Սերվիչէնի յուզումը երբ դաշնագրին 61րդ յօդուածին մասին խօսք կ՚ըլլար: Կը յիշէ Օտեանի խօսքը. «Ի՛նչ աշխատանք որ տարինք այդ յօդուածը դնել տալու համար, նոյնքան աշխատանք թափելու ենք զայն մոռցնել տալու համար» :

Գրքին յառաջաբանը գրած է սոցիալ-դեմոկրատ Սապահ Գիւլեան եւ անշուշտ համամիտ գտնուած է այդ տողերուն, որոնց հարազատութիւնը չենք կրնար ճըշդել :

Արփիարեանի սպանութեան պատճառները կը բացատրուին կուսակցական պառակտումներով : Արփիարեան «անվախ պայքար մղեց Վեր. Հնչակեան անուն կըրող խմբակին դէմ եւ չվհատեցաւ հակառակ սպառնալիքներու»: (Արաքս, 1907, *էջ* 87):

Այդ պայքարին հետեւանքով «գլխապետ Արզուեան զինքը սպաննելու փորձը ըրաւ, որ բացարձակապէս անձնական հակառակորդութեանց եւ ատելութեան արդիւնք էր» կը գրէր Արփիարեանի կուսակից մը :

Խմբագիրը կարդալու էր Զօպանեանի «Անահիտ» 1908 Մարտի թիւը :

Ազգային թաղում կատարուեցաւ Գահիրէի մէջ: Դամբանական խօսուեցաւ: Դագաղը ծածկուած էր 24 ծաղկեպսակներով : Դագաղին կը հետեւէին Պօղոս Փաշա եւ Բարեգործականի հիմնադիրները, որովհետեւ Արփիարեան խանդավառութեամբ ողջունած էր այս Միութեան կազմութիւնը : Արփիարեանի հակառակորդները հսկայ գումար մը կը պահանջէին եգիպտահայ հարուստներէն: Թունդ հակառակորդները ազգային պիտի դառնան Բարեգործականի ջերմ համակիրներ :

Սովետ. Հայաստանի *խմբագիրը ոչ մէկ ծանօթութիւն ունի Արփիարեանի գրութիւններուն մասին :*

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300 ԱՄԵԱԿԸ

———o———

Անցեալ Շաբաթ գիշեր, Նոյեմբեր 18, *Փլէյէլ – Շոփէն սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան* 300*ամեակին հանդիսութիւնը, կազմակերպուած Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան վարչութեան կողմէ :*

Օրուան հանդիսութեան յայտագիրը կը վարէր դերասան Արտաշէս Գմբէթեան, որ բացուած յայտարարելով հաւաքոյթը, հրաւիրեց յաջորդաբար խօսելու բանախօսներ Պ. Պ. Արտաւազդ Պէրպէրեան եւ Գեղամ Ֆէնէրճեան :

Պ. Արտաւազդ Պէրպէրեան նկարագրեց այն դժուարին գործը, որ կատարած էր Ոսկան Վրդ. Երեւանցին, երեք դար առաջ, Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսին հրահանգով մեկնելով Ամսթերտամ եւ հոն, հակառակ բազմաթիւ խոչընդոտներու յաջողելով տպագրել առաջին հայերէն Աստուածաշունչը : Բանախօսը չմոռցաւ նաեւ յիշատակել այն բոլոր խնկելի անունները, որոնք շարունակելով Ոսկան Վրդ.ի հիմնած տպագրական գործը, ծառայեցին անոր բարգաւաճման եւ ընդարձակումին, մինչեւ մեր օրերը :

Երկրորդ բանախօսը՝ Պ. Գեղամ Ֆէնէրճեան պատմականը ըրաւ 16րդ դարէն ի վեր հայ տպագրական գործին , նկարագրեց ինք ալ իր կարգին Ոսկան Երեւանցի Վրդ.ին գործին մեծութիւնը, նըշեց Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսին

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ԱԿԱՄԱՅ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

———o———

Վարժապետին մուտքը տրամադրութիւնները աւելի բարձրացուց : Ճ չը սկսաւ : Ուրախութենէս նաեւ Ալիք պապան սկսաւ դարձեալ եռալ մէջս: Փակ աչքերով կը տեսնէի ընկերներս , վերադարձին , բեռնաւորուած կացինի եւ կասող սառնակոյտերով, ձիւնէն նոր ղուրս ժայթքած նիզակի նման, թթու եւ քացր խաւրծիլներու փունջեր շալակած : Ազատատենչ երգերով եւ աղմուկով վերը քարայրներուն մէջ դեռ եւս նիրհող արջերը զարմացնելով :

Քամուած լեմոնի մը պէս՝ օրը կոնակ դարձուց արեւին : Եւ եղաւ իրկուն : Ոչ մէկ խօսք, հայրս անշուշտ ներած էր ոչ միայն ինծի , այլեւ ինչ որ կարեւոր էր, Համբոյին :

Ահա յստակօրէն կը տեսնեմ դեռ թէ ինչպէս հայրս նստած , քուրայի քունձին, ունելին ձեռքը, մշտավառ կոճղին մոխիրին մէջ վաղուան կրակը կ՚անթեղէ: Երկար կը խոկայ, մինչ իր սաթէ անուշարոյր համրիչի հատիկները տարուբերելով տխրագին շչուկ մը կը յօրինեն: Մայրս, անբաժան իր խորհուրդներուն , գործը աւարտած կուզայ ծունկ դնել իր մօտ մրմնջելով .

— *Ես եկեմ խնկամանը բերեմ, կիրակի է, դուն Աւետարանէն համար մը կարդա ինծի համար :*

Հայրս հառաչելով ձեռքը կ՚երկարէ քովի պատուհանը եւ ծանր գիրքը ծունկին վրայ դրած՝ ակնոցները չակած սկսաւ կարդալ մարգարէական շեշտով ու ձայնով .

— *Բայց կ՚ըսեմ ձեզի որ մտիկ ընէք···*

Սիրեցէք զմիմեանս, սիրեցէք ձեր թշնամին, ձեզ ատողներուն բարիք ըրէք, մի դատէք որ չդատուիք ····

= *Այո, արի մարդ, այդ է արդարութիւնը, հաշտութիւնն է խաղաղութիւն բերողը : Եթէ մեր թշնամին նոյնիսկ պէտք է ներենք,հապա որքան անյիշաչար պէտք է ըլլանք մեր արենակիցներուն հանդէպ , այդպէսով ոչ թէ մեր արտերուն ջուր չի պակսիր , այլեւ ամէնուն խաղաղութեան շնորհիւ մազ մը նոյնիսկ ոտքի կոխան չըլլար նենգամիտ թշնամիին կողմէ :*

Հայրս գլխիկոր շարունակեց ընթերցումը, մինչեւ որ ծխնելոյզին մէջ կոճղը ինքն իր վրայ կքեցաւ՝ վերջին ճաճանչները արձակելով , խոր լռութեան մէջ : Մինչ վարը հաւ – բակի թառին վրայ նոր արշալոյսի երգիչը, ազատատենչ աքաղաղը իր առաջին կանչով պատռեց գիշերուան սեւ քօղը , ազդարարելով.

— *Ուշ չմնաք, ուշ չմնա՛ք ···:*

ԽՈՍՐՈՎ ՎԱՇՏՈՒՆԻ

(4 եւ վերջ)

ջանքերը Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան ի խնդիր ։

Ամէնէն ետք խօսք առաւ Պ. Ս. Քարեան։ Բանախօսը, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ցոյց տուաւ թէ ինք կը տիրապետէ խօսելու, լեցուն խօսելու այնքան դժուարին արուեստին ։

Պ. Ս. Քարեան Աստուածաշունչի անդրանիկ տպագրութեան պարագան ընդունելով իբր հայ ժողովուրդի իր մշակոյթին եւ արժէքներուն հանդէպ ունեցած սիրոյն կարկառուն մէկ փաստը, թուեց նաեւ այն անսահման զոհողութիւնները, զորս նոյն այդ ժողովուրդը դարերու ընթացքին յանձն առած է աւերէ ու փճացումէ փրկելու համար իր մշակութային գանձերը։ Պատմեց թէ ինչպէս հայ հայր մը, սովի մը ընթացքին, իր զաւակներուն հացին դրամը տրամադրեց անվարան, շուկայի մը մէջ ծախու հանուած թանկագին մագաղաթի մը, կորուստէ փրկելու համար։ Եւ երբ տուն դարձաւ հացի փոխարէն մագաղաթ բերելով, իր սովահար խրայլններուն ըսաւ. «Այս սեւ օրերը կանցնին, բայց կը մնայ այս մագաղաթը որ մեր ժողովուրդին յաւերժական սնունդ կուտայ»։

Մէջընդմէջ գործադրուեցաւ կոկիկ գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Հայկուհի Լաշաանեբ–Խաչեան, Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Տիկ. Անդրէասեան–Տէտէեան, Պ. Պ. Րաֆֆի Պետրոսեան եւ Արտաշէս Դմրէթեան, յաջող երգերով, արտասանութիւններով եւ նուագով, որոնք բոլորն ալ ջերմապէս ծափահարուեցան ։

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ երգեցին շարականներ, ինչպէս նաեւ կատարեցին խմբական արտասանութիւն մը՝ Յ. Օշականի «Օրհնաբանութիւն Աստուծոյ շունչով»։

Հանդէսին փակումը կատարեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան։ Սրբազանը իր խօսքին մէջ թուեց այն բոլոր ծառայութիւնները, զորս հայ եկեղեցւոյ սպասաւորները կատարած են ի փառս հայ մշակոյթին։ Պահպանիչով եւ յոտնկայս երգուած Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ այս գեղեցիկ հանդիսութիւնը ։

×

Ցաւ ի սիրտ պէտք է մատնանշել որ հանդիսութիւնը չունեցաւ այն վեհ բնոյթը, որ կ'ակնկալուէր։ Սրահը, համեմատաբար փոքր այդ սրահը, կիսով չափ պարապ էր։ Այս պակասին մեղքը անպայմանօրէն կ'իյնայ կազմակերպողներուն վզին, վասնզի այնպէս կը թուի թէ անոնք մոռցած էին նախապատրաստական աշխատանքներուն մէջ։ Ներկաները այն տպաւորութեան տակ մեկնեցան որ կարծես թէ հանդիսատես եղան հապճեպով «գլուխ հանուած» ձեռնարկի մը ։

Ա. Գ.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 76 ԱՄԵԱԿԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 76րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Առնուվիլի մէջ, Կիրակի, 20 Նոյեմբերին, հայ կաթողիկէ սրահին մէջ ։

Կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարդան» ենթակոմիտէի կողմէ։ Իր մասնակցութիւնը բերած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կաավարենց» խումբը ։

Նախաձեռնող մարմնին անունով ընկեր Յ. Սթամպուլեան բացումը կատարեց երեկոյթին, յիշեցնելով թէ տասնամեակներէ ի վեր միշտ կը պանծացուի հայ իրականութեան ամէնէն մեծ կազմակերպութեան հիմնադրութեան տարեդարձը։

Օրուան նախագահն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան։ Ցարդելի ընկերը նախ յայտարարեց, թէ փոքրիկ ժողովուրդի մը այս փոքրիկ կուսակցութիւնը, զինք ծնող ժողովուրդին նման ունեցաւ մեծ գաղափարաբանութիւն մը, եւ շնորհիւ այդ գաղափարաբանութեան, ան յարատեւեց մինչեւ այսօր։ Դաշնակցութեան մեծութիւնը իր ծառայութեան նկարագրին մէջ է։ Արդարեւ, մեր կազմակերպութիւնը երեք քառորդ դար շարունակ միայն եւ բացառապէս ծառայեց, երբ անդին, այլ կուսակցութիւններ տեւաբար ձգտած են իշխել ժողովուրդին վրայ ։

Արդ, մեր ծառայութեան շրջանը դեռ չէ վերջացած։ Ընդհակառակն, իրադարձութիւնները եւ եղելոյթները կը հաստատեն, թէ այսուհետեւ եւս անհրաժեշտութիւն մըն է Դաշնակցութեան գոյութիւնը մեր ազգին մէջ ։

Օրուան բանախօսը ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան նախ դիտել տուաւ, թէ մեզի Դաշնակցականներուս համար ազգն է նպատակը, մինչդեռ կուսակցութիւնը կոչուած է միայն ծառայելու ազգին եւ Հայրենիքին ։

Բոլշեւիզմը թիւր ըմբռնումով մը ենթադրեց թէ՝ անճիտելով Դաշնակցականները եւ արուեստական «Լիկուիտացիա»-ներ կազմակերպելով, հնարաւոր պիտի դառնայ իրեն քանդել Դաշնակցութիւնը։ Դէպքերը եւ փաստերը եկան ցոյց տալու, թէ նման ակնկալութիւնները ցնորքներ էին պարզապէս ։

Արդարեւ Դաշնակցութիւնը ապրեցաւ։ Որովհետեւ գաղափարները կարելի չէ մեռցնել՝ գաղափարակիրները սրածելով։

Դաշնակցութեան կեանքը իբրեւ կազմակերպութիւն վերջ կը գտնէ այն օրը, երբ անոր առաջադրութիւնները իրականութիւն կը դառնան ։

Խնամուած էր գեղարուեստական բաժինը ։

Ռընէ Մարթայեան շատ յաջող երգերու փունջ մը ներկայացուց, գնահատուելով բոլորէն ։

Ընկեր Ժիրայր Պալանդեանց, իր կարգին, ներկաներուն հրամցուց հայկական ժողովրդական երգեր ։

Ճերմակեան նուագախումբը երգով եւ նուագով բարձր տրամադրութիւն ստեղծեց ։

Տօնակատարութիւնը շարունակուեցաւ պարով եւ խրախճանքով մինչեւ ուշ գիշեր ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԻՒԷՆ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

Փարիզի ծառուղիներու շուքին՝ հոս ու հոն բարձրացող գլանաձեւ սիւները իրենց գնդաձեւ կատարով, մայրաքաղաքին երաժշտական եւ թատերական կեանքը ցոլացնող իրենց ծանուցումներով, գողտրիկ տեսք մը ունին, հրապոյր մը քաշողական։ Անոնք իրենց վրայ կը սեւեռեն նայուածքը գեղարուեստասէր անցորդին, որ իր հեւ-հեւ վազքին մէջ կանգ կ'առնէ պահ մը, անուշ երազանքի մը հեռանկարով ։

Նոյեմբերեան առաւօտ մը, աշխարհահռչակ արուեստագէտներու կարգին, ահա Իւէն Բամպուքճեանի անունը անոնց վրայ։ Ի՜նչ ազուոր անակնկալ, ի՜նչ ազուոր եւ յանդուգն ոստում մը...

Կը յիշեմ թէ ամիսներ առաջ, Փարիզի Երաժշտանոցին սրահին մէջ ճանչցանք այս գեղատի աղջիկը, որ բեմ եկաւ իր նրբին կերպարանքովը եւ տակաւ առ տակաւ տիրանալով դաշնակին, կերպարանափոխուեցաւ, մեծցաւ, մեծցաւ ինչպէս յայտնութիւն մը սքանչելի, իր նուրբ արուեստագիտուհիի հուրը եւ հրայրքը փոխանցելով ամբողջ սրահին, որուն ունկնդիրները մեծ մասամբ երաժշտասէր Ֆրանսացիներէ եւ փոքր թիւով Հայերէ բաղկացած էր ։

Անոր ինքնավստահ բայց անսեթեւեթ, պարզ կեցուածքը, յայտաբերած երաժշտական խոր հասկացողութիւնը եւ ճաշակը, հրաշապատէն անջատուած՝ իր ներքին խռովքը ապրող զգայուն արուեստագիտուհիի յոյզերը, արտայայտուած զօրաւոր թէքնիքի մը ճկունութիւններով եւ երանգաւորումներով, մեղմ նօթերու մաքուր, քաղցր հնչականութեամբ, ըլլայ արդիական կամ դասական երաժիշտներու գործերուն մէջ, մեզի խորհիլ տուին որ այս զօրեղ անհատականութեան տէր, դեռ երիտասարդ դաշնակահարուհին, օր մը պիտի կարենար յարատեւ աշխատանքով, մեծ համբաւի մը տիրանալ ։

Այսօր ան կը բարձրանայ Սալ Կավոյի բեմը, առանձինն դիմագրաւելու ֆրանսացի դժուարահաճ երաժշտասէր եւ երաժշտագէտ հասարակութիւնը։ Որքան հրճուելի, նոյնքան յանդուգն է քայլը եւ շնորհաւորելի ։

Մեր այս խանդավառ տպաւորութիւնները երաժշտասէրի մը սահմաններէն անդին չեն անցնիր։ Փափաքելի պիտի ըլլար որ Նոյեմբեր 29ին, Սալ Կավոյի սրահին մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ Իւէն Բամպուքճեանի նուագահանդէսը, հրաւիրուած ըլլային Ֆրանսացի եւ հայ երաժշտական քննադատներ, ճանչնալու, լսելու գեղատի հայ դաշնակահարուհին եւ արտայայտուելու անոր երաժշտական տաղանդին մասին ։

Սրտագին յաջողութիւն, մեծ յաջողութիւն կը մաղթենք սիրելի ու տաղանդաւոր դաշնակահարուհիին։ Նաեւ իր շահած բազմաթիւ մրցանակներու կողքին՝ նորանոր աւելի փայլուն եւ փառաւոր յաղթանակներ ։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՓԱՌՔ ԱՍՏՈՒԾՈ՛Յ

Եղբայր Արդար բարձրացած էր հակա՛յ, հակա՛յ լերան մը գագաթը՝ երազին մէջ ։ Յանկարծ ոտքը կը սահի եւ կ'իյնայ անդունդն ի վար ։ Դեռ յատակը չհասած, կը տեսնէ որ վարը դաշտ մըն է փռուած ։

— Փա՛ռք Աստուծոյ, կ'ըսէ մտքէն մըխիթարուած, վարը ցամաք է, ի՞նչ պիտի ընէի՝ եթէ ծով ըլլար վարը ։

Կ'արթննայ խռովահար, բայց կը տեսնէ որ... ծովի մէջ է ։

×

ԽԵՆԹՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐ ԿԱՆ ...

— Սիրելիս, ի՞նչ պիտի ընէիր՝ եթէ յանկարծ մեռնէի ։

— Կը կարծեմ թէ պիտի խենթենայի, կը պատասխանէ տղան ։

— Պիտի վերամուսնանայի՞ր ։

— Բայց ո՛չ, այդ աստիճան պիտի չըխենթենայի ։

×

ԿՈ՞Վ ԹԷ ԵԶ

Խրիմեան, երբ դեռ Վանայ Վարագայ վանքին վանահայրն էր, պիտի ամուսնացնէր իր եղբօր որդին, մինչեւ իր կեանքի վերջը իրմէ անբաժան նշանաւոր Խորէն էֆէնտին։ Խորէնին համար իբրեւ կին կ'առաջարկեն Վանի յայտնի ընտանիքներէն մէկուն զարգացած աղջիկը, Օր. Իսկուհին։

Օրիորդը կը մերժէ ամուսնանալ Խորէնի հետ «կովի պէս մէկն է» ըսելով ։ Հարկ կ'ըլլայ Հայրիկի միջամտութեան եւ Հայրիկը կը կանչէ Օրիորդը.— «Աղջիկս մեր Խորէնին ըսած ես թէ «կովի պէս մէկն է»։ սխալած ես, կովը ան չէ, դուն ես. ան եզ է, իրարու լաւ կը յարմարիք, եկէք եւ ամուսնացէք»։

Խորէն եւ Իսկուհի ամուսնացան եւ զաւակներ ունեցան, երջանիկ ապրեցան եւ երկար տարիներով Էջմիածնի մէջ Հայրիկին միակ մխիթարանքը եղան ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Գիտեմ, պատասխանեց, եւ ճիշդ ատոր համար է որ համարձակեցայ ձեզի հետ խորհրդակցելու, պարոն։ Դուք միշտ իմ ու ամուսնոյս մտերիմ բարեկամը եղած էք. եւ ատոր համար է ահա որ այսօր կուգամ ձեզի ըսել թէ մինչդեռ Կայսրը մեր հիւրն է եւ կը բնակի մեր յարկին տակ, կը դողամ որ ամենամեծ վըտանգի մը կը դահավիժինք ։

— Ի՞նչպէս թէ, հարցուցի կատարելապէս անակնկալի եկած։ Տեսակ մը սոսկումով նայեցաւ ինծի եւ յամրօրէն պատասխանեց ։

— Կայսրը իմացեր է արդէն ճշմարտութեան տեղեկանալս։ Թէ ինչպէս եւ ի՛նչ միջոցով, չեմ գիտեր։ Բայց վըստահելի եւ գաղտնի աղբիւրէ մը լսեցի թէ ան՝ Նորին Վեհափառութեան անզուգ ատելութիւնը եւ ամենաառնակալի բարկութիւնը հրաւիրած եմ իմ վրաս ։

— Ո՞վ ըսաւ այդ ձեզի, հարցուցի աչխուժիւ անհամբեր աւելի բան մը հասկընալու համար սպառնացող դաւադրութեան մասին, որ շուրջս կը նիւթուէր մութին մէջ ։

— Մէկը, որուն անունը չեմ կրնար տալ ։

— Մէկու մը խօսա՞ծ էք Կայսեր Թուրքիոյ մէջ հետապնդած գաղտնի ծրագիրներուն եւ կամ Կատարինէ Կայսրուհիին գոհարեղէններու ստացման մասին ։

— Կ'երդնում որ, ամուսինէս զատ ոչ ոքի բառ մը ըսած եմ ։

— Ձեր ամուսինը իր ամենամեծ անըզգուշութեան ապացոյցը տուած է՝ ձեզի յայտնելով այդ գաղտնիքը, կրկնեցի կատարեալ անկեղծութեամբ ։

— Կատարելապէս կ'ընդունիմ ձեր ըսածը։ Բայց ի՞նչ կրնամ ընել։ Ելքի հնար մը չկա՞յ, հարցուց ցած եւ խռպոտ ձայնով մը։ Խրատ մը տուէք ինծի, կ'աղաչեմ ։

Քանի մը բոպէ լռեցի։ Այսպիսի պարագայի մը, իմ օգնութիւնս խնդրող այս սիրուն կնոջ առջեւ, խիստ դժուար կացութեան մը մէջ կը գտնուէի ։

— Տիկին, — պատասխանեցի վայրկեան մը մտածելէ ետք, — եթէ դուք իրապէս պատրաստ էք ամենակատարեալ գաղտնապահութիւն խոստանալու եւ այս գործին կարգադրութիւնը ինծի վստահելու, պիտի փորձեմ ձեզ մտատանջութենէ ազատելու միջոց մը խորհիլ, պայմանաւ որ ձեր ամուսնութեամբ ձեզի շընորհուած լաւ Գերմանուհիի մը հաստատամտութեամբ, Կայսեր առջեւ անձնապէս երդումով յանձնառու ըլլաք գերեզմանի մը պէս համր մնալ ձեր բոլոր գիտցածներուն մասին ։

— Ինչ ալ ըլլայ, ընելու պատրաստ եմ պաշտելի ամուսնոյս սիրուն համար, վստահացուց առոյգօրէն երիտասարդ կինը, որուն դէմքը յուսահատութեամբ աւելի տպաւորիչ արցունքով կը լեցուէին ։

— Զգեցէք որ գործեմ ուրեմն եւ կատարելապէս վստահ եղէք ինծի, ըսի ջերմագին շեշտով մը որ յուզեց զինքը։

Այս վստահացման վրայ գիս առանձին թողուց ։

Նոյն իրիկունն իսկ, ժամը 10ին ատենները, Կայսրը մտաւ աշխատասենեակս, իր սովորական զուրճ համազգեստով, զոր միշտ կը հագնէր ճաշի ատեն, երբ որսորդութենէ կը վերադառնար ։

— Ֆրաու Քլայսթը ինծի ղրկեցէք, ըսաւ խիստ ձայնով մը։ Երբ պէտք ունենամ, յետոյ ձեզի ալ պիտի կանչեմ Հէլցէնտորֆ ։

Ֆրաու Քլայսթ։ Ապշեցայ, որովհետեւ չէի կրնար երեւակայել թէ այդ գեհենապարտ պառաւը դղեակ եկած է։ Անմիջապէս ծառայ մը ղրկեցի զինքը փնտռելու համար։ Եւ խիկոյն իր սուր ձայնը լսեցի, երբ սանդուղներէն կը բարձրանար, Նորին Վեհափառութեան հետ խորհրդակցելու եւ անշուշտ իր չարագործ տաղանդին ասպարէզ տալու համար ։

Վարը գտայ կարճուկ ու սոնք բժիշկ Աւկստուրկը, որ ինծի համար կենդանի առեղծուած մը կը ներկայանար միշտ, եւ անհամբերութիւն ցոյց կուտար իր կայսերական յաճախորդը տեսնելու համար։ Ժամանակ անցնելու համար իրեն հետ սիկառ մը ծխեցի ։

Իմ մասիս ես ալ խիստ անհամբեր էի Նորին Վեհափառութեան մօտ վերադառնալու համար, որովհետեւ երբ իր անձնական թիկնապահը, պարտականութիւնս էր ըսել իրեն մեր Ֆրանսացի հիւրընկալ տիկնոջ բերնէն փախած խօսքերը ։

Յանկարծ Կայսեր մանկլաւիկներէն մէկը դուռը զարնելով ներս մտաւ եւ բժիշկին ըսաւ թէ զինքը Նորին Վեհափառութեան քով առաջնորդելու պաշտօնն ունի։ Եւ սոնք մարդուկը յուզումէն կարմրած ու հեւքոտ, գիս թողուց հապճեպով, մտնուած արտակարգ խռովքի մը որ յատուկ է բոլոր անոնց, որոնք անվարժ են պալատական միջավայրին, անոր խըստամբեր կարգուձեւին եւ անվերջ նուաստութիւններուն ։

ՈՒԻԼԸՐՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Պօղոսեան կը յայտնէ որ իր ամուսինը կորսնցուցած է անցեալ Յուլիսին :

Ողբացեալ Կարապետ Պօղոսեան , բնիկ Մշեցի , նախկին ռազմիկ , ծնած էր 1893–ին :

ՃՇԴՈՒՄ .— Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ նորոգութեան երէկուան ցանկին մէջ (Նոյեմբեր 24) տպագրական սխալի մը հետեւանքով երկու գումար գրուած է նոյն անունին դիմացը : Ոմն ե–կեղեցասէր Ս. խորանին նորոգութեան համար՝ 2000 (աւելորդ է 5000ը որ գըր–ուած է նոյն տողին վրայ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան եւ զաւակները հոգեհանգստ–եան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ա–մուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ, Պօ–մոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի օր :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

ՎԱԼԱՆՍ .— Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան եւ իր բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Նոյեմբեր 27) Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղե–ցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, քե–ռայրին եւ ազգականին

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա–կը յարգողները :

×

Կեսարիոյ եւ շրջանի հայրենակիցները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Նո–յեմբեր 27) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե–կեղեցւոյ մէջ, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895ի դէպքին եւ 1915ի տեղահանութեան ըն–թացքին ինկող ընդհանուր նահատակնե–րու եւ կախաղան բարձրացող 53 հայրե–նակիցներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար–գողները :

×

ՏԷՍԻՆ .— Այրի Տիկին Ալմաստ Պետ–րոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Թ. Պօղոսեան , Ալօյեան կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ

Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ հոգեհան–գստեան պաշտօն մը կը կատարուի այս Կիրակի (27 Նոյեմբեր) Տէսինի հայկա–կան եկեղեցիին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նիկողոսեան, ինչ–պէս նաեւ Նիկողոսեան ընտանիքները եւ համայն պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկե–պսակի նուէրներով մասնակից եղան ի–րենց սուգին

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարա–կութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, ե–րեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Ճաշագին 10 ֆրանք , իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երի–տասարդներու կողմէ :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը, Դեկտեմբեր 2ին, ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտերնի սրահին մէջ կը կազմակերպէ, հրապարակային հաւաքոյթ մը, ուր պի–տի արտայայտուին Հայաստանի Գր–րողներու Ե. համագումարին մասնակցող Սփիւռքի հայ գրողներէնհրաւիրեալները :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

Conférence - Débat

Այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մը–շակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարի–զի վարչութիւնը վիճաբանական դասա–խօսութիւն մը կազմակերպած է «Կլոր սեղանի» շուրջ :

Նիւթ .— Հայ երիտասարդներու հայեցի դաստիարակութիւնը :

Խօսք կ'առնեն Պ. Ռոլան Մարկոսեան (Եան'ս Բլէօպ) , Օր. Անի Գամպուրեան (Կապ. Խաչ) եւն. :

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին , Սէրքըլ Կաթոլիքի նորոգուած սրահը , (Սալ Սէն Լուի) :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ պատշաճ յայ–տագիր :

Կը մասնակցի .— Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի պարա–խումբը :

Մեներգ .– Օրիորդներ Հէլվաճեան եւ Պետրոսեան , արտասանութիւն՝ Օր. Ռստիկեան եւ ընկեր Մաքոսեան, Օր. Լ. Քէօմիւրճեան (երգ) : Ջութակի ընկեր Պ. Աբրահամեանի եւ ընկեր Պէրպէրեանի :

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 3ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս , Շառպօնիէի շքեղ սը–րահներուն մէջ :

Orchestre :

LES COMPAGNONS DU RYTHME

Մանրամասնութիւնները շուտով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարոյր Գասպարեան, Բիւրական գիւղ, Աշտարակի շրջան, հօրը անունը Կարապետ, մօրը անունը Թէթէվան , քոյրերուն՝ Մարգարիտ, Ոսկեհատ, քրոջ ամուսնոյն անունը, Արամայիս Օհանեան, քրոջ զա–ւակներուն անուններն են Սամուէլ, Թո–դա, Սէրգէյ , տեսնուած է Ֆրանսայի մէջ, Փարիզ կամ Փարիզի շրջանը, ինքը գպրոցի տնօրէն էր եւ կը տիրապետէր զանազան լեզուներու : Քոյրը Հայաստան կը գտնուի : Մանրամասնութիւնները ըս–տանալու համար դիմել հետեւեալ հաս–ցէին .

M. SAHAGUIAN G.
91 bis, Rue P-V. Couturier
94 — ALFORTVILLE
Tél. : 368-80-58

Կը խնդրուի նոյնպէս Պ. Գասպարեանը ճանչցողներէն իմացնել Պ. Սահակեանի :

×

Տիկին Զինայիտա Թորոսեան , ծնեալ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, կը փնտռէ իր կնքահայ–րը՝ Միքայէլեան Մնացական Մկրտիչի , հայրենական պատերազմէն ետք , լուր առնուած է թէ Ամերիկա կը գտնուի :

Տեղեկացնել Տիկին Թորոսեանի ,
3 bis, Rue Albert Moreau
93 — STAINS (FRANCE)

×

Փալուզեան – Սենէքերիմ – Ալէքսանի , 1907ին Դուսքանդի շրջ, Արալս գիւղ ; կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել, Վարդան Քէչիչեանի :

95, Rue Moncey — LYON (3ème)
Rhône — FRANCE

Կը խնդրուի արտասահմանի հայ թեր–թերէն արտատպել :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդ–հանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու–հիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն կազ–մակերպած է ընկերահամակրական խըն–ջոյք մը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը Րիւ տը լա Տէֆանս :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանու–թիւն եւ զանազան անակնկալներ ,

Առատ կեր ու խում ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ :

Մուտք 10 ֆրանք

ԾԱԽՈՒ Է

Շատ նպաստաւոր պայմաններով, Լիո–նի մէջ կը ծախուի , 134 Րիւ Մոնսէ , ընդարձակ, մաքուր եւ ամէն յարմարու–թիւն , ներկայացնող սուրճի խանութ մը, Torréfaction et Confiserie իր յարակից եւ արդիական մեքենաներով, կազմածներով՝

2 moulins à moudre Santos, 1 brûleur, 10 kg. 1957.

Փափաքողը կրնայ գնել կամ խանութը եւ կամ մեքենաները առանձին, առան–ձին :

M. TCHOBOIAN
2, Rue Cuvière — 38 - VIENNE
Tél. : 85-11-91 Vienne

ASSEMBLEE GENERALE

L'Assemblée Générale de l'Association Sportive Française de Paris de l'Union Générale Arménienne « Homenetmen » s'est tenue le 10 Novembre 1966 à Paris, 85 rue d'Aboukir et a procédé à l'élection de son nouveau bureau.

Président : TOUTGHALIAN Vahé
Vice-Présidents : HORTIAN Edouard
id. KHATCHATOURIAN Hagop
Secrétaire : MESROBIAN Arthur
Trésorier : SALMASLIAN Hagop
Secrétaire-adjoint : ARAKELIAN Karnig
Trésorier-adjoint : DJIZMEDJIAN Arto.

(Communiqué)

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը , Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ:

17 Րիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի Փարիզի խումբին կողմէ :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 3, ժամը 19էն սկսեալ :

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ, Հ. Յ. Դ. « Զաւարեան» են–թակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր նկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայու–թիւն :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ .— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուր–բաթ իրիկուն ժամը 21ին, ընկեր Աւետիս–եանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մէ–նիլ, Անիէռ : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո–միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (27 Նոյեմբեր) առաւօտ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներ–կայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացու–ցիչը :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո–չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ կը ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր
GRAND - HOTEL
12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (Քարփուշա) եւ իր պալալա–յիքայի խումբին :

Ուսանողներու կէս գին — Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT — ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 26 NOVEMBRE 1966
Le Numéro : 0,30 Fr.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10772
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.772

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէի մէջ հակայորդանանեան ցոյցեր տեղի ունեցած են առջի օր։ Արդէն Նոյեմբեր 13ի, Իսրայէլեան յարձակումէն ի վեր, յորդանանեան գիւղի մը վրայ, արաբական երկիրներ, ի մասնաւորի Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը կը դատապարտեն Յորդանանը որ «գաղտնաբար կը գործակցի Իսրայէլի եւ աշխարհակալութեան հետ»։ Այս անգամ ուսանողներն են, որ ցոյց կատարած են։ Այսպէս, իշխանութիւնները միջամտած են եւ ըսուած է ուսանողներուն որ Ամմանի կառավարութեան դէմ ցոյց չկատարեն։ Բայց հաւաքոյթ մը կազմակերպուած է Համալսարանին սրահին մէջ, ուր պաշտօնական կազմակերպութեան պետը՝ Ահմէտ Շուքէյրի բաւական բուռն յայտարարութիւններ ըրած է.— «Պաղեստինեան ֆոտաներ պիտի շարունակեն հարուածել Իսրայէլը տեւ եւ գիշեր, Յորդանանի սրտէն մեկնելով։ Թէլ Ավիւը ազատագրելու համար նախ պէտք է Ամմանը ազատագրել»։

Այս հաւաքոյթին կարգ մը բանաձեւեր քննարկուած են, ուր կ'առաջարկուի ի մէջ այլոց, որ Յորդանան արտօնէ պաղեստինեան ազատագրման զօրքի մուտքը, իր հողին վրայ։ Միւս կողմէ, Նասըր խորհրդարանական չորրորդ նստաշրջանի բացման ըրած է.— «Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը իր ամբողջ ուժը կը դնէ Պաղեստինցի ժողովուրդին տրամադրութեան տակ»։

Գալով Հիւսէյն Թագաւորին, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Լը Մոնտի թղթակցին եւ շեշտած.— «Կ'ըսեմ, վաղընդի պէտք է որ արաբ եւ միջազգային հանրային կարծիքը տեղեակ ըլլան.— Իսրայէլ կը պատրաստուի նորաշուանքի մը որ այս անգամ տարածուելու բնոյթ պիտի ունենայ եւ ոչ պատժական։ Թշնամին կը խորհի թէ առիթը շատ գեղեցիկ է որպէսզի չօգտուի։ Կռիւները որ կը պատահին արաբական ճակատը զինքը կը մղեն որ արագ շարժի առանց կարեւոր հակազդեցութենէ վախնալու։ Կրնայ հաւատալ պատրուակ գտնել արդարացնելու համար իր արարքները։ Ի վերջոյ, այս նոր աղէտը բացատրելու համար, միշտ ձեւ մը կը գտնեն պատասխանատուութիւնը վրան ձգելու։ Անգամ մը եւս եւ առանց իսկ հասկնալու ինչպէս և ինչու, պիտի ըսուի որ Յորդանանի դահն է որ քաջալերած է Իսրայէլցիները»։

Հիւսէյն կ'ըսէ թէ արաբական երկիրները եւ ղեկավարները չեն ուզեր նստիլ խօսիլ իրեն հետ, վասնզի իրենց խիղճը հանգիստ չէ եւ ի վերջոյ «միշտ եւ եմ դահը։ Ձեր հասկնար» կ'ըսէ Հիւսէյն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կրասնայա Զվեզտա *թերթը իր Նոյեմբեր 22ի խմբագրականին մէջ կը յանձնարարէ որ կառավարութիւնը դարկ տայ կրաւորական պաշտպանութեան միջոցներուն, որպէսզի ժողովուրդը անակնկալի մը չգայ երբ հիւլէական յարձակումի մը ենթարկուի։ Ուրիշ հրատարակութիւններ ալ ջերմօրէն կը յանձնարարեն որ ժողովուրդը մարզուի կրաւորական պաշտպանութեան մարզին մէջ։ Թերթերը, ընդհանուր առմամբ, կը խօսին արտասահմանեան երկիրներու կողմէ կատարուելիք յարձակումի մը մասին, բայց տարակոյս չկայ, կ'ըսեն իրազեկ շրջանները, թէ այս նոր իրարանցումին ա—*

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ... ԻՐԱՐՈՒ

— * —

Թուրքիոյ վարչապետը, Տէմիրէլ, Անգարայի մէջ, Ատալէթ կուսակցութեան համաժողովին ընթացքին, բուռն ճառ մը խօսելով յայտարարած է թէ «ձախակողմեան պիտի ընեն անոնք որ թուրք ժողովուրդին ամբողջականութիւնը կը վտանգեն»։ Իր կարգին Թուրք Իշճի կուսակցութիւնը իր համաժողովը գումարած ըլլալով Մալաթիոյ մէջ, կուսակցութեան նախագահը, Մէհմէտ Ալի Այպար, նոյնքան բուռն ճառով մը կը պատասխանէ Տէմիրէլի.—

Վարչապետ Տէմիրէլ կը յանդգնի ըսել թէ ընկերվարականները կը դաւեն երկրին դէմ։ Իբր ընկերվարական կուսակցութեան մը պետը, պէտք կը զգամ այս խօսքերը ամբողջութեամբ ժխտելու։ Թուրք ընկերվարականը մինչեւ այսօր ոչ ժողովուրդը կողոպտած է օտար ընկերութիւններու հետ բաժնեկից ըլլալով, ոչ ալ անարդար հաշուեցոյցեր ներկայացուցած է պետութեան։ Բիւրեղեայ դղեակներու մէջ բնակողները պէտք չէ ուրիշներուն քարեր նետեն։ Իրեն հետեւեալը կը յանձնարարենք.— Վարչապետը պէտք է յարգանք ցոյց տայ Սահմանադրութեան հանդէպ, հակառակ պարագային կ'շէ իրեն վիճակուած պատասխանատուութիւնները։ Ինչո՞ւ կ'ուրանան Ամերիկայի ճնշող տիրապետութիւնը, չէ՞ որ 1959 Մարտ 5 Թուակիր համաձայնութեամբ, Ամերիկա իրաւասու է զէնքի դիմելով միջամուխ ըլլալու մեր ներքին գործերուն։ Ամերիկա մեր մէջ սպրդած է բարեկամի դիմակով, եւ պարտքերու դէզի մը տակ ընկճել կ'ուզէ Թուրքիան եւ զայն իր ազդեցութեան ենթարկել։ Քսան տարիէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ ազատ համարձակ կը գործեն Ամերիկեան մարմիններ, որոնք լայն իրաւասութիւններ ունին, եւ Ամերիկա բազմաթիւ հրամանատարներ եւ աւելի քան 30 հազար զինուոր ունի Թուրքիոյ մէջ։ Հիմնած է զինուորական խարիսխներ եւ ռատարի ցանցեր, որոնք ենթակայ չեն Թուրք կառավարութեան հակակշռին։ Գիտենք թէ ինչ նպատակներով Ամերիկացիք «խաղաղութեան կամաւորներ» կը ղրկեն մինչեւ մեր հեռաւոր գիւղերը։ Կարճ խօսքով, Թուրքիա կը յիշեցնէ Զինադադարի շրջանը։ Պէտք չէ մոռնալ որ 27 Մայիսի Սահմանադրութիւնը մեծագոյն գրաւականն է ընկերվարական շարժումին, եւ կը պաշտպանէ աշխատաւոր դասակարգին իրաւունքներն ու շահերը։ Եթէ վարչապետ Տէմիրէլ կը սպառնայ մեզի, մեր օրինաւոր գոյութեան և գործունէութեան մենք կը խնդանք ու կ'անցնինք այս սպառնալիքներուն առջեւէն։ Թուրքիոյ մէջ չկայ որեւէ ուժ, որ կարենայ կասեցնել ընկերվարութեան ուժն ու խոյանքը։

ութ տուած է Զինաստանի «արագ յառաջդիմութիւնը հիւլէական զէնքերու արտադրութեան կալուածին մէջ»։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ *ստացուած տեղեկութեան մը համաձայն, նախագահին կողմէ նշանակուած յանձնախումբ մը կը քննէ նոր ծրագիր մը որուն հիման վրայ իրաւունք կրնայ տրուիլ գաղտնի ոստիկանութեան որ «մեկ ընէ» ոստիկանութեան կողմէ կասկածելի նկատուած քաղաքացիներու հեռաձայնի խօսակցութիւնները։ Յանձնախումբը իր աշխատանքներուն արդիւնքը պիտի ներկայացնէ Յունուարին։ Ոճիրներու եւ սպանութեանց յարատեւ աճումը պատճառ եղած է որ կառավարութիւնը խիստ միջոցներու մասին մտածէ։ Ամերիկայի մէջ տարին աւելի քան երկու-քուկէս միլիոն չարագործութիւններ տեղի կ'ունենան — սպանութիւն, աւեւանդում, գողութիւն։*

Օրէ Օրին

ԿԸ ԲԱՒԷ ՈՐՔԱՆ ՎԻՃԵՑԱՆՔ

Հանրային կեանքի մէջ, ամէն պայքար նպատակի մը պէտք է ծառայէ։

Այդ նպատակը հայրենիքին՝ — ժողովուրդին — շահէն տարբեր բան մը չի կրնար ըլլալ։

Կուսակցական պայքարը բացառութիւն չէ, հակառակ անոր որ Հայոց ազգին կարծիքով, ազգին օգտակար ըլլալու, ազգին գերագոյն շահերուն ծառայելու համար պէտք է, անպատճառ, իրարու գլուխ պատռել ... մամուլին մէջ։

Այս *ա՛յարմէնիէն* սկզբունքին հաւատարիմ մնացած ենք յիսուն տարիէ ի վեր, առանց շօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերած ըլլալու։

Կուսակցական պայքարին — մեր պարագային կրնանք ըսել, զգուշութիւն— նպատակն է յուսաւորել մութի մէջ մնացած ճակատը։ Այսինքն, անոր պարզել եղմարտութիւնը եւ պատմական իրողութիւնները, որոնք կը խեղաթիւրուին զանազան ու զարմանազան հաշիւներով եւ ակնկալութիւններով։

Ի հարկէ, իւրաքանչիւր ճակատ կը հաւատայ միմիայն իր տեսակէտներուն եւ կ'ապաւինի միմիայն իր գիտցածներուն, որոնք դիմացի արտին տեսակէտներուն եւ գիտցածներուն տրամագծօրէն հակառակ են։

×

Ո՛չ ոք յանդգնութիւնը պիտի ունենար պնդելու թէ կուսակցական, հատուածական «պատերազմը» այն ձեւով որ կը մղուի արտասահմանի մէջ, արդիւնք մը տուած է՝ խաւարէն դէպի լոյս աշխարհ առաջնորդելով խօսք հասկնալու տրամադրութիւն չունեցողները։

Ցաւալի երեւոյթ մըն է որ չկայ ազգային խնդիր մը, ցաւ մը, մտահոգութիւն մը, որ բուռն բանավէճերու դուռ բացած չըլլայ։

Ժամանակին, մեր մանկութեան օրերուն, «բաց ու գոց»ի պատմութիւն մը երկու պատերազմիկ կողմերու բաժներ է ազգը, վոսփորի գեղածիծաղ ափերուն վրայ։

Ճակատ մը կը պահանջէ եղեր որ աշխարհականը ճառ խօսի եկեղեցին մէջ, գոցուած վարագոյրին առջեւ։

Ուրիշ ճակատ մը բողոքեր է։

— Չէք կրնար, սրբապղծութիւն է, եկեղեցին Իւնոն Ֆրանէզի սրահը չէ ... Կաթողիկոսնիս կ'արգիլէ ... Դո՛ւրս ...

Միջանկեալ յիշեցնեմ որ աւելի քանի մը տարի առաջ, Ամերիկայի մէջ, հայկական եկեղեցիի մը մէջ էր որ բացումը կատարուեցաւ ազգային ժողովի մը, որուն մասնակցողները աշխարհական էին ամէն բանով։

Մէկը, այս տողերուն տէրը, որ ոտքը ոտքին վրայ նետած էր, թեւն ալ իր դրացիին ուսին։ Ուրիշ մը ձիւր կը ծամէր, երրորդ մը կը ճառէր՝ եկեղեցիին մէջ բեբան չառնուելիք բառամթերքով։

Ըսել կ'ուզեմ որ կամուրջին տակէն շատ ջուր անցեր է վերջին յիսուն, վաթսուն տարիներուն եւ շատ մը հին տեսակէտներ վերաքննուեր են՝ առանց բացառիկ ճիգի մը, առանց նախապէս մշակուած ծրագիրի մը։

×

Մինչեւ այսօր ալ վիճելի խնդիրներ կան։ Մէկը կը հաւատայ Մայիս Քսաներութին, միւսը չի հաւատար, որովհետեւ իր գրպանի օրացոյցին վրայ, կարմիր գիծ քաշած է ուրիշ թուականի մը տակ։

Վէճ, իրարանցում, կագ ու կռիւ։

— Իմ ըսածս ճիշդ է, քու ըսածդ սըխալ է ...

Մէկու մը համար, Փետրուարի այսինչ օրը պատմական դէպք մը տեղի ունեցած է Հայաստանի մէջ։ Ուրիշի մը կարծիքով փետրուարին վարդանանցէն զատ ուրիշ պատմական դէպք պատահած չէ մեր պատմութեան մէջ։

Նորէն «պատերազմ», անարիւն տեսակէն։

Ուրիշ մանր մունր խնդիրներ ալ կան, բնականաբար։ Ամէնքն ալ գաղափարական զգուշութի նիւթ՝ ժամավաճառ ըլլալու ախորժակ ունեցողներուն համար։

×

Բայց չմոռնանք թուականը, որուն շէմին առջեւ ենք։

Հիմնական երկու հարցերու նկատմամբ ազգը, երկու տարիէ ի վեր, միեւնոյն կարծիքը ունի։ Մէկը, Հայաստանի արեւմտեան հողերուն վերադարձը մեզի, միւսը ներքին սահմաններու սրբագրութիւնը։

Կար ժամանակ մը, երբ այս երկուքին մասին արտայայտուիլ մեծ մեղք էր՝ ծանօթ ճակատի մը համոզումով։

— Խնդիր մի՛ հանէք, լռեցէ՛ք ... Ատոնք մեր խելքէն վեր խնդիրներ են ... Հօրաքր անոնց մասին կը մտածէ ...

Հիմա, սակայն, արտասահմանի այս ճակատին ալ, խելքը տեղ բրած է թէ այդ խնդիրներուն մասին արտայայտուելու, գրելու եւ ճառելու ամէն իրաւունք ունինք։

Այս սթափումը, հաւանաբար, հետեւանք է այն աղմուկին, որ բարձրացաւ Երեւանի եւ Մոսկուայի մէջ, յիսնամեակին առթիւ։

Քիչ մըն ալ արդիւնք, անշուշտ, երկու յայտնի բանաստեղծներու հայրենաշունչ քերթուածներուն եւ անոնցմէ մէկուն ճառին։

×

Կը նշանակէ, ուրեմն, որ մեզ շահագրգռող ամէնէն կենսական երկու հարցերուն մէջ, ազգին երկու հակամարտ ճակատները իրարու ներդաշնակ տեսակէտներ ունին այսօր։

Ալ ի՞նչ կը մնայ իբրեւ վէճի նիւթ։

Գրեթէ ոչինչ, բացի պառաւական բամբասանքէն, որ 50 տարուան մէջ իր շողքամի համն ալ կորսնցուց։

Մեր արտին մէջ նկատելի է որ կուսակցական պայքարը իր թափը աստիճանաբար կորսնցնելու վրայ է և Դաշնակցական խմբագիրը, յաճախ, չկամութեամբ է որ գրասեղանին առջեւ կը նստի յարձակումի մը պատասխանելու համար։

Միւս կողմէն ալ, ուրիշ ճակատ մը, տակաւին, կը տնտնայ ու չուզեր նահանջ մը կատարել անհամ ու անշահ ըսի-ըսաւներու ճամբէն։

×

Երբ ամէնքս ալ համոզուած ենք որ մեր այսօրուան գլխաւոր մտահոգութիւնը մեր հողային պահանջներուն ճանաչումն ու անոնց գոհացումն է, որեւէ պատճառ չկայ որ թուղթ ու մելան սպառենք կուսակցական պայքարը երկնցնելու, յիսուն տարի առաջուան, թափով ու եռանդով շարունակելու։

Եթէ վերջին յիսնամեակի մեր ստանդակալ թափառումները եւ հարեւանութիւնը մեծ ազգերուն որեւէ բան սորվեցուցած են մեզի, 1967էն սկսեալ, միանգամընդմիշտ, վերջ կուտանք մեր վէճերուն։

Մեր անիմաստ, մեր ապարդիւն վէճերուն, որոնցմէ բացարձակօրէն չօգտուեցանք։

Ընդհակառակն, տուժեցինք, որովհետեւ օտար շրջանակներուն ներշնչեցինք այն տպաւորութիւնը թէ նզնաժամի մը առեն անգամ իրարու խօսք հասկնալու անատակ (?) անարժանութեներէն զրկուած բազմութիւն մըն ենք։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՏՐԴԱՏ»

1951 թուին Երեւանում լոյս է տեսել Կ. Յովհաննիսեանի մի ուշագրաւ աշխատասիրութիւնը, ռուսերէն լեզուով, որ կրում է «Ճարտարապետ Տրդատ» խորագիրը, նուիրուած Ժ. դարու հայ ականաւոր ճարտարապետ Տրդատի ստեղծագործութեանը։

Սպասելի է, որ Երեւանի Պետական Հրատարակչականն այն լոյս ընծայէ նաեւ մայրենի լեզուով։

Կ. Յովհաննիսեան իր «Ճարտարապետ Տրդատ» մենագրութեամբ մի փոքր տարբեր անկիւնից է մօտենում Տրդատ ճարտարապետի մշակած եւ զարգացրած հայ ճարտարապետութեան հարուստ ժառանգութեանց, քան ունեցել են ճարտարապետ Թորամանեանը եւ յատկապէս հանգուցեալ Նիկ. Մառը։

Ճարտարապետ Տրդատն ապրում էր այն ժամանակաշրջանում, երբ Բագրատունի նախարարութեան ջանքերով Հայաստանը ազատագրւում է արաբական խալիֆաների երկու հարիւրամեայ լուծից, ու հիմնւում է Բագրատունեաց իշխանութիւնը Հայաստանում։ Հայոց աշխարհը, շնորհիւ իր հարազատ հայ իշխանութեան՝ ունենում է տնտեսական, շինարարական նախանձելի վերելքը։ Զարգանում է առեւտուրը, բարձրանում է ժողովրդական բոլոր դասերի բարեկեցութիւնը, մանաւանդ ժողովրդական ու պետական շինարարութիւնը լայն չափերի է հասնում։ Այս ամէնի թագն ու պսակն է կազմում Շիրակը, իր Անի մայրաքաղաքով, որ աչքի էր ընկնում իր հազար ու մէկ եկեղեցիներով, Բագրատունիների պալատով, նրա շքեղ դահլիճների յատակագծումներով, ամրոց-բերդերով, որոնք փռուած են Արարատեան դաշտից, մինչեւ Վանանդ։

Ահա մեր պատմական անցեալ դարերից ժառանգութիւն մնացած հարուստ ճարտարապետական եւ գեղարուեստական այս արժէքները թանկագին նիւթեր են այս օրերին հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրելու եւ իր գիտական բարձրութեան վրայ դնելու տեսակէտից։

Ժ. դարու ճարտարապետական այս շինարարութեան մասնագիտական պատիւը կապւում է հռչակաւոր ճարտարապետ Տրդատի անուան եւ տաղանդի հետ։ Անի մայրաքաղաքի Բագրատունիների պալատի, նրա մեծ դահլիճի եւ յարակից մասերի յատակագծումները հայ ազգային դրոշմը կրող ճարտարապետութեան ըմբռնելիքներ են։ Մեծատաղանդ ճարտարապետ Տրդատի ստեղծագործութեանց մէկ մէկ կոթողներ են Արգինայի եկեղեցին, Անիի հոյակապ Մայր Տաճարը, Գագկաշէնը։ Վերջապէս Տրդատը Զուարթնոցի տիպով վերականգնել է համաշխարհային ճարտարապետութեան յայտնի յուշարձաններից, Կ. Պոլսոյ Ս. Սոֆիայի տաճարի գմբէթը, որ կործանուել էր երկրաշարժի հետեւանքով։

Տրդատը իր ճարտարապետական բարձր կարողութեան հետ ունեցել է միաժամանակ քանդակագործ վարպետի շնորհք եւս։ Բագրատունի Գագիկ թագաւորի երկու մեթրանոց արձանագործական կիսանդրին անժխտելի ապացոյց է ընութագծելու Տրդատի ստեղծագործելու այդ յատկանիշը։

Գրքի յաջորդական բաժիններին մէջ, Կ. Յովհաննիսեանը նուիրուած է Տրդատի ճարտարապետական ստեղծագործութեանց վերլուծման արժէքաւոր աշխատանքին։ Ըստ որում Տրդատի մեծութիւնը կայանում է այն բանի մէջ, որ նա ստեղծագործ ոգով վերամշակելով հայկական ճարտարապետութեան նախորդ դարերից արդէն յայտնի ոճերը, կարողացել է ստեղծել մի շարք բոլորովին նոր արժէքաւոր ձեւեր, համապատասխան Ժ. դարու ճարտարապետական արուեստի պահանջներին։

Գնահատութեան եւ երախտապարտութեան արժանի մի գործ է կատարել Կ. Յովհաննիսեանը լրիւ-մնջիկ, գիտական լուրջ ուսումնասիրութեամբ, առանց որեւէ ակադեմական կոչումն ունենալու։

Հայաստանի չորս անկիւնները ողողող առօրեայ քարոզչական եւ խորթ վարդապետական գիր գրականութեան յորձանուտի մէջ մասնագիտական արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնները, նուիրուած Հայաստանի պատմական անցեալից մեզ հասած ժառանգութեանց, ճշմարտօրէն արժէքաւոր գործեր են, որի մէկ նմոյշն է ահա Կ. Յովհաննիսեանի «Ճարտարապետ Տրդատ» մենագրական աշխատասիրութիւնը, թէկուզ գրուած օտար լեզուով։

Հ. Յ.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ
ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎՃՌԱԳՐԵՐ

Ը.

Գալով Թուրքիոյ մէջ եղած կուսակցութիւններուն, մինչեւ որ Ազգային Ժողովը գումարուի, մեծամասնութիւն կազմող կուսակցութիւնը իր չընտրած կառավարութեան գործադիր իշխանութեան վրայ, որեւէ ազդեցութիւն, միջամտութիւն չի կրնար ընել եւ կամ օրէնքը անտեսելով, կառավարութեան օրինական ձեւը փոխելու ըլլայ՝ վերջաւորութիւնը կ՚ըլլայ նոյնը՝ այս վիճակը։ Այս կառավարութեան զանազան փուլերուն նայելով, պաշտպան փաստաբանին այդ բացատրութիւնները, պաշտպանողականին վերաբերեալ, ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն։

Դատարանին նշած հինգ կէտերը հետեւեալներն են․—

1.— Պատերազմական ատեանի առջեւ տեղի ունեցած դատավարութեան արդիւնքէն յայտնի եղաւ որ, Տրապիզոնի (վիլայէթի), Եօզկաթի (սանճագի) Պողազլայանի (գազայի) կատարուած ջարդերը Իթթիհատ եւ Թէրաքքը կուսակցութեան ղեկավարներուն կողմէ(*) կազմակերպուած եւ գործադրուած են։

Ամբաստանեալներու պաշտպանութեան ընթացքին, ինչպէս հաղորդուեցաւ, իբր թէ վերոյիշեալ ոճիրները գործուելէն ետք միայն լսեր են լուրը (?)։ Նոյնիսկ եթէ այդպէս ալ ենթադրուի, դարձեալ ոճիրները լսելէն ետք իսկ անոնց կրկնութիւնը արգիլելու եւ առաջին ոճիրները գործողներու վերաբերմամբ, ոչ մէկ կարգադրութիւն եղած է (**)։

2.— Իթթիհատի ընդհանուր նախագահ սադրազամ Սայիտ Հալիմ Փաշան, զօրաշարժի յայտարարութեան առաջին օրը, իր ծովեզերեայ բնակարանը հրաւիրած է, Ընդհանուր Կեդրոնի անդամները եւ յայտնած է անոնց, որ պատերազմի մասնակցութիւնը շատ վտանգաւոր է եւ պետութեան համար ամէնէն օգտակար ուղղութիւնը չէզոքութիւնն է (***)։

Բացատրութիւն եւ ապացոյցներ տուած է, սակայն չէ կրցած համոզել զանոնք։ Պատերազմի մասնակցած են, երեսփ. ժողովի յաջորդական արձանագրութիւններէն յայտնի է։ Իթթիհատ եւ Թէրաքքը կուսակցութեան պատասխանատու ներկայացուցիչներէն, Րիզա Պէյի դատավարութեան ընթացքին, ճշդած է թէ Տրապիզոնի մէջ կազմակերպուած չէթէները, պատերազմի յայտարարութենէն առաջ իսկ մտած են ռուսական հող եւ յարձակումներ գործած են։ Այդ պարագան խոստովանուած է։ Պատերազմը նախարաց խորհուրդի որոշումով որոշուած չէ, թէեւ պատերազմ յայտարարուած է։ Այս իրողութենէն ետք է, որ ելեւմտական նախարար Ճավիտ պէյ, հանրօգուտ շինութեանց նախարար Չիւրիւք Սուլու Մահմուտ Փաշան, փոստի եւ հեռագրի նախարար Օսկան էֆէնտին եւ առեւտրական նախարար Սուլէյման էլ Պուսթանի էֆէնտին հրաժարած են։ Այս իրողութիւնը կը հաստատէ նաեւ թէ պատերազմը յայտարարուած չէ նախարարաց խորհուրդին որոշումով․ այլ՝ Իթթիհատ եւ Թէրաքքըի կողմէ գաղտրարար որոշուած, եւ անոնց կամքով միայն յայտարարուած է։

3.— Նախկին Վարչապետ Ահմէտ Իզզէթ փաշայի արձանագրուած վկայութիւններէն կը ճշդուի, որ պատերազմական նախարարութենէն իր հրաժարումը Իթթիհատ կուսակցութեան միջամտութեամբ եղած է եւ յառաջ եկած է անոր ընդդիմադրութենէն։

4.— Իթթիհատ եւ Թէրաքքըի Կ. Պոլսոյ Կեդրոնը, պարենաւորման գործերը կուսակցութեան Ընդհանուր Քոնկրէին մէջ ընդունուած է եւ կուսակցութեան Իսթանպուլի ներկայացուցիչ Քեմալ պէյ կազմակերպած է այդ գործերը։ Նախ առեւտրական մարմին մը ստեղծուած է եւ կարգ մը ընկերութիւններու եւ խմբակցութիւններու գործերը ձեռք առած են, ժողովուրդին ունեցած-չունեցածը ձեռքէն առած են։ Հանրային հաստատութիւնները փոխանցած են սահմանափակ թիւով մասնաւոր անհատներու եւ վերոյիշեալ ընկերութիւններու։ Բազմաթիւ Օսմանցիներու սնունդի պակասէն, հիւանդ եւ անդամալոյծ ըլլալուն պատճառ եղած են, շատերը մահացած են։ Արդիւնքի տեսակէտով, նուազեցուցած են պետութեան պաշտպանութեան ուժը։ Իթթիհատ եւ Թէրաքքըի Կ. Պոլսոյ կեդրոնը միջամտած է կառավարական պարտականութեանց եւ այդ կարդացուած է 1916ի Քոնկրէին մէջ եւ հոն ներկայացուած տեղեկագրի պարունակութիւն գոհունակութեամբ ընդունուած է։

Այդ մասին բացատրութիւն տրուած է եւ քաղաքապետութիւնը գրաւոր պատասխանած է, որմէ ամէն ինչ պարզուած է։

5.—Շէյխ իւլ Իսլամ Մուսա Քեազիմ էֆէնտին, Ծերակոյտին մէջ երբ խորհրդակցութիւն կը կատարուէր կրօնական (Շէրիի) դատարանները փոխանցելու արդարութեան նախարարութեան, եղած հարցումին պատասխանելով ըսած էր հետեւեալը․— «Իմ քուէս մի՛ հարցնէք։ Կուսակցութիւնը այդպէս կ՚ուզէ, ուրեմն այդպէս ալ պէտք է ըլլայ»։ Դատավարութեան ընթացքին, վերոյիշեալ պարագան բացատրուած եւ հասկցուած է։

Այդ կը նշանակէ թէ Իթթիհատ կուսակցութիւնը կը միջամտէր։

Վերոյիշեալ հինգ կէտերը ծանօթ էին բոլորին։ Եւ ուրիշ խնդիրներ ալ, որոնց հետեւանքները տեսնուեցան։ Պետութեան կարեւոր խնդիրներուն շուրջ, առիթ տրուած չէ դահլիճի անդամներուն իրենց քուէով եւ խորհուրդով վճռելու։ Միջամտութիւններ եղած են իրենց մասնաւոր ջանքերուն եւ նպատակներուն ծառայեցնելու համար, եւ ասոնք փաստուած են։

Օսմանեան կառավարութեան օրինական ձեւը այս էր՝ որ երեք իշխանութեանց բաժնուած էր ան․— Օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական։ Ան (Իթթիհատը) այդ երեք ուժերէն զերիվեր, 4րդ ուժ մը մէջտեղ բերած էր, սպառնալիքի ուժ մը, եւ չարափոխած էր կառավարութեան ձեւը։

Վերոյիշեալ ոճիրները գործողներն են՝ Իթթիհատ եւ Թէրաքքը կուսակցութեան բարոյական անձը ներկայացնող Ընդհանուր Ժողովի անդամներէն, փախստականներէն՝ վարչապետ Թալէաթ փաշան եւ պատերազմական նախարար եւ զինուորական ատեանէն վտարուած Էնվէր էֆէնտի եւ ծովային նախարար, նոյնպէս զինուորական ատեանէն վտարուած՝ Ճեմալ էֆէնտին, կրթական նախարար Տօքթ. Նազըմ էֆէնտին գլխաւոր ոճրագործ ըլլալով եւ յանցաւորութիւնը որոշուած է, եւ նոյն Ժողովի անդամներէն ելեւմտից նախարար Ճավիտ պէյ եւ առեւ-

ԱՍՏԱՓԱԶԱՐ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ, ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

ԽՄԲ.— Հայկական քաղաքներուն մէջ, բացառիկ համբաւ մը կը վայելէ Աստափազար, իր դպրոցներով, իր եկեղեցիներով եւ «քարէն ջուր հանող» աշխատասէր եւ հիւրասէր հայ բնակչութեամբ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Իզմիթի շատ ժողովրդական առաջնորդը, Ստեփանոս, շատ կը սիրէր յաճախ այցելել Աստափազար, զոր կ՚անուանէր «աստուածարեալ քաղաք»։ Շատ յառաջդիմական եւ առնական այս քաղաքը, որ կը տիրապետէր Բիւթանիոյ շրջանին մէջ,— հազուադէպ չէր տեսնել Թուրքեր՝ որ հայերէն կը խօսէին, իբրեւ ապացոյց Աստափազարցիներու այդ տիրական դիրքին,— աւա՜ղ, պիտի դառնար մարտիրոս քաղաք մը, աստուածարեալ, ապա նահատակեալ։

Յովհաննէս Գապաքեան, նոյն քաղաքին զաւակը, կը պատմէ այդ նահատակութիւնը։

Քեմալական յաղթանակէն ետք՝ երբ քաղաքը ինկաւ թուրք վոհմակին ձեռքը, ներթարկուեցաւ ամէնէն վայրագ, ամէնէն բարբարոս խժդժութեանց, որու ականատես մնացած է Գապաքեան, այն օրերու՝ դեռ պատանի։ Ոչ մէկ հայաքաղաք ունի այն իրական նկարագրութիւնը, զոր Գապաքեան այսօր կը ներկայացնէ Հայութեան։ Շատ հայաքաղաքներ կրեցին նոյն ճակատագիրը, բայց չունեցան վերապրող մը, որ պատկերացնէր անոր ողբերգութեան մեծութիւնը։ Աստափազար ունեցաւ իր վկան, իր վկայագրութիւնը։

Այդ գործէն, որ նոր լոյս տեսաւ, պիտի տանք քանի մը էջ։

Նախ գլուխ մը այն էջերէն, երբ Աստափազար կը մտնեն Միլլիները․—

Քանի մը օր ետք սկսաւ յունական բանակին նահանջը։ Կիրակի օր մըն էր, 1921 տարուան Յունիսի առաջին Կիրակին կարծեմ։ Ու մինչեւ յաջորդ օրուան իրիկունը՝ քաղաքը պարպուած էր այլեւս։ Հայերն ալ փախած էին մեծ մասով։ Փողոցները ամայի, տուները պարապ։ Երէկուան շէն քաղաքը յանկարծ տխուր երեւոյթ մը առացած էր։ Անոնք որ չէին կրցած փախչիլ, կը մնային քաղաքին մէջ ցիրուցան։ Քանի մութը կ՚իջնէր, մռայլ ու սարսափելի երեւոյթ մը կը ստանար քաղաքը։ Կը տիրէր լռութիւն մը որ աւելի վախ կը պատճառէր։ Լռութիւնը կ՚ընդհատուէր անտէր մնացած շունի մը կաղկանձիւնով միայն։

Այլեւս ուշ էր՝ հեռանալու համար քաղաքէն։

Մեր տունին ետեւէն կը տեսնուէր Հրեշտակապետ եկեղեցիին բակը, որ հետզհետէ թանձրացող խաւարին մէջ կուլար կարծես։ Անտէր քաղաք, տխուր էր պատկերը։

Մօրս մեծ մօրաքոյրը, Զէպէնց Մարթամը, իր 16–19 տարեկան թոռնուհին՝ Վարդանուշը առած, եկաւ մեր տունը ապաստանեցաւ։ Գիշեր է այլեւս։ Տանը ետեւի կողմը, սենեակի մը մէջ աղօտ լոյսի մը շուրջ հաւաքուեցանք, ընթրիք մը ըրինք, յետոյ պառկեցանք։ Ձեմ գիտեր որքան ժամանակ անցաւ, արթնցանք հրացանաձգութեան ձայներէն։ Առանց լոյս վառելու, տունին ետեւի սենեակը հաւաքուեցանք։ Հրացանաձգութիւնը կը սաստկանար եւ կը տարածուէր քաղաքին մէջ, կը մօտենար մեր փողոցին։ Եւ ահա ոտնաձայներ մեր փողոցին մէջ։ Հայրս, մեզմ քայլերով, գնաց փողոցին վրայի սենեակը, թանձր վարագոյրին ետեւէն հետեւեցաւ անցորդներուն խօսակցութեան։ Թուրքերէն կը խօսէին։ Ուրեմն, քաղաքը անցած էր Քեմալականներուն ձեռքը։

Հրացանաձգութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս։

Երեքշաբթի առաւօտ լուսցաւ։ Ջինջ երկինք, պայծառ արեւակ։ Ամէն կողմ լռութիւն, ամայութիւն։ Մերթ ընդ մերթ կ՚անցնէին չէթէներ, մինչեւ ակռաները զինուած։ Յետոյ խումբեր տապարներով, դանակներով զինուած։ Հրէշաւոր երկսեռ խումբեր։

Աղմուկ մը, տուներու դուռները կը կոտրեն։ Սկսած է թալանը։ Սարսափելի է տեսարանը։

Այս տեսարանէն ահաբեկ, մեզի դրացի Կալանթոնեան Սիրանուշը, իր մայրը եղիսաբէթ տոտոն, իրենց տան մէջ բնակող Ջոթջոթ Պուպա անունով կիսավիճ կոյր ուղթունամեայ ծերունին, երբ ապահով ապաստան՝ եկան մեր տունը։ Քիչ ետք՝ մեզի ծանօթ տարեց կին մը, Ղափախճենց Թագուհի հանըմը, եկաւ հասաւ բաւական հեռու թաղէ մը։ Կուգային կ՚ապաստանէին մեր տունը, ըսելով.

— Յովէլ աղա, քու Տաճիկներդ քեզ կ՚աղատեն, քու շնորհիւդ մենք ալ կ՚ազատինք։

Հայրս անհամբեր կը սպասէր իր բարեկամ Թուրքերուն, այն համոզումով թէ ինք պաշտպանեց զանոնք, ուրեմն ինչպէս խոստացան՝ կուգան կը պաշտպանեն մեզ. կարգը իրենցն է։

Վայրկեանները կ՚անցնէին, ժամեր կը թուէին։ Ու մարդ չերեւաց։ Հայրս կը լրտեսէ փողոցը, վարագոյրին ետեւէն։ Յանկարծ կը տեսնէ Իսմայէլը, որ կ՚անցնի մեր տան առջեւէն։

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(1 Շար.)

...րական եւ երկրագործական նախարար՝ ...մուսթաֆա Շէրէֆ պէյ մեղսակիցներ ըլ...լալին հաստատուած է: Եւ, նոյն կերպով ...ոնց ալ յանցաւորութեան մասին մխ...ձայնութեամբ վճիռ տրուած է: Դարձ...եալ, նոյն ժողովի անդամներէն եւ ամ...բողջ դատավարութեան ներկայ եղող Շէյխ իւլ իսլամ Մուսա Քեազիմ էֆէն...տին, որուն ի նպաստ խօսած են պաշտ...պան փաստաբանը եւ ընդհանուր դատա...խազը, անոր առաքինութիւններուն եւ նը...կարագրի մասին խօսելով եւ մեծ գիտուն մը ներկայացնելով իր յայտնի յատկու...թիւններէն ճառած են, չեն երեւակայեր ...թէ ան մասնակից կրնայ ըլլալ գոր...ծուած ոճիրներուն: Սակայն, յեղափո...խութենէն ի վեր ան, կուսակցութեան կարեւոր անդամներէն մին եղած է եւ ընդհանուր դատախազի եւ պաշտպան փաստաբանի մը նման բարձրագոյն ու...սում ստացած անձերն իսկ համոզուած է իր անմեղութեան մասին:

Մինչդեռ, բաւարար ուսում չունեցող եւ տգէտ ժողովուրդին մէջ կուսակցութեան գործերը բանաւոր եւ օրինական ձեւով ներկայացուցած է ան, եւ ջանք չէ ...րած, արգելք չէ եղած սրբագրելու սըխալ կարծիքները: Յետ դատավարութեան՝ տեսնուեցաւ, որ ան Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան գիտական եւ կրօնական գործերը վարած է եւ Շէյխ Շէրիֆի՝ հակառակ գործեր կատարած է, խորհուրդներ տուած է, ու թէեւ ըսած է որ իր տուած խրատները պատշաճ չէին, սակայն զանոնք արգիլելու ձեռնարկ մը կատարած չըլլալը խոստովանած է, եւ դարձեալ ըսած է որ Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութենէն դուրս ելլել՝ կը նշանակէ իսլամութենէ հրաժարիլ, նման մըտածումներ չեն համաձայնիր անոր առաքինութեան կամ կատարելութեան հետ: Նման մտադրութիւն մը ցոյց տալը իր յանցանքը ծանրացնող պատճառ մըն է: Յիշեալին հարցաքննութեանց եւ քննութեանց ընթացքին տեսնուած է որ ան կուսակցութեան գիտական ճիւղին մէջ շատ գրագած ըլլալով, վերոյիշեալ ոճիրները կազմակերպող գլխաւոր ոճրագործներուն մէջ չգտնուելով մեղսակից է միայն եւ այդ կերպով ալ իր յանցաւորութիւնը հաստատուած է միաձայն որոշումով եւ իր հանգամանքը եւս երկու երրորդի քուէով որոշուած է,

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

(*) Նոյնճան յանցաւոր են թուրք զինուորը, ժանտարմը, գիւղացին եւ չէթէները:

(**) Դատարանը թեթեւ մը վրայէն կ'անցնի 1.5 միլիոն անձերու սպանութեան եւ հինգ միլիառ տոլարի վնասին վրայէն:

(***) Ինչ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը թելադրած էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐ

Առաւելապէս հայ մարդուն բնատուր ձիրքին եւ ընդունակութեան պէտք է վերագրել այն երեւոյթը, որ, այսօր, հայ ժողովուրդին մշակութային եւ մտաւոր մակարդակը այլեւս կարելի չէ բնորոշել հին չափանիշներով, այսինքն ճշդել անգրագիտութեան վերացումը եւայլն: Արդարեւ, գոյութիւն ունի ուրիշ՝ աւելի բարձր չափանիշ մը, որ համաշխարհային գիտութեան առաջին գիծերուն վրայ հայ գիտնականներուն գրաւած դիրքն է, անոնց դերը համամարդկային գիտութեան զարգացման մէջ:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան այժմ դարձած է գիտական առաջնակարգ կեդրոն մը, ուր լայն ծաւալով եւ խորութեամբ գիտահետազօտական աշխատանքներ կը կատարուին զանազան ճիւղերու մէջ: Բազմաթիւ ճիւղերու մէջ ստեղծուած են ուրոյն ուղղութիւններ: Քիչ չեն այն բնագաւառները, ուր հայ գիտնականները կը քալեն համաշխարհային գիտութեան առաջին շարքերուն հետ: Ասիկա առաջին առթիւ կը վերաբերի տիեզերքին ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ ձեռք ձգուած նուաճումներուն: Սկիզբը Բիւրականի աստղադիտարանը կը զբաղէր միայն աստղագիտութեան հարցերով, իսկ հիմա հետազօտութիւններուն ծանրութեան կեդրոնը տեղափոխուած է Ծիր-Կաթիններուն բնագաւառը: Հայ գիտնականներուն շնորհիւ սահմանուած է, որ Ծիր-Կաթիններուն միջուկները՝ հրաբխային հսկայ կեդրոններ են: Ծիր-Կաթիններուն զարգացման մէջ միջուկներուն դերին եւ անոնց բնոյթին հարցը այժմ դարձած է արտածիր-Կաթինային աստղագիտութեան հիմնական խնդիրներէն մէկը: Այդ հետազօտութիւններուն շնորհիւ աստղագիտութիւնը դարձած է բնութեան նոր օրէնքներուն յայտնագործումը, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել խիզախ ծրագիրներ՝ երկրին կլիմային վերափոխումը կամ ճամբորդութիւն դէպի աստղերը:

Հիմնական գիտական ուղղութիւններէն են ուսողագիտութիւնը եւ ձմեռնաքունը: Ուսողագիտութեան եւ մեքենականութեան հիմնարկութեան մէջ կը մըշակուին զանազան տեսութիւններ: Ձմեռնաքունի բնագաւառին մէջ գիտնականներուն ջանքերը ուղղուած են մեքենայական թարգմանութեան համար յատուկ մեքենայ մը ստեղծելուն:

Հայաստանի համար առանձնայատուկ նշանակութիւն ունի երկրին մասին գիտութիւններու զարգացումը՝ երկրաբանութիւնը, երկրաշարժաբանութիւնը եւն: Հայ երկրաբաններուն ստեղծագործ, հայրենանուէր աշխատանքին շնորհիւ Հայաստանը դարձած է գանձերու շտեմարան:

Արտակարգօրէն հրատապ են հրաբխագիտութեան հարցերը, քանի որ մեր երկիրը երկրաբանական տեսակէտէն կը ներկայացնէ միայն վերջերս յանգած երիտասարդ հրաբուխներու շրջան մը, իսկ երկրին մեծ մասը ծածկուած է հրաբխային նիւթերով:

Յաջողութեամբ կը զարգանան շէնքերը երկրաշարժներուն դէմ տոկուն դարձնելու կապակցութեամբ հետազօտական աշխատանքները: Այս հետազօտութիւնները կարեւոր են Հայաստանի համար, որ կը նկատուի երկրաշարժական շրջան մը:

Հայաստանի համար առանձնայատուկ նշանակութիւն ունի քիմիան, որուն հետ կապուած է արդիւնաւէտ օգտագործումը մեր հանքային հարստութիւններուն:

Նուրբ օրկանական համադրութեան բնագաւառին մէջ ձեռք ձգուած են կարեւոր արդիւնքներ:

Մեր երկրին համար մեծ նշանակութիւն ունին անհող պայմաններու մէջ բոյսերու մշակութիւնը:

Արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ կատարուած են տնտեսագիտութեան, հայ ժողովուրդի պատմութեան, գրականութեան, լեզուի, փիլիսոփայութեան պատմութեան, արուեստի, իրաւունքի, ազգագրութեան, հնագիտութեան, արեւելագիտութեան եւ հայագիտութեան եւ այլ հարցերու բնագաւառներուն գիծով:

Պատմութեան հիմնարկութիւնը իր ջանքերը կեդրոնացուցած է «Հայ ժողովուրդի պատմութեան» բազմահատորեակին պատրաստութեան վրայ: Աւարտած են աշխատանքները 2-4րդ հատորներուն վրայ, աւարտած է 5-6րդ հատորներուն խմբագրումը:

Գրականութեան հիմնարկութեան մէջ լուրջ ուշադրութիւն կը դարձուի հայ դասական գրողներու երկերուն ակադեմական հրատարակութեան: Տպագրուած են կամ տպագրուելու վրայ են Ռ. Պատկանեանի, Յ. Պարոնեանի, Յ. Յովհաննիսեանի, Ե. Չարենցի, Մ. Աբեղեանի երկերուն հատորները: Աւարտած է «Հայ նոր գրականութեան» Ա.-Գ. հատորներուն հրատարակութեան գործը, աշխատանք կը կատարուի Դ. Ե. հատորներու պատրաստութեան ուղղութեամբ:

Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութիւնը կը պատրաստէ Հայաստանի հնագիտական ատլասը: Անցեալ տարի պատրաստել «Հայաստանի էնէոլիթի յուշարձաններ», «Պրոնզի եւ վաղ երկաթի յուշարձանները», «Հայաստանի կիկլոպեան բերդերը», «Անթիք շրջանի յուշարձանները», «Միջնադարեան Հայաստանի քաղաքները» գործերը:

Լեզուաբաններու ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Հայոց լեզուի զարգացման օրինաչափութիւններուն վրայ՝ կապուած մեր ազգին զարգացման հետ, բառարանագիտութեան եւ բառագիտութեան, Հայոց լեզուին պատմութեան, հայ բարբառներուն ուսումնասիրութեան հարցերուն շուրջը:

Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիային ձեռք ձգած յաջողութիւնները պատճառ դարձան, որ օտար գիտնականները չահագրգռուին հայ գիտնականներուն աշխատանքներով: Միայն անցեալ տարի օտար երկիրներէ Հայաստան այցելեցին 152 գիտնականներ: Զգալի կերպով ամրապնդուած են միջազգային գիտական կապերը: Միայն Բիւրականի աստղադիտարանը կապ հաստատած է 320 աստղադիտարաններու հետ, իսկ ակադեմիային գրադարանը՝ 380 հիմնարկութիւններու հետ: 1965ին գիրքի փոխանակութեան դրութեամբ ստացուած են 13 հազար գիրքեր:

Մեր ակադեմիայի յարաճուն հեղինակութեան արդիւնք է նաեւ Երեւանի մէջ միջազգային մեծ գիտ. ժողովներու եւ դասախօսութիւններու կազմակերպումը: Այս տեսակէտէն կարեւոր միջոցառումներ էին 1965 Սեպտեմբերին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած անալիթիկ գործօններուն գիծով միջազգային համագումարը եւ անմնայուն աստղերու գիծով միջազգային գիտ. ժողովը՝ 1966 Մայիսին: Միայն առաջին համագումարին Մ. Նահանգներէն մասնակցեցան 23 գիտնականներ: Մեծ թիւով գիտնականներ եկած էին Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Շուէտէն, Պուլկարիայէն եւ այլ երկիրներէ:

Հայ գիտնականներէն շատերը, իրենց կարգին, մասնակցեցան օտար երկիրներու մէջ գումարուած գիտական համագումարներուն:

Յ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

LIVRES REÇUS

Commentaire de l'Evangile Concordant ou Diatessaron, (traduit du syriaque et de l'arménien) d'Ephrem de Nisibe. Introduction, traduction et notes par Louis Leloir, moine de Clervaux, Ed. du Cerf, Paris.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՐՈԶՆԵՐ գրեց Բաբգէն Վրդ. Թօփճեան: Տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ 1966:

Սիսակ Յ. Վարժապետեանի Ծպրան Խալիլ Ծպրան, որ կուտայ Լիբանանցի մեծատաղանդ փիլիսոփայ-բանաստեղծ եւ ստեղծագործ նկարիչ Ծպրան Խալիլ Ծպրանի կենսագրութիւնը, թարգմանական նմոյշներ իր գործերէն եւ վերարտադրութիւններ նկարներէն: Պատկերազարդ, Պէյրութ (Լիբանան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ուրեմն բացայայտ էր որ Կայսրը՝ պալատին բոլորովին անծանօթ գաւառի այս բժիշկը կանչած էր, Ֆրաու Քլայսթին հետ խորհրդակցութիւն մը ընել տալու համար: Բայց ի՞նչ նպատակով, Աստուած իմ:

Ակնարկելի բժիշկին մասին տեղեկացայ որ ան մտային հիւանդութեանց յայտնի մասնագէտ մըն է եւ մանաւանդ գրած է գործ մը, որ զինքը հեղինակութիւն մը ըրած է, ուղեղին ախտաբանութեան տեսակէտով: Ինչո՞ւ ուրեմն Կայսրը բերել տուած էր զայն, քանի որ պէտք չունէր մտային հիւանդութեանց մասնագէտի մը ծառայութիւններուն:

— Մենք վաղը ցերեկ կը մեկնինք, ըսաւ ինծի Կայսրը խստօրէն, ժամ մը ետք իր սենեակը կանչել տալով զիս:

Խիստ անակնկալի եկայ այս յանկարծական որոշումէն, որովհետեւ որոշած էր երեք օր աւելի մնալ հոն: Յիշողութեանս մէջ տիկին Ռայթշըլի խօսքերը յանկարծ արթնցան տարօրինակ յամառութեամբ մը:

— Բնաւ աղէկ չեմ զգար ինքզինքս, աւելցուց Նորին Վեհափառութիւնը, եւ բժիշկ Վօլէրթուն պատուիրեց որ Փոցտամ դառնամ հանգստանալու համար:

Ակնածալից խոնարհեցայ եւ քանի մը վայրկեանի լռութենէ ետք, համարձակեցայ մօտենալ այն խնդրին որ այնքան մօտ էր սրտիս:

— Ձեր Վեհափառութիւնը կ'արտօնէ՞ որ խիստ գաղտնի նիւթի մը վրայ խօսիմ, հարցուցի մօտենալով այն սեղանին որուն վրայ գրելով զբաղած էի այն օրուան մեծ մասը:

— Ի՞նչ խնդիր, հարցուց խստօրէն Քայզէրը:

— Կ'ուզեմ խօսիլ Ձեր Վեհափառութեան Թուրքիոյ եւ Սուլթանին հետ ունեցած գործի մասին: Ֆրաու Ռայթշըլ տեղեակ է այդ խնդրին եւ ջերմօրէն կը փափաքի տեսնել ձեզ եւ հանդիսաւորապէս երդումով խոստանալ որ բացարձակ գաղտնապահութիւն մը պիտի պահէ:

Կայսեր յօնքերը պռստեցան եւ աչքերը բարկութեան կայծակներ ժայթքեցին:

— Կնոջ երդում, աղաղակեց: Թողէք խնդրեմ: Կեանքիս մէջ չեմ կրցած հաւատալ երբեք թէ ոեւէ մարդկային ուժ կարենայ լռութիւն պարտադրել կնոջ լեզուին, մանաւանդ երբ այդ կինը մեր մահացու թշնամի ցեղին մէկ աղջիկն է: Կը գնահատեմ ձեր ըսածները, որ կ'ապացուցանեն ձեր անկեղծութիւնն ու թափանցողութիւնը, Ֆօն Հելցէնտօրֆ, բայց բարեբախտաբար առենէ մը ի վեր տեղեակ եմ ինծի ըսածներուդ, եւ արդէն խիստ գաղտնի կերպով միջոցներ ձեռք առած եմ, խնդիրը դարմանելու համար: Միայն թէ կը յիշէք անշուշտ որ այս բոլորը պէտք է մեր մէջ մնայ:

Դուք բան մը չէք գիտեր, բացարձակապէս անտեղեակ էք. չմոռնաք: Ահա այդ միայն ձեզմէ խնդրածս: Ես կայսր եմ եւ դուք իմ թիկնապահ զինուորականս: Ալ ուրիշ բան չունիմ ձեզի ըսելիք: Կը կրկնեմ որ խիստ կը գնահատեմ ձեր անկեղծութիւնը որով կանխազգուշացուցիք զիս, բայց անգամ մըն ալ կ'ըսեմ թէ կնոջ մը դերէն դուրս է մեր դիւանագիտական գործերուն միջամուխ ըլլալ, եթէ երբեք ան հայրենիքի փառքին աշխատող գաղտնի գործակալներէն չէ: Հիմա ուրեմն, այլեւս չըլլայ որ բառ մը խօսիք:

Տասը վայրկեան ետք, Կայսրէն հրաժեշտ կ'առնէի եւ հնամենի դղեակին նրբանցքներէն անցնելով սենեակս կ'երթայի: Կը տիրէր տպաւորիչ լռութիւն մը, որ կը խանգարուէր միայն քայլերուս հնչական արձագանգէն: Աչքիս առջեւ կը կատարուէր տեսարան մը որ աւելի սրտաճմլիկ էր քան ամենամեծ բանաստեղծներուն երեւակայած եւ բեմադրած տրամները:

Գիտէի որ Կայսրը կրօնական պատմուճանի մը տակ իր ոճրարարոյ եւ նենգ բնազդը եւ իր անխիղճ եսը պարտկած, եւ իրեն պէս բարոյական ամէն ըմբռնումներէ զուրկ իր գահաժառանգ որդւոյն հետ ընկերացած էր եւ գաղտնօրէն կը նիւթէր Թրքական կայսրութեան թաւալգլոր անկումն ու Եւրոպայի մէջէն Իսլամին ոչնչացումը: Եւ ահա, պատերազմի Ամենակարող Տիրոջ եւ անոր աշխարհակալական անսանձ ու ամօթալի ծրագիրներուն միջեւ, որոնք այնքան խնամով, ճարտարութեամբ ու մանրամասնութեամբ ուսումնասիրուած էին ամէն գիշեր Փոցտամի մօայլ եւ չարաշուք կանաչ սենեակին մէջ — նետուած էր յանկարծ քնքոյշ, պզտիկ փարիզուհի մը, առոյգ եւ սիրուն տիկին Ռայթշըլ, որուն վեհանձն սիրտը ընդվզած էր այսպիսի խայտառակութեան մը գաղափարին դէմ:

ՈՒԻԼԵՐՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մելինէ Թագւորեան Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ (27 Նոյեմբեր) Լիոնի Հայոց եկեղեցին 295 Րիւ Պուալօ, իր ամուսնոյն

ՅԱԿՈԲ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ

վաղաhասՄահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող – ները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան, Պ. Ժան Յովնանեան, Այրի Տիկին Միհրան Պասմաճեան ինչպէս նաեւ Յովնանեան, Ալլահվէրտեան, Պասմաճեան, Խանճեան – եան, Զարաքօղլու եւ Զօքարեան ընտա – նիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկի նը – ւէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի – րենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Սերգօ Պէրպէրեան իրենց մօր՝

ԱՆՈՒՇԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ 100ա – կան ֆրանք կը նուիրեն եկեղեցւոյ վերէ – թի նորոգութեան, Հանգստեան Տան եւ Կապոյտ Խաչին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու – թեամբ ստացած է Ձէլվէեան ընտանիքէն հարիւր ֆրանք ողբ. Տիկին Հարէնցի յու – զարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկե – պսակի :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարա – կութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, ե – րեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Ճաշագին 10 ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երի – տասարդներու կողմէ :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը, Դեկտեմբեր 2ին, ժամը 20.30ին Օթէլ Մոտեռնի սրահին մէջ կը կազմակերպէ, հրապարակային հաւաքոյթ մը, ուր պի – տի արտայայտուին Հայաստանի Գր – ողներու Ե. համագումարին մասնակցող Սփիւռքի հայ գրողներէնհրաւիրեալները: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարի – զի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բը – նակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նը – պատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ու – սանողական մասնակի գործեր կրնան տը – րամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վե – րոյիշեալ թիւին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արե – նոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժա – մը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիկի նորոգուած սրահը, (Սալ Սէն Լուի) :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ պատշաճ յայ – տագիր :

Կը մասնակցի.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի պարա – խումբը :

Մեներգ.— Օրիորդներ Հէլվաճեան եւ Պետրոսեան, արտասանութիւն՝ Օր. Ռստիկեան եւ ընկեր Մաքսուեան, Օր. Լ. Քէօմիւրճեան (երգ) : Ջութակի ընկեր Պ. Աբրահամեանի եւ ընկեր Պէրպէրեանի:

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի դասարաններու նոր բաժնին:
Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո – չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարոյր Գասպարեան, Բիւրական գիւղ, Աշտարակի շրջան, հօրը անունը Կուրղէն, մօրը անունը Թէթէվան, քոյրերուն՝ Մարգարիտ, Ոսկեհատ, քրոջ ամուսնոյն անունը, Արամայիս Օհանեան, քրոջ զա – ւակներուն անուններն են Սամուէլ, Ռո – զա, Սէրգէյ, տեսնուած է Ֆրանսայի մէջ, Փարիզ կամ Փարիզի շրջանը, ինքը դպրոցի տնօրէն էր եւ կը տիրապետէր զանազան լեզուներու : Քոյրը Հայաստան կը գտնուի : Մանրամասնութիւնները ըս – տանալու համար դիմել հետեւեալ հաս – ցէին.

M. SAHAGUIAN G.
91 bis, Rue P-V. Couturier
94 — ALFORTVILLE
Tél. : 368-80-58

Կը խնդրուի նոյնպէս Պ. Գասպարեանը ճանչցողներէն իմացնել Պ. Սահակեանի :

×

Փալուղեան – Սենէքերիմ – Ալէքսանի, 1907ին Դուսքանդի շրջ, Արալըխ գիւղ, կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել, Վարդան Քէչիչեանի :

95, Rue Moncey — LYON (3ème)
Rhône — FRANCE

Կը խնդրուի արտասահմանի հայ թեր – թերէն արտատպել :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդ – հանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու – հիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն կազ – մակերպած է ընկերահամակրական խըն – ջոյք մը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը Րիւ տը լա Տէֆանս :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանու – թիւն եւ զանազան անակնկալներ,

Առատ կեր ու խում ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ :

Մուտք 10 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւ – ղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ու – նենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետա – գային :

ԽՆՋՈՅՔ

Սեւրանի Դպրոցի Հայ. Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի տան մէջ:
17 Րիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Փարիզի խումբին կողմէ :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 3, ժամը 19էն սկսեալ :

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (27 Նոյեմբեր) առաւօտ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներ – կայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացու – ցիչը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ
Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար,
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալից կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒԻՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԻՐ – ՋԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր
GRAND - HOTEL
12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (Քարփուշա) եւ իր պալալա – յիքայի խումբին :

Ուսանողներու կէս գին — Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT — ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորբորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար․ 60 Ֆ․ Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ․
Արտասահման՝ Տար․ 80 Ֆ․ Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
27 NOVEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10773 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 42e ANNÉE — Nº 10.773

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՕՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

« Դաշնակցութեան Օր » ուան տօնա– կատարութիւնները այս տարի եւս տեղի ունեցան ամէնուրեք խանդավառ մթնո– լորտի մէջ :

Ազատատենչ Հայութիւնը անգամ մը եւս լսեց իր ազգային – քաղաքական բաղձանքներու հարազատ արտայայտիչ մեծ կազմակերպութեան քաջալերական ու սրտապնդիչ խօսքը : Անգամ մը եւս նորոգեց իր ուխտը եւ աստիճան մը աւելի զօրեղացաւ իր հաւատքին մէջ :

Ուրախալի երեւոյթ էր այս տարուան հանդիսութեանց երկսեռ երիտասարդնե– րու մասնակցութիւնը մեծ թիւով :

Երեւոյթը ուշագրաւ էր մանաւանդ ա՛յն պատճառով, որ Փարիզի եւ Մարսիլիոյ հանդէսները պարահանդէսի բաժին չու– նէին այս անգամ երիտասարդները հրա– պուրելու համար :

Ուրեմն Ֆրանսահայ այս երիտասարդ– ները եկեր էին լսելու մեր ճառախօսները եւ հաղորդուելու անոնց գաղափարակա– նին հետ :

Երէցները կը հրճուէին, երբ կը տեսնէին թէ մեզմէ անդարձ բաժնուողներու տեղը կուգան լեցնելու նորեր : Կը մխիթարո– ւէին ականատես ըլլալով անոնց խանդա– վառութեան եւ ոգեւորութեան :

Ուրեմն Ջահը չի մարիր երբեք : Ու ձեռքէ ձեռք, սերունդէ սերունդ կը փո– խանցուի մշտավառ :

Օտար աստղերու տակ, հիւրընկալ հողի վրայ ծնած, սնած, դաստիարակ– ուած եւ իրենց երկրորդ հայրենիքին հա– ւատարիմ քաղաքացիներ դարձած սե– րունդ մը հասակ կը նետէ այսօր, տոգոր– ուած ազգային զգացումներով, հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը կրելով իր հո– գիին խորը :

Հ․ Յ․ Դաշնակցութիւնը հաստարմատ կաղնի մըն է, որ երեք քառորդ դարէ ի վեր յաղթականօրէն կուրծք տուած է դուրսէն ու ներսէն իրեն դէմ խոյացող ա– մէնհի փոթորիկներուն :

Մեր դարաւոր դահիճը՝ Թուրքն էր իր առաջին թշնամին :

Կուսակցութեան սուրբ դրօշակին տակ կռուող ֆէտայիները իրենց արիւնը կը թափէին բռնակալ ու ոճրագործ օսման– եան կառավարութեան լուծէն ազատա– գրելու համար Հայութիւնը :

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարու– թիւնը Դաշնակցութեան մտաւորական ընտրանիին դէմ ուղղեց իր առաջին հար– ուածները 1915ի Մեծ Եղեռնին :

Թշնամին հրճուանքի սադայէլական քրքիջ արձակեց՝ երբ անպատիժ գլխա– տեց Հայութեան անձնուէր վարիչները :

Կարծեց թէ թաղած էր Հայկական Դա– տը՝ տարագրութեան ճամբաներուն վը– րայ, ամայի լեռներու եւ ձորերու մէջ նահատակելով մէկուկէս միլիոն Հայեր :

Մեծ Եղեռնէն երեք տարի ետք, հայ ժողովուրդը, առանց դաւանանքի ու հա– ւատամքի խտրութեան, բոլորուեցաւ Դաշնակցութեան շուրջ եւ անարգ թշնա– միին պարտադրեց Հայաստանի անկա– խութիւնը :

Առանց մարտական մեծ կուսակցու– թեան կազմակերպուած ու կարգապահ ուժին՝ 1918ի բախտորոշ օրերուն դժուար թէ հայ ժողովուրդը կարենար դիմադրել թշնամիի գերակշիռ բանակին, որ անար– գել կը յառաջանար դէպի Հայաստանի խոր– քը, սպառնալով Էջմիածնին ու Երեւանին եւ հոն ապաստանող մեր հարիւր հազա– րաւոր հայրենակիցներուն :

Թուրքը դուրսէն խոյացող փոթորիկն էր :

Դաշնակցութիւնը յաղթական պայքար մղեց նաեւ ներսէն իրեն դէմ շղթայազեր– ծուած փոթորիկներուն :

Օսմանեան Սահմանադրութեան վա– ղորդայնին, 1908ին կազմուեցաւ Սահմա– նադիր – Ռամկավար կուսակցութիւնը, որուն գլխաւոր նպատակն էր «պայքար Դաշնակցութեան դէմ» : 1921ին անուն փոխեց անիկա, Պոլսոյ մէջ միանալով մահամերձ Վերակազմեալ Հնչակեան կու– սակցութեան հետ, որ «Ազատական» ան– ուանակոչուած էր սոսցած : Ռամկավար– Ազատական նոր կուսակցութիւնը (Ռակ) չշեղեցաւ Սահմանադիր – Ռամկավարնե– րու աւանդական բացասական ընթացքէն : Ու փոխանակ դրական գործ մը կատարե– լու, իր գործունէութեան գլխաւոր ա– ռանցքը դարձուց Դաշնակցութեան դէմ պայքարը :

Այդ կուսակցութիւնը այս օրերս կը տօնէ իր հիմնադրութեան 45ամեակը : Փափաքելի էր իմանալ թէ ի՛նչ դրական գործ կատարած է անիկա Զորուկէս տասնեակ տարիներու ընթացքին :

Ջէզոք թերթ մը վերջերս կը հարցնէր, բարեմտօրէն ․

« Ի՞նչ գործ պիտի ընէիք եւ ի՞նչ առա– քելութիւն պիտի ունենայիք, սիրելի՛ Ռամկավարներ, եթէ Հայ Յեղ․ Դաշնակ– ցութիւնը գոյութիւն ունեցած չըլլար․ *անելիք* պիտի ունենայի՞ք թէ ոչ, եւ ի՞նչ պիտի ըլլար ձեր *անելիքը* : Կուսակցու– թիւն մը գոյութեան կուգայ *գաղափար* մը պաշտպանելու, *առաքելութիւն* մը ը– նելու եւ *գործ մը* կատարելու, եւ ոչ թէ այլ կուսակցութիւն մը հակակշռելու » : (Սփիւռք, *Պէյրութ*, 3 Նոյ․ 1966, *թիւ* 43) :

Միւս կողմէ Հայաստանի խորհրդայնա– ցումէն ի վեր բոլշեւիկները իրենց հար– ուածները ուղղեցին Դաշնակցութեան դէմ, զոր հանդիսաւորապէս թաղեցին : Սակայն տեսան, որ «թաղում»էն 46 տա– րի ետք տակաւին ո՛չ միայն քաջառողջ է ու միշտ պատնէշի վրայ, այլեւ իր գաղա– փարականը ծիլեր արձակած է :

Դաշնակցութիւնը պիտի ապրի, պիտի աճի ու բարգաւաճի, անոր անմահ գա– ղափարականը միշտ կենդանի պիտի մը– նայ՝ ցորչափ չէ լուծուած հայկական արդար դատը, որուն անկուն պաշտպանն ու մշտարթուն պահակն է անիկա :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ԱՒԵԼԻ ԱՆՔԱՒԵԼԻ ՄԵՂՔ ՄԸ

Անգլիացի հեղինակ մը, որուն մօտէն ծանօթ էի, կը բացատրէր ինծի օր մը ․

— Տասը, քսան հատոր գիրք գրած եմ, բայց կը խոստովանիմ որ անգլերէնս տը– կար է ․․․ Այսինքն ըսել կ'ուզեմ թէ քե– րականութիւնս եւ ուղղագրութիւնս վը– րաս – գրէ՛ բաներ են ․․․

— Բայց ձեր հրատարակած գիրքերուն մէջ ձեր այդ «տգիտութեան» փաստերը չկան ․․․

— Ի հարկէ չկան, որովհետեւ սրբա– գրիչներ ունիմ ․․․ Ձեռագիրս կը տանիմ կուտամ մասնագէտ քերականագէտի մը, որ շարադասութեան բոլոր գաղտնիքները գոց գիտէ ․․․ Ուրեմն, ան ձեռագիրս կը սրբագրէ, կարգի կը դնէ եւ աչք ծակող փուշերը կը փրցնէ կը նետէ ․․․ Վիրա– բուժական այս գործողութենէն ետքն է որ գրածս տպարանին կը յանձնուի ․․․ Ահաւասիկ, ատոր համար է որ գիրքե– րուս մէջ նրագով ալ սխալ փնտռէք, չէք գտներ ․․․

Զմոռնամ ըսելու թէ բարեկամս հեղի– նակ չեղած, եղած էր ․․․ գինեվաճառ : Այս «մանրամասնութեամբ» է որ կարելի է բացատրել իր տգիտութիւնը՝ գրելու արհեստին մէջ :

×

Մեր մէջ այս տեսակ սովորութիւն չկայ :

— Մեղա՛յ, գրածս կիրակոսին տամ որ սրբագրէ՛ ․․․ Ամօթ չէ՞ ինծի, կը վայլէ՞ :

Այսպէս կը բարբառին շատ մը գրող– ներ, որոնք ամէն տեղ են : Ոմանք ի ծնէ ․․․ գինեվաճառ, բայց եղած են հեղի– նակ : Կամ հեղինակի պէս բան մը :

Մեզի ամէնէն աւելի ծանօթ լեզունե– րով — անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմանե– րէն — հրատարակուած գրական գործե– րու մէջ լեզուական սխալներ չկան :

Ո՛չ Չըրչիլի մը յուշերուն մէջ քերակա– նական վրիպումներու կը հանդիպիք, ո՛չ ալ տը Կոլի մը : Երկուքին ալ մասնագի– տութիւնը անգլերէնի կամ ֆրանսերէնի քերականութիւնը չէ : Բայց, երկուքն ալ, խոնարհաբար թոյլ տուած են իրենց հրա– տարակիչներուն որ իրենց ձեռագիրները մասնագէտ սրբագրիչին բովէն անցընեն :

Նոյնը կարելի է ըսել ամէն օտար գրողի համար : Մնաց որ օտար հրատարակիչը, ինք, չի հանդուրժեր որ իր տպարանէն դուրս ելած գիրք մը լեզուական սխալնե– րով լեցուած ըլլայ :

Մենք այդքան բծախնդիր չենք :

×

Վերջերս Նարդունին մատնանիշ կ'ընէր հրատարակութիւն մը, որուն մէջ թարգ– մանական աններելի սխալներ կային :

Նարդունին հարցուցած չէր, կարծեմ, բայց ես հարցնեմ ․

— Կարելի չէ՞ր պատարագամատոյցին ձեռագիրը ցոյց տալ քաջահմուտ ֆրան– սագէտի մը եւ կրօնական նիւթերու ծա– նօթ մէկու մը ․․․

Ի հարկէ կարելի էր : Բայց ․

— *Ամա՛ն*, հասկցո՞ղը ով է ․․․ Որո՞ւն հոգը հատեր է որ ելլէ ստուգէ թէ «հրե– ղէն» գրաբարի մէջ «հրեշտակներ» (*ֆա– լանժ սէլէսթ*) կը նշանակէ ․․․ Տպարանին հեռաձայնեցէք, թող գան ձեռագիրները վերցնեն ․․․

Մա՛րդ թող չպնդէ թէ լրագրական յօդ– ուած մը անսխալ թարգմանողը կրնայ, անպատճառ, անսխալ թարգմանել նաեւ մասնագիտական գործ մը, որուն *վոքա– պիւլէր* բոլորովին տարբեր է : Ամէն նիւթ, ինչպէս ամէն արհեստ, ունի իր առանձին բառամթերքը : Բժիշկն ու փաս– տաբանը ունին իրենց արհեստին յատուկ լեզուներ՝ մէկը միւսին համար, շատ ան– գամ, անհասկնալի :

×

Եթէ անգլերէն պիտի գրենք, իրաւունք չունինք անգլերէն լեզուին կանոններուն դէմ մեղանչելու : Եթէ ֆրանսերէն պիտի գրենք, նոյնէն, բացարձակօրէն իրաւունք չունինք ֆրանսերէն լեզուն լղրճելու :

Ինչպէս իրաւունք չունինք ցեխոտ կօ– շիկներով հիւրանոցին գորգին վրայ քա– լելու կամ աղտոտ ձեռքերով հարսին շու– շանափայլ հագուստին դպչելու :

Անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուները — կամ ուրիշ լեզուներ — մեր մինուճար հայերէնը չեն որ իրենց հետ խաղանք մեր ուզածին պէս : Ծաղրանկարի վերածենք զանոնք, մենք ալ անոնց հետ միասին *փայլաչօ* դառնալով՝ յաչս այդ լեզունե– րուն տէրերուն :

×

Մասնաւորաբար պէտք է ուշադիր ըլ– լանք որ մեր գրիչէն ելած ֆրանսերէնն ու անգլերէնը — կամ չինումաչիներէնը — Ֆրանսացիին, Անգլիացիին կամ Չինացի– ին աչքը չծակեն : Եւ իրաւունք չտան ա– նոնց որ մեր վրայ խնդան :

Քաղաքական գործերու կալուածին մէջ, շա՛տ շատերու աչքին ծիծաղի ա– ռարկան եղած ենք : Թոյլ չտանք որ մեզ իրենց մատին վրայ առնեն լեզուական կալուածին մէջ ալ :

Ուշադիր պէտք է ըլլան մանաւանդ ազ– գային մարմինները, որոնց ազդերն ու նամակները խմբագրողները շատ մը տե– ղեր, շատ անգամ, խնամքով ու բծախնդ– րութեամբ չէ որ կը գրեն իրենց անգլե– րէնն ու ֆրանսերէնը : Կամ չինարէնը :

Գիրքի մուկերը գտած են աններելի սը– խալներ թատրոնի մը տոմսակին կամ յայտագրին վրայ : Տեսած են կոպիտ սը– խալներ շրջաբերականներու, թռուցիկնե– րու եւ նոյնիսկ յուշագիրներու մէջ — ա– մէնքն ալ արդիւնք, մասամբ, անգիտու– թեան, մասամբ, անհոգութեան : Երբեմն ալ ինքնահաւանութեան :

Եթէ կան հայրենակիցներ — կամ Վ․ար– չութիւններ — որոնք չեն զիջանիր իրենց հայերէնը սրբագրել տալու, այդպիսինե– րը ազգին արժանապատուութեան հետ է որ կը խաղան, երբ կը մերժեն անգլիա– գէտին կամ ֆրանսագէտին գրաքննութե– նէն անցընել իրենց ձեռագիրը, որ կրնայ ըլլալ հերիսայ փարթիի մը հրաւիրագի– րը, հոգաբարձութեան մը շրջաբերականը կամ հանգանակութեան մը կոչը՝ այդ լե– զուներով :

Ազգին պատիւը բարձր պահելու զանա– զան ձեւեր կան :

Մէկն ալ հարեւանին լեզուն անսխալ գրելու մեր նիգը : Մեր բծախնդրութիւ– նը :

Մեր մայրենի լեզուն խաչը հանել մէկ մեզ : Հիւրընկալին լեզուն պատէ պատ զարնել երկու մեզ :

Թերեւս աւելի անքաւելի :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց կոսիգինն ընդունիլ Թնդանօթի 101 հար– ուածներով, ինչպէս պետութեան դեկա– վար մը : Խորհրդային վարչապետը ռու– սերէն ճառ մըն ալ պիտի խօսի Ծերակոյտը– սիլէն, Դեկտեմբեր ութին, մեկնումի նախօրեակին :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը դատա– պարտեց Իսրայէլը, Յորդանանի հողա– մասին վրայ կատարած յարձակման ա– թիւ, քուէարկելով միաձայնութեամբ բա– նաձեւը : Այս բանաձեւը դատապարտելէ ետք Իսրայէլը կ'ազդարարէ թէ այլ մի– ջոցներ ձեռք կ'առնուին եթէ դէպքը կրկ– նուի : Իսրայէլ անմիջապէս ամբաստանեց Ապահովութեան Խորհուրդը իբրեւ «կող– մնակալ» կազմակերպութիւն : Միւս կող– մէ Հիւսէյն Թագաւորի վիճակը օրէ օր կը բարդանայ : Եգիպտական ձայնասփիւռը կը շարունակէ իր յարձակումները մինչ Պաղեստինի ազատագրման կազմակեր– պութեան պետը Հիւսէյնը կը նկատէ «իմ– բեւ միակ թշնամին ժողովուրդին » :

ՄԻԱՑԵԱԼ Ազգերու առողջապահական կազմակերպութիւնը Հինգշաբթի օր, Ժը– նեւի մէջ հրատարակեց տեղեկագիր մը, որուն համաձայն օրական հազար հոգի անձնասպան կ'ըլլան աշխարհի մէջ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը տեղեկացնեն թէ Սու– րիոյ կառավարութիւնը կը սպառնայ «միակողմանի խիստ միջոցներ» ձեռք առ– նել Իրաքի քարիւղի ընկերութեան դէմ, որովհետեւ այս վերջինը «անճիշդ» հա– շիւներ ներկայացուցած է վերջին տասը տարիներուն՝ Սուրիոյ հողերէն իր կա– տարած փոխադրութեանց մասին : Դա– մասկոս կը գանգատի թէ մեծ վնասներու ենթարկուած է համապատասխան վարձք ստացած չըլլալով եւ հիմա կը պահանջէ տարեկան տասը միլիոն սթերլին :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, այս օրերս, տեղի կ'ու– նենայ դատավարութիւնը խումբ մը յոյն սպաներուն, որոնք ամբաստանուած են թէ դաւադրութիւն մը սարքած էին Կիպ– րոսի մէջ, իշխանութիւնը ձեռք անցընելու համար : Կիպրոսի ընդհ․ հրամանատարը, զնդ․ Կրիվաս, Հինգշաբթի օր, վկայու– թիւն տալով ըսաւ թէ 28 զինուորական– ները կը պատկանէին Ասփիտա (Վահան) գաղտնի ընկերակցութեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Հայ ժողովուրդը աշխարհի հնագոյն ժողովուրդներից մէկն է, որ սկսել է ձեւաւորուել մարդկային քաղաքակրթութեան պատմութեան արշալոյսին: Հայ ժողովուրդը կազմաւորուել է հայկական լեռնաշխարհում այն ժամանակաշրջանում, երբ այդ հողամասի վրայ եւ նրա շուրջը գոյութիւն չունէին հնդեւրոպական լեզուով խօսող ցեղեր եւ ժողովուրդներ, այնինչ հայ ժողովրդի լեզուն պատկանում է հնդեւրոպական տիպի լեզուներին, հիմնականում որոշ չափով ազդուած լինելով նաեւ տեղաբնիկ խուրրի-ուրարտական լեզուներից: Պատմա-համեմատական լեզուաբանութեան վերջին նուաճումները շատ աւելի ընդլայնում են մեր տեղեկութիւնները Հայոց լեզուի առաջացման եւ նրա զարգացման մասին:

Հարկաւոր է յիշել, որ լեզուն ժողովրդի կազմաւորման էական գործօններից մէկն է եւ ինքնին հանդիսանում է տուեալ ժողովրդի կորիզ հանդիսացող ցեղի պատմական կեանքի առաւել վաղ փուլերի բացայայտման համար ամենավստահելի եւ ամենայուսալի չափանիշը: Մեր ասածը ամբողջովին վերաբերւում է նաեւ հայ ժողովրդի կազմաւորման ուսումնասիրութեան հարցին: Հնարաւոր չէ բացայայտել Հայերի կազմաւորման սկզբնական փուլերը առանց դիմելու Հայոց լեզուի պատմութեանը, այն ժամանակաշրջանին, երբ հայերէնը մի ցեղի կամ ցեղախմբի լեզու էր, որ յետագայում դարձաւ Հայոց լեզուի կազմաւորման եւ այդ լեզուով խօսող ժողովրդի ձեւաւորման հիմքը:

Մեզ հասած տուեալները ցոյց են տալիս, որ Հայոց լեզուն աւելի հին է, քան հայ ժողովուրդը եւ նրա պատմական արմատները թաղուած են այն ժամանակների հեռաւոր խորքերում, երբ այդ հիմք լեզուի կրողները, որից ժամանակին առանձնանում են թրակերէնը, փռիւգերէնը, հայերէնն ու ալպաներէնը, դեռեւս մեր թուականութիւնից առաջ չորրորդ հազարամեակում գտնւում էին ժամանակակից Մոլդավիայի ու Ուկրանիայի տափաստաններն ընդգրկող Տրիպոլեան հնագիտական մշակոյթի շրջօղակում:

Հնդեւրոպական լեզուաբանութեան նոր յայտնագործումները առանձնապէս մեծ նշանակութիւն ունեն հայ ժողովրդի լեզուական ծագման հարցի պարզաբանման համար: Այժմ արդէն կարելի է հաստատուած համարել, որ հնդեւրոպական լեզուն կրող նախահայերը հայկական լեռնաշխարհ են եկել արեւմուտքից Պալքանեան թերակղզուց Փոքր Ասիայի վրայով: Կրետէ-Միքենեան աղիւսակների վերծանման շնորհիւ յայտնաբերուած «Նախայունարէնի» ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուեց, որ Թրակա-փռիւգիական կամ «նախայունական» պելասգեան լեզուներին բնորոշ օրինաչափութիւններից շատերը բացատրւում են հայերէնի եւ ալպաներէնի օգնութեամբ, որոնք Թրակա-փռիւգիական լեզուախմբի եւ նրան ազգակից պելասգերէնի միակ կենդանի ներկայացուցիչներն են, հասած մինչեւ մեր օրերը:

Նոր փաստերի եւ ուսումնասիրութիւնների լոյսի տակ բոլորովին նոր տեսանկիւնով է դիտւում հայ ժողովրդի կազմաւորման հոլովոյթը: Այդ հոլովոյթը սերտօրէն կապուած է ազգագրական եւ առհասարակ պատմական զարգացման այն երեւոյթների հետ, որ տեղի էին ունենում սկսած Ք. Ա. չորրորդ հազարամեակից՝ Պալքանեան թերակղզում, Փոքր Ասիայի եւ հայկական բարձրաւանդակի բնաշխարհում: Այդ այն պատմական միջավայրն էր, որտեղ հնդեւրոպական լեզուներով խօսող ցեղերը սերտ յարաբերութիւնների մէջ էին մտնում տեղաբնիկ ցեղերի հետ: Այդ փոխազդեցութիւնների արեւմտեան ծայրամասումն էր Պալքանեան թերակղզու հարաւային մասը եւ Կրետէ կղզին, որտեղ գերիշխող էին «նախայունական» Թրակա-պելասգեան ցեղերը եւ որոնց հիմքի վրայ ձեւաւորուեց հելլենական աշխարհը, իսկ արեւելեան ծայրամասումն էր հայկական լեռնաշխարհի Խուրրի-Միտանի-ուրարտական ազգագրական կազմաւորումների միջավայրը, որ մտաւ երկարատեւ փոխազդեցութիւնների ոլորտը խեթալուվիական եւ յոյն-Թրակա-պելասգեան հնդեւրոպական ցեղերի հետ: Խուրրի-միտանի-ուրարտական ցեղերի բազմաթիւ, բազմատեսակ եւ բազմաձեւ փոխազդեցութիւնները հնդեւրոպական ցեղերի հետ տարան նրանց յետագայ զարգացումը դէպի հնդեւրոպականացման ուղին, որի յստակ դրսեւորումն եղաւ հայկական ցեղի առաջացումը, որ Հայկական լեռնաշխարհի խառնիճաղանճ ցեղային կազմաւորումներին պիտի փոխարինէր հայ ժողովուրդը, իբրեւ մէկ միասնական ժողովուրդ իր միասնական լեզուով, հողամասով, պետութեամբ եւ մշակոյթով:

Այժմ իրաւամբ կարելի է ասել, որ հայ ժողովուրդը հայկական լեռնաշխարհի առաջին ժողովուրդն է, եւ գոյութիւն ունի այստեղ մինչեւ օրս:

Հայոց լեզուի պատմութիւնը ընդհանուր գծերով կարելի է բաժանել երկու հիմնական փուլերի: Նախահայկական փուլ, երբ հիմնական տարրերը, որոնցից յետագայում ձեւաւորուեց Հայոց լեզուն, մերձեցան հնդեւրոպական լեզուների ընտանիքի հիմք-լեզուին եւ եւ երկրորդը՝ հայկական փուլ նեղ իմաստով, երբ հայ ժողովրդի առաջացման ժամանակ, որն արդէն տեղի է ունեցել հայկական լեռնաշխարհում, հայերէնի հնչիւնաբանութիւնն զգալի փոփոխութիւններ է կրում խուրրի-ուրարտական եւ Կովկասեան ենթախաւային ազդեցութեան տակ: Առաջին՝ նախահայկական փուլը իր հերթին բաժանւում է երկու հիմնական ժամանակաշրջանների:

Ա) Թրակա-պելասգիական ցեղադրական տարրի գերիշխող դերի ժամանակաշրջան, որի հետ է կապւում Հայասա եւ Հայերի ինքնայորջորջմամբ՝ «հայ» ցեղադրական տարրի պատմութիւնը: Այդ ժամանակաշրջանը ընդգրկում է Մ. Թ. Ա. 2100 - 1200 թուականներ:

Բ) Թրակա-փռիւգիական լեզուական ընդհանրութիւնների փուլ, որի հետ կապւում է արիմ-արմէն ցեղի գերիշխող դերը:

Երկրորդ շրջանը, որ ընդգրկում է Մ. Թ. Ա. 1200 - 650ական թուականները համընկնում է հայկական լեռնաշխարհում հայ ժողովրդի ցեղադրական կազմաւորման ժամանակահատուածին:

Նորագոյն լեզուաբանական եւ հնագիտական ուսումնասիրութիւնները բացայայտում են այն հսկայական դերը մարդկային քաղաքակրթութեան զարգացման պատմութեան մէջ, որ ունեցել է խեթական արձանագրութիւններից յայտնի Ախիյաւա կամ Ախայաւա երկիրը եւ ժողովուրդը, որ տեղադրւում է Փոքր Ասիայի հարաւ-արեւմտեան ծայրամասում, որտեղ հնագոյն ժամանակներում առաջացել են այնպիսի խոշոր կենտրոններ, ինչպիսին են Տրովադա-Իլիոնը, Եփեսոսը, Սարդէսը եւ այլ քաղաքներ: Ահա այդ տեղերից Ախայաւա անունը կրող Թրակա-պելասգեան ցեղերը ցրուել են մի կողմից Եգէեան աշխարհը եւ այնուհետեւ ձուլուել ձեւաւորուող յոյն ժողովրդի հետ, որոնց մօտ նրանք կոչւում են աքայացիներ, իսկ միւս մասը տարածուել է դէպի Փոքր Ասիայի հարաւ-արեւելեան ափերը ներառեալ Կիպրոս կղզին:

Ակադեմական
Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

«ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՅԱՐԱԴԻՐ ԲԱՅԵՐԸ»

Յարադիր (կամ յարադրական) բայերը Հայոց լեզուին կարեւորագոյն հարստութիւններէն են: Անոնց ձեւական առանձնայատկութիւնը այն է, որ բաղկացած են երկու (երբեմն աւելի) առանձին արտասանուող եւ (առանձին գրուող) մասերէ, բայց իմաստով կ'ըմբռնուին իբրեւ մէկ բառ, ինչպէս ականջ դնել, վրայ բերել, քարշ տալ, ձեռք քաշել, գլուխ բերել, վրայ բերել, գլխու իյնալ, երես տալ, միտք ընել եւայլն:

Յարադիր բայերը, որոնք ծագում առած եւ մշակուած են ժողովուրդին բերնին մէջ, ներկայիս ճկունութիւն կուտան մեր գրական լեզուին: Անոնք աշխոյժ եւ պատկերաւոր ոճ մը կը ստեղծեն գեղարուեստական խօսքին եւ յաճախ շատ անհրաժեշտ են հրապարակագրական եւ գիտական խօսքին մէջ:

Այս արժէքը նկատի ունենալով է, անշուշտ, որ Մանուկ Աբեղեան կարեւոր կը նկատէր անոնց հաւաքումն եւ ուսումնասիրումը:

Լեզուաբան Ա. Մարգարեան կատարած է այս կարեւոր աշխատանքը եւ իբրեւ տարիներու մանրակրկիտ աշխատանքի արդիւնք հրատարակած է «Հայերէնի յարադիր բայերը» մենագրութիւնը (Միտք 1966):

Լեզուաբանը թերթած է հայ մատենագրութիւնը՝ սկսեալ Ագաթանգեղոսէն եւ Կորիւնէն մինչեւ ժամանակակից հեղինակները: Ծաւալով հսկայական այդ գրականութեան մէջէն ան հաւաքած է շատ մեծ եւ արժէքաւոր նիւթ՝ գրաբարի, միջին հայերէնի եւ ժամանակակից Հայոց լեզուին մէջ գործածուած հազարաւոր յարադիր բայեր, իրենց բնագրային օրինակներով: Ահա այդ հարուստ նիւթին հիման վրայ ալ Ա. Մարգարեան կատարած է իր ուսումնասիրութիւնը:

Աշխատութեան մէջ հանգամանօրէն քննուած եւ գնահատուած են նաեւ շարք մը լեզուաբաններու կարծիքները եւ տեսակէտներ ուսումնասիրուող հարցին մասին:

Լեզուաբանը հայերէնի յարադիր բայերը բաժնած է երեք մեծ խումբերու՝ Ա) յարադրաւոր բայեր (ցոյց տալ, անց կենալ), Բ) զուգադրական բայեր (երթալ-գալ, ուտել-պրծիլ) եւ Գ) պատճառական յարադիր բայեր (եփել տալ, բերել տալ): Այս բաժանումները գիտականօրէն հիմնաւոր է եւ ճիշդ կը ներկայացնէ Հայոց լեզուին յարադիր բայերուն տեսակները:

Այնուհետեւ, գիրքին առանձին բաժիններուն մէջ ամենայն մանրամանութեամբ քննուած եւ գնահատուած է յարադիր բայերուն այս երեք տեսակներէն իւրաքանչիւրը: Հեղինակը նկարագրած է յարադիր բայերուն գոյացման եւ գործածութեան շատ հետաքրքրական օրինաչափութիւններ, որոնք մինչեւ այժմ արձանագրուած չեն հայ լեզուաբանական գրականութեան մէջ: Յաջող կատարուած է, օրինակ, յարադրաւոր բայերուն բաղադրիչներուն, անոնց քերականական առընչակցութեան, ինչպէս նաեւ տարածական իմաստ արտայայտող յարադիր ունեցող բայերուն քննութիւնը:

Յարադիր բայերուն մէկ մասը դարձուածքի արժէք ունի, այսինքն՝ կարգ մը յարադիր բայերուն բաղադրիչները կ'արտայայտեն ոչ թէ իրենց սովորական, ուղղակի իմաստը, այլ կ'ունենան նոր, փոխաբերական իմաստ, ինչպէս՝ աչքով տալ, սիրտ ընել, աչք նետել եւայլն:

Հեղինակը աշխատութեան մէջ կը հաստատէ քննուող հարցերուն վերաբերեալ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ, ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

— Իսմայիլ, կը պոռայ:

Դուռը բանալով վեր եկաւ Իսմայէլը, ընկերոջ մը հետ, երկուքն ալ լաւ զինուած: Ցոգնած էին, նստան պահ մը այն սենեակին մէջ՝ ուր կը ճաշէին ու պառկէին, երբ մեր պաշտպանութեան տակ կը գտնուէին: Իսմայէլ ի վերջոյ ըսաւ.

— Ցովէլ, բնաւ հոգ մի ըներ, դուն մեր կեանքը ազատեցիր, կարգը մերն է, մեր կեանքին գնովը պիտի պաշտպանենք քեզ ու քու ընտանիքդ:

Մեզ ապահով զգացինք այլեւս: Քիչ ետք ուրիշներ ալ եկան, բոլորը կ'ողջագուրուէին հօրս հետ տալով նոյն հաւաստիքները:

Այդ միջոցին փողոցէն բախեցին մեր տան դուռը: Չէթէներ էին: Իսմայէլ ըսաւ.

— Հոգ չէ, թող գան, որ իրենց խօսիմ:

Ընկերը վար իջաւ, դուռը բացաւ: Կաղացած, արիւնարբու մարդիկ, մերկ սուրերով, վեր բարձրացան: Իսմայէլ անոնց մեծաւորը առաւ վերի յարկը տարաւ ըսելու համար թէ հայրս իրենց ազատարարը եղած է: Կաղացած մարդը վար իջաւ, կակուղցած, եւ ըսաւ.

— Քանի որ դուն ազատեր ես Թուրքերու կեանքը, ես ալ այս մարդոցմով պատրաստ եմ պաշտպանել քու կեանքդ:

Քիչ ետք ուրիշներ ալ եկան: Իսմայէլ բոլորը ճամբու դրաւ: Կէս օրին մեր տունը ճաշի մնացին, ու ճաշէն ետք մեկնեցան իրենք ալ՝ մեր քով զինուոր մը թողլով իբր պաշտպան:

Երեկոյին բոլորը նորէն եկան, մեր տունը ճաշեցին, մեր տունը պառկեցան: Զօրեքշաբթի առաւօտ մեկնեցան թալանի ու ջարդի համար: Իսմայէլ մեկնած ատեն ըսաւ.— Երթամ «հէօքիւմէթ», ձեզի համար «վէսիքա» մը հանեմ, որ ձեզի անհանգիստ չընեն այլեւս:

Քիչ ետք զինուորական մը եկաւ եւ հօրս ըսաւ.

— Քեզ ոստիկանատուն կը կանչեն:

Եւ առաւ տարաւ: Մնացինք անտէր: Դուռը զարկին: Մեծ-մայրիկս վար իջաւ ու դուռը բացաւ: Ես ալ հետեւեցայ իրեն եւ կանգ առի սանդուխներուն վարի աստիճանին վրայ: Գիւղացի չէթէներ էին, ներս մտան եւ խարազանով սկսան հարուածել բարի մեծ մայրիկս, անխնայ զարնելով գլխուն: Իր կէս-կատար Թուրքերէնով՝ մեծ մայրիկս բացատրութիւն կուտար թէ մենք պաշտպանեալներն ենք Իսմայէլ էֆէնտիին: Ո՞վ մտիկ կ'ընէ: Անլուր հայհոյանքներով, շարունակ խարազանը շաշեցնելով վեր ելան, — դրամ կ'ուզէին:

... ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ՔԱՂԱՔԸ ՆԵՐԿՈՒԵՑԱՒ ԱՐԵԱՄԲ

Սկսան խուզարկել ամէն կողմ, տակն ու վրայ ընելով ամէն առարկայ, կոտրելով փշրելով: Վարի դուռը բաց ձգուած էր, այնպէս որ իրարու ետեւէ կուգային, մէկը միւսէն աւելի վայրենի: Զոթջոթ Պուպան ուզեցին տանիլ իրենց հետ, խեղճ ծերունին լեզապատառ կ'աղաչէ, կէս-կոյր է, չի կրնար, կը մերժէ երթալ:

Քաշեցին տարին: Ականատեսներ կը պատմեն թէ էֆէնտիներու տանը քով, փողոցին մէջ դաշունահար կը սպաննեն: Այս շալվար հագնող, ութսունամեայ, գրեթէ կոյր, խարխափելով քալող ծերունին, որուն կեանքը եկեղեցի երթալ եւ աղօթել էր միայն, սպաննուեցաւ այս պայմաններուն տակ:

Ցանկարծ տեսանք որ վերադարձաւ հայրս, ինչ ողբալի վիճակի մէջ, չէթէներով շրջապատուած, բոպիկ, կիսամերկ, վրան միայն շապիկ մը, խարազանի հարուածներու տակ արիւնլուայ, քալելու անկարող:

Այսպէս ուրեմն կը վարձատրեն երախտիքը: Տունէն ներս մտնելէ ետք, ամէնքըս վերի յարկը բարձրացուցին: Ընդարձակ «հայաթին» վրայ երկու մեծ սենեակներ կը բացուէին, մէկը հիւրանոց, միւսը աղօթ եւ մեծ մայրիկիս ննջասենեակը, ուր հայրիկս ներս խօթեցին, իսկ մեզ բոլորս՝ հիւրանոցը, որ պարտէզին վրայ կը նայի:

Հրամայեցին նստիլ: Հիւրանոցին դրան առջեւ, հօրս բանտարկուած սենեակին առջեւ, դրին հրէշատիպ զինուած չէթէ մը: Այդ պահուն տունը լեցուած էր չէթէներով, կողոպուտի համար եկած ամէն սեռէ եւ տարիքէ բազմութեամբ մը: Ով ինչ կրնար՝ կը վերցնէր կը տանէր: Կիները կըբանային դարակները, կը վերցնէին ճերմակեղէն, հագուստեղէն, կարպետներ, վերմակ, անկողին, կօշիկ, ինչ որ կրնային փոխադրել կռնակով: Իսկ չէթէները կը պոռային.

— Դրամ, դրամ, հանեցէք դրամները:

Հայրս կը պոռար ներսէն.

— Տուի, բոլորը տուի, ալ դրամ չունիմ:

Ո՞վ մտիկ կ'ընէր: Դրամ կը փնտռէին ամէն ծակ ու ծուկ: Կը կոտրէին, կը թափէին, կը զարնէին, կը ծեծէին, կը հայհոյէին:

Մենք պարտէզին վրայ նայող բաց պատուհանին առջեւ, թախտակամածին վրայ քով քովի նստած ենք, ու դեռ կը յուսանք որ պիտի գան մեր ազատարարները:

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(2 Շար.)

ԿԸ ՄԸ ՄԵԾՆ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԷՆ

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ

Բիւզանդիոն ունի աշխարհահռչակ մի Ս. Սոֆիա, իսկ Հայաստանը նորա դէմ կանգնել է մի Զուարթնոց, որը բարձր բռնած գլուխը՝ կը պարծի իբրեւ ճարտարապետական գոհար բոլոր բիւզանդական շինութիւններու մէջ: Սակայն երբ ի նկատի ունենանք 64 նահանգներու տիրապետող բիւզանդական կայսրութեան ուժն ու հարստութիւնը, միակ մէկ Ս. Սոֆիան քիչ էր Բիւզանդիոնի համար, իսկ Զուարթնոցը շատ էր Հայաստանի համար, եւ այն ալ այնպիսի ժամանակի մէջ, երբ արուեստ ու գիտութիւն արմատախիլ լինելու վտանգին տակ էին:

Վերցուցէք պահ մը Ս. Սոֆիան մէջտեղէն եւ ահա պիտի տեսնէք որ բովանդակ բիւզանդական կայսրութեան մէջ գոյութիւն ունեցող յիշատակարաններու հետ մրցող, թէեւ քանակով քիչ, բայց որակով գերազանցողներ իսկ կան Հայաստանի մէջ, եւ եթէ թուական համեմատութեան դրուին երկու երկիրներու մէջ եղած յիշատակարանները՝ բաղդատմամբ երկրի բազմամարդութեան, հարստութեան եւ տարածութեան հետ, այն ժամանակ անգամ մը եւս կը համոզուինք որ Հայաստանը որոշ չափով գերազանցեր է, քան իր դրացի մեծ Բիւզանդիոնը:

Ի՞նչ համեմատութիւն Բիւզանդական կայսրութեան եւ Հայաստանի միջեւ: Յուստինիանոս երբ բիւզանդական արուեստի գլուխ գործոց Ս. Սոֆիա տաճարը կանգնեց, ինքնակալն էր 64 նահանգներու, որոնց մէկին՝ Եգիպտոսի մէկ տարուան տուրքով զարդարուեցան տաճարին ներքին չքնաղ զարդերը:

Իսկ Հայաստանը՝ Բիւզանդիոնի մէկ նահանգը, մերթ Բիւզանդիոնի եւ մերթ հպատակ Պարսիկի կամ աւելի ճիշդը գերի՝ լոկ մնջիկ կը շարունակէր զարգացնել իր ինքնուրոյն ճարտարապետութիւնը Երերոյքի, Թալինի, Արուճի, Մըրենիի հոյակապ տաճարներէ զատ, 7րդ դարուն մէջ կանգնեց հայկական ճարտարապետութեան գլուխ-գործոց Զուարթնոց մը, որը թէեւ շատ հեռու կը մնայ Ս. Սոֆիայի համար թափուած ոսկիի կոյտերէն իր նիւթական արժանիքով, սակայն իբրեւ հանճարի անօրինակ յղացում, ճարտարապետութեան մէջ իբրեւ չնաշխարհիկ նմոյշ՝ միշտ պիտի մրցի Ս. Սոֆիայի հետ՝ իր արուեստական բարձր արժանիքներով:

Զուարթնոց հայկական ճարտարապետական բազմաստեղծեան երկնակամարին վրայ փայլուն աստղ մը եղաւ աննման վսեմութեամբ:

Երբ բիւզանդական եւ պարսկական ննդաւոր քաղաքականութեան մշտապէս գոհ դարձած բուռ մը հայ ժողովուրդ ծանր տուրքերի տակ ճնշուած կը կանգնէ Զուարթնոցի նման մի գլուխ-գործոց եւ գուղընթացաբար մեծագործութիւններ համարուելու չափ ուրիշ բազմաթիւ գեղարուեստական կոթողներ, եթէ բիւզանդական կայսրութեան գանձարանն ունենար իր ձեռքին մէջ, շատ Ս. Սոֆիաներ կարող էր կանգնել, որովհետեւ մեծագոյն Զուարթնոցը մինակ չէ մնացած Հայաստանի մէջ, ինչպէս մինակ է մնացել Ս. Սոֆիան բիւզանդական բովանդակ կայսրութեան մէջ:

10րդ դարուն կան երկու Զուարթնոցներ եւս կանգնուած ոչ նուազ մեծագոյն քան Ներսէսաշէնը, եւ դեռ չգիտենք թէ ապագան քանի՞ հատ ալ պիտի տայ մեզ՝ երբ յառաջիկային խուզարկութիւններ լինեն մեր հնագիտական ուսումնասիրութիւններէ գրեթէ կոյս երկիրը:

651 թուականին Կոստանդ կայսրը Հայաստանը պատժելու համար եկած էր եւ մնաց հոն: Այդ միջոցին, ըստ Մովսէս Կաղանկատուացիի, հրաւիրուեցաւ «Զուարթնոց»ի օծման հանդէսին, որուն ծախքը եւս Կոստանդ կայսրը տուած էր իր հայրադիր Ներսէսին՝ ըստ նոյն պատմագրի:

Թէ որչափ գեղարուեստական եւ յափշտակիչ երեւոյթ ունէր այս շէնքը, կարելի է չափել պատմագրի հետեւեալ յայտարարութենէն.

«Կոստանդ կայսրը յաւերժ հիացած հրամայեց ճարտարապետին իր հետ գնալ Պոլիս եւ նոյնը շինել իր պալատին մօտ»: Սակայն ճարտարապետը ճանապարհին հիւանդացաւ եւ մեռաւ:

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

եղած որոշ տեսակէտներ, ինչպէս նաեւ կը քննադատէ ուրիշները:

Օրինակ, կը հերքէ անցեալի յայտնուած այն կարծիքը, ըստ որուն հայերէնի բազմաթիւ յարադիր բայեր, ինչպէս նաեւ դարձուածքներ, թուրքերէնին ազդեցութեամբ գոյացած են: Մարգարեան ցոյց կուտայ, որ այդպիսի յարադրութիւններ հայերէնի մէջ եղած են հինգերորդ դարուն իսկ:

Ուսումնասիրութեան մէջ կան նաեւ ուրիշ արժէքաւոր վերլուծումներ եւ հետաքրքրական դրոյթներ:

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ

«Ակամայ հաշտութիւն» թերթօնին մէջ՝ լերան անունը ուղղել Ալիք, գետին անունը Թաղար եւ վերտան բառը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՆԴԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը, ընկերակցութեան գործունէութեան 75ամեակին առթիւ ստացած է հետեւեալ կոնդակը.—

Հայ սփիւռքի տարածքի վրայ մեր աչքի համար պատուաբեր տեղ մը կը գրաւէ Ֆրանսայի մայրաքաղաքի Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, որ իր գործունէութեան եօթանասունհինգ տարին բոլորեց այս տարի:

Փարիզ հիմնուած սոյն կազմակերպութիւնը, հայ քրիստոնէական գութի եւ մարդասիրական ազնիւ զգացումներու մէկ վճիտ արտայայտութիւնն է, որով կրնան հպարտ ըլլալ Ֆրանսահայութիւնը եւ մանաւանդ ընկերակցութեան հիմնադիրներն ու անոր արդի վարչութեան յարգարժան անդամները, գլխաւորութեամբ բարեսիրտ եւ ժրաջան նախագահ Տիար Տոքթ. Վահրամ Զիլինկիրեանի:

Բազում տարիներէ ի վեր սոյն ընկերակցութիւնը բարիք եւ մխիթարութիւն կը տարածէ իր շուրջ, իր մշտական խնամքի տակ ունենալով՝ Ժընեւի Նանսէնեան գրասենեակի օժանդակութեամբ հիմնուած Ֆրանսայի երեք հայ ծերանոցները՝ Մոնմորանսիի, Անտիյիի և Ս. Ռաֆայէլի, ուր շուրջ երեք հարիւր հայ տարեցներ կը խնամուին լաւագոյն պայմաններու մէջ, նիւթական մեծահոգի աջակցութեամբը Ֆրանսական պետական իշխանութիւններուն եւ հայ համայնքներու անդամներուն:

Բարեսիրական այս կազմակերպութիւնը եւ իր բազմամեայ վաստակը արժանի են յիշատակութեան եւ բոլորիս արդար գնահատանքին:

Արդ, ընդառաջելով Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Գերաշնորհ Տ. Սերովբէ Արքեպիսկոպոսի միջնորդութեան, սոյն մեր կոնդակով կ'ողջունենք եօթանասուն եւ հինգամեայ յոբելեանը Փարիզի Աղքատախնամ ընկերակցութեան եւ կ'օրհնենք անոր օգտաշատ գործունէութիւնը: Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն մեր օրհնութիւնը կը յղենք ընկերակցութեան վարչութեան անձնուէր նախագահին ու անդամներուն, ինչպէս եւ բոլոր ազնուասիրտ նուիրատուներուն, ջերմագին աղօթքով որ Աստուած զանոնք բոլորը պահէ պահպանէ արեւշատ երկար տարիներ իր պահապան հովանիին ներքեւ:

«Երանի ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն գտցեն» (Մատթ. Ե. 8): Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻԿԼՈՊԵԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐ

Մարտունիի շրջանը կը գրաւէ Սեւանայ լիճին հարաւ-արեւմտեան եւ հարաւային ափերը: Այս շրջանը անյիշելի ժամանակներէն սկսեալ եղած է մարդաբնակ՝ համայնքներ, ցեղեր եւ յետագային տոհմա-ցեղային միութիւններ: Այս մասին կը վկայեն հին յուշարձանները, պեղումներէն յայտնաբերուած նիւթերը, որոնք կը վերաբերին Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակին եւ աւելի հին շրջանին:

Մարտունիի շրջանին մէջ գտնուած են 17 կիկլոպեան ամրոցներ, որոնք անընդհատ վերակառուցուած եւ յարմարցուած են տեւեալ ժամանակին ռազմական արուեստին պահանջներուն:

Ուրարտական երկու սեպագիր արձանագրութիւններ, որոնք գտնուած են այս շրջանին մէջ, կը հաստատեն, թէ Ուրարտացիներուն մինչեւ Սեւանի ափերը հասնիլը, այս շրջանին մէջ գոյութիւն ունեցած է մարդկային հաւաքականութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հնդկաստանէն Երեւան ժամանած են հնդիկ գրագիտուհի Ամրիտա Պրիտամ եւ հայագէտ, մասնաւորապէս «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպի մասնագէտ բանասէր Զաւիրճի:

Հիւրերը այցելեցին Մատենադարան, պատմութեան թանգարան, Էջմիածին եւ Սեւան:

×

«Կավկազսկայա Զդրավնիցա» թերթը, որ կը հրատարակուի Պիատիգորսկի մէջ, վերջերս ամբողջ էջ մը նուիրած է «Լիթերատուրնայա Արմենիա» հանդէսին, որուն խմբագիրն է բանաստեղծ Գ. Բորեան:

Հանդէսը լոյս կը տեսնէ Երեւանի մէջ:

×

Երեւանի ելեկտրական լամպերու գործարանը տարին տասնեակ հազարաւոր լամպեր կը ղրկէ դէպի 21 երկիրներ, որոնց շարքին՝ Քուպա, Ճափոն, Ալժերիա, Արեւելեան Գերմանիա, Հնդկաստան, Աւստրիա:

×

Շուէտացի խմբավար Պաւիլ Կլեցկին Երեւանի մէջ ղեկավարեց Հայաստանի համանուագի խումբը:

×

Քեմանչահար Ռուբէն Նուազահանդէսներ տուաւ Հայաստանի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Յաջորդ օրը, մեկնեցանք Շլօս Լանկէնպերկէն, բայց մեկնելէ առաջ ցաւով լսեցինք թէ մեր հմայիչ հիւրընկալ տիկինը, դէպքերը անակնկալ անհանգստութիւն մը ունեցած էր, եւ թէ Քայզէրը հրամայած էր բժիշկ Վօլէրթունին որ հոն մնայ եւ խնամէ զայն, այսպէսով ցոյց տալով իր խիստ մտերմութիւնը:

Տաքութեան գրեթէ չանթահարիչ տագնապը՝ որ զգետնած էր պարմանուհին, պատճառ եղած էր խիստ մտատանջութեան մը, որովհետեւ Հէր Ռայթշէլի դէմքը անձկութենէն այլափոխուած էր, երբ Իմէնաուի փոքրիկ կայարանին մէջ հրաժեշտ առաւ իր կայսերական հիւրէն:

Պերլին վերադարձիս, անդադար կը խորհէի Թիւրինկի հեռաւոր անտառին մէջ կորսուած այդ գղեակին մէջ տեղի ունեցող հաւանական անցուդարձերու մասին, բայց շաբաթ մը վերջ Տրաքս Անցայկէրի մէջ կարդացած մէկ երկտող աչքիս առջեւ պարզեց ահռելի իրականութիւնը իր բովանդակ սարսափովը, եւ ոչ մէկ տարակոյսի տեղ ձգեց այլեւս:

Յուզումէս շնչառութիւնս դադրեցաւ, խելքս դարձաւ ու ձեռքէս ձգեցի լրագիրը՝ որուն տողերը կը պարէին կարծես աչքիս առջեւ:

Թերթը կ'ըսէր թէ Պոլսոյ Թուրքեւ-գերման դրամատան տնօրէնին դեռատի եւ համբաւաւոր կինը Ֆրաու Ռայթշէլ, յանկարծական եւ անյայտ հիւանդութենէ մը բռնուած էր Կայսեր Շլօս Լանկէնպէրկէն մեկնումի նախորդ գիշեր:

Թէեւ Նորին Վեհափառութիւնը իր անձնական բժիշկը թողած էր անոր քով զայն դարմանելու համար, դժբախտը, սակայն, քիչ յետոյ անբուժելի յիմարութեան մը նշանները ցոյց տուած էր, այնպէս որ պէտք եղած էր Քօպուրկի մօտ գտնուող Րօզէնաուի յիմարանոցին մէջ արգելափակել զայն:

Լոյսի նշոյլ մը եղաւ այս լուրը ինծի համար: Վայրկենապէս հասկցայ թէ Աւկսպուրկի մտային հիւանդութեանց մասնագէտն ու պալատին պարուսոյց պառաւը այս սոսկալի նպատակին իրագործման համար Կայսեր գործիք եղած էին:

Այդ «հիւանդութիւնը» որ յիմարութեան փոխուած էր, անշուշտ բնական պատճառէ մը յառաջ եկած չէր, այլ վրատահարար պատրինութեամբ կանխամտածուած եւ յառաջ բերուած էր ենթամորթային ներարկումով մը, որպէս զի յիմարանոցի մը պերեզմանին մէջ առյաւէտ արմնափակուի այն դժբախտ կինը որուն գործած աններելի ոճիրն էր տեղեկանալ Կայսեր Արեւելքի մէջ բռնած երկերես քաղաքականութեան գաղտնիքներուն:

Այս վատոգի եւ անգութ վրիժառութեան երեք պատասխանատու հեղինակներուն հետ, ես էի միայն որ ճշմարտութեան տեղեակ էի եւ գիտէի Կայսեր գործած անարգ միջոցը, որով ան կրցած էր պետութիւններէն պահել դարձեալ իր ըստորին մեքենայութիւնները:

Խեղճ տիկին Ռայթշէլ: 1913ի սկիզբին մեռաւ ան յիմարութեան կատաղի նոպայի մը մէջ: Իր ամուսինը որ կը պաշտէր զինքը, Կայսեր գաղտնի նպատակներուն այնքան լաւ ծառայելէ ետք, Պերլին կանչուեցաւ, շնորհազրկուեցաւ եւ ինքն ալ իր կարգին վեց ամիս ետք յուսահատութենէ բեկեալ սրտով, իր կնոջ հետեւեցաւ գերեզման, կատարելապէս անտեղեակ իր աչքին առջեւ բայց առանց իր գիտութեան գործադրուող անարգ դաւադրութեան, որ տեղի կ'ունենար իր դղեակին մէջ իսկ:

ԿԻՆ ՄԸ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

1912 Նոյեմբեր 18ի գիշերը, ուշ ատեն, Նորին կայսերական Բարձրութիւն Գահաժառանգին հետ աշխատելով զբաղած էի, մարմարէ պալատին այն ծանօթ եւ պերճայարդար սենեակին մէջ, որուն բանալիներէն մէկը իմ քովս կը գտնուէր, ինչպէս գիտէք:

Իբր Գահաժառանգին թիկնապահը, իրեն հետ ամբողջ օրը ճամբորդած էի Քէօլնէն Պերլին: Զինուորական քննութիւն մը ընելու գացած էր Վէսթֆալիա եւ ըստ սովորութեան, — հակառակ անոր որ «Վիլհէլմիկ» իր ընթացքով օրինակ պիտի ըլլար այլոց՝ երբ գահաժառանգը պատերազմի ամենակարող տիրոջը, որ ամէն վայրկեան կը սպառնար, — աւետաբանական բարոյականին դէմ մեղանչելէ երբեք չէր դադրած:

Իր աչքերուն սմսեղուկ ակնարկով եւ ծամածռութեան մը նմանող հեգնական ժպիտով, ամէն առթիւ կը քննադատէր Կայսրը, որուն մասին իր մտերիմներուն հետ կը խօսէր անուանելով զայն «գորշ մազերով ծերունի Թարթիւֆ մը»: տեսկա արտայայտութեան ձեւ մըն էր, որուն մէջ որքան որ ամբողջովին կը բացակայէր յարգանքը, բայց եւ այնպէս կատարելապէս կը համապատասխանէր ճշմարտութեան, ինչպէս որ յայտնի եղաւ հետեւեալ դէպքերուն մէջ:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Պ. Արմէն Ութուզեան Ողբ. Պ. Եփրեմ Ութուզեանի մահուան առթիւ յիսուն ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Կարօ խումբ Պ. Արամ Շառյեանի թոռան մահուան առթիւ քսան, Տիկին Հռիփսիմէ Գրիգորեան, ողբ. Տիկին Կարինէ Տիրատուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն, Տիկին Էլիզ Վառնաճեան, Հոգելոյս Գր. Եպիսկ. Պալաքեանի հոգեհանգստեան առթիւ քսան, Պ. Էսկիճեան իր որդւոյն հոգեհանգստեան առթիւ 10, Տէր եւ Տիկին Տէր–Գէորգեան ողբ. Մելինէ Չիչէկեանի մահուան առթիւ քսան, Պ. Սեդրակ Սամուէլեան ողբ. Թաղւոր Լափաճեանի մահուան առթիւ 20 ֆր. :

×

Շաւիլի դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր. Այրի Տիկին Լուսին Տողրամաճեանէ իր ողբ. ամուսնոյն յիշատակին : Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր. Պ. Մերուժան Փանոսեանէ :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Ճաշագին 10 ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը, Դեկտեմբեր 2ին, ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ կը կազմակերպէ, հրապարակային հաւաքոյթ մը, ուր պիտի արտայայտուին Հայաստանի Գրողներու Ե. համագումարին մասնակցող Սփիւռքի հայ գրողներէն հրաւիրեալները :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի — Դաւիթ Իմիրզեան Սարգիսի, մօր անունը՝ Աննիկ : Ծնած 1913ին, Թուրքիա, Էսկիշեհիր քաղաքին մօտակայ Եայլա կոչուած գիւղը : 1927ին գացած է Հայաստան : 1941ին բանակ գացած, ոչ մէկ լուր անկէ ի վեր : Տեղեկութիւն ունեցողները թող իմացնեն Տիկ. Աշըգեանի, (Ծնեալ Պէրպէրեան),

24, Rue Frederick Lemaître, Paris (20e)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ :

17 Րիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (27 Նոյեմբեր) առաւօտ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել — *Իշխան Ռոլան տը Լուսինեանի առաջնորդութեամբ տեղի պիտի ունենայ այց մը ՀԱՅՈՑԹԱԳԱՒՈՐ ԼԵՒՈՆ Ե.Ի դամբարանին :*

Հաւաքման վայր Սէն – Տընիի Մայր եկեղեցին, 29 Նոյեմբեր, Երեքշաբթի, ժամը 18ին :

Օթօպիւս՝ 142, 153, 156, 178 :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին :

Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք

ժամը 4ին :

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES

Métro : Pont de Sèvres

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարոյր Գասպարեան, Բիւրական գիւղ, Աշտարակի շրջան, հօրը անունը Կուրղէն, մօրը անունը Թէթէվան, քոյրերուն՝ Մարգարիտ, Ոսկեհատ, քրոջ ամուսնոյն անունը, Արամայիս Օհանեան, քրոջ զաւակներուն անուններն են Սամուէլ, Ռոզա, Սէրգէյ, տեսնուած է Ֆրանսայի մէջ, Փարիզ կամ Փարիզի շրջանը, ինքը դպրոցի տնօրէն էր եւ կը տիրապետէր զանազան լեզուներու : Քոյրը Հայաստան կը գտնուի : Մանրամասնութիւնները ստանալու համար դիմել հետեւեալ հասցէին .

M. SAHAGUIAN G.

91 bis, Rue P-V. Couturier

94 — ALFORTVILLE

Tél. : 368-80-58

Կը խնդրուի նոյնպէս Պ. Գասպարեանը ճանչցողներէն իմացնել Պ. Սահակեանի :

×

Փալուզեան – Սենէքերիմ – Ալէքսանի, 1907ին Դուսքանդի շրջ, Արալե գիւղ, կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել, Վարդան Քէչիչեանի :

95, Rue Moncey — LYON (3ème)

Rhône — FRANCE

Կը խնդրուի արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել :

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

3 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ :

CHABONNIERESի մեծ շքեղ սրահին մէջ

Նուագախումբ՝ «Les Compagnons du Rythme»

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ճոխ եւ համեղ պիւֆէ | Մատչելի գիներով

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որ կը գտնուին Կապոյտ Խաչի *անդամուհիներու մօտ :*

Մուտք՝ 10 փրանք | Հանդէսին օրը կիչէն 12 փրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր

GRAND - HOTEL

12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՐՈ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր – Աբրամօֆի (*Քարփուշա*) *եւ իր պալալայկայի խումբին :*

Ուսանողներու կէս գին | Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT | ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 6 Դեկտեմբեր 1966, Երեքշաբթի ժամը 20·45ին

THEATRES DES ARTS, 66, Rue Rochechouart — Métro : ANVERS - CADET

Ընդհանուր խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ ըլլալով

Կը ներկայացուի

“ՌՈՒԶԱՆ”Ը

Թատերգութիւն 5 արարուած ԹՐԱԳՕՇԻ

Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման :

Մասնակցութեամբ՝ Օրիորդներ — Սոնիա Վարդանեան, Սոնա Ոսկերիչեան, Սիրանոյշ Չոնթըրեան, Նուա Չոնթըրեան, Վիվիան Կիրակոսեան :

Վերգինէ Բամպուքճեան, Հերմինէ Մարտիրոսեան, Օտէթ Տէր – Յովհանէսեան, Յասմիկ Մօքասեան :

Պարոններ. — Նազարէթ Բըշտիկեան, Սերժ Տէր – Մաթէոսեան, Գաբրիէլ Գէորգեան, Շնորհ Սիրունի, Յակոբ Փափազեան, Միքայէլ Չաքմաքեան, Յակոբ Անտոնեան, Դանիէլ Մանուկեան, Յակոբ Մոմճեան, Սամուէլ Քէօսէեան, Պետրոս Պասմաճեան :

Խմբերգներուն կը մասնակցին —

Օրիորդներ — Նուա Արզունեան, Սեդա Սայլաճեան, Պէաթրիս Յակոբեան, Պէաթրիս Անէմեան, Բաթրիսիա Օհանէսեան, Ժագլին Շաքանիֆաճեան, Ժանին Մաթէոսեան, Յասմիկ Անէմեան :

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» համոյթը ղեկավարութեամբ՝ Պ. Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ եւ «ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Յասմիկ Քիւրճեանի :

Դիմայարդար՝ Յակոբ Առաքելեան :

Ծանօթ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Գին 15, 10, 8 եւ 5 փրանք

Տոմսերը ունենալու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն —

U.G.A.B., 11, Square Alboni, Paris (16e), TRO. 03-18

Madame R. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e), PRO. 61-10

Madame MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), TAI. 65-64

« MAISON MASSIS », 21 Rue Saulnier, Paris (9e), TRU. 16-88.

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ

ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20 Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը

ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ

Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք Միայն 30 ֆրանք :

Փնտռեցէք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի

Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաջախորդներուն բերած նոր *ապրանքներու առաքումը :*

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
29 NOVEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10774 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.774

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՐԶ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քառասունեւվեց տարի առաջ հիւսիսի մեր դրացոր «բարեկամ»ն ու հարաւի դրացոր թշնամին ձեռք ձեռքի տուած խորտակեցին նորաղատ Հայաստանի անկախութիւնը :

Բոլոր այն կամաւոր կոյրերը, որոնք գիտակցաբար կ'ուրանան պատմական ճշմարտութիւնները եւ «Հայրենադաւ» կ'որակեն զանոնք մատնանշողները, թո՛ղ բարի ըլլան կարդալու Քեազիմ Քարապէքիր փաշայի յուշերը, զորս վերջերս թարգմանաբար հրատարակեցին ռամկավար թերթերը :

1920 Սեպտեմբեր 23ին Հայաստանի դէմ յարձակող Թրքական բանակի հրամանատարը բացէ ի բաց կը խոստովանի, որ Կրեմլինի վարիչներն էին առաջարկեր Մուսթաֆա Քեմալին յարձակիլ Հայաստանի վրայ եւ քաջալերեր էին զայն այդ ուղղութեամբ :

Ու մանրամասնօրէն կը յիշէ նիւթական ու ռազմական այն աջակցութիւնները, զորս Խորհրդային Իշխանութիւնը ընծայած էր Թրքական «միլլի» շարժման : Անոնց բոլշեւիկներու բարոյական քաջալերութեան եւ զօրծնական օժանդակութեան շնորհիւ էր թէ Մ. Քեմալ համարձակեր յիսուն հազարնոց բանակ մը ղրկել դէպի Հայաստան, երբ անդին հելլէն բանակը կը յառաջանար դէպի Անատոլուի խորերը եւ Ֆրանսա դրաւման տակ կը պահէր Կիլիկիան :

Հայաստանի խորհրդայնացման 46րդ տարեդարձին առթիւ այս պարզ ճշմարտութիւնները անգամ մը եւս արձանագրելէ ետք, պատմութեան անաչառ դատաստանին կը ձգենք եզրակացութիւններ հանել անցեալի բախտորոշ դէպքերէն :

Նախ քան խորհրդայնացումը Հայաստան անկախ էր՝ իրապէս եւ իրաւապէս ճանչցուած դաշնակից եւ ոչ-դաշնակից մեծ ու փոքր պետութիւններէ : Ունէր իր ազգային դրօշակը, զինանշանը, խորհրդարանը, բանակը, դեսպանները, հիւպատոսները, դրամանիշը, նամականիշը եւ ամէն ինչ որ անկախ պետութեան մը ստորոգելիներն են :

Հայաստանի կառավարութիւնը «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» էր եւ բոլոր Հայերը, հայրենիքի թէ արտասահմանի մէջ, «Հայաստանի քաղաքացի»ներ էին :

Այսօր զրկուած ենք այս բոլորէն : Իբրեւ անկախ պետութիւն չենք ճանչցուած օտար պետութիւններէ եւ մեր ազգային դրօշակը չի ծածանիր Նիւ Եորք Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան պալատին առջեւ : Դադրած ենք «Հայաստանի քաղաքացի» ըլլալէ եւ դարձած «Հայ գաղթական» : Լաւագոյն պարագային ընդունած ենք մեզ հիւրընկալող երկիրներու հպատակութիւնը, քանի մը սերունդ ետք ի սպառ ձուլուելու համար նոր հայրենիքներու հալոցին մէջ :

Այս կացութեան, այսինքն «կատարուած իրողութեան» համակերպած են՝ հայրենիքի մէջ ապրող մեր հայրենակիցները՝ ակամայ, պարտադրանքի տակ, կարմիր բանակի սուիններու սպառնալիքին դէմ գործելու անկարող :

Սփիւռքի մէջ կամովին համակերպած են հնչակեան, ռամկավար-ազատական կուսակցութիւնները եւ անոնց բոլորտիքեան կազմակերպութիւնները, որոնց գլխաւորն է Հ. Բ. Ը. Միութիւնը :

Խորհրդայնացման առաջին օրերէն բոլշեւիկ աւանդ պաշտպանած են ա՛յն տեսակէտը թէ յորմէհետէ Մոսկուա իր տիրապետութեան ենթարկած է Հայաստանը, այլեւս լուծուած է Հայկական Հարցը : Հետեւաբար, կ'ըսէին անոնք, սփիւռքի Հայերը իրաւունք չունին այլեւս զբաղելու այդ խնդրով եւ հայկական դատ հետապնդելու :

Անոնք կը հետեւէին Խ. Հայաստանի բոլշեւիկեան վարիչներէն Արտաշէս Կարինեանի, որ Թիֆլիզի «Մարտակոչ»ին մէջ կը պատգամէր թէ Հայաստանի խորհրդայնացումով վերջնապէս «լուծուած է Հայկական չարաբաստիկ Հարցը» :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որ երբե՛ք չէր ընդունած «կատարուած իրողութիւն»ը եւ հաստատ մնացած էր «անկախ եւ Միացեալ Հայաստան»ի գաղափարականին վրայ, զայն դարձնելով «հաւատոյ հանգանակ»ը ազատատենչ ու հայրենաբաղձ Հայութեան, շարունակեց հետապնդել հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները, հիմնուած Սեւրի միջազգային մուրհակին վրայ :

«Հայաստանասէր»ները «աւանդուրս» որակեցին Դաշնակցութեան ձեռնարկները այս ուղղութեամբ : Եւ ամբողջ քառորդ դար պայքար մղեցին Սեւրի դաշնագրին դէմ, ուրանալով զայն :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին մտայնութիւնները յեղաշրջուեցան : Դաշնակցութեան քարոզած սկզբունքները յաղթեցին : Ու Սեւրի դաշնագիրը համազգային պատիւներու արժանացաւ հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆ ՏԷՐՆ Է ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՒԹԱՑ

Դամասկոսի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Սէուտի Արաբիոյ զօրքը մտած է արդէն Յորդանան, զօրավիգ կենալու համար Հիւսէյն թագաւորին : Նոյն աղբիւրէն կը ճշդեն նոյնիսկ թէ Սէուտի Արաբիոյ զօրքը դիրք բռնած է արդէն Մաան, Պաւէր եւ Ամիլիա :

Անդին Գահիրէի մէջ, Հիւսէյնի դէմ յարձակումները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ : «Դուրս հանեցէ՛ք Հիւսէյնը» կը գրէ Ալսպար Էլ Եոմ, «Պաղեստինը ըմբոստացած Հիւսէյնի դէմ» կը խորագրէ Կումհուրիա, մինչ պաղեստինեան շարժման պետը կը շարունակէ Հիւսէյնի դէմ իր բուռն յայտարարութիւնները — «Պաղեստինցի պարագլուխները մինչեւ ծայրը պիտի կռուին եւ ժողովուրդը որ սկսաւ պայքարը պիտի չկեցնէ զայն» : Այս բոլոր խօսքերուն կողքին միայն մէկ դէպք կարելի է նշել : Պաղեստինեան ազատագրման Շարժման կազմակերպութեան մէկ քոմանտոն յարձակած է իսրայէլեան պահակախումբի մը վրայ, իսրայէլեան հողի վրայ : Կ'ըսուի թէ եօթը իսրայէլցի զինուորներ սպաննուած են :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է սակայն թէ Յորդանան վերագտած է իր հանդարտութիւնը եւ Հիւսէյն տէրն է կացութեան : Թերթերը սկսած են կրկին լոյս տեսնել : Անոնք դադրեցուցած էին իրենց հրատարակութիւնը բողոքելու համար գրաքննութեան հաստատման դէմ : Թագաւորը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է, զորս զիջումներ կարելի է նկատել : Այսպէս ընդառաջ գացած է Ազատագրական կազմակերպութեան պահանջին, որն էր զինել սահմանակից գիւղացիները : Հիւսէյն նաեւ յանձնառու եղած է զօրացնելու գիւղերը : Պիտի զինէ Պաղեստինը ինչպէս Իսրայէլ զինեց իր Քիպուցիմները :

Յորդանանեան կառավարութիւնը օրէնքն ալ հռչակած է, զինուորական ծառայութեան մասին, որ անմիջապէս ի զօրու է : 18էն 40 տարեկան բոլոր այրերը զօրակոչի ենթակայ են : 90 օրուան զինուորական պատրաստութիւն մը պիտի ստանան, ապա տուն վերադառնան, մնալով պահեստի զօրք :

Կառավարութեան որոշումները վերապահութեամբ ընդունուած են իսրայէլեան քաղաքական շրջանակներուն մէջ, բայց միւս կողմէ գոհացում տալով Պաղեստինեան Ազատագրման Շարժման պետին, ձեռքէն առած է անոր գլխաւոր պատճառաբանութիւնները : Իր առաւելութիւններով հանդերձ, վախ կայ որ զինեալ մարդոց ներկայութիւնը սահմանակից շրջաններու մէջ միջադէպերու դուռ բանայ, յետոյ այս զինեալ մարդիկ կը կրնան նաեւ իրենց զէնքը դարձնել հաշեմական վարչակարգին դէմ : Բայց նոյն շրջանակներու համաձայն, կը շեշտուի թէ Իսրայէլի համար կենսական է Յորդանանի գոյութիւնը իբրեւ անկախ Պետութիւն :

ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԱՈՅԻ ԴԷՄ

ՊՐԱՒԴԱՅԻ ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Չին եւ խորհրդային թերթերը կը շարունակեն իրարու վրայ յարձակիլ : Առաջին անգամն է սակայն որ խորհրդային համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա իր յարձակումները կը կատարէ Մաօ Ցէ Թունկի վրայ :

Երկար յօդուածով մը, թերթը կը յայտնէ թէ չին ղեկավարները հակախորհրդային քաղաքականութիւն մը ընտրած են . չին համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի 11րդ լիակատար նիստին : Պրաւդա կը շեշտէ — «Մառէշալ Լին Փիաօ ըսած է նոյնիսկ թէ Մաօ Ցէ Թունկ աւելի վեր է քան Մարքս, Էնկէլս եւ Լենին» ու կ'եզրակացնէ — «Ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Չինաստանի մէջ դէմ է մարքս-լենինիզմի : Կարելի չէ լենինիզմը փոխարինել «Մաօ Ցէ Թունկիզմով» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ազատագրման Ազգ. Շարժումը (վիէթքոնկ) յայտարարեց թէ Ծընունդին եւ Ամանորին 48 ժամ պիտի դադրեցնէ կռիւները :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ դաշնակցային Հանրապետութեան յաջորդ կառավարութիւնը պիտի ըլլայ քրիստոնեայ-դեմոկրատ եւ ընկերվարական համախմբան կառավարութիւն մը : Այս է լուծումը զոր ընդունած են վարչապետութեան թեկնածու Քիզինկէր եւ ընկերվարական պարագլուխ՝ Պրանտ, արեւմտեան-Պերլինի քաղաքապետ :

ՄԻՒՆԻԽԻ (Գերմանիա) ուսանողները վերակազմած են «Սպիտակ վարդ» անունով ծանօթ հականացի ընկերակցութիւնը, որ առաջին անգամ հիմնուած էր 1943ին : Այս տարին ընկերակցութեան առաջնորդները ձերբակալուած, խոշտանգուած եւ մահուան դատապարտուած էին : Այս շաբթու ընկերակցութիւնը հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Հէսի եւ Պաւարիոյ ընտրութիւնները ցոյց կուտան որ «Գերմանիոյ մէջ տակաւին կան մարդիկ, որոնք բա՛ն մոռցած չեն եւ բա՛ն սորված չեն» :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Այուպ Խան Փարիզ հասաւ : Ժամբորդութիւնը պաշտօնական բնոյթ չունի :

ԷՏՈՒԸՐՏ Քենըտի, ծերակուտական եւ եղբայրը՝ սպաննուած նախագահին, Գահիրէէն Պէյրութ անցած է, ուր կը մնայ երկու օր : Պիտի ընդունուի նախագահ Հելուի կողմէ :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Վենետիկէն ստացանք պատճէնները այն հեռագիրներուն զորս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Ս. Ղազարի Աբբահայրը փոխանակած են վանքին պատահած վերջին աղէտին առթիւ :

Վանքէն կը տեղեկացնեն նաեւ թէ աղէտը շատ աւելի մեծ վնասներ պատճառած է քան ինչ որ կը նախատեսուէր ու կը յայտնեն թէ շատ յուզուած են «Յառաջ»ի կոչէն ու շնորհակալ են :

Ստորեւ հեռագիրներու պատճէնները .

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎՇՏԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Առ Գերպ. Աբբահայր Հմայեակ վրդ. Կէտիկեան, ի Վենետիկ

Ցաւով կը լսենք Իտալիոյ աղէտի մասին : Վշտակցաբար աղօթող ենք որ Աստուած ողորմի եւ օգնական ըլլայ երկրին ու ժողովուրդին : Եղբայրաբար մտահոգ ենք Ձեր եւ Ձեր վանքի վիճակով : Ինչո՞վ կրնանք ձեզի օգտակար ըլլալ : Կը սպասենք ձեզմէ լուրերու : Ձեզի ուժ եւ կորով եւ խաղաղութիւն, սուրբ սիրով եւ օրհնութեամբ .

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Ս. Էջմիածին, 21 Նոյ. 1966, ժամ 13.25

Առ Ն. Ս. Օծութիւն
Վեհափառ Վազգէն Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց,
ի Ս. Էջմիածին

Շատ մեծ յուզումով ստացանք Ձեր վշտակցական հեռագիրը : Ձեր ազնիւ մտահոգութիւնը եւ աղօթքը՝ քաջալեր եղան մեզի : Նիւթական շատ վնասներ ունեցանք : Փրկուած են թանգարանի գանձերը եւ ձեռագիրները : Կը յաջորդէ լրատու նամակ : Ամենախորին մեծարանքով

ՀՄԱՅԵԱԿ ՎՐԴ. ԿԷՏԻԿԵԱՆ

Աբբահայր

Վենետիկ, 24 Նոյ. 1966

×

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ գումար	2780
Անդրանիկ Պուտաքեան (Նախկին շրջանաւարտ)	500
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թորոսեան (Սէն - Ժերմէն Անլէյ)	100
Գումար	3380

×

Միլանոյէն կը հեռաձայնեն հանգանակութեան Ա. ցանկը .

	Լիռ
Երուանդ Հիւսիսեան	250.000
Ստեփան Սրապեան	250.000
Բամպակեան եղբ. եւ Մավեան ընկերութիւն	150.000
Տոքթ. Տօնապետ Յովհաննէսեան	70.000
Գէորգ Հանկելեան	50.000
Տոքթ. Արամայիս Սրապեան	25.000
Տոքթ. Մանուկ Խանպէկեան	25.000

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը օր է, գործադուլի ներքին շարժումներ (փոխադրութիւն եւն.) պատճառ կ'ըլլան որ սովորականէն աւելի անկանոն դառնայ թերթերու առաքումը : Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որ ներողամիտ ըլլան մեր կամքէն անկախ այս յապաղումներուն համար, ինչպէս յայտարարած են նաեւ տեղական մեր պաշտօնակիցները :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԽՈՒԼԱՎԱՆՔ ԿԱՄ ԽՕԼՎԱՆՔ

20 Օգոստոս 1966.— Խարբերդի Թանգարանը ուրարտական յուշարձանին հայերէն արձանագրութիւնը թարգմանելուս պատճառով, Թանգարանի տնօրէնուհին՝ Տիկին Ֆէրհան Էրքի հետ մտերմացանք: Յաջորդ օրը Էլազըղի մէջ, պղնձեայ ափսէներու վրայի հայերէն արձանագրութիւնները կարդալու համար ժամադրուեր էինք:

Էլազըղի մէջ նոր կազմակերպուող Թանգարանին մէջ ուսանող երիտասարդներ ալ մեզի կ'ընկերանան: Կ'աշխատինք նոր մտերիմներու հետ: Պղնձեայ ափսէներու վրայի փորագրութիւնները ժամերով հիացումով կը դիտենք, եւ ապա անոնց վրայի հայերէն արձանագրութիւնները կ'ընդօրինակենք ու կը թարգմանենք.

Ա.— Դարբին Գրիգոր Թվ. Ռ Ճ Ց Ե.ի կարգաթիւ (136):

Բ.— Վարդերին:

Գ.— Սահակէյի Մէրյէմ: (Արաբերէն տառերով գրուած այս խօսքերը, «Աստուածածնի մաերիմը» կը նշանակեն):

Դ.— Ասատուրի որդի Տօներին 1756 (350):

Ե.— Մանուկի 1290 (102):

Զ.— Մղտեսի Յովհաննէս Թվ. Ռ Ճ Ի Թ 1680 (167):

Է.— Եղիայ Թվ. 1117 (173): Այս ափսէին եզերքի մոթիֆներուն մէջ, դէմ դիմաց երկու նուագածուներ, իսկ այր եւ կին երկու հոգի ալ կը պարեն: Նուագարաններուն մէկը ուտ, իսկ միւսն ալ տաւիղ են:

Ը.— 1703: Այս ափսէին եզերքի գիրերը հայերէն են, բայց խօսքերը անհասկնալի. հաւանաբար օտար լեզուով մը գրուած է:

Փոշոտ հին ամանները, ժամերով ուսումնասիրելէ ետք, տնօրէնութեան սենեակը սուրճով պատուասիրուելու կը հրաւիրուինք: Մեր խօսակցութիւնները միշտ հնութեանց ու պատմական յուշարձաններու մասին է: Նոր Թանգարանը վերակազմող ու դասաւորելու աշխատող լուսամիտ Տիկին Ֆէրհան Խուլավանքի կարգ մը լուսանկարները ցոյց կու տայ մեզի, եւ անոնց վրայի հայերէն գրութիւններուն ալ բացատրութիւնը կ'ուզէ ինձմէ:

Մէկ երկու լուսանկարի վրայի գրութիւնները վանքին անցեալի կամ հիմնարկութեան մասին գաղափար մը չէին տար: Ուստի կ'որոշենք միասին երթալ ու տեղւոյն վրայ մանրամասնօրէն ուսումնասիրութիւն կատարել: Մեր նոր ծանօթացած ընկերներուն հետ Տիկին Ֆէրհանի տունը կէսօրուան ճաշը ընելէ ետք, Տիկ. Ֆէրհանի հայրը մեզ իր անձնական ինքնաշարժով Խուլավանք կը տանի:

Ճամբու բաժանումքին, ցուցատախտակի մը վրայ կը կարդանք.— «ՇԱՀԻՆ ՔԱՅԱ» Խուլավանքի նոր անունն է այս:

Արտերու մէջէն, փոշոտ ճամբաներէ կ'անցնինք: Գիւղական տուներու ոլորապտոյտ փողոցներէն ետք, ծառերու շուքին՝ մենաւոր աղբիւրի մը առջեւ կը հասնինք:

Կառքէն վար իջնելով, աճապարանքով՝ երկար կարօտով ուխտաւորի սպասող լուսաղբիւրը մտերմօրէն կը բարեւեմ: Եւ անոր պաղուկ ջուրով կը զովանամ: Ան իր հին պերճանքէն որբացած, անգադրում կ'արտասուէ: Անոր լացին արձագանգը ծառերու թաւուտքներուն գիրկը կը մարի ու կը հիւծի: Պահ մը կռնակս աղբիւրին պատին կրթնցուցած, տաքի վրայ կը հանգստանամ: Մեր այս գլուխ գլխի տեսակցութիւնը շատ հին կարօտի մը յագեցումը կ'ըլլայ:

Աղբիւրէն անդին, հետիոտն երթալու կը պարտաւորուինք, որովհետեւ ճամբաները անկանոն են: Թթաստաններու երկար շարքերուն մէջէն, որպէս հին ուխտաւոր՝ դէպի Խուլավանք. Ու ես կ'երթամ...:

Նախ վանքին շուրջը պտոյտ մը կ'ընենք: Շէնքին տանիքը ելլելու համար սանդուխէ մը վեր կը բարձրանանք: Սանդուխին աստիճաններէն մէկուն վրայ գեղեցիկ խաչանիշ զարդեր կը տեսնեմ: Տաճարին հարաւային կողմի պատին արեւմտեան ծայրի դրան շեմին քարին ալ հին տապանաքար մը ըլլալը որոշապէս յայտնի է: Առանց արտօնութիւն առնելու, այդ դռնէն ներս կը մտնենք:

Ներսը, միակտուր քարէ չորս սիւներու վրայ հանգչած կամարները հաստատուն կը մնան, իսկ կաթողիկէն փլած է: Տաճարին աջակողմի խորանին առջեւի սիւնին վրայի կամարին ծայրը գրուած է: «ՇԻՆԵՑԱՒ ԹՈՐՈՍ ԱԲԵՂԱՅԻՆ ԵՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲԵՂԱՅԻՆ ԹՎԻՆ ՌԿԴ (1615)»: Տաճարին աջակողմի սանդուխը կը բարձրանանք եւ մեր առջեւ պզտիկ դուռ մը կը բացուի:

Նեղ ու մութ անցքերէ անցնելէ ետք, երկրորդ ու աւելի ընդարձակ տաճար մը կը մտնենք: Այս տաճարն ալ նոյնպէս չորս սիւներու վրայ բարձրացող կամարներով կաթողիկէ գմբէթ մը ունեցած է նախապէս, բայց ասոր ալ գմբէթը փլած է եւ առժամեայ կերպով ծառի ճիւղերով ծածկուած:

Հոս ալ աջակողմեան առաջին սիւնի կամարին ծայրը գրուած է. «ՇԻՆԵՑԱՒ ՀԻՄԱՄԲ ՎԱՆՍ ԹՎԻՆ ՀԱՅՈՑ»: Անոր դիմացի կամարին վրայ ալ զարդագիր երեք մեծկակ տառեր կը տեսնուին. ՋԿԳ (1514): Որոշապէս յայտնի կ'ըլլայ, թէ այս երկու տաճարներու շինութիւնները իրարմէ հարիւր տարի տարբերութեամբ կատարուած են:

Մեծ Տաճարին հարաւային պատին արեւմտեան ծայրը ձիու վրայ նստած պատկեր մը գծուած է, որուն մէկ անկիւնը Ս. ԳԷՈՐԳ կը կարդացուի: Կամարներու մէջտեղի միջոցներուն վրայ գծագրուած զարդերը այս վանքին հին օրերու չքեղութիւնը կը փաստեն:

Տաճարներուն մէջ լեցուած յարդի փշիներէն չնչասպառ, թթենիներու տակ պահ մը հանգստանալու կ'երթանք:

Ծառերը մենաւոր ու սգակիր, իրար պլլուած տրտում են... Հին կարօտով, սգաւորներ մխիթարելու. Ու ես կ'երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Բ.

Երրորդ հազարամեակի վերջերից այդ ախայուա ցեղը բնակութիւն է հաստատում Դաշտային Կիլիկիայում իրենց ցեղակից Դանայացիների եւ Կիդոնացիների հետ: Ահա այս վերջինների անունով է, որ խեթթական արձանագրութիւններում այս երկիրը կոչւում է Կիզուաթնա:

Կիլիկիայից ախայուա ցեղի մեծ մասը, ինչպէս երեւում է, Անտիտաւրոսեան լեռների վրայով քաշւում է դէպի հիւսիս եւ հիւսիս–արեւելք: Նրանք հաստատւում են վերին Եփրատի բարձր լեռնային շրջանում եւ երկիրը նրանց անունով կոչւում է Խայասա կամ Հայասա: Այս անունը մեզ հասել է խեթթական արձանագրութիւններից եւ հանդիսանում է Ախայուա անուան լուվիական ձեւը: Ահա այս անուան հետ է կապւում «հայ» ցեղագրական տարազը:

Հայ ժողովրդի կազմաւորման երկրորդ հիմնական բաղադրիչն էին հանդիսանում Թրակա–փռիւգիական լեզուներով խօսող ցեղերը, որոնցից առանձնապէս հարկաւոր է յիշատակել արիմներին կամ ուրումէացիներին, որոնք Տրովադա–Իլիոնի շրջանում միասին են ապրել էթրուսկների հետ, բայց 12րդ դարի (Ք. Ա.) Տրովադայի կործանումից յետոյ էթրուսկները շարժուել են դէպի հիւսիս–արեւմուտք՝ այժմեան Իտալիան, իսկ Արիմները եւ նրանց ցեղակից Մխիացիները (ասուրա–բաբելական արձանագրութիւնների մուշկերը) շարժւում են դէպի Արեւելք՝ Հալիս գետի հովիտը եւ այնտեղից էլ հայկական լեռնաշխարհը:

Ասուրա–բաբելական արձանագրութիւններից իմանում ենք, որ Ք. Ա. 1170–1165ի ընթացքում նրանք անցել են Եփրատ գետը եւ խուժել Ասորեստանի գերիշխանութեան ներքոյ գտնուող Շուպրիա երկիրը (հին հայկական Աղձնիք նահանգը), ներխուժում են հնդեւրոպական ցեղերը՝ Ուրումխացիները եւ Մուշկերը (Մխիացիները՝ փռիւգիացիները) եւ բնակութիւն հաստատում Խարբերդի դաշտում եւ Արեւմտեան Տիգրիսի ակունքների շրջանում: Սրանք կազմաւորուող հայ ժողովրդի հնդեւրոպական նախնիներն են: Սրանք այն ցեղերից էին, որոնք կործանել էին խեթթական աշխարհակալութիւնը, որից յետոյ քայքայուել էր Խայասայի ցեղային միութիւնը: Հայկական լեռնաշխարհի արեւմտեան մասում 12րդ դարում (Ք. Ա.) արդէն գոյութիւն ունէին բազմաթիւ հայկական ցեղեր, որոնք շփման մէջ էին մտել տեղաբնիկ Խուրրի–ուրարտական ցեղերի հետ եւ նրանց հետ միասին պայքարում էին հարաւից՝ Ասորեստանից եկող ճնշումի դէմ: Հայկական լեռնաշխարհի արեւմտեան մասը Ուրումխացիների կամ Արիմների անունով ասուրա–բաբելական, ապա ուրարտական արձանագրութիւններում կոչւում է Ուրումէ կամ Արմէ, որից յետագայում առաջ է գալիս «արմէն» իբրեւ ժողովուրդի անուն եւ «Արմենիա» իբրեւ երկրի անուն:

Հայ ժողովրդի կազմաւորման հոլովոյթը ապրում էր երկրորդ փուլը՝ հայկական լեռնաշխարհում տեղաբնիկ ցեղերը ձուլւում են հնդեւրոպական ցեղերի հետ եւ նոր կազմաւորուող ժողովրդի ընդհանուր անունը դառնում է «հայ» տարազը: Հայկական ցեղերը այս ժամանակաշրջանում դառնում են նստակեաց եւ նրանց հիմական զբաղմունքը դառնում է երկրագործութիւնը՝ վաղի մշակումը եւ գինեգործութիւնը: Ահա այ ժամանակաշրջանումն է, որ Հայկական լեռնաշխարհի բնիկները ծանօթանում են երկաթի մշակման հետ եւ Արեւմուտքում, մանաւանդ Յոյների մօտ՝ սկզբնական շրջանում Հայերի նախնիները հնագոյն երկաթագործների համբաւ էին վայելում:

9րդ դարի առաջին կէսին (Ք. Ա.), երբ Վանայ լճի արեւմտեան ափին գտնուող արգաւանդ Տոսպի (Վան քաղաքը իր շրջակայքով) երկրագործական ովասիսը ստեղծեց իր առաջին պետական կազմակերպութիւնը՝ Բիայնիլին, որ ասուրա–բաբելական արձանագրութիւններում յայտնի է «Ուրարտու» անունով, իսկ հին Հրէաների Հին Կտակարանում՝ «Արարատ», անմիջական շփման մէջ է մտնում հայկական ցեղերի հետ: 783 թուականին (Ք. Ա.), երբ Ուրարտացիները նուաճուած Արարատեան դաշտավայրում կառուցեցին իրենց կենտրոններից մէկը Էրեբունին (Երեւան) քաղաքը, ըստ ուրարտական արձանագրութիւնների նրա շուրջը բնակեցուել էին Ծուպայից (Ծոփք) եւ Խաթի (այժմ Երզնկա) երկրներից բերուած ռազմագերիները, որոնք, անշուշտ, պատկանում էին հայկական ցեղերին: Ուրարտուի պետութեան շուրջ երեք դար գոյութեան ընթացքում տեղի է ունենում հայկական ցեղերի ներթափանցումը դէպի հայկական լեռնաշխարհի արեւելեան եւ հիւսիս–արեւելեան երկրամասերը: 7րդ դարի կէսերին ուրարտական գահի վրայ բարձրանում է հայկական Երուանդունիների հարստութիւնը:

ԱՏԱՓԱՁԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ, ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Յետոյ կ'իմանանք որ մինչ վերը կը չարչարէին մեզ, կը ծեծէին ու կը հայհոյէին, վարի յարկի կողոպտիչներուն մէջ «կ'աշխատէր» նաեւ Օսմանը:

Զէթէները, դաշոյնները մերկացուցած, մեծ մայրիկիս ու մօրս կուրծքին դրած, դրամ կը պահանջէին միշտ պոռալով, հայհոյելով, սպառնալով: Այլեւս տունին մէջ չոփ չէր մնացած սակայն:

Ահա այդ պահուն, հօրս սենեակին առջեւ կանգնած չէթէն, ահաւոր հայհոյանքներով եւ կատաղութեամբ, կարծես վերջ դնելու համար այս դժոխային տեսարանին, թրքական անդերազանցելի բարբարոսութեան օրինակ մը տալու ձեւով՝ հրացանը վար առաւ ուսէն, ուղղեց հօրս եւ կրակեց:

Սարսափելի ճիչերու մէջ լսելի եղաւ հօրս վերջին խօսքը, մօրս ուղղեալ.

— Նուէր, ես լմնցայ ...

Մնաւ հայրս: Որբ մնացինք այսպէս: Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ հայրիկս իր կտակը կ'ընէր այդ խօսքով.

—Նուէր, ես լմնցայ, տղա՛քը, տղա՛քը, քեզի կը յանձնեմ ...

Բոլորս խելագարած ենք, ցաւի, վախի, սարսափի այս տեսարանին դիմաց: Լաց ու կոծ մէկ կողմէ, հայհոյանք եւ սպառնալիք միւս կողմէ, — դժոխք դարձած է տունը:

Սպանութիւնով վերջ չգտաւ ողբերգութիւնը: Ընդհակառակն, աւելի կատղեցան կարծես, կոտրել թափելը բաւական չեղաւ դեռ, մերկ դաշոյնները մեր կուրծքերուն դէմ բռնած՝ դրամ կը պահանջէին տակաւին:

Մեզ ննջասենեակէն ներս հրեցին, հրամայելով դուրս հանել դրամները: Խեղճ քոյրիկս խելագարի պէս կը ճչայ եւ օգնութեան կը կանչէ մայրս, ու մեծ մայրիկս որ չանթահարեցաւ կարծես՝ երբ սպաննեցին հայրս իր աչքերուն առջեւ, փորձեց ոտքի ելլել այս անգամ օգնութեան հասնելու համար իր մատղաշ դալկին, բայց հայրիկս սպաննող դազանը իր հրացանին կոթով այնպիսի հարուած մը տուաւ անոր կուրծքին, որ խեղճ մեծ մայրիկս շնչասպառ տապալեցաւ:

Անշուշտ պէտք էր վերջ մը ունենար այս տեսարանը: Խուզարկեցին, կողոպտեցին, ծեծեցին, սպաննեցին, կատարեալ էր վայրագութիւնը, բայց պէտք է վերջակէտ մը դնէին: Եւ ուրեմն հրամայեցին բոլոր կիներուն, բացի քոյրիկէս եւ Վարդանուշէն՝ հասկնալի պատճառներով, մտնել հայրիկիս սպաննուած սենեակը, ուր պիտի գնդակահարէին մեզ բոլորս: Իսկ զիս եւ Վարդէնը դուրս ձգեցին, շատ փոքր համարելով: Բայց ես ահաւոր որոշում մը տուած էի, — հրացանի առաջին պայթիւնը լսելուս պէս՝ բաց պատուհանէն, երկրորդ յարկէն, վար պիտի նետուէի: Հայրիկ չունիմ, մայրիկ չունիմ, ալ ինչո՞ւ ապրիմ, կ'ըսէի ինքնիրենս, այդ դժոխային ժամուն:

Մահուան սենեակ մտնողներն էին բարի մեծ մայրիկս, սիրեցեալ երիտասարդ մայրիկս, Զէպէին Մարիամը, Կալանթոնին Սիրանոյշ քոյրիկը (այժմ Մարսէյլ՝ հարսներով ու թոռներով երջանիկ), իր մայրը Եղիսաբէթ տուտուն, Ղալփախճենց Թագուհի հանըմը:

Իսկ ասոնց դահիճը՝ քիչ առաջ քոյրիկս ահաբեկող հրէշը: Դուռը գոցուեցաւ: Հայրիկս սպաննող հրէշը պահակ կեցած էր դրան առջեւ, որ մարդ չէր խօթեր այլեւս:

Անբացատրելի անդոհանքով կը սպասէի հրացանի առաջին պայթիւնին, որ կ'ուշանար: Վերջէն կ'իմանամ որ դահիճը զբաղած էր զոհերը շարելով այնպէս մը որ մէկ կամ երկու գնդակով բոլորը փռէ գետին, վարժ ու փորձառու նման գնդակահարութեանց: Եւ մայրս ալ կարգի կանգնեցուցած պահուն՝ չի մոռնար ըսել.

— Քեզ հիմա ամուսնոյդ քով պիտի ղրկեմ:

Ահա կեանքի եւ մահուան ղերագոյն այս անջրպետին մէջ կը սպասեմ ահաւոր հոգեվիճակով մը, կարծես սիրտս ալ կանգ առած, երբ յանկարծ գինուորական մը վեր վազեց սանդուխներէն, հայրիկս սպաննողին բաներ մը ըսաւ, մահուան սենեակին դուռը բացաւ, կեցուց դահիճը որ սկսեր էր զէնքը շտկել, ու յայտարարեց.

— Վերջացած է ջարդը:

Մահապարտները, լուռ, առանց արցունքի, առանց նոյնիսկ դոյզն ուրախութեան, դուրս ելան սենեակէն՝ կուրացած կարծես: Հայրիկիս կիսամերկ, արիւնլուայ դիակը զիրենք հաշտեցուցած էր մահուան հետ: Թագուհի հանըմ ըսեր է ներսը.

— Քոյրիկներս, աղջիկներս, առանց վախնալու մեռնինք՝ մեզ յանձնած Աստուծոյ:

Մեզ բոլորս բոպիկ, միայն գուլպաներով, (տան մէջ կօշիկ հագնելու սովորութիւն չունէինք, ուրեմն ամէն բան կողոպտուած էր), ինչ որ հագած էինք այդ վիճակով, դուրս հանեցին տունէն:

Երբ վար իջանք, տեսայ Օսմանը, որ սպիտակ մաքուր երեսով բարձ մը ըռնած, այն սենեակին մէջ՝ ուր մեր պաշտպանութեան տակ առած էինք զիրենք, կերցնելով ու խմցնելով, մեզ կը դիտէր մեղքնալու կեղծ ձեւով մը:

ՅՈՎՀ. ԳԱՓԱՔՃԵԱՆ

(3 Շար.)

Այդպիսով Խուրրի – ուրարտական, արիական եւ կովկասեան ցեղերի հետ երկարատեւ գոյակցութեան հետեւանքով առաջ է գալիս հայ ժողովուրդը եւ նրա լեզուն, որ սկզբնական շրջանում հանդէս էր գալիս որպէս բազմաթիւ սահմանային բարբառներ : 7րդ դարում Շուպրիա – Աղձնիք երկրում բարձրանում է նաեւ մի այլ հայկական թագաւորութիւն, որի հիմնադիրն էր Պարոյր Սկայորդին : Ահա այս երկիրն էր, երբ հին արեւելեան ժողովուրդներին փոխարինելու եկած հնդեւրոպական մարերը եւ Պարսիկները այդ պետութիւնը անուանում են «Արմինա», իսկ Յոյները «Արմենիա» :

7 – 6րդ դարերի ընթացքում Առաջաւոր Ասիայի հզօր աշխարհակալութիւնները՝ Ասորեստանն եւ Ուրարտուն, ապա Բաբելոնը իջնում են պատմութեան թատերաբեմից եւ նրանց փոխարէն բարձրանում Մարաստանը, Աքեմենեան Պարսկաստանը եւ Հայաստանը :

Այս ժամանակաշրջանում հայ ժողովրդի կազմաւորումը հիմնականում աւարտուած էր, 6 – 5րդ դարերում (Ք. Ա.), հին յունական եւ հին պարսկական աղբիւրներում արդէն յիշատակւում է մի ընդարձակ երկիր՝ Արմինա – Արմենիա անունով՝ համանուն ժողովրդի հետ միասին :

Երուանդունիների հայկական թագաւորութիւնը ենթարկւում է Աքեմենեան Պարսկաստանի գերիշխանութեան (520 – 330) եւ միայն Աղեքսանդր Մակեդոնացու արշաւանքների ժամանակաշրջանում է, որ նորից վերականգնում է հին հայկական թագաւորութեան անկախութիւնը : Ք. Ա. երկրորդ դարի սկզբից Երուանդունիներին փոխարինում են Արտաշէսեանները :

Մեծ պետական գործիչներ Արտաշէս Ա. (189 – 161) եւ Տիգրան Բ. Մեծ (95 – 96) լայնացնում են հայկական պետութեան՝ Մեծ Հայքի սահմանները : Զնայած նրան, որ Տիգրան Բ. աշխարհակալութիւնը վերացաւ հռոմէական յարձակողականի շնորհիւ, այնուամենայնիւ Ք. Ա. 66ին Արտաշատում կնքուած պայմանագրի համաձայն մնում էր բուն Մեծ Հայքի մասը իբրեւ մէկ ժողովրդի պետութիւն : Ի տարբերութիւն Հին Արեւելքի պետութիւնների՝ Ասորեստանի, Բաբելոնի, Ուրարտուի, որոնք աճել էին՝ հիմքում ունենալով քաղաք–պետութիւնը եւ նուաճման շնորհիւ ընդլայնել էին իրենց սահմանները, շնորհիւ մի շարք պատմական պատճառների նրանց չէր յաջողուել միաձուլել իրենց ենթակայ մանր ու մեծ ցեղային միութիւնները : Այլ էր նոր սաեղծուած Մարաստանի, Պարսկաստանի եւ Հայաստանի պետութիւնների բնոյթը, որոնցից իւրաքանչիւրը ներկայացնում էր մի առանձին ժողովուրդ : Օրինակ, ըստ Ստրաբոնի (Ք. Ա. 64 – 24) տեղեկութեան, Հայաստանի ազգաբնակչութիւնը « միալեզու » էր, այսինքն խօսում էր մէկ ընդհանուր հայերէն լեզուով, որ ներկայացուած էր առանձին բարբառներով : Մեծ Հայքի սարկատիրական մէկ միասնական միաձոյլ պետութիւնը գոյութիւն ունէր համարեա 600 տարի (Ք. Ա. 189 – Ք. Ե. 387), որ յետագայում ընկաւ հայ հասարակութեան ընդերքում աւատապետական յարաբերութիւնների ձեւաւորման շնորհիւ :

301ին քրիստոնութիւնը հռչակուեց իբրեւ Մեծ Հայքի պաշտօնական կրօնը, որն այնուհետեւ դարձաւ ձեւաւորող աւատապետական դասակարգի գաղափարախօսութիւնը, բայց միեւնոյն ժամանակ խթանեց հայերէն գրի եւ գրականութեան զարգացման : Հանճարեղ Մեսրոպ Մաշտոցին (361 – 440) է պատմանում Հայոց գրերի գիւտը, որ հսկայական դեր խաղաց հայ ժողովրդի յետագայ գոյութեան համար : Զնայած նրան, որ այնուհետեւ հայկական պետութիւնը ընկաւ օտար նուաճողների գերիշխանութեան ներքոյ, այնուամենայնիւ, հայ ժողովուրդը անընդհատ աճում էր եւ նորից էր յառնում աւերակների միջից :

Հայ ժողովուրդը առաջին միաձոյլ ժողովուրդն է հայկական լեռնաշխարհում : Նրա համար աղետաբեր եւ օրհասական հանդիսացան վաչկատուն Թուրք – սելջուկ, իսկ յետոյ նաեւ մոնղոլա – թաթարական ցեղերի ներխուժումները կենտրոնական Ասիայից, որոնք մահացու հարուած հասցրին Առաջաւոր Ասիայի խաղաղ երկրագործական ժողովուրդներին, առաջին հերթին Հայերին : Թուրքական ցեղերը, որոնց հիմնական մասը բնակութիւն էր հաստատել բիւզանդական Փոքր Ասիայում, ժամանակի ընթացքում միաձուլուեցին եւ 15րդ դարում արդէն ներկայացնում էին այժմեան Թուրք ժողովուրդը : Սրանց կողմից հիմնուած օսմանեան Թուրքիան այդ ժամանակաշրջանից սկսում է իր նուաճողական քաղաքականութիւնը եւ 16 – 17րդ դարերի ընթացքում նուաճում է պատմական Հայաստանի մեծ մասը : Հայ ժողովուրդը ընկնում է ծանր վիճակում : Այդ ժամանակներից սկսած Հայերի մի ստուար մասը թողնում է իր մայրենի երկիրը եւ բնակութիւն հաստատում օտար երկրներում : Սակայն հայ ժողովրդի հիմնական մասը՝ ռամիկ գիւղացիութիւնը, մնում է իր հողում, տանելով ամէն տեսակի զրկանքներ եւ անիրաւութիւններ, եւ յաճախ ցոյց է տալ հերոսական դիմադրութիւն՝ զէնքը ձեռքին : 1915ին Օսմանեան Թուրքիան իրագործեց իր դիւային ծրագիրը, ոչնչացնելով Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը : Սակայն զերծ մնացածները կարողացան փրկուել հարեւան երկրներում : Օսմանեան Թուրքիան մարդկութեան պատմութեան մէջ առաջինն էր, որ իրագործեց ցեղասպանութիւնը : Սակայն նրան չյաջողուեց հասնել իր նպատակին՝ « լուծել » հայկական հարցը, վերացնելով հայ ժողովուրդը :

Ակադեմական
Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԱՆՕԹԱՆԱԼ ԵՒ ԾԱՆՕԹԱՑՆԵԼ

« Գրական Թերթ»ի Նոյեմբեր 4ի թիւին մէջ կը կարդանք .—

« Հայ ժողովուրդը դարեր ի վեր իր ինքնուրոյն մշակոյթի զարգացմանը համընթաց իւրացրել է նաեւ այն լաւն ու յառաջդիմականը, որով հարուստ են եղել հարեւան եւ հեռաւոր երկիրները : Միշտ ձգտել է քայլել առաւել զարգացած ազգերի հետ, թարգմանելով նշանաւոր հեղինակներին կամ ուսումնասիրութիւններ գրելով նրանց մասին : Այսպէս սաեղծուել եւ զարգացել է մեզանում հայագիտութեան այն ճիւղը, որ զբաղւում է մեր ժողովրդի գրական – գեղարուեստական կապերի պատմութեան, նրա օրինաչափութիւնների ուսումնասիրութեամբ :

Վերջին երկու տասնամեակի ընթացքում հայագիտութեան այս ճիւղը բուռն զարգացում է ապրել : Սաեղծուել եւ առաջ աճում է հսկայական գրականութիւն հայ – ռուս, հայ – վրացական, ադրբեջանական, ուկրանիական, պիլոռուսական, լատվիական, լիտվական, էստոնական եւ Խորհ. Միութեան բազմաթիւ այլ ժողովուրդների գրական կապերի մասին :

Զարգանում են հայ–անգլիական, գերմանական, ֆրանսական, ռումանական, չեխական, հունգարական, իրանական, հնդկական, արաբական, իտալական եւ ուրիշ ժողովուրդների գրական կապերը :

Վերջին երկու տասնամեակում հայ գիտնականները մի կողմից շարունակում են գիտական, գրական կապերի, առանձին գրողների հետ կապուած խնդիրները լուսաբանել («Լերմոնտովը եւ հայ մշակոյթը», «Թումանեանը եւ ռուս գրականութիւնը», « Իսահակեանը եւ ռուս գրականութիւնը»), միւս կողմից ձգտում են սաեղծել գրական կապերի գիտական պատմութիւնը, լուսաբանելով այդ պատմութեան ծագման, զարգացման բոլոր փուլերը հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը :

Շատ կարեւոր է լուսաբանել, թէ բազմադարեան մշակոյթի պատմութեան մէջ որո՞նք են լաւագոյն թարգմանութիւնները : Անհրաժեշտ են ուսումնասիրութիւններ, ասենք, Խ. Աբովեանը, Յովհ. Թումանեանը, Յովհ. Յովհաննիսեանը, Վ. Տէրեանը, Եղ. Չարենցը որպէս թարգմանիչներ թեմայով :

Առանց տատանուելու կարելի է ասել, որ եթէ Նարեկացին, Քուչակը, Թումանեանը, Իսահակեանը եւ Չարենցը ունենային բարձրարակ թարգմանութիւններ, ապա մեր ժողովրդի համաշխարհային փառքը անհամեմատ աւելի բարձր եւ լուսաւոր կը լինէր :

Լուսաբանել այս խնդիրները, նշանակում է ծառայել հայագիտութեանը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը, իր տարեկան ընդհ. ժողովը գումարեց Նոյեմբերին 7ին եւ լսելու 65 – 66 տարեշրջանի գործունէութեան հաշուետուութիւնը, ընտրեց նոր վարչութեան անդամուհիները .— Տիկիններ Ա. Երամեան՝ նախագահուհի, Գ. Խաչեան՝ փոխ նախագահուհի, Մ. Գրիգորեան՝ քարտուղարուհի, Զ. Պաթմանեան՝ գանձապահուհի, Ծ. Գաբրիէլեան, Ժ. Գարաճեան, Ա. Հաճի Ակոբեան, Ե. Մինթանճեան, Մ. Տապաղեան, Ա. Տէր Պօղոսեան, Ս. Փէշտիմալճեան, Մ. Օրթաքօյլի :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Շուտով հրապարակ կ'ելլէ Հայ Ազգային երաժշտութեան նոր սալ մը,

«ARMENIE LEGENDAIRE»

ՎՕԿ ընկերութեան կողմէ, պատրաստութեամբ Արա Պարթեւեանի եւ պարունակութեամբ հայրենասիրական շարք մը երգերու որոնք առաջին անգամ ըլլալով առնուած են սալի վրայ :

Գրողների Միութիւնը, Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկութիւնը ը համալսարանը եւ միւս բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները պէտք է յաճախ գիտական նիստեր, հաւաքոյթներ հրաւիրեն՝ նուիրուած թարգմանութեան արւեստի եւ գրական կապերի գիտական լուսաբանման խնդիրներին :

Ռ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺԻ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ

Մօտ ապագային Հրազդան քաղաքը պիտի դառնայ ոչ միայն արդիւնաբերական, այլեւ ելեկտրուժի մեծագոյն կեդրոններէն մէկը Հայաստանի մէջ :

Քաղաքին հիւսիս – արեւելեան կողմը, Փամբակի լեռներուն ստորոտը վեր խոյացած են հարիւր հազար քիլովաթ կարողութեամբ ջերմելեկտրակեդրոնին կառոյցները : Ասոր մօտերը մասնագէտները կը ծրագրեն շինել ուրիշ կայան մը եւս, որուն տարողութիւնը պիտի հասնի վեց հարիւր հազար քիլովաթի : Նոր կայանը պիտի ունենայ երեք կաթսաներ՝ ամէն մէկը ժամը 640 թոն շոգի արտադրելու կարողութեամբ :

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՆԻՒԹԵՐ

Փրոֆ. Ա. Մէյէի այրին՝ Տիկին Մէյէ անցեալ տարի Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին ղրկած էր վաւերագիրներ, հայերէն ստուգաբանական բառարանին քարթերը եւ այլ նիւթեր :

Այս տարի եւս Երեւան ղրկած է անուանի հայագէտին պատկանող նամակներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ցիշեալ գիշերը շատ մը բաներ տեղի ունեցան : Կայսրը ամիս մը չուտ վերադարձաւ դէպի Անգլիա բրած իր ճամբորդութենէն, ուր ան արտասանած էր բուռն ճառեր, եւ ինչպէս արքունի շրջանակներու նոյնպէս հանրութեան բանախօսած առեն իր չէշտերուն միացուցած էր բարեկամութեան ջերմ շարժումներ, ձեր սիրելի բայց շատ վտանգաւոր ազգը քնացնելով իր բարեկամական խաղաղասէր արտայայտութիւններով :

Եւ, սիրելի անգլիացի բարեկամներ, դուք այնպէս տարուած ու խաբուած էիք որ հեշտանքով ըմպեցինք մեծ արուեստով պատրաստուած այն թմրեցուցիչ դեղը, որ խիստ պիտի վնասուեր ձեզ, եւ հրամցուած էր թէ ձեզի եւ թէ Տաունինկ Տթրիթի ձեր նախարարներուն :

Ձեզի մատուցուած գերման բարեկամութեան սերը ըմբոշխնեցիք այնպէս ինչպէս կատուն կաթը կը լակէ, առանց անդրադառնալու թէ նոյն պահուն մեր պատերազմի ընդհանուր սպայակոյտին գործակալները ձեր կղզիին մէջ ամէն տեղ կը շրջէին, զինուորական կատարեալ քննութենէ մը անցընելու համար ձեզ, ծածկուած խայտաբղէտ մակդիրներու եւ ամէնէն անմեղ ձեւերու տակ :

Բոլորդ ալ կապած էիք աչքերնիդ բայց անոնցմէ, որոնք ձեր ժողովրդեան կողմէ չարագուշակ մարգարէներ կը նկատուէին : Մինչդեռ ամենահիւղ եւ խոհական յայտարարութիւնները անոնք միայն կ'ընէին :

Մենք Փոցտամի մէջ կը խնդայինք ձեր կուրութեան վրայ, զոր հաւաստիք մը կը նկատէինք ձեր մեծ ազգին ծովային, ցամաքային եւ առեւտրական գերակշռութեան դանդաղ բայց ապահով փճացման :

Տասներկու տարիներէ ի վեր այդ նպատակը կը հետապնդէր Կայսրը, որուն գործնականապէս կ'օգնէր հիմա իր անդրանիկ որդին. կանխահաս սատակը, որ ոճրագործութեան եւ ամբարշտութեան տիպար մըն էր, եւ իր նպատակներուն հասնելու համար ոչ մէկ միջոցի առջեւ կ'ընկրկէր :

— Հէլցէնտորֆ, աղաղակեց պահաժամանդը, հովի մը պէս մտնելով այն սենեակը ուր քննութեամբը զբաղած էի մեր Վէսթֆալիա ճամբորդութեան ընթացքին ղիղուած պաշտօնագրերուն, որոնք իմ բացակայութեանս երեքի դասակարգած էր քարտուղարս : Հէլցէնտորֆ, թողէք սա թուղթերը : Եթէ կրնաք այրեցէք բոլորը : Ի՞նչ կայ առնց մէջ :

— Մեծ մասամբ ամենածանր կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներ կը պարունակեն : Ահաւասիկ, օրինակի համար, Ուոշինկթընի զինուորական լրտեսպետին մէկ տեղեկագիրը :

— Ահ, այդ յիմար ծերունի Ֆրիթշը : Պառեցէք զայն շուտով : Ան հինցած չըւանի մը յարգն ունի միայն, ոչ աւելի, ոչ պակաս : Եւ սակայն, աւելցուց, ան խիստ մեծ ծառայութիւններ կրնայ մատուցանել մեզի : Նորին Վեհափառութիւնը այս գիշեր ինծի ըսաւ թէ, դէպի Անգլիա իր ըրած ճամբորդութեան առթիւ գաղափարն ունեցաւ պաշտօնական շարժում մը յառաջ բերել՝ ի նպաստ Գերմանիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ ամենասերտ բարեկամական յարաբերութեան մը հաստատման :

Այս սիրելի Անգլիացիները միշտ պատրաստ են զիկարաց ընդունելու այս տեսակ ցոյցերը : Քարլթըն Հաուզ թէյասի մէջ չափազանց խանդավառուած են կայսեր գաղափարներով, եւ կայսրը բսաւ նաեւ թէ այս շարժումը պէտք է սկսի նաեւ ծովային եւ առեւտրական շրջանակներէն : Հէր Պալլէն իր Լոնտոնի գրասենեակներով եւ բրիտանական զանազան նաւահանգիստներու մէջ պիտի մշակէ այս գաղափարները : Նորին Վեհափառութիւնը նկատի ունի նաեւ Ուոշինկթընի նախկին գերման դեսպան Ֆօն Կէսլէրը, իբր հանրութեան ներկայանալի ամենայարմար մարդ մը : Ըսեմ նոյնիսկ թէ այս գիշեր Վիլհէլմ Շթրասէէն հեռագիր մը ուղղուեցաւ այս նրբամիտ դիւանագէտին, որ այժմ Մօզէլի իր դղեակը կը գտնուի, եւ հրամայուեցաւ գալ եւ խորհրդակցիլ Կայսեր հետ : Մէկ քանի ամիսէ ի վեր Ֆօն Պրօնշթորֆ Ուոշինկթընի մէջ զետեղուած է :

— Բայց, Ֆօն Կէսլէր կատաղի եւ վաղեմի հակառակորդ մըն է Մեծն Բրիտանիոյ, աղաղակեցի խիստ անակնկալի եկած ու արմուկս կրթնցնելով գրասեղանիս :

Ոչ ոք գիտէ այդ բանը : Մեր բոլոր գործելակերպին գաղտնիքը կը կայանայ անոր մէջ որ Անգլիա անտեղեակ է մեր նպատակներուն : Ընդհակառակն Ֆօն Կէսլէրը այդ սիրելի Անգլիացիներուն պիտի ներկայացնենք իբր սիրալիր բարեկամ մը որ Վիլհէլմշթրասէէն բարեկամութեան ձեռք կ'երկարէ անոնց :

Խնդիրը այնքան զուարճալի թուեցաւ ինծի, որ ազմկալի քահքահ մը փրցուց :

— Շիտակն ըսէք Հէլցէնտորֆ, խիստ զուարճալի չէ՞ք գտներ այս բոլորը :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Տիկին Լութֆիկ Փամմանեան , Տէր եւ Տիկին Շառլ Փամմանեան եւ աղջիկները՝ Անեէս եւ Վալերի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն

ԼՈՒԻ ՓԱՄՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 26ին , 73 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի առաւօտ (Նոյմեբեր 30) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու Կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ , մաքուր տպագրութիւն :

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան ,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին :
Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք
ժամը 4ին :

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը, Դեկտեմբեր 2ին, ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտերնի սրահին մէջ կը կազմակերպէ, Հրապարակային հաւաքոյթ մը, ուր պիտի արտայայտուին Հայաստանի Գրողներու Ե. համագումարին մասնակցող Սփիւռքի հայ գրողներէնհրաւիրեալները:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական — Լուսաւորչական — եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ստանալու համար :

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ Թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն :

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն . — Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի .— Դաւիթ Իմիրղեան Սարգիսի, մօր անունը՝ Աննիկ: Ծնած 1913ին, Թուրքիա, Էսկիշէհիր քաղաքին մօտակայ Եայլա կոչուած գիւղը: 1927ին գացած է Հայաստան: 1941ին բանակ գացած, ոչ մէկ լուր անկէ ի վեր: Տեղեկութիւն ունեցողները թող իմացնեն Տիկ. Աչըգեանի, (Ծնեալ Պէրպէրեան),

24, Rue Frederick Lemaître, Paris (20e)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը , Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ:
17 Րիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ
Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ համարակութեան, կը սարքէ ճաշ — խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Ճաշագին 10 ֆրանք , իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը , Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ — հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ , 88 Րիւ տ'Օպանեը:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

TRESORS DE LA PEINTURE

JAPONAISE

du XIIe au XVIIe siècle

Musée du Louvre

du 4 Novembre au 31 Décembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՆ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

3 Դեկտեմբեր , Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ :

CHABONNIERESի մեծ շքեղ սրահին մէջ

Նուագախումբ՝ «Les Compagnons du Rythme»

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ճոխ եւ համեղ պիւֆէ — Մատչելի գիներով

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որ կը գտնուին Կապոյտ խաչի անդամուհիներու մօտ :

Մուտք՝ 10 ֆրանք — Հանդէսին օրը կիշէն 12 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր
GRAND - HOTEL
12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր — Աբրամօֆի (Քարփուշա) եւ իր պալալայկայի խումբին :

Ուսանողներու կէս գին — Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT — ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ
Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար ,
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալից կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԻ , բեմադրութ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՈՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ »

Չորրորդ հատորը

եւ « ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Յուշերէս :

200է աւելի էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով :

ԿՈՉ

ՏԻՎՐԻԿԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ՀԱՅԱԲՆԱԿ
ԳԵՂԵՐՈՒ ՎԵՐԱՊՐՈՂ
ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Խումբ մը Տիվրիկցիներ, քաղաքէն ու գեղերէն, ժողով գումարելով Մարսէյլի մէջ, յանձնախումբ մը կազմեցին, շրջանի նահատակներուն ու հայրենիքին յիշատակը համեստ հատորով մը պատմութեան յանձնելու համար : Այս առթիւ բոլորիդ բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը կը խնդրուի, ղրկելով ձեր ծննդավայրերուն շուրջ մանրամասն տեղեկութիւններ, ջարդերու նկարագրութիւնը, ազգագրական նիւթեր, պատկերներ, նախընտրաբար երկրի տարազով, եթէ կան, բոլորիդ քաշածները եւ ի՛նչպէս ազատիլը՝ համառօտակի :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Յանձնախումբի հասցէն է .—

Y. ZARTARIAN
Villa Erévan
Avenue Rampal, St. Julien
13 — MARSEILLE (12e)

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն .— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ-Սամուէլեան Գրատուն:

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
30 NOVEMBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10775

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.775

Օրէ Օրին

ՀՐԵԱՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

— Ա՜խ, ի՜նչ բախտաւոր մարդ եմ եղեր որ ա՛յստեղ հիւանդացեր եմ, փոխանակ Գերմանիա հիւանդանալու ··· Հազար փառք կուտամ Մովսէսին ···

— Բայց, ներողութիւն, եթէ այս երկրին մէջ ձեռնհաս վիրաբոյժներ և բժիշկներ կան, Գերմանիոյ մէջ ալ կան··· Այնտեղ ալ կրնային ձեզ բժշկել ···

— Միտքս չհասկցաք··· Բացատրեմ··· ինչպէս քիթս ու բերանս կը մտնեն, ծագումով Հրեայ եմ··· եթէ Գերմանիա հիւանդանոց փոխադրուած ըլլայի գեր – ման վիրաբոյժի մը ձեռքով գործողու – թեան ենթարկուած պիտի ըլլայի ··· Ա- տիկա մէկ չարիք ··· Կայ աւելի կարեւո- րը··· Գործողութենէն ետք, արիւն նե – րարկած պիտի ըլլային, նացիական ա – րիւն ··· Կրնա՞ք երեւակայել ատկէ աւելի մեծ դժբախտութիւն, ատկէ աւելի մեծ աղէտ հարազատ Հրեայի մը համար ··· վեց միլիոն Հրեայ կոտորեն, կիզարան – ներու մէջ իմ եղբայրներս ու քոյրերս այ- րեն, յետոյ ես ալ ելլեմ իմ երակներուս մէջ գերմանական արի՞ւն պտըտցնեմ ··· Աստուա՛ծ չընէ, կը նախընտրեմ մեռնիլ, կը նախընտրեմ ողջ ողջ թաղուիլ ···

— Բայց այսօրուան Գերմանացիները նացիական Գերմանացիներուն չեն նմա – նիր, ըսի՝ բան մը ըսած ըլլալու համար··

Հրեան զարմացաւ ·

— Եւ ատիկա ըսողը դո՞ւք էք··· Ձեր մականունէն դատելով Հայ էք ··· Ես ձեր ազգին պատմութեան ծանօթ եմ··· Դուք ալ մեզի պէս, թերեւս մեզմէ աւելի, շատ բան քաշած էք անօրէններուն ձեռքը ··· Շատ լաւ, հիմա ձեզի բան մը հարցնեմ — դո՛ւք, հարազատ Հայ, պիտի ուզէի՞ք որ թուրք բժիշկը Թուրքիոյ մէջ թրքա – կան արիւն ներարկէր ձեզի ···

— Աստուա՛ծ չընէ··· Հայը Թուրքի ա- րի՞ւն պտըտցնէ իր երակներուն մէջ ··· կը նախընտրէ մեռնիլ, կը նախընտրէ ողջ ողջ թաղուիլ ···

×

Բարձրահասակ, երիտասարդ վարդա – պետը ներս մտաւ առտուան ժամը 7·30 – ին:

Մօտեցաւ դրացի հիւանդին որ Ֆրան – սացի մըն էր :

In nomine patris et filii et spiritui sancto...

— Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ ...

Վարդապետը երկիւղածութեամբ գըր – պանէն հանեց փոքրիկ աղօթագիրքը եւ ձեռքը հիւանդին գլխուն վրայ դնելով արտասանեց աւանդական աղօթքը :

Յետոյ, արծաթեայ սրբատուփէն դուրս բերաւ Հաղորդութեան նշխարը, զոր դը- րաւ Միսթըր Փուառիէի լեզուին ծայրը :

Այս արարողութենէն ետք, վարդապե – տը յուշիկ ձայնով մը քանի մը տող կար- դաց Սաղմոսէն ու յետոյ ըսաւ ·

— Dominus vobiscum...

— Տէր ընդ քեզ ···

Հիւանդը խաչ հանեց:

— Կարգը իմս է, մտածեցի եւ նիզ մը ըրի անկողինիս մէջ նստելու ··· Հիմա իմ վրաս ալ պիտի աղօթէ ···

Յուսախաբութիւն :

Երիտասարդ վարդապետը, որ կռնակը ինծի տուած էր, հիւանդէն հրաժեշտ ա- ռաւ ու տոտիկ տոտիկ յառաջացաւ դէպի դուռը՝ քովէս անցնելով :

Բայց, առանց աչքին պոչովն իսկ վրաս նայելու :

Զարմացայ : Բերանս բաց մնաց :

— Աս ի՜նչ անիրաւութիւն է··· Ես ալ քրիստոնեայ չե՞մ՝ Միսթըր Փուառիէին պէս··· Ես ալ աղօթքի եւ Հաղորդութեան պէտք չունի՞մ··· Անփորձ վարդապետը զիս Մահմետականի տե՞ղ դրաւ··· Հապա անցեալ օր բարեկամս կ'ըսէր թէ հայ քա- հանան Մահմետական հիւանդին վրայ անգամ կը կարդայ եղեր Արեւելքի մէջ···

Բուռն փափաք մը ունեցայ անկողինէն դուրս ցատկելու : Բայց ··· զի քո է կա- րողութիւն : Մնաց որ նախորդ գիշերը բնակալ հիւանդապահուհին վեր քաշած էր մահճակալին երկու կողերու հորիզո – նական ձողերը՝ առ ի զգուշութիւն :

Այլապէս, պիտի վազէի վարդապետին ետեւէն, պիտի բռնէի անոր օձիքէն ու պիտի ըսէի անոր·

— Վարդապե՛տ, դուն լուր ունի՞ս որ ես ալ, քեզի պէս, երկու հազար տարիէ ի վեր քրիստոնեաներէն եմ ··· Չէի՞ր կըր- նար աղօթք մըն ալ իմ գլխուս վրայ կար- դալ ···

Բայց, ըսի արդէն, «բանտ»էս դուրս չէի կրնար ելլել :

×

Տասը օր ետք: Դէմ դիմաց նստած ենք հայ կաթողիկէ վարդապետն ու ես :

Պատմեցի անոր պատմութիւնս: Ու վարդապետը ըսաւ·

— Մի՛ յուզուիր, մի՛ մեղադրեր ··· եղբայրակիցս, անպատճառ, քու վրադ ալ աղօթք մը կարդացած կ'ըլլար, եթէ վստահ ըլլար թէ Լուսաւորչականէն տար- բեր յարանուանութեան մը չէիր պատ – կաներ··· Իրաւ կ'ըսեմ, կան քրիստոնեա- ներ, որոնք չեն ուզեր որ մեզմէ մէկը ի- րենց համար աղօթէ ···

Զարմացայ : Վարդապետը շարունա – կեց ·

— Ես հիւանդանոց եկայ քեզ տեսնելու, բայց արդէն մեկնած էիր ··· Բան մը ը – սեմ, չմոռնաս — մենք հայ հիւանդին կ'այցելենք՝ առանց նկատի առնելու անոր յարանուանութիւնը ··· Մեզի համար ալ, ինչպէս ձեզի համար, Հայը Հայ է··· Լուսաւորչականն ալ մեր եղբայրն է, Բո- ղոքականն ալ ···

— Այդպէս ալ ըլլալու էր··· Այո՛, Հա- յը Հայ է, ո՛ր ժամը կ'ուզէ թող երթայ··

Վարդապետին բացատրութիւնը մեծա – պէս ուրախացուց զիս :

Ու թերեւս այդ ուրախութիւնս էր պատճառը որ մոռցայ իրեն հարցնելու :

— Բայց, վարդապետ, ինչո՞ւ ձեր ողջ- մըտութիւնը կը բացակայի ո՛չ – Հայ հո- գեւորականներու եւ ո՛չ – Հայ հաւատաց- եալներու մօտ ··· Ինչո՞ւ այս նեղմտու – թիւնը, ինչո՞ւ այս խտրական ոգին՝ նոյնիսկ հիւանդանոցէն ներս··· Ո՞ր դա- րուն մէջ ենք ··· Չե՞ս կարծեր որ քրիս- տոնեաներու միութիւնը, անոնց եղբայ – րութիւնը, որոնց մասին նառ ու քարոզ կը լսենք ամէն օր, սկսելու են հիւանդա – նոցէն ··· Հիւանդի՞ն ալ Բողոքականը, Կաթոլիկը, Ուղղափառը կամ Լուսաւոր – չականը կ'ըլլայ եղեր ··· Վիրաբոյժը յա- րանուանութեանդ տեսա՞կը կը հարցնէ միթէ կտրատելէ առաջ··· Հիւանդա – պահուհին, ջերմաչափը բերանդ տանելէ առաջ՝ կրօնական համոզումներուդ մա – սին հարցուփո՞րձ կ'ընէ··· Միեւնոյն Աստուածորդին չէ՞ որ կը պաշտեն Կաթո- լիկն ու Լուսաւորչականը, Ուղղափառն ու Բողոքականը ··· Ո՞ւր կ'երթայ քրիս – տոնեայ մարդկութիւնը այսպէս՝ խում – բերու, տեսակներու, նկատներու բաժ- նելով իր հաւատացեալները ··· Ո՞ր օր – ուան կը սպասէ՝ համարձակաձայն բար- բառով յայտարարելու համար — «Քրիս- տոնեայ եկեղեցին մէկ է եւ անբաժանե – լի»··· Առնուազն, հիւանդանոցէն, անկե- լանոցէն եւ պատսպարանէն ներս··· Քայլ մըն ալ յառաջ անցնիմ, վարդապետ — ինչո՞ւ ազգերը, ժողովուրդները, մեծ ու պզտիկ եւ գոյնզգոյն, կրօնքներով դաւա- կարգերու պիտի բաժնուին ··· Այսքան միլիոն քրիստոնեայ, այսքան միլիոն իս- լամ ···

Բայց ի՞նչ իրաւունք պիտի ունենային այս կարգի հարցումներով չարչրկելու հայ վարդապետը կամ հայ քահանան ու տիրացուն, որոնք, վստահօրէն գիտենք, երբ կիրակիէ կիրակի «հիւանդանոց բը – ժըշկութիւն» կը հայցեն, իրենց մտքէն անգամ չեն անցըներ դաւանական տար – բերութիւնները աշխարհի հիւանդներուն :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Հ. Յ. Դ. Գերագոյն մարմինէն ստա – ցանք հետեւեալ հեռագիրը ·—

« Խոր ցաւով կը հաղորդենք Համաս – տեղի յանկարծական մահը, Նոյեմբեր 26- ին, Լոս – Անճըլըսի մէջ, յոբելեանական հանդիսութեան նառը արտասանած պա – հուն » :

Խոր ցաւով կ'արձանագրենք այս կսկծա- լի լուրը : Բուն անունով Համբարձումկե- լէնեան, Համաստեղ ծնած էր 1895ին Փէր- ջէնճ գիւղը (Խարբերդ) :

Գիւղական դպրոցը աւարտելէ ետք, կը յաճախէ Մէզրէի կեդրոնական վարժարա- նը, զոր կ'աւարտէ 1911ին : Յաջորդ տա- րին ուսուցիչ է գիւղական դպրոցը : 1913ին, հօրը թելադրութեամբ կ'անցնի Ամերիկա , բայց չի հանիր :

1917ին լոյս կը տեսնէ իր մէկ բանաս – տեղծութիւնը «Հայրենիք»ի մէջ: Ապա տեւական աշխատակիցը կը դառնայ Փիւ- նիկ *ամսագրին :*

Իր գլխաւոր գործերն են ·—

Գիւղը (*Պոսթըն*, 1923), Անձրեւը (*Փա- րիզ* 1929), Սպիտակ Ձիաւորը (*Երկու հա- տոր Լոս Անճըլըս* 1952), Քաջն Նազար եւ 13 պատմուածքներ (*Գահիրէ* 1955), Աղօթարան (*Պէյրութ* 1957), Այծետոմար եւ ուրիշ բանաստեղծութիւններ (*Գահի- րէ* 1960) :

Տարի մըն է Սփիւռքի զանազան երկիր- ներու մէջ կը տօնուէր իր յոբելեանը : Քանի մը ամիս առաջ, դժբախտութիւնը ունեցած էր կորսնցնելու իր կինը՝ Սըր- բուհին :

Ստորեւ կը հրատարակենք իր մէկ յատ- կանշական բանաստեղծութիւնը, խոնար – հելով իր թարմ յիշատակին առջեւ :

ԱՄԷՆ ԱՆԳԱՄ ՈՐ Կ'ԵՐԹԱՄ ԾԱՆՕԹԻ ՄԸ ԴԱԳԱՂԻՆ...

Բարեկամ մը մեռած էր, այսօր գացի
դագաղին :
Մեղրամոմէ դէմք մը չոր, երկու ձեռքերը
կուրծքին ,
Շուրջը մեխակ, շուրջը վարդ ,
Տխրադէմ էր ամէն մարդ :
Տխուր էի նաեւ ես, այնքան տխուր՝
որ լացի :

Ամէն անգամ որ կ'երթամ ծանօթի մը
դագաղին ,
Ըլլայ ջահել, ըլլայ ծեր,
Անկիւն մը, ուր կայ ստուեր ,
Միշտ լուռ արցունք եմ թափեր :

Ինձ կը թուի՝ այդ պահին
Ես եմ մէջն այդ դագաղին ,
Իմ դէմքն է այդ չոր, տժգոյն ,
Իմ ձեռքերը՝ լար ու ջիղ :
Ինձ կը թուի՝ մեռելն օրուան ես ըլլամ—
Ու գլխահակ՝ ես իմ վրայ է կուլամ :

Ամէն անգամ , որ կ'երթամ ծանօթի մը
դագաղին ···

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԵԾ ԺՈՂՈՎ 1967ԻՆ

ՀՈՒՆԳԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մինչ Պրաւդա կը հրատարակէր իր ա – մէնէն բուռն հակաչին յօդուածներէն մէ- կը, Փեշտայի մէջ կը բացուէր համայ – նավար կուսակցութեան համագումարը : Այս ժողովին առաջին նիստին իսկ պար – զուեցաւ թէ Խորհ· Միութիւնը կարեւոր զինակից մը ունի յանձին Հունգարիոյ իր գլխաւոր նպատակը իրագործելու հա – մար, որն է համայնավար համաշխարհա- յին ժողով մը հրաւիրել քննելու համար Չինաստանի դիրքը :

Հունգար կուսակցութեան Ա· քարտու- ղարը՝ Եանոս Քատար չէ հերքած այս նախատեսութիւնը : Այն տեղեկագրին մէջ զոր ներկայացուցած է բազման նիս – տին իսկ, յայտնած է թէ համակարծիք է համաշխարհային ժողովի մը գումարման, բայց հունգար պարագլուխը որոշ վերա- պահութիւններ ունի : Այսպէս, Քատար յայտարարած է ·— « Համայնավար եւ բանուորական մեծ խորհրդակցութեան մը պայմանները կը հասուննան, տեւաբար չենք կրնար սպասել որ լայն ժողով մը գումարուի : Առաջին առթիւ, կ'ուզենք , հիմա, անմիջապէս, գործունէութեան միութիւն մը, ի շահ Վիէթնամի տրուելիք օժանդակութեան եւ ընդհանրապէս մեր հասարակաց թշնամիին՝ աշխարհակալու- թեան դէմ պայքարին մէջ» :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԱՒ ՄԸ « ԱՐԱՐԱՏ » ԿՈՉՈՒԱԾ

« Ույանըք » մարտանաւը, որ թրքական նաւատորմին վեթերան նաւերէն է եւ եր- կար տարիներ առաջնորդն է եղած «Եա – վուզ»ին, փոխադրանաւի վերածուած եւ « Արարատ » կոչուած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ վարչապետը յայտարա – րեց թէ «երկու արաբական երկիրներ ու- զած են որ պաղեստինեան ազատագրման կազմակերպութիւնը իբրեւ գործիք ծա – ռայեցնեն Յորդանանի դէմ » : Լոնտոնի ռազմագիտական ուսումներու հաստա – տութեան գնահատումին համաձայն 308 հազար արաբ զինուոր կայ 280 հազար Իսրայէլցիներու դիմաց :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ արտաքին նախարա – րութիւնը կը հերքէ թէ ամերիկեան 6րդ նաւատորմը կը պատրաստուէր միջամտե- լու Յորդանան : Բանբերը շեշտած է թէ այդ լուրը ոչ մէկ հիմք ունի :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ վարչապետը Պումետիէն Գահիրէ հասած է, մէկ շաբթուան պաշ – տօնական այցելութեան :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Ազգաժողովը սկսաւ ան – գամ մըն եւս քննել Համայնավար Չինաս – տանի ՄԱԿի անդամակցութեան հարցը :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Կոսիգին Փարիզ կը հասնի այս Հինգշաբթի ուր պիտի ընդունուի պետական ղեկավարներու վերապահուած հանդիսութիւններով : Պիտի մնայ մինչեւ Դեկտեմբեր 9 :

ՄԽԻԹԱՐ ՀԵՐԱՑԻ

Ա.

Ֆրանսացի անուանի փիլիսոփայ Ժ.-Ժ. Ռուսօ կը սիրէր կրել հայկական տարազ, իսկ գերմանացի «ալնուարին» կայսր Վիլհելմ Բ.ը ընդհակառակն, կը սիրէր Թրքական հագուստը եւ այդ տարազով ալ կ'երեւայ լուսանկարի մը մէջ ։ Օթթօ Պիզմարքի «կանցլերական մեծութեան» կարծիքով, Հայերը արեւին տակ տեղ պէտք չէ ունենային, իսկ այս վերջնոյն ժամանակակից Խոնստ Զայդել համոզուած էր, որ Արեւը Հայաստանի աւելի մօտ է, եւ Հայերն ալ շատ արժէքաւոր ժողովուրդի մը զաւակներն են։ Զայդել նոյնիսկ անգամ մը համեմատեց հայ եւ գերմանացի երկու անձեր եւ, կարծես ի հեճուկս Պիզմարքի, առաջնութիւնը տըւաւ Հայուն ։ Աշխարհահռչակ Եոզէֆ Մարկուարտ հայ առաջին Թարգմանիչ Մեսրոպ Մաշտոցը համեմատեց Գերմաններու առաջին Թարգմանիչ Վուլֆիլայի հետ եւ առաջնութեան պատիւը շնորհեց հայ հանճարին ։ Սակայն այն Մարկուարտն էր, որ իր մականունը հայերէն կը գրէր Բդեշխեան, ի տարբերութիւն զօրավար Լեհման Ֆոն Զանդերսի, որ առաջին համաշխարհային պատերազմի օրերուն Թուրքիոյ մէջ ինքզինք կը կոչէր Զանդերս փաշա ։

Սակայն վերադառնանք Խոնստ Զայդելին, այն ականաւոր բժիշկ գիտնականին, որ հայ բժիշկ Մխիթարը դերադասեց գերմանացի առաջին բուսաբան Հիլդեկարդէն։ Իսկ այս վերջինը հասարակ մէկը չէր. ան միաժամանակ բանաստեղծ էր, դաւանաբան եւ ազգային սուրբերու կարգը անցած ազդեցիկ քաղաքագէտ մը, որուն, խորհուրդ ստանալու համար, դիմած է նոյնիսկ ահեղ Ֆրիդրիխ Բարբարոսան՝ Շիկամօրուս կայսրը։ Գերմանիա ութ հարիւր տարի անընդհատ, ամէն Սեպտեմբեր 17ին, նշած է սուրբ Հիլդեկարտի օրը։ Եւ ահա, Խոնստ Զայդել, որ գերմանացի էր, օր մը գրեց, որ Հայերուն Մխիթարը աւելի մեծ մարդ է, քան իրենց Հիլդեկարդը։ «Երբ մենք, — կը գրէ Զայդել — առանց կանխակալ կարծիքի կը համեմատենք Ս. Հիլդեկարդի բնագիտութիւնը հայ վարպետին (Մխիթար Հերացի) վաստակին հետ, կը տեսնենք, որ վճռականապէս հայ վարպետին պէտք է յանձնենք առաջնութեան դափնեպսակը՝ բնութիւնը աւելի խոր ձեւով ըմբռնելուն, աւելի հետեւողական եւ ինքնուրոյն մտածողութիւն ունենալուն, ինչպէս նաեւ սքոլաստիք նախապաշարումներէ լիովին ձերբազատուած ըլլալուն համար»։

Հին ճշմարտութիւն է. «Սահմանք քաջաց զէնն իւրեանց, որքան հատանէ՝ այնքան ունի»։ Հիլդեկարդն ալ, Մխիթարն ալ ժամանակակիցներ եղած են, երկուքն ալ ապրած են ԺԲ. դարուն ։ Բայց առաջինին հայրենիքը հզօր պետութիւն մըն էր եւ իր զէնքին ուժով տարածած էր Հիլդեկարդին համբաւը ։ Իսկ Մխիթարին հայրենիքը ...

Լաւ գիտնալով, որ Մխիթարին հայրենիքը չի կրնար իր մեծ գիտնական բժշկապետին վաստակը դարձնել համամարդկային սեփականութիւն, բան մը որ անհրաժեշտ էր ընել, Զայդել որոշեց անպայման ուսումնասիրել ԺԲ. դարու շատ դժուար, նոյնիսկ այսօրուան Հայերուն համար դժուար հայերէնը, եւ գերմաներէնի թարգմանել Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց Մխիթարութիւնը»։ Գիտնականին ջանքերը պսակուեցան արտակարգ յաջողութեամբ ։ Օրուան պարբերականները հիացումով խօսեցան թարգմանութեան մասին, որ արժանացաւ Ֆուշմանի բարձր մրցանակին ։ Բժշկութեան ականաւոր պատմաբան Փրոֆ. Կարլ Զիւդհոֆի աջակցութեամբ 1908ին Լայփցիկի մէջ հրատարակուած «Ջերմանց Մխիթարութիւնը» դադրեցաւ այլեւս միայն Հայերուն պատկանելէ եւ իր վրայ բեւեռեց բժշկական աշխարհին ուշադրութիւնը ։ Եւրոպային անծանօթ եւ շատ հեռու գտնուող Հեր (Խոյ) գաւառաքաղաքին մէջ ծնած Մխիթար Հերացին ութ հարիւր տարի ետք երկրորդ անգամ ծնաւ Լայփցիկի մէջ եւ դարձաւ համաշխարհային քաղաքացի։ Լայփցիկէն դուրս ելլելով՝ այդ քաղաքացին մտաւ աշխարհի բժշկագիտական գանձարանները, փայլեցաւ գիտութեան պատմութեան էջերուն մէջ ։

Իսկ ո՞ւրկէ գիտէր Խոնստ Զայդել Մխիթար Հերացիի մասին։ Այս հարցին պատասխանելու համար հարկ է պրպտել պատմութիւնը ։

Շուրջ 250 տարի առաջ Ֆրանսայի նախարարներէն մէկը՝ Մորպան մասնագէտներ ուղարկեց Արեւելք, Փարիզի Արքայական մատենադարանին համար հին ձեռագիրներ հայթայթելու առաջադրութեամբ։ Այդ օրերուն գիտութեան անծանօթ կը մնային քարերու եւ կաւի վրայ փորագրուած եգիպտական գաղափարագիրներուն եւ սեպագիր արձանագրութիւններուն գաղտնիքները ։ Իսկ գիտնականները կը փափաքէին անպայման թափանցել դարերուն խորքը, ճանչնալ անցեալը։ Մագաղաթեայ ձեռագիրները շատ բան ունէին ըսելիք ։ Եւ, ահա, 1728 Օգոստոս 28ին Ֆրանսայի նախարարը Կ. Պոլսէն նամակ մը կը ստանայ իր աշխատակիցներէն այն մասին, որ Հայոց մօտ յայտնաբերուած է 160 հին ձեռագիր ։ Եւրոպացիներուն համար շլացուցիչ գիւտ մըն էր այս։ Յետագային գտնուեցան նաեւ ուրիշ ձեռագիրներ, որոնք տեղափոխուեցան Փարիզ ։ Այդ ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուէր Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց Մխիթարութիւնը»։ Այս մեծարժէք աշխատութիւնը ուսումնասիրելու եւ թերեւս թարգմանելու համար Փարիզը կրնար դիմել Հռոմի համալսարանի Փրոֆէսոր Ճորճիօ Պայլիվիին, որ Եւրոպայի մէջ կը վայելէր Հռոմէհիպոկրատ համբաւը ։ Բայց համբաւաւոր գիտնականը, որ զտարիւն իտալական անուն կրելով հանդերձ, Նոր Ջուղայեցի հայ գաղթական մըն էր, արդէն մեռած էր 39 տարեկան հասակին մէջ (1707)։

Իտալիոյ մէջ կային ուրիշ հայ գիտնականներ, որոնք եկան Փարիզ, ընդօրինակեցին Հերացիի աշխատութիւնը եւ տարին Իտալիա, հրատարակելու համար ։ Հայ մեծ բժշկապետին աշխատութիւնը լոյս տեսաւ 1832ին «Ի Վենետիկ, ի տպարանի Սրբոյն Ղազարու, արդեամբք եւ ծախիւք ազնուական Կարապետ Զէլէպիի Տիւզեան»։

Մխիթարի երկին Մխիթարեան տպագրութենէն ընդամէնը քանի մը ամիս ետք, աւստրիական պարբերականի մը մէջ, լոյս տեսաւ այդ գիրքին գերմաներէն գնահատականը ։

Հերացին գնահատողը եղաւ համաշխարհային հռչակ վայելող գիտնական մը, Փարիզի, Պերլինի եւ Ս. Ղազարի ակադեմիաներու անդամ Կ. Ֆ. Նոյմանը, այն նոյն գիտնականը, որ 1830ին Լոնտոնի մէջ հրատարակած էր «Վարդանանց պատմութիւնը» եւ անգլերէն թարգմանութեամբ Ա. անգամ աշխարհին ծանօթացուցած էր հայ դպրութեան գլուխ-գործոցը ։ Ան էր, որ գերմաներէն լեզուով հրատարակեց նաեւ իր «Հայ գրականութեան պատմութիւնը»։

Նոյմանէն ետք հայ բժիշկին անունը թափանցեց գերմանական բժշկագիտական ձեռնարկներու (Լ. Շուլտ), դասագիրքերու (Հ. Հեզեր), բժշկութեան պատմութիւններու (Է. Մայիեր), հանրագիտարաններու («Բոլոր ժամանակներու եւ բոլոր ժողովուրդներու բժիշկներուն կենսագրական հանրագիտարան») մէջ։ Ֆրանսական բժշկագիտական գրականութեան մէջ Հերացին առանձնապէս փայլեցաւ 1899ին, երբ Փարիզի բժշկական գիտութիւններու ակադեմիային մէջ հայ տաղանդաւոր բանասէր Վ. Թորգոմեան կարդաց իր նշանաւոր դասախօսութիւնը Հերացիի մասին ։ Ֆրանսական չորս մասնագիտական հանդէսներ նիւթեր հրապարակեցին Մխիթար Հերացիի մասին ։ Ֆեռէն, Լըկլէն, Լիտար իրենց աշխատութիւններուն մէջ անդրադարձան հայ բըժիշկին ։ Հայերէն Հերացին մեծարողը եղան Սուքրեան, Հ. Ղ. Ալիշան, Յովնանեան, Անդրիկեան, Բասմաջեան, Յովհաննիսեան, Մելիք Փարսադանեան, Յարութիւնեան, Սեփեթճեան, Կծոյեան ։ Վերջիններուն ջանքով 1955ին Հերացին թարգմանուեցաւ ռուսերէն ։

1958ին Ֆրանսայի մէջ Ակադ. Լեւոն Յովհաննիսեան բժիշկներու միջազգային համագումարին մէջ զեկուցում մը ըրաւ։ Այդ օրերուն պատուիրակներուն քով կարելի էր տեսնել Հերացին պատկերացնող յուշանշաններ։ Համագումարին մասնակցողները ծանօթացան նաեւ հայ ընդհանուր միջնադարեան բժշկութեան ։ Հերացին դրեթէ ժամանակակից է Քիւեան Ռուսիոյ մէջ ամէնէն նշանաւոր բժիշկին, որ Վլատիմիր Մոհոմախի բժիշկն էր, «ազգով ու կրօնքով Հայ»։

Դեռ հին ժամանակներուն Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են հիւանդանոցներ, յատուկ հիւանդներու մեկուսարաններ, հաշմանդամներու, ծերունիներու տուներ։ Ի պատիւ հայ կիներու, պէտք է ըսել, որ հիւանդանոցներէն քանի մը հատը հիմնուած են անոնց կողմէ (իշխանուհի Ազուիթա, թագուհիներ Խոսրովանոյշ, Զապէլ եւ ուրիշներ)։ Սանահինի, Տաթեւի, Սիսի, Սեղալի ուսումնարաններուն մէջ աւանդուած է բժշկութիւն։ Այն ժամանակներուն, երբ Սպանիոյ մէջ բժիշկ Սերվետ Միկէլը խարոյկին կը յանձնէին (1553) դիահերձման փորձ կատարած ըլլալուն համար, Հայաստանի մէջ գիտնականները ազատօրէն կը խօսէին դիահերձման գիտական կարեւորութեան մասին։ Հայ զարգացած ըժշկութեան վկաներն են մեզի հասած շուրջ հազար բժշկական ձեռագիրները ։

ԳԷՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ
ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ
ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ԵՒ ՎՃՌԱԳՐԵՐ

(Թ. եւ վերջին մաս)

Ծերակոյտի նախկին նախագահ Րիֆաթ Պէյին մասնակցութիւնը Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան հաստատուած չէ, եւ մասնակից ալ եղած չէ կատարուած ոճրային արարքներուն։ Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ անոր ազատ արձակումը, պայմանաւ որ ուրիշ պատճառով մը բանտարկուած չըլլայ ։

Փոսթի եւ Հեռագրի նախկին նախարար Հաշիմ Պէյ, Պերլին կը գտնուէր, երբ առանց իր հաւանութիւնը ստանալու ընտրուած է նախարար եւ Կ. Պոլիս վերադառնալէ ետք, հակառակ իր մերժումին, նշանակուած է նախարար։ Իր նախարարութեան շրջանը զուգադիպած է Իթթիհատական նախարարական խորհուրդի վերջին տարիներուն եւ միայն երեք անգամ ներկայ եղած է Իթթիհատի ընդհանուր ժողովներուն, ուր կանոնագրէն դուրս, որեւէ այլ խնդրով զբաղած չեն այդ նիստերուն մէջ ։ Ան անձամբ մասնակցած չէ խորհրդակցութեանց, այլ եղած է միայն ունկնդիր։ Իր այդ յայտարարութիւնը կը հաստատուի կատարուած քննութեամբ։ Հետեւաբար, անոր եւս ազատ արձակումը որոշուեցաւ մեծամասնութեամբ, պայմանաւ որ ուրիշ խնդրով մը ձերբակալուած չըլլայ ։

Պատիժներու վճռին գալով, յիշեալներէն Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ Տոքթ.

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ,
ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Հայրիկիս արիւնը մահուան սենեակին տախտակամածէն անցնելով վար հոսած էր, եւ Օսման տեսած էր։ Չէթէներն ալ վար իջան մեզի հետ եւ փողոցին մէջ իրենց վերջին լուտանքը թափելէ ետք մեկնեցան ուրիշ տեղ ուրիշ Հայեր ջարդելու։

Այս ահաւոր ոճիրը գործուեցաւ 1921 Յունիս 9ին, Զորեքշաբթի, առաւօտէն մինչեւ կէսօր։ Երկինքը ջինջ, արեւը պայծառ, բաց աչքերով, վստահ թէ զիրենք հետապնդող դատարան պիտի չըլլայ ։ Եւ կարծես մեղաւորը մենք էինք որ պաշտպանեցինք զիրենք՝ որպէսզի Հայ ջարդեն ։

Տէր Միքայէլին տանը առջեւէն անցնելով՝ տարին տուն մը, Պօյաճըլար երկարող լայն փողոցին վրայ, ուր մեզի նըման դժբախտներ հաւաքած էին տասջուց ։ Անվերջ կուլայինք, մեռած էր հայրս, բայց մեր մեռելին անգամ տէրը չէինք ։

Մեծ մայրիկս քաջութիւնն ունեցաւ ետքէն խնդրել ժանտարմայէ մը, որ իրեն ընկերանայ եւ երթայ տեսնէ թէ ինչ եղած է հօրս մարմինը ։ Կը տեսնէ որ պարտէզը անկիւն մը թաղած են ։

Էֆէնտիներուն տանը քովի փողոցին մէջ ուրիշ ընտանիք մըն ալ մնացեր էր ։ Մեծ մայրիկս կը հետաքրքրուի թէ ինչ եղած են ։ Վերադարձին նոյն ժանտարմային կը խնդրէ որ երթան նային ։

Կը սորվէ որ այդ ընտանիքը Կիւմիւշեան Ստեփան աղային (Հելվաճի Ղատատ) փեսային տունը Համբարձում եղբայրենց ընտանիքն է։ Կը տեսնէ որ Ստեփան աղան եւ իր կինը գնդակահարուած են տանը մէջ։

Փեսան, Համբարձումը, տանը առաստաղին մէջ պահուըտեր է, իսկ իր կինը, Երիտասարդ Փարիս քոյրիկը (Ստեփան աղային աղջիկը) յառաջացած յղի վիճակով, մանուկ մըն ալ գրկին մէջ, երբ ատրճանակ կը պարպեն վրան, գնդակը կը վրիպի, եւ երկու աչքերը ափսորին մէջ կուրացած կեսրոջը՝ Արմաւենի հանըմին հետ, կիսախելագար կը մնան երկու դիակներուն առջեւ, տունն ալ բոլորովին կողոպտուած ։ Իսկ ինծի տարեկից Ստեփանը, այն որ ականատես եղած էր Զօթջօթ Պուպային սպանութեան, կը փախի տունէն ու խոտերուն մէջ կը պահուըտի։ Մեծ մայրիկս այս խեղճերն ալ մեր քով բերաւ, բայց Համբարձում իր պահուըտած տեղը կը մնայ ։

Որպէսզի ամբողջացնենք Աստուածարեալ քաղաքին ջարդի պատմութիւնը, պատմենք նաեւ այլ թաղերու մէջ կատարուածը ։

ԿՈՏՈՐԱ՛Ծ, ԿՈՏՈՐԱ՛Ծ...

Սկսինք Բաղնիքին Տակէն ։ Քաղաքին գրաւման առաջին զոհը կ'ըլլայ Հաճի Ստեփանը ։ Երեքշաբթի առաւօտ երկու զինուած չէթէներ կ'երթան կը զարնեն դուռը ։ Հաճի Ստեփան կը բանայ դուռը։ Չէթէները կ'ըսեն ․

— Եկած ենք սպաննելու քեզ ։

— Հրամմեցէք, կ'ըսէ Հաճի Ստեփան, ու ծունկի կուգայ եւ կուրծքը կը բանայ։

Չէթէները երկու գնդակ կը պարպեն կուրծքին ու կը հեռանան, մինչ տնեցիները ահուդողի կը մատնուին վերը ։ Հաճի Ստեփան քիչ - շատ զարգացում ունէր, բայց կրօնական արտակարգ ջերմեռանդութեան մը յարած՝ զարմանալի տեսութիւններ կը պարզէր։ Կ'ըսէր թէ արիւն պիտի չթափի Ատափազարի մէջ, որովհետեւ աստուածարեալ քաղաք է, մինչդեռ սպանդանոց դարձաւ ։ Փախչողը պիտի տուժէ, մնացողը պիտի փրկուի, կ'ըսէր՝ տեսիլներու եւ երազներու զոհ ։ Դժբախտաբար այս տեսութեանց հաւատացողներ եղան, ինչպէս մայրս եւ մեծ մայրս ։

Հաճի Ստեփանի սպանութենէն ետք, իր քոյրը՝ Հաճի Սաթէնը (Խարայէլ աղային կինը), իր մայրը՝ Հաճի Մայրիկը, Հաճի Սաթէնին չորս զաւակները, ուրիշ Հայերու հետ, կը հաւաքեն Բաղնիքին մօտ տան մը մէջ ։ Բայց Հաճի Սաթէնին մեծ մանչը, Արշաւիրը, քսան տարեկան ըլլալով, չէթէները կ'ուզեն անջատել ուրիշ տարեց Հայու մը հետ ։

Արշաւիր չուզեր բաժնուիլ մօրմէն, կը փաթթուի մօրը ․— Մայրիկ, զիս պիտի սպաննեն, կ'ըսէ ու կուլայ ։ Չէթէները դաշոյնի սպառնալիքով կը բաժնեն մօրմէն, քաշկռտելով կը տանին ։ Հաճի Սաթէն կը խրախուսէ տղան ․— Մի վախնար, եավրուս, մի վախնար, մէկ գնդակով կը մեռնիս կ'ազատիս։ Ու բոլորին լացին ու կոծին մէջ, այս երկու դըժբախտները կը զատեն կը տանին ու ճատտէին վրայ, Բաղնիքին աղբիւրին առջեւ, գետին կը պառկեցնեն ու կը գնդակահարեն ։

Այդտեղ հաւաքուածներէն Նուարդ անունով մանկամարդ աղջիկ մը եւ երիտասարդ կին մը կ'առեւանգեն ու կը թրքացնեն ։ Նոյն փողոցին մէջ կը մորթեն Հողտաննենց Զարուհի քոյրիկին բարի ամուսինը ։ Դարձեալ նոյն փողոցէն երկու երիտասարդներ, Զանտիլեան Վարդանուշին տղան Յակոբը, քսան տարեկան, եւ Գրիգոր Կիւզէլեան, կը փախին, բայց ուշ մնացած ըլլալով կը վախնան եւ ետ կը վերադառնան՝ միանալու համար իրենց տունը մնացողներուն ։

ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

(4 Շար.)

Նազըմի արարքները, մեծագոյն յանցանքը ըլլալով, կայսերական քաղաքային պատժական օրինագրքի 45րդ յօդուածի առաջին պարբերութեան համաձայն, եւ Ճավիտ, Մուսթաֆա Շէրէֆ եւ Մուսա Քեազըմը նոյն յօդուածի երկրորդ պարբերութեան եւ նոյն օրինագրքի 55րդ յօդուածի վերջին պարբերութեան համաձայն կը պատժուին: Այդ յօդուածներն են.—

«… Բազմաթիւ անձեր երբ ոճիր մը կամ յանցանք մը միաւոնաբար կը գործեն, կամ, բազմաթիւ արարքներէ բաղկացած ոճիրի մը կամ յանցանքի մը մէջ, բազմաթիւ անձերէն իւրաքանչիւրը, ոճիրը գլուխ հանելու նպատակով, այդ արարքներէն մին կամ մի քանին կը գործեն, այդ անձերը ոճիրի մասնակից կը կոչուին եւ բոլորն ալ իբրեւ գլխաւոր առանձին ոճրագործներ կը պատժուին»:

«Սահմանադրութեան եւ կառավարութեան ձեւն ու ինքնութիւնը կամ սուլթանութեան գահաժառանգութեան ձեւը հափոխելու կամ այլափոխելու կամ բռնի ապանութեան փորձ մը կատարելու պարագան երբ հաստատուի, մեղադրեալ անձը մահուան կը դատապարտուի»:

«Ոճիրի մը կամ յանցանքի մը մեղսակիցները եթէ օրէնքի բացառութեան մը ենթակայ չեն, հետեւեալ կերպով կը պատժուին.— «Եթէ գլխաւոր ոճիրը գործողը մահուան դատապարտուած է կամ մնայուն կերպով տաժանակիր աշխատութեան, օժանդակ – մեղսակիցները տասը տարիէն պակաս չըլլալու պայմանով, ժամանակաւոր տաժանակիր աշխատանքի պատիժին կը դատապարտուին»:

Վերոյիշեալ պարբերութեանց համաձայն, Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ Տօքթ. Նազըմ կը դատապարտուին մահուան: Եւ՝ Ճավիտ եւ Մուսթաֆա Շէրէֆ եւ Մուսա Քեազըմը 15ական տարիով տաժանակիր աշխատանքի կը դատապարտուին: Եւ,

Փախստականները կը զրկուին քաղաքացիական իրաւունքներէ եւ անոնց սեփականութիւնները արգելքի տակ դրուելով, օրինական ճամբով կը դրաւուին:

Յիշեալներէն Րիֆաթ եւ Հաշիմ Պէյերը ազատ կ'արձակուին, պայմանով որ իրենց ազատ արձակումը, արգելք չհանդիսանայ այն պարագային, երբ Բարձրագոյն Ատեանը փափաքի դատել զանոնք, իրենց պաշտօնին վերաբերեալ գործերու առթիւ: Եւ,

Փոսթի նախկին Նախարար Ռուհան էֆէնտի եւ առեւտրական նախարար Սուլէյման Էլ Պուսթանի էֆէնտին, բաւական ժամանակ առաջ, Եւրոպա մեկնած են: Կատարուած քննութիւններէն հաստատուած է, թէ անոնք այժմ եւս ծանօթ չեն իրենց ղրկուած հրաւիրագրերուն, եւ եթէ նոյնիսկ տեղեակ ըլլային, իրենց վերադարձը հաւանական չէ: Հետեւաբար անոնց դատերը կը մեկուսացուին:

Այս վճիռները տրուած են միաձայնութեամբ, ի բացակայութեան՝ Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ Տօքթ. Նազըմ, Ճավիտ, Մուսթաֆա Շէրէֆ, Ռուհան եւ Սուլէյման Էլ Պուսթանի էֆէնտիներու, Եւ ի ներկայութեան՝ Րիֆաթ, Հաշիմ պէյերու եւ Մուսա Քեազըմի:

Յուլիս 5, 1919

Ստորագրութիւններ.—

Պատերազմական Ատեանի նախագահ, սպայակոյտի ֆէրիգ զօրավար՝

Մուսթաֆա Նազըմ Փինճի Ահմէտ

Պատերազմական Ատեանի անդամ, սպայակոյտի Միրլիվա զօրավար՝

Ալի Նազըմ

Պատերազմական Ատեանի անդամ, հետեւակազօրաց գնդապետ՝

Րէճէպ Ֆէրտի Փինճի Մէհմէտ Ալի

Այս վճռագրին համաձայն ըլլալով հանդերձ, գտնուած փաստաթուղթերու հիման վրայ, ինչպէս եւ խոստովանութիւններ նկատի առնելով, ամբաստանեալներէն Հաշիմ Պէյը եւս օժանդակ – մեղսակից կը նկատեմ, անոր ալ յանցաւոր ըլլալուն համոզուած եմ եւ քուէ տուած եմ:

(Ստոր.) Պատերազմական Ատեանի անդամներէն Սպայակոյտի Միրլիվա զօրավար՝ Մէհմէտ Զէքի:

Մուսթաֆա Քեազըմ էֆէնտիին խոստովանութիւնները նկատի ունենալով, յիշուած պարագաներուն, Մէրքէզը Ումումիին ոճիրներուն մեղսակից չըլլալուն համաձայն եմ թէեւ, սակայն ան իր կրօնական եւ գիտական պարտականութիւնները ծառայեցուցած է Ընդհանուր Կեդրոնին ոճիրները ծածկելու, եւ ոչ մէկ արգելք դրած է չարագործութիւններուն, իր պաշտօնէն չէ հեռացած, հետեւաբար ան եւս գլխաւոր ոճրագործներէն մին է: Հաշիմ Պէյ եւս, իր խոստովանութեանց համաձայն, սրտով միացած էր Ընդհանուր Կեդրոնին եւ հաւատարիմ եղած է անոր, իր պաշտօնի ընթացքին, եւ կամ անկէ առաջ, ոչ մէկ առարկութիւն ըրած է գործադրուած չարիքներուն եւ ոճիրներուն եւ մինչեւ իր դատավարութեան օրը, Ընդհանուր Կեդրոնին ոճրապարտ չըլլալուն համոզուած է:

Ստոր. Պատերազմական Ատեանի անդամներէն, սպայակոյտի Միրլիվա Զօրավար Մուսթաֆա Փինճի Ազիզ, Սուլէյմանիէ:

Այս դատավճռին տակ դրուած կնիքները պատերազմական ատեանի անդամներուն պատկանիլը կը հաստատուի 5 Յուլիս 1919:

Պատերազմական Ատեան՝ Նազըմ

Պատերազմական Ատեանի արձանագրութեան յանձնախումբի պետ՝

Ապիտին Տավէր

Պետական պաշտօնաթերթ, թիւ 3604:

×

«Նիւ Եորք Թայմզ» 1966 Հոկտեմբեր 5 թիւին մէջ կը կը գրէր, թէ Տօքթ. Նահում Կոլտման, որ նախագահն է հրէական համաշխարհային քոնկրէին, պիտի հիմնէ միջազգային ուսումնասիրութեանց վայր մը Արեւմտեան Պերլինի շրջանին մէջ, Կուինէ Վալտի հարաւը, Վանզէ լճի ափին վիլլայի մը մէջ, ուր Նացի ղեկավարները որոշած էին Հրեաներու վրայ ցեղասպանութեան գործադրութիւնը: Հոն պիտի ուսումնասիրուին Նացիներու դատավարութեանց բոլոր վաւերաթուղթերը: Դրամը պիտի հայթայթուի անհատներէ եւ հաստատութիւններէ: Հրեաները այդ մասին գոհողութիւն կ'ընեն եւ իրաւունք ունին: Բայց, ինչ ըսենք «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակիցներուն, կամ խմբագիրներուն, որոնք, երբ խօսքը Հայերու վրայ կատարուած ցեղասպանութեան մասին է, հետեւելով Թուրքերու ըսածին, կը թելադրեն որ Հայերը մոռնան իրենց դէմ կատարուած ոճիրները: Երկու չափ, երկու կշիռ:

Թուրք գրողները, հրապարակագիր կամ գրքերու հեղինակ, երէց կամ երիտասարդ, գիտեն ըստ բաւականի, իրենց պետութեան կատարած ոճիրները, որովհետեւ գաղտնի վաւերագրերը տարուած են Անգարա եւ մատչելի են իրենց, գրըուած իրենց լեզուով, բայց չեն կրնար խօսիլ ճշմարտութիւնը անկողմնակալօրէն: Նոյն ընթացքն ունեցան Ասաֆ Ուրաս, Թարիք Թունայան, Ահմէտ Էմին Եալման, Խալիտէ Էտիպ, Տօքթ. Ա. Ահմէտ Ատնան Ատըվար, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչին, Ուաշինկթընի Թրքական նախկին դեսպան Մուխթար Պէյ, եւ Թուրք դեսպանատուններուն մամուլի կցորդները, որոնք ստայօդ մասալներ կը պատմեն կատարուած ցեղասպանական ոճիրներու մասին, եւ կը յանդգնին ըսել թէ Հայերն են որ Թուրք ջարդած են, զոհերը Թուրքերն են եւ նոյնը կրկնել կուտան իրենց կաշառած օտար գրողներուն ալ, որ անգէտ են ճշմարտութեան, անտեղեակ են Թուրք լեզուին, գաղտնի վաւերագրերու ընագիրները ուսումնասիրելու եւ ըստ այնմ դատելու համար, մէկ խօսքով թուրք ցեղասպանութիւնը Հայերու վրայ հաստատելու համար:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԻՒՆԽԷՆ, (Յառաջ).— Նոյեմբերի 5ի երեկոյեան, Միւնխէնի կուսակցական խումբը Պաւարիոյ հայ գաղութի տան մէջ տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 76ամեակը:

Սրահը լեցուած էր համակիրներով, ազգայիններով եւ ընկերներով: Սրահի ճակատին փակցուած էր մեծ եռագոյն դրօշը որի վրայ երեւում էր Մասիսները, ինչպէս նաեւ գեղեցիկ տառերով գըրուած՝ 1890 – 1966:

Ուրախալի երեւոյթ էր մեր ղեկավար ընկերներից, ընկեր Անդրանիկ Վարժապետեանի ներկայութիւնը այդ երեկոյին:

Ընկերուհի Ալիս Մարուխեանը իր բացման խօսքից յետոյ հրաւիրեց ընկեր Վարժապետեանին մի քանի խօսք ասելու ընկերներին եւ ներկաներին: Ընկեր Վարժապետեանը բացատրեց օրուայ նշանակութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նըպատակը եւ նրա 76 տարիների սպասարկութիւնը հայ ժողովրդին, խոր տպաւորութիւն թողնելով ներկաների վրայ:

Մի քանի խօսք ասաց նաեւ Պերլինի ազգայիններից՝ Պ. Ալֆրէտ Մուրատեանը:

Օրուայ բանախօսն էր ընկեր Գրիգոր Բալըքճեանը որը տրամաբանօրէն ու հանգամանօրէն բացատրեց Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կարեւորութիւնը եւ Հայկական Դատը:

Գրական – գեղարուեստական բաժնում հանդէս եկան մեներգներով՝ Պ. Միհրան Գրիգորեանը, ապա շնորհալի երգչուհի Տիկին Յօզիկ Պոլուզեան– Բագիլը: Տիկնոջը դաշնամուրի վրայ ընկերակցում էր խոստումնալից դաշնակահարուհի Օր. Հայնուշ Մակարեանը: Ապա ընկեր Գրիգոր Քոչարեանը այնքան վարպետօրէն արտասանեց Սարեանից, Կապուտիկեանից եւ Շիրազից, խլելով բուռն ծափահարութիւններ:

Գեղարուեստական բաժնի վերջում դաշնամուրի վրայ նուագեց Օր. Հայնուշ Մակարեան: Երգերի եւ դաշնամուրի նըւագների մեծ մասը Կոմիտասից էր:

Հանդէսի գրական – գեղարուեստական բաժինը աւարտեց Մեր հայրենիք խըմբերգով:

Ապա յայտարարուեց ազատ բեմ, եղան հայկական պարեր, ազատ պարեր, երգեր եւայլն:

Երեկոն տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր, ներկաները ցրուեցին բոլորը գոհ եւ լաւ տրամադրութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԳԻՆՈՒ ԵՐԳԸ»

Վահագն Դաւթեանի այս հաւաքածոն, որ լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչականը, կ'ամփոփէ բանաստեղծին վերջին երկու տարիներուն գրած չափածոյ գործերը: «Գինու երգը» բանաստեղծութիւններու շարքը անգամ մը եւս կը հաստատէ, թէ բնութեան եւ մարդկութեան սրտին ձայները համանուագ են եւ անոնց ներդաշնակութեան մէջն է կեանքին գոյատեւութեան խորհուրդը: Այս գիտակցութեամբ պատկերուած են բնութեան գիրկին մէջ ծնող սէրը եւ «լոյսի աղջիկ» գինին՝ իբրեւ կաթիլ առ կաթիլ հաւաքուած թախիծ եւ սրբութիւն, մըխիթարութիւն եւ մոռացում:

Կարօտի, տխրութեան, ափսոսանքի, յոյսի եւ հայրենասիրութեան ոգիով գըրուած բանաստեղծութիւնները տեղ գտած են գիրքին «Լեռներում» եւ «Սէրը» ընդհանուր խորագիրները կրող բաժիններուն մէջ:

Հաւաքածոն կը փակուի «… Բայց ծնուեցի» եւ «Ասք սիրոյ եւ սրի» քերթըւածներով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Զպատասխանեցի: Գիտէի որ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ լարուած խլրդային մեքենայութիւնները հսկայաքայլ կը մօտենային իրենց նպատակին, որովհետեւ այս խնդրոյն մասին շատ մը գաղտնի եւ աղետալի ծրագումներուն տեղեակ էի:

— Եթէ կրնաք, այս բոլոր թուղթերը այս գիշեր մաքրեցէք Հէլլէնտօրֆ, հրամայեց Գահաժառանգը:

Գահաժառանգուհին վաղը Թրէյէպուրկ պիտի մեկնի եւ մենք ալ գիշերը Նիս պիտի երթանք:

— Նիս, ըսի յանկարծ, հակառակ անոր որ մէկ երկու շաբաթ Բիվիէրայի վըրայ ժամանակ անցնելը խիստ հաճելի էր ինծի համար:

— Այո, պատասխանեց: Հոն բարեկամ մը ունիմ զոր տեսնել կ'ուզեմ: Բիվիէրան հաճելի է միայն եղանակին սկզբնաւորութեան կամ վերջաւորութեան շրջանին: Կարելի չէ հոն երթալ, հեռաքրքիրներու անտանելի ամբոխին հետ, որ ժամադիր կ'ըլլայ հոն Յունուարին կամ Փետրուարին: Արդէն հրամայած եմ որ սրահ-վակոնով մասնաւոր կառախումբ մը պատրաստ ըլլայ, վաղը գիշեր ժամը տասնըմէկին մեկնելու համար:

Որով տակաւին ատեն ունինք:

Բարեկամ մը ունէր հոն… Այս խօսքերը մտածել տուին ինծի: Ծանօթ ըլլալով իր կնամոլութեան, վայրկեան մը իսկ չկասկածեցայ թէ կնոջմէ զատ ուրիշ մէկը կրնար զայն տանիլ Նիս:

— Ուրեմն կինը Նիս կը գտնուի…. հարցուցի չարաճճիօրէն, որովհետեւ երբեմն արտօնուած էին ինծի որոշ մտերմիկ խօսակցութիւններ, երկար տարիներէ ի վեր Կայսեր սպասարկած ըլլալուս համար:

— Կի՞ն մը, պատասխանեց ուսերը ցընցելով: Բնաւ երբեք: Այր մըն է: Եւ պէտք է որ կարելի եղածին չափ շուտ մեկնիմ Նիս: Ուրեմն վերցուցէք մէջտեղէն այդ թունաւորիչ թուղթերը եւ կամ բոլորը մէկ այրեցէք: Ատով ամենալաւ բանը ըրած պիտի ըլլաք, աւարտեց ան, խնդալէն ճաթելով:

Յետոյ սիկառ մը հանելով իր ոսկիէ ծխատուփէն — զոր Յունաստանի Թագաւորը՝ «Թինօ», նուիրած էր — վառեց զայն, եւ բարի գիշեր մաղթելէ ետք մեծաքայլ դուրս ելաւ սենեակէն:

Յաջորդ գիշեր, ժամը տասնըմէկէն քիչ առաջ, բաժնուեցանք Մարմարէ Պալատէն: Գահաժառանգը ըստ սովորութեան ծպտուած կը ճամբորդէր կոմս Ֆօն Կրիւնաու անունով երբ Ֆրանսա կ'երթար: Իրեն հետ կը տանէր Շուլէր մանկլաւիկը, զինուորական քարտուղար բարձրաստիճան սպայ Լէնցը, եւ գաղտնի ոստիկանութեան պաշտօնակալ Էքարտը, որ մասնաւոր պաշտօնն ունենալով իր Թանկագին անձին ապահովութեան հսկելու մեզի կ'ընկերանար ամէն տեղ: Ասոնցմէ զատ մեզի հետ էին նաեւ Գահաժառանգին սիրական ինքնաշարժի վարիչ Քնօֆը եւ ծառայ մը: Երբ Իշխանը արտասահմանի մէջ գտնուէր, կը գնէր ու գործածելէ ետք դարձեալ կը ծախէր ինքնաշարժերը եւ կամ կը բաւականար վարձելով զանոնք, բայց միշտ իր կառուցիչն էր մրցումներու համբաւաւոր ախոյեան Քնօֆը, որ բազմաթիւ մրցումներու մէջ մրցանակ շահած էր եւ Հէնրիհ Իշխանը առաջնորդած էր Անգլիոյ մէջ կատարած իր հետազօտական պտոյտի պահուն:

Ամբողջ գիշեր մը առանց հանգիստ առնելու յառաջացանք, որովհետեւ ստիպուեցանք շատ մը անդամներ ընդհատել մեր ընթացքը: Յաջորդ օրը Գահաժառանգին հետ յօգնեցուցիչ եւ երկար վիճաբանութիւն մը կ'ընէինք զինուորական խնդիրներու շուրջ, այն պահուն երբ սըրարշաւ դէպի հարաւ կը յառաջանայինք կայսերական կառախումբին մէջ, որ հըրաշալիօրէն կահաւորուած ու յարդարուած էր իր ծխարանով, իր ուռի մեծ թիկնաթոռներով, իր չորս լոգարաններով, եւ միւս շքեղ վակօններով:

Փորձեցի կորզել իրմէ Նիս երթալուն պատճառը, բայց իմ բոլոր հարցումներուս առեղծուածային ժպիտով մը միայն կը պատասխանէր: Ան կռահած էր որ չափազանց հետաքրքրուած էի եւ խիստ կը զուարճանար այդ վիճակովս:

Սակայն որքան իտալական սահմանին կը մօտենայինք — մենք Աւստրիայէն անցնելով Միլան կ'երթայինք — հետզհետէ այնքան խոր երազի մը եւ տեսակ մը անդոհանքի անձնատուր եղաւ կարծես:

Հազիւ տասնըհինգ օր առաջ, ան առած էր այս անպատշաճ երեւոյթը որ այնքան յաճախ կը կրկնուէր իր կնոջը հանդէպ, որուն կեանքը երկար մարտիրոսութեան մը վերածած էր:

— Սեսիլին յիմար մըն է, յայտարարած էր ինծի կոպտօրէն, կատաղի բարկութեան մէջ շառաչմամբ գոցելով Իշխանուհիին սենեակին դուռը եւ դուրս ելլելով անկէ:

Երբ Գահաժառանգուհին բարկութենէն ոժգունած ներս մտաւ, խիստ զբաղած էինք Գերմանիոյ արեւելեան կողմը ընելիք պաշտօնական այցելութեան մը ծրագրով:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Տար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պանթէոյի «Մուրատ» խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Գարաօղլանեան ընտանիքին Նշան Նաւասարդեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի երեսուն ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Յովհաննէսեան իրենց սիրեցեալ մօր՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ 30ական ֆրանք կը նուիրեն, «Մշակոյթի Տան», «Յառաջ»ին, «Հայ-Բոյժ»ին, «Հայաստան»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ Կապ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ց. Տէր-Աւետիսեանէ յիսուն ֆրանք, Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ողբ. Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առթիւ Յովհ. Տէր. Յովհաննէսեան փոխան ղաղկեպսակի երեսուն ֆրանք կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ գումարները : Ողբ. Տիկին Աննա Սիմոնեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի, Պ. Ա. Յովհաննէսեանէ տասը ֆր., Տէր եւ Տիկին Եղ. Տէրումեանէ 30, եկեղեցիին :

Այրի Տիկին Զարուհի Աղնաւորեանէ 10, Տիկին Վեր. Աբրահամեանէ տասը, փոքրիկն Զ. Նահապետեանէ տասը Աղքատախնամին : Իսկ Պ. Ժ. Աճէմեանէ եւ փոքրիկն Զ. Նահապետեանէ տասնական եկեղեցիին :

Ողբ. Տիկին Արշ. Մետարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի Պոմոնի Հայ Առաքել. եկեղեցւոյ հաւատացեալներու միութեան կողմէ յիսուն ֆր. Մատլէն Եաւէր ընտանիքէն 30, Պ. Ց. Փափազեանէ քսան եկեղեցիին :

Ողբ. Տիկին Աննիձա Տէրվէնեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պ. Պ. Յակոբ Փափազեանէ հարիւր, եւ Ց. Պօյաճեանէ 15 եկեղեցիին :

Ողբ. Տիկին Աղաւնի Գէորգեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի Տէր եւ Տիկին Արթ. Արութեան քսան, Պ. Գէորգ Պարսամեան քսան, Տէր եւ Տիկին Քրիս. Թէրզիպաշեան երեսուն Աղքատախնամին : Սամուէլեան եղբ. յիսուն Առաջնորդարանին : Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտներու Միութեան կողմէ յիսուն եւ Սաղաթճեան ընտանիք յիսուն Վենէտիկի աղէտեալ Ս. Ղազար վանքին : Սաղաթճեան ընտանիք յիսուն Տիկնանց վարժարանին : Պ. Քրիս Թէրզիպաշեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Գասապալեան քսան, Պ. Մակարեան յիսուն ֆր. եկեղեցիին :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի

դասարաններու նոր բաժնին :
Շաբաթ 3 Դեկտ. կէսօրէ ետք
ժամը 4ին :

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

26, Rue Troyon — SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Անդրանիկեան, որմէ լուր չառնելով մտահոգ է Պ. Ֆլէ : Փնտռուողին վերջին ծանօթ հասցէն է՝
ADAM DECORATION
(Գահիրէ) :
Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել.—
L. FLE
Les Graviers
78 — FONTENAY-LE-FLEURY

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը, Կիրակի Դեկտեմբեր 4, ժամը 15ին, Մշակոյթի աՏն մէջ :
17 Րիւ Պլէօ

Կը հրաւիրուին բոլորը :

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ց. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ի պատիւ հայ ուսանողներու եւ հասարակութեան, կը սարքէ ճաշ-խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ 10 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Ճաշագին 10 ֆրանք, իսկ ուսանողները ձրի :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր երիտասարդներու կողմէ :

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300 ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պատուարժան Հովեւոր Պետերու եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան :

Այս Ուրբաթ (Դեկտ. 2), ժամը ճիշդ 21ին, Պետական թատրոնի վերնայարկ սրահին մէջ (Ֆուայէ տիւ Թէաթր Մունիսիփալ) :

Կը խօսի ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը նախագահէ՝
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
(Ատենապետ Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան) :

Գեղարուեստական խնամեալ յայտագիր :

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, տեղւոյս լաւագոյն ուժերով :

Սրահին ջերմութիւնը ապահով է :

Մուտքը ազատ է

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Սկաուտական տօնածառ-հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ :

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

TRESORS DE LA PEINTURE
JAPONAISE
du XIIe au XVII e siècle
Musée du Louvre
du 4 Novembre au 31 Décembre

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

3 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ :
CHABONNIERESի մեծ շքեղ սրահին մէջ
Նուագախումբ՝ «Les Compagnons du Rythme»
ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ճոխ եւ համեղ պիւֆէ — Մատչելի գիներով

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որ կը գտնուին Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու մօտ :

Մուտք՝ 10 փրանք — Հանդէսին օրը կիշէն 12 փրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին կողմէ
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 3, ժամը 19էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

GRANDE SURPRISE - PARTY

Organisée par le NOR SEROUND DE PARIS
Samedi 3 Décembre, à partir de 19 heures dans la Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue, Métro : Cadet

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆր.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 17էն կէս գիշեր
GRAND - HOTEL
12 Պուլվառ տէ Քաբիւսին

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՌՆԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տէր-Աբրամօֆի (Քարփուչա) եւ իր պալալայիքայի խումբին :

Ուսանողներու կէս գին — Մուտք 10 ֆր.

Orchestre RAY LEPLOUT — ATTRACTIONS

Ապահովել սեղանները՝ WAG. 38-54

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պատրաստուած Հայ մը (38 տարեկան), շրջանաւարտ Ամերիկեան համալսարանէ, որ քաջ գիտէ ֆրանսերէն, անգլերէն եւ արաբերէն, պատասխանատու պաշտօն մը կը փնտռէ ընկերութեան մը մէջ : Աշխատած է անգլիական թէ ամերիկեան ընկերութիւններու մէջ :

Դիմել «Յառաջ»ի :

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութեան Նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ս. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան : Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռոնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական-Լուսաւորչական-եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ըստանալու համար :

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31 : Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն :

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն.— Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19 : Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12 :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութեան հաւաքոյթը որ տեղի պիտի ունենար այս Ուրբաթ, յետաձգուած է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանի օրացոյցները երկու կաթողիկոսներու գեղեցիկ նկարով :

Ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն :

Ստանալու համար դիմել Ազգային Առաջնորդարան,

3 ՐԻՒ ՍԷՆ ՏՕՄԻՆԻՔ, ՄԱՐՍԷՅԼ (1)

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)